

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI VE SÖZLÜ
ANLATIMLARININ DİL KULLANIMI BAKIMINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI: KIRŞEHİR BİL KOLEJİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülhan AYAR

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Programı

AĞUSTOS, 2022

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI VE SÖZLÜ
ANLATIMLARININ DİL KULLANIMI BAKIMINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI: KIRŞEHİR BİL KOLEJİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülhan AYAR

(Y1912.014003)

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Selim EMİROĞLU

AĞUSTOS, 2022

TEZ ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatımlarının Dil Kullanımı Bakımından Karşılaştırılması" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (18/08/2022)

Gülhan AYAR

ÖNSÖZ

Tez konumun belirlenmesinde ve yürütülmesi aşamasında desteğini esirgemeyen, ahlaki ve insani değerleriyle kendime örnek aldığım ve çalışmaktan onur duyduğum tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Selim EMİROĞLU'na, daima yanımda olan annem Gülbahar AYAR'a ve babam Bekir AYAR'a sonsuz saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca lisans döneminden itibaren tez yazımı konusunda beni yüreklendiren, tez aşamasında da desteğini esirgemeyen çok değerli bölüm hocam Sayın Doç. Dr. Emrah BOYLU'ya, uygulama aşamasında takvim ve süreçle ilgili konularda istişare edip planlama hususunda destek olan Kırşehir Bil Koleji Müdürü Akıner AKINCI'ya, uygulamanın planlanmasında sorumluluk alan çok kıymetli meslektaşım Selda ÖZ'e, İngilizce özetimi kontrol ederek hatalı cümlelerimi düzelten İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu, sevgili arkadaşım Gülşah BAKIRCI'ya saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos, 2022

Gülhan AYAR

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI VE SÖZLÜ ANLATIMLARININ DİL KULLANIMI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI: KIRŞEHİR BİL KOLEJİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Türkçe konuşulduğu gibi yazılma özelliğine sahip dillerin en başında gelir. Fakat son yıllarda gelişen teknoloji, sosyoekonomik durum, internetin iletişimdeki tuttuğu geniş yer; yazılı ve sözlü anlatımdaki farklılıkları yüksek oranda arttırmıştır. Konuşma ve yazma, insan iletişiminde iki beceridir. Dört temel dil becerilerinden, anlatma becerileri olan yazılı ve sözlü anlatım arasındaki farklılıklar zamanla kaybolmaya başlamıştır. Bu çalışmayı da ortaya çıkaran temel problem, yazılı ve sözlü anlatım arasındaki farklılıkların kaybolmasıdır. Çoğunlukla internet dili konuşmaya, konuşma dili de direkt olarak yazıya aktarılmaktadır. Konuşma dilinin direkt olarak yazıya aktarılması durumu; yazılı ve sözlü anlatım arasındaki farklılığın kaybolmasına, dilimize, anlatım becerilerine zarar vermektedir. Araştırmanın amacı; öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım becerileri arasındaki farklılıkları, anlamsal boyutta dil kullanımı bağlamında araştırmaktır. Ayrıca yazılı ve sözlü anlatımı; anlatımın bütüncül ölçütlerine göre değerlendirip karşılaştırmaktır. Çalışma; yazılı ve sözlü anlatımı etkileyen unsurların, sıkça tekrar eden hataların, anlatımın ortak noktalarından uyarlanan bütüncül ölçütlere göre yeterlilik düzeylerinin tespitiyle, öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları arasındaki farklılıkların dil kullanımı bakımından karşılaştırılmasıyla ilgilidir. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatımlarının kişi, sınıf ve cinsiyet değişkenleri bağlamında anlamlı farklılıkların olup olmadığı konusunda incelemeler bulunmaktadır.

Araştırma nitel bir araştırmadır ve yöntem olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmada betimsel analiz yönteminde bulunan içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmada yapılan betimsel içerik analizinde kategorize etme amacı vardır.

Çalışma grubundaki öğrenciler basit rastlantısal örnekleme (random) yöntemi ile seçilmiştir. Öğrencilerin yazılı verilerini toplamak için kısa film (Kolay Hayat/The Easy Life) izletilmiştir. Kısa film seçilirken öğrencilerin kendilerini

rahatça ifade edebilecekleri, seviyelerine ve ilgilerine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan temalar göz önünde bulundurulmuştur. Kısa filmin uygunluğu hakkında uzman görüşü alınmıştır. Sözlü anlatım becerisinin değerlendirilmesi için yine uzman görüşüyle desteklenmiş yakın çevresinde şahit olduğu, ilgiyle konuşabileceği bir soru (Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı, nasıl olurdu?) seçilmiştir. Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerine 60 kompozisyon yazdırılırken yine aynı öğrencilerin konuşmaları kaydedilmiştir. Kompozisyonlar ve ses kayıtları belirli başlıklar dâhilinde incelenip yazılı ve sözlü anlatım kapsamında karşılaştırılmıştır. İncelemeler ve karşılaştırmalar yazılı ve sözlü anlatımın ortak noktalarından oluşturulan ölçütler bağlamında gerçekleşmiştir. Belirlenen 19 ortak ölçüte “anlatımın bütüncül ölçütleri” ismi verilmiştir. Anlatımın bütüncül ölçütleri açıklandıktan sonra öğrencilerin yazılı, sözlü anlatımları değerlendirilmiştir. Değerlendirmelerden sonra yine ölçütler başlıklandırılarak öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları karşılaştırılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü verileri anlatımın bütüncül ölçütleri çerçevesinde incelenip karşılaştırıldıktan sonra kişi, sınıf ve cinsiyet tabanlı değerlendirme ve karşılaştırmalarla sunulmuştur.

Sözlü ifadeleri kaydetmek üzere yapılan ses kaydı için okul müdüründen, öğretmenlerinden ve öğrenci velilerinden yazılı izin alınmıştır.

Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatımları arasında dil bakımından anlamlı farklılıklar gerçekleşmiştir; konuşmadaki çoğu hatanın yazı diline yansıtıldığı, özellikle de öğrencilerin konuştukları gibi yazdıkları, anlatımın bütüncül ölçütlerine göre yeterli biçimde oluşturulmuş sözlü anlatımın yazı diline de olumlu biçimde yansıdığı tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda yazılı ve sözlü anlatımın kesişen, benzeşen, farklılaşan nitelikleri dil kullanımı bakımından bütüncül ölçütlere göre sınıflandırıldığında, yazılı ve sözlü anlatımı geliştirici, çözüme dayalı etkinlikler hazırlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Yazılı anlatım, Sözlü anlatım, Yazı Dili, Konuşma Dili, Anlatımın Bütüncül Ölçütleri, Anlatım Yeterlilikleri.

**COMPARISON OF WRITTEN AND ORAL EXPRESSIONS OF
SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF LANGUAGE
USAGE: THE EXAMPLE OF KIRSEHIR BIL COLLEGE
SUMMARY**

ABSTRACT

Turkish is at the top of the list of languages that have the ability to be written as spoken. But in recent years, the developing technology, the socioeconomic situation, the wide place that the internet holds in communication; increased the differences in written and oral expression at a high rate. Speaking and writing are two skills in human communication. The differences between written and oral expression, which are the four basic language skills and narrative skills, have begun to disappear over time. The main problem that reveals this study is the loss of the differences between written and oral expression. Often, the internet language is transferred to speech and the spoken language is directly transferred to writing. The direct transliteration of spoken language; it damages the loss of the difference between written and oral expression, our language and expression skills. The aim of the research is; to investigate the differences between students' written and oral expression skills in the context of language use in the semantic dimension. In addition, written and oral expression; is to evaluate and compare according to the holistic criteria of the narrative. Study; It is related to the determination of the factors affecting the written and oral expression, the frequently repeated errors, the adequacy levels according to the holistic criteria adapted from the common points of the expression, and the comparison of the differences between the written and oral expressions of the students in terms of language use. In addition, there are investigations on whether there are significant differences in the written and oral expressions of secondary school students in the context of person, class and gender variables. The research is a qualitative research and document review was used as a method. In the study, content analysis in the descriptive analysis method was used. There is a purpose of categorization in the descriptive content analysis of the study. The students in the study group were selected by simple random sampling method. A

short film (The Easy Life) was screened to collect the written data of the students. When choosing a short film, attention was paid to the fact that the students could easily express themselves and that it was suitable for their level and interests. For this purpose, the themes in the Turkish Course Curriculum have been taken into consideration. An expert opinion was obtained about the suitability of the short film. For the evaluation of oral expression skills, a question that he witnessed in his close circle supported by expert opinion and could speak with interest (If the way of life of people all over the world were the same, what would it be like?) was chosen. Within the scope of the research, 60 essays were printed for secondary school students and the speeches of the same students were recorded. Compositions and sound recordings were examined under certain headings and compared within the scope of written and oral expression. The examinations and comparisons took place in the context of criteria created from the common points of written and oral expression. The 19 common criteria identified are called "holistic measures of expression". After the holistic criteria of the expression were explained, the written and oral expressions of the students were evaluated. After the evaluations, the criteria were again titled and the written and oral expressions of the students were compared. After the written and oral data of secondary school students were examined and compared within the framework of holistic criteria of expression, they were presented with person, class and gender based evaluations and comparisons. Written permission was obtained from the school principal, teachers and parents of the students for the audio recording to record the oral statements. As a result of the research, significant differences were realized between the written and oral expressions of secondary school students in terms of language; It has been determined that most errors in speech are reflected in the written language, especially in the written language of the students as they speak, and the oral expression that is adequately formed according to the holistic criteria of the narration is reflected positively on the written language. As a result of the study, when the intersecting, similar, differentiating qualities of written and oral expression are classified according to holistic criteria in terms of language use, solution-based activities can be prepared to improve written and oral expression.

Keywords: Written Expression, Oral Expression, Written Language, Spoken Language, Holistic Criteria of Expression, Expression Competencies.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xxiii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xxv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxvii
I. GİRİŞ.....	1
A. Problem Durumu.....	3
B. Araştırmanın Amacı	4
C. Araştırmanın Önemi	5
D. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
E. Sayıtlılar.....	6
F. Tanımlar.....	6
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE/ KURAMSAL TEMELLER.....	9
A. Yazma Becerisi/Yazılı Anlatım.....	9
B. Yazılı Anlatım Unsurları.....	13
1. Konu	14
2. Plan	15
3. Başlık	19
4. Kelime (Sözcük).....	20
5. Cümle	22
6. Yazım (İmla)	26
7. Noktalama işaretleri	26
C. Yazılı Anlatım Türleri	27
1. Betimleyici yazma.....	27
2. Öyküleyici yazma.....	28
3. İkna edici yazma.....	29

4. Sorgulayıcı yazma	29
5. Yaratıcı yazma.....	29
6. Karşılaştırmalı yazma.....	30
7. Planlı yazma	30
8. Not alma	31
9. İş birliği yaparak yazma	31
10. Bağımsız yazma	31
D. Sözlü Anlatım.....	32
1. Hazırlıksız konuşma.....	39
2. Hazırlıklı konuşma	40
3. Diksiyon ve önemi	42
4. Doğru vurgu ve tonlama	44
5. Beden dilini kullanma	46
E. Sözlü Anlatım Türleri.....	47
1. İkna edici konuşma	48
2. Betimleyici konuşma.....	48
3. Sorgulayıcı konuşma.....	49
F. Yazılı Anlatım ve Sözlü Anlatım Arasındaki Farklar	49
G. Yazılı ve Sözlü Anlatım Arasındaki Farklılığın Kaynağı	56
III. YÖNTEM	60
A. Araştırmanın Modeli.....	60
B. Evren ve Örneklem	61
C. Çalışma Grubu.....	61
D. Verilerin Toplanması	62
E. Verilerin Analizi	64
1. Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu).....	67
2. Ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme ...	68
3. Ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme .	68
4. Ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme	68
5. Standart Türkçe kullanımı.....	69
6. İlişkisel olma durumu (Anlatımın tutarlılığı)	69
7. Anlaşılabilirlik	69
8. Etkililik	70
9. Duruluk.....	70

10. Akıcılık	70
11. Konuşma dili ve yazı dili etkileşimi	70
12. Düşünceler arası geçiş ve bağlantı.....	70
13. Söz varlığı.....	71
14. Dil bilgisi kurallarına uygunluk.....	71
15. Doğru ve uygun sözcük seçimi.....	71
16. Söz dizimi.....	71
17. Anlatım bozukluğu.....	72
18. Kelime tekrarı.....	72
19. Anlatım miktarı (Sözcük sayısı).....	72
IV. BULGULAR VE YORUM	74
A. Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)	74
1. Örnek-1. Yazılı Anlatım	74
2. Örnek-1. Sözlü Anlatım	75
3. Örnek-1. Yazılı ve sözlü anlatımın anlamsal bütünlük bakımından karşılaştırılması.....	76
4. Örnek-2. Yazılı anlatım.....	77
5. Örnek-2. Sözlü anlatım	78
6. Örnek-2. Yazılı ve sözlü anlatımın anlamsal bütünlük bakımından karşılaştırılması.....	79
7. Örnek-3. Yazılı anlatım.....	80
8. Örnek-3. Sözlü anlatım	81
9. Örnek-3. Yazılı ve sözlü anlatımın anlamsal bütünlük bakımından karşılaştırılması.....	83
B. Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme .	83
1. Örnek- 4. Yazılı anlatım.....	83
2. Örnek-4. Sözlü anlatım	85
3. Örnek-4. Yazılı ve sözlü anlatımın ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumunun karşılaştırılması	86
4. Örnek-5. Yazılı anlatım.....	87
5. Örnek-5. Sözlü anlatım	88
6. Örnek-5. Yazılı ve sözlü anlatımın ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumunun karşılaştırılması	90
7. Örnek-6. Yazılı anlatım.....	91

8. Örnek-6. Sözlü anlatım	92
9. Örnek-6. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumunun karşılaştırılması.....	93
C. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme ..	94
1. Örnek-7. Yazılı anlatım.....	94
2. Örnek-7. Sözlü anlatım	96
3. Örnek-7. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumunun karşılaştırılması	96
4. Örnek-8. Yazılı anlatım.....	97
5. Örnek-8. Sözlü anlatım	99
6. Örnek-8. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumunun karşılaştırılması	100
7. Örnek-9. Yazılı anlatım.....	101
8. Örnek-9. Sözlü anlatım	102
9. Örnek-9. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumunun karşılaştırılması	104
D. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme	105
1. Örnek-10. Yazılı anlatım.....	105
2. Örnek-10. Sözlü anlatım	106
3. Örnek-10. Yazılı ve sözlü anlatım türünde ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun karşılaştırılması.....	107
4. Örnek-11. Yazılı anlatım.....	108
5. Örnek-11. Sözlü anlatım	110
6. Örnek-11. Yazılı ve sözlü anlatım türünde ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun karşılaştırılması.....	112
7. Örnek-12. Yazılı anlatım.....	113
8. Örnek-12. Sözlü anlatım	114
9. Örnek-12. Yazılı ve sözlü anlatım türünde ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun karşılaştırılması.....	115
E. Standart Türkçe Kullanımı.....	116
1. Örnek-13. Yazılı anlatım.....	116
2. Örnek-13. Sözlü anlatım	119
3. Örnek-13. Yazılı ve sözlü anlatımda standart türkçe kullanımının karşılaştırılması	120

4. Örnek-14. Yazılı anlatım	121
5. Örnek-14. Sözlü anlatım	122
6. Örnek-14. Yazılı ve sözlü anlatımda standart türkçe kullanımının karşılaştırılması	123
7. Örnek-15. Yazılı anlatım	124
8. Örnek-15. Sözlü anlatım	126
9. Örnek-15. Yazılı ve sözlü anlatımda standart türkçe kullanımının karşılaştırılması	127
F. İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı).....	128
1. Örnek-16. Yazılı anlatım	128
2. Örnek-16. Sözlü anlatım	130
3. Örnek-16. Yazılı ve sözlü anlatımda ilişkisel olma durumunun (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırılması	131
4. Örnek-17. Yazılı anlatım	132
5. Örnek-17. Sözlü anlatım	134
6. Örnek-17. Yazılı ve sözlü anlatımda ilişkisel olma durumunun (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırılması	136
7. Örnek-18. Yazılı anlatım	137
8. Örnek-18. Sözlü anlatım	139
9. Örnek-18. Yazılı ve sözlü anlatımda ilişkisel olma durumunun (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırılması	139
G. Anlaşılabilirlik	141
1. Örnek-19. Yazılı anlatım	141
2. Örnek-19. Sözlü anlatım	143
3. Örnek-19. Yazılı ve sözlü anlatımda anlaşılabilirliğin karşılaştırılması.....	143
4. Örnek-20. Yazılı anlatım	144
5. Örnek-20. Sözlü anlatım	146
6. Örnek-20. Yazılı ve sözlü anlatımda anlaşılabilirliğin karşılaştırılması.....	147
7. Örnek-21. Yazılı anlatım	148
8. Örnek-21. Sözlü anlatım	150
9. Örnek-21. Yazılı ve sözlü anlatımda anlaşılabilirliğin karşılaştırılması.....	151
H. Etkililik.....	152
1. Örnek-22. Yazılı anlatım	152
2. Örnek-22. Sözlü anlatım	153

3. Örnek-22. Yazılı ve sözlü anlatımda etkililiğin karşılaştırılması	154
4. Örnek-23. Yazılı anlatım.....	155
5. Örnek-23. Sözlü anlatım	157
6. Örnek-23. Yazılı ve sözlü anlatımda etkililiğin karşılaştırılması	157
7. Örnek-24. Yazılı anlatım.....	158
8. Örnek-24. Sözlü anlatım	160
9. Örnek-24. Yazılı ve sözlü anlatımda etkililiğin karşılaştırılması	161
I. Duruluk.....	162
1. Örnek-25. Yazılı anlatım.....	162
2. Örnek-25. Sözlü anlatım	163
3. Örnek-25. Yazılı ve sözlü anlatımda duruluğun karşılaştırılması	164
4. Örnek-26. Yazılı anlatım.....	165
5. Örnek-26. Sözlü anlatım	167
6. Örnek-26. Yazılı ve sözlü anlatımda duruluğun karşılaştırılması	168
7. Örnek-27. Yazılı anlatım.....	169
8. Örnek-27. Sözlü anlatım	170
9. Örnek-27. Yazılı ve sözlü anlatımda duruluğun karşılaştırılması	171
J. Akıcılık.....	173
1. Örnek-28. Yazılı anlatım.....	173
2. Örnek-28. Sözlü anlatım	174
3. Örnek-28. Yazılı ve sözlü anlatımda akıcılığın karşılaştırılması.....	175
4. Örnek-29. Yazılı anlatım.....	176
5. Örnek-29. Sözlü anlatım	177
6. Örnek-29. Yazılı ve sözlü anlatımda akıcılığın karşılaştırılması.....	179
7. Örnek-30. Yazılı anlatım.....	180
8. Örnek-30. Sözlü anlatım	181
9. Örnek-30. Yazılı ve sözlü anlatımda akıcılığın karşılaştırılması.....	181
K. Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi.....	182
1. Örnek-31. Yazılı anlatım.....	182
2. Örnek-31. Sözlü anlatım	184
3. Örnek-31. Yazılı ve sözlü anlatımda konuşma dili ve yazı dili etkileşiminin karşılaştırılması.....	184
4. Örnek-32. Yazılı anlatım.....	185
5. Örnek-32. Sözlü anlatım	187

6. Örnek-32. Yazılı ve sözlü anlatımda konuşma dili ve yazı dili etkileşiminin karşılaştırılması.....	188
7. Örnek-33. Yazılı anlatım	188
8. Örnek-33. Sözlü anlatım	190
9. Örnek-33. Yazılı ve sözlü anlatımda konuşma dili ve yazı dili etkileşiminin karşılaştırılması.....	191
L. Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantı	192
1. Örnek-34. Yazılı anlatım	192
2. Örnek-34. Sözlü anlatım	193
3. Örnek-34. Yazılı ve sözlü anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı durumunun karşılaştırılması.....	195
4. Örnek-35. Yazılı anlatım	196
5. Örnek-35. Sözlü anlatım	197
6. Örnek-35. Yazılı ve sözlü anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı durumunun karşılaştırılması.....	199
7. Örnek-36. Yazılı anlatım	200
8. Örnek-36. Sözlü anlatım	201
9. Örnek-36. Yazılı ve sözlü anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı durumunun karşılaştırılması.....	202
M. Söz Varlığı	202
1. Örnek-37. Yazılı anlatım	203
2. Örnek-37. Sözlü anlatım	204
3. Örnek-37. Yazılı ve sözlü anlatımın söz varlığı bakımından karşılaştırılması ..	205
4. Örnek-38. Yazılı anlatım	206
5. Örnek-38. Sözlü anlatım	207
6. Örnek-38. Yazılı ve sözlü anlatımın söz varlığı bakımından karşılaştırılması ..	208
7. Örnek-39. Yazılı anlatım	208
8. Örnek-39. Sözlü anlatım	210
9. Örnek-39. Yazılı ve sözlü anlatımın söz varlığı bakımından karşılaştırılması ..	211
N. Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk	212
1. Örnek-40. Yazılı anlatım	212
2. Örnek-40. Sözlü anlatım	213
3. Örnek-40. Yazılı ve sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygunluğun karşılaştırılması.....	214

4. Örnek-41. Yazılı anlatım.....	215
5. Örnek-41. Sözlü anlatım	216
6. Örnek-41. Yazılı ve sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygunluğun karşılaştırılması.....	217
7. Örnek-42. Yazılı anlatım.....	218
8. Örnek-42. Sözlü anlatım	219
9. Örnek-42. Yazılı ve sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygunluğun karşılaştırılması.....	221
O. Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi.....	223
1. Örnek-43. Yazılı anlatım.....	223
2. Örnek-43. Sözlü anlatım	224
3. Örnek-43. Yazılı ve sözlü anlatımda doğru ve uygun sözcük seçiminin karşılaştırılması.....	225
4. Örnek-44. Yazılı anlatım.....	227
5. Örnek-44. Sözlü anlatım	228
6. Örnek-44. Yazılı ve sözlü anlatımda doğru ve uygun sözcük seçiminin karşılaştırılması.....	229
7. Örnek-45. Yazılı anlatım.....	230
8. Örnek-45. Sözlü anlatım	232
9. Örnek-45. Yazılı ve sözlü anlatımda doğru ve uygun sözcük seçiminin karşılaştırılması.....	233
P. Söz Dizimi.....	233
1. Örnek-46. Yazılı anlatım.....	234
2. Örnek-46. Sözlü anlatım	235
3. Örnek-46. Yazılı ve sözlü anlatımın söz dizimi bakımından karşılaştırılması...	237
4. Örnek-47. Yazılı anlatım.....	237
5. Örnek-47. Sözlü anlatım	238
6. Örnek-47. Yazılı ve sözlü anlatımın söz dizimi bakımından karşılaştırılması...	240
7. Örnek-48. Yazılı anlatım.....	241
8. Örnek-48. Sözlü anlatım	241
9. Örnek-48. Yazılı ve sözlü anlatımın söz dizimi bakımından karşılaştırılması...	242
R. Anlatım Bozukluğu	243
1. Örnek-49. Yazılı anlatım.....	243
2. Örnek-49. Sözlü anlatım	245

3. Örnek-49. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım bozukluğu bakımından karşılaştırılması.....	246
4. Örnek-50. Yazılı anlatım	247
5. Örnek-50. Sözlü anlatım	249
6. Örnek-50. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım bozukluğu bakımından karşılaştırılması.....	250
7. Örnek-51. Yazılı anlatım	251
8. Örnek-51. Sözlü anlatım	252
9. Örnek-51. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım bozukluğu bakımından karşılaştırılması.....	253
S. Kelime Tekrarı	255
1. Örnek-52. Yazılı anlatım	255
2. Örnek-52. Sözlü anlatım	256
3. Örnek-52. Yazılı ve sözlü anlatımın kelime tekrarı bakımından karşılaştırılması ...	257
4. Örnek-53. Yazılı anlatım	258
5. Örnek-53. Sözlü anlatım	259
6. Örnek-53. Yazılı ve sözlü anlatımın kelime tekrarı bakımından karşılaştırılması ...	260
7. Örnek-54. Yazılı anlatım	261
8. Örnek-54. Sözlü anlatım	262
9. Örnek-54. Yazılı ve sözlü anlatımın kelime tekrarı bakımından karşılaştırılması ...	264
T. Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)	266
1. Örnek-55. Yazılı anlatım	266
2. Örnek-55. Sözlü anlatım	267
3. Örnek-55. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım miktarı (sözcük sayısı) bakımından karşılaştırılması.....	268
4. Örnek-56. Yazılı anlatım	270
5. Örnek-56. Sözlü anlatım	271
6. Örnek-56. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım miktarı (sözcük sayısı) bakımından karşılaştırılması.....	273
7. Örnek-57. Yazılı anlatım	274
8. Örnek-57. Sözlü anlatım	275
9. Örnek-57. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım miktarı (sözcük sayısı) bakımından karşılaştırılması.....	276
U. Yazılı ve Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi	278

1. Yazılı anlatımın bütüncül ölçütlere göre yorumlanması.....	282
2. Yazılı anlatımın bütüncül ölçütlere göre kişi tabanlı incelenmesi.....	288
3. Yazılı anlatımın bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi	291
a. 5. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi.....	291
b. 6. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi	293
c. 7. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi	296
d. 8. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi.....	299
e. 5, 6, 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı karşılaştırılması	301
4. Öğrencilerin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre cinsiyet tabanlı incelenmesi	303
V. Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi.....	305
1. Sözlü anlatımın bütüncül ölçütlere göre yorumlanması	309
2. Sözlü anlatımın bütüncül ölçütlere göre kişi tabanlı incelenmesi	311
3. Sözlü anlatımın bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi	314
a. 5. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi.....	314
b. 6. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi	316
c. 7. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi	317
d. 8. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi	319
e. 5, 6, 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı karşılaştırılması	322
4. Öğrencilerin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre cinsiyet tabanlı incelenmesi	324
Y. Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Karşılaştırılması.....	326
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	337

A. Sonuç ve Tartışma.....	337
B. Öneriler.....	349
VI. KAYNAKLAR	355
EKLER.....	361
ÖZGEÇMİŞ.....	373

KISALTMALAR LİSTESİ

C.	: Cilt
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
RAM	: Rehberlik ve Araştırma Merkezi
ss.	: Sayfa Sayısı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1	Yapı Modelleri	16
Çizelge 2	Normal Dağılıma Uygunluğuna İlişkin Bulgular.....	60
Çizelge 3	Katılımcı Grubu	61
Çizelge 4	Katılımcı Grubunun Cinsiyete İlişkin Bilgileri.....	62
Çizelge 5	Standart Dil Kullanımı	118
Çizelge 6	Standart Dil Kullanımı	120
Çizelge 7	Standart Dil Kullanımı	122
Çizelge 8	Standart Dil Kullanımı	123
Çizelge 9	Standart Dil Kullanımı	126
Çizelge 10	Standart Dil Kullanımı	127
Çizelge 11	Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi	279
Çizelge 12	Öğrencilerin Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin Yeterlik Düzeyleri.....	288
Çizelge 13	Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Sınıfa Göre Karşılaştırması.....	303
Çizelge 14	Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi	306
Çizelge 15	Öğrencilerin Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin Yeterlik Düzeyleri	310
Çizelge 16	Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Sınıfa Göre Karşılaştırması.....	323
Çizelge 17	Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	326
Çizelge 18	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin En Düşük, En Yüksek Puanlar, Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerleri	326
Çizelge 19	Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Cinsiyete Göre Karşılaştırması.....	327
Çizelge 20	Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Cinsiyete Göre Karşılaştırması.....	327

Çizelge 21 Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerinden Aldıkları Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerleri..	332
Çizelge 22 Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Sıralaması	333
Çizelge 23 Sınıf Düzeyine Göre Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin En Düşük, En Yüksek Puanlar, Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerleri.....	334
Çizelge 24 Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine Göre Yeterli Olan En Yüksek Puan Alan İlk Üç Öğrencinin Bilgileri	334
Çizelge 25 Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	335

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Kişi Tabanlı İncelenmesi	290
Şekil 2	5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	292
Şekil 3	6. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	296
Şekil 4	7. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	299
Şekil 5	8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	301
Şekil 6	5, 6, 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı Karşılaştırılması.....	302
Şekil 7	Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Cinsiyet Tabanlı İncelenmesi.....	304
Şekil 8	Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Kişi Tabanlı İncelenmesi	313
Şekil 9	5. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	316
Şekil 10	6. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	317
Şekil 11	7. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	319
Şekil 12	8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi.....	321
Şekil 13	5, 6, 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı Karşılaştırılması.....	322
Şekil 14	Öğrencilerin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Cinsiyet Tabanlı İncelenmesi.....	324
Şekil 15	Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Kişi Tabanlı İncelenmesi.....	332

I. GİRİŞ

Geçmişten bu yana iletişim, insanlar için bir ihtiyaç konumundadır ve iletişim kavramının birer parçası hâlinedirler. İnsanlar hem çalışma hayatında hem de eğitim hayatında her ne kadar başarılı olurlarsa olsunlar sağlıklı bir iletişim kurmadıkça tam anlamıyla başarılı sayılmazlar. Ana dilini doğru ve anlaşılır biçimde, kurallara uygun olarak konuşma ve yazma becerisi kazanmak son derece önemlidir. Söz konusu beceriler bazı bilgilere ulaşmaktan öte diğer insanlarla sosyal iletişim kurmak, üretici konumunda olmak, kültürlü ve entelektüel yetişmek gibi birçok duruma paralel olarak etkisi bulunmaktadır. Toplumun modernleşmesi ve insan sayısının artmasıyla daha fazla iletişim kurma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Kişilerarası iletişim çoğunlukla yüz yüze gerçekleşmektedir. Bu anlamda kitle iletişimi de genellikle kişisel iletişimin tersine basılı, sosyal ağlar üzerinden yazılı şekilde ilerlemektedir. İnsanların kendini tanıtmak, fikirlerini ifade etmedeki anlatma ihtiyacı, anlama ve anlamlandırma sürecinden sonra ortaya çıkmaktadır. Anlatım becerilerinin her zaman iyi ve işlevsel biçimde kullanılması her açıdan pozitif etki oluşturacaktır. “İşlevsel dil bilgisi gerek anlam birimlerin gerek biçim birimlerin gerekse sesbirimlerin anlamsal değerlerine inerek dildeki fonksiyonlarını belirler. Bundan dolayı dil öğretiminde dil bilgisinin işlevsel yönünü ön plana çıkaran metotların kullanılması, özellikle Türkçe dil bilgisi öğretiminde sağlıklı ve kalıcı sonuçlara ulaşmamızı sağlayacaktır” (İşcan, 2010: 258).

Bu kapsamda kişinin iletişim kurmasının iki yolu vardır bunlar; konuşma ve yazmadır. “Yazmak, duyduklarımızı, düşündüklerimizi, tasarladıklarımızı, görüp yaşadıklarımızı yazı ile anlatmaktır. Konuşma gibi, başkalarıyla iletişim kurmanın, kendimizi anlatmanın bir yoludur” (Sever, 2004: 24). “Yazma becerisi, insanlara bilgilerini düzenleme, zenginleştirme, düşüncelerini genişletme ve planlı biçimde ifade etme imkânı verdiği için çok önemli bir dil becerisidir. Konuşmayla birlikte bireyin kendisini ifade etme yollarından biri olan yazma, insanoğlunun binlerce yıldır kullandığı en önemli iletişim becerilerindendir” (Temizkan, & Erbilin, 2020: 470). Konuşma ve yazma becerilerinin etkin kullanımı bilgi edinimi, bilgileri düzenleme,

bilgileri zenginleştirme gibi anlama becerilerinin aktifleşmesini gerekli kılar. Yazma ve konuşma becerilerinin öğretimi genellikle dil becerilerini geliştirmek üzerine kurulu bir sistemdir. Bu sistem içerisinde anlatma becerileri, anlama becerilerini de etkilemektedir ve birbirlerine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bireyin yazma, konuşma becerilerini kullanarak bilgiyi üretmesi ve bilgiye ulaşması kaçınılmazdır. Yapılandırılmış yaklaşıma göre de yazma ve konuşma becerilerinin edinilmesinde iletişim ve dil becerileri etkili olmakta düşünme, anlama, sorgulama, sınıflama, analiz-sentez yapma gibi zihinsel işlemler de aktif olmaktadır. Anlatma becerilerinin başka bir amacı ise bireyin isteklerini, ihtiyaçlarını, duygularını etkili biçimde paylaşmaktır. Öğrencilerin dil kullanımı, anlatım becerileri üzerinde iletişimsel boyutta gereklidir. İletişim becerilerinin içerisinde düşünmeyi düşünme, karar verme ve seçme, amaçları gerçekleştirme, ihtiyaçlarını, ilgilerini, isteklerini ifade etme becerileri de bulunmaktadır. Bu anlamda yazılı ve sözlü anlatımın kazandırılması için dil, zihinsel, bilişsel, sosyal, öğrenme, anlama, iletişim gibi becerilerin ve kavramların da göz ardı edilmemesi gerekir. Yazılı ve sözlü anlatım; yalnızca bir dil öğretimi değildir, yazılan ve konuşulan dil içerisinde mantıksal tutarlılık çerçevesinde zihinsel becerileri aktive ederek düşünmeyi kazanmaktır. Aynı zamanda bu beceriler duyguların, düşüncelerin, fikirlerin, hayallerin doğru, düzgün, anlaşılır, tutarlı ve mantıklı bir şekilde ifade edilmesine olanak sağlamaktadır. Nitekim başarılı ifade gücü hiç şüphesiz anlama becerilerinin (dinleme, okuma) yeterli düzeyde geliştirilmesiyle mümkündür. Bu bağlamda dinleme ve okuma becerileri sayesinde zihinde edinilen bilgi, fikir, duygu ve düşünce varsa anlatım sürecine geçilir. Coşkun'un (2006: 100) çalışmasında öğrencilerin yazılı anlatım becerilerinin okumuş oldukları kitap sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkarılmıştır. Öğrencilerin okudukları kitap sayısı değişkenine göre yazılı anlatım becerileri için analiz yapılmıştır. Bulgular öğrencilerin farklı cümle yapılarını görerek düzgün ve etkili konuşmayı/yazmayı öğrenmeleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu kapsamda anlatıma hazır olma açısından kaliteli okuma ve kaliteli dinleme her zaman öncelik olmalıdır. Bununla birlikte sıklıkla yazılı ve sözlü anlatımlar deneyimlenmelidir ki aradaki farklı yönler, iki anlatım türünde gerçekleştirilen hatalar ortaya çıkartılıp minimuma indirgenmelidir. Çünkü kişinin yazılı ve sözlü anlatımları arasında dil kullanımı bakımından anlamsal boyutta çok büyük farklılıklar olması akademik ve günlük hayatta başarısızlığa yol açan, çözüme gereksinim duyan ciddi bir sorundur. Zaman geçtikçe, iletişim ağları kuvvetlendikçe,

teknoloji geliştikçe; dil kullanımı bakımından yazılı ve sözlü anlatımdaki farklılıklar kaybolmaya başlamıştır. Esasen yazılı ve sözlü anlatım birbirinden farklı yönleri sahiptir. Bu farklılıkların tespit edilmesi; sorunun çözümü için bir adım niteliğindedir. Çalışmada, yukarıda bahsedilen tüm hususlara yönelik görüş ve yorumlar elde edilen bulgularla sunulmuştur.

A. Problem Durumu

İnsanlarla iletişim kurmanın iki boyutu; konuşma ve yazmadır. “Yazmak, duyduklarımızı, düşündüklerimizi, tasarladıklarımızı, görüp yaşadıklarımızı yazı ile anlatmaktır. Konuşma gibi, başkalarıyla iletişim kurmanın, kendimizi anlatmanın bir yoludur” (Sever, 2004: 24). Anlatma becerilerinden olan yazılı ve sözlü anlatım arasında dikkate değer farklılıklar göz çarpmaktadır. Ancak öğrencilerin, zamanla konuşma dili ve yazı dili arasındaki farkı ortadan kaldırdıkları görülmektedir. Bu çalışmayı ortaya çıkaran temel problem de yazılı ve sözlü anlatım arasındaki farklılıkların kaybolmasıdır. Çalışma; yazılı ve sözlü anlatımı etkileyen unsurların, sıkça tekrar eden hataların, anlatımın ortak noktalarından uyarlanan bütüncül ölçütlere göre yeterlilik düzeylerinin tespitiyle yazılı ve sözlü anlatım arasındaki farklılıkların dil kullanımı bakımından karşılaştırılmasıyla ilgilidir. Ayrıca yazılı ve sözlü anlatımların kişi, sınıf ve cinsiyet değişkenleri bağlamında anlamlı farklılıkların olup olmadığı konusunda incelemeler bulunmaktadır. Bu bağlamda yazılı ve sözlü anlatım arasındaki ayrımın kaybolması sorunu dikkate alınarak aşağıdaki ana probleme cevap aranmıştır:

“Ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatım becerileri arasında, dil kullanımı bakımından ne gibi farklılıklar vardır?”

Yukarıdaki ana problem altında şu problemlere de cevap aranmıştır:

“Ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatım becerileri ve kişi tabanlı değişken arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?”

“Ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatım becerileri ve sınıf tabanlı değişken arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?”

“Ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatım becerileri ve cinsiyet tabanlı değişken arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?”

B. Araştırmanın Amacı

Türkçe dersi, doğası gereği uygulamaya dayalı, iletişim temelli bir derstir ve bu süreçte dört temel dil becerisini sistemsal şekilde geliştirebilecek uygulamalar gerçekleştirilmelidir. Özellikle anlatma becerilerinin başarılı bir şekilde uygulanması hem dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinin gelişmesine hem de bilişsel anlamda birçok üst bilişsel beceriye hitap etmektedir. Bu sebeple öğrencilerin yazma ve konuşma becerilerindeki eksikliklerin, hataların, bozuklukların tespit edilmesi gerekir. Çalışmadaki öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımda en sık yaptıkları hatalar, bütüncül ölçütler bağlamında; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, etkililik, duruluk, akıcılık, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) olarak belirlenmiştir. Analiz edilen hata, eksiklikler ve bozukluklar üzerine; çok yönlü düşündüren ifadelerin kullanımını, karşılaştırma yapmayı, benzerlikleri bulmayı, sebep-sonuç ilişkisi kurmayı, sınıflama, değerlendirme, özetleme gibi anlamayı hedef alan destekleyici uygulama ve etkinlikler yapılmalıdır. Bu uygulama ve etkinlikler zihinsel becerileri, her yönden geliştirici etkiye sahiptir. Unutulmamalıdır ki yazılı ve sözlü anlatımın temel ilkesi yazmak, konuşmak; yazdırmak, konuşturmadır. Bu anlamda araştırmanın amacı, öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım becerileri arasındaki farklılıkları dil kullanımı bağlamında anlamsal boyutta karşılaştırmaktır. Ayrıca anlatma becerileri olan yazma ve konuşmalarda sıklıkla karşılaşılan hataları, belirlenen bütüncül ölçütler bağlamında içerik çözümlemesiyle sunmaktır. Yine araştırmada, öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımı bütüncül ölçütlere göre çok yönlü biçimde kişi, sınıf, cinsiyet tabanlı inceleyip karşılaştırmak amaç edinilmiştir. Aynı zamanda elde edilen sonuçlardaki problemlere ilişkin çözüm önerileri sunmanın hem kurum hem de öğretmenler için faydalı olacağı düşünülmektedir. Değerlendirme ve karşılaştırmaların yapılmasını kolaylaştıran anlatımın bütüncül ölçütlerinin

belirlenmesinin farklı çalışmalara, etkinliklere, değerlendirmelere ışık tutması ümit edilmektedir.

C. Araştırmanın Önemi

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet dili konuşmaya, konuşma dili de yazıya birebir aktarılmakta ve bu durum hızla yayılmaktadır. Bu sebeple konuşma ve yazma dili arasındaki farklılıklar kaybolmaya başlamıştır. Aslında hem sözlü anlatımı hem de yazılı anlatımı ölçünlü dil olan İstanbul ağzına yaklaştırmak gerekmektedir. Çalışmada bu durumla ilgili anlatımın bütüncül ölçütleri içerisinde “konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması” maddeleri eklenmiştir.

2019 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın “Yetkinlikler” başlığı altındaki “ana dilde iletişim” kısmında; öğrencilerin kendilerini yazılı ve sözlü bir şekilde ifade ederken mantık çerçevesinde, sosyal ve kültürel alanlara uygun olarak etkileşimde bulunmaları vurgulanmıştır.

“Ana dilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır” (MEB, 2019: 4).

Yazılı ve sözlü anlatımın kuvvetlendirilmesi için çeşitli uygulamalara ihtiyaç vardır. Bu uygulamaları üretme görevi şüphesiz en başta öğretmenlere, program yazarlarına ve müfredat hazırlayıcılarına düşmektedir. Konuşma ve yazma arasındaki ilişkili-ilişkisiz yönlerin tespit edilmesi, bu sorunun çözümü için bir adım niteliğindedir. Çözüme yönelik etkinlikler, ders materyalleri, ders içerikleri üretilebilir. Yine özellikle öğretmenler, sıklıkla öğrencilerin duygu ve düşüncelerini, bir konu hakkındaki görüş ve önerilerini, fikirlerini sözlü ve yazılı olarak etkin ve anlaşılır bir şekilde ifade etmelerini sağlamalıdır. Yazılı ve sözlü anlatım becerilerine yönelik öğretimin sezdirme yöntemine dayalı yapılandırıcı yaklaşımla düzenlenmiş olması öğrencilerin ifade becerilerini güçlendirir.

D. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma,

- 2020-2021 eğitim öğretim yılıyla,
- Kırşehir Bil Koleji’nde öğrenim gören 5, 6, 7 ve 8. sınıflardaki 32 kız, 28 erkek olmak üzere toplam 60 öğrenciyle,
- Yazılı ve sözlü anlatımı değerlendirip karşılaştırmak için hazırlanan anlatımın bütüncül ölçütleriyle,
- Öğrencilerin yazılı anlatımlarını oluşturması için kullanılan yaklaşık iki buçuk dakikalık kısa filmle (Kolay Hayat/The Easy Life),
- Öğrencilerin sözlü anlatımlarını oluşturması için sorulan, “Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu?” sorusuyla,
- Öğrencilerin yazma ve konuşma becerileri arasındaki farkları dil kullanımı açısından belirlemek amacıyla öğrencilere yazdırılan kompozisyonlarla ve yöneltilen soruyu sözlü olarak cevaplandırıdıkları ses kayıtlarıyla sınırlıdır.

E. Sayıtlar

- Öğrencilere yazdırılan kompozisyonlar ve belirlenen soruya karşılık verilen cevap, evreni ve örnekleme temsil etme açısından yeterli sayılmaktadır.
- Öğrencilere yazdırılan kompozisyonlar onların yazma becerilerini yansıtmaları bakımından yeterli sayılmaktadır.
- Öğrencilerin verdiği cevaplar onların konuşma becerilerini yansıtmaları bakımından yeterli sayılmaktadır.
- Öğrencilerin görüşlerini bildirmeleri için sorulan soru ve izletilen kısa film materyalleri, onların anlatım becerilerini açığa çıkarması açısından yeterli sayılmaktadır.
- İki anlatım türü bağlamında hazırlanan anlatımın bütüncül ölçütleri, yazılı ve sözlü anlatım becerilerinin ortak noktalarını temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.
- Örneklem, evreni temsil edecek özelliktedir.

F. Tanımlar

Sözlü anlatım: “Konuşma; düşünce, duygu ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla karşı tarafa aktarılmasıdır” (Demirel, 1999: 40). Sözlü anlatım yani

konuşma, duygu ve düşüncelerin başkalarına sözlü olarak ifade edilmesi ya da duygu, düşünce, istek, bilgi ve hayallerin söz biçiminde aktarılması olarak tanımlanabilir. Konuşma; bireysel ve toplumsal alanda sağlıklı iletişim kurmayı, istenen hedefe ulaşmayı ve başarıyı doğrudan etkileyecektir.

Yazılı anlatım: Yazı dili bağlamında mantıklı tutarlılık çerçevesinde düşünerek doğru, anlaşılır şekilde ifade edilmesidir. “Algılananların ifade edilebilir hâle getirilmesinden sonra anlatma eylemi gerçekleşir. Tamamen zihnî bir süreç olan anlamak ve anlatmak insanı diğer varlıklardan ayrıcalıklı kılan temel özelliğidir” (Gedizli, 2006: 22).

Konuşma Dili: “Günlük yaşamda kullanılan ve yazı dilinden az çok farklarla ayrılmış bulunan dil, günlük konuşma, günlük dil”, “Bir dilde ağızdan ağıza değişerek çeşitli söyleyiş özellikleri taşıyan ve yazı dilinden farklı olan dil” (TDK, 2005). İnsanların birbiriyle sesli, sözlü şekilde anlaştıkları dil konuşma dilidir ve yazı dilinin temelini oluşturmaktadır.

Yazı dili: “Dilin yazıda kullanılan biçimi. Bir dilin lehçe veya ağızlarından biri üzerine kurulan ortak dilin yazıda kullanılması sonucunda ortaya çıkan yazılı dil” (TDK, 2005). Herhangi bir ülkede, konuşulan ağızlardan bir tanesinin yazışmalarda kullanılmış şekline yazı dili denilmektedir. Yazı dili bir millet dili olmasının yanında bir kültür dilidir ve o ülkenin kültürel, sosyal gelişmelerinin yoğunluğundaki yerleşim yerinin dilidir. Türklerin yazı dili de çok uzun yıllar boyunca kültürel ve sosyal zenginliğin bulunduğu İstanbul’da konuşulan dil esas alınmıştır.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE/ KURAMSAL TEMELLER

A. Yazma Becerisi/Yazılı Anlatım

İnsanoğlunun en önemli ihtiyaçlarının başında anlamak ve anlatmak, bulunmaktadır. “Algılananların ifade edilebilir hâle getirilmesinden sonra anlatma eylemi gerçekleşir. Tamamen zihnî bir süreç olan anlamak ve anlatmak insanı diğer varlıklardan ayrıcalıklı kılan temel özelliğidir” (Gedizli, 2006: 22). “Yazma; duygu, düşünce, istek ve olayların belli kurallara uygun olarak birtakım sembollerle anlatılması; düşünceyi, duyguyu, olayı, tasarlananları, görülüp yaşananları yazı ile anlatmak; binlerce yılda oluşmuş şekil ve sembollerin uzun tekrarlar sonucu öğretilmesiyle duygu ve düşüncelerin kurallara uygun olarak ifade edilmesi becerisidir” (Demir, 2013: 86). Anlama becerileri görevini tamamladıktan sonra anlatma becerisi kullanılabilir. Anlama; dinleme ve okuma ile anlatma ise, konuşma ve yazma ile gerçekleşir. Dört temel dil becerisinin iki boyutu olan anlama ve anlatma yeterlilikleri birbirine bir çark gibi bağlıdır. Her birinin gelişimi diğerini etkilemekte ve üst düzey becerilere hâkim olmada önemlidir. Zaten asıl amaç bireylerin kendilerini yazılı halde anlamlı biçimde ifade edebilmelerini sağlamaktır. Kısaca temel işleyiş, anlama becerisinin gelişimiyle anlatma becerisinin kendini göstermesidir. Konuşma ve yazma, anlatımı gerçekleştiren becerilerdendir ve birçok zihinsel işlem sürecinden geçerek gerçekleşir. Zihinsel işlem sürecinin sağlam şekilde gerçekleşmesi için bilişsel düşünme becerilerinin de biçimlendirilmesi gerekir. Yazma (yazılı anlatım/kompozisyon), herhangi bir konu hakkında sahip olunan bilgilerin, düşüncelerin, duyguların, hayallerin bazı zihinsel işlemlerden geçmesi sonucunda, dilin kurallarına uygun olarak belli bir düzen, bütünlük içinde yapılandırılarak kâğıda dökülmesidir. Bu anlatım türü “konu, planlama, anlatım ve toplam” beceri alanlarına bağlı olarak gelişmekte olan yazılı ifade gücüdür.

“Yazılı anlatım; bir dil öğrenimi ve öğretimi değil, yazılan dilin dünyasında sistemli düşünme yöntemi kazanma işidir. Türkçeyi geliştirmek, güçlendirmek daha iyi öğrenmek ve öğretmek değil, Türkçe düşünülen fikirleri doğru, düzgün, anlaşılır ve sistemli bir şekilde ifade etmektir” (Gedizli, 2006: 23). Yazma, genel anlamda

zihinde oluşturulan duygu, düşünce ve olayların bazı sınırlar çerçevesinde çeşitli sembollerin yazıya dökülme işlemidir. “Bu tanımlardan çıkarılacak sonuç: Kelime ve cümlelerle oluşturulan her yazının değil, bir düzene sokulmuş, okuyucu üzerinde belli bir etki oluşturabilen anlatımların ‘yazılı anlatım’ sayılacağıdır” (Calp, 2010: 225). Aktaş ve Gündüz (2002), İlaslan (2007) ve Kuvanç (2008)’a göre yazma yalnızca kelimelerin belirli kurallara göre kâğıda aktarılması değildir. Yazılı anlatımda sembollerin doğru ve yerinde kullanılmasıyla birlikte yazının akıcı, anlaşılır ve inandırıcı olması, okuyucunun ilgisini çekebilmeyi sağlar. Yazılı anlatımlarda ilk olarak bir konunun üzerinde detaylı bir şekilde fikir yürütmek ve düşünceleri etkili bir şekilde belirli bir sistem ve bir düzen içinde sunabilme becerisine sahip olmak gerekir.

Yazılı anlatımda duygu, düşünce ve görüşler aktarılırken; amaçlı, planlı, mantıklı, sistemli, sıralı ve anlaşılır bir şekilde hareket etmek gerekmektedir. Yazılı anlatımı güçlendirmek için sık sık düzenli ve sistemli yazma çalışmaları yapılmalıdır. Aynı zamanda diğer becerilerin katkısıyla yeterli hazırbulunuşluğa sahip olmak gerekir. Arka planın hazır olması anlama becerilerinin geliştirilmesiyle alakalıdır. Yazılı anlatım öğrencilere düşünce ve fikirlerini aktarma, etkinleştirme ve somut hale getirmeye yarayan bir süreçtir. Bu açıdan yazılı anlatım becerisi kazandırma, öğrencinin zihni süreçlerini kapsayan zihinsel gelişim hususunda büyük önem taşımaktadır. Anlatma becerilerini aktif biçimde kullanmak için ne, neden, niçin, gibi sorular kullanılır bu sayede olaylar ve olgular üzerinde sorgulamalara, empatik düşünceler, analiz ve sentezler devreye girer. Bu anlamda yazılı anlatım üst düzey düşünme gerektirir ve yazma işlemi düşünme üzerine düşünmedir.

Temizkan ve Yalçınkaya (2013: 81) yazma becerisinin temel dil becerileri içinde üst bilişsel anlamda en güç ve en son kazanılanı olduğunu ifade etmiştir. Çünkü yazma becerisi dinleme, okuma ve konuşmanın bir sonucu olmasıyla birlikte hazırbulunuşluk gerektirmektedir. Herhangi bir konuda yazabilmek için gerekli bilgileri edinme süreci belli aşamalar hâlinde diğer temel becerilerden geçer. “Yazma, konuşma gibi üretime dayalı bir alan olmasının yanı sıra üretim sürecinde çeşitli harfler, kelimeler ve cümleler yazılmaktadır. Orta uzunlukta bir kelime 2-3 dakikada yazılmaktadır. Yetişkin bir yazar dakikada 25-40 kelime yazabilmektedir. Oysa seri bir konuşma sırasında dakikada 100-200 kelime söylenmektedir” (Akt. Güneş, 2016: 156). Bu anlamda yazılı anlatım sözlü anlatıma göre daha yavaş ve zor

olan zihinsel işlemlerden geçen üretim sürecidir. Birçok araştırmaya da konu olan bu durum öğrencilere yazma uygulaması yapıldıktan sonra da somut olarak ortaya çıkarılmıştır. Ak (2011) yüksek lisans tezinde öğrencilere uyguladığı yazılı anlatım çalışması sonrasında öğretmenlerle de görüşmüştür. “Yazılı anlatım sonrasında, öğretmenler, öğrencilerin yarısından fazlasının zorlandığını ifade eden cümleler kullanmaktadır” (Ak, 2011: 50).

Yazılı anlatım sırasında ilk önce zihinde yapılandırılmış olan bilgiler gözden geçirilir, bazıları seçilir, mantıklı ve sistemli bir sıraya konulur, çeşitli sözcükler kullanılarak yazıya dökülür. Bütün işlemler zihinsel ve bilişsel anlamda karmaşık süreçleri içerir. Ayrıca Akyol (2006) ve Onan ve Baş’a (2009) göre de bu dört beceri arasında en zoru, karmaşık olanı yazma becerisidir. Yazılı anlatımı zor ve karmaşık hale getiren özellik ortaya çıkan ürünün iyi olması için çok fazla detaya sahip olmasıdır. Yazılı anlatımda ilk olarak yazı yazma becerilerine ve dile ait kurallara hâkim olmak gerekir. “Yazılı anlatımda ortaya çıkan yazılı ifadenin metinsel bağdaşıklık ve tutarlılık bağlamında sağlam bir yapı oluşturması mantıksal çerçeveden açısından önemlidir. Bu karmaşık süreçler aynı zamanda öğrencinin öğrenme, düşünme, anlama, iletişim kurma, duyguları aktarma vb. becerilerine doğrudan katkı sağlamaktadır” (Saskatchewan, 2000, 2001, Lachapelle, 2001; akt: Güneş, 2016: 159). Bu katkılar şöyle sıralanabilir:

- Yazma, zihinsel süreçlerin harekete geçirilmesini, düşüncelerin düzenlenmesini, cümlelerle aktarılmasını ve böylece iletişim kurulmasını kolaylaştırmaktadır.
- Yazma, düşüncelerin kâğıt üzerine dökülmesini sağlamaktadır. Kâğıt üzerine dökülen düşünceler daha kolay incelenmekte, karşılaştırılmakta, genişletilmekte, yeniden düzenlenmekte ve sistemli hale getirilmektedir. Bu düzenleme işlemi öğrencilerin hem düşüncelerini hem de zihin yapısını düzenlemesini getirmektedir.
- Yazma, düşünceleri sorgulama, gözden geçirme, tartışma, yeniden anlamlandırmayı ve yazılı tartışmayı kolaylaştırmaktadır.
- Yazma, düşünmeyi geliştirmekte, çalışmalarda ve öğrenme sürecinde zihnin merkeze alınmasını sağlamaktadır.

- Yazma, düşünceleri inceleme, karşılaştırma, sorgulama işlemlerine yardım etmekte ve düşünceler hakkında düşünmenin kapısını açmaktadır. Böylece çok yönlü düşünme biçiminin geliştirilmesi sağlamaktadır.
- Yazma, birçok duyguya dokunmayı getirmektedir. Duyu organıyla alınan anlamlar öğrenciyi etkilemekte ve öğrenci duygularını yazarak ifade etmektedir.
- Öğrencilerin gözledikleri, dinledikleri ve okuduklarını yazmaları daha iyi anlamalarını getirmektedir.

Başka bir deyişle yazma, bireyin zihinsel, bilişsel, çok boyutlu düşünme, dil, sosyal alanlardaki becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Yazılı metinde tüm duygu ve düşüncelerin etkili bir biçimde ortaya konulması gerekir. Yazılı anlatım esnasında ilk olarak zihinsel düzeyde tasarım yapılmaktadır. Bu bölümdeki zihinsel tasarım; yazarın vermek istediği mesajı, amacını, kendi bakış açısını belirleyip, bilgi birikimini gözden geçirip seçmesi ve mantıklı, tutarlı bir biçimde sıraya dizmesiyle gerçekleşir. Yani zihinsel tasarım gerçekleşirken zihindeki bilgilerin gözden geçirilmesi, bazı işlemlerden geçerek düzenlenmesi, seçilmesi ve seçilen bilgilerin sözcüklere aktarılması gibi birçok işlem gerekmektedir. Bunlar gibi birçok işlem peş peşe gelişerek yazılı anlatımın ortaya çıkmasını sağlar. Tabii olarak yazılı anlatım sıkça deneyimlendiğinde bu süreçlerin geçiş hızı artmaktadır. Yazılı anlatım tecrübe edildikçe bu süreç tamamen ortadan kalkmaz; her yazılı anlatım için zihinsel tasarım süreci gereklidir. Aynı zamanda yazılı anlatım esnasında doğru kelimeleri seçmek, yapı ve şekle özen göstermek, yazılan konu hakkında doğru biçimde fikir yürütmek ve düşündüklerini okuyucunun seviyesine uygun biçimde aktarabilmek, okuyucunun dikkat motivasyonunu canlı tutmak için çarpıcı ve güzel bir anlatım yakalayabilmek oldukça önemli ve karmaşık süreçlerdir. Yazılı anlatımda başarılı olmak için ilk olarak amacı bilmek gerekir. Bu anlamda Aktaş ve Gündüz (2002: 62)'e göre yazı yazmamızın amacı, okuyuculara duygu ve düşüncelerimizi gözlemlerimizden ve bilgi birikimimizden yararlanarak güzel, doğru ve etkili biçimde yansıtmaktır. Bilgi vermek de yetmez, aynı zamanda okurların zevk almasını sağlamaktır. Bunun için ana dilini kullanma becerisi, bireysellik ve üslup, gözlem yapmak, okumak ve düşünmek gibi birtakım hususları göz önünde tutmak gerekmektedir. Ayrıca yazılı anlatım hususunda teknik bilgilere hâkim olmak, yazım ve noktalama yanlışları yapmamak, herhangi bir olaya farklı pencerelerden bakarak

neden-sonuç bağlantısı kurup aynı zamanda analiz, sentez ve değerlendirmeler yapmak gerekir. Olayların içerisinde belli ölçütler doğrultusunda sınıflandırmalar yapıp yeniden düzenleme gibi çok boyutlu bilişsel işlemlerin gerçekleştirilmesi öğrenci bakımından karmaşık olarak algılanmaktadır. Kısaca yazılı anlatım becerisi hem biçimsel hem de içerik anlamına birçok kurala özen göstermeyi ve birçok beceriyi birlikte kullanmayı gerekli kıldığı için öğrencilerin çoğunlukla zorlandıkları bir anlatım türü olarak görülmektedir.

Yazılı anlatım becerileri çeşitli çalışmalarla geliştirilir. Bu karmaşık sürecin üstesinden gelmek için yazma deneyimleri gerçekleştirmek gerekir, çünkü her yazma tecrübesi yeni bir düşünme, fikir yürütme ve tasarlama sürecidir. Kişiyi yazılı anlatıma yönlendirmek, yazılı ifadeye alıştırmak, farklı materyaller üreterek bu becerinin gelişimine zemin hazırlamak gerekir. Ders içi ve ders dışı faaliyetlerde farklı teknik ve uygulamaların kullanılması yazılı anlatım hususunda istek ve motivasyon sağlar.

B. Yazılı Anlatım Unsurları

Yazılı anlatım; duygu ve düşünce ve tasarıların doğru, etkili, düzgün (düzenli) ve sistemli bir şekilde aktarılmasıdır. Bu anlatım türünün uygulama süreci bireyin düzenli ve sistemli biçimde düşünmesini sağlar. Başkasına aktarılmayan bilginin değer taşımadığı çerçevesinde bilgiyi üretme ve yayma hususları insanlık açısından önemlidir. Ayrıca yazılı anlatımın amacı okuyan kişilere duygu ve düşünceleri aktarırken gözlemlerle, edinilmiş olan bilgi birikimiyle destekleyerek doğru, düzgün ve en önemlisi etkili bir şekilde yansıtmaktır. Kendimizi yazılı olarak etkili bir biçimde ifade edebilmek için izlememiz gereken bir süreç bulunmaktadır. Bu süreci yazılı anlatımın temel öğeleri olarak adlandırabiliriz.

Yazılı anlatımın temel öğeleri:

- Duygu, düşünce, hayal
- Düzen
- Açık, canlı, çarpıcı, anlatım

Buradaki temel öğeleri gerçekleştirebilmek için bir düzene ihtiyaç vardır ve bu düzene yazılı anlatımın unsurlarını uygulayarak ulaşabiliriz:

- Konu

- Plan
- Başlık
- Kelime (Sözcük)
- Cümle
- Paragraf
- Yazım (İmla)
- Noktalama İşaretleri

1. Konu

Yazı yazarken bir hareket noktası vardır. Bu hareket noktası yazılı anlatımın en önemli unsurlarından biridir. Sever'e (2000: 21-25) göre kompozisyonlarda en önemli unsur "konudur." Yazma içerisinde konu; yazmanın amacını belirleyip gerekliliği hakkında kafa yordığımız duygu, düşünce, hayal, durum, olaydır. Tansel'e (1985: 5) göre konu, "ortaya konulan, kendisinden bahsedilen, kararlaştırılan şey demektir." Üzerinde yazı yazmak istediğimiz somut, soyut, gerçek, kurgu, düşünce, duygu gibi insan ve yaşam hakkındaki her şey konudur. "Yazılı anlatımda kendi fikirlerimizle üzerinde kafa yordığımız, geçmiş hakkında düşündüğümüz, yaşadığımız ya da gözlemlediğimiz konularda daha başarılı yazılar yazabiliriz. Yapılan incelemeler sonucunda insan, okuduğunun %10'unu, işittiğinin %20'sini, gördüğünün %30'unu, görüp-işittiğinin %50'sini, kendi konuştuğunun da %90'ını hatırlayabilir" (Göğüş, 1978: 181,183).

Konunun seçilmesi hususunda bazı önemli noktalar vardır ve iyi bir yazılı anlatım için konu seçimi çok önemlidir. İyi konu seçimi yazmayı kuvvetli hale getirir. Sınırları çizilmiş olan konunun dışına çıkmayıp, metinsellik özelliklerinden olan tutarlılığı sağlamak da bir başka temel husustur. "Konuyu seçerken her şeyden önce konunun kendi ilgimizi çekmesi lazımdır. Yabancı olduğumuz, ilgimizi çekmeyen bir konuda yazı kaleme almak, daha işin başlangıcında başarısızlığı kabul etmek demektir" (Aktaş, Gündüz 2002: 70). İlgi duydukları ve bilgi birikimi oldukları konuları seçtiklerinde kendilerini rahat bir şekilde ifade edeceklerdir ve yazma konusunda kendilerine güven duyacaklardır. Ayrıca seçilen konunun öğrencinin yaşamıyla ilgili olması, onun kompozisyon yazmadaki başarısını da doğrudan arttırmaktadır. "Yazma çalışmasına geçilmeden önce öğrencilerin yapılacak yazı çalışmalarıyla ilgili ön bilgisinin olması ortaya çıkacak ürünün niteliğini doğrudan etkileyecektir. Bunun için öğrencilerin, önce teknik bilgi ile pedagojik alt yapıları oluşturulmalı, uygulamalarla yazma

alışmalarına hazır hâle gelmeleri sağlanmalıdır” (Göçer, 2010: 182). Yazılı anlatım uygulamalarında seçilecek olan konu, öğrencinin hayatıyla bağdaşık olduğu paralelde öğrenci yazı yazmaya motive edilebilmektedir. Konu tespit edildikten sonra belli bir çerçeve olması için sınırlandırılmalıdır.

“Yazılı anlatım insanın kendini ifade etme araçlarından biri olması nedeniyle yazı yazarken bireyler belirli bir amaç ya da mesaj kaygısıyla yazarlar. Yazılı anlatım belirli bir amaç çerçevesinde metin oluşturmaktır” (Bayat, 2010; Günay, 2003). Bir konu hakkında yazılan yazıda bir amaç bir sınır olmalı ve yazar bu amaçtan bu sınırdan sapmamalı, düşüncelerini konu içerisinde ifade etmelidir. Doğru aktarım sayesinde düşünceler belirlenen konu etrafında şekillendikten sonra ana ve yan fikirler ortaya çıkar.

Okuldaki öğrencilerin yazılı anlatım becerilerinin gelişmesi için bol bol yazma çalışması yaptırılmalı ancak öğrenciyi sıkmamak gerekmektedir. Öğrencilere yazma becerisi kazandırılırken onların minimum da olsa bilgi sahibi olduğu, hakkında fikir yürütebilecekleri ve onların ilgisini çekebilecek konuları seçmek hem motivasyonu hem öz yeterliği hem de yazmaya karşı tutumlarını olumlu yönde etkiler. Yine bu hususta ana ve yan fikirlerde yeterliliğe ulaşmak için hazır olunmayan noktalarla ilgili araştırmalar yapıp, çalışmaları incelenebilir.

2. Plan

Hayatta düzeni, disiplini, verimli çalışmayı sağlayan en önemli unsurlardan biri plandır. Bir öğrencinin planlı çalışması hem zamanı verimli kullanmasına hem de başarılı olmasında etkilidir. Çünkü plan; neyin, ne zaman nasıl yapılacağını göstererek bir diğer aşamanın ne olduğu hakkında bilgi verir. Eğitim öğretimdeki çalışmalar da belli bir plan, program dâhilinde gerçekleştirilir. Yazılı anlatım becerisine yönelik yapılan yazma çalışmalarında da planlamanın birçok faydası vardır.

Plan, “bir yazının açık, anlaşılır, etkileyici, ikna edici olabilmesi için söylenmek istenenlerin belli bir sıraya göre düzenlenmesine”, “ana fikir etrafında geliştirilen düşüncelerin, duyguların, hayallerin ve olayların mantıki bir şekilde sıralanmasına” denir. Duygu, düşünce ve hayalleri yazıya dökerken planlı, mantıklı, sistemli ve anlaşılır olmak gerekir. Yazma çalışmasında; bilginin bilince dönüşmesi sürecine katkı sağlayan plan, verilmek istenen mesajın en kolay ve en anlaşılır

şekilde düzenlenmesinde önemli rol oynar. Ayrıca dış planının yanı sıra özen isteyen iç planın da bazı kuralları vardır. Yazılı anlatımın belli ölçütlere ve belli plana göre hazırlanması birçok kolaylık sağlar. Plan yapmanın faydalarını Kavcar vd. (Kavcar, Oğuzkan, & Aksoy, 2007: 20) şu şekilde sıralamıştır:

- Plan yazıyı gereksiz ve boş sözlerden; bizi konu dışına çıkmaktan, kararsızlık ve zaman kaybından kurtarır.
- Fikirlerin rahatça yazılmasını ve yazılanların kolay anlaşılmasını sağlar.
- Düşünce, duygu ve hayallerimiz arasında bağlantı kurmayı ve ölçülü biçimde anlatmayı sağlar.
- Konuda birliği sağlar.

Yazılı anlatım çalışmalarının temel süreçlerinden biri olan plan, yazma çalışmasında akışı, verilmek istenen asıl ana fikri etkilemesinin yanı sıra metinsellik özelliklerinden olan tutarlılığı büyük ölçüde etkilemektedir. Metindeki tutarlılık eskiden günümüze kadar olay yazılarında; giriş, gelişme, sonuç, durum yazılarında; serim, düğüm, çözüm bölümlerine ayrılarak gerçekleştirilmektedir. Aslında yazı tekniği özgünlük gerektirse de bölümlendirme ve sınıflandırma yapmak yazarı çoğu zaman sınırlandırmaktadır. Fakat düşünce ve olay yazılarında bize yol gösteren temel araç plandır. Anlatı şeması olarak anlamlandırılan giriş, gelişme, sonuç ve serim, düğüm, çözüm bölümleri daha çok standart; geleneksel olarak düzenleme biçimi olarak sıralanır. Planlama kavramı çeşitlilik gösterse de temel planlama unsurları; olay yazıları için giriş, gelişme, sonuç düşünce yazıları için ise serim, düğüm, çözümünden ibarettir.

Çizelge 1 Yapı Modelleri

Hoey	Labov	Martin ve Rothery	Longacre	Stein ve Glenn
Durum	Özet	Tanıtım	Başlangıç	Dekor
Problem	Tanıtım	Düğüm	Serim	Başlatıcı Olay
Çözüm	Düğüm	Çözüm	Ara düğüm	İçsel Cevap
Değerlendirme	Değerlendirme		Çatışma	İçsel Plan
	Çözüm		Doruk	Girişim
	Sonuç		Çözüm	Doğrudan Sonuç
			Son belirsizlik	
			Sonuç	

Kaynak: Aktaran: Temizkan, & Atasoy: 2014: 214

Yukarıdaki çizelgede planlama anlamında dikkat edilmesi gereken çeşitli unsurlar yer almaktadır. Bu unsurların temel manada, ortaklaşa karar kıldıkları nokta;

serim, düğüm, çözüm olmak üzere üç bölüme ayrılır. Giriş bölümünde karakterler, problem tanıtılır. Böylece okuyucu güdülenir ve okumaya isteklilik artırılır. Bu bölüm konunun bir anlamda açıklamasıdır ve genellikler birkaç cümleden ya da birkaç paragraftan oluşturulur. Yazının dikkat çekiciliği ve okunabilir olması açısından önem arz eder aynı zamanda ne anlatılacağı hakkında kısa bilgiler mevcuttur ama konu hemen ortaya serilmemelidir. Sadece ana düşünceyi geliştirmeye yarayacak fikir ve detaylara yer verilmelidir. Yazılı anlatımda giriş bölümü çeşitli şekillerde yapılabilir. Bunlardan en yaygın olanlarını Aktaş ve Gündüz (2002: 74) şöyle sıralamıştır:

- *Konuya doğrudan girmek:* Konuyu ana düşüncesinden başlayarak konuyu genişletmektir.
- *Tasvir yaparak konuya girmek:* Konuyla ilgili eşya, kişiler, olay ve yer tasvirleri yapılan bir giriş tarzıdır.
- *Öykü yoluyla giriş:* Yazıya konuyla ilgili küçük bir öykü anlatarak girmek, okurun serüven dinleme zevkine hitap ettiği ve olayı göz önünde canlandığı için oldukça tesirlidir.
- *Yazıya bir özdeyiş, bir atasözü yahut veciz bir cümle ile başlamak:* İlgi çekmek bakımından yazıyı tesirli kılan bir başlangıç tarzıdır.
- *Yazıya soru sorarak başlamak:* Yazıyı canlı ve tesirli kılan hususlardandır.

Bazen bu beş farklı yazılı anlatıma giriş şekillerinin hepsi bir arada kullanılabilir. Yani hem soru sorup hem de atasözü kullanılması durumu söz konusu olabilmektedir.

Planlamada en uzun bölüm *gelişme* bölümüdür. Gelişme bölümünde, karakterler, problemler, olaylar hakkında geniş ve açıklayıcı bilgiler verilir. Okuyucu karakterle, problemle, olaylarla ilişki kurar. Girişte tanıtılanlar bu bölümde karmaşıklaşır, birden fazla problem ve olay karşımıza çıkabilir. Konunun açılımı olarak da tanımlanabilen gelişme bölümü, yazarın çeşitli yollarla edindiği bilgi birikimi, okumaları, araştırma ve incelemeleri, gözlemleri ve hayat tecrübeleriyle elde edilen verilerin planlı ve sistemli bir şekilde ortaya konulmasıdır. Ayrıca yazılı anlatım becerisiyle ortaya konulan başarılı bir metnin geniş okuyucu kitlelerine ulaşabileceği hususu göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda Aktaş ve Gündüz (2002: 76) başarılı bir yazılı metnin gelişme kısmında dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralamıştır:

Yazıda okuyucu faktörünü dikkate almak: Her metin bir amacı, bir olayı, bir dileği ortaya koymaktadır. Yazının hedefi ise okurdur. Okurun yaşı, eğitim düzeyi, ilgi alanı, iyi bir şekilde tespit edilip ona göre yazılması istenilen etkiyi gerçekleştirmede oldukça önemlidir.

Yazı anlaşılır olmalıdır: Konu açılımı yaparken okuyucu kolaylıkla anlamalıdır. Yazı okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılmalıdır ki bunun için hem gereksiz detaylardan kaçınmak hem de zor ifadeler ve çoğunlukla dolaylı cümlelerden kaçınıp yazıyı mantıklı ve sistemli bir düzen içerisinde uygulamak anlamayı kolaylaştıracaktır.

İyi cümle mantığını kavramak: Yazılı anlatımın temel maddesi cümle olduğu için kullanılacak cümleler üzerinde düşünmek gerekir. Bir cümleye iyi diyebilmek için ilk olarak dilbilgisi kurallarına uygun olması gerekir aynı zamanda ifade edilen fikirlerin mantıksal yönden tutarlı ve doğru olması anlamın açık ve kolay anlaşılır olmasını sağlayacaktır.

Yazı mantıklı bir bütünlük içinde olmalıdır: Kullanılan kelimelerin oluşturduğu cümleler belli bir mantık çerçevesinde birbirini takip etmeli ve cümleler, paragraflar arasında kopukluklar, çelişkili ifadeler yer almamalıdır. Gelişme bölümünde mantıklı düzen; parçadan bütüne ya da bütünden parçaya, uzaktan yakına ya da yakından uzağa geçmişten günümüze, kolaydan zora gibi sınıflandırmalarla sebep-sonuç ilişkisi gözetilerek oluşturulmalıdır.

Yazı kısa ve öz olmalıdır: Gerekli olmayan detaylardan kaçınarak yazının okunabilirliğini arttırmak yazılı anlatımı güçlü kılar.

Yazı anlamlı olmalıdır: Öncelikle yazı okuyucunun dikkatini ve ilgisini çekmeli aynı zamanda realist düşüncelerden uzak olmayan inandırıcı, anlaşılır ve ahlaki değerlere ters düşmeyecek biçimde tasarlanmalıdır.

Yazı amacının açıkça ortaya koymalıdır: Yazar ele aldığı metni neden ve nasıl kaleme aldığını belirtmelidir. Aksi halde yazının değeri düşer, anlamsız hale gelir ve beklenen etki sağlanamaz.

Bireysellik: Yazılı anlatımın benzerlerinden farklı olması durumu, yazarın yaratıcılığından kaynaklanır. Yazıyı okunabilir kılar.

Sonuç kısmında ise problem çözölür, olaylar bir sonuca bağlanır ve okuyucu zihninde metni anlamlandırır. Yazıyı bitirme anlamına gelen bu bölüm giriş bölümü kadar etkili olmalıdır. Kimi yazarlar sonuçta kendi gerçeğini yansıtsa da kimi yazarlar sonucu okuyucuya bırakmaktadır. Bazıları da ana düşünceyi gelişme bölümünde özetlemektedir. Bazı yazılı anlatımlarda ise ana düşünce bu bölümde yer almaktadır. Girişte olduğu gibi sonuçta da farklı tarzlar uygulanabilir.

Yine de öğrencilerin yazılı anlatımlarını sınırlandırıp; giriş, gelişme, sonuç bölümlerine ayırarak inceleme ve değerlendirme yapmak çok da yerinde bir karar değildir. Çünkü yazının orijinalliğini, yaratıcılığını körelten bir durum söz konusudur. Öğrenciyi bu anlamda sınırlandırmak yerine fazlaca yazılı anlatımla bir araya getirmek bu anlatım türünde dikkat edilen noktalara karşı farkındalık oluşturacaktır.

3. Başlık

Metni en kısa şekilde anlatan, yazılı metnin en küçük yapısı başlıktır. *Küçük yapı*, Günay’a (2007: 67) göre tümceler arası düzenlemeyi ilgilendirir. Yazılı metinde metnin dikkat çekiciliğinin yanı sıra metni bir anlam düzeyine oturtan başlık, sağlam yapılı bir metinde rastgele konulmaz. Başlık atarken metinde anlatılanları açıklayıcı sözcük ve sözcük gruplarına başlık denir. Başlıkları yazarken tam metnin üzerine büyük harflerle yazmak gerekir. Büyük başlıkların başına ve sonuna herhangi bir noktalama işareti konulmamaktadır. Yalnızca başlığın ifade ettiğı anlama göre ünlem veya soru işareti konulabilir. Bu başlıkların içerisinde “ve”, “ile” bağlaçları mevcutsa bunlar da büyük harflerle yazılır. Ancak küçük ara başlık olarak kullanılacaksa bu bağlaçlar küçük harflerle yazılırlar. Örneğin; Harry Potter ve Sırlar Odası. Buradaki örneğı ara başlık olarak düşündüğümüzde “ve” bağlacı küçük harflerle yazılmalıdır. Eğer ana başlık olarak kullanılacaksa tüm harfler büyük olarak yazılabilir.

Bir metne başlık bulmak için öncelikle metni dikkatle okumak gerekir. Başlığın, metnin konusunu yansıtacağı hususu unutulmamalıdır. Başlık belirlemek için metinde ne anlatıldığına ve metnin konusuna hâkim olunmalıdır aynı zamanda metnin içindeki karakterleri, olayları ve konusunu mutlaka öğrenmemiz gerekir. Belirlenen başlık kesinlikle metnin içeriğıyle uygun olmalıdır. Özellikle metnin konusunu açıklayan, anlatan sözcük ve cümleleri bularak, onlar içerisinde doğru ve

uygun kelimeler bulunmalı. Ayrıca duygulara hitap ederek okurun zihninde yüksek ve verimli çağrışımlar uyandırmalıdır. Başlık genellikle hitap edilen kitleye göre belirlenir. Bu anlamda başlığın anlatılan konuyla beraber hissettirdiği duyguyu da ele alan hem soyut hem de somut çağrışımları olan bir başlık, daha sağlam yapıli metnin temelini süsler. Yazının özgünlüğü başlıkla sağlanmaktadır ve iyi biçimde seçilmiş bir başlık yazı hakkında bilgi de vermektedir. Aktaş ve Gündüz (2002: 69) iyi bir başlıkta olması gereken özellikleri şöyle sıralamıştır:

- Başlıklar ilgi ve dikkat çekici nitelikte olmalıdır.
- Başlık kısa ve öz olmalıdır.
- Başlıklar anlamlı, orijinal ve doğru olmalı, okuyucuyu aldatıcı ve yanıltıcı bilgiler sunulmamalıdır.
- Başlık konuyu tam olarak kapsamalıdır: Başlık konuya uygun olmalı, yazıda anlatılanları kapsamalıdır.
- Başlık seçimi gazetecilikte daha çok önem taşır. İyi seçilmiş bir başlık canlı ve uyarıcı bir etki bırakır.
- Başlık kim, ne, nasıl sorularına cevap verebilmeli, içeriği basit bir şekilde formüle edebilmeli. Olumsuzluk ifade eden başlıkların okuyucu üzerindeki etkisi az olur. Özellikle “hiç”, “yok” gibi olumsuzluk ifade eden başlıklardan kaçınmalıdır.
- Ayrıca başlıklarda mastar fiil, soyut ifadeler kullanmaktan, edilgen yapıli başlıklardan kaçınmalıdır.

Bu hususlar göz önüne alınırsa birçok farklı metin için kolaylıkla farklı başlıklar bulunur.

4. Kelime (Sözcük)

Türkçe Sözlük'te (TDK, www.tdk.gov.tr) “*anlamı olan ses veya ses birliği, söz, sözcük*” olarak tanımlanan kelime kavramı üzerine farklı tanımlar yapılmıştır. Kelime tanımları, ortak anlamda belirleyici öge olarak şekli ve anlamı esas almaktadır. Tanımlar şekilsel, anlamsal, şekil ve anlamı birleştirmeye yönelik açıklamalar şeklinde gruplandırılabilir. Kelime dil içinde önemli bir yere sahiptir. Humbolt (Akt: Akarsu, 1998: 31) kelimeyi “*bir dili oluşturmaya da dilin en çok anlam taşıyan parçası*” olarak değerlendirmekte ve “*Yaşayan dünya içinde birey ne*

ise sözcük de odur.” söylemiyle kelimenin, dil bütünlüğü içerisindeki önemine dikkat çekmektedir.

Kelime nedir? sorusuna verilecek yanıtlar “neyin kelime olup neyin olmayacağıyla alakalıdır. “Kelime sayılan ya da sayılmayan dil birimlerini de sınırlar belirlemektedir. Kelime her dilde başka ölçülere göre tayin edilen bir birimdir” (Bayrav, 1998: 77-78). Bu ölçüler:

- Vurgu (Kelimenin başını ve sonunu açıklar, sınırlar.)
- Ögelerin arasına yabancı bir ögenin yerleştirilememesi.
- Ses uyumu.
- Kelime sayılamayacak bir ögenin ona bağlanması (İngilizcedeki door’s)
- Morfoloji bağlamaları, bitleştirme.
- Tek başına cümle olarak kullanılabilmesi.
- Bölümlerinin bütünden çok kullanılması.
- Bölümlerin anlamı bütünün anlam parçaları olmaması.

Kelime tanımlamaları üzerinde açık bir ortak görüşün olmaması, kelime kavramının sınırlarını belirlemek için kullanılan ölçütlerin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Korkmaz’a göre (1986: 84) kelime, kendi başına bir manası olan yahut cümlede aldığı vazife ile mana kazanan ses veya ses topluluğuna denilmektedir. Tek başına bir anlam ifade eden kelimelerin yanı sıra tek başına anlamı olmayan kelimelerin de cümle içerisinde anlam ve görev kazandığı ve onların da kelime olduğuna dikkat çekilmiştir. Aslında duygu ve düşüncelerimizi, fikirlerimizi, tasarılarımızı sözcüklerle ifade ederiz. Dilin ve ifadenin asıl unsuru kelimedir. Korkmaz, kelimelere hâkim olmanın yolunun; dil bilgisi ve sözlük bakımından anlam yapı ve görevlerini bilmekten geçtiğini vurgulamıştır.

Kelimeler yazılı anlatımın en önemli unsurlarından biridir. Kelimeler anlam boyutunda fikirler, düşünceler barındırmaktadır. Düşünce, fikir olmaksızın yazılı ve sözlü anlatım mümkün değildir. Seçilen sözcükler verilmek istenen mesajla iç içedir. Yazılı anlatımda düşüncelerimizi aktarmayı sağlayan unsur kelimelerdir ve kelimelerle şekillenir. Düşünceleri yayan ve taşıyan sözcüktür. Yazılı anlatımda, amacı ve iletiyi doğru ifade eden kelimelerin cümle içerisinde doğru yerde kullanılması sağlam yapıllı anlatımlar meydana getirilebilir. Düşünceyi her seviyede

aktarmanın aracı kelimelerdir. Herhangi bir konuda yazabilmek, kelime bilgisinin yeterli olmasına bağlıdır. Bu yeterlilik de okuma yoluyla edinilen kelimelerin çeşitli anlamlarına göre yazılarda kullanılmasıyla mümkündür. Bu bağlamda sözcük hazinesinin zenginliği ve zihinsel sözlüğün gelişmiş olması öğrencilerin okuduklarını kolaylıkla ve doğru anlamalarını, kelimeleri doğru ve anlamına uygun cümle içerisinde tam olarak yerinde biçimde kullanma yetisi kazanmalarını sağlar. Yani kelimeler sadece yerinde anlamına uygun bir şekilde kullanılırsa etkili hale gelir ve bu bir beceridir; deneyimlendikçe gelişir.

Kelimeler birden fazla anlam taşıyabilir hatta kimi yazarlar sözcüklere çok farklı anlamlar kazandırabilir; her kelime kullanıldığı yere göre bir anlam taşır. Zaten anlam çeşitliliği, kelime zenginliği bu şekilde gerçekleşir ki sözlüklerdeki anlamlar kesinlikle sınırlandırılmıştır. Söz konusu durum olmasa deyim, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri kullanmakta çekimser olurduk. Yazılı anlatım esnasında sözcükleri kullanırken yaşayan, aktif, kullanılan, okunabilirliği olan sözcükleri tercih etmek de önemli bir husustur. Dil canlı ve yaşayan bir yapıya sahiptir, bazı kelimeler kullanımdan çıkar ve yenileri dahil olur; değişkendir. Dolayısıyla yazılı anlatımdaki ifadeler okuyucuyu hedefleyen bir tutumla; çok eski ya da çok yeni olmamak kaydıyla gerçekleştirilmelidir.

5. Cümle

Yazılı anlatımın temel yapı unsurlarından biri olan cümle; anlamı oluşturan kelime ya da kelime gruplarına denilmektedir. Aynı zamanda duygu ve düşünceleri, fikirleri ya da bir isteği ifade eden söz öbekleridir. Tek başına anlam ve yargı bildiren, en küçük cümle; tek kelimeden oluşabilir. “Cümle bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisidir” (Karahan, 1991: 40, akt.: Delice, 2012: 38). “Bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubu” (Ergin 1994: 405, akt.: Delice, 2012: 38), “En genel tanımıyla cümle, duygu, düşünüş, olay ya da kılışı yargı bütünlüğünde ifade eden dil birliğidir” (Odacı, 2009: 215, akt.: Karaca, 2019: 14).

Tüm bu tanımlar göz önüne alındığında cümleyi; bir duyguyu, düşünceyi, fikri, olayı, isteği, hayali belli bir plan dâhilinde yargı bütünlüğü içinde ifade eden dil birliğidir, şeklinde tanımlayabiliriz. Kısaca cümle düşünce, duygu, oluş ve isteklerin

bildirildiği anlamlı söz ya da söz dizisidir. Anlam ve anlamlandırma sürecinde cümlelerin kullanılmasının yanı sıra fikir, duygu, düşüncelerin açığa çıkmasında aktif olarak rol oynar. Ayrıca cümleler metinde yazar sayesinde anlam ve önem kazanır; bazı cümleler yazılı anlatımı özetler nitelikte olur bazıları ise yalnızca ana düşüncüyü ifade eden anahtar cümle olarak belirlenir. Bazı cümleler ise diğer cümle etrafında şekillenir. Bu anlamda tümceler; ana düşüncenin taşıyıcısı konumundadır. Yine sözcüklerde olduğu gibi cümleler de metindeki kullanılan yere göre anlam kazanır. Bu çerçevede cümleyi doğru bir şekilde anlamlandırabilmek için verilmek istenen mesajı kendi cümlelerimizle ifade etmek olacaktır. Ayrıca kendi yaşamımızla ilişkilendirip deneyimlediğimiz veya gözlemlediğimiz örnekleri ifade etmek de cümleyi anlamlandırmanın etkili bir yoludur.

Kelimelerin rastgele değil doğru ve anlamlı bir şekilde seçilmesi metni başarılı kılar. Bir anlamda söz dizimi, cümle yapısı için sözcüklerin birbirleriyle bağlantılı olmasını gerektirir. Bu çerçevede biçimsel niteliklerin sağlam bir şekilde seçilmesinin yanı sıra dilbilgisi kurallarına hâkim olmak güçlü bir metnin meydana gelmesinde etkilidir. Yazılı anlatımda cümlelerin etkisini arttırabilmek için doğru kelimelerin seçilmesinin yanında cümlelerin dilbilgisi açısından doğru ifadeler olması gerekir. Çünkü dil kurallarına uymayan cümleler okuyucu tarafından anlaşılmaz ve sözlerin anlamını bozar. Ayrıca metnin tutarlı, mantıklı bir temel üzerine inşa etmek anlam bakımından açık ve kolay anlaşılır hale gelmesini sağlar. Yazılı metnin ahenkli, akıcı, duru, anlaşılır ve duru olmasına dikkat etmek gerekmektedir. Bu bağlamda Gariboğlu (?: 47) doğru-etkili cümle ve iyi- doğru kurulmuş cümle olmak üzere iki farklı ayrı sınıflandırma yapmıştır ve özellikleri şöyle sıralamıştır:

Doğru ve etkili bir sözde, aranan nitelikler:

- Dilbilgisi kurallarına uygunluk,
- Taşıdığı fikirde sağlamlık,
- Açıklık,
- Düşüncüyü, sağlam bir şekilde anlatacak en uygun sözcüklerden kurulmuş olmak.

İyi ve doğru kurulmuş sözde, aranan nitelikler:

- Sözün etkili olması,

- Sözünl özlü olması,
- Ögeler bakımından sözcüklerin, sözünl düzeninde değışik yerler almaları,
- Sözde bir iç ahengin bulunması.

Ayrıca Aktaş ve Gündüz (2002: 85-87) de bu hususa değinmiş ve bir cümlelin etkili ve okunabilir olabilmesi için; dil bilgisi kurallarına uygun, mantık ve bilgi bakımından doğru ve düzenli, anlam bakımından açık, duru, yalın, sade, akıcı ve ahenk bakımından da uygun olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Yazılı anlatımda sıklıkla karşımıza çıkan unsurlardan biri de paragraftır ve yazılı anlatımın temel öğelerinden biridir. Yazılı metni oluştururken verilmek istenen mesaj farklı fikir ve ifadelerle desteklenir. Bahsedilen fikirden başka bir fikre geçildiğinde bölümlemeler yapılmalıdır. Söz konusu durum paragrafın anlamı ve akışı bozmadan ayırıştırmayı sağlar. Bu bölümlerin her biri birer paragraftır. Bu bölümler sayesinde metin daha kolay anlaşılır ve daha kolay okunmaktadır. Metindeki asıl düşüncüy işlerken bir metni oluşturan her bir bölüme paragraf denilmektedir. Bir duyguyu, düşüncüy, isteğı, durumu, hayali anlatan metnin içindeki bölümler paragrafları oluşturur. Sesler harfleri, harfler kelimeleri, kelimeler cümleleri, cümleler paragrafları, paragraflar da yazıyı oluşturur. Herhangi bir metnin bir satır başından öteki satır başına kadar olan bölümünü paragraf olarak adlandırıyoruz. Her paragrafta bir fikrin savunulmasının yanı sıra her paragrafta olay yazıları için giriş, gelişme, sonuç, düşünce yazıları için ise serim, düğüm, çözüm bölümleri bulunmaktadır. Bir metnin bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerine sahip olması gerekir; paragrafların da metin gibi tutarlılık ve bağdaşıklık ölçütlerini taşıması gerekmektedir. Paragrafın bütünlük içinde olması için cümlelerin de yapı ve anlam bakımından mantıklı, tutarlı bir bütünlük oluşturması gerekir. Enginarlar tarafından yapılan “Öğrenci Kompozisyonlarında Bağdaşıklık Sorunları ve Paragraf Yapısı” adlı çalışmada (1994: 34-37) “yanıltıcı paragraf düzeninin, bir metindeki ana düşünce/fikir akışını bozan ve öğrenci yazarların bir konuyu geliştirme sürecinde karşılaştığı sorunlardan biri olduğunu ifade etmiştir.”

Bir metinde paragraf başı yapacak olursak; önceki paragrafı sonlandırmamız gerekir. Her bir paragrafta, bir ana fikir bağlamında kurulmuş birçok cümleler bulunabilmektedir. Bir paragraf kaç satırda biterse bitsin, her paragraftan sonra satırbaşı yapıldıktan sonra başka paragrafta geçilir. Paragrafları bölümler hâlinde metin olarak düşünebiliriz. Paragraf yazmadan önce fikirlerin nasıl geliştirileceğı,

nasıl taslak oluşturulacağı, yazı bitirilmeden önce nasıl düzenleme yapılacağı, konu ve ana fikirden sapmamak için nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda planlama yapmak hem paragrafı yazan kişiyi motive ederek istekli hale getirir hem de yazılı anlatımı daha tutarlı kılar.

“Yazılı anlatımda dil kullanma becerisinin ne düzeyde olduğunu paragraf oluşumundan anlayabiliriz. Yazılı anlatımın temelini, paragraf oluşturmaktadır” (Cemiloğlu, 2004).

Paragraflara iyi diyebilmek için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler Tansel (1978: 28-29) tarafından şöyle sıralanmıştır:

- İyi bir paragrafta temel düşünce açık veya gizli bir biçimde, temel bir cümleyle ifade edilir.
- Paragraf bir düşüncenin, fikrin, duygunun, hayalin parçası değil, tam bir düşüncenin, fikrin, duygunun, hayalin ifadesidir, Temel düşünce tamamlanmadan paragraf bitirilemez.
- İyi bir paragrafta birlik, mantıklı tutarlılık bulunur, bir yazma amacı vardır, bu amaç haricindeki düşüncelere yer verilmez.
- İyi bir paragrafta düşünceler birbirine bağlı bir şekilde bütünsel çerçevede düzenlenir; düşüncelerin iyi bir biçimde düzenlenmesi mantıklı düşünceyi dolaylı olarak anlatır.
- İyi bir yazıda, düşüncenin amacına göre paragraflar arasında bir ölçü bulunmaktadır. Konunun tamamı düşünülerek paragraftaki temel düşünce üzerinde önemi ölçüsünde durulmalıdır.
- İyi bir paragrafın uzunluğu yazının türüne, düşüncenin önemine göre ayarlanır. Arka arkaya uzun veya kısa paragraflar yapılmamalıdır.
- İyi paragrafta bir düşünceden diğerine geçerken yani bir paragraftan başka bir paragrafta geçerken düşünceler arasında bağlılık bulunmalıdır.

Paragraflar için her ne kadar farklı bölümler hâlinededir desek de her paragraf aynı temanın farklı konularını içermektedir. Bu yüzden paragraflar arasında geçiş yaparken cümleler arasında bağlantı kurulmalıdır. Paragraflar için uygun bir şekilde seçilen cümleler; her paragrafın kendinden önceki ve sonraki paragraflar arasında tutarlı geçişi için iyi bir yol olacaktır. Son olarak hem okur hem de yazar gözüyle bir

paragrafı diğer paragraflardan ayırmak için ilk satırda 1 cm içeriden başlanmasına dikkat etmek gerekmektedir.

6. Yazım (İmla)

“Bir dildeki kelimelerin ortak yazma biçimine göre doğru olarak yazıya geçirilmesine yazım (imla) denir” (Kavcar vd., 2007: 56). Yazılı anlatımda okurun dikkatini anlamdan daha çabuk çeken biçimsel özelliklerdendir. Yazılı anlatım bir anlamda okurla iletişime geçmektir. Bu anlamda hatalı ve yanlış yazım-imla kullanımı içeriğin mesajını da ciddi anlamda değiştirebilmektedir. Düşüncelerin etkili olması için metnin dilbilgisi kuralları bakımından doğru ve uygun olması gerekir. Etkili bir yazılı anlatım metni içerisindeki cümlelerin başarılı biçimde mantıklı şekilde düzenlemesi metnin okunabilir nitelikte olmasını sağlar. Bu anlamda metindeki tutarlılığı sağlamanın en önemli etkenlerinden biri de yazım ve imla kurallarıdır. Yazıda düşünce ve olayları birbiriyle tutarlı sıralama, cümlelerde anlatım bozukluğu olmaması, neden-sonuç, amaç-sonuç ilişkilerini doğru kurma, bağlama uygun sözcükler kullanmak, noktalama işaretlerini doğru kullanıp yazım kurallarına dikkat etmek teknik anlamda yazıyı başarılı kılar.

Ürün odaklı yazma eğitiminde yazım, okunaklılık, kâğıt düzeni gibi biçimsel unsurlar içerik kadar veya ondan daha önemli bir yer tutar. Yazılı anlatımda içeriğe yoğunlaşılrken yazmanın mekanik yönü olarak adlandırılan yazım kuralları ve noktalama işaretlerine de bakılır. Yazılı anlatım için yapılan literatür taramasında öğrencilerin daha çok imla, kelime ve noktalama yanlısı yaptığı ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin yazım ve imla yanlışları yapması, yazılı anlatım becerisi ile motivasyon eksikliğinden veya yazma esnasında gerekli dikkati gösteremediklerinden kaynaklanabilir. Yazılı anlatım sürecinde dilbilgisi (yazım ve noktalama), sözcük kullanımı, biçimsel düzen gibi teknik özellikler yazma işlemi bittikten sonra düzeltme aşamasında gözden geçirilir. Yazım ve imla kuralları hem kelimelerin doğru bir şekilde kâğıda dökülmesini hem de yazma amacının doğru ve kolay anlaşılmasını sağlamaktadır. Ayrıca yazım ve imla kurallarının doğru biçimde uygulanması kişinin ana dilini doğru bir şekilde öğrenmiş olduğunun göstergesi konumundadır. Yazım ve imla kuralları, yazma eğitiminde üzerinde titizlik ve önem ile durulması gereken yazılı anlatım unsurlarının başında gelmelidir.

7. Noktalama işaretleri

Yazılı anlatımın okurla iletişim kurmak olduğundan bahsetmiştik, nasıl ki iletişimde jest ve mimikler, tonlamalar, vurgular kullanılıyorsa; yazılı anlatımda da bu işlevi noktalama işaretleri üstlenir. Vurgu, durak, tonlama gibi durumları noktalama işaretleri sayesinde algılayabiliriz. Cümledeki ahengi oluşturmada büyük rolü olan noktalama işaretleri, kullanıldığı yerlerde cümleyi etkili hale getirerek güzelleştirir. Aynı zamanda yazılı anlatımda verilen mesajın doğru anlaşılmasında ve metnin okunmasında kolaylık sağlamaktadır. Cümleleri tekdüzelikten kurtarıp duygusal bir ton katmak için yerine göre kullanılmalıdır. Noktalama işaretlerinin yanlış kullanımı anlam karışıklığının yanı sıra anlamı da büyük oranda değiştirebilir. Aynı ölçüde noktalama işaretlerinin doğru bir şekilde kullanılması anlamı güçlendirici bir etkiye sahiptir. Noktalama işaretlerinin doğru ve yerinde kullanımı yazılı anlatımın biçimsel özelliğidir ve biçimsel açıdan özensiz olan metin kesinlikle ilgi görmez. Yazma çalışmalarında noktalama işaretleri kullanarak çalışma zenginleştirilmeli ve kolay bir şekilde anlaşılması sağlanmalıdır. Anlatımı akıcı ve anlaşılabilir hale getirmenin en önemli yolu noktalama işaretlerinin doğru kullanımıdır.

Düşünceleri yazılı olarak ifade edebilmek için alfabedeki harfleri, kelimelerin oluşması için ise harflerin nasıl sıralanması gerektiğini bilmek gerekir. Bunların yanı sıra fazlaca noktalama ve imla kurallarını öğrenmek gereklidir.

C. Yazılı Anlatım Türleri

Yazılı anlatım, yazma amacına göre belirli türlere ayrılmaktadır. Yazı türüne göre bilgilendirici, eğlendirici, ikna edici, betimleyici, sorgulayıcı, serbest ve paylaşarak yazma olarak balıklar altında toplanabilir. Bilgilendirici yazılar ilgi vermek, açıklamak, tanımlamak veya bilgi almak amacıyla yazılmaktadır. Eğlendirici yazılar ise masal, fıkra, hikâye, tekerleme, gibi yazma türlerini içerir. Betimleyici yazı da bir nesne ya da kişinin özelliklerini zihnimize canlandırmaya olanak sağlayan yazı türüdür. Serbest yazma ise öglencilerin kendi ilgi ve isteğine yönelik kaleme aldıkları metni yazma türüdür. Yazılı anlatım becerileri geliştirilirken bu türler hakkında bilgi verilmeli ve gerekli beceriler kazandırılmalıdır. Bu yazma türlerinden bazıları ilerleyen kısımlarda açıklanmaktadır.

1. Betimleyici yazma

Betimleyici yazma, bir nesnenin, bir yerin ya da bir kişinin dış görünüşü hakkında bilgi veren yazma türüdür. Betimleme yalnızca dış görünüş değil bazen iç görünüşü de açıklar. Yani bireyin davranışı, duygusu, tutumu gibi kişilik özelliklerini ya da ortamla ilgili hissedilenleri içinde barındırır. Betimleme işlemi yapılırken, canlı ya da cansız varlıkların dikkat çeken özelliklerini, diğer varlıklarla aynı ya da farklı olan yönlerinden bahsetmek gerekir. Betimleyici yazma türünde kişi, yer, nesne konu olabildiği gibi herhangi bir olaydan da bahsedilebilir. Özellikle en dikkat çeken, öne çıkan özelliklerin betimlenmesiyle okuyucu kişiyi, yeri, olayı ya da nesneyi zihninde kolayca canlandırabilmektedir. Bu yazma türünde farklı biçimde ifade etme, zıtlıklardan yararlanma, örnekleme, ilgi kurma gibi teknikler kullanılabilir.

Bir nesne betimlenirken, o nesnenin özellikleri, rengi, boyutu, şekli betimlenerek tanımlama işlemi yapılır. Öğrencilere bu yazma türünde yazılar yazdırılırken, onun yakından tanıdığı basit bir nesne seçilebilir. Öğrencilere, okuyucunun zihninde canlandırmasını sağlayan açık ve belirgin ifadeler kullanmaları gerektiğini bildirmek gerekir. Herhangi bir yer betimlenirken, o yerin özellikleri, alan içerisindeki nesneler vb. yazılır. Yazma işlemi tek veya çok boyutlu olmak üzere sınırlandırılabilir. Öğrenciye sınıfı betimlemeleri ya da bir lunaparkta neler gördüğünü yazmaları istenebilir. Yine zihinde canlandırıcı ifadeleri açık ve belirgin şekilde kullanmaları gerektiğini ifade etmek başarılı bir yer betimlemesi yapmaları için oldukça önemlidir. Kişinin betimlenmesinde ise iç ve dış görünüş bağlamında gerçekleştirilmektedir. Kişinin dış görünüşünün betimlenmesinde kişinin yaşı, görünüşü, bedeni, saç, gözü, yüzü gibi özellikler sıralanmaktadır. İç görünüşünün betimlenmesi kişinin duygu durumunu, sevincini, mutluluğunu, öfkesini, nefretini, kızgınlığını vb. içermektedir.

2. Öyküleyici yazma

Diğer ismiyle hikâye edici yazma türü yazılı anlatımı canlı tutma özelliğiyle yaşanmış olayları yazma ya da yaşanması mümkün olan olayları kurgulayarak yazmadır. Aynı zamanda kişi, anı, belli bir dönem ya da durumu konu alarak karakterler, olay, yer, zaman belirlenerek oluşturulur. Bu yazma türünde olaylar sırayla anlatılır ve oluş sırası bir kurguya ya da gerçek bir olaya bağlı olabilir. Öyküleyici yazmada benzetmeler ve betimlemeler sıklıkla kullanılır. Ayrıca monolog, diyalog, somutlaştırma, farklılıklardan yararlanma, örnekleme, ilişki kurma

gibi tekniklerin kullanıldığı bir yazma türüdür. Yazılı anlatım türü genellikle birinci ya da üçüncü tekil şahıs ağzından gerçekleşir.

3. İkna edici yazma

İkna edici yazma türünde başarılı olmak için yazılı anlatımın okuyucu tarafından anlaşılır ve kabul edilir olması gerekmektedir. Dolayısıyla yazar, metinde isteklerini net olarak belirtmeli aynı zamanda neden sonuç bağlamında etkili biçimde aktarmalıdır. Öğrenciler ikna edici yazma türünde bir şeyin nasıl olması ya da olmaması gerektiği hakkındaki düşüncelerini ifade eder. Bu türde hayal etme, tahmin etme, görüş belirtme teknikleri kullanılabilir. Yazılı metinde öğrencinin değerlerini nasıl ifade ettiği ve açıkladığı gözler önündedir. Burada öğrencinin kendi düşüncelerini ya da benimsediği düşünceleri savunması söz konusudur. Savunulmayan, benimsenmeyen, inanılmayan bir düşünce konusunda ikna edici yazı yazılamaz. Ayrıca içerik inandırıcılık bakımından tutarlı, mantıklı kanıtlarla desteklenmelidir.

4. Sorgulayıcı yazma

Sorgulayıcı yazma türü, bir konu hakkında katıldığı ya da katılmadığı hususları, çelişkileri, tutarsızlıkları, neden-sonuçları belli kurallar çerçevesinde yazma işlemidir. Yazının mantıksal bir temelde ele alınmasının yanı sıra karşı çıkma veya destekleme nedenleri aşamalı biçimde sıralanmalıdır.

5. Yaratıcı yazma

Yaratıcı yazma türü süreç temellidir ve amaç insanın kendi içindeki zihinsel işlemleri harekete geçirip bu işlemler sonucunda elde ettiği verileri sunmasıdır. Bu yazma türünde temel koşul dili doğru ve etkili kullanmaktır. Yaratıcı yazma türünde sık sık yazma çalışmaları yapılması öğrencilerin dilin inceliklerini öğrenmelerine, dil gelişiminin hızlanmasına, dildeki yaşantıları gözlemlemesine olanak sağlamaktadır. Dili ustalıkla kullanarak yazmanın anlam ve düşünce üzerine temellendiğini görmelerine zemin hazırlar. Bu türde başarılı yazılar yazılması için arka planın oldukça dolu olması gerekmektedir. Öğrencilere bu anlamda bol bol okumalar yaptırılması ve okuma alışkanlığı kazandırılması faydalı olacaktır. Sınıf içerisinde yapılan yaratıcı yazma çalışmalarında öğrencilerin kendi yazım şekillerini seçmesinde öğretmen müdahalesi olmamalıdır. Öğretmenler konu seçimi ve yazma

modeli konusunda öğrencilere karşı hoşgörölü olmalıdır ve öğretmen de öğrencilerle beraber yazmalıdır. Yaratıcı yazma süreci öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini kullanmalarını gerektirdiği için oldukça zor ve karmaşıktır. Bu yüzden öğrenciler motive edilmeli ve yazma içerikleri hakkında farklı bakış açıları üretmek için sınıf içi tartışmalar gerçekleştirilebilir. Yaratıcı yazma sürecini öğrenciler kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda gerçekleştirdiği için yazılı anlatımları hayal gücü ürünü olarak değerlendirilmelidir. Yaratıcı yazma türündeki becerinin gelişimi için beyin fırtınası, kayıp kelimeleri bulma, hayalleri bir plan çerçevesinde yazıya geçirme, seçilen konu ya da kavramın tam tersini düşünerek yazma, yarım kalmış bir öyküyü yeniden düzenleyip tamamlama gibi teknik ve etkinlikler uygulanabilir. “Öğrencilerin sıralanan kaynaklardan ve uyaranlardan yararlanarak oluşturduğu yazılarda dili de yaratıcı bir şekilde kullanması gerekir. Dili yaratıcı kullanmak; dilin tüm olanaklarının (sözcükler, cümle kuruluşları, deyimler, benzetmeler, imgeler, vb.) farkında olmaya ve bu olanakları etkili ve özgün bir şekilde kullanmaya bağlıdır” (Aksan, 1993a; 1993b, akt.: Maltepe, 2006: 47-48).

6. Karşılaştırmalı yazma

İki ya da daha fazla durumun, yerin, olayın, kişinin ya da yerin karşılaştırılması için kullanılan yazma türüdür. Bu türde kaleme alınan metinlerde bahsedilen konu hakkındaki benzer ya da farklı yönler aynı paragrafta veya farklı paragrafta yer alabilir. Karşılaştırmalı yazma türünde örnekleme, tanımlama, ilişki kurma, sorgulama, tersini düşünme gibi teknikler kullanılabilir.

7. Planlı yazma

Öğrencilerin herhangi bir konu hakkında planlı yazma sürecine uygun olarak giriş, gelişme, sonuç bölümlerini oluşturdukları yazma türüdür. Öğrencilerin planlı yazma sürecini iyi bir biçimde öğrenmeleri yazma becerilerinin gelişimine imkân sağlayacaktır. Ayrıca bu süreçte öğrencilerin güdülenmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu anlamda öğrencilere giriş, gelişme, sonuç bölümleri iyi bir şekilde oluşturulmuş, konusu, amacı, ana düşüncesi ve yan düşüncesi net biçimde anlaşılan örnek metinlerin gösterilmesi ve incelenmesi öğrencilerin planlı yazma sürecinde nelere dikkat etmesi gerektiği konusunda belli bir bilince ulaşmalarını sağlar. Bu tür yazmalarda konu genellikle beyin fırtınası tekniğiyle tartışma ve örnekler verilerek seçilir.

8. Not alma

Not alma, genellikle öğrencinin dinlediği ya da okuduğu materyaldeki önemli bilgilerin kolayca hatırlanması, genel bilginin oluşturulması, bilgilerin toplanması ve ifade edilmesinde kullanılmaktadır. Not almayla edinilen bilgi ve birikim, etkili yazma becerisinin gelişimi için önemli bir işlev üstlenmektedir. Not alma türü kısaltmalar yapma, konuyu resimleme, grafik tasarlama, sembol kullanma gibi teknikleri içermektedir. Okuma sırasında not alırken, üst başlık, alt başlık ve görselleri gözden geçirerek bir düşünce edinme, önemli görülen bilgilerin altına çizme, zihin haritası oluşturma, metin üzerinde işaretler kullanma gibi yollar kullanılabilir.

9. İş birliği yaparak yazma

İş birliği yaparak yazma, sınıf içerisinde öğrencileri küçük gruplara ayırarak birlikte çalışmalarının sağlanması sonucunda metin oluşturmaları sürecini kapsamaktadır. Metin yazma sürecinde grup içinde iş bölümü yapılmaktadır. Bu durum öğrencilerin sosyal ilişkilerini geliştirir aynı zamanda grup olarak bir ürün ortaya koymalarını sağlar. İş birliği yaparak yazma süreci sınıftaki tüm öğrencilerin katılımıyla da gerçekleştirilebilir. Toplu yazmalarda öğretmen tarafından ilk cümle yazılmalıdır. Daha sonrasında süreç her öğrenci bir cümle ya da bir dize yazacak şekilde planlanmalıdır. Buradaki amaç, yazmanın belirli kısımlara ayrılarak her öğrencinin katkısının sağlanmasıdır. Bu türdeki yazmalar öğrencilerin etkileşimli öğrenmelerini sağlamanın yanı sıra zihinsel sözlüklerini zenginleştirmede de etkili olacağından zaman zaman bu türde yazı etkinlikleri düzenlenmelidir.

10. Bağımsız yazma

Serbest yazma da denilen bağımsız yazma türü, öğrencilerin kendi ilgi ve isteklerine yönelik kişisel, grup hâlinde ya da öğretmenle beraber düzenledikleri yazma çalışmasıdır. Yazmalarda konu seçimine öğrenciler kendileri karar verir. Kendi kelimeleriyle oluşturulan metinde amaç yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesi ve yazma alışkanlığı oluşturmaktadır. Öğrencilere geleneksel bir tavır içinde bir konu verip sınırlandırılmamalı, serbest bırakılmalıdır. Kendi ilgi alanına giren ve hakkında bilgi sahibi oldukları konuları seçtiklerinde duygu ve düşüncelerini daha rahat ve kendi bakış açısıyla detaylı bir biçimde anlatabilecektir. Bu anlamda öğrencilerin yazılı ifade güçlerinin ve anlatım becerilerinin gelişmesine

ortam hazırlanmış olacaktır. Bu sayede yazmaya yüreklenerek yazma alışkanlığı kazanma hususunda başarı sağlanacaktır. Sınıf içerisinde bağımsız yazma türü kapsamında mektup, kısa öykü, anı yazma etkinlikleri yapılabilir.

D. Sözlü Anlatım

“Konuşma ihtiyacı dil öğretiminde her zaman yer almaktadır. Çoğunlukla duygu ve düşüncelerin sözlü olarak aktarılmasına konuşma denilmektedir. Sözlü anlatım olmadan duygu ve düşüncelerimizi ifade edemeyiz ve günlük hayattaki etkinliklerde aktif rol alamayız. Konuşma kendini ifade etme, iletişim kurma, öğrenme ve zihinsel becerilerini geliştirmeleri açısından önemli bir alandır” (MEB, 2009).

Konuşmanın pek çok tanımı mevcuttur. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

“Konuşma; düşünce, duygu ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla karşı tarafa aktarılmasıdır” (Demirel, 1999: 40). “Konuşma, zihinsel bir çabayla, zihinsel birikimle oluşturulan iletinin dil aracılığıyla karşıdakine sunulmasıdır” (Adalı, 2003: 27). “Konuşma, bir duygu ve düşünce alışverişidir. Bu anlamıyla, bireyler arasındaki yaşantıların paylaşılması sürecidir” (Temizyürek, 2007).

Günlük hayatta ihtiyaçlarımızı, duygularımızı, düşüncelerimizi ifade ederken sözlü anlatımdan yararlanırız. Sözlü anlatım bir başka ifade ile konuşma, düşüncelerin ve duyguların başkalarına sözlü olarak bildirilmesi ya da duygu, düşünce, istek, bilgi ve tasarıların sözle aktarılması olarak tanımlanabilir (Sever, 2000). Duygu, düşünce, istek ve hayallerin sözlü biçimde ifade edilmesi sözlü anlatımdır.

“Konuşma, insanın, insani ilişkilerini sürdürebilmesi için en fazla ihtiyaç duyduğu ve yararlandığı önemli bir dil etkinliğidir. İnsanlar arasındaki iletişim, büyük oranda, konuşma aracılığıyla gerçekleşir. Buna göre konuşma, duygu ve düşüncelerin, dil aracılığıyla aktarılması olarak tanımlanabilir” (Aktaş, Gündüz, 2002: 257).

“Bireyin diğer insanlarla dil yoluyla kurduğu iletişimin bir boyutunu oluşturan konuşma, sözel olarak duygu ve düşünce alışverişidir. Bu bakımdan konuşmayı

bireyler arasında yaşantıların sözlü olarak paylaşılması süreci olarak tanımlamak da mümkündür” (Başaran ve Erdem, 2009).

Bu ve daha fazla tanımdan yola çıkarak konuşmanın ait olduğu özellikler aşağıda sıralanmıştır:

- Konuşma, zihinsel birikimle oluşur.
- Konuşma, toplumsal yaşamın bir ürünüdür.
- Konuşma, bir duygu ve düşünce alışveriştir.
- Konuşma becerisi diğer temel beceriler gibi ihtiyaçtır.
- Konuşma, yaşantıların sözlü olarak paylaşılma sürecidir.
- Konuşma, duygu ve düşüncelerin sözlü olarak bildirilmesidir.
- Konuşma, diğer insanlarla kurulan iletişimin sadece bir boyutudur.
- Konuşma becerisi, dili tam anlamıyla biliyor olmanın önemli göstergelerindendir.
- Konuşma, sahip olunan bilgi ve birikim kullanılarak, bir plan çerçevesinde anlatmadır.
- Konuşma, fizyolojik anlamda ses dalgalarının boşlukta yayılmasıyla gerçekleşen bir süreçtir.
- Konuşma, diğer dil becerilerinden ayrı bir şekilde ele alınamaz, anlatmak için anlamının gerçekleşmesi unutulmamalıdır.
- Konuşma, işitilebilir olmalıdır; konuşmacı ve dinleyici arasında sağlıklı bir iletişim sağlanması için işitilebilir bir sesle konuşmak önemlidir.
- Konuşma, insanın doğuştan sahip olduğu ve zaman içerisinde geliştirdiği becerilerdendir.
- Konuşma; duygu, düşünce ve bilgilerin ses kodlarıyla oluşan dil yoluyla aktarılmasıdır.
- Konuşma; kendini tanıtmak, düşüncelerini ifade etme, iletişim kurma, öğrenme, zihinsel ve bilişsel becerilerin gelişmesi açısından önemli bir yere sahiptir.
- Konuşma, temel becerilerin yanı sıra zihinsel becerilerin, düşünme, anlama, sorun çözme, sorgulama, eleştirme, ilişkilendirme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi bireysel becerilerin gelişmesini sağlamanın yanı sıra ne ölçüde gerçekleştiğinin göstergesidir.

Konuşma genel anlamda duygu ve düşüncelerin sözlü olarak aktarılmasıdır ve bireylerin çevresiyle iletişim kurmasını en etkili yoludur. Sözlü anlatım yoluyla fikir, düşünce, duygu, hayal, tasarı, ses, beyin ve konuşma organları yer almakta olup, bir dizi karmaşık zihinsel işlem sürecidir. “Konuşma sırasında düşünceler seslerle iletilmektedir. Ancak konuşma basit bir seslendirme işlemi değildir. Seslendirme öncesinde bir dizi zihinsel işlem yapıldığından konuşmaya “sesli düşünme” de denilmektedir. Bazıları “sesli okuma” işlemini de konuşma gibi ele almaktadır. Ancak konuşma her iki etkinlikten de farklıdır. Bazen bireyler sessiz ya da iç konuşma da yapmakta, söyleyeceklerini seslere aktarmadan kendisiyle konuşmaktadır” (Güneş, 2014: 3). Dil ve zihin arasında sistemsal bir bağ bulunmaktadır. “Türkçe dersleri, temel dil becerilerini kazandırmanın ve dilin doğru şekilde kullanılmasını sağlamanın yanında zihinsel becerilerin gelişmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Dil ve düşünce arasındaki ilişkinin boyutları, zihinsel faaliyetlerin gerçekleşmesi sırasında bireyin aktif biçimde dilden yararlandığı gerçeğini ortaya koyar. Ayrıca farklı düşünceleri ve bakış açılarını öğrenmek, araştırma faaliyetleri, sorgulama sırasında dilden yararlanılırken diğer yandan ulaşılan sonuçların aktarımı ancak zihinde var olan bilginin kelimelere dökülmesiyle somutlaşır (Sever, 2011).

Konuşma fiziksel olarak beyin, sinir sistemi, akciğerler, ses telleri, ses dalgaları, küçük dil, büyük dil, damak, dudak, dişler, kulak gibi organların etkinliğiyle ortaya çıkan bir süreçtir. Bu organlardan birinin ya da birkaçının kullanılamaması gibi bir durumda konuşma bozuklukları meydana gelmektedir. “Konuşma süreci ön bilgileri gözden geçirme, düzenleme ve aktarma olmak üzere üç aşamayı içermektedir. Konuşmaya zihinde yapılandırılmış duygu, düşünce ve bilgilerin gözden geçirilmesiyle başlanmaktadır. İkinci aşamada konuşmanın amacı, yöntemi, konusu ve sınırları belirlenmektedir. Belirlenen amaç ve yöntemlere göre aktarılabilecek duygu, düşünce ve bilgiler seçilmektedir. Seçilen duygu, düşünce ve bilgiler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, özetleme, sorgulama, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel işlemlerden geçirilerek düzenlenmektedir” (MEB, 2009). Bu bağlamda konuşma çoklu bilişsel ve zihinsel aşamalardan geçerek, belli zihinsel birikimin ve kelime hazinesinin varlığıyla ortaya çıkmaktadır. Sözlü anlatım süreci farklı araştırmacılara göre farklı aşamalara ayrılmıştır. Konuşma sürecini planlama, düzenleme ve bütünleştirme kısımlarına ayıran Dell ve Levelt,

çoğu araştırmacı tarafından kabul görmüştür. Bu aşamalar aşağıda açıklanmaktadır (Dell, 1986; Levelt, 1989; Akt: Güneş, 2016: 105).

Planlama: Bu aşama sözlü mesajların gözden geçirildiği ve hazırlandığı aşamadır. Bu aşamada mesajın amacı ve sunulacak fikirler seçilmekte yani konuşmacı ifade etmek istediklerinin planını yapmaktadır. Verilecek mesaj için zihindeki bilgileri gözden geçirmekte ve bazılarını seçmektedir.

Düzenleme: Sözlü mesajı biçimlendirme aşaması olmaktadır. Bu aşama aktarılması planlanan bilgileri sıralama, kavramlara uygun olarak ifade edilecek kelimeleri zihinsel sözlükten seçme, kelimelerden söz dizimi oluşturma, ardından uygun dil bilgisi ve ses bilgisi bilgilerini seçme işlemlerini içermektedir. Bu aşamaya seslerle kodlama da denilmektedir.

Bütünleştirme: Bu aşama bütün işlemleri bütünleştirme ve peş peşe sunma işlemlerini kapsamaktadır. Bütünleştirmede zihindekiler seslere, sözlere çevrilmekte ve başkalarıyla paylaşılmaktadır (Ferrand, 1994; Akt: Güneş, 2016: 105).

Sözlü anlatım, zihinde başlayan ve düşüncelerin aktarılmasıyla tamamlanan bir süreçtir ve bu işleme önce zihinde yapılandırılan bilgilerden başlanmaktadır. Bu esnada verilmek istenen mesajın amacı, konuşma yöntemi, konusu ve sınırlılıkları belirlenmelidir. Hemen ardından ifade edilecek olgular ya da olaylar seçilen bilgiler doğrultusunda bazı zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. Bu işlemler sıralama, sınıflama, tahmin etme, karar verme, problem çözme, ilişki kurma, değerlendirme yapma, eleştirme, analiz- sentez yapmadır. Bu işlemlerin sonucunda düzenlenmiş olan olay veya olgular cümlelere dökülerek ses vasıtasıyla aktarılmaktadır. Burada önemli olan, bilgilerin dikkat ve özenle seçilerek ilgili zihinsel işlemlerden geçirebilmektir. Ayrıca bu işlemler süresince aktarımda ve aktarım öncesinde kullanılan kelimeler dikkatle seçilmelidir. Böylelikle sözlü anlatım süreci kontrollü biçimde gerçekleştirilmiş olur. Bu süreçte olay, olgu ve bilgilerin doğru biçimde aktarılmış olması, düşünme ve zihinsel becerilerin gelişmişliğine bağlıdır. Bu anlamda zihinsel becerilerin yeteri kadar gelişmemiş olması durumunda olay, olgu ve bilgilerin düzeniyle kelimelerin seçimi hususunda yanlış kararlar alınabilmektedir. Böyle durumlarda etkili ve doğru bir anlatım gerçekleşmemiş ve verilmek istenen mesaj doğru biçimde aktarılmamış olacaktır.

Demirel (1993) konuşmanın, bilişsel becerilerin geliştirilmesinin yanı sıra psikomotor becerilerin de katkısıyla etkinliğini sürdüreceğini söyler. Konuşma becerisinin kazanılması için dil kurallarının, yazım ve imla kurallarının, dilbilgisinin, telaffuz ve kelime bilgisinin gelişmiş düzeyde olması gerekir. Bunların yanında dili akıcı, doğru ve anlaşılabilir bir şekilde kullanmak sözlü anlatımı etkili kılacaktır. Sözlü anlatımı daha etkili hale getirmek için jest, mimik, vurgu ve tonlama, vücut hareketleri, göz teması gibi yardımcı unsurlara özen göstermek de önemlidir. Genel manada konuşmanın beden dili ile desteklenmesi oldukça önemlidir. Konuşma sırasında sesin yüksekliği, konuşma hızı, duraklama, nefes alıp verme, göz teması, yüz ifadesi, duruş şekli, dinleyici arasındaki mesafe gibi konuşmayı tamamlayıcı unsurlar fazlaca dikkat çekmektedir.

Konuşma becerisi toplumsal açıdan iletişim aracı olarak kabul edilir ve aile, okul, arkadaş çevresi, resmi ortamlar gibi alanlarda farklı özellikler taşımaktadır. Böylece bireyin gelişim düzeyi, çevresiyle kurduğu iletişim öğretici bir şekilde zihinsel etkileşim sağlamaktadır. Dil bakımından anlatmanın bir ayağı olan konuşma; çevredeki insanlarla sağlıklı iletişim kurmayı, istenen hedefe ulaşmayı ve başarıyı doğrudan etkileyecektir. Bireysel ve toplumsal alanda önemli ölçüde yer tutan konuşma becerisi; insanın okul, iş ve günlük yaşamında başarı ya da başarısızlığını ifade eden etmenlerden biridir. Kişi akademik anlamda en üst düzeyde olsa bile doğru, sağlıklı iletişim için gerekli olan sözlü anlatım becerisinde başarısızlık hâkim olduğunda istenen hedefe ulaşamayacaktır. Sözlü anlatım, dili tam olarak biliyor olmanın önemli göstergelerindendir. Bu beceri, öğrencilerin okulda başarıya ulaşmalarında etkilidir. Konuşma, başkalarıyla iletişim kurmanın, kendimizi anlatmanın bir yöntemidir. Konuşma becerisine, bir nevi duygu ve düşünce alışverişi de diyebiliriz. Bu anlamda bireyler arasındaki bildirimsel anlamda yaşantıların paylaşılması sürecine eşlik eden konuşma; bireyin diğer insanlarla dil aracılığıyla kurduğu iletişimin sadece tek boyutunu oluşturur. Bu açıdan sözlü anlatımı, bireyler arasında yaşantıların sözlü olarak paylaşılması süreci olarak da tanımlayabiliriz. İnsan hayatında büyük bir öneme sahip olan konuşma becerisi aynı zamanda Türkçe öğretiminin temelinde yer almaktadır. Okuma ve yazma becerisinin de çıkış noktası olan konuşma becerisi iyi konuşanları örnek almakla gelişmektedir. Okullarda konuşma becerisini kazandırmanın amacı öğrencilerin duygu ve düşüncelerini, fikirlerini, isteklerini, tasarılarını dilin kurallarına uygun, etkili, doğru ve düzgün bir

biçimde anlatmaktır. Konuşma becerisinin eğitimi de aynı yazma becerisinin eğitimi gibi ezberlenerek değil; çeşitli uygulamalarla deneyimlendikçe gelişen bir beceridir. Bu hususta Türkçe öğretmenlerine büyük sorumluluk düşmektedir. Öğretmenler bu sorumluluğu yerine getirirken alıcı konumunda düzenleyici ve uyarıcı olmalıdır. Aynı zamanda konuşan değil konuşturan taraf olmasında büyük fayda vardır. Ayrıca öğrencide konuşma isteği ve motivasyonu oluşturmak zorlu ve uzun bir süreçtir. Bu süreci başarılı bir biçimde yönetmek için; başlangıçta istedikleri ve alıştıkları şekilde konuşmalarına, kendi duygu ve düşüncelerini çekinmeden ifade etmelerine olanak sağlamak gerekir. Zaten öğrenciler hevesleri kırılmadığı sürece konuşmaya fazlaca meyillilerdir. Öğrencilerin doğru ve düzgün bir şekilde konuşma becerisini kazanmasında öğretmenlerin tutumu oldukça önemlidir. Konuşma becerisinde sıkça hatalara rastlanan öğrencilere; söz hakkı vermeyen, sık sık müdahale eden öğretmen tutumu; öğrencilerdeki öz yeterlilik algısını düşüren, beceriyi körelten son derece yanlış tutumlardır. Esas olan her bir öğrencinin doğru olan eğitimle, konuşma becerisini kazanacağına inanmaktır. Konuşma becerisi kazandırılırken öğrencilerin sözlü anlatımda kullandıkları kelime dağarcığı, anlamsal düzenleme esnasında cümle kurma yetilerini geliştirmeye yönelik uygulama ve etkinlikler sözlü anlatımı daha güçlü kılacaktır.

Konuşma becerisi, dinleme becerisi ile doğrudan ilişkilidir. Birey ilk önce yakın çevresinde şahit olduğu konuşmaları dinleyerek öğrenir. Sonrasında kendi gayretleriyle ve toplum içerisindeki bildirişimleriyle konuşma becerilerini geliştirir. “Dinlemenin en çok ve en sık kullanılan dil becerisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda dinleme becerisi gelişmiş öğrencilerin derslerdeki başarılarının da buna paralel olacağı rahatlıkla söylenebilir” (Doğan, 2010: 265). Öğrenciler, kendilerini ifade etmek, tanıtmak, iletişim kurmak, bilgilerini aktarmak, öğrenmek ve zihinsel becerilerini geliştirmek için konuşma becerilerinden yararlanmalıdırlar. Bu kapsam çerçevesinde yapılacak olan bazı uygulamalar; sözlü anlatımı içeren ses kayıtları dinletmek, konferans örneklerini dinletmek, okuma metni arasında deneyimlediği olayları ilişkilendirmesini sağlamak, fıkra, hikâye, masal anlattırmak, öğrencilerin duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hayallerini anlatmasına fırsat vermek öğrencilerin sözlü anlatım çalışmalarına her zaman katkı sağlayacaktır. Öğrencileri konuşturma konusunda güdümlü okumaların da önemli bir yeri vardır. Öğrencilerin dinledikleri ya da okudukları metinlerde geçen olay yahut kişiler

hakkında olabildiğince çok konuşturulmalıdır. Bu yöntem aynı zamanda öğrencilerin metni iyice anlamasına ve bu tür metinlere karşı ilgilerinin artmasına da sebep olacaktır. Aynı zamanda öğrencilerin tiyatro metinlerini sunmaları, şiir dinletisi oluşturmaları, herhangi bir sözlü oyunu gerçekleştirme faaliyetleri topluluk önünde konuşmaları bakımından özgüven sağlayacaktır. Bu açıdan yalnızca duygu ve düşüncelerin aktarıldığı süreç olmaktan çıkmaktadır. Psikolojik açıdan bireyin öfkeli, endişeli, korkulu ya da sevinçli olması gibi duygu durumları hâlinde konuşmadaki hız, kullanılan sözcükler, ses tonu birçok değişime uğrar. “Hızlı konuşanlar, pek çok sesi yutarak konuşurlar; durak, vurgu ve tonlamaya dikkat etmezler; hızlı konuştuklarından hafıza konuşmayı planlamakta zorlandığından “hıı, şey, yani, eeee” gibi asalak ifadeleri çok kullanırlar. Hızlı konuştuğunun farkında olanlar, dinleyicilerin konuşmalarını dinlemediklerini algıladıklarında konuşmaya karşı olumsuz bir tavır takınarak içe kapanırlar. Ayrıca diyaframdan nefes almadıklarında nefesleri uzun cümlelerde tıkanacağından ve hızlı konuştuğu için nefes almaya fırsat bulamayacağından bu gibi kişilerde heyecan daha fazla olur. Ayrıca kaslar ve sinirler daha çok gerileceğinden gergin olurlar” (Temizyürek vd., 2012). Bireyin duygu durumu tutumlarına, tutumları ses ve sözlere yansımaktadır. Konuşma, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinin yanı sıra öğrenme, anlama zihinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal becerileri geliştirmesi açısından önemli bir alandır.

Bireyler konuşarak birçok beceriyi edinmekte, bazı bilgileri öğrenmekte ve bu sayede konuşma ve zihin becerilerini geliştirmektedirler. Yani konuşma çok boyutlu biçimde zihni düzenlemeye yardım eden önemli bir anlatım becerisidir. Konuşma, öğrencilerin iş birliği yapmaları, münazara yapmaları, ortak biçimde karar vermeleri, uyum sağlamaları, problem çözmeleri, analiz ve sentez yapmaları açısından da kıymetli bir alandır. Bu açıdan gelişimin sağlanması için öğretmenlerin, sınıfta problem çözme, iş birliği yapma, ortak karar verme gibi etkinlik ve uygulamalara yer vermesi öğrencilerin hayat boyu kullanacakları konuşma becerilerini kazanmalarında belirleyici olmaktadır.

Sosyal bir varlık olan bireyin sosyalleşmesinde etkili olan konuşma becerisi; insanı insan yapan en belirleyici etmenlerden biridir. Bireyin, doğuştan getirdiği bu becerisini toplumun diline göre oluşturur ve kullanır. Konuşma genellikle hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma olmak üzere iki başlıkta sınıflandırılmaktadır.

1. Hazırlıksız konuşma

Hazırlıksız konuşmaların yeri, zamanı, içeriği önceden bilinmez, belli değildir. Bu nedenle her zaman, her yerde, her konu hakkında konuşmak durumunda kalabiliriz. Hayatımızın her alanında her safhasında yer alan kişisel bir etkinlik olmasının yanı sıra hazırlıksız konuşmaların da belirli kuralları vardır. Konuşma etkinlikleri için herhangi bir metin oluşturmada yapılan bu konuşmalara iletişimin doğal süreci içinde gerçekleşen günlük konuşmalar da denilir.

“İnsan her gün diğer insanlarla iletişim kurmak amacıyla konuşmak zorunda olduğu için hazırlıksız konuşma türlerinde önceki deneyimler ve kazanımlar önem taşımaktadır” (Temizyürek, Erdem & Temizkan, 2007). Hazırlıksız konuşmalar bireyin zihinsel ve bilişsel birikimlerinin yansımasıdır ve tecrübe ettikçe gelişir. Konuşma türlerinin tamamında kelime hazinesi kavramının önemi yadsınamaz. “Bireyin kendini ifade edebilmesinde ve iletişimde bulunduğu kişileri anlayabilmesinde sahip olduğu kelime bilgisinin önemi büyüktür. Kelime hazinesinin genişliği, anlama ve ifade yeteneğini de etkilemektedir. Kelime hazinesi bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikimi ifade etmektedir. “Kelime hazinesi, aktif ve pasif kelimeler olmak üzere iki türlü işleyiş gösterir. Aktif kelimelerin sayısı, pasiflere göre daha az olmaktadır. Çünkü insanlar dinleyerek, okuyarak, görerek değişik konularda binlerce kelimeyi anlamakta ancak uğraşları ve ilgileri doğrultusundaki kelimeleri seçerek kullanmaktadırlar. İnsanların anlamak için zihinsel süreçlere işledikleri kelimeler pasif, anlatmak için zihinde işleyerek yeni yapılar oluşturduğu kelimeler ise aktif kelime olarak adlandırılabilir.” (Özbay & Melanlıoğlu, 2008).

Hazırlıksız konuşma için kısaca zihinsel bir hazırlık süreci gereklidir. Her ne kadar iletişimin doğal süreci desek de zihin, depolanmış bilgileri seçecek ve bu seçtiği bilgileri sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eşleştirme, tahmin etme, ayırma ve birleştirme gibi işlemlerden geçirecektir. Bu işlemler sonucunda ortaya çıkan bilgiler doğru biçimde seçilmiş cümlelerle ve ses özellikleriyle aktarılacaktır. Hazırlıksız konuşmalarda bu süreç hızlı bir şekilde düşündürmeyi sağlamasının yanı sıra daha hızlı çalışmaktadır ve etkileşimsel anlamda hazırlık gerektirmez.

Hazırlıksız konuşma hususunda önemli olan bir başka husus ise, bu kısa hazırlık süresini verimli bir şekilde kullanabilmek ve konuşma içeriğini doğru

biçimde belirleyebilmektir. Hazırlıksız konuşma bağlamında yapılan etkinliklerde kişinin çok kısa olsa bile zihinsel bir plan yapmasının gerekliliği öğrenciye kavratılmalıdır ki bu durum hayata uyarlanabilsin. Zihni yapılandırmak için zaman tanınmalı ve konuşma planı hazırlıksız da olsa içerik açısından önceden aşına olunan ya da kolayca fikir yürütülebilen konular olmalı; bu durum hazırlıksız konuşmaya istekliliği artırır aynı zamanda başarıyı beraberinde getirir. Hazırlıksız konuşma; konuşma öncesi hiçbir kaynağa başvurmadan, öncesinde hazırlık olmadan yapılan konuşmalardır. “Herhangi bir ön hazırlık olmadığı için, ifade edilen her türlü duygu ve düşünceler, kişinin o zamana kadar edindiği bilgi birikimine dayanmaktadır” (Sargın, 2006). Belli bir bilgi birikimine, zihinsel ve bilişsel yetkinliğe sahip olunmadan hazırlıksız konuşmalar yapılmamalıdır. Kendini tanıtmak, bir başkasıyla tanıştırmak, telefondaki iletişim, öğretmenle ya da aile büyüklerinden birileriyle konuşma, özür dileme, rica etme, kutlama, teşekkür sunma gibi birtakım günlük hazırlıksız konuşmaların her birinin kendine has belirlenen görgü kuralları vardır. Bu anlamda hazırlıksız konuşmalara kesinlikle kuralsız denilemez.

Yalçın’a (2002: 136) göre “birdenbire gerçekleşen, yapılmadan önce herhangi bir araştırmaya başvurulmayan konuşmalar hazırlıksızdır.” Yapılan hazırlıksız konuşma süresince özellikle Türkçenin dil bilgisi yapısına uygun cümle kurmaya, doğru ve uygun kelime bulmaya, kelime ve cümle tekrarına düşmemeye, verilen süreye uymaya ve kısa bir şekilde zihinsel süreçlerden oluşan bir plan yapmaya özen göstermek gerekir.

2. Hazırlıklı konuşma

Hazırlıklı konuşmaların yeri, zamanı, içeriği önceden bellidir ve öncesinde hazırlık gerektirir. Konuşma öncesi belli bir plan dâhilinde belli kaynaklar doğrultusunda belli aşamalardan geçmektedir. Bu tür konuşmalar önceden planlanmaktadır ve çeşitli araştırmalar yapılarak bilgi, belge, kaynaklar ve detaylar toplanarak konuşmalar hazırlanır. Konuşmacının sunduğu bilgiler kendi amacına hizmet eder. “Hazırlıklı konuşmalar, konuşma yeri ve zamanı önceden belirlenerek değişik insan toplulukları karşısında yapılan konuşmalardır. Genellikle önceden belirlenen bir programa hazırlanan uzmanlar tarafından yapılır. Bu tür konuşmaların konusu hem konuşmacı hem de dinleyiciler tarafından bilinmektedir. Dinleyiciler, önceden belirlenmiş olan konu hakkında bilgi edinmek amacıyla konuşmacıyı

dinlerler. Bu türden konuşmaların belli bir planı bulunmaktadır. Bu plan konuşmacı veya konuşmacılara anlatma kolaylığı sağladığı gibi dinleyicilere de konunun anlaşılması noktasında yardımcı olur” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2007). Bu konuşmalarda belirli kurallar vardır ve konuşmacı, hazırladığı konuşmayı, konuşma öncesinde yeterli gördüğü kadar prova edebilir. Başarılı bir konuşma, uzun ve özenli bir hazırlık sürecinden sonra gerçekleşir. Hazırlıklı konuşma yapacak kişi hazırlığın nasıl yapılacağına dair bilgilendirilmelidir. Hazırlık çalışmalarını malzeme toplama, planlama ve metin oluşturma olmak üzere üç kısma ayıran Aktaş ve Gündüz (2002:281-284) hazırlık çalışmaları yaparken dikkate alınması gereken hususları şu şekilde sıralamıştır:

Amacın tespiti: Konuşmayı hazırlamadan önce amaç tespit edilmeli. Malzeme amaç doğrultusunda seçilmelidir.

Konunun seçilmesi: Konuşmacı dinleyicilerin ilgi alanlarını tespit etmeli, onların ilgisini çeken konuları seçmelidir. Bundan da önemlisi, konuşmacının seçtiği konuyu benimsemesi gerekir.

Konuşma üslubunun tespiti: Konuşmanın üslubu dinleyici kitlesinin durumuna, konuşma ortamına ve konuşmanın türüne göre farklılık gösterir.

Metin oluşturma: Konuşmacı önce konu ile ilgili malzemeyi toplar. O alanda yazılanlar, kişisel deneyimler, gözlemler, konu ile ilgili başkalarının fikirleri, tartışmaları konuşma malzemesini oluşturur. Malzemeler, önem sırasına göre sıralanır, gruplandırılır.

Başlangıç bölümünün yazılması: Konuşmanın başlangıç ve sonuç bölümü özellikle çok önemlidir. Bu bölümler sıkıcı ve boş sözlerle doldurulmamalıdır, etkili ifadeler kullanılmalıdır.

Konunu açılımı: Bu bölüm konuşmanın en önemli ve geniş bölümüdür. Ne söylenecekse bu bölümde söylenecektir. Başlangıç bölümünde ortaya konan konu, bu bölümde geliştirilerek açıklanır. Bilgiler örneklerle somut hale getirilir. Böylece konunun anlaşılması sağlanır. Fikir ağırlıklı konuşmalarda mantığa dayalı bir sıralama, olay ağırlıklı konuşmalarda ise olaya dayalı bir sıralama yapılır.

Sonuç bölümünün yazılması: Sonuç bölümü konuşmanın amacının anlatıldığı, ana düşüncenin bulunduğu bölümdür; etkinin sürekliliğini sağlamak bakımından başlangıç kadar mühimdir.

Sözlü anlatımın bir türü olan hazırlıklı konuşma için de yazılı anlatım türüne benzer hazırlık çalışmaları mevcuttur. Hazırlıklı bir konuşma belirli aşamalardan geçerek gerçekleştirilir. İlk olarak hazırlık kısmında konuyu, amacı ve hedef kitleyi belirlemek gerekir. Bu aşamada konuşma konusuyla ilgili birçok gözlem, inceleme, araştırma, değerlendirme yapılır. İkinci aşama ise planlamadır; planlama için konuşmanın temel hususları belirlenir, üzerinde durulmayı gerektiren noktalar açığa çıkarılır. Son aşamada sunum yer almaktadır. Konuşma yapılacak mekânı, hedef kitleyi, konuyu, konuşma amacını ve dinleyiciyi dikkate alarak konuşma yapılır. Bu tür konuşmalar konuyla ilgili içeriğin planlanmasıyla beraber bilgi ve belgelerin toplanması, gerekirse bilgi teknolojilerinden yararlanarak konunun sunulması aşamalarıyla ve genellikle resmi ortamlarda gerçekleşmektedir. Hazırlıklı konuşmalar bir konu hakkında bilgi vermek, kamuoyu oluşturmak, tecrübeleri paylaşmak gibi amaçlarla dinleyiciler karşısında sunulmaktadır.

“Hazırlıklı konuşmaların, hazırlıksız yapılan konuşmalara göre, dinleyicileri etkileme, onlar üzerinde olumlu izlenimler bırakma ve onları yönlendirme ihtimali daha yüksektir” (Sargın, 2006). Ayrıca hazırlıksız konuşmalara göre konuşma kaygısının daha fazla görüldüğü tür, hazırlıklı konuşmalardır. Konuşma kaygısının yaşanmasının sebepleri arasında çoğunlukla topluluğun karşısında yapılıyor olması, ön hazırlığın yetersizliğinden kaynaklanan bilgi eksikliğinin olması, dinleyicilerden olumsuz yönde dönüt alma korkusu, içekapanık olma durumu, telaffuz ve diksiyon hataları, özgüven eksikliği sayılabilmektedir.

3. Diksiyon ve önemi

Sözlü anlatımda bir diğer önemli husus ise diksiyondur. Diksiyon, dinleyiciye duygu ve düşünceleri en iyi biçimde aktarmaya denmektedir. “Görüntüsünü beğenmediğimiz bir yemeği yemeyeceğimiz gibi biçimsel anlamda kulağa hoş gelmeyen, hatalarla dolu bir diksiyona sahip konuşmacının anlattığı konunun içeriği dikkatimizi çekmeyecektir. Karşımızdaki kişinin birkaç dakikalık konuşmasından o kişinin nasıl bir insan olduğu, mizacı, “kendine güven duygusu, öğrenim durumu, kibirli yahut alçak gönüllü oluşu, hatta zekâ düzeyi hakkında bilgi edinebiliriz” (Taşer, 1996: 122-123). Etkili bir konuşma yapabilmek duygu ve düşünceleri en iyi şekilde aktarmaktır. Bunu gerçekleştirmek için öncelikle sesin eğitilmesi, uygun cümlelerde doğru kelimeleri tercih etmek, kelimeleri doğru bir şekilde yerinde

kullanabilmek ve doğru telaffuz edebilmek gerekir. Sesin kalitesi fizyolojik olarak ses organlarının yapısına bağlıdır fakat sesi güçlendirip, uygun hale getirmek eğitimle mümkündür.

Duyguları, düşünceleri tasarıları etkin ve etkili bir şekilde aktarabilmek, iletişim kurduğumuz kişilerde önemli izler bırakır. Özellikle topluluk karşısında hitabetin güzel ve etkili olması için diksiyonu geliştiren etkinlik ve uygulamaları gerçekleştirmek gerekir. Bu anlamda diksiyon gelişimine katkı sağlayan en önemli uygulama kitap okumayı alışkanlık haline getirmektir. Karşılaşılan her kelime tecrübe etme bağlamında diksiyon hazinesine birer altın niteliğindedir. Kelime varlığını genişletmek için tabii ki düzenli olarak kitap okumak, önemlidir. Kitap okumanın söz varlığına katkı sağlamasının yanı sıra doğru kelime vurgusu ve cümle tonlaması yapabilmek konusunda da geliştiren yönleri vardır. Doğru kelime vurgusu ve cümle tonlaması yapabilmek için kitapları sesli okuma yöntemiyle, sanki kitabı seslendiriyor gibi okumak faydalı olacaktır. Kelimeleri doğru bir şekilde seslendirip, telaffuz etmek etkili iletişimi güçlü kılmasının yanı sıra hitabeti etkileyen unsurlardandır. Kelimeleri doğru telaffuz edebilmek için dili güçlendiren uygulamalar yapılmalıdır ki bu tarz uygulamalar çene ve dudak kaslarını kuvvetlendirerek söylemekte zorluk çekilen kelimeleri kolayca telaffuz etmeye yardım eder.

Kelimeleri doğru telaffuz etmenin yanı sıra diksiyonu etkileyen bir başka husus çok fazla detay vermek ve konuşmayı gereksiz şekilde uzatmaktır. Sözlü anlatımda mümkün olduğunca kısa, net ve öz bir şekilde konuşulmalıdır. Gerekli olmayan ayrıntılarla konuşmayı uzatan bireylerin, etkili iletişim kurmadaki başarıları oldukça düşüktür. Sözlü anlatım esnasında gereksiz ayrıntılara yer vermeden iletilmek istenen mesajın amacına yönelik hikâyelere ve örneklere yer vermek anlatımı daha da kuvvetlendirir. Verilen örneklerin ve anlatılan konunun hikâyelerle desteklenmesi konunun dikkat çekici olmasına ve daha etkili bir konuşma haline gelmesini sağlamaktadır. Kısaca etkili konuşma sanatını başarılı bir şekilde gerçekleştirenler genellikle kısa ve öz konuşarak iletmek istedikleri mesajı dinleyicilere sıkmadan aktaranlardır. Ayrıca dinleyicileri konuşma içerisine çekmek de konuyu en etkileyici hale getirir. Dinleyiciyi konuşmaya dâhil etmek en doğru şekilde iletişim kurmayı gerektirmektedir. Bu anlamda iletişim hâlinde olan kişileri dinlemenin, onlara soru sormanın ve onların yorumlarını almanın da oldukça önemli olduğu

unutulmamalıdır. Sözlü anlatım esnasında dinleyicilerin sorularını dikkatle dinlemeli ve zaman zaman dinleyicilere de söz hakkı vermelidir.

Son olarak dinleyicilerin kolaylıkla takip edebilecekleri bir hız ve işitebilecekleri perdede konuşmaya özen göstermek diksiyon ve etkili iletişim bakımından son derece önemlidir.

4. Doğru vurgu ve tonlama

Konuşma sırasında sesin yükselip alçalmasına, tiz veya pes oluşuna ton (tonlama) denir. “Titreşim sayısının azalıp çoğalması sesin tonunu belirler. Titreşim sayısı arttıkça sesin tonu yükselir ve tiz sesler oluşur. Yazı dilinde gösterilemeyen ton, konuşma sırasında çok önemli bir anlam ayırıcı özellik olarak karşımıza çıkar. Öyle ki, telefonda konuşurken görmediğimiz bir kimsenin ses tonunda onun sevinçli, üzüntülü, korkak, çekingen ya da heyecanlı olup olmadığını anlayabiliriz” (Güler & Hengirmen, 2005: 96). Ses eğitimle söz haline gelmektedir. Konuşmanın anlamını belirginleştirmek, duygulara açıklık kazandırmak amacıyla kelimeler, daha çok da ilk heceler; ahenkli, canlı söylenilmektedir. Bu tür söyleyişe ton denir.

Doğru kelime vurgusu ve cümle tonlaması anlatımı kuvvetlendirmenin yanı sıra dinleyicilerin dikkatlerini çekme hususunda oldukça önemlidir. Konuşma esnasında sesin hacmi, perdesi, tonlaması, vurgusu, kalitesi, hızı ve biçimi gibi özelliklere dikkat edilmelidir. Düz, sade, vurgu ve tonlama yapılmayan hiçbir konuşma dinleyici için bir önem arz etmez. Kulağımıza hoş gelmeyen bir müziği dinlemediğimiz gibi tonlama ve vurgu yapılmadan gerçekleştirilen konuşmalar da kulağa hoş gelmeyip dinlenmeyecektir. Sözlü anlatımda doğru bir şekilde vurgu ve tonlama yapmak öğrenmeyi de etkili kılar. Dinleyici uyanık kalır, iletişim kurar, anlatılanlarla ilgili iç konuşmalar gerçekleştirir yani dinleyici tam olarak kendini adapte ederek dinler, odak noktası dinleyici olur. “Tonlama, konuşma seslerinin yapısını, vurgu ise seslerini sözcükler içinde kaynaşmasını ifade eder. Konuşmacı, vurgu ve tonlamaya özen göstermelidir” (Güneş, 2016: 124). Sözlü anlatım esnasında ses perdeleri arasında sürekli değişim meydana gelir. Konuşma sırasında seslerin farklı farklı tonlarda çıkmasını sağlamaktadır. Duyguların veya düşüncelerin farklılığına göre bir uyum içinde, seslerin yükselip alçalmasına denilmektedir. Örneğin çok sevinç ya da korku genellikle yüksek perdeden bir söyleyişle ifade edilir. Üzüntülü ya da sıkıntılı durumlarda ses düşük seviyeden aktarılır. Tonlamada

ses perdesinin kullanımı konuşmayı tekdüzelikten korur, söyleyişe ahenk ve işleklik katar. Konuşma esnasında duygularla ilgili herhangi bir tonlama yapılmadığında dilin doğal tonlaması ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda bildirme cümlelerinde sesin tonunda cümlenin sonuna doğru bir azalma; dilek cümlelerinde ise yükselme görülür. Olumsuz cümlelerde, olumsuzluk edatını seslendirirken ton yükselir. Birleşik cümlelerde ise, yan cümlenin yüklemi yüksek tondan söylenilmektedir. Yoğunlukla ara cümlelerde tonlama yapılmamaktadır. Doğru vurgu ve tonlamanın dile kazandırdığı anlamın kuvveti sadece işitmeyle kavranabilmektedir, çünkü tonlama yazıda gösterilemez. Tonlama, konuşma dilinde vardır fakat yazı dilinde yoktur. Çünkü tonlama, sese dayanan bir söyleyiş kuralıdır. Örneğin “İyi misin?” kelimesi alçak, yüksek ya da alaylı tonla söylenmesine göre çeşitli anlamlar kazanır. Fakat bu ifade şekli yazılı anlatımla anlaşılmaz.

Topluluk karşısındaki sözlü anlatımlarda ve şiir okumada doğru vurgu ve tonlamanın ayrı bir önemi vardır. Çok iyi yazılmış bir şiir, vurgu ve tonlamaya dikkat edilmeksizin okunursa anlamından çok şey kaybedebilir hatta anlamını yitirebilir. Sesin tınısını, perdesini, vurgusunu, tonunu değiştirerek sevinç, coşku, keder, kızgınlık, tedirgin olma gibi duygu durumunun anlamını kolayca ifade edebiliriz. Bunun aksi biçimde tekdüze, monoton konuşma tarzı duygu ve düşünceleri iyi yansıtmadığı gibi dinleyiciyi bir süre sonra sıkacaktır. Tekdüze ve monoton bir yapıda olmayan sözlü anlatımda, bir hecenin diğerlerine göre daha güçlü, daha şiddetli olarak söylenmesine vurgu denilmektedir. Kuvvetli telaffuz, hava akışı esnasında boğumlama yaparken çarpma ve sürtünmenin kuvvetine bağlıdır. Yani bir hecede hava akışı, ses organlarındaki çarpma ve sürtünme diğerlerine göre daha güçlü bir şekilde telaffuz ediliyorsa, o hece vurgulu hece adını almaktadır. Bu kapsamda Aktaş ve Gündüz (2002: 260) iyi bir seste bulunması gereken hususları şu şekilde sıralamıştır:

Ses işitilir olmalıdır: Ses, dinleyicilerle konuşmacı arasındaki temel bir bağıdır. Her şeyden önce ses işitilir olmalı; topluluğun durumuna uzaklık ve yakınlığına göre ayarlanmalıdır. Ne fazla ne az. Tıpkı bir radyonun ses ayarı gibi ses de yükselip alçalabilmelidir.

Ses eğilir bükülür olmalıdır: Bazı sözcükleri vurgulamak için yüksek sesle, bazılarını ise alçak sesle söyleriz. Kimi zaman sevgi ve acıma duygularımızı

yumuşak sesle ifade ederiz. Konuşma boyunca tekdüze, normal hacimli sesle konuşmak konuşmayı sıkıcı bir hale getirir.

Doğallık: Günlük konuşmalar, ses perdesinin, ses genişliğinin, ses yüksekliğinin ve süratinin durumuna göre fısıltıdan bağırmaya kadar çok çeşitlilik gösterir. Ses değişimleri konuşmaya ahenk sağlar.

İyi bir seste olması gereken özellikler iyi bir diksiyon ve sözlü anlatımın anlaşılabilirliği, etkililiği hususunda epeyce önemlidir.

5. Beden dilini kullanma

Beden dili ile iletişim jestler, mimikler, el, kol, ayak, kaş, göz, ağız, yüz gibi beden hareketleri ve vücut pozisyonu aracılığıyla karşı tarafa bilgi iletimidir. İnsanlar arası iletişimde kişilerin duygu ve düşüncelerini beden dili ile dışa aktarması olarak da tanımlanmaktadır. “Beden dili insanın duygu ve düşüncelerini karşı tarafa iletirken kullandığı birtakım hareketlerden meydana gelmektedir. Bunlar jestler, mimikler, hareketler ve vücut duruşunu içeren değerler bütünüdür” (Schober, 2007: 116; akt: Gökçeli, 2013: 544-545). Bu anlamda sözsüz bir iletişimin ilk adımı beden dilidir ve iletişim; sözlü, yazılı ve beden dili ile gerçekleşir diyebiliriz. Sözlü anlatımda beden dilini kullanma etkili bir anlatımın yapı taşıdır. Anlamı, anlatımı kuvvetlendirmekte ve ikna ediciliği en üst seviyeye çıkarmaktadır. Ayrıca konuşma dili ve beden dili arasındaki uyuma da dikkat etmek gerekir. Verilmek istenen mesaja uygun bir şekilde beden dilinin kullanılması tutarlılık bağlamında mantıksal çerçeveye uymak zorundadır. Anlatılanlara uygun olarak gereken durumlarda beden dili kullanmak anlatımı kuvvetlendirir. Beden dili etkili bir şekilde kullanılırsa dinleyicilerin dikkatini çekme bağlamında başarılı bir sözlü anlatım gerçekleşir. Yerinde ve doğru bir şekilde beden dilinin kullanılması anlatımın etkililiğini, anlaşılabilirliğini etkilemektedir. Sözlü anlatım becerisi, sözcükleri sadece seslendirerek dinleyiciye aktarmak değil, aynı zamanda vurgu, tonlama, beden dili ve sesi etkili kullanma gibi unsurları da kapsayan geniş bir süreçtir. Ayrıca etkili bir şekilde beden dilini kullanma becerisi, sözlü anlatım becerisini uygun ve aktif olarak sürdürdükçe gelişmektedir. Sözlü anlatım esnasında dinleyicilerle uygun zamanlarda göz teması kurmak beden dili kullanımındaki pozitif etki oluşturacak unsurlardan biridir.

Sağlıklı bir iletişim için gerekli olan sözlü iletişim kadar beden dili ile değerlendirmeler de önem taşımaktadır. Nitekim etkili bir iletişim, sözlü iletiler ile yüz ifadeleri, ses tonu ve el kol hareketleri gibi beden dili ile iletişim unsurlarının anlaşılabilir ve uygun bir cevabın verilmesi ile gerçekleşmektedir. Beden dilinin başarılı biçimde kullanılması samimiyetle ilgili bir durumdur ve doğal olmalıdır. Vücudumuz anlatılan konuya uygun şekilde serbest hareket etmelidir fakat göze çarpar nitelikte abartı olmamalıdır. Bedenin hareketi sözlü anlatımın gerçekleştiği ortama, dinleyicilerin azlığı ya da çokluğuna, dinleyicilerin sosyokültürel durumuna göre değişkenlik gösterir. “Bu değişkenlik de göz önünde bulundurularak çok abartı hareketlerden uzak durulmalıdır. Ne çok fazla sınırlandırmalı ne de çok fazla hareket edilmelidir. Vücut hareketleri dengeli ve uyum içinde olmalıdır. Yani konuşmacının hareketleri dinleyicinin gözüne batmamalıdır. Yüz, gözler ve ağız ustalıkla kullanılmalıdır. Zira yüz çizgileri duygularımızı yansıtan önemli göstergelerdir” (Aktaş, & Gündüz, 2002: 262-263). “Beden dili konuşmacının yüz ifadesi, göz teması, duruşu, jestleri, zamanı ve fiziksel mekânı kullanma gibi hususları kapsar. Konuşmacı beden diliyle de dinleyicilere çeşitli anlamlar aktarır. Konuşmacının vücut hareketleri konuşmayı hem olumlu hem de olumsuz etkiler. Beden dilinin iyi kullanılamaması konuşmanın etkisini azaltır, yanlış anlamalara neden olabilir. Öğrencilere sözlü anlatım esnasında beden diline de dikkat etmeleri öğretilmelidir” (Güneş, 2016: 122). Konuşma sırasında özellikle yüz kasları ve gözler daha fazla anlam aktarırlar. Dinleyicilerle göz vasıtasıyla iletişim kurulmalı ve tüm dinleyicilerle göz teması kurulmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca sabit bir duruş belirlenmelidir ve gereksiz hareketlerde bulunmamalıdır. Aynı zamanda sözlü anlatım esnasında beden duruşu, insanlarla olan bedensel uzaklık, mimik ve jestlerin kullanımı, kişinin ruh halini, duygu durumunu ve düşüncelerini gösteren beden dilinin birer unsurudur. Jest ve mimikler, konuşmanın içeriği ile ilgilidir. Ses tonu ile ruhsal durum arasında nasıl bir ilişki varsa ses ile yüz ve vücut organlarının hareketleri arasında da benzer ilişki vardır. Bu yüzden vücut, ses tonuna ve metnin anlamına göre hareket etmelidir (Aktaş & Gündüz, 2002: 262). Kısacası duygu ve düşüncelerimizi ifade etme ve konuşmayı etkili kılma hususunda beden dilimiz en yakın aracımızdır ve başarılı bir vücut dili kendiliğinden yapılandır.

E. Sözlü Anlatım Türleri

Sözlü anlatım çeşitlerine göre bazı türlere ayrılmaktır. Konuşmada verilmek istenen mesaja ve konuşmanın amacına göre dilin kullanım biçimi farklılık göstermektedir. Bu anlamda konuşma biçimlerine göre sorgulayıcı, ikna edici, bilgi verici, eğlendirici, eleştirel, empatik, betimleyici vb. biçimde gruplandırılabilir. Bunlardan bazıları aşağıda açıklanmaktadır.

1. İkna edici konuşma

İkna edici konuşma türünde iş birliği yapma ve olumlu ve olumsuz yönleri ortaya çıkarma durumları söz konusu olmaktadır. İkna edici konuşmaların dinleyici tarafından kabul görmesi için mantıklı ve tutarlı bilgiler içermelidir. Bu anlamda yapılan konuşmalar her iki taraf için fayda sağlayan yönlerin ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. İkna edici konuşma beceri gerektirir aynı zamanda karşıdaki kişinin kendi kendine bir bilinç düzeyine gelmesi sağlanır. İkna edici konuşmalar aşamalı biçimde gerçekleşmelidir. Dikkat çekme, örnek verme, zıddını düşünme, tahmin etme, sayısal verilerden yararlanma, anlamayı sağlama, inandırma, tekrarlama, açıklama gibi teknikler rahatlıkla kullanılabilir. Konuşmanın, güçlü tavırla dinleyicinin bilgiyi nasıl işleme aldığını bilerek ve olumlu sonuçlara varmaya odaklanarak gerçekleştirilmesi ikna edici konuşmayı başarılı kılmaktadır. Ayrıca anlatımın dolaylı değil açık ve net ifadelerle doğrudan biçimde gerçekleşmesi karşıdaki kişinin fikir, ürün ya da hizmete teşvik edilmesinde olumlu sonuçlara ulaşılacaktır.

2. Betimleyici konuşma

Bir nesnenin, bir yerin ya da bir kişinin dış görünüşü hakkında yapılan konuşmalardır. Bu türde kişiler bakımından duygu ve kişilik özellikleri de anlatılabilir. Betimleyici konuşmalarda detay verilmesi oldukça önemlidir aynı zamanda betimlenen hususun neye benzediği, rengi, boyutu, biçimi hakkında bilgilerin de verilmesi dinleyici ya da dinleyicilerin dinlediklerini zihinlerinde canlandırmaları kolaylaştıracaktır. Yer betimlemesi yapılırken genellikle mekânın alanı, içinde bulundurduğu nesneler, yoğun olan renk, boyutlar hakkında bilgi verilmektedir. Kişi betimlenmesinde kişinin iç ve dış görünüşü üzerinde durulmaktadır. Kişinin yaşı, boyu, kilosu, saç, yüzü, gözü anlatılmaktadır. Ayrıca kişinin mutlu, kıskanç, sempatik, kızgın gibi duygu ve kişilik özellikleri de ifade edilmektedir.

3. Sorgulayıcı konuşma

Genellikle öğrencinin bir görüşe katılıp katılmadığını neden-sonuç kapsamında bildirdiği konuşma türüdür. Savunduğu fikri ve öne sürülen fikri sorgulayarak konuşması hususu öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Sınıf içinde bu konuşma türünde konuşmalar yaptırılması ve sınıf içi tartışma ortamı sağlanması etkileşimsel ve iletişimsel öğrenme konusunda fayda sağlamaktadır. Sorgulayıcı konuşma türünde zihinsel süreçlere daha fazla ağırlık verilir. Söz konusu durum dil ve iletişim becerilerini geliştirmenin yanı sıra düşünme, anlama sorgulama, sınıflama, analiz-sentez yapma gibi zihinsel becerilerin de gelişmesini mümkün kılar. Bu husustaki amaç öğrencilerin bir konu hakkında olumlu ya da olumsuz yönlerin objektif biçimde değerlendirerek karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirmektir.

F. Yazılı Anlatım ve Sözlü Anlatım Arasındaki Farklar

Bu bölümde yazılı ve sözlü anlatım becerileri arasındaki bağlantıları tespit etmeye aralarındaki ilişkiyi benzer ve farklı yönlerinden yola çıkarak ortaya çıkarmaya çalışılacaktır. Yazma ve konuşma; beceri anlamında birçok benzer noktaya sahiptir. Dolayısıyla bu iki temel beceri arasındaki farklı yönlerden bahsetmeden önce benzerliklerini açıklamak gerekir.

Yazılı ve sözlü anlatım adından da anlaşılacağı üzere kendini ifade etme, anlatmadır; bu yönüyle benzer özellik taşımaktadır. İnsanoğlu yaratılışı dolayısıyla kendini anlatma, tanıtmaya, ifade etme gereksinimi duyar. Bu ihtiyaç yazılı ve sözlü şekilde, bildirimsel anlamda kurulan iletişimin farklı boyutlarda gerçekleşmesidir. Birey; duygularını, düşüncelerini, fikirlerini ve hayallerini karşısındaki kişiye ya yazarak ya da konuşarak aktarır. Bu aktarım verilmek istenen mesajı kapsar; bu sayede kişi, iletişim kurmuş olur. Yazılı ve sözlü anlatım kendini ifade etmeye ve iletişimi gerçekleştirmeye katkı sağlamaktadır.

Yazılı ve sözlü anlatımın ortak konu ve içerikleri kapsamıyla dil ve iletişimin geliştirilmesi hususu ve dört temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik oldukları görülmektedir. İlgili anlatım türlerinin içerikleri incelendiğinde; dilin işlevi, anlatım türlerine ait özellikler, metin türleri, yazılı dilin ve yazılı iletişimin temel özellikleri, sözlü dilin ve sözlü iletişimin temel özellikleri, konuşma türleri, iletişim öğeleri,

anlama teknikleri gibi konulardan oluşmaktadır. Bu bağlamda etkili iletişimin gerçekleşmesi için yazılı ve sözlü anlatımın ortak konu ve içeriklere sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Yazılı ve sözlü anlatımı oluşturmak için bir düşünce olmak zorundadır. Düşünce olmadan bir anlatım gerçekleştirmek her iki beceri için mümkün değildir. Düşüncelerimizi iletmemizi sağlayan temel yapı kelimelerdir. Duygu, düşünce ve fikirler temel zihinsel işlemlerden geçerek söze, yazıya dönüşür. Yazma ve konuşma amacını doğru bir şekilde ifade edecek sözcüklerin cümle içinde doğru yerde ve uygun bir biçimde kullanarak başarılı anlatımlar ortaya çıkarabiliriz. Ayrıca yazılı veya sözlü anlamda bireyin kendini ifade edebilmesi için zengin bir kelime hazinesine sahip olması gerekmektedir. Kelime hazinesini zenginleştirme süreci okuma ve dinleme yoluyla gerçekleşir. Bu süreç yazma ve konuşma etkinlikleriyle pekiştirilirse kelimeler içselleştirilir ve kalıcılık artar. Bu süreci başarılı bir şekilde tamamlamak için emek, çaba, istikrar, sabır ve kararlılık gerekir.

Anlatma eylemi eski bilgilerle yeni öğrenilenlerin birleştirilmesi gerçekleşir; bu anlamda yeterli bilgi birikimine sahip olmanın önemi yadsınamaz. Yazılı ve sözlü anlatımda iyi bir bilgi birikimine sahip olmak için çok iyi biçimde okumak ve çok iyi bir gözlemci olmak gerekir. Yazılı ve sözlü anlatım kapsamında gezi, gözlem, deney gibi kişisel deneyimler yoluyla edinilen tecrübeler, sinema, tiyatro, gazete, dergi gibi basın organlarını takip etmek, konferansları, açık oturumları ve bilimsel toplantıları izlemek ya da katılmak aynı zamanda okunan yazıdaki ana düşünceyi ya da yaşanan olayı özetlemek, üzerinde tartışmak bu iki anlatım türünü de geliştiren uygulamalardır.

Dil bakımından toplumun ortak bir biçimde kullandığı ölçünlü Türkçe hem yazılı anlatım hem de sözlü anlatım çerçevesinde, belli kurallara bağlılığı sebebiyle İstanbul ağızına göre biçimlendirilmiştir. Bu bağlamda sözlü ve yazılı anlatım için değerlendirme süreci de İstanbul ağızına dayalı olarak yapılmaktadır.

Yazılı ve sözlü anlatım için gerekli olan başka bir husus ise plandır. Sözlü anlatım için her ne kadar esnek ve rahat bir yapıya sahiptir desek de ister hazırlıklı ister hazırlıksız olsun her iki konuşma türünde de belli bir zihinsel hazırlık gerekmektedir. Hazırlıksız konuşma için bile kısa bir şekilde zihinsel hazırlık süreci

işler. Bu bağlamda her iki temel beceri için plan, hazırlık gereklidir denilebilmektedir.

Konuşma dilinin yazı dilinden önce kazanıldığı bilim adamları ve dilbilimciler tarafından savunulmaktadır. Konuşma, yazmadan önce gelir. İnsanlar ilk olarak anne karnından itibaren dinler sonrasında konuşur. Gerekli sembolik kodları yani harfleri öğrendikten sonra okur ve okumalar sonrasında yazar. Genel manada dinleme sonrası bilgilerle üretime geçilir. Yazma becerisinden önce ise okuma gerçekleştirilir, yine okumalarla edinilen bilgiler sayesinde üretime geçilir. Konuşma ve yazma bu bağlamda üretimdir.

Sözlü ve yazılı anlatımın ana malzemesi dil olsa da aralarında farklılıklar mevcuttur. Gelişen ve değişen dünyada en fazla etkilenen alanlardan biri dildir. Bu anlamda yazılı ve sözlü anlatım arasında dil kullanımı bakımından birçok farklılık gözlemlenmektedir. Bu farklılıklara değinecek olursak; yazılı anlatımda dikkat edilmesi gereken birçok unsur (konu, plan, başlık, kelime (sözcük), cümle, paragraf, yazım (imla), noktalama işaretleri) bulunmaktadır, fakat sözlü anlatımda dikkat edilmesi gereken noktalar daha azdır. Yazılı anlatım standarttır ve sınırları bellidir. Serbestlik anlamında sözlü anlatım daha rahattır, esnektir. Bu bağlamda sözlü anlatım dinamik bir yapıya sahipken, yazılı anlatım statik bir yapıdadır. Sözlü anlatım gelişigüzel kullanılır ve kurallı olmasına dikkat edilmez; yazılı anlatım ise belli kurallara bağlıdır ve kompozisyonlarda kuralsızlık göz ardı edilemez. Diğer yandan yazılı anlatım, sözlü anlatımdan daha da belirgin, açıklayıcı ve bilgi vericidir. Sözlü anlatım da yazılı anlatıma göre daha fazla iletişimseldir. Bu sebeple ses tonunun, vücut dilinin anlık kullanımları önem taşımaktadır.

MEB (2019) Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ele alınan yürütücü işleve sahip olan üst düzey bilişsel beceriler kapsamındaki problem çözme, karar verme, işleme (uyarıcıyı algılama ve tepki verme), duyu regülasyonu (duygu düzenleme), akıl ve mantık yürütme gibi becerilerinin geliştirilmesi açısından sözlü anlatım çalışmaları daha etkilidir. Özellikle başarılı bir hazırlıksız konuşma uygulaması oldukça hızlı bir şekilde üst düzey bilişsel becerileri kullanmayı gerektiren becerilerdendir. Yazılı anlatımda ise çalışma öncesi bir hazırlık vardır, düşünmek, plan yapmak için bir hayli zaman bulunmaktadır. “Konuşma kendini ifade etme, iletişim kurma, öğrenme ve zihinsel becerilerini geliştirmeleri açısından önemli bir alandır” (MEB, 2009). İşisağ ve Demirel (2010) dil öğrenmenin

temelinde dili iletişim kurmak amacıyla öğrenmenin yattığından, özellikle konuşma becerilerinin geliştirmesinin önemini sıklıkla belirtmektedirler. Bu sebeple, iletişimi kuvvetlendiren üst düzey bilişsel becerileri geliştiren sözlü anlatım becerisi sıklıkla öğrencilere uygulatılmalıdır. Konuşma birçok alt becerilerle eşgüdümlü biçimde, daha çok bilgiyi verimli bir zamanla işleyerek beceriye dönüştürmektir.

Yazılı anlatımda dil becerilerinin kullanılmasının yanı sıra zihinsel süreçlerle iç içe gerçekleştiğinden birçok becerinin de aynı düzeyde gelişimine katkı sağlamaktadır. Yazmanın, öğrencilerin düşüncelerini genişletme, yorumlama sürecini hızlandırma, zihinsel bilgileri düzenleme, olayları veya sözcükleri mantıksal ve sistematik sıraya dizme, dili kullanma becerisi, bilgi birikimini zenginleştirme ve zihinsel anlamda kelime dağarcığı geliştirme gibi birçok alana büyük ölçüde faydası bulunmaktadır.

Yazma konuşma gibi üretime dayalı bir alan olmasının yanı sıra üretim sürecinde çeşitli harfler, kelimeler ve cümleler yazılmaktadır. Orta uzunlukta bir kelime 2-3 dakikada yazılmaktadır. Yetişkin bir yazar dakikada 25-40 kelime yazabilmektedir (Fayol, 1997; Akt: Güneş, 2016: 156). Oysa seri bir konuşma sırasında dakikada 100-200 kelime söylenmektedir (Levelt, 1989; Akt: Güneş, 2016: 156). Bu anlamda yazılı anlatım sözlü anlatıma göre daha yavaş ve zor bir şekilde zihinsel işlemlerden geçen alandır. Çok basit bir cümle yazarken bile zihin bir dizi işlemten geçer. Bu karmaşık işlemler ilk olarak zihinde yapılandırılmış bilgileri gözden geçirir, bazıları seçilir, mantıklı bir sıraya konulur ve çeşitli kelimeler kullanılarak yazıya dökülür. Tüm bu işlemler zihinsel ve bilişsel anlamda karmaşık süreçlerdir. Yazılı anlatım esnasında kullanılacak kelimeler zihindeki 60.000'e yakın sözcük bulunan zihinsel sözlükten seçilmektedir.

Yazılı anlatım uygulamalarında yazım kurallarına, sözlü anlatımda ise söyleyiş kolaylığına odaklanılır. Yani konuşmada cümleler genellikle kısadır, yazıda daha uzun cümleler seçilir.

Standart olan yazı dilinde mecburen cümleler kurallıdır, yüklem cümlelerin sonunda bulunmaktadır. Konuşmalarda ise devrik, eksilteli yapı anlamında birçok hatayı içeren cümleler çoğunluktadır. Yazılı anlatımda belirlenen kurallar korunmaya çalışılırken sözlü anlatımda bu kurallar çiğnenir. Bu anlamda bir ülkenin türlü konuşma dilleri ve ağızları mevcutken yazı dili resmidir ve tektir. Bu yazı diline

ortak dil adı verilir, mevcut ortak toprağı paylaşan milletler ortak dili okur ve yazar. Fakat yazmada, tüm alfabe sistemindeki sesler gösterilemeyebilir, bu sebeple bazı seslerin farklı biçimde seslendirildiğı görölmektedir. Yazıda anlamlandırma sürecini kolaylaştırmak için anlamı ifade etmeyi sağlayan noktalama işaretleri ve yazım-ımla kurallarının yerini konuşmada vurgu, duraklama ve tonlama gibi hususlar alır. Buradaki asıl gaye kişinin en kolay ve en etkili şekilde kendini ifade etmesinin yanı sıra okuyan ya da dinleyen kişiye anlamlandırma sürecinde kolaylık sağlamaktır.

Günümüzde konuşma dili ile yazı dili arasındaki farklılıklar çoğalmakta aynı zamanda özellikle televizyon ve internetin iletişimdeki etkisiyle birlikte bu değişim hızla artmaktadır. Bireyler çoğu zaman konuşma diline özgü kavram ve ifadeleri bazen tamamen, bazen de türlü değişikliklere uğratarak yazıya geçirmektedirler. Tabii olarak dile zarar veren bu durum bazı değişikliklere yol açmaktadır. Bu yüzden sözlü anlatımda değişim hızlıdır, çoğu zaman kalıcı değildir ancak yazılı anlatımdaki değişim çok daha fazla yavaştır, kalıcılık zaman ister.

Bu farklılıklara başka bir açıdan bakacak olursak; konuşulan dil yazıya geçirilirken bile bazı değişimlere uğrar. Önceden belirtildiğı üzere yazı dili birçok kurala tabidir. Yazılı anlatımın birçok kurala sahip olması bireyi dil kullanımı bakımından kısıtlamaktadır. Sözlü anlatımda kullanılan kelime sayısı yazılı anlatıma göre daha azdır ve belirli kelimeler sıkça tekrar edebilir fakat yazılı anlatımdaki dil kullanımları daha özenlidir ve gelişmiş düzeyde söz dizimine sahiptir. Yani yazılı anlatım birçok kurala tabi tutulsa da sözlü anlatıma göre zengin bir kelime varlığına ve söz dizimine sahiptir.

Sözlü anlatımın aracı, ağız ve konuşmayı sağlayan organlardır; yazılı anlatımın ise kalem, klavye, daktilo, optik yazıcı gibi gereçlerdir. Bu bağlamda konuşma sesle, yazma ise harflerle gerçekleştirilir. Konuşulanlar dinlenilir; yazılanlar görülür. Ayrıca sözlü anlatım direkt iletişimi kullanır ve bir kişi tarafından söylenerek kulağı hedef alır. Yazılı anlatımda ise grafiksel anlamda bir iletişim söz konusudur. Yazı sistemiyle kâğıda dökülen kodlamalar okuyucuyu hedef alır. Dolayısıyla sözlü anlatım samimidir, yazılı anlatım ise daha resmidir. Sözlü anlatımda samimiyet kurulduğu için kısa sürede etki yaratılır, yazılı anlatımda uzun sürede etki oluşturulabilir. Konuşma dili yazı diline oranla daha az resmi olduğu için kelime kullanımları her iki anlatım kapsamında farklılıklar göstermektedir. Yazı dili bir belge niteliğı taşıdığından konuşma diline karşın daha fazla önem taşır.

Yazı diline oranla konuşma dili, gündelik hayatta ve her alanda kullandığımız için daha fazla kullanılmaktadır. “İnsanlar sesli- sözlü anlaşmak istediklerinde konuşma dilini, duygu istek ve temennilerini yazılı olarak anlatmak istediklerinde yazı dilini kullanırlar. Yazı dili bir milletin kültür ve edebiyat diliyken, konuşma dili sosyal çevreye bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir” (Gülensoy, 1998: 50). Bu sebeple yazı dili; ölçünlü dil, standart dil, kitap dili, edebi dil, ortak dil gibi kavramlarla desteklenmiştir.

Sözlü anlatımda genellikle duygular, düşünceler, fikirler, beyan edilir bu anlamda sübjektif özelliktedir fakat yazılı anlatımın objektiflik özelliği ön plandadır.

Akademik anlamda olmasa da günlük hayatta kullanılan konuşma dilinde çoğu zaman plansızlık söz konusuysa yazı dilinde bir plan vardır ve sözlü ifadelere anında, hızlı biçimde dönüt verilirken yazılı ifadelere verilen yanıtlar gecikebilir. Yine bu anlamda konuşmayı düzeltmek için zaman kaybedilmez ama yazı daha sonra da düzeltilir.

Söz uçar yazı kalır atasözünün doğruluğunu tasdikleyerek; sözlü anlatım çabuk unutulurken yazılı anlatım geç unutulur. Aynı zamanda yazılı anlatım sayesinde sınırsız sayıda insana ulaşılır; sözlü anlatımda ise ulaşılan kişi sayısı daha azdır. Ulaşılan insan sayısı kadar etki ve yayılım açısından yazılı anlatımın alanı daha geniştir. Yazma, konuşma gibi üretime dayalı bir alan olmasının yanı sıra üretim sürecinde çeşitli harfler, kelimeler ve cümleler yazılmaktadır. “Orta uzunlukta bir kelime 2-3 dakikada yazılmaktadır. Yetişkin bir yazar dakikada 25-40 kelime yazabilmektedir. Oysa seri bir konuşma sırasında dakikada 100-200 kelime söylenmektedir” (Akt. Güneş, 2016: 156). Bu anlamda yazılı anlatım sözlü anlatıma göre daha yavaş ve zor olan zihinsel işlemlerden geçen üretim sürecidir.

Yazılı anlatım tekdüze ve belirli kurallara bağlı olduğu için anlaşılması daha kolaydır. Aynı zamanda konuşma dilindeki bazı kuralsızlıklar genel anlamda herkes tarafından kullanılıp kural hâline gelmeden yazı diline kesinlikle yansıtılmamaktadır. Anlaşılabilirlik bakımından sözlü anlatımda daha fazla zorluk çekilmektedir. Dolayısıyla konuşma canlı, hareketli bir yapıdadır fakat yazma cansız, durgun bir yapıya sahiptir. Burada sözlü ve yazılı anlatım arasında dikkat çeken bir diğer fark ise; yazılı anlatımın genellikle durumsal görevde kullanılması, sözlü anlatımınsa bildirimsel anlamda etkileşimsel görevde kullanılmasıdır. Yazılı metinlerde daha

çok durum bildirilir ve cevabı anında talep edilmez, sözlü ifadelerde etkileşim kurulur ve tepkinin anında verilmesi istenmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılındaki Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, standart Türkçe ile ilgili açıklama yapılmıştır. "Açıklamalar" bölümünde yer alan bu ifade şöyledir:

"Standart Türkçe, Türkçenin toplumda saygınlık uyandıran, konuşma dilindeki farklılıkları ortadan kaldıran, yazımı Türk Dil Kurumu tarafından belirlenmiş, yazılan ve konuşulan ideal biçimdir" (MEB, 2005).

Burada özellikle dikkat çeken husus "konuşma dilindeki farklılıkları ortadan kaldırma" ifadesidir. Yazı dilini, konuşma diline yaklaştırmak mantıksal çerçevede uygun olsa da birebir yazı dilini konuşmalarda kullanmak yanlış olacaktır. Çünkü belgelerin yazılış biçimleri konuşma diline göre düzenlenmemiştir. Yazı dilinde kullanılan sözcükler daha karmaşık, edebi ve resmidir, cümleler teknik özellikte ve uzundur. Fakat konuşma sırasında kullanılan cümlelerde bu kadar uzun, teknik, karmaşık ifadelere yer verilmez. Birbirine tıpatıp benzemeleri doğru değildir fakat aralarında uçurumlar olamamasına, mantıklı ve tutarlı benzerlikler olmasına dikkat etmek gerekir. Diğer taraftan sözlü anlatım sırasında birçok hata yapılabilmektedir, bazen anlatılanlar unutulup tekrar edilebilir. Dinleyiciyi etkileyen faktörlerden dolayı konuşmayı kaçırabilir. İşte bu gibi sebeplerden ötürü yazılı anlatım gerçekleştiriyor gibi konuşmak elverişli olmamaktadır.

Sözlü anlatım esnasında anlaşılır biçimde seslendirme, konuşma hızı, ses perdesi, beden dili gibi birçok hususa özen göstermek gerekir; aksi halde verilmek istenen mesaj önemini kaybeder. Konuşmacı, dinleyicilerin dikkatini ve ilgisini çekmek için konuyu dikkat çekici hale getirmelidir. Yazılı anlatımda ise yazılı bir metin vardır ve tekrar tekrar okuma olanağına sahibizdir. Metni okuyan kişi de yazar da düşüncelerini ifade etme konusunda genellikle rahattır. Tabii ki yazılı anlatımı dikkat çekici hale getirmek mümkündür ancak sözlü anlatımdaki gibi anlık gelişen ve değişen durumlar söz konusu değildir.

Sözlü anlatım becerisini yazılı anlatım becerisinden ayıran diğer bir özellik ise sestir. Ses perdesi düşüncelerin önem ve anlamına, duygu durumuna göre değişiklik gösterdiğinden dinleyicileri olumlu biçimde etkilemekte kullanılan önemli bir araç

konumundadır. Etkililik ve etkileşimsel anlamda yazılı anlatımdan daha işlevseldir. Aynı zamanda ikna edicilik açısından da sözlü anlatım becerisi kullanılmaktadır.

Konuşma sırasında beden dili, göz teması, el kol hareketleri etkili bir anlatım gerçekleştirmede önemlidir. Beden dili konusunda aşırıya kaçmamak ya da tekdüze bir anlatım gerçekleşmesi anlatımı olumsuz yönde etkileyeceğinden ölçülü olmakta fayda vardır. Yazılı anlatımda bu tür kaygılar yerine daha çok kelime seçimi önem arz etmektedir. Uygun ve yerinde kelime seçimi konuşma sırasındaki beden dilinin verdiği etkiyi yazılı anlatım kapsamında sağlayabilir. Aslında kelime seçimi her iki anlatım türü için de geçerlidir. Anlatım çeşitliliğinin yanı sıra yazarken ve konuşurken seçilen kelimeler düşünceleri, verilmek istenen mesajın amacını net ve anlaşılır biçimde anlatmaya yardımcı olmaktadır.

Yazılı anlatımın vazgeçilmezi olan noktalama işaretleri yazıda akışı sağlamaktadır. Sözlü anlatımda bahsedilen ses perdesi hususu yazılı anlatımda noktalama işaretleri vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Sözlü anlatımdaki akış sözcüklerin cümlede ifade ettiği anlama göre söylenmesi ile sağlanmaktadır. Bu açıdan yapılan konuşmalarda kelimeleri doğru, yerinde, dikkatli kullanmak, doğru telaffuz etmek ve cümledeki anlamına göre seçmek sözlü anlatımı akıcı kılacaktır.

Yazılı anlatım sürecinde yazı kullanılırken sözlü anlatım sürecinde söz kullanılmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımların farklılık göstermesi belirlenen anlatım türünde yazı veya sözdeki gerçekleşen dilsel yetersizlikler olmaktadır. Dilsel yetersizliğin olumlu biçimde gelişmesi için sık sık deneyim ve tekrar gerekmektedir. Bu farklılığın ortadan kaldırılması için geliştirilmesi gereken anlatım türüyle ilgili alıştırmalar, etkinlik ve uygulamaların düzenlenmesi dilin doğal işleyişinin düzenlenmesinde faydalı olacaktır. Bu bağlamda dili etkileşimsel ve iletişimsel olarak kullanmak dilsel yetersizliği ve iletişimdeki sorunları giderecektir.

Yazılı ve sözlü anlatımın mekân ve zaman anlamında da farklılığı bulunmaktadır. Sözlü anlatımda mekân farklılık gösterse de anlatımın üretimi ve algılanması aynı zaman diliminde gerçekleşmektedir. Yazılı anlatımda ise mekân ve zaman anlamında farklılıklar söz konusu olmaktadır. Yazılı metnin üretimi ve algılanması genellikle farklı zaman ve mekânda gerçekleşir.

G. Yazılı ve Sözlü Anlatım Arasındaki Farklılığın Kaynağı

Dilin, anlatım becerilerinde kullanılması dışarıya açılım niteliğindedir. Bilginin, fikrin, zihnin yansımasıdır. Ortaokullarda yazılı ve sözlü anlatımların güçlenmesine yönelik yapılan çalışmalar çoğunlukla biçim ve içerik açısından sınırlı kaldığı herkes tarafından bilinmektedir. Göçer'in (2011) öğrencilerin yazılı anlatımlarının değerlendirilmesine ilişkin öğretmenlerle yaptığı görüşmelerden oluşan makalesinde yazılı anlatımın içeriğinden daha çok şekil yönünün hedef alındığı belirtilmiştir. "Öğretmenler, öğrencilerin yazılı anlatım çalışmalarını ortak bir değerlendirme ölçütüne göre değerlendirmemektedirler. Dikkat ettikleri temel ölçütte içerikten çok biçimsel nitelikler öne çıkmaktadır" (Göçer, 2011: 87). Dil eğitime anlamsal ve içeriksel bakımdan gereken önem verilmemektedir.

Merkezi sınavlarda çoğunlukla test tekniğinin uygulanması öğrencilerde yazma becerisinin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun sonucunda öğrenciler Türkçenin kurallarına ve estetik yapısına uygun konuşma ve yazma alışkanlığından yoksun bırakılmaktadır. Öğrenciler her zaman sınav ve not odaklı oldukları için öğretim ölçme değerlendirme faaliyetleri de bu anlamda fazlaca değerlidir. Yazılı ve sözlü anlatım unsurlarını yalnızca dil dersi olarak değil sosyal hayat içerisinde değerlendirmeler yaparak geliştirmeye çalışmak olumlu düzeyde katkı sağlayacaktır.

Ayrıca temel anlamda yazılı ve sözlü anlatım kurallarının bilinip; uygulamaya sunulmaması ya da sunulamaması aşikârdır. Anlama ve anlatma eğitiminde oluşan handikaplar, dili yalnızca formül gibi ezberletip uygulanacak gibi yansıtmak hem o dili konuşmayı hem de yazmayı engellemektedir. Kelime seçiminde anlamları birbirleriyle çelişen, cümle içinde yanlış yerde kullanılan sözcüklerin ana düşünce etrafında şekillenmiş olması anlatımı güçsüz hale getirir. Bu bağlamda okullarda dilimize yerleşmiş Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin kullanılmasından uzak durulması ve yerlerine pek fazla yaygın olmayan kelimelerin yerleştirilmeye çalışılması öğrencileri kullanım alanını tam olarak bilmedikleri uygun olmayan yanlış kelimeleri kullanmaya sevk etmekte ve alışkanlık haline getirmelerine sebep olmaktadır.

Öğrencilerin temel seviyede kelime tanıma becerisindeki eksiklikleri, zihinsel sözlüklerindeki yoksunlukları yazılı ve sözlü anlatım esnasında uygun ve yerinde kelime kullanamamalarına sebep olmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatım bağlamında kelime tanıma ve zihinsel sözlüklerini geliştirme açısından öğrencilerden kelimelere yönelik gözlemlerini, yaşadıklarını, fikirlerini ve düşüncelerini yazılı ya da sözlü

olarak ifade etmeleri istenebilir. Kelime hazinesini kuvvetlendirmek bu problemin çözümü için önemli bir adımdır. “Duygu ve hayal bir yönüyle düşünce ise de tamamıyla kelimelere dayanır. Dolayısıyla bir insan ne kadar çok sözcük biliyorsa, düşüncesini o kadar çok geliştirmiştir” (Karatay, 2007: 143). Bunun için de okuma alışkanlığı kazandırmak; onlara iyiyi, kötüyü ayırt etme, yurt, millet ve insan sevgisi kazandırmada önemli araçlardan biri haline gelecektir. Yalnızca tek boyutlu bir gelişim değil anlama ve anlatma becerilerini destekleyen birçok kazanım birçok beceri eşliğinde gelişim gözlenecektir. Hem yazılı anlatımda hem de sözlü anlatımda dilin güzel bir biçimde ifade edilmesi söz konusu olacaktır. Özellikle sözlü anlatımda dilin güzel ifadesi kapsamında dikkat edilmesi gereken husus dilin etkili kullanılmasına yönelik telaffuz ve diksiyon çalışmalarıdır. Diksiyon çalışmalarının, ders içi ve ders dışı uygulamalarla bağımsız etkinliklerle öğretmenin denetimi altında gerçekleşmesi gerektiğini belirtmek gerekir. Bu hususta başarılı radyo yayınları, konferanslar, toplantılar dinletilip izletilmesinin pek çok faydası olacaktır. Bu uygulamaların yanı sıra öğrenciyi aktif kılacak tiyatro oyunları, şiir dinletileri, münazaralar, haber yayınları gerçekleştirmek hem sözlü anlatım becerisinin gelişimine katkı sağlayacak hem de öğrencilerin öz güveninde artış gözlemlenecektir. Zaten konuşma ve yazma becerilerinin yalnızca ders içeriği olarak görülmesi yanlıştır. Tüm sosyal yaşantı içerisinde kullanmak zorunda olduğumuz bu beceriler ders dışı etkinlik ve uygulamalarla deneyimlenmeli, desteklenmeli, değerlendirilmeli ve çözüme kavuşturulmalıdır.

Temel bilgilerin pek çoğunun ezberletilip uygulamaya geçilememesinin sebebi verilen bilgilerin yetersiz olması, iyi bir yazının ve iyi bir konuşmanın zamana yayılan bir süreç olması, sıkça deneyimlenmesi gereken beceriler olmasıdır. Kaldı ki bu temel kurallar yanında, sistemli düşünmesini, genel kültüre hâkim olmasını, okuma ve dinleme becerisini aktif olarak kullanmasını, hayal kurmasını, duygularını ifade etmesini tam olarak idrak edemeyen bireyden yazılı ifadede başarılı olması beklenemez. Bu açıdan ders kitapları da önemli ayrıntıları göz ardı etmemelidir. Birey dilinin inceliklerini fark etmeli ve dili kelimeleri doğru biçimde uygun yerde kullanacak ölçüde edinmelidir. Bireyin anlama becerilerinden olan dinleme ve okuma becerilerini kullanarak edindiği bilgileri içselleştirmesi gerekmektedir. Dinleme ve okuma çalışmaları yapmak birçok cümleyle karşılaşmaya ve bilgiyi içselleştirerek yazılı ve sözlü anlatımın istemsiz bir biçimde edinimine sebep

olacaktır. Bu anlatım becerilerinin yanı sıra sezgisel olarak birçok beceri de edinilmiş olacaktır. Bir anlamda alt ve üst becerilerin tam olarak kullanılıp uygulamaya geçilememesi yazılı ve sözlü ifadede başarısızlığa sebep olacaktır. Sonuç olarak konuşma ve yazma becerisinin, edebi değeri yüksek eserleri okumakla ve yazma çalışmaları yapmakla kazanılacağı ortak bir fikirdir. Ayrıca giriş, gelişme, sonuç olarak benimsenilen yazılı anlatım planlanması öğrenciler açısından üç paragraf olarak düşünülmektedir. Bu kısımların amacının ne olduğunu bilmedikleri, gibi bu bölümlere nasıl başlanacağı, nasıl geliştireceği konusunda da bilgileri yoktur. Aynı zamanda öğrencilerin paragraflar içerisinde bulunan cümleler arasındaki tutarsızlıkları, anlatımı amaçlanan konudaki mesajı açma ve geliştirme yollarını kullanmaktaki başarısızlıkları ileriki eğitim öğretim hayatlarında da kendini göstermektedir. Tüm bunların yanı sıra yazılı ve sözlü anlatımda öğrencilere verilen teorik bilgiler uygulamalarla desteklenmelidir ki kendi dilinin en güzel ve en doğru kullanma hususlarına hâkim olabilsin. Öğrencileri edebi değeri yüksek konuşma ve yazma çalışmalarıyla bir araya getirmek dilin güzel ve etkili kullanımlarını gözlemlemelerine olanak sağlamaktadır. Konuşma ve yazı dilindeki farklılıkların sebepleri toplum içindeki sosyal ihtiyaçlar, eğitim ve öğretimin kalitesi, basın ve yayın organlarının çeşitlilik göstermesi sayılabilmektedir. Goethe'nin ifade ettiği gibi her ne kadar çözümde görev alabilirsek o derecede problemin bir parçası olmaktan kurtuluruz. Bu anlamda tespit edilen sebepler temel başlıklar altında toplanırsa problemin çözümü bir o kadar kolaylaşacaktır.

III. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın modeli, olay ve olguları doğal koşulları içinde incelemeyi, tespit etmeyi amaçlayan alan araştırması yöntemidir. Araştırmada hem nitel hem de nicel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle yorumlamayı amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir” (Karasar, 2003: 77). Belirlenen unsurların da akademik açıdan sağlam temellere oturtulmasıdır. Çalışma, öğrencilerden elde edilen yazılı ve sözlü anlatım verileri, değiştirme ve düzeltme amacı güdülmeden; tespit edilmek istenenin incelenmesi ve karşılaştırılmasıyla oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi: Araştırmanın verileri SPSS 22 programıyla analiz edilmiştir. Hangi testlerin (parametrik/nonparametrik testler) uygulanacağına karar vermek için karşılanması gereken varsayımlar test edilmiştir. Verilerin normalliğine karar vermek için Kolmogorov-Smirnov testinden yararlanılmıştır ve verilerin çarpıklık-basıklık katsayılarına, histogram grafiğinden yararlanılmıştır. Değerlendirme sonucunda çarpıklık-basıklık katsayıları $\pm 2,0$ arasında olması (George & Mallery, 2010) ve histogram grafiğinin normale yakın olmasından dağılımın normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Çizelge 2 Normal Dağılıma Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Ölçütler	Kolmogorov-Smirnov			Çarpıklık	Basıklık
	İstatistik	sd	p		
Yazılı Anlatım	0,16	60	0,00	1,15	1,42
Sözlü Anlatım	0,17	60	0,00	0,83	0,06

Çizelge 2’ye göre yazılı ve sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerinden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov Smirnov testi sonuçlarına bakılmış, normal dağılım eğrisinin çizildiği histogram, normal Q-Q grafiği ve box-plots incelenmiştir. Verilerin çarpıklık-basıklık

katsayılarının $\pm 2,0$ arasında olmasından (George ve Mallery, 2010) ve histogram grafiğinin normale yakın olmasından normal kabul edilmiştir.

Normal dağılım gösteren verilerde bağımsız iki grup karşılaştırmasında t-testi (Independent sample t-testi) ilişkisiz ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) ve farkın kaynağının belirlenmesi için post-hoc analizi için varyanslarının homojen bulunduğu durumlarda Bonferroni testi, homojen bulunmadığı durumlarda Tamhane's testleri kullanılmıştır. Varyansın homojenliğini belirlemek için Levene istatistiği ile varyansların homojen olup olmadığı tespit edilmiştir.

Yazılı anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanları ile sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanları arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Elde edilen değerlerin anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır.

B. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Kırşehir Bil Koleji'nde okuyan 5, 6, 7. ve 8. sınıf düzeyindeki, 60 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrenciler basit rastlantısal örnekleme (random) yoluyla seçilmiştir. Basit rastlantısal örnekleme (random) yönteminde evrendekilerin hepsi eşit seçilme şansına sahiptir. "Basit rastlantısal örnekleme evrenin karakteristikleri ve bunların dağılımı hakkında bir ön bilgi gerektirmez. Bu nedenle de evrenin tümünün listesinin bulunduğu durumlarda uygulanabilecek kestirme bir yoldur. Bu örnekleme yönteminde evrendeki her bir birey veya objenin yerine başka bir birey veya obje konulmadan örnekleme işleminin tamamlanması esastır" (Balcı, 2001). Kısaca tesadüfen bulunan kişiler üzerinde yapılan örneklemedir.

C. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilere ilişkin bilgiler aşağıda bulunmaktadır.

Çizelge 3 Katılımcı Grubu

Sınıf Düzeyi	n	%
5. Sınıf	14	23,33
6. Sınıf	16	26,67

7. Sınıf	15	25.00
8. Sınıf	15	25.00
Toplam	60	100

Çalışma grubunu, 5. sınıf düzeyinde 14, (%23.33), 6. sınıfta 16 (%26,67), 7. sınıfta 15 (%25.00), 8. sınıfta 15 (25.00) olmak üzere toplam 60 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin cinsiyetle ilgili bilgileri aşağıdaki çizelgede belirtilmektedir.

Çizelge 4 Katılımcı Grubunun Cinsiyete İlişkin Bilgileri

Sınıf Düzeyi	n (%)	Cinsiyet	
		Kız n (%)	Erkek n (%)
5. Sınıf	14 (23.33)	8 (57.14)	6 (42.86)
6. Sınıf	16 (26,67)	11 (68.75)	5 (31.25)
7. Sınıf	15 (25.00)	6 (40.00)	9 (60.00)
8. Sınıf	15 (25.00)	7 (46.67)	8 (53.33)
Toplam	60 (100)	32 (53.33)	28 (46.67)

Çizelge 4’te bulunan bilgilere göre çalışma grubunda bulunan 60 öğrenciden 32’sinin (53.33) kız, 28’inin (46.67) ise erkek öğrenciden oluştuğu görülmektedir. 5. sınıf düzeyinde bulunan 14 (23.33) öğrenciden 8’i (57.14) kız, 6’sı (42.86) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. 6. sınıftaki toplam 16 (26,67) öğrenciden 11’i (68.75) kızlardan oluşurken 5’i (31.25) erkek öğrencidir. 7. sınıf düzeyindeki 15 (25.00) öğrenciden 6’sı (40.00) kız, 9’u (60.00) erkek öğrencidir. 8. sınıf düzeyinde ise toplam 15 (25.00) öğrenciden 7’si (46.67) kız öğrenciyken 8’i (53.33) erkek öğrencidir.

D. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerini öğrenciler tarafından yazılan kompozisyonlar ve öğrencilerden alınan ses kayıtları oluşturmaktadır. Öğrencilere yaklaşık iki buçuk dakikalık kısa film izletildikten sonra yazılı anlatımlarını oluşturmaları istenmiştir. Öğrencilerin kompozisyonları, serbest yazma stratejisi kullanılarak toplanmıştır. “Kolay Hayat/The Easy Life” isimli kısa film “tembellik” konulu ve ödüllü bir animasyondur. Animasyon, öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebileceği ve seviyelerine uygun biçimde seçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı’nın (2019) müfredatı göz önünde bulundurulmuştur. Bahsedilen kısa filmin uygunluğu hakkında uzman görüşü alınmıştır. Uygulama yapılan okuldaki

Türkçe öğretmeni ve müdür tarafından da incelenmiştir. Ayrıca kısa film, Kırşehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin (RAM) yetkilileri tarafından da onaylanmıştır. Kısa filmin CD'ye aktarılarak RAM'a teslim edildiği de belirtilmelidir.

Yazılı Anlatım Verilerinin Toplanması Süreci: Yazılı anlatım verilerini toplamak için ilk olarak okulun yetkilileriyle iletişime geçilip görüşme ayarlanmıştır. Görüşmede okul müdürü okulun Türkçe öğretmeniyle iş birliği yapılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. Öğretmen gönüllü biçimde sorumluluk alarak yazılı ve sözlü faaliyetin öğrencilere katkısı olacağını düşünmüştür. Bu sebeple zamanın da verimli geçeceğini belirtmekle birlikte zaman konusunda oldukça esnek davranmıştır. Türkçe öğretmenin ders saatleri süresinde araştırma uygulaması yapılmak üzere anlaşılmıştır. Görüşme sonrasındaki ilk haftadan başlanarak 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları toplanılmıştır. Sınıf seviyesi bazında sırasıyla 5, 6, 7. ve 8. sınıf düzeylerinin önce yazılı sonra sözlü anlatımları alınmıştır.

Yazılı anlatım verilerini toplamak üzere sınıfa girildiğinde ise öncelikle kısa bir tanışma sohbeti geçmiştir. Tanışma ve bazı sorulardan sonra uygulama süreci kısaca anlatılmıştır. Kısa film izletilmeden önce öğrencilere; kısa film izleyecekleri ve kısa film neticesinde oluşturacakları yazılı anlatımlarda serbest oldukları bildirilmiştir. Yaklaşık iki buçuk dakikalık süren kısa film her sınıf seviyesine iki kez izletilmiştir. İki izleme arasında bir dakikalık düşünme süresi de verildiği belirtilmelidir. Öğrenciler kısa filmi ilgiyle izlemişlerdir. İzledikten sonra bazı öğrenciler hemen yazılı anlatımlarını oluşturmaya başlarken bazıları bir süre düşünmüşlerdir. Sonunda öğrenciler yazılı anlatımlarını teslim etmişlerdir. Toplamda 60 öğrencinin yazılı anlatımı toplanmıştır. Uygulama süresi bir ders saatini almıştır (40-45 dakika).

Sözlü anlatım için yine uzman görüşü alınarak öğrencilerin hayal dünyasını harekete geçirip ilgiyle konuşabileceği bir soru seçilmiştir. Soru "Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı, nasıl olurdu?" biçiminde belirlenmiştir. Sözlü anlatıma ilişkin soru; öğrencilerin rahatlıkla kendilerini ifade edebileceği ve görüşlerini geniş biçimde sunabileceği türdendir. Yine sözlü anlatım için belirlenen soru da Kırşehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin (RAM) yetkilileri tarafından onaylanmıştır. Uygulama yapılan okuldaki Türkçe öğretmeni ve müdür tarafından da incelenmiştir. Sözlü anlatımı yazıya geçirmek ve incelemek için araştırmada ses

kaydı yapılmıştır. Ses kaydından önce okul sınırları dâhilinde yapılacak olan kayıtlar için okul müdüründen, öğretmenlerden ve öğrenci velilerinden yazılı izin alınmıştır.

Sözlü Anlatım Verilerinin Toplanması Süreci: Sözlü anlatım verileri toplanırken yine okulun Türkçe öğretmeniyle iş birliği yapılmıştır. Öğrencilerin yazılı anlatımları toplandıktan sonraki görüşmede sözlü anlatımları toplanmıştır. Öğrenciler, bir soru sorulacağı ve soru üzerinden konuşacakları konusunda önceden bilgilendirilmiştir. Öğrencilerle birebir görüşebilmek için okulun Psikolojik Danışman ve Rehberlik öğretmenin odası önceden ayarlanmıştır. Öğrenciler, odaya Türkçe öğretmeni tarafından sırayla gönderilmiştir. Görüşmeler odada öğrencilerle karşılıklı oturularak yapılmıştır. Öğrencilere süre sınırı verilmemiştir ancak görüşmeler sekiz dakikaya ulaşmamıştır. Öğrenciler yeterli anlatım miktarına ulaşamamıştır. Belirli yönlendirmelerle konuşma süresi uzatılmak istense de sonuç yeterli olmamıştır. Öğrencilerin ortalama konuşma süresi beş dakikadır. Her sınıf düzeyinde ayrı ayrı olmak üzere öğrencilerle yapılan görüşme süresi iki ders saatini geçmiştir. (Her sınıf düzeyinde ayrı ayrı yaklaşık 85-90 dakika) Toplamda 60 öğrencinin yazılı anlatımı toplanmıştır.

Uygulama 2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılının Ekim ayında yapılmıştır.

E. Verilerin Analizi

Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarından elde edilen veriler dil kullanımı bakımından sınıflandırılıp ortaya çıkan veriler aracılığıyla aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Betimsel analiz, genellikle nitel veri seti üzerinde detaylı ayrıştırma gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılır” (Baltacı, 2019: 377). Yıldırım ve Şimşek’e (2000) göre, “betimsel analiz içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık bir biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Betimsel analiz önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde kendileriyle görüşülen veya gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak için, doğrudan ifadeler yer verilebilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla veriler, önce mantıki ve anlaşılır biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve de birtakım sonuçlara ulaşılır.”.

Araştırma sürecinde elde edilen yazı ve sözler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi yöntemi betimsel analizi de kapsamaktadır. Yani içerik analizi yapabilmek için betimsel analiz yöntemine de ihtiyaç duyulur. İçerik analizinde asıl amaç; iki veriyi karşılaştırmalı olarak yorumlamaktır. Öğrencilerin yazılı ve sözlü verileri anlatımın benzeşen ve kesişen noktalarından oluşan bütüncül ölçütler çerçevesinde taranmıştır. Yani çalışmada yapılan betimsel içerik analizinde kategorize etme amacı vardır. Bu bağlamda anlatımın bütüncül ölçütleri hazırlanırken birçok kaynağa başvurulmuş ve uzman görüşüyle desteklenmiştir. Ölçütler hazırlanırken özellikle Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) yer alan “Yazılı Anlatımı Değerlendirme Formu” ve “Konuşma Becerisini Değerlendirme Formu” dikkate alınmıştır. Yazılı ve sözlü anlatımın ortak niteliklerinden oluşturulan ölçütlere “Anlatımın Bütüncül Ölçütleri” ismi verilmiştir. Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları bulgular bölümünde; anlatımın bütüncül ölçütlerine göre incelenip karşılaştırılmıştır. Öncelikle bütüncül ölçütler, yazılı ve sözlü anlatımda incelenecekleri özellikler bakımından açıklanmıştır. Açıklamadan sonra ölçütler yine başlıklara ayrılarak her birinde üç farklı öğrenci olacak biçimde incelenmiştir. Çalışma grubunda bulunan öğrenci sayısı ve belirlenen bütüncül ölçütler doğrultusunda ortalama olarak her ölçütte üç öğrencinin yazılı ve sözlü anlatım incelenmiştir. Bu durum da çalışmada 57 öğrencinin yazılı ve sözlü anlatımı hem kendi içerisinde hem de karşılaştırmalı olarak incelendiğini göstermektedir. Var/yok çizelgesi ve kişi, sınıf, cinsiyet tabanlı incelemelerin grafiksel gösterimini kolaylaştırmak için çizelge ve grafiklere 57 öğrenci dışında 3 öğrenci daha eklenmiştir. Sözü edilen 3 öğrencinin yazılı ve sözlü anlatımı ek olarak paylaşılmıştır. Her ölçütte üç örnek; öğrenci tabanlı yazılı, sözlü anlatım ve yazılı ve sözlü anlatımın karşılaştırılması şeklinde sunulmuştur. Bu sayede öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımda bütüncül ölçütlere göre yeterlilikleri saptanmıştır. Ardından öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları yine bütüncül ölçütlere göre kişi, sınıf düzeyi, cinsiyet tabanlı incelenip karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda ve incelemelerde öğrencilerin yeterli oldukları bütüncül ölçütler, sayısal verilerle sunulmuştur. Son olarak verilere ilişkin bulgular doğrultusunda sonuç ve çözüm önerileri paylaşılmıştır.

Yazılı Anlatım Verilerinin Analizi: Toplamda 60 yazılı anlatım değerlendirilirken derinlemesine incelenmiştir. Dilin anlamsal kullanımı bakımından

incelenmesini hedef alan çalışma için cümleler hatta kelimeler tek tek analiz edilerek anlatımın bütüncül ölçütleri doğrultusunda tespitlerle sunulmuştur. Her öğrencinin yazılı çalışması 19 ölçüte sahip liste hazırlanılarak var/yok tablosu oluşturma amacı da göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin yazılı anlatımları çalışma içerisinde hem görsel hem de yazılı biçimde bulunmaktadır.

Sözlü Anlatım Verilerinin Analizi: Toplamda 60 sözlü anlatım değerlendirilirken derinlemesine incelenmiştir. Dilin anlamsal kullanımı bakımından incelenmesini hedef alan çalışma için cümleler hatta kelimeler tek tek analiz edilerek anlatımın bütüncül ölçütleri doğrultusunda tespitlerle sunulmuştur. Her öğrencinin sözlü anlatımı 19 ölçüte sahip liste hazırlanılarak var/yok tablosu oluşturma amacı da göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin sözlü anlatımı ses kaydından dinlenilerek yazıya geçirilmiştir. Öğrencilerin sözlü anlatımları çalışma içerisinde yazılı biçimde bulunmaktadır.

Elde edilen verilere ilişkin bulgular, yazılı ve sözlü anlatımı bağlayan ölçütlerin başlıklara ayrılmasıyla sunulmuştur. Belirlenen ölçütler bağlamında karşılaştırmalar yapıp tespitler sunulmuştur. Her ölçütün sınırlılığı açıklandıktan sonra değerlendirme kısmına geçilmiştir. Ölçütler daha çok dilin anlam düzeyi üzerinde durmaktadır ancak dilin niceliksel yönünü kapsayan başlıklar da bulunmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımın karşılaştırılması ve değerlendirilmesi şekilsel değil özellikle dil kullanımındaki anlam özelliklerinin içeriksel çözümlemesi bağlamında olmaktadır. Dil kullanımındaki anlam derinliğini esas alan bu çalışmada dikkate alınan başlıklar aşağıda bulunmaktadır:

- Bütünlük (anlatım kompozisyonu)
- Ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme
- Ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme
- Ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme
- Standart Türkçe kullanımı
- İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı)
- Anlaşılabilirlik
- Etkililik

- Duruluk
- Akıcılık
- Konuşma dili ve yazı dili etkileşimi
- Düşünceler arası geçiş ve bağlantı
- Söz varlığı
- Dil bilgisi kurallarına uygunluk
- Doğru ve uygun sözcük seçimi
- Söz dizimi
- Anlatım bozukluğu
- Kelime tekrarı
- Anlatım miktarı (sözcük sayısı)

Belirlenen başlıklarda aranılacak nitelikler, sınırlılıklar aşağıda açıklanmaktadır.

1. Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)

Kompozisyon bütünlüğü anlatım becerisinin anlam yönünü temel almaktadır. Bu bölümde de anlamın bütünselliği üzerinde durulmuştur. Anlatım kompozisyonu yazılı ve sözlü anlatımın tamamının parçadan bütüne kadar aynı konu etrafında şekillenmesidir. Anlatım bütünlüğüne sahip olan yazılı ya da sözlü anlatımda tüm cümleler; konuya uygun, uyumlu ve bütünsel olarak bir anlam ifade etmektedir. Aktaş ve Gündüz (2002: 76) başarılı bir anlatımda mantıklı bir bütünlük olmasını şöyle açıklamaktadır. “Kelimelerin oluşturduğu cümleler belli bir mantık çerçevesinde birbirini takip etmeli ve cümleler, paragraflar arasında kopukluklar, çelişkili ifadeler yer almamalıdır. Gelişme bölümünde mantıklı düzen; parçadan bütüne ya da bütünden parçaya, uzaktan yakına ya da yakından uzağa geçmişten günümüze, kolaydan zora gibi sınıflandırmalarla sebep- sonuç ilişkisi gözetilerek oluşturulmalıdır.” Yazılı ve sözlü anlatımda anlam bütünlüğünü kapsamayan ifadeler, anlatımın akışını bozan cümle olarak adlandırılmaktadır. Bu kısımda yazılı ve sözlü anlatımda serim, düğüm, çözüm gibi bölümlerin uygulanışı, paragraflar ya

da cümleler arası geçişte uyum, kompozisyon kurallarına uygunluk, anlamın ve amacın netliğinin yanı sıra birbiriyle ilişkisi değerlendirilmiştir.

2. Ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme

Yazılı ve sözlü anlatım kapsamında ele alınacak olan bu bölümde, anlatımın içerik olarak ana fikri ifade etme durumunda açık, net ve öz cümlelerin bulunup bulunmadığına dair değerlendirmelere yer verilmiştir. Yine anlam üzerinde durulacaktır ve dil kullanımı genel hatlarıyla yorumlanmıştır. Yazılı ve sözlü anlatımlarda birden fazla fikir ya da görüş bulunabilir fakat asıl anlatılmak istenen bellidir ve tektir. Birden fazla fikir ya da görüş bulursa da bu fikir ve görüşler yine ana düşünceyi desteklemek adına kullanılmaktadır. Aktaş ve Gündüz’e göre anlatım kısa ve öz olmalıdır. Gerekli olmayan detaylardan kaçınarak yazının okunabilirliğini arttırmak anlatımı güçlü kılar. Bu bölüm anlatılmak istenen asıl düşünceye, verilmek istenen asıl mesajı yönelik ifadelerin uygunluğuna dair görüş ve değerlendirmeleri kapsamaktadır.

3. Ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme

Ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, asıl anlatılmak istenilenin parçalara bölünerek konunun daha iyi ve etkili ifade edilmesinin yanı sıra anlaşılabilirliği sağlayan bölümdür. Anlatım içerisinde önceki ve sonraki bahsedilenler mantıklı ve anlamlı bir bütünlük sağlamalıdır. Asıl anlatılmak istenen ana konu etrafında yardımcı düşünceler geliştirilmeli, yardımcı konularla ve örneklerle anlatım güçlü hale dönüştürülmelidir. Bağcı ve Başar (2013) da her paragrafta belli bir konu olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Anlatım esnasında belirli plan dâhilinde yardımcı konu ve yardımcı düşünceler işlenirken; çeşitli örnekler, benzerlikler, sorular ve cevapları, akıl yürütmeler içeriğe ve ana düşünceye uygun olmalıdır.

4. Ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme

Ana düşünce ya da fikirlerin bir sonuca bağlanabilmesi anlatımın tutarlılığı ve mantıklı olması hususunda oldukça önemlidir. Amaçsız bir anlatım söz konusu olmamakla birlikte her anlatımın bir sonucu bulunmaktadır, bulunmalıdır. Ana fikir parçada veya anlatımın tamamında vurgulanan en önemli düşüncedir ve okuyucunun anlam bütünlemesi yaparak ana fikre sahip olmasında yazarın ana düşünceyi ya da

görüşleri bir ya da birkaç sonuca bağlayabilmesi son derece önemlidir. Aktaş ve Gündüz'e (2002:76) göre birkaç cümleden ya da birkaç paragraftan oluşan bu kısım girişte ve gelişmede sözü edilen konuyla ilgili kesin bir kanı içermektedir. Yine giriş ve gelişme kısımlarında edinilen soru işaretleri sonuç bölümünde cevabını bulur." Bu başlıkta öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarına ilişkin ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumları değerlendirilmiştir.

5. Standart Türkçe kullanımı

Standart Türkçe (ölçünlü dil), bir ülkenin eğitim ve öğretim kuruluşlarında, resmî yazışmalarında, basın yayın, hukuk ve edebiyat gibi birçok alanda kullanılan, sosyal sınıflarla ve mahalli ağızlarla ilişkili olmayan dil türüdür. Bir anlamda Türkçenin doğru, kurallı ve genellikle İstanbul ağzına göre biçimlenmiş şekli olan ortak Türkçe olarak tanımlanabilir. Resmi yazı dili olarak kabul edilen İstanbul ağzı, aynı zamanda Türkçenin diksiyonu için de temel kabul edilmiştir. Bu bölümde öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları standart Türkçe kullanımı bağlamında karşılaştırılıp değerlendirilmiştir.

6. İlişkisel olma durumu (Anlatımın tutarlılığı)

Anlatımın mantık kurallarına uygun ve sistemli olması, duygusal ya da düşünsel çelişkiler taşınamaması, konu dışına çıkılmaması tutarlılıkla ilgili hususlardır. Karatay (2010) tutarlılığı, düşüncelerin belirli bir konu etrafında birlik ve bütünlük içerisinde anlamın yapılandırılması şeklinde tanımlamıştır. Tansel'e (1978: 28,29) göre ise iyi bir paragrafta birlik, mantıklı tutarlılık bulunur, bir yazma amacı vardır, bu amaç haricindeki düşüncelere yer verilmez." Bu kısımda öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarının tutarlılığı incelenmiştir.

7. Anlaşılabilirlik

Yazılı ve sözlü anlatım esnasında okuyucu ve dinleyicinin duygu ve düşüncelerinde hiçbir tartışmaya veya zıt düşünceye sebep olmadan verilmek istenen mesajın kolay bir şekilde belirtilmesidir. İki anlatım türünde de fikir, düşünce yahut verilmek istenen mesaj herkes tarafından doğru biçimde anlaşılmalıdır. Ayrıca söz ve yazıda dil kurallarına uygunluk ve planlı olmak anlatımın anlaşılabilirliğini güçlendirecektir. Kavcar vd. (Kavcar, Oğuzkan, & Aksoy, 2007: 20) anlatımda planlı olmanın faydasını

“Fikirlerin rahatça yazılmasını ve yazılanların kolay anlaşılmasını sağlar.” ifadesiyle açıklamıştır. Öğrencilerin söz ve yazıları bu nitelikler doğrultusunda incelenmiştir.

8. Etkililik

Etkililik, yazılı ve sözlü anlatım kapsamında dinleyici ve okuyucunun üzerinde olumlu bir etki bırakılmasıdır. Yani okuyucunun ve dinleyicinin okuduklarını ve dinlediklerini beğenmesi söz konusudur. Bu bölümde öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarının içeriksel anlamda etkililiği değerlendirilmiştir.

9. Duruluk

Anlatımın her türlü gereksiz ayrıntıdan arındırılmış olma durumudur. Yani gereksiz hiçbir söze yer verilmeyip fazladan kelime kullanılmamasıdır. Yine öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları duruluk bağlamında tespitlerle sunulmuştur.

10. Akıcılık

Akıcılık, anlatımın pürüzsüz biçimde hiçbir engelle karşılaşmadan akıp gitmesi demektir. Anlatımda akıcılığı; gereksiz ek, hece veya sözcük kullanılması, anlatım sırasında ses akışını bozan ses veya sözcüklere yer verilmesi gibi durumlar bozmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımların akıcılığı açıklanan ölçütler dâhilinde örneklerle sunulmuştur.

11. Konuşma dili ve yazı dili etkileşimi

Sözlü anlatımın zamanla yazılı anlatıma aktarıldığı hususu birçok çalışmaya konu olmuştur. Öğrencilerin günlük konuşma dilini benimseyip yazıya aktarması durumu dil kullanımı ve dil bakımından oldukça yanlış bir durum olmakla birlikte öğrencilerin konuştuğu gibi yazma eğiliminin artması, konuşma ve yazma arasındaki ayrımın ortadan kalkması dili basitleştiren, körelten tutumlardır. Bu başlıkta öğrencilerin söz ve yazılarındaki etkileşim çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.

12. Düşünceler arası geçiş ve bağlantı

Anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadeleri cümleyi yönlendirmek, duygu ve düşünceleri farklı yerlere çekmek aynı zamanda içeriğin anlamını sağlamlaştırmak için kullanılan çeşitli ifadelerdir. Bu ifadeler verilmek istenen asıl mesajın, ana düşüncenin tamamlanması ve doğru biçimde anlaşılması için oldukça

önemlidir. Geçiş ve bağlantı ifadeleri düşüncenin yönünü değiştirmede, düşünceyi desteklemede ve açıklamada bazen de özetleyip sonuç bildirme konusunda önem teşkil etmektedir. Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları, düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadeleri göz önünde bulundurularak dilin anlamsal boyutunda incelenmiştir.

13. Söz varlığı

Yazılı ve sözlü anlatım bağlamında dilin sözcükleri de dahil olmak üzere, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerinin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün, söz varlığı olarak tanımlanabilmektedir. Söz varlığı başlığında belirtilen hususlar dışında kelime ve kelime gruplarının kullanılma sıklığından da bahsedilmiştir.

14. Dil bilgisi kurallarına uygunluk

Dil bilgisi kurallarına uygunluğun temeli iyi ve doğru cümle kullanımıdır. İçinde yaşanılan dili, ait olduğu kural ve ilkeler yöneliminde kullanmak anlatımı birçok yönden olumlu ya da olumsuz biçimde etkilemektedir. Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarının dil bilgisi kurallarına uygunluğu bu başlık içerisinde incelenmiştir.

15. Doğru ve uygun sözcük seçimi

Dilin anlamsal boyutunda bir diğer önemli özellik doğru ve uygun sözcük seçimidir. İyi bir anlatım doğru ve yerinde kelime kullanımı doğrultusunda gerçekleşmektedir. Seçilen kelime anlama ve düşünce akışına göre değişkenlik gösterir ve anlatımın tamamını etkileyici konumda olmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımda özellikle seçilen anahtar kelimeler mevcuttur. Ana düşünce vasıtasıyla kullanılan anahtar kelimelerin de doğru biçimde seçilmesi ve uygun biçimde kullanılması anlatımı daha anlaşılır hale getirecektir. Bu bakımdan yazılı ve sözlü anlatımlarda öğrencilerin seçtiği kelimelerin uygunluğu ve doğruluğu hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

16. Söz dizimi

Her dilin kendi iç mantığını yansıtan bir yapısı bulunmaktadır. Söz dizimi, cümle kurma ilke ve kurallarının yanı sıra sözcükleri düzenlemeyi sağlayan, her sözcüğe işlevsel nitelik yükleyen ve bu sözcükler arasında kurulan ilişkileri

gözlemlemeyi sağlayan kurallar bütünüdür. Yazılı ve sözlü anlatım kapsamında sözcüklerin yerli yerinde bulunması, anlama uygun bir dizilimin olması, ana düşünceyi yansıtmaya, Türkçenin kurallarına uygunluk ve dil kullanımı açısından oldukça önemlidir. “Tüm kuruluşlu bir cümlede beş tür unsur bulunmaktadır ve bunlar cümledeki diziliş sıralanışlarına göre şu şekilde bulunur: özne, belirteç, tümleci, dolaylı tümleç, nesne, yüklem.” (Şimşek, 1987: 46; akt. Kerimoğlu, 2007: 20). Ayrıca söz dizimi cümleyi meydana getiren kelime veya kelime gruplarının yapısını, bunların cümlede sıralanışlarını, görevlerini ve cümlelerin yapısını incelemektedir. Bu başlık altında yazılı ve sözlü anlatımlardaki söz dizimine ilişkin kavram ve ifadeler yer verilmiştir.

17. Anlatım bozukluğu

Yazma ve konuşmada anlamı değiştiren ya da farklı anlaşılmaya sebep olan bozukluklar genellikle dil bilgisi kurallarının ihlal edilmesinden kaynaklanmaktadır. Çoğunlukla bir cümleden birden fazla anlam çıkarılıyorsa o cümlede anlatım bozukluğu var denilebilmektedir. Ayrıca kelimeleri yanlış anlamda kullanmak ya da anlamca benzer bazı sözcüklerin karıştırılması da anlatım bozukluğuna sebep olabilmektedir. Bu başlık altında öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarında bulunan anlatım bozukluklarını değerlendirme ve karşılaştırmalar üzerinde durulmuştur.

18. Kelime tekrarı

Yazılı ve sözlü anlatımda sık sık sözcüklerin tekrarlanması anlatımı basitleştirir, anlamayı zorlaştırır. Dinleyiciyi ya da okuyucuyu sıkımsakla birlikte sözcüklerin anlamsızlaşmasına neden olur. Üst üste söylenen sözcükler giderek anlamını kaybeder. Kelime tekrarları öğrencinin zihinsel süreci hakkında bilgi de verebilmektedir. Öğrencilerden elde edilen yazılı ve sözlü anlatımlar, dilin anlamsal boyutta kullanımı bakımından kelime tekrarlarının incelenmesiyle sunulmuştur.

19. Anlatım miktarı (Sözcük sayısı)

Anlatım miktarı kadar sözcüklerin doğruluğu ve işlevsel kullanımı da oldukça önemlidir. Bu açıdan anlatım miktarı yalnızca nicelik olarak değil niteliksel anlamda da sunulmuştur. Yazılı ve sözlü anlatımın güçlü, etkili, anlamlı olması sözcük sayısının yeterli sayılabilmesine bağlı olabilmektedir. Kullanılan sözcük sayısı bilgi birikimi, zihinsel sözlük ve dil kullanımı hakkında belli düşüncelere sebep olmuştur.

Elde edilen veriler yukarıda belirlenen başlıklar doğrultusunda 3 örnekle paylaşılmıştır. Yazılı ve sözlü anlatımın ortak yönlerinden yola çıkılarak hazırlanan bu ölçütlerle iki anlatım türüne yönelik karşılaştırmalar, benzerlikler, yeterlilikler, geliştirilmesi gereken beceriler ve özellikle dilin anlamsal boyutta kullanımı, içerik çözümlemeleriyle beraber ortaya konulmuştur.

Araştırmanın gizlilik esası gereğince öğrenciler isimleriyle değil verilen kodlarla anılmaktadır. Örneğin; Ö1 (Öğrenci 1), Ö2 (Öğrenci 2) vb

IV. BULGULAR VE YORUM

A. Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)

1. Örnek-1. Yazılı Anlatım

(Ö1)

Bir kız ödevlerini yaparken uyuya kalıyor ve masasındaki biblo bebek canlanıp bir kalem alıp kızın ödevlerini yapıyor. Sabah ayağında kız biblo bebeğin ödevlerini yaptırdığını görüyor. Sonra biblo bebek elindeki kalemi korkup atıyor. Ardından kızla anlaşılıyorlar. Kız ona kalemi veriyor ve biblo bebek kızın ödevlerini yapıyor. Sonra kızın okul servisi geliyor ve kız çantasına kitaplarını koyup okula gidiyor. Sonra kızın okulu bitiyor ve eve geliyor. Ardından biblo bebeğe At aldığını gösteriyor. Sonra çantasından ödevlerini çıkarıp biblo bebeğe veriyor. Sonra biblo bebek ödevlerini yapıyor ama ödev yaptıktan sonra büyüyor, büyür, büyüyor ve büyüyor. Kız ödevlerini biblo bebeğe yaptırırken boş vakit geçiriyor. Biblo bebek en sonunda insan boyutuna geliyor ve kız uyurken kızı uyandırıyor. Ardından kız sofrılıyor ve biblo bebek ona bir oyun veriyor ve kız oyunu aldığı anda biblo bebek oluyor. Benim bu metinden sonra çıkardım: Kız kolyeye koşuyor ve biblo bebek ödev yaparken telefon oynuyor. En sonunda küçülüyor. Önce biblo bebek oyunu gösterince gözü komuşuyor. Bağımlı gibi oyunu hırsın alıyor.

Yukarıdaki örnekte Ö1'in "Kolay Hayat/The Easy Life" isimli animasyonu izledikten sonra duygu, düşünce ve görüşlerini belirttiği kompozisyon bulunmaktadır. Anlatım bütünlüğü açısından düşünceler arası kopukluklar, mantıklı bağlantıların kurulamaması gibi noktalar göze çarpmaktadır.

"Sonra biblo bebek elindeki kalemi korkup atıyor. Ardından kızla anlaşılıyorlar."

Yukarıdaki ifadede aradaki olay ya da durumun eksikliği söz konusudur. Kısa film doğrultusunda olay akışını bozan ifadeler de yer almaktadır. Aslında bibloyla kızın anlaşma süreci bulunmamaktadır. Ödevlerinin yapıldığını gören kız, kalemi tekrar bibloya vermektedir.

Dil kullanımı bakımından içerik boyutunda metne uygun başlık kullanılmamasının yanı sıra anlamsal bütünlük tam anlamıyla kurulmamıştır. Giriş, gelişme, sonuç ifadelerinin belirsiz olması okuyucu için anlaşılabilirliği zorlaştırmaktadır. Giriş, gelişme, sonuç ifadelerinin yer almaması anlamsal akışı

bozmaktadır. “*Sonra ve ardından*” kelimelerinin sıkça kullanılması olayın direkt olarak aktarıldığını göstermektedir. Bu noktada ana düşünce, yardımcı düşünce gibi verilmek istenen mesaj ve asıl mesajı destekleyen ifadeler de yer verilmemiştir. Kompozisyonda, öğrencinin kendi zihin dünyasına ait bilgi ve yargılarının olmayışı da anlamsal bütünlüğü zedeleyen noktalardan biri olmaktadır. Yalnızca kısa filmde gördüklerinin/izlediklerinin yazıya geçirilmesi durumu mevcuttur. Yazılı anlatım hususunda dikkat edilmesi gereken çoğu nitelik göz ardı edilmiştir. Kompozisyondaki cümleler; konuya uygun, uyumlu ve bütünsel olarak bir anlam ifade etmemektedir.

“Benim bu metinden şunu çıkardım: ...”

Yukarıdaki cümlede ise bilinçsiz biçimde sonuç cümlesi yazılmak istenmekte ancak sonucu kapsayan anlamlar çıkarılmamaktadır. Öğrenci kısa filmi dolaysız biçimde anlattığı metinden çıkarım yapmaya çalışmaktadır.

Anlamsal nitelikte cümleler arası geçişte uyum bulunmamaktadır ve kompozisyon kurallarına uygun değildir. Ayrıca kompozisyonun anlamı ve amacı da anlaşılmamaktadır.

2. Örnek-1. Sözlü Anlatım

Sözlü anlatım için hazırlanan soru bağlamında yapılan hazırlıksız konuşmada, Ö1, “*Ne bileyim, bilemiyorum, dediğim gibi, bu kadar*” gibi ifadeleri sıklıkla kullanmıştır. Soru dışında belirli yönlendirmelerle konuşmayı sürdürmek istense de kendi düşüncelerini eksik ya da parça parça ifade eden bir anlatım gerçekleşmektedir.

“Yani birimizin başına bişey gelse hepimizin başına bişey gelmiş olacak yani herkes yatakta kalmış olacak”

Yukarıdaki ifadede aslında “*herkes aynı yaşam şekliyle yaşadığı için bir kişi hasta olursa diğer insanlar da hasta olacaktır*” cümlesi belirtilmeye çalışılmaktadır. Ancak belirli yargılar dile getirilmemiştir. “*Başa gelmek*” deyimini kişinin hayatını etkileyecek olan olumsuz olaylarla karşılaştığını ifade etmek için kullanılır. Yani sadece hastalık olarak bildirilmeyen “*başına gelmek*” deyimini yaşanan kötü olay ya da durumların sonucunda da kullanılmaktadır. Bu sebeple yatağa düşmekle ilgili bir durumdan bahsedilecek ise hastalıkla ilgili kelime veya kavramlardan da

yararlanılmalıdır. Bu hususta eksik olan kelime ve kelime grupları bulunmaktadır. Dolayısıyla anlatımın içeriğini bozan ve anlamsal bütünlüğü sağlamayı zorlaştıran eksik söz ve söz gruplarının bulunduğu gözlemlenmektedir.

Anlamsal nitelikte cümleler arası geçişte mantıklı biçimde uyum bulunmamaktadır ve sözlü anlatım kurallarına uygun değildir. Ayrıca konuşmanın anlamı ve amacı da anlaşılmamaktadır.

Sözlü anlatımı ölçme aracı olarak belirlenen soruya yönelik olumlu ve olumsuz düşünceler belirtilmek istenmekte fakat Ö1, ilk akla gelen olumsuz ifadeleri sıralayıp olumlu yargıların da olduğu söylemektedir. Ö1, olumlu yönlerle ilgili düşüncelere sahip olduğunu ama örnek verip açıklayamadığını ifade etmektedir. Bu durum da zihindeki kavram ya da yargıların söze aktarılamadığını göstermektedir. Dolayısıyla anlamsal bir bütünlükten söz edilemez.

Tüm insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu, sorusuna ilişkin yapılan hazırlıksız konuşmada anlam bütünlüğü bakımından yetersiz kabul edilen ifadeler aşağıda yer almaktadır:

- *“Robot gibi olurduk yani hep aynı şeyi tekrarlardık yani dediğim gibi yani insan gibi olmazdık herkes aynı şekilde yaşarsa yaşamın anlamı kalmazdı.*
- *“Durmadan aynı yemeği yedik yani hem gelişimimiz iyi olmazdı.”*
- *“Bi kişi vefat etse herkes vefat edecek o zaman da yani ne biliyim garip olacak herkes ölcek olmuş oluyo.”*

3. Örnek-1. Yazılı ve sözlü anlatımın anlamsal bütünlük bakımından karşılaştırılması

Ö1 hem yazılı hem de sözlü anlatım esnasında anlamsal bütünlüğü bozan ifadeler kullanmıştır. Okuyucunun ya da dinleyicinin kendi anlam düzeyi doğrultusunda dolduracağı boşluklar bulunmaktadır.

Yazılı anlatım: “Oyuncak biblo bebek oyunu gösterince gözü kamaşıyor. Bağımlı gibi oyunu hemen alıyor.”

Sözlü anlatım: “Başımıza gelicek dertlerden daha kaçınmış olmuş oluruz mesela.”

Yazılı anlatım için yukarıda verilen örnekte, “bağımlı gibi” ifadesinden birçok şey anlaşılabilmektedir. Madde bağımlısı, oyun bağımlısı, telefon bağımlısı, teknoloji

bağımlısı gibi birden fazla anlam çıkarılmaktadır. Hedeflenen düşüncenin açıkça beyan edilmemesi anlamsal bütünlük ve içerik bakımından anlam karmaşasına yol açmaktadır. Anlaşılması güç cümlelerin kullanılması anlatımı açıklıktan uzaklaştırır ve anlatım kompozisyonunu bozar. Sözlü anlatım için verilen örnekte ise “*başımıza gelecek olan dertlerden kaçınmak*” ifadesi de dinleyicinin düşünce dünyasına bırakılmıştır. Hangi dertler ve nasıl kaçınılacağı gibi soruların cevabı kesinlikle bulunmamaktadır. Dinleyicinin zihin yolculuğuna bırakılan konuşmalar tabii olarak vardır ancak öğrencinin anlatım esnasında çoğunlukla boşluklar bırakması, anlaşılması zor olan cümleler kullanması ve bunu bilinçsizce yapıyor olması anlamsal bütünlük bakımından geliştirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Bu durumun iki anlatım türünde de yaşanması, öğrencinin geliştirmesi gereken yönünün büyük ölçüde anlamsal bütünlüğü sağlama noktası olduğunu göstermektedir. Kompozisyon bütünlüğü sağlama, oldukça geniş ve sürece dayalı biçimde geliştirilmesi gereken bir yetkinliktir.

Ö1’in iki anlatım türünü kullanmadaki yeterliliği genel olarak değerlendirildiğinde yazılı anlatımı, sözlü anlatımına göre daha anlaşılır bulunmaktadır. Kısa filmde izlediklerini olay akışı bağlamında aktarması, sorulan soruya verdiği cevabın anlamsal bütünlüğüne göre daha iyi durumdadır.

4. Örnek-2. Yazılı anlatım

(Ö2)

Bu filmde kızın ödevlerini yapmayıp küçük oyuncuğuna yaptırması ve kendisinin sürekli oyun oynaması sonucunda da küçük bir oyuncuğa dönüşmesi anlatılıyor ve bu film kızın hatası sorumluluklarını yerine getirmemesidir. Filmi detaylıca anlatırsak, kız bir gün oyuncuğunun ödevlerini yaptığını görünce hergün ödevlerini ona getirmeye başlar. Küçük oyuncak da her ödev yaptığında biraz daha büyümekte, insan gibi olmaya başlar. Kız da bu arada sürekli oyun oynamakta, hiçbir şey yapmamaktadır. Bir sabah oyuncak iyice büyümüş, insan boyutuna gelmiş, okul çantasını takmış olarak kızı uyandırır. Kız onu görünce çok şaşırır. Oyuncuğı yani büyümüş olan oyuncuğı eline bir oyuncak verir. Kız oyuncuğı alır ve bir anda küçülmeye oyuncuğaa dönüşmeye başlar. Oyuncak da okula doğru yol alır, En başta da dediğim gibi bu filmde verilmek istenen ders sorumluluklarımızı yerine getirmektir.

Örnekte Ö2'nin "Kolay Hayat/The Easy Life" adlı kısa filmi izledikten sonra duygu, düşünce ve görüşlerini belirttiği kompozisyon bulunmaktadır. Kompozisyon anlamsal bütünlük bakımından yalnızca sonuç paragrafı niteliğinde özellikler taşımaktadır. İlk cümledeki ifadede verilmek istenen mesajdan bahsedilmektedir.

"Bu filmde kızın ödevlerini yapmayıp küçük oyuncağına yaptırması ve kendisinin sürekli oyun oynaması sonucunda da küçük bir oyuncağa dönüşmesi anlatılıyor ve bu filmdeki kızın hatası sorumluluklarını yerine getirmemesidir."

Cümle tek başına kısa filmle ilgili olmasına karşın kompozisyon bütünlüğü açısından doğru ve yerinde kullanılmamıştır. Anlamsal bütünlük bakımından sonuç kısmı, metnin sonunda bulunmalıdır. Sonuç bölümünde ana fikri ya da belli bir bakış açısını yeniden ifade etmeli, temel düşünce açıkça belirtilmelidir. Sonucu bildiren cümleler, dil kullanımı bakımından kendinden önceki yargı ve ifadelere de bağlı olan cümlelerdir. Ancak örnekte de görüldüğü üzere sonuç cümlesi niteliği taşıyan ifadeden önce bağlayıcı bilgiler açıkça bulunmamaktadır.

"... dönüşmesi anlatılıyor ve bu filmdeki kızın hatası sorumluluklarını yerine getirmemesidir. Filmi detaylıca anlatırsak, ..."

Paragrafta üzerinde durulan temel düşünceden, verilmek istenen mesajdan uzaklaşmadan yani birliği bozmadan devam etme süreci başarılı bir şekilde gerçekleşmemiştir. Kompozisyonda belli bir planın olmayışı dikkat çekmektedir. Yazılı anlatımın temel unsurlarından biri olan plan, konuda birliği, anlamda bütünlüğü sağlar. Plan içerisinde yazmanın amacı da belirlenmektedir. Ö2, ilk cümlede temel düşünceden bahsetmiş daha sonrasında kısa filmde olanları aktarmıştır. Bu durum da içerik ve anlamsal olarak zayıf bir metnin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Kompozisyonda genel olarak herkes tarafından bilinen başlık unsuru atlanılmıştır. Bir metnin bütünlüğünün tamamlanması için başlık oldukça kıymetlidir. Nitekim metinde ilk göze çarpan kısım başlık olmaktadır. Ana düşünceye uygun bir başlık seçimi yazılı anlatımın bütününe daha etkili ve anlamlı hale getirir. Başlık, kompozisyondan izler taşımaktadır, yazarken konu bağlamının dışına çıkmamayı okurken de anlamsal bütünlüğü sağlamada faydalıdır. Dolayısıyla metinde bahsedilenlere ilişkin, konuyla alakalı bir başlık yazılması gerekmektedir.

5. Örnek-2. Sözlü anlatım

Sözlü anlatım için hazırlanan soru bağlamında yapılan hazırlıksız konuşmada, Ö2 anlamsal bütünlük bakımından desteklediği fikirleri örneklendirme konusunda yetersiz görülmektedir. Savunduğu fikre özgü düşünce ve fikirlerini herhangi bir yardımcı düşünceyle desteklememekte ve tam anlamıyla açıklayamamaktadır. Ö2'nin düşüncelerini örneklendirmesi ele aldığı konuyu pekiştirmek, doğruluğunu kanıtlamak ve ileri sürdüğü ifadeleri somut hale getirmek amacıyla kullanması gereken bir yöntemdir. İçerikte bütünlüğü sağlamak için örneklere yer vermek anlatımın kompozisyonu bakımından tutarlı ve bütüncül bir yaklaşım olacaktır.

“Farklılıklar güzeldir ve her şey aynı olsaydı biraz da sıkıcı olabilirdi.”

Yukarıdaki örnekte insanların yaşam şekillerinin aynı olmasından dolayı ortaya çıkan sıkıcılığın sebeplerinin örneklendirilmesi istenmiştir ancak bu fikri destekleyen bir ifade kullanılmamıştır. Yine *“farklılıklar güzeldir”* ifadesindeki farklılıkların neler olduğuna dair bir fikir bulunamamıştır. İçeriğin anlamsal boyutunda, ifade edilen düşüncelerin desteklenmesi gerekmektedir. Söylenilenlerin kompozisyonu bakımından örneklendirmelerin kullanılması düşünceleri, soyut kavramları belirgin kılmak için kullanılan bir anlatım yoludur ve anlatımı daha da anlaşılabilir kılar.

Ö2, sözlü anlatım esnasında sık sık eksilteli ve kesik cümleler kullanmıştır. Bu durum da dil kullanımına ilişkin geliştirilmesi gereken önemli bir husustur. Örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

“Yani herkes birbirinden etkilenebiliyo, farklı bir kültürün farklı bir yapısı...”

“Farklı olan şeyler güzel aynı olmak...”

“Farklı olunca daha iyi olurdu çünkü insanlar birbirlerine değerli olur, farklılıklarına saygı duyabilirlerdi”

6. Örnek-2. Yazılı ve sözlü anlatımın anlamsal bütünlük bakımından karşılaştırılması

Ö2'nin yazılı anlatımı, sonuç ifadesini ilk cümlede kullanması, başlık kullanmaması ve plansızlığına karşın sözlü anlatımına göre daha iyi durumdadır. Yazılı anlatımda kısa filmi bazen eksik ifadelerle anlatmış olsa bile anlam kompozisyonu açısından daha bütüncül bulunmaktadır. Bu durumla ilgili örnek aşağıdadır.

Yazılı anlatım: “Kız onu görünce çok şaşırır. Oyuncağı yani büyümüş olan oyuncacı eline bir oyuncak verir.”

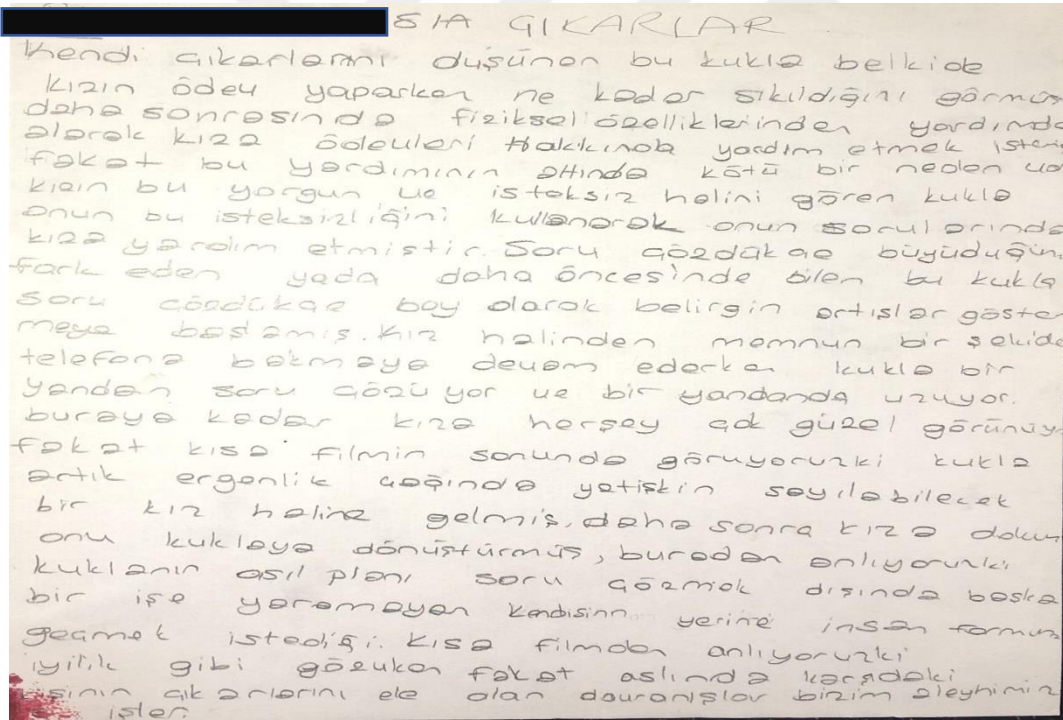
Ö2’nin anlamsal bütünlük bakımından sözlü anlatımda kullandığı en başarılı sayılabilecek cümlesi aşağıda yer almaktadır.

“İnsanlar farklı yerleri ya da farklı şehirleri birbirinden öğrenebiliyo ve böylece insanlar bir nevi etkileşim kurabiliyo. Bir kültürün bir şeyi vardır ya da bir icadı ondan etkilenecek birbirleriyle etkileşim halinde olabilirler.”

Yukarıdaki örneğin içerik olarak kendi bağlamında bütünlüğü sağladığı düşünülse de “Tüm insanların yaşam şekli aynı olsaydı, nasıl olurdu?” sorusuna yönelik anlamsal bütünlüğü olan ifadelerdir, denilemez.

7. Örnek-3. Yazılı anlatım

(Ö3)

İçerik ve anlamsal bütünlük bakımından araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerden daha farklı bir bakış açısıyla yazılmış olan kompozisyonunda, genel anlam bütünlüğü iyi düzeyde denilebilir ve anlaşılırdır. Ö3, izlemiş olduğu “Kolay Hayat/The Easy Life” adlı kısa filminden yola çıkarak oluşturduğu kompozisyona “Çıkarlar” başlığını seçmiştir. Seçilen başlık dil kullanımı ve içeriğin

anlamlandırılması bakımından uyumlu ve bütüncül görülmektedir. Kompozisyonun içeriğine uygun seçilen başlık, esas düşüncayı içermektedir.

Giriş, gelişme, sonuç bölümlerine ayrılmayan kompozisyonda düşünceler anlaşılabilir bir taslak biçiminde yer almaktadır. Ö3'ün asıl metni yazması için kullanabileceği taslakta yalnızca gelişme bölümü bulunmaktadır. Konunun asıl ağırlığının bulunduğu hatta yazının omurgası olarak adlandırılan giriş ve gelişme bölümleri geliştirilmeli, konunun detaylarına değinilmeli ve ayrıntıların tümü anlatımın akışını bozmadan devam ettirilmelidir.

“Soru çözdükçe büyüdüğünü fark eden ya da daha öncesinde bilen bu kukla soru çözdükçe boy olarak belirgin artışlar göstermeye başlamış.”

Ö3'ün kullandığı yukarıdaki ifadede biblonun ya da kuklanın soru çözdükçe büyüdüğünü fark etmesi veya kendi isteğiyle büyümek için soru çözdüğü durumu karmaşa oluşturmaktadır. Metnin genel akışı bağlamında kuklanın ya da biblonun öncesinde kötü niyetlerle büyümek için, kendi isteği doğrultusunda soru çözdüğünü ya da yine metnin içerik akışı çerçevesinde kuklanın ya da biblonun soru çözdükçe gelişmesini destekleyen ifadeler kullanılmalı ve verilmek istenen mesajı net bir biçimde belirtmek gerekmektedir. Her iki durumun ifade ettiği anlamlar ve gerektirdiği cümleler farklıdır. Akışa göre biri seçilmelidir. İki farklı durumun geçerli olması anlam bütünlüğünü ve akışı bozmaktadır.

“Buraya kadar kıza herşey çok güzel görünüyo fakat kısa filmin sonunda görüyoruzki kukla artık ergenlik çağında yetişkin sayılabilecek bir kız haline gelmiş, daha sonra kıza dokun onu kuklaya dönüştürmüş, buradan anlıyoruzki kuklanın asıl planı soru çözmek dışında başka bir işe yaramayan kendisinin yerine insan formuna geçmek istediği.”

Ö3'ün kompozisyonda kullandığı “buradan anlıyoruz ki” ifadesinin öncesinde anlamlı bir açıklama bulunmamaktadır. Kuklanın asıl planını ortaya çıkaran hiçbir somut görüntü bulunmamaktadır. Kıza dokunup onu kuklaya dönüştürmesi, kuklanın insan formuna geçmek istediğini tam olarak yansıtmamaktadır. Düşüncenin anlam bütünlüğünü sağlaması için ana ve yan düşüncelerle desteklenip, örneklerle pekiştirilmesi gerekmektedir.

8. Örnek-3. Sözlü anlatım

Ö3'ün sözlü anlatım sırasında düşüncelerini örneklendirip açıklaması yeterli görülmektedir. Ancak sık sık aynı kelimeleri tekrar etmesi anlatım ve anlam akışını bozmaktadır. Ö3'ün bazı cümleleri aşağıda yer almaktadır.

“İnsanın eğlenmesi lazım duygularını yaşaması lazım bazen üzülmesi lazım bazen mutlu olması lazım bütün duyguları yaşaması lazım”

“mesela ben mavi gözlüyüm, siz işte yeşil gözlüsünüz ikimiz de mavi gözlü olsak hani bi mavi gözlü olmanın bi değeri olmazdı çünkü herkes de mavi gözlü o zaman mavi gözlü olanlar sıradan olurdu artık mavi gözlü insan görünce kimse şaşırılmazdı”

Sözlü anlatımın değerlendirilmesine yönelik sorulan soruya ilişkin verilen cevap içerik olarak yüzeysel ve somut görülmektedir. Yaşam şeklinin aynı olmasıyla ilgili cevaplar beklenirken insanların dış görünüşüyle alakalı aynılık söz konusu edilmiştir. Sözlü anlatımın anlamsal bütünlüğü, anlatılanların mantıksal tutarlılık içerisinde ifade edilmesini gerekli kılar. Ö3, bu örnek öncesinde sorulan soruya uygun, net bir düşünceyi belirtip sonrasında bu örneği destek ve pekiştirme amacıyla kullanmış olsaydı cevabı uygun kabul edilebilirdi. Aşağıda Ö3'ün sözlü anlatımından alınan örnek yer almaktadır.

“Biraz klişe gelebilir ama şey... Herkes aynı olsaydı insanların birbirinden farkı olmazdı, o zaman insanların farkı anlaşılmazdı mesela ben mavi gözlüyüm, siz işte yeşil gözlüsünüz ikimiz de mavi gözlü olsak hani bi mavi gözlü olmanın bi değeri olmazdı çünkü herkes de mavi gözlü yani işte bunun gibi farklar olması gerekiyor ki insanların değerleri anlaşılabilsin işte.”

Konuşmanın sonlarına doğru belirli yönlendirmelerle içerik olarak kompozisyon bütünlüğü yeterli görülmektedir.

“Ben uyusam, kalksam, yatsam herkes böyle yaşasa hayat sıkıcılaşır her zaman aynı şeyi yaşarsınız bunun için de işte hayatına farklı şeyler eklemesi lazım mesela insanın yaşadığı şehir onun yaşadığı coğrafya falan hepsi bunun yaşamını etkiliyo işte o insanın dinini bakış açısını kişiliğini falan hepsini etkiliyo farklılık olması lazım ki insan hayattan zevk alabilsin o zaman yaşamın zaten bir mantığı olmazdı bence.”

9. Örnek-3. Yazılı ve sözlü anlatımın anlamsal bütünlük bakımından karşılaştırılması

Ö3'ün yazılı anlatımı içerik ve anlamsal bütünlük bakımından diğer öğrencilerden farklı bir bakış açısına sahip olmasına rağmen sözlü anlatımında kullandığı örnekler, açıklamalar, cümlelerin akışı kapsamında değerlendirildiğinde, sözlü anlatımı belirlenen ölçüt bakımından daha iyi durumdadır. Yazılı anlatımın ortaya çıkması hususunda izlenen kısa filmde temel düşünce tembelliktir. Ö3'ün yazılı anlatımında ise ana düşünce çıkarlar olarak belirlenmiştir. Bu durum yazılı anlatımın en önemli unsurlarından biri olan özgünlüğe tam anlamıyla uygundur. Ancak iki anlatım türünün içerik olarak kompozisyon bütünlüğüne bakıldığında durum değişmektedir. Ana düşüncenin temellendirilmesi, cümleler arası geçiş ve anlam akışını bozmayan ifadelerin kullanımı sözlü anlatım türünde daha uygun görülmektedir. Bu durumla ilgili Ö3'ün ifadeleri aşağıdadır.

Sözlü anlatım: “İnsanlar kendi hayatlarına her zaman farklı şeyler eklemeli önceden söylediğim gibi insanın yaşadığı şehir onun yaşadığı coğrafya bulunduğu aile hepsi o insanın yaşamını olumlu olumsuz her türden etkiliyo işte o insanın davranışlarına da yansıyo herkes aynı yaşasa davranışlar da aynı olurdu hiçbir şeyden zevk alamazdık çok sıkıcı olurdu.”

Yazılı anlatım: “Kendi çıkarlarını düşünen bu kukla belkide kızın ödev yaparken ne kadar sıkıldığını görmüş daha sonrasında fiziksel özelliklerinden yardımda alarak kıza ödevleri hakkında yardım etmek istemiş.”

B. Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme

1. Örnek- 4. Yazılı anlatım

(Ö4)

Eğer ödevlerimizi biz değil başkasına yaptırırsak zamanla geri kalırız ve büyüdüğümüzde bu bizim hayatımızı çok etkiler ve pişman oluruz. İzlediğimiz animasyonlarda tıpkı bu fikir anlatılmış. Kız ödevlerini kendi yapması gerekirken oyuncak yapıyor ve oyuncak zamanla bilgileri öğreniyor ve büyüyor. Ama kız sürekli telefonla vakit geçirip hiç okulda bir şey öğrenmediği için oda oyuncak döndürüyor. Bu yüzden ödevlerimizi bir başkasına değil kendimiz yapmalıyız. Kendimiz yaparsakta birşeyler öğreniriz ve ileride çok işimize yarar. Ama yapmazsak öğrenemeyiz ve geride kalırız. Buda ileride hiç işimize yaramaz. O yüzden başkalarına ödevlerimizi yaptırmamalıyız. Kendimiz yapmalıyız.

Ö4'ün yazılı anlatımı değerlendirildiğinde genellikle her cümlesi aynı anlamda kullanılmıştır. Genellikle aynı cümlenin metin içerisinde birden çok yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Aynı durumu farklı cümlelerle ifade eden Ö4, ana düşüncüyü her cümlesinde belirtmiştir. Zaten anlatım miktarı olarak kısa olan kompozisyonda sık sık aynı anlamı ifade eden cümlelerin kullanılması anlatımın açıklığını ve özlüğünü kaybetmesine sebep olmaktadır. Aynı düşüncüyü ifade eden cümleler aşağıda sunulmaktadır.

“Eğer ödevlerimizi biz değil başkasına yaptırırsak zamanla geri kalırız.”

“Bu yüzden ödevlerimizi bir başkasına değil kendimiz yapmalıyız.”

“Ama yapmazsak öğrenemeyiz ve geride kalırız.”

“O yüzden başkalarına ödevlerimizi yaptırmamalıyız.”

“Kendimiz yapmalıyız.”

Anlatılmak istenen ana düşünceye uygun cümleler olmasına rağmen ana fikri sürekli tekrar ediyor olması ana düşüncenin açık, net ve öz cümlelerle ifade edilmemesine sebep olmaktadır. Bu hususta belirtilmek istenen asıl mesajın kompozisyona yayılması ve tek cümlede toparlanması oldukça faydalı olacaktır. Ö4'ün cümleler arası bağ kurmada ve giriş, gelişme, sonuç bölümlerine uygun cümle yazmakta zorlandığı tespit edilmiştir. Bu tespiti yönelik Ö4'ün kullandığı cümleler aşağıda yer almaktadır.

“Ama yapmazsak öğrenemeyiz ve geride kalırız. Buda ileride hiç işimize yaramaz. O yüzden başkalarına ödevlerimizi yaptırmamalıyız.”

Anlamın açık olması, kullanılan sözcüklerin olması gereken yerde bulunmasını gerektirir. Ö4'ün anlatımında düşüncelerin birçoğunun açık olmadığı görülmektedir. Cümleler anlam bakımından anlaşılır değildir. Açıklığı yansıtmayan cümlelerin bazıları aşağıda yer almaktadır.

“İzlediğimiz animasyondada tıpkı bu fikir anlatılmış zamanla bilgileri öğreniyor ve büyüyor”

“Eğer ödevlerimizi biz değil başkasına yaptırırsak zamanla geri kalırız ve büyüdüğümüzde de bu bizim hayatımızı çok etkiler ve pişman oluruz.”

Bağlamın sınırlılığını kaybetmemesi açısından anlamın ve ana düşüncenin net olması oldukça önemlidir. Ö4, kompozisyonda net olmayan bazı ifadeler kullanmıştır. Netlik, anlamın açık ve anlaşılır olma durumudur. Ö4'ün kompozisyonunda yer verdiği bazı cümleleri aşağıdadır.

“kız ödevlerini kendisi yapması gerekirken oyuncağı yapıyor ve oyuncağı zamanla bilgileri öğreniyor ve büyüyor. Ama kız sürekli telefonla zaman geçirip hiç okulda bir şey öğrenmediği için oda oyuncağına dönüşüyor.”

Yukarıdaki örnekte sık sık anlatım bozukluğu yapılması ve dil kullanımının zayıflığı, ana düşüncenin netliği bakımından tehdit olarak kabul edilebilir. Doğru ve yeterli dil kullanımı bağlamında net olan ifadelerde anlatım bozukluğu bulunmaz.

2. Örnek-4. Sözlü anlatım

Ö4'ün sözlü anlatımında ana düşünceyi yansıtan ifadelerin açıklığı yeterli görülmemiştir. Sözcüklerin cümleye bağlanmaması ve bir anlam oluşturmaması ana düşüncenin anlaşılabilirliğini kaybetmesine ve açık, net, öz ifadelerin ortaya çıkmamasına sebep olmaktadır. Bu kapsamda sözlü anlatım için sorulan soruya yönelik dikkat çeken cümleler aşağıda yer almaktadır.

“Hiç kimse başarılı olamazdı gibi yani şey...ııı..”

“Her gün aynı şey yapıldığında hayatın bi anlamı olmazdı yani sıkılırdık. Başka... Aklıma pek bişey gelmiyo ama.”

“Hayat sıkıcı olurdu. Yani herkes çünkü aynı şeyi yapıyo sonuçta”

“Herkes eşit davranırdı.”

“Başka aklıma gelen bişey yok”

“İu, şey olumlu yönleri olabilir şey aklıma pek bişey gelmiyo”

Ö4, sözlü anlatım sırasında sıkça *“aklıma bir şey gelmiyo”* ifadesini kullanmıştır ancak hemen ardından yeni cümleler kurmaya devam etmektedir. Çoğunlukla cümleler arasında geçiş yaparken duraksamaların olmaması dolayısıyla gereksiz cümle uzatımı gerçekleşmektedir. İlgili örnek cümleler aşağıda bulunmaktadır.

“Yani dünyadaki birçok insan sağlıklı olurdu şey herkesin doktor gibi yaşadığı”

“Herkes doktor olsa bissürü hastanenin olmasına neden olur birçok hastane olurdu başka şey yani...”

“Sıkıcı olurdu hayatın bi anlamı olmazdı yani başka sevmediğimiz şeyler olurdu yani bir insanın sevdiği ama bi insanın hiç sevmediği şeyleri yapmak zorunda kalırdık.”

Aşağıdaki örnekte birkaç cümleyle anlatılabilecek düşüncenin dolandırılması ise anlatımın açıklık ilkesine aykırı bir durum oluşturmuştur. Ayrıca tamamlanmayan cümlelerin başka bir cümleyle devam ettirilmeye çalışılması yine anlamın ve anlatımın net, açık ve öz olmasına zarar vermektedir.

“Babam doktor herkes babam gibi yaşasa yani birçok insan sağlıklı olurdu çünkü herkes doktor olunca herkes düzenli uyanırdı falan... Yani dünyadaki birçok insan sağlıklı olurdu şey herkesin doktor gibi yaşadığı”

“Herkes doktor olsa bissürü hastanenin olmasına neden olur, birçok hastane olurdu başka şey yani herkes doktor olsaydı başka aklıma bişey gelmiyor.”

3. Örnek-4. Yazılı ve sözlü anlatımın ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumunun karşılaştırılması

Ö4’ün sözlü anlatımında ana düşünce ve görüşlerindeki açık, net ve öz ifadelerin kullanılma durumu yazılı anlatımına göre daha iyi düzeydedir. Anlamın açık, net ve öz olması durumunun sözlü anlatımında daha iyi olmasının temel sebebi Ö4’ün kompozisyonunda sık sık aynı anlamı ifade eden cümleleri tekrar etmesidir.

Esasında öğrencinin kendi içerisinde yazılı ve sözlü anlatımının değerlendirilmesi hususunda iki anlatım türünde de ana düşüncenin açık, net ve öz

cümlelerle ifade edilmediği tespit edilmiştir. Fakat öğrencinin iki anlatım türü bağlamında anlamsal olarak ana düşünceyi açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumuna göre kıyaslanacak olursa; sözlü anlatım esnasında kullandığı cümleler, yazılı anlatımda kullandığı cümlelere göre daha iyi durumda yer almaktadır. Nitekim izletilen kısa filmde sonra yazılan kompozisyon ve sorulan soruya yönelik cevabın bağlamına göre bir değerlendirme yapılmaktadır.

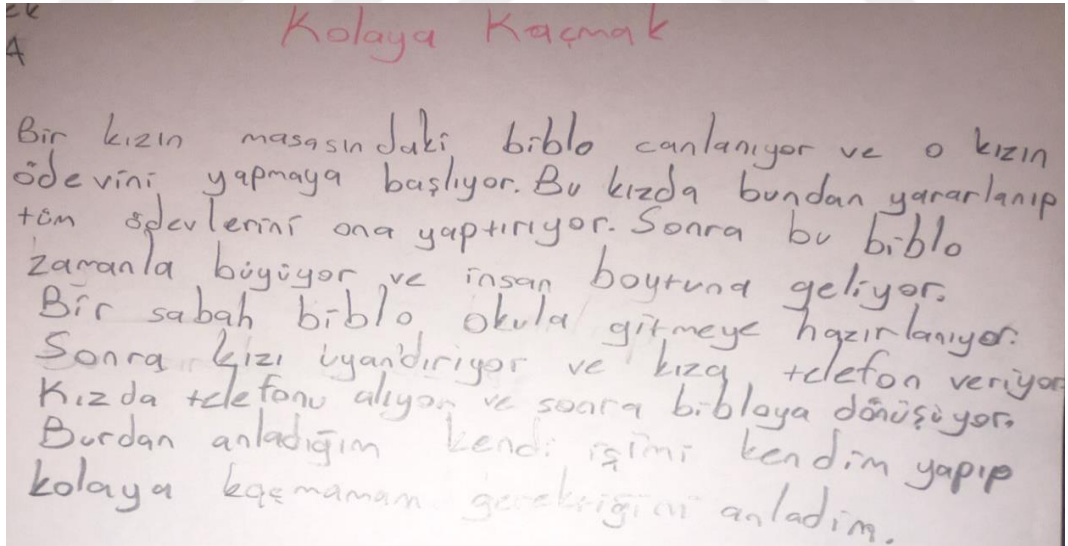
Öğrencilerin iki anlatım türünde de ana düşünceyi ifade ettiği cümleler aşağıda yer almaktadır.

Yazılı Anlatım: “Eğer ödevlerimizi biz değil başkasına yaptırırsak zamanla geri kalırız ve büyüdüğümüzde de bu bizim hayatımızı çok etkiler.”

Sözlü Anlatım: “Her gün aynı şey yapıldığında hayatın bi anlamı olmazdı yani sıkılırdık.”

4. Örnek-5. Yazılı anlatım

(Ö5)

Ö5'in yazılı anlatımı değerlendirildiğinde genellikle içerik olarak açık, net ve öz ifadeler kullandığı söylenebilir. Aşağıdaki örnek cümlelerden anlaşılan Ö5'in olay akışını kaçırıp oldukça az kelimeyle çok şey anlatmak istemesidir. Olaylar arasındaki boşluğun okuyucu tarafından doldurulması gerekmektedir. Ana düşüncenin desteklenmesine yönelik ifadeler de bulunmamaktadır. Ayrıca olayların ya da durumların ilerleyişi ve geçişi ani biçimde gerçekleşmektedir. Olaylar ve durumlar

arasında mantıklı bağlantılar, zamansal tutarlılıklar bulunmamaktadır. Bu durum da ana düşüncenin anlam düzeyinde açık ve net olmasını engellemektedir.

“Bir kızın masasındaki biblo canlanıyor ve o kızın ödevini yapmaya başlıyor.”

“Bu kızda bundan yararlanıp tüm ödevlerini ona yaptırıyor. Sonra bu biblo zamanla büyüyor ve insan boytuna geliyor. Bir sabah biblo okula gitmeye hazırlanıyor. Sonra kızı uyandırıyor ve kıza telefon veriyor. Kızdatelefonu alıyor ve sonra bibloya dönüşüyor. Burdan anladığım kendi işimi kendim yapıp kolayla kaçmamam gerektiğini anladım.”

Metnin derin anlamında akışa yayılan ani geçişler sebebiyle ana düşüncenin net, açık ve öz bir şekilde ifade edilmesini engellemektedir. Ö5’in yukarıdaki örnek cümleleri arasında zamansal ve anlamsal bağlantı kurulmakta oldukça zorlanılmaktadır. Metnin ana hattı bağlamında çıkarılan sonuca uyumlu ifadeler yer almamaktadır. Kısa filmi izlemeyen bir kişi Ö5’in kompozisyonunu okuduğunda metinde yer alan boşlukları doldurmakta zorluk yaşayacaktır. Boşlukların anlamlı biçimde geliştirilmesi metni öz, net ve açık hale getirecektir. Anlamsal boyutta kompozisyonun ana düşüncesi açık, net ve öz cümlelerle ifade edilmiştir, denilebilmektedir. Kompozisyonun yardımcı düşünce ve farklı cümlelerle genişletilmesi gerekmektedir. Ayrıca kompozisyon akışı bakımından serim, düğüm, çözüm bölümlerinin oluşturulması ana düşüncenin açıklık, netlik, özlük gibi niteliklerini sağlamlaştıracaktır.

Ana düşüncenin “kolaya kaçmamak” olduğunu belirten Ö5, bu fikrini daha açık, öz ve net cümlelerle ifade etmelidir. Bir kompozisyonun ana düşüncesi tek cümleden oluşamaz. “Kolay Hayat/The Easy Life” isimli kısa filmde izlenenler aktarılmış, sonrasında tek cümleyle ana fikir belirtilmiştir. Anlam bakımından kabul edilir olsa da geliştirilmesi gereken düşünce ve görüşler bulunmaktadır.

5. Örnek-5. Sözlü anlatım

Ö5’in sözlü anlatımı ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumunu bakımından değerlendirildiğinde; anlamsal boyutta açık, net ve öz ifadeler kullanmadığı göze çarpmaktadır. Dinleyici tarafından doldurulamayan boşlukların fazlalığı ve verilen örneklerin tam anlamıyla açıklanmamış olması anlama sürecini zorlaştırmaktadır. Bu durumla ilgili örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır.

“Yani herkes mesela bi ev, aynı evde yaşıyo... Aynı ev şekliyle...”

“Bence biraz zor olurdu çünkü mesela herkes aynı yaşam şeklinde yaşıyorsa herkes aynı işi yapardı yani herkes doktor olsa evleri kim yapçak, mesela bu yüzden karmaşa yaşanırdı bence.”

Ö5’in aşağıdaki cümlesinde herkesin yaşam şeklinin aynı olmasından dolayı tüm insanların aynı mesleği yapacağı belirtilmektedir. Ancak açık ve net olmayan yargılar bulunmaktadır. Herkesin aynı yaşam şekliyle yaşamasının aynı mesleği icra ediyor olmasına bağlanması durumu belirtilirken eksik ifadeler kullanılmıştır. Tüm insanlar nasıl bir yaşam şekli benimserse aynı mesleklerin ortaya çıkacağı net olarak belirtilmelidir. Verilmek istenen mesaj sığ biçimde net, açık ve öz olmayan yargılarla dile getirilmiştir. Dinleyicinin anlam düzeyine bırakılan kısım oldukça geniştir. Ayrıca cümlenin son kısmında bahsedilen kargaşanın kaynağı öz biçimde belirtilmemektedir. Ö5’in sözlü anlatımında yer alan aşağıdaki bölümü, konuşmanın amacının ve anlamının kaybolup ana düşünceye özgü açık, net ve öz ifadelerin kullanılmadığının göstergesi niteliğindedir.

“İşte dediğim gibi herkes aynı yaşam şeklinde yaşıyorsa herkes aynı mesleği yapıyodur muhtemelen işte herkes doktor olsa kim evleri yapçak kim mühendis olacak bu da kargaşa yaratır. “

“Çok sıkıcı olurdu bide bence insanlara numara verebilirlerdi böyle olsaydı çünkü insanlar aynı yaşam şeklinde yaşıyınca mesela aynı kadınlar hep aynı saç şeklini yapar ondan da hep karıştırdı bu yüzden bence insanlara hep numara verirlerdi. Kıyafetlerinde yazardı numaraları ya da isimleri de yazılabilir. İşte şey isimler de aynı olabiliyo ya mesela iki kişinin de adı Ayşe olabiliyo ya ondan dolayı... uı... başka... bu kadar.”

Ö5’in yukarıdaki sözlü anlatımında ana düşünceyi yansıtan ifadelerin açıklığı ve anlam düzeyi yeterli görülmemektedir. Sözcüklerin cümleye bağlanmaması ve bir anlam oluşturmaması ana düşüncenin anlaşılabilirliğini kaybetmesine ve açık, net, öz ifadelerin ortaya çıkmamasına zemin hazırlamaktadır. Ö5, tüm insanların aynı hayat tarzından dolayı fiziksel olarak birbirlerine benzeyeceklerini düşünmektedir. Bu benzemeden dolayı insanların isimlerinin olmayacağını ve numaralarla tanımlanacaklarını belirtmektedir. Ö5, bu durumu öz, net ve açık ifadelerle açıklamamasının yanı sıra mantıksal bir anlam temeliyle desteklememektedir. Ana

düşünceye yönelik ifade edilenler kapsamında da bir sonuç yargısı elde edilmemektedir. Bu husus da sözlü anlatımda bahsedilen ana düşüncenin açıklığını ve netliğini ciddi anlamda zedelemektedir. Ö5'in aşağıda yer alan konuşmasında ana düşüncenin açık, net ve öz cümlelerle aktarıldığı tespit edilmiştir. Ö5'in sözlü anlatımı genel olarak değerlendirildiğinde anlam bakımından ana düşüncenin açık, net ve öz biçimde ifade edilme durumu bağlamında kullandığı en başarılı sayılabilecek bölümü aşağıda bulunmaktadır. Konuşmanın sonlarına doğru kendi içinde çelişkili ifadelerle zihinsel süreçlerden geçen Ö5, insanların tümünün aynı yaşam şeklini benimsemesi durumunda hem kargaşa yaşanacağını hem de kargaşa yaşanmayacağını, sözlü anlatımı sırasında belirli örneklerle ifade etmektedir.

“Hırsızlıklar azalır yani hiç olmaz daha doğrusu çünkü işte herkes aynı şeyi yapar kimse hırsız olmaz herkes aynı şekilde yaşar aynı yaşam koşullarında bu da kimseyi çalmaya ya da işte öyle çalmaya yönlendirmez. İyi bireyler yetiştirilir. İşte herkes iyi örnek olur çocuklarına o da işte yine iyi bireyler yetiştirir. Yani bi kargaşa yaşanır diyorum bi kargaşa yaşanmaz diyorum gibi olacak ama çok kargaşa olmaz mesela trafikte herkes kurallara uyar. Öyle...”

6. Örnek-5. Yazılı ve sözlü anlatımın ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumunun karşılaştırılması

Ö5'in yazılı ve sözlü anlatımı karşılaştırıldığında yazılı anlatımı, ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumu bakımından daha iyi olduğu tespit edilmektedir. Sözlü anlatım türünde ana düşüncenin veriliş biçimi derin anlamda mantıksal bir zemine oturtulamamıştır. Bu durum da paralel olarak açık, öz ve net biçimde ele alınmış bir ana düşüncenin bulunmamasına neden olmaktadır. Kompozisyonun önemli bir kısmını kısa filmdeki olaylar kapsamaktadır ancak iki anlatım türünde ana düşüncenin ifade edilme biçimi anlamlı farklılıklar içermektedir. Yazılı anlatımın yardımcı düşünce ve farklı cümlelerle genişletilmesi gerekmektedir. Ayrıca kompozisyon akışı bakımından giriş, gelişme, sonuç bölümlerinin oluşturulması ana düşüncenin açıklık, netlik, özlük gibi niteliklerini sağlamlaştıracaktır. Konuşmada da yardımcı düşünce ve farklı cümlelerle ifadenin genişletilmesi gerekmektedir. Desteklenmeyen yargılar, boşluklu ifadeler, yeri dinleyici tarafından doldurulamayan düşünceler sözlü anlatımın anlamca açık, net ve öz olmasına engel teşkil etmektedir.

İki anlatım türünde kullanılan birtakım cümleler aşağıda yer almaktadır.

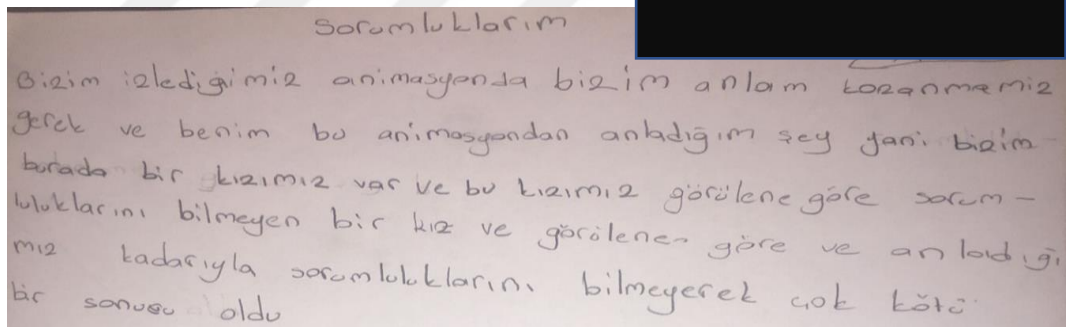
Sözlü Anlatım: “Herkes aynı şekilde yaşasa bi yer çok böyle az kişi olur orda bi tarafta çok kalabalık olur herkes oraya gider. Sıkıcı olur. Bide yani hep aynı şeyler her gün aynı şey herkes aynı şeyi yapıyo, mesela biz okuldayken bi gün bi olay yaşanabilir ama hep aynı şey olursa o yaşanmaz.”

“Bide çok sıkıcı olurdu.”

Yazılı Anlatım: “Bu kızda bundan yararlanıp tüm ödevlerini ona yaptırıyor. Sonra bu biblo zamanla büyüyor ve insan boytuna geliyor. Bir sabah biblo okula gitmeye hazırlanıyor. Sonra kızı uyandırıyor ve kıza telefon veriyor. Kızdatelefonu alıyor ve sonra bibloya dönüşüyor. Burdan anladığım kendi işimi kendim yapip kolaya kaçmamam gerektiğini anladım.”

7. Örnek-6. Yazılı anlatım

(Ö6)

Ö6, kompozisyon adı altında tek bir cümle ifade etmiştir. Herhangi bir türde anlatım yapabilmek için öncelikle anlama gereklidir. Anlama süreci için gerekenler yapılmasına karşın somut biçimde ortada olan cümlede herhangi bir anlamayı yansıtan ifadelerden bahsedilemez. Kısa filmi izledikten sonra kaleme alınan yukarıdaki kompozisyonda “Sorumluluklarım” başlığı kullanılmıştır. Başlık, ana düşüncenin anlamca açık, net ve öz olmasına destek olmaktadır ancak ortada yer alan bir metin bulunmamaktadır. Ö6, aynı anlamı ifade eden kelimeleri sıklıkla kullanarak yalnızca kâğıdı doldurmaktadır. Yazılı anlatımı, ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumu bakımından da yetersiz bulunmaktadır.

“Bizim izlediğimiz animasyonda bizim anlam kazanmamız gerek ve benim bu animasyondan anladığım şey yani bizim burada bir kızımız var ve bu kızımız görülene göre sorumluluklarını bilmeyen bir kız ve görülenen göre ve anladığımız kadarıyla sonucunu bilmeyerek çok kötü bir sonucu oldu.”

Ö6, sorumluluklarını bilmeyen bir kızın karşılaştığı kötü durumu belirtmek istemektedir. Kısa filmin konusuna oldukça uygun bulunan ana düşüncenin farklı cümleler kullanılarak geliştirilmesi, yardımcı düşüncelerle pekiştirilmesi yukarıdaki cümlelerin metne dönüşmesini sağlayacaktır. Anlam olarak da bu ana düşüncenin geliştirilerek açık, net ve öz ifadeler kullanılarak gözden geçirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

8. Örnek-6. Sözlü anlatım

Ö6’nın aşağıdaki sözlü anlatımı net, öz ve açık olarak bir ana düşünce belirtmemektedir. Düşünce ve yargılar belirli aşamalardan, zihinsel süreçlerden geçmeden sözlü olarak düşünmeyi ifade etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum da Ö6’nın anlama ve anlatma becerilerinin önemli ölçüde geliştirilmesi gerektiğini yansıtmaktadır.

“Çok kötü. Mesela atıyorum bunu gerçekten söylüyorum daha bana hiç bi arkadaşım inanmıyo bak herkese böyle olsaydı hiç kötü çok kötü olurdu ama diğer açıdan da bakarsak ya benim gibi arkadaşlarıyla çok şey yapamayan ya da arkadaşlarına çok şey yapamayan çok bağımlılık hissetmeyen birisi olursa herkes kötü hisseder ve onunla ilgili empati kurup belki davranışlarını değiştirebilirdi ama ona bakarsan gerçekten çok kötü olurdu diğer yanlarına da bakarsak iki yönden bakabiliriz buna biri çok kötü biri de çok iyi.”

“Herkesin davranışlarının ve yaşadığı duyguların aynısı olması kötü. Çünkü bir örnek daha verebilir miyim? Maalesef şu hayatta kadın cinayetlerinden birçoğunu görüyoruz haberlerde de duyuyoruz maalesef atıyorum Allah korusun da benim anneme de böyle bişey oldu ya tacize uğradı ya belki öyle bişey olmaz da babam belki bıçakladı onu herkesin annesine olsaydı bu nolurdu bir çocuğun ya da başka birinin psikolojisi ortada kalmazdı ve dünya olarak herkes yani nasıl anlatabilsem yıkılırdık.”

Ö6’nın yukarıdaki ifadesinde somut ifadelerden ileri gidilmediği tespit edilmektedir. Ö6’nın bulunduğu gelişim düzeyi göz önüne alındığında sözlü anlatım

esnasında soyut ifadelerin, düşünce dünyasının ortaya çıkarılması, anlamlı örneklendirmeler, benzeşimler kurulması ana düşüncenin açık, net ve öz biçimde geliştirilmesi gerekmektedir. Anlatımın çeşitli yol ve yöntemlerle geliştirilmesi gerekmektedir. Soyut bağlamların da anlatıma eklenmesi gerekmektedir. Ortaokul düzeyinde olan Ö6'nın hala somut ifadeleri kullanması oldukça dikkat çekici görünmektedir. Yaşam şeklini yalnızca davranışlar olarak belirten Ö6'nın yine somut olarak verdiği örnekler aşağıda yer almaktadır.

“Olumlu yönü hayatımızda olumsuz yönler kadar olumlu yönler de var mesela az önce benim anlattığım arkadaş olayından birinin birine davrandığı olaydan empati kurması insanoğlu çok anlamıyo ama yine de neyse.”

“Bunla ilgili mesela atıyorum ben bugün arkadaşlarımla buluşcam dördüncü sınıftaki ee o zaman şimdiki arkadaşlarım da gelmiş olacak aynı olacak ya da başka bi kafede buluşacaklar ya onun gibi mesela.”

“Mesela bir kişi araba kazası yaptı diğer kişi bir hafta ya pardon bir saat sonra belki yine o araba kazası olacak herkes bir saat sonra herkes kaza yaptığında ölürüz yani ya bir gece ya iki gün içinde ölü biter yani”

“Başka mesela ben şu anda inşallah olur da gittim telefon aldım ayfon yedi şimdi benim arkadaşım da gitçek atıyorum üç saat sonra gidip telefon alacak üretimler artcak fiyatlar artcak.”

“Aslında bu u şey her şeyi herkesin aynı olma durumundan bizim sınıfta da var. Mesela herkes geliyo sizin yanınıza.”

9. Örnek-6. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumunun karşılaştırılması

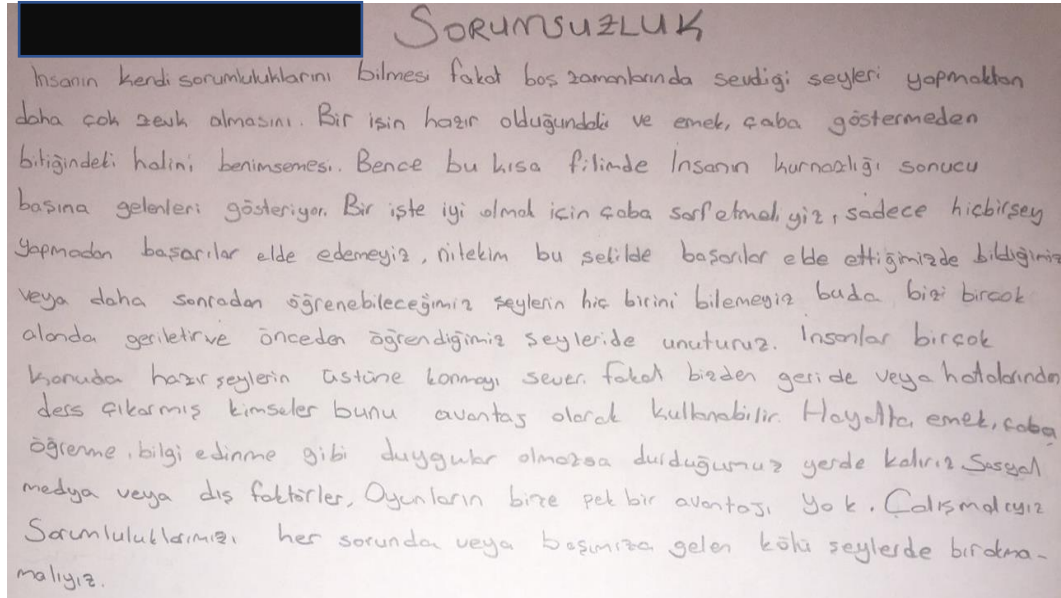
Ö6'nın iki anlatım türünde de ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme durumu yeterli görülmemektedir. Ancak Ö6'nın sözlü anlatımı, belirli yönlendirmelerle desteklendiğinde yeterli düzeye erişebildiği gözlemlenmektedir. Anlatım becerilerinin yetersizliği ve anlamsal boyutta açık, öz ve net ifadelerin bulunmaması hem yazılı hem de sözlü anlatım bağlamında geliştirilmesinin yanı sıra iletişimsel olarak desteklenmesi gerektiğini de göstermektedir.

Ö6'nın yazılı ve sözlü anlatımı belirlenen başlık kapsamında karşılaştırıldığında sözlü anlatımında daha açık, net ve öz ifadeler bulunmaktadır. Kesin bir ayırım yapmak oldukça güçtür ancak verilen örnekler, geliştirilen düşünceler ölçme araçlarına cevaben anlam olarak uygunluk bakımından sözlü anlatımın yazılı anlatıma göre daha iyi durumda olduğu söylenebilmektedir. Öğrencinin kompozisyonda belirtmek istediği ana düşünceyi anlamlı seviyede çeşitli cümlelerle destekleyip pekiştirmesi gerekmektedir.

C. Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme

1. Örnek-7. Yazılı anlatım

(Ö7)

“İnsanın kendi sorumluluklarını bilmesi fakat boş zamanlarında sevdiği şeyleri yapmaktan daha çok zevk almasını. Bir işin hazır olduğundaki ve emek, çaba

göstermeden bitiğindeki halini benimsemesi. Bence bu kısa filmde İnsanın kurnazlığı sonucu başına gelenleri gösteriyor.”

Ö7'nin yukarıdaki ifadesinde belirli bir ana düşünceden ya da belirli bir yardımcı düşünceden bahsedilmemektedir. İlk iki cümlede bir kavram tanımı yapılmak istenmiştir fakat o kavramın ne olduğuna dair bir bilgi yer almamaktadır. Kompozisyonun genel görüntüsünde de biçim olarak değil anlamın derinliği doğrultusunda yardımcı düşüncelerin bulunmadığı görülmektedir. Üçüncü cümlede kısa filmin ana fikrinden bahsedilmektedir. “Kolay Hayat/The Easy Life” isimli kısa film çerçevesinde kaleme alınan bu kompozisyonda asıl anlatılmak istenilenin parçalara bölünerek konunun daha iyi ve etkili ifade edilmesi durumunun, yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ö7'nin aşağıdaki cümleleri bazı anlatım bozuklukları ve eksiklikler taşısa da anlam olarak ana düşünceye uygun yardımcı düşünce niteliğindedir. Metnin ana fikri başlıktan da anlaşılacağı üzere “sorumsuzluk” olarak belirlenmiştir. Sorumsuzluk ile ilgili bazı düşünceler belirtilmiş sonrasında bir işte iyi olmanın gereklilikleri üzerinde durulmuştur. Ö7'nin ifade ettiği ana fikir ve yardımcı düşüncenin kısa filmle, konuyla ve kompozisyonla uyumlu ve uygun olduğu tespit edilmektedir. Fakat kompozisyon içerisinde farklı düşünceler bölümlere yani paragraflara ayrılmalıdır. Ö7, metni tek bir paragraf içerisinde farklı düşünceler belirterek yazmıştır. Bu durum da anlaşılabilirliği bir hayli zorlamaktadır.

“Bir işte iyi olmak için çaba sarf etmeliyiz, sadece hiçbirşey yapmadan başarılar elde edemeyiz, nitekim bu şekilde başarılar elde ettiğimizde bildiğimiz veya daha sonradan öğrenebileceğimiz şeylerin hiçbirini bilemeyiz buda bizi birçok alanda geriletir ve önceden öğrendiğimiz şeyleride unuturuz.”

Ö7'nin aşağıdaki ifadeleri içerisinde anlam bakımından önceki ve sonraki bahsedilenler mantıklı ve anlamlı bir bütünlük sağlamamaktadır. Örnekler ve yardımcı düşünceler oldukça iyi durumda görülmektedir ancak birbirlerinin arasında uyum ve mantıklı bir bağlantı bulunmamaktadır. Duygu olarak belirtilen emek, çaba, öğrenme ve bilgi edinme kavramları davranış ya da istek olarak belirtilmelidir. Söylenmek istenilen asıl mesajın parçalara bölünmemesi de iyi ve etkili ifadeye olumsuz biçimde tesir etmektedir. Ana konu etrafında yardımcı düşünceler geliştirilmeli, yardımcı konularla ve örneklerle anlatım güçlü hale dönüştürülmelidir.

“İnsanlar birçok konuda hazırşeylerin üstüne konmayı sever. fakat bizden geride veya hatalarından ders çıkarmış kimseler bunu avantaj olarak kullanabilir. Hayatta emek, çaba, öğrenme, bilgi edinme gibi duygular olmazsa durduğumuz yerde kalırız.”

“Sosyal medya veya dış faktörler, Oyunların bize pek bir avantajı yok. Çalışmalıyız Sorumluluklarımızı her sorunda veya başımıza gelen kötü şeylerde bırakmamalıyız.”

2. Örnek-7. Sözlü anlatım

“Yani çok sıradan hayat çok sıradan olurdu yani çok sıkıcı olur. Belli bi düzen olurdu insanın kendine ait günlük rutinleri olmazdı. Çok sıkıcı olurdu. Herkes birbirinin yaptığını yapardı. Yani mesela ben bi öğrenciyim sabah kalkıp okula geliyorum okulda eve geliyorum ondan sonra ders çalışıyorum. Film falan izliyorum benim kendi rutinim ama çalışan bi insan olsa mesela sabahın beşinde kalkar, işine gider sonra arkadaşlarıyla yemeğe çıkar, eve gelir, işlerini halleder farklı yaşantısı olur. “

Ö7'nin yukarıdaki sözlü anlatımında ana düşünce etrafında gelişen yardımcı düşünceler daha da geliştirilmelidir. Sözlü anlatımda yer alan örneklendirmeler hem konuyla hem de sorulan soruyla ilgili görünmektedir.

Aşağıda yer alan ifadeler yardımcı düşünceler olarak görülebilir fakat bu fikirler de geliştirilmeden, desteklenmeden bırakılmıştır. Belirli bölümlendirmeler bulunmamaktadır. Anlatım esnasında asıl mesajın parçalara bölünmemesi durumu iyi ve etkili ifadeyi olumsuz yönde etkilemiştir.

“Farklılıklar olmazdı. Herkes bi işte iyi olurdu diğer işler çok yani çok geri planda kalırdı.”

“Arkadaşlarımız falan herkesin mesela sırları falan aynı olurdu. Meslek seçimimizi falan çok etkilerdi. Mesela o da doktor oluyo ben de doktor oluyorum ve bi öğretmene ihtiyaç var mesela ülkede biz doktorlar olarak iyiyiz ama bi öğretmen olmadığı için ülke çok geride kalırdı.”

3. Örnek-7. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumunun karşılaştırılması

Ö7'nin iki anlatım türü, ana düşüncenin yardımcı düşünce ve örneklerle ifade edilmesi durumu dikkate alınarak karşılaştırıldığında; sözlü anlatımının daha iyi durumda ve yeterli olduğu görülmektedir. Ana fikir etrafında şekillenen yardımcı düşünce ve örnekler yazılı anlatımda daha sınırlı kalmıştır. Hem ana düşünceye uygunluk hem de nicelik olarak yan düşüncelerin ve örneklerin sayıca fazla olması sözlü anlatımı daha anlaşılır kılmıştır. Anlamca bakıldığında da yazılı anlatımda daha çok kısa filmin ana fikri üzerinde durulduğu tespit edilmektedir. Aşağıda iki anlatım türü için en başarılı sayılabilecek yardımcı düşünce ve örneklere yer verilmiştir.

Yazılı Anlatım: “Bir işte iyi olmak için çaba sarf etmeliyiz, sadece hiçbir şey yapmadan başarılar elde edemeyiz, nitekim bu şekilde başarılar elde ettiğimizde bildiğimiz veya daha sonradan öğrenebileceğimiz şeylerin hiçbirini bilemeyiz buda bizi birçok alanda geriletir ve önceden öğrendiğimiz şeyleride unuturuz.”

Sözlü Anlatım: “Meslek seçimimizi falan çok etkilerdi. Mesela o da doktor oluyo ben de doktor oluyorum ve bi öğretmene ihtiyaç var mesela ülkede biz doktorlar olarak iyiyiz ama bi öğretmen olmadığı için ülke çok geride kalırdı.”

4. Örnek-8. Yazılı anlatım

(Ö8)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Günün birinde bir kız çalışıyormuş. Bu kız ders yapmayı hiç sevmemiştir. Ertesi gün masasının üzerine bir not gözetmiş "derslerimi yap" yazıyormuş notta. Sonra kız buna çok sinirlenip ders çalışmama kararı vermiştir. Bundan dolayı annesi ve babası onun idarelerini yapıyordu öğretmeninden okumasını istemesi için. Sonra kız sadece telefonla oynayarak bütün sorumluluklarını annesi ve babası yapıyormuş. Kız sonra öğretmen yaptırdığı bir sınavda kötü not çıkardığı için çalışıyormuş. Çalışmasam idarelerin eline düşer demis. Sonra gece uyurken bir rüya görmüş. Rüyasında derslerini kendisi yapıyormuş ve uyanınca öğretmenini görmüştü. Çocuk bunu görünce korktu öğretmenini çok kızdı. En sonunda kız tamam telefon oynamayacağım, derslerimi kendim yapacağım, bütün sorumluluklarımı kendim yapacağım demiş. uyanınca gördüğü rüyadan ders çıkarmış ve artık rüyasında dediği şeyleri uygulamış.

Ö8'nin yazılı anlatımı ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumu bakımından değerlendirildiğinde geliştirilebilir olarak görülmektedir. Kısa film doğrultusunda kısa bir hikâye kaleme alan Ö8, yardımcı düşünce ve örnek kullanmamıştır. Kompozisyonda yardımcı konular ve örnekler kullanılarak anlatım güçlü hale dönüştürülmelidir. Yazılı anlatımın anlaşılabilirliğini ciddi manada etkileyen yan konu ve örneklendirmeler kullanılmadığında, kompozisyon sırasında kopukluklara da sebep olmaktadır. Olaylar arasındaki boşlukların doldurulması gerekmektedir. Ayrıntılar ve örnekler paragraflara ayrılarak verilmelidir. Aşağıda yer alan örnekte yalnızca ana düşüncenin ele alındığı gözler önündedir.

"... en sonunda kız tamam telefon oynamayacağım, derslerimi kendim yapacağım, bütün sorumluluklarımı kendim yapacağım demiş. uyanınca gördüğü rüyadan ders çıkarmış ve artık rüyasında dediği şeyleri uygulamış."

Ö8, ana düşüncenin geliştirilmesi konusunda bazı yardımcı düşünceler kullanmıştır. Bu yardımcı düşünceler anlam boyutunda pek yeterli görülmemesine karşın ana düşüncenin anlaşılmasında fayda sağlamaktadır.

“Günün birinde bir kız çocuğu varmış. Bu kız ders yapmayı hiç sevmemiş. Ertesi gün masasının üzerinde bir not görmüş. “Dersleri yap” yazıyormuş notta. Sonra kız buna çok sinirlenip ders çalışmamaya karar verdi. Bundan dolayı annesi ve babası onun ödevlerini yapıyordu öğretmeninden azar işitmemesi için. Sonra kız sadece telefonla oynuyormuş bütün sorumluluklarını annesi ve babası yapıyormuş. Kız sonra öğretmenin yaptığı bir sınavda kötü not çıkardığı için öğretmeni ona kızdı ve sen hiç ders çalışmıyor musun dedi. Bunun üzerine küçük kız çalışıyorum. Çalışmasam ödevlerim eksik olurdu demiş. “

“Sonra gece uyurken bir rüya görmüş. Rüyasında derslerini annesi yine yapıyormuş ve çocuğun öğretmeni gelmişti. Çocuk bunu görünce korktu öğretmeni ona çok kızdı en sonunda kız tamam telefon oynamayacağım, derslerimi kendim yapacağım, bütün sorumluluklarımı kendim yapacağım demiş. uyanınca gördüğü rüyadan ders çıkarmış ve artık rüyasında dediği şeyleri uygulamış.”

Ö8’in yukarıdaki ifadesinde paragrafın anlam yönü bakımından; varılan ortak düşünce dışında yer alan, ana düşünceye zemin oluşturan düşünceler yer almaktadır. Bu fikir ya da düşünceler yardımcı düşünce niteliğindedir. Ana düşüncenin anlaşılmasını sağlamaktadır. Yazılı anlatımında tümevarım yöntemini benimseyen Ö8, anlatmak istediği asıl mesajı kompozisyonun sonunda ifade etmiştir. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin sınırları tam anlamıyla çizilmeyen metinde asıl verilmek istenen mesaj “sorumluluk sahibi olmak” biçiminde düzenlenmiştir. Ö8’in bu mesajla ilgili olarak yazdığı kısa hikâyenin anlaşılmasını sağlayan ifadeleri, yardımcı veya yan düşünce olarak ele alınabilmektedir.

5. Örnek-8. Sözlü anlatım

“Herkes aynı olurdu amaç, özellik kalmazdı. İnsan kendi özel yapmazdı herkes aynıysa özel bi kişi yapmaz. Mesela bişey olunca herkes aynı şeyi der hiçbir şeyin amacı olmaz ondan sonra herkesin aynı amacı olur herkes aynı olursa şimdi mesela o bu işi yapıyo o da o işi yapıyo farklılık olmuyo. Mesela o öğretmen öbürü de öğretmense aralarında bi farklılık olmuyo aynı şeyleri yapıyolarsa. Yani ikisi de aynı olur kendine özgü olamaz.”

Ö8'in sözlü anlatımı bu başlık altında değerlendirildiğinde oldukça yetersiz görülmektedir. Ana düşünce, yardımcı düşünce, örneklendirme gibi hususlar anlam yönü bağlamında anlaşılmamaktadır. Savunulan ana düşüncenin kolayca anlaşılmasını sağlayan ve onun inandırıcılığını artıran her türlü bilginin verilmesi oldukça önemlidir. Dinleyicinin dolduramayacağı boşluklar çok fazladır. Öğrencinin sözlü anlatım becerilerinin önemli ölçüde geliştirilmesi gerekmektedir.

6. Örnek-8. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumunun karşılaştırılması

Ö8'in yazılı anlatımı kısa bir hikâye biçiminde düzenlenmesine ve düşünceler arasında kopukluklar içermesine rağmen sözlü anlatımına göre daha iyi konumda olduğu tespit edilmiştir. Yazılı anlatımda daha anlamlı ana ve yardımcı düşüncelerden bahsederken sözlü anlatımda durum tam tersine dönmektedir. Sözlü anlatım, yardımcı düşünce ve örnek bakımından boşluklar içermektedir. Aşağıda Ö8'in yazılı ve sözlü anlatım türünde ifade ettikleri yer almaktadır.

Yazılı Anlatım: “Günün birinde bir kız çocuğuvarmış Bu kız ders yapmayı hiç sevmezmiş. Ertesi gün masasının üzerinde bir not görmüş “dersleri yap “ yazıyormuş notta. Sonra kız buna çok sinirlenip ders çalışmamaya karar verdi. Bundan dolayı annesi ve babası onun ödevlerini yapıyordu öğretmeninden azar işitmemesi için. Sonra kız sadece telefonla oynuyormuş bütün sorumluluklarını annesi ve babası yapıyormuş. Kız sonra öğretmenin yaptığı bir sınavda kötü not çıkardığı için öğretmeni ona kızdı ve sen hiç ders çalışmıyorsun dedi. Bunun üzerine küçük kız çalışıyorum. Çalışsam ödevlerim eksik olurdu demiş. “

Sözlü Anlatım: “... herkesin aynı amacı olur herkes aynı olursa şimdi mesela o bu işi yapıyo o da o işi yapıyo farklılık olmuyo. Mesela o öğretmen öbürü de öğretmense aralarında bi farklılık olmuyo aynı şeyleri yapıyolarsa. Yani ikisi de aynı olur kendine özgü olamaz.”

7. Örnek-9. Yazılı anlatım

(Ö9)

Ödevlerimizi başkalarına yaptırmak yani emek göstermeyip başkalarının emek göstermesini izlemek bizi yüceltmez küçültür. Biz ödevlerimizi başka insanlara yaptırırsak ya da yaptırmak istersek bu onları yüceltir. örneğin matematikten verilen ödevin arkadaşımızdan yapmasını istemek gibi yada türkçe ya da fen farketmez ödev ödevdir, biz okula bunun için gidiyoruz eğer biz hala böyle yapmaya devam edersek yani ödevlerimizi arkadaşlarımıza yaptırmak istersek okula gitmemizede gerek yoktur zaten onlar gidiyorlar, sorusuz olarak öğretmenimiz bize kendimiz yapalım biz emek gösterelim farketmez matematik fen veya türkçe değil bakış açısı farklı olan bir ödev verirse bunu arkadaşınıza veya başka birilerine yaptıramazsınız ve öğretmenimizden gözünde küçülürsünüz bunu istemezsiniz bunu daha çok kabul edin daha iyi yerlere geleceksiniz ve okula gitmemenizdir, benim söylemek istediklerim bu bakın umarım siz de etkilenirsiniz sevgilerle,

Ö9'un aşağıdaki yazılı anlatımında ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumu, anlam boyutunda asıl anlatılmak istenilenin parçalara bölünerek konunun daha iyi ve etkili ifade edilmesine katkı sağlamıştır. Ancak belirtilen düşüncelerin tek bir bütün hâlinde verildiği tespit edilmektedir. Tek bütün hâlinde çeşitli yardımcı düşüncelerin serim, düğüm ve çözüm bölümlerine ayrılmaması anlaşılabilirliği zorlamaktadır.

“Ödevlerimizi başkasına yaptırmak yani emek göstermeyip başkalarının emek göstermesini izlemek bizi yüceltmez küçültür. Biz ödevlerimizi başka insanlara yaptırırsak ya da yaptırmak istersek bu onları yüceltir. örneğin matematikten verilen ödevin arkadaşımızdan yapmasını istemek gibi yada türkçe ya da fen farketmez ödev ödevdir. biz okula bunun için gidiyoruz eğer biz hala böyle yapmaya devam edersek yani ödevlerimizi arkadaşlarımıza yaptırmak istersek okula gitmemizede gerek yoktur zaten onlar gidiyorlar.”

Ayrıca verilen örnekler anlamlı bulunmamıştır ve ana düşünceye uygun, mantiken uyumlu bir sonuca bağlanmamıştır.

“Öğretmenimiz sadece bizim yapmamızı isteyen bir ödev verirse ödevin içeriği matematik fen veya türkçe değil bakış açısı farklı olan bir verirse bunu arkadaşınıza veya başka birilerine yaptıramazsınız.”

Ö9'un yukarıdaki cümlesi kesinlikle anlaşılır değildir. Ana düşünceye uygun olarak bir yardımcı düşünce eklenmek istenilmiştir fakat başarılı olarak kabul edilemez. Ö9'un ifade etmek istediği konu ya da durum okuyucu tarafından da anlaşılabilir durumdur. Öğrencinin yardımcı düşünce ve metin içerisinde ana düşünceye uygun örneklendirme yapma konusunda geliştirilmesi gerekmektedir.

“Öğretmeninizin gözünde küçülürsünüz. Bunu istemezsiniz bunu kimse istemez mutsuz olmak istemiyorsanız daha çok gayret edin. Daha çok çabalayın daha iyi yerlere gelirsiniz ve okula gitme amacınız olur.”

Ö9'un yazılı anlatımında yer alan birtakım kelimeler, duyguları da yardımcı düşünce olarak metin içinde kullandığını göstermektedir. Duyguların metin içindeki kullanım durumu anlamca uygun ve yerinde bulunmaktadır.

“Sonuç olarak lütfen ödevlerimizi biz kendimiz yapalım biz emek gösterelim öğretmenimiz sadece bizim yapmamızı isteyen bir ödev verirse ödevin içeriği matematik fen veya türkçe değil bakış açısı farklı olan bir verirse bunu arkadaşınıza veya başka birilerine yaptıramazsınız. Ve öğretmeninizin gözünde küçülürsünüz. Bunu istemezsiniz bunu kimse istemez mutsuz olmak istemiyorsanız daha çok gayret edin. Daha çok çabalayın daha iyi yerlere gelirsiniz ve okula gitme amacınız olur.”

Yukarıdaki sonuç ifadesi aniden gelişmiş olarak görünmektedir. Öncesinde belirtilen yargı ve görüşler sonuç ifadesini daha çok destekler ve pekiştirir nitelikte olmalıdır. Gelişim düzeyi göz önüne alındığında ortaokul son sınıf öğrencisi olan Ö9'dan daha yeterli bir kompozisyon beklenmektedir. Yine de genel bir anlam ifade eden yazılı anlatımda asıl anlatılmak istenen ana konu etrafında yardımcı düşünceler ve yardımcı konular geliştirilmiştir. Bu yardımcı düşünce ve örneklerin daha anlamlı seviyede olması gerekmektedir. Dolayısıyla Ö9'un kompozisyonu yardımcı düşünce ve örneklendirme bağlamında kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir.

8. Örnek-9. Sözlü anlatım

Ö9'un sözlü anlatımında genel olarak ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumunun yeterli olduğu görülmektedir. Tüm insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu, sorusuna cevaben ifade edilenler anlam bakımından yardımcı düşünce, örnek ve benzetmeler içermektedir. Ö9'un konuşmasından alınan bazı bölümler aşağıda bulunmaktadır.

“Hepsinin düşünceleri aynı olurdu mesela yani bence iyi olmazdı çünkü farklı bi düşünce ortamı farklı bişeyler olmazdı ne biliyim aynı gibi olurdu her şey. Yaşam ortamı aynı olurdu heralde”

“Herkesin yaşam şekli aynı olsaydı fakir zengin ayrımı yok oradan güzel aslında da ama genel anlamda bence kötü”

“Yani herkesin aynı düşünmesi yani ortalığa bi farklı düşünce atmamak bi düşünme gerektirmez uğraşma gerektirmez. Yani mesela nasıl desem TDK mesela cümlelerin yazımını falan şey yapıyo ya mesela sürekli değişiy o yıldan yıla bişeyler mesela hiç değişmezdi. Düşünme ortamı hep aynı olsaydı sıkıcı olurdu.”

Yukarıdaki sözlü anlatımda Ö9, herkesin yaşam şeklinin aynı olması sonucunda aynı düşünce kalıplarının ortaya çıkacağını belirtmektedir. Aynı düşünme ortamının da bir süre sonra sıkıcı hale geleceği görüşü ifade edilmektedir. Bunun da yardımcı düşünce ya da yardımcı konu kapsamında oldukça anlamlı olduğu açıkça bellidir. Örnek verme bakımından anlam olarak Türk Dil Kurumu’nun zaman zaman bazı kelimelerde değişikliğe gittiği belirtilmektedir. Ancak daha açık ve net ifadelerin kullanılması gerekmektedir. Bu durumun neden örnek olarak verildiği, hangi açıdan sorulan soruya benzeştiği gibi hususlar göz ardı edilmiştir. Eksik ifadeler bulunmaktadır. Ö9, bu örnek sonrasında *“değişimin öneminden ya da her şeyin aynı şekilde kalamayacağından”* bahsedebilirdi. Dinleyici yönünden birçok kalıp ya da kavramla doldurulabilir bir boşluk oluşmuştur.

“Mesela herkes benim gibi yaşasa yani onlarla muhabbet etmek napıyosun falan nereye gidiyon demek sohbet biterdi. Onun yaptığını biz de yapıyoruz. Onun ne yaptığını bilirdik.”

Ö9’un yukarıdaki konuşması ana düşünce bağlamında oldukça uygun bulunmaktadır. Anlam olarak; *“herkesin yaşam şekli aynı olsaydı diyalog olmazdı, insanlar birbirleriyle sohbet etmezdi,”* denilmektedir. Bu da yardımcı düşünce olarak ele alınabilmektedir. Ö9, cümle başında ‘herkes benim gibi yaşasa’ dedikten sonra farklı bir anlamı ifade eden cümleler kurmaktadır. Bu durum, öğrencinin zihinsel düzeyde düşünme sürecini dışarıya yansıtması olarak tanımlanabilmektedir.

“Şu yönden güzel yani konuşmuştuk fakir zengin ayrımı mesela yani güzel olan çok az yönü var aslında da genel olarak kötü mesela atıyorum yaşam şekli aynı olunca herkesin mesela çalışma düzeni aynı olsaydı zekilik ve çalışmayan çalışan o ayrım da

şey olmazdı mesela. Herkes atıyorum aynı şekilde çalışsaydı mesela herkesin çalışma şekli aynı olsaydı herkes ya kötü çalışacak ya da iyi bi verim alacak iyi verim alsa yani çoğunluk zeki ve güzel liselere gider çoğunluk hep kötü liselere gider çalışkan tembel olmazdı.”

Ö9’un yukarıdaki ifadesinde örnekler ve benzetmeler bulunmaktadır. Ayrıca bahsedilen durum hakkında hep olumsuz niteliklerden söz ederken bu bölümde olumlu olabilecek durumlar ifade edilmektedir. Tüm insanların yaşam şeklinin aynı olması durumunda zengin-yoksul, çalışkan-tembel gibi ayrımların ortadan kalkacağına iyi olacağı savunulmaktadır. Anlamca uygun görülen bu ifadeler yardımcı düşünce temelinde genişletilip parçalar hâlinde sunulduğunda daha anlaşılır olmaktadır. Aksi halde dinleyici tarafından anlama ve kavrama gibi zihinsel süreçleri zorlaştıracaktır.

9. Örnek-9. Yazılı ve sözlü anlatımda ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme durumunun karşılaştırılması

İzletilen kısa film ve sorulan soru bağlamında elde edilen verilerden yola çıkarak iki anlatım türü; ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme temelinde karşılaştırıldığında, Ö9’un sözlü anlatımının daha yeterli olduğu tespit edilmiştir. Sözlü anlatımda anlamca uygun ve yerinde ifadeler bulunmaktadır. Sözlü anlatım esnasında önceki ve sonraki bahsedilenler arasında mantıklı ve anlamlı bir bütünlük bulunmaktadır. Ancak yazılı anlatımda yalnızca kısa bir tavsiye metni olarak değerlendirilebilecek bir kompozisyon bulunmaktadır. Kompozisyonda nicelik olarak daha az yardımcı konu ve daha az anlamlı örnek bulunmaktadır. Yazılı anlatım başlığında da belirtildiği üzere Ö9’un örnekleri ve yardımcı düşünceleri sayıca az bulunmakla birlikte birçoğu anlamsız ve açıklanmadan bırakılmıştır. Ayrıca kompozisyonda önceki ve sonraki bahsedilenler arasında mantıklı ve anlamlı bir bütünlük bulunmamaktadır. Ö9, kompozisyonda asıl anlatılmak istediği ana konu etrafında yardımcı düşünceler geliştirmeli, yardımcı konularla ve örneklerle yazılı anlatımını daha güçlü hale dönüştürülmelidir. Bu sayede anlatım daha iyi ve etkili biçimde anlaşılır duruma gelecektir.

Aşağıda Ö9’un yazılı ve sözlü anlatımında yer verdiği yardımcı düşünceleri paylaşılmaktadır.

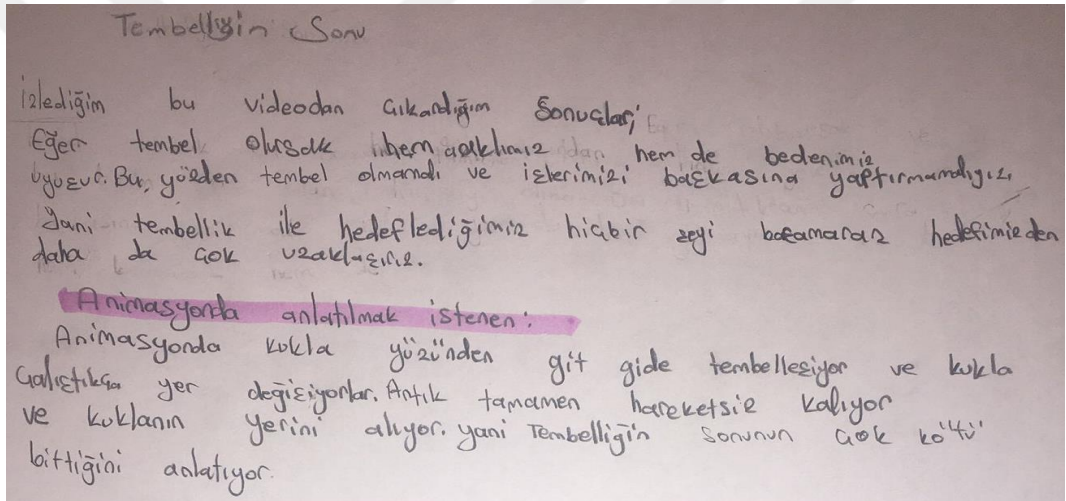
Yazılı Anlatım: “Bunu istemezsiniz bunu kimse istemez mutsuz olmak istemiyorsanız daha çok gayret edin. daha çok çabalayın daha iyi yerlere gelirsiniz ve okula gitme amacınız olur.”

Sözlü Anlatım: “Yani herkesin aynı düşünmesi yani ortalığa bi farklı düşünce atmamak bi düşünme gerektirmez uğraşma gerektirmez. Düşünme ortamı hep aynı olsaydı sıkıcı olurdu.”

D. Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme

1. Örnek-10. Yazılı anlatım

(Ö10)

Ö10, kısa film izledikten sonra ele aldığı kompozisyonda ilk cümleden itibaren çıkardığı sonuçlara yer vermektedir. Bazı kompozisyonlarda farklı yazı biçimi olarak sonuç, ilk paragrafta verilebilmektedir fakat Ö10'un bunu bilinçsiz biçimde metnin tamamına yaydığı aşikardır. Öğrenci, izlediği kısa film bağlamında çıkardığı sonuçları iki bölüme ayırıp ifade etmiştir.

“İzlediğim bu videodan çıkardığım sonuçlar;

Eğer tembel olursak hem aklımız hem de bedenimiz uyuşur. Bu yüzden tembel olmamalı ve işlerimizi başkasına yaptırmamalıyız. Yani tembellik ile hedeflediğimiz hiçbir şeyi başaramaz hedefimizden daha da çok uzaklaşır.”

Yukarıdaki sonuç ifadesine ana hatlarıyla bakıldığında tembellik yapmanın sonucunda hedeflenenlerin başarılı biçimde gerçekleşmeyeceği, savunulmaktadır. Bu sonuç kısa filme uygundur fakat kompozisyon bağlamında sonuç ifadesinin

öncesinde geliştirilmesi ve sonucu destekler nitelikte olması gereken düşünceler bulunmalıdır.

“Animasyonda anlatılmak istenen:

Animasyonda kukla yüzünden git gide tembelliştir ve kukla çalıştıkça yer değişiyorlar. Artık tamamen hareketsiz kalıyor ve kuklanın yerini alıyor. yani Tembelliğin sonunun çok kötü bittiğini anlatıyor.”

Ö10’un yazılı anlatımından alınan yukarıdaki bölümde, kısa filmde kimin kukla yüzünden tembelliştigi ve kuklanın yerini alan kişinin kim olduğu belirtilmemiştir. Tembelliğin sonunun çok kötü olduğunu belirten ifadelerin sıkı biçimde belirtildiği tespit edilmiştir. Evrensel olarak anlamca tembelliğin sonunun oldukça kötü sonuçlara sebep olduğu bilinmektedir. Sonuç ifadesi uygundur fakat bu ifadenin öncesi ve sonrası mantıklı biçimde geliştirilmelidir. Ö10, yazılı anlatımında ana düşünce ve fikirlerini mantıklı bir sonuca bağlamaktadır ancak sonuç ifadesinden önce belirtilen yargılar tam olarak anlamlı değildir. Yani sonuç bölümü anlamlı görünse de destekleyen ve pekiştiren ifadeler anlamlı ve yerinde bulunmamaktadır. Animasyonda olanların eksik biçimde hatta okuyucunun dolduramayacağı boşluklarla anlatılması sonuç cümlesi ne kadar anlamlı olursa olsun anlatımın tutarlı ve mantıklı olmasını engellemektedir. Bu durum da amaçsız bir anlatım gerçekleştiğinin göstergesidir.

2. Örnek-10. Sözlü anlatım

Ö10’un yaptığı konuşmanın genel hattında bir örnek verip açıklama yaptığı görülmektedir. Sonuç bölümünden ziyade örnek ve açıklamaları bulunmaktadır. Tüm dünyadaki insanların yaşam şeklinin aynı olması durumunda çok kötü olay ya da durumlar yaşanacağı, ana düşüncesi kapsamında yapılan açıklamalar fazlaca yer tutmaktadır. Bu durum kısmen yeterli görülmektedir. Ö10’un verdiği örnekleri doğru bir sonuca bağlaması hususunda da kısmen yeterli olduğu söylenebilmektedir. Aşağıda Ö10’un sözlü anlatımının bir bölümüne yer verilmiştir.

“Bence kötü olurdu. Yani herkes bi robot gibi olurdu. Herkes aynı şeyleri yaşıyo olurdu. O zaman paylaşabileceğimiz bi sevinç, üzüntü felan olmazdı. Hep aynı şeyleri yaşıyo olurduk. Kötü olurdu iyi bişey olmazdı. Yani herkesin yaşantısı aynı olursa insanlar robotlaşır. Yani her şey aynı olunca sıkıcı olurdu.”

Ö10, yukarıdaki ifadesinde tüm insanların aynı yaşam şeklini benimsemesi durumunda robotlaşacağını, iyi şeyler olmayacağını ve zamanla üzüntü, sevinç gibi duyguların olmayacağını belirtmektedir. Bunun sonucunda da hayatın sıkıcı bir hal alacağı düşünülmektedir. Ö10'un konuşmasında ana düşünceyi bir sonuca bağlayabilmesi ve anlatımın tutarlı, mantıklı olması durumunun yeterli olduğu tespit edilmiştir. Ö10, yine yazılı anlatımda olduğu gibi çok az kelimeyle çok şey anlatmaya çalışmaktadır.

“Herkes öğrenci olsa belki de öğretmen olmazdı. Annelerimiz babalarımız falan öğrenci olurdu. Yakınlarımız, büyüklerimiz falan hepsi öğrenci olurdu o zaman herkesin üzerine düşen sorumluluğu olmazdı yani herkes aynı şeyi yaşıyo olurdu herkes aynı sorumluluğu yapıyo olurdu evde herkes okula gidiyo olurdu ödev yapıyo olurdu.”

Ö10 yukarıdaki bölümde, herkes aynı yaşam şekliyle hayatını sürdürdüğünde zamanla aynı meslekleri yapacağını, savunmaktadır. Ancak bu bölümde belirtilen başlık kapsamında ana düşünceyi mantıklı, tutarlı biçimde bir sonuca bağlayabilme durumu, geliştirilmeli olarak görülmektedir. Çünkü ana düşünceyi içeren birçok ifade eksiktir ve bağlanan sonucu desteklememektedir. Yukarıdaki konuşma parçasından dinleyici birden fazla sonuç çıkarılabilir, bu durum yanlış değildir fakat verilmek istenen asıl mesajın sınırları çizilmelidir. Birden fazla sonuç çıkarılmasının gerçek sebebi, Ö10'un sıklıkla bıraktığı anlamsız boşluklardır. Ö10'un anlatımın tamamında vurgulanan en önemli düşünce robotlaşmak/herkesin aynı hareket etmesidir ve anlatımda belirlenen sonuçlar dinleyicinin anlam bütünlemesi yaparak ana fikre sahip olmasını güçleştirmektedir. Ö10'un sözlü anlatımına ilişkin ana düşünceyi ya da görüşleri anlamlı biçimde sonuca bağlayabilme durumu kısmen yeterli olarak tespit edilmiştir.

3. Örnek-10. Yazılı ve sözlü anlatım türünde ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun karşılaştırılması

Ö10'un iki anlatım türünde ana düşünceyi mantıklı, tutarlı biçimde bir sonuca bağlayabilme durumu karşılaştırıldığında sözlü anlatımının daha yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sözlü anlatımındaki robotlaşma/aynı hareket etme, ana düşüncesi kapsamında varılan sonuç hayatın sıkıcı hale gelmesidir. Ö10 konuşmasının tamamında bu ana düşünce ve sonuç doğrultusunda ilerlemiştir.

Ö10'un kompozisyonunda ise izletilen kısa filmin sonuçları belirli yardımcı düşüncelerle sunulmaktadır. Anlamsal boyutta iki anlatım türü karşılaştırıldığında düşüncelerin mantıklı ve tutarlı biçimde sonuca bağlanması hususu kompozisyonda bulunmamaktadır. Ö10, yazılı anlatımını iki parçaya ayırarak kısa filminden çıkarım yaptıklarını ve kısa filmin ana konusunu belirtmektedir. Ortada belirlenen ya da amaç haline gelen bir ana düşünce bulunmamaktadır, amaçsızlık dikkat çekmektedir. Nitekim öğrencinin sözlü anlatımına ilişkin anlamca ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun daha iyi düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Aşağıda Ö10'un anlam boyutunda ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumlarına yönelik örnekler mevcuttur.

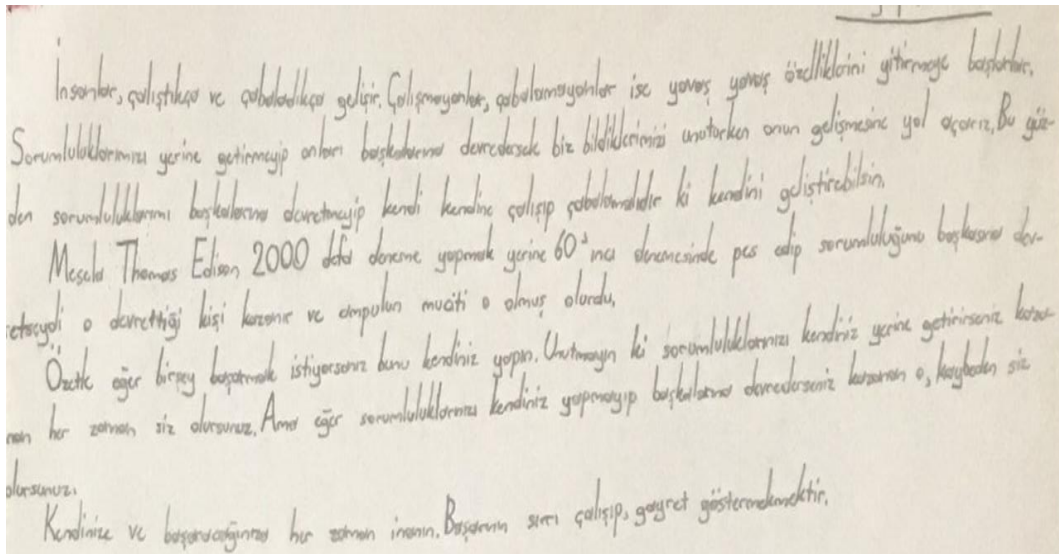
Yazılı Anlatım: "İzlediğim bu videodan çıkardığım sonuçlar;

Eğer tembel olursak hem aklımız hem de bedenimiz uyuşur. Bu yüzden tembel olmamalı ve işlerimizi başkasına yaptırmamalıyız. Yani tembellik ile hedeflediğimiz hiçbir şeyi başaramaz hedefimizden daha da çok uzaklaşırız."

Sözlü Anlatım: "Bence kötü olurdu. Yani herkes bi robot gibi olurdu. Herkes aynı şeyleri yaşıyo olurdu. O zaman paylaşabileceğimiz bi sevinç, üzüntü felan olmazdı. Hep aynı şeyleri yaşıyo olurduk. Kötü olurdu iyi bişey olmazdı. Yani herkesin yaşantısı aynı olursa insanlar robotlaşır. Yani her şey aynı olunca sıkıcı olurdu."

4. Örnek-11. Yazılı anlatım

(Ö11)

İnsanlar, gelişirken ve sorumluluklar gelişir. Gelişmeyenler, sorumlulukları ise yavaş yavaş özelliklerini yitirmeye başlarlar. Sorumluluklarınızı yerine getirmezseniz başkalarına devrederseniz biz bilgilerimizi unuturken onun gelişmesine yol açarsınız. Bu yüzden sorumluluklarınızı başkalarına devretmeyip kendi kendine gelişip sorumlulukları ki kendini geliştirebilirsin. Mesela Thomas Edison 2000 den fazla deneme yapmak yerine 60'ncı denemesinde pes edip sorumluluğunu başkasına devretmeyip o devrettiği kişi karanlık ve ampulün mucidi olmuş olurdu. Özetle eğer birşey başarmak istiyorsanız bunu kendiniz yapın. Unutmayın ki sorumluluklarınızı kendiniz yerine getirirsiniz karanlık her zaman siz olursunuz. Aynı eğer sorumluluklarınızı kendiniz yapmazsanız başkalarına devrederseniz karanlık o, karanlık siz olursunuz. Kendinize ve başardığınıza her zaman inanın. Başarının sırrı gelişip gayret göstermekten geçer.

Ö11'in yazılı anlatımına ilişkin ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumu değerlendirildiğinde oldukça yeterli görülmektedir. Ö11, kompozisyonda ana düşüncesini yardımcı düşünce ve örneklerle açıklayıp mantıklı ve tutarlı bir sonuca bağlamıştır. Aşağıda öğrencinin kompozisyonda yer verdiği sonuç bölümü yer almaktadır. Aşağıdaki ifade öncesinde yardımcı düşünceler sunulmuştur ve örneklendirme yapılmıştır. Bu durum yazılı anlatımın anlaşılır ve amaçlı olmasına katkı sağlamıştır. Yazılı anlatımın biçim olarak değil, içerik çözümlemesi bağlamında anlamlı bir sonuçlandırma yapıldığı tespit edilmiştir. Biçim olarak da belirtilen düşünceler paragraflar hâlinde belirtilmiştir. Ayrıca “özetle” ifadesinin yer alması sonuç bölümüne geçildiğinin göstergesi konumunda olmakla birlikte okuyucu için kolaylık ve anlaşılabilirlik sağlamıştır.

“Özetle eğer bir şey başarmak istiyorsanız bunu kendiniz yapın. Unutmayın ki sorumluluklarınızı kendiniz yerine getirirseniz kazanan her zaman siz olursunuz. Ama eğer sorumluluklarınızı yapmayıp başkalarına devrederseniz kazanan o, kaybeden siz olursunuz. Kendinize ve başardığınıza her zaman inanın. Başarının sırrı çalışıp, gayret göstermektenir.”

Aşağıda Ö11'in ana düşünceye ilişkin yazılı anlatımının sonucunu destekleyecek yardımcı düşünce ve örneklendirme bulunmaktadır. İzletilen kısa filmle de uyumlu bulunan yardımcı düşünceler, sonuç kısmını da pekiştirmektedir. Ö11, sorumluluklarımızdan kaçmayıp yerine getirdiğimizde elde edeceğimiz başarıdan bahsetmektedir. Sonuç bölümünde ise başarının sırrı gayret edip, çalışmak olarak belirtilmektedir. İki düşünce de birbirine paralel biçimde ilişkilidir ve okuyucu tarafından anlam bütünlemesi yapılmasına açıktır, anlaşılardır. Bu hususlar dışında ana düşünce, yardımcı düşünce, sonuç ve örneklerin arttırılması, geliştirilmesi kompozisyonda vurgulanan ana konunun amaçlı, nitelikli ve etkili olmasını sağlayacaktır. Ö11'in ifade ettiği yardımcı düşünceler kompozisyonun sonucuyla ilişkili olmasına karşın kısa yargılardan oluştuğu tespit edilmektedir. 6. sınıf öğrencisi olan Ö11'den söz varlığının etkisiyle daha açık, net ifadelerle daha uzun bir metin beklenmektedir. Kısa filmin oluşturduğu sınırlılığa uygun biçimde ifade edilenler aynı ana ve yardımcı düşünce kapsamında arttırılmalıdır.

“İnsanlar, çalıştıkça ve çabaladıkça gelişir. Çalışmayanlar, çabalamayanlar ise yavaş yavaş özelliklerini yitirmeye başlarlar. Sorumluluklarımızı yerine getirmeyip onları başkalarına devredersek biz bildiklerimizi unutturken onun

gelişmesine yol açarız. Bu yüzden sorumluluklarımızı başkalarına devretmeyip kendi kendine çalışıp çabalamalıdır ki kendini geliştirebilsin.”

“Mesela Thomas Edison 2000 defa deneme yapmak yerine 60’ıncı denemesinde pes edip sorumluluğunu başkasına devretseydi o devrettiği kişi kazanır ve ampulün muciti o olmuş olurdu.”

Yukarıdaki örnekte “sorumluluklarımızı başka birine yüklememeliyiz” düşüncesi sonuç bölümüne uygundur. Ancak savunulan fikre yönelik örneğin açıklaması arttırılmalıdır. Ö11’in verdiği örnek, sonuç bölümüyle uyumludur fakat örneğin kendi içindeki sonucu belirtilmemiştir. Thomas Edison, denemelerini bir başkasına devrettiğinde başarılı olan kişinin kendi olmayacağı durumunda neler olacağından, ne hissedeceğinden, hangi sonuçları oluşturacağından söz edilmelidir. Okuyucu, kompozisyonadaki bu örneğin sonucunu algılamakta zorlanabilir. Daha açık ve öz ifadeler kullanılması yapılan örneklendirmeyi sonuç bölümüyle daha ilişkili kılacaktır. Ayrıca sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz, ana düşüncesi çerçevesinde başarılı bir bilim adamının örnek olarak gösterilmesi başarılı bir seçim olarak değerlendirilmektedir.

5. Örnek-11. Sözlü anlatım

Ö11’in konuşmasında, ana düşüncenin ya da görüşlerin anlamlı bir sonuca bağlanabilmesi hususu değerlendirildiğinde; bazı eksiklikler ve hatalar göze çarpmaktadır. Ö11’in aşağıdaki sözlü anlatımı belirli bir amaç içermemektedir. Tüm insanların aynı yaşam şekline sahip olması durumunda, dünyanın sadece bir ülke gibi olacağı savunulmaktadır. Bu görüşün nedeni, sonucu, etkileri belirtilmemektedir. Aşağıdaki düşünce benzetme niteliğindedir ve daha açık şekilde sunulması gerekmektedir. Açıklanmadan bırakılan boşluklar bazen anlamlı biçimde doldurulamaz. Dinleyici Ö11’in aşağıdaki anlatımından belli bir sonuç çıkaramaz. Amaçsız, anlamsız hatta kapalı bir anlatım söz konusudur ve ciddi anlamda geliştirilmeli olarak görülmektedir.

“Yani tüm dünya sadece bi ülke gibi olurdu bir sürü ülke olmazdı. Herkesin fiziksel özellikleri ve yaşama tarzları aynı olsaydı farklılıklar olmazdı yani dünya bi ülke gibi olurdu sadece yani aklıma başka pek bişey gelmiyo.”

Ö11’in aşağıdaki ifadelerinde; ana düşüncenin ya da görüşlerin anlamsal boyutta bir sonuca bağlanması durumunun, kısmen yeterli olduğu saptanmaktadır. Herkesin aynı

yaşam tarzına sahip olması hâlinde farklılıkların kaybolacağı düşüncesinin vurgulandığı anlaşılmaktadır. Bu durum Ö11 tarafından olumsuz olarak nitelendirilmekle beraber farklılığın zenginlik olduğu sonucu ifade edilmektedir. Aşağıdaki ifadelerin ana konuyu anlamlı biçimde sonuca bağlama durumunun kısmen yeterli görülmesinin sebebi, Ö11'in ekonomi ve aynı yaşam tarzından söz ederken; hangi bakımdan dünyanın bir anlam ifade etmeyeceğini belirtmemesidir.

“Mesela herkesin yani farklılıklar zenginlikler olmadan farklılıklar olmadan pek yaşanır bi dünya olmaz. Herkesin ekonomisi yaşam tarzı aynı olursa yani dünyanın bi anlamı kalmaz herkes aynı olmuş olur. Bana olumsuz geliyo farklılıklar bence zenginlik.”

Ö11'in sözlü anlatımından alınan aşağıdaki kısımda; aynı yaşama biçiminin çalışan-çalışmayan, az çalışan-çok çalışan gibi kavramları ortadan kaldırıp eşitsizliğe yol açacağı, mesajı verilmektedir. Dinleyici bakımından ise derin anlamda çalışan-çalışmayan, az ya da çok çalışan kavramlarının olmaması Ö11'in savunduğunun aksine eşitliğe yol açacağı düşüncesi belirebilmektedir. Ö11'in bu kavramların ortadan kaybolduğunda neden eşitliğin sağlanamayacağını savunduğunu açıklaması gerekirdi. Düşüncelerin sağlam bir temele oturtulmasına ve dinleyicinin anlam bütünlemesi yapmasına kolaylık sağlanmasına ihtimam göstermek, sözlü anlatımın sonuç bölümünü ve çıkarımlarını ciddi oranda etkilemektedir. Ayrıca neden herkesin aynı mesleği seçeceği ve neden farklı mesleklerin olmayacağı konuları, anlamlı biçimde açıklanmalıdır. Ö11, sonuç olarak yaşam şeklinin aynı olması durumunda çalışma şeklinin de aynı olacağını belirtmektedir. Önceki bahsedilenler mantıklı ve tutarlı biçimde desteklendiğinde, ana düşüncenin anlamlı bir sonuca bağlanması durumu yeterli görülebilmektedir.

“Mesela o zaman çalışan çalışmayan mesela çok çalışan ve az çalışan aynı düzeyde olurdu. Mesela çok çalışan ve az çalışanların durumu aynı olurdu o zaman eşitlik sağlanamazdı. Yani herkes aynı mesleği seçerdi. Farklı meslekler olmazdı mesela herkes polis olsaydı sağlık ihtiyacımızı karşılayamazdık ya da herkes doktor olsaydı yuvalarımızı savunan olmazdı. Yaşam şekli aynı olursa çalışma şekli de aynı olur diye düşünüyorum.”

Ö11'in konuşması ana hatlarıyla incelendiğinde, sözlü anlatımda ana düşüncüyü anlamlı bir sonuca bağlama düzeyi geliştirilmeli olarak tespit edilmiştir.

6. Örnek-11. Yazılı ve sözlü anlatım türünde ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun karşılaştırılması

Ö11'in yazılı ve sözlü anlatım türünde ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun karşılaştırılması hususunda, yazılı anlatımının daha yeterli olduğu tespit edilmektedir. Çünkü yazılı anlatımda planlı bölümler mevcuttur ve bahsedilen ana düşünce sonucu, sonuç ise yardımcı düşünce ve örneği desteklemektedir. Okuyucu bakımından anlam bütünlemesi yapılmaya açık durumda bulunmaktadır. Yine de tamamıyla yeterli demek yanlış olur. Ö11'in bazı yardımcı ve ana düşünceleri yarım bırakılmış ya da tamamlanmamıştır. Bu düşünceleri anlamlı şekilde genişletmesi ve hatta çıkarım yapılacak düşünceye ilişkin yeni örnekler eklemesi hâlinde kompozisyonun sonucu daha sağlam ve etkili hale gelecektir. Ö11'in geliştirmesi gereken bazı ifadeleri aşağıda bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: “Sorumluluklarımızı yerine getirmeyip onları başkalarına devredersek biz bildiklerimizi unutturken onun gelişmesine yol açarız. Bu yüzden sorumluluklarımızı başkalarına devretmeyip kendi kendine çalışıp çabalamalıdır ki kendini geliştirebilsin.”

“Mesela Thomas Edison 2000 defa deneme yapmak yerine 60'ıncı denemesinde pes edip sorumluluğunu başkasına devretseydi o devrettiği kişi kazanır ve ampulün muciti o olmuş olurdu.”

Sonuç bölümü tek başına verilemez, öncesinde bahsedilen konu ya da durumların vurgulanmak istenen mesajı, anlamlı biçimde destekler nitelikte olmalıdır. Ana düşüncenin belli bir sonuca bağlanması için gerekli açıklama ve tanımlamalar bulunmamaktadır. Öğrencinin sözlü anlatımda ana düşünceyi anlamlı bir sonuca bağlama düzeyi, geliştirilmeli olarak tespit edilmektedir. Aşağıda Ö11'in bu tespiti neden olan bazı ifadeleri bulunmaktadır.

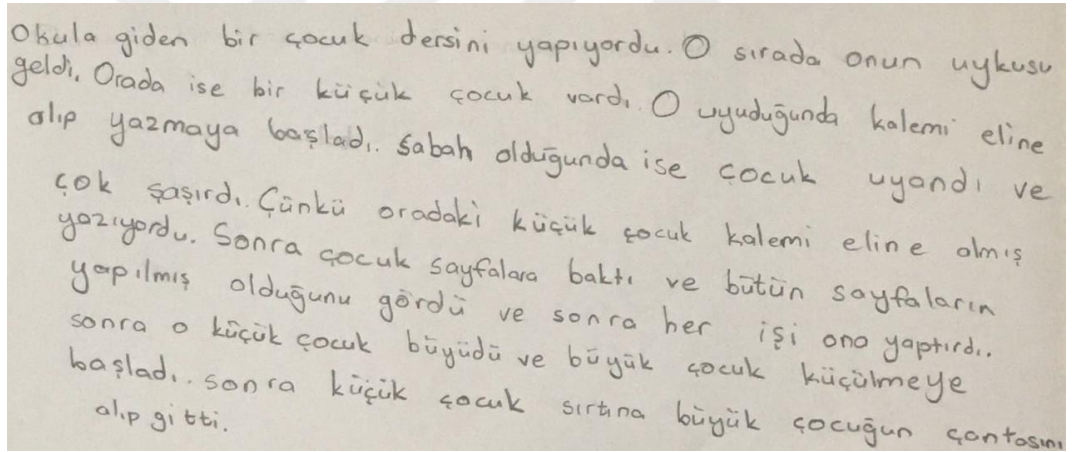
Sözlü Anlatım: “Mesela o zaman çalışan çalışmayan mesela çok çalışan ve az çalışan aynı düzeyde olurdu. Mesela çok çalışan ve az çalışanların durumu aynı olurdu o zaman eşitlik sağlanamazdı. Yani herkes aynı mesleği seçerdi.”

“Herkesin ekonomisi yaşam tarzı aynı olursa yani dünyanın bi anlamı kalmaz herkes aynı olmuş olur.”

“Yani tüm dünya sadece bi ülke gibi olurdu bir sürü ülke olmazdı. Herkesin fiziksel özellikleri ve yaşama tarzları aynı olsaydı farklılıklar olmazdı yani dünya bi ülke gibi olurdu”

7. Örnek-12. Yazılı anlatım

(Ö12)

Okula giden bir çocuk dersini yapıyordu. O sırada onun uykusu geldi. Orada ise bir küçük çocuk vardı. O uyuduğunda kalemi eline alıp yazmaya başladı. Sabah olduğunda ise çocuk uyandı ve çok şaşırdı. Çünkü oradaki küçük çocuk kalemi eline almış yazıyordu. Sonra çocuk sayfalara baktı ve bütün sayfaların yapılmış olduğunu gördü ve sonra her işi ona yaptırdı. sonra o küçük çocuk büyüdü ve büyük çocuk küçülmeye başladı. sonra küçük çocuk sırtına büyük çocuğun çantasını alıp gitti.

“Okula giden bir çocuk dersini yapıyordu. O sırada onun uykusu geldi. Orada ise bir küçük çocuk vardı. O uyuduğunda kalemi eline alıp yazmaya başladı. sabah olduğunda ise çocuk uyandı ve çok şaşırdı. Çünkü oradaki küçük çocuk kalemi eline almış yazıyordu. Sonra çocuk sayfalara baktı ve bütün sayfaların yapılmış olduğunu gördü ve sonra her işi ona yaptırdı. sonra o küçük çocuk büyüdü ve büyük çocuk küçülmeye başladı. sonra küçük çocuk sırtına büyük çocuğun çantasını alıp gitti.”

Ö12'nin yazılı anlatımında belirli bir ana düşünce bulunmamaktadır. “Kolay Hayat/The Easy Life” adlı kısa filmdeki olayların direkt anlatımı söz konusudur. Ana düşüncenin belirgin olmaması da sonuç ifadesinin bulunmamasına yol açmıştır. Ö12'nin yazılı anlatımını, vurgulamak istediği asıl düşünceyi planlayarak sonuca yönelik ifadelerle geliştirmesi gerekmektedir.

“Sonra çocuk sayfalara baktı ve bütün sayfaların yapılmış olduğunu gördü ve sonra her işi ona yaptırdı.”

Ö12’nin *“her işi ona yaptırdı”* ifadesi geliştirilmeli ve açıklanmalıdır. Okuyucu bu ifadeden birçok anlam çıkarabilir. Kısa filmdeki kız, bibloya her işi değil yalnızca ödevlerini yaptırmaktadır. Ö12’nin buna benzer birçok kapalı ifadesi bulunmaktadır. Kapalı ifadeler ana düşüncenin anlamlı biçimde sonuca bağlanma durumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Ö12’nin sınıf düzeyi arttıkça anlatımındaki düşünce ve olayları sonuçlandırma durumunun ilerlemesi beklenmektedir.

Kompozisyonun tamamında amaçsız bir anlatım söz konusu olmakla birlikte plansız biçimde düzenlendiği göze çarpmaktadır. Bu husus bağlamında Ö12’ye amaçlı biçimde cümle kavramını kazandırmayla ilgili gerekli olan etkinliklerin ortaokul öğrenimi sürecinde yapılması gerektiğini göstermektedir. Anlamlı tutarlılığı ve mantıklı olması, okuyucunun anlam bütünlemesi yaparak ana fikre ulaşması için Ö12’nin ana düşüncüyü ya da görüşleri bir ya da birkaç sonuca bağlayabilmesi gerekmektedir. Bu başlıkta Ö12’nin yazılı anlatımına ilişkin ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumu mutlaka geliştirilmeli olarak değerlendirilmektedir.

8. Örnek-12. Sözlü anlatım

“Kötü olurdu dünyada bi karmaşa olurdu ne olurdu başka böyle yani farklı zevkler olmazdı herkes aynı zevki ister yaşardı başka da yok yani”

Ö12’nin sözlü anlatımından alınan yukarıdaki ifadesinde, kapalı bir anlatım söz konusu olmaktadır. Anlamlı biçimde ana düşünce ve sonuç yargılarını belirten görüşler bulunmamaktadır. Öğrencinin gelişim düzeyi ve bulunduğu sınıf seviyesi bağlamında çeşitli kompozisyon etkinlikleriyle geliştirilmesi gerekmektedir. Ö12, tüm insanların aynı zevklere sahip olması durumunda dünyada karmaşa yaşanacağı, sonucunu ifade etmektedir. Bahsedilen sonuç cümlesinden dinleyici, anlamsal bir bütünlük oluşturamaz. Anlamsal bütünlüğün gerçekleşmesi için anlatımın amaçlı ve planlı olması gerekir. Ö12’nin ana düşüncüyü geliştirip sonuçlandırması için kısa süreli zihinsel konuşma planı oluşturmalıdır. Belirli bir amaç doğrultusunda söz konusu ifadeler zihinde gruplandırılıp, planlanmalıdır. Amaçlı ve planlı bir sözlü anlatım gerçekleştiğinde ana düşünce kendiliğinden ortaya çıkacaktır ve dinleyicinin

belli çıkarımlar yapmasına açık olacaktır. Ö12'nin aşağıdaki ifadeleri de kapalı ve dinleyici tarafından doldurulamayan boşluklara sahiptir.

“Kötü olurdu çünkü dünyada herkesin ayrı zevki var ve herkesin aynı zevki olsaydı az önce dediğim gibi kargaşa olurdu bide yani kötü olurdu, düzensiz olurdu, uygun olmazdı.”

“Başka da aklıma gelen yok heralde olumlu yanı ıı... olumlu yanı olabilir de şimdi aklıma gelmiyo.”

Ö12'nin aşağıdaki yargısında yer verdiği örnek ve konuşmasının tamamına yayılan somut ifadelerin fazla olması bulunduğu sınıf ve gelişim düzeyine bağlanmaktadır ancak yine de yeterli görülmemektedir. Yaşam şekli içerisinde uyku düzeni de yer almaktadır fakat öğrencinin bağladığı sonuç; herkesin aynı düzende uyuyup, uyanması durumunun düzensizliğe sebep olacağıdır. Bu bir düzen midir, yoksa düzensizlik midir, yardımcı düşüncelerle açıklanması gerekmektedir. Bazı insanların farklı saatlerde uyumak istemesi mi düzensizliğe sebep olacaktır, net biçimde belirtilmemektedir. Karışık ve net olmayan ifadeler çeşitli anlamlara ve çıkarımlara neden olmaktadır. Bu durum da ifadelerin sonuçlandırılmasını olumsuz biçimde etkilemektedir.

“Olumsuz olarak mesela bazı insanların yaşam zevkini istemez yani mesela bitane adam çok erken ya da geç yatıyorsa adam belki erken yatmak istiyio yani bu düzensizliğe sebep olur”

Ö12'nin sözlü anlatımına ilişkin ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumu geliştirilmeli olarak saptanmıştır.

9. Örnek-12. Yazılı ve sözlü anlatım türünde ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumunun karşılaştırılması

Ö12'nin yazılı ve sözlü anlatımlarına ilişkin ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme durumu yetersiz olarak saptanmaktadır. Her iki anlatım türünde de geliştirilmesi gereken Ö12, bulunduğu sınıf ve gelişim düzeyi kapsamında yazılı ve sözlü anlatıma yönelik etkinliklerle desteklenmelidir. Her iki anlatım türünde de amaçsız ve plansız biçimde düzenlenmiş söz ve söz grupları kullanılmıştır. Ö12'nin hem yazılı hem de sözlü anlatımı dinleyici ve okuyucunun anlam bütünlemesi

yaparak ana fikre sahip olmasına ve çıkarım yapmasına olanak sağlamamaktadır. Ö12, anlatım sırasında ana düşüncesini ya da görüşlerini açıkça belirtip bir ya da birkaç sonuca bağlayabilme yeterliliğine sahip olmalıdır.

Ana düşünce ya da fikirlerin bir sonuca bağlanabilmesi için giriş ve gelişme bölümlerinin bulunması gerekmektedir. Ö12'nin iki anlatım türünde de giriş ve gelişme bölümleri bulunmamaktadır. Dolayısıyla düşüncelerini bir ya da birkaç sonuca bağlayamamaktadır. İfade edilen olay ve düşünceler yeterli biçimde sonuçlandırılmamıştır. Ö12'ye yazılı ve sözlü anlatım oluştururken ana düşünceye ve yardımcı düşünceye nasıl yer verileceği, metnin konusunun nasıl belirleneceği, metindeki olay veya düşünceleri nasıl sonuca bağlanacağı örnekler üzerinden ders kitaplarında ve sınıf içi, sınıf dışı etkinliklerle gösterilmelidir.

Öğrencinin her iki anlatım türünde ifade ettiklerini anlamlı bir sonuca bağlayamamasının yanı sıra planladığı bir ana fikir de bulunmamaktadır. Bu durumun çözülmesi için Ö12'nin anlattığı olay ve düşünceler, belli bir ana fikir etrafında çerçevelenmelidir ve sistemli şekilde planlanmalıdır. Ö12'nin bahsettiği yardımcı düşüncelerin yanında asıl vurgulamak istediği mesajı iyi şekilde seçip sistemli hale getirmesiyle paralel olarak ifade ettiklerini bir ya da birden fazla sonuca bağlayabilecektir.

E. Standart Türkçe Kullanımı

1. Örnek-13. Yazılı anlatım

(Ö13)

EMEK

Bu film de doğru olmayan bir davranış sergilenmiştir. Filmde ki kız başarısı ve ödevlerini kendi emeğiyle yapmak yerine hazır konmayı tercih etmiştir. Hazır konarak başarılı olacağına inanmıştır. Fakat emek olmadan yemek olmaz. Başarmanın ilk adımı kendine güvenmektir. İnsan kendine güvenini sağlayarak adım atarsa başarı yolunda ilerler. İnsanın kendi yapmamış olduğu davranışı, başarıyı kendi yapmış gibi üslenmesi çok kötü birşeydir. Hata yapacak olsakta kendi emeğimizle hata yapmak başka bir kişinin emeğiyle başarılı olmaktan daha iyidir. Kendi emeğimizle olmayan şeyi ben yaptım diye üslenemeyiz. Belki kimse bilmez kendi yaptığımız gibi davranarak şüphe çekmeyiz. Ama insanın kendi başarımıla ben yaptım demesi kadar güzel birşey yoktur. Başarı güzeldir. Bunu herkez bilir ama önemli olan kendi emeğiyle, kendinden emin bir şekilde atılan adımla yapılan başarıdır.

“Bu film de doğru olmayan bir davranış sergilenmiştir. Filmde ki kız başarısı ve ödevlerini kendi emeğiyle yapmak yerine hazır konmayı tercih etmiştir. Hazır konarak başarılı olacağına inanmıştır. Fakat emek olmadan yemek olmaz. Başarmanın ilk adımı kendine güvenmektir. İnsan kendine güvenini sağlayarak adım atarsa başarı yolunda ilerler. İnsanın kendi yapmamış olduğu davranışı, başarıyı kendi yapmış gibi üslenmesi çok kötü birşeydir. Hata yapacak olsakta kendi emeğimizle hata yapmak başka bir kişinin emeğiyle başarılı olmaktan daha iyidir. kendi emeğimizle olmayan şeyi ben yaptım diye üslenemeyiz. Belki kimse bilmez kendi yaptığımız gibi davranarak şüphe çekmeyiz. Ama insanın kendi başarımıla ben yaptım demesi kadar güzel birşey yoktur. Başarı güzeldir. Bunu herkez bilir ama önemli olan kendi emeğiyle, kendinden emin bir şekilde atılan adımla yapılan başarıdır.”

Ö13’ün yazılı anlatımındaki ifadeleri anlamsal olarak standart Türkçe kullanımı çerçevesinde, kısmen yeterli görülmektedir. Ö13’ün kullandığı birkaç sözcük yerel bir ağızı temsil etmektedir. Bunlar; “üslenemeyiz, üslenmesi, yaptığımız, olucağna” gibi Anadolu’ya has kelimelerdir. Yerel ağzın kelimelerini yazılı anlatımına az da olsa yansıtan Ö13’ün kompozisyonuna ana hatlarıyla bakıldığında, İstanbul ağzına yakın bir dil kullandığı tespit edilmiştir. Fakat anlatımda bulunan bozukluklar ve söz dizimsel yanlışlıklar, ölçünlü dili bozmaktadır. Ö13’ün kompozisyonda kullandığı dil, metnin anlaşılmasını kısmen zorlaştırmaktadır. Öğrencinin serbest biçimde kullandığı dil, cümlelerin anlamını farklılaştırıp, asıl verilmek istenen mesajın vurgulanmasını engellemektedir.

Ö13'ün aşağıdaki ifadesinde, *“kendi emeğimizle elde ettiğimiz başarının öneminden”* bahsedilmektedir. Standart Türkçe kullanımı bağlamında yazılı anlatım sırasında gereğinden fazla sözcük kullanılması, doğru ve yerinde ifadelerin seçilmemesinin yanı sıra söz dizim hataları, anlatımı karmaşık ve anlaşılmaz hale getirmektedir. Bu karmaşıklık, metnin yarısına yakın bir kısmında dikkat çekmektedir. Ö13'ün, metindeki amacını ve anlatmak istediği düşüncüyü doğru biçimde ifade edebilmesi için metni; kullanılan ortak dilin ilke ve kuralları doğrultusunda geliştirip, düzenlemesi gerekmektedir.

“Bunu herkez bilir ama önemli olan kendi emeğiyle, kendinden emin bir şekilde atılan adımla yapılan başarıdır.”

Standart dil kullanımının değerlendirilmesinde disiplinler arası bilgiye (bilişsel, motor gelişim) önem verilmelidir. Anlam boyutunda değerlendirilecek olan standart dil kullanımında dille ilgili kuralları bilmelerine ve bu kuralları uygulamalarına dikkat edilmiştir. Kullanılan ortak dilin amacı; doğru ve yerinde seçilen ifadelerle, kişiler arası anlaşmanın ve bildirilmek istenenlerin kolayca anlatılmasını sağlamaktır. Ö13'ün aşağıda ifade ettiği düşüncelerinden bazıları ölçünlü dil kapsamında, anlam bakımından yetersiz görülmektedir.

“Filmde ki kız başarısı ve ödevlerini kendi emeğiyle yapmak yerine hazıra konmayı tercih etmiştir. Hazıra konarak başarılı olucağına inanmıştır.”

“Bunu herkez bilir ama önemli olan kendi emeğiyle, kendinden emin bir şekilde atılan adımla yapılan başarıdır.”

“Hata yapacak olsakta kendi emeğimizle hata yapmak başka bir kişinin emeğiyle başarılı olmaktan daha iyidir. kendi emeğimizle olmayan şeyi ben yaptım diye üslenemeyiz.”

Ö13'ün kompozisyonunda anlaşılabilirliği olumsuz yönde etkileyen sözdizim konusunda eksiklik taşıyan ve anlam bakımından hatalı ifadeler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları standart dil kullanımı ve öğrenci kullanımı bağlamında aşağıda gösterilmektedir.

Çizelge 5 Standart Dil Kullanımı

Standart Türkçe Kullanımı	Ö15'in Dil Kullanımı
Filmdeki	Filmde ki

Olacağına

Bir şeydir

Olsak da

Yaptığımız

Herkes

Olucağna

Birşeydir

Olsakta

Yaptığımız

Herkez

2. Örnek-13. Sözlü anlatım

“Farklılık diye bişey olmazdı herkes aynı şekilde yaşardı. Herkes aynı şekilde yaşadığına göre herkes aynı şekilde yaptığı için başarı olmazdı. Farklılık ortadan kalkardı. Herkes aynı olduğu için insanlar arası etkileşim zorlaşabilirdi. Herkes aynı düşünürdü. Farklı fikir kalmazdı. Hiç yok yani fazla düşünceler olmazdı. Bu kadar yani öğretmenim.”

Ö13’ün yukarıdaki ifadelerinde belirtilen düşünceler, aynı anlamı tekrar etmektedir. Öz ve net ifadeler yerine hızlı biçimde düzenlenmiş yargılar art arda sıralanmıştır. Sözlü anlatıma ilişkin planlama yapılmadığı tespit edilmektedir. Konuşma öncesinde hızlı ve kısa bir zihin planlaması yapılmalıdır. Düşüncelerin planlanmaması, standart Türkçe kullanımını olumsuz biçimde etkilemektedir. Ölçünlü dil, belli kural ve ilkelere sahiptir. Bu kural ve ilkeler çerçevesinde düşünceler sistemli ve dinamik hale getirilmelidir. Ö13’ün “*insanlar arası etkileşim zorlaşabilirdi*” ifadesi geliştirilip açıklanmadan bırakılmıştır. Dinleyici tarafından doldurulamayan fazlaca boşluk oluşturan Ö13’ün, sözlü anlatımda etkili ve anlaşılır bir dil kullanmadığı saptanmaktadır.

“Her şey aynı olurdu yani bu kötü bence. Herkes aynı olurdu. Herkes aynı olsaydı farklı düşünce olmazdı farklı düşünce olmayınca da farklı grup felan olmazdı herkes aynı şeyi düşünürdü bu kadar yani. Farklılık olmaz. Herkes aynı şekil yaşarsaydı sonuçlar da aynı olurdu. Her şey aynı olurdu yani başarı diye bi kavram olmazdı herkes aynı düşündüğü için.”

Ö13, tüm dünyadaki insanların yaşam şeklinin aynı olması durumunda başarı kavramının ortadan kalkacağını, savunmaktadır. Ancak bunu söz arasında belirten Ö13 gerekli açıklamaları yapmadan, düşüncesini desteklemeden farklı düşüncelere geçiş yapmaktadır. Dolayısıyla öğrenci, dil kullanımının ideal biçimi dışında bir kullanımla, düşüncelerini doğru ve anlamlı şekilde sunmamaktadır. Nitekim Ö13’ün

sözlü anlatımına ilişkin standart Türkçe kullanımı, geliştirilmeli olarak tespit edilmektedir.

Ö13'ün sözlü anlatımında anlaşılabilirliği zorlayan eksik ve hatalı ifadeler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları standart dil kullanımı ve öğrenci kullanımı bakımından aşağıda gösterilmektedir.

Çizelge 6 Standart Dil Kullanımı

Standart Türkçe Kullanımı	Ö15'in Dil Kullanımı
<i>Bir şey</i>	<i>Bişey</i>
<i>Falan</i>	<i>Felan</i>
<i>Bir</i>	<i>Bi</i>
<i>Yaşasaydı</i>	<i>Yaşarsaydı</i>

3. Örnek-13. Yazılı ve sözlü anlatımda standart türkçe kullanımının karşılaştırılması

Ö13'ün yazılı ve sözlü anlatımı standart Türkçe kullanımı bakımından karşılaştırıldığında; yazılı anlatımı daha yeterli görülmektedir. Ölçünlü dil kullanımı; etkililiği, anlaşılabilirliği ve anlamı son derece etkilemektedir. Ö13'ün yazılı ve sözlü anlatımının, yazma ve konuşma dili kullanımına yönelik değerlendirilmesi yapıldığında ve iki tür kendi içerisinde kıyaslandığında; yine yazılı anlatımda daha başarılı bir dil kullanımı hâkim olduğu gözlemlenmektedir. Esasen insanlar konuşma dilindeki bilgi, anlam ve kodlamaları kullanarak yazı dilini öğrenmektedirler. Bu açıdan bakıldığında; Ö13'ün sözlü anlatımındaki kodlamalarını doğru ve anlamlı şekilde yapamamasının, yazı diline de olumsuz olarak yansıdığı söylenmelidir. Ancak bu başlık içerisinde; standart dil kullanımının anlam boyutuna ilişkin bir kıyaslama yapıldığı için Ö13'ün duygu ve düşüncelerini yazılı olarak daha etkili ve anlaşılır biçimde ifade ettiği söylenmektedir. Dolayısıyla, Türkçe dersinin “öğrencilere duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerine katkı sağlama” amacının daha da önem kazandığı görülmektedir (MEB, 2019).

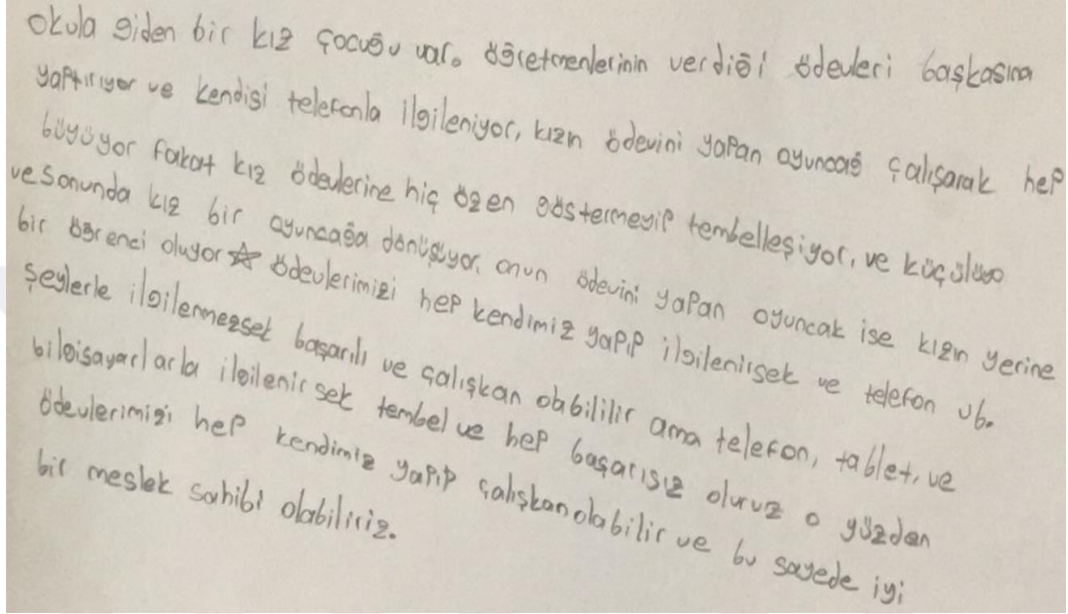
Aşağıda Ö13'ün her iki anlatım türünde standart Türkçe kullanımına aykırı ifadeleri bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: “Hata yapacak olsakta kendi emeğimizle hata yapmak başka bir kişinin emeğiyle başarılı olmaktan daha iyidir. kendi emeğimizle olmayan şeyi ben yaptım diye üslenemeyiz. Belki kimse bilmez kendi yaptığımız gibi davranarak şüphe çekmeyiz.”

Sözlü Anlatım: “Herkes aynı olurdu. Herkes aynı olsaydı farklı düşünce olmazdı farklı düşünce olmayınca da farklı grup felan olmazdı herkes aynı şeyi düşünürdü bu kadar yani. Farklılık olmaz. Herkes aynı şekil yaşardı sonuçlar da aynı olurdu.”

4. Örnek-14. Yazılı anlatım

(Ö14)

Standart Türkçe kullanımı metnin anlam yönünü direkt olarak etkilemektedir. Ö14, konuşma dilindeki kuralsızlıkları yazı diline aktarmıştır. Türkçenin yazıldığı gibi okunan bir dil olması nedeniyle konuşma dilindeki kuralsızlıkların yazı diline girmesi kolaylık olarak algılanmaktadır. Ö14'ün yazılı anlatımının ölçünlülük özelliği göstermemesi ve metne konuşma dilindeki kuralsızlıkları yansıtması dil becerileriyle ilgili kazanımlara ters düşen durumlardır. Ortaokul düzeyinde yazılı anlatımda standart Türkçe kullanımına yönelik kazanımların doğru bir şekilde uygulanması, konuyla ilgili kuramsal çerçevenin öğretmenler ve öğrenciler tarafından bilinmesine ve uygulanmasına bağlıdır. Aşağıda Ö14'ün yazılı anlatımında bulunan bazı kuralsızlıklara ve sözlü anlatımının ölçünlü dile ters düşen kısımlarına yer verilmektedir.

“Okula giden bir kız çocuğu var. öğretmenlerinin verdiği ödevleri başkasına yaptırıyor ve kendisi telefonla ilgileniyor, kızın ödevini yapan oyuncak çalışarak hep büyüyor fakat kız ödevlerine hiç özen göstermeyip tembelleşiyor, ve küçülüyor, ve sonunda kız bir oyuncakla dönüşüyor onun ödevini yapan oyuncak ise kızın yerine bir öğrenci oluyor ödevlerimizi hep kendimiz yapıp ilgilenirsek ve telefon vb. şeylerle

ilgilenmezsek başarılı ve çalışkan olabilir ama telefon, tablet, ve bilgisayarlarla ilgilenirsek tembel ve hep başarısız oluruz o yüzden ödevlerimizi hep kendimiz yapıp çalışkan olabilir ve bu sayede iyi bir meslek sahibi olabiliriz.”

Ö14, kompozisyonda standart dili kullanırken konuşma dilinden soyutlaması gerekmektedir. Yazı dili, belli başlı kural ve ilkelere sahiptir. Bu anlamda kullanılan dil de bu kurallara bağlı olmalıdır. Ö14, düz biçimde sunduğu yazılı anlatımını geliştirmelidir. Öğrencinin yazılı anlatımı, gelişigüzel bir etkinlik göstermektedir. Yazılı anlatım gelişigüzel gerçekleştirilemez, birtakım kuralları vardır. Bu kural ve ilkeler standart dil olarak adlandırılan ve ölçünlü olma özelliğine sahip olan yazı diliyle bütünleşmiştir. Ö14’ün yazı dili kullanımı ölçünlülük özelliğine ve toplum tarafından kabul görülen dil kullanımına ters düşmektedir.

Ö14’ün kompozisyonu standart dil kullanımı bakımından kısmen yeterli görülmektedir. Kısmen yeterli kanısına varılmasının sebebi, kısa filmde verilmek istenen mesajı ortak dile az da olsa uygun biçimde yansıtması ve anlam bakımından kısmen doğru ve yerinde ifadelerin kullanılmasıdır.

Ö14’ün yazılı anlatımında anlaşılabilirliği etkileyen birkaç ifade bulunmaktadır. Bu ifadeler standart dil kullanımı ve öğrenci kullanımı bakımından aşağıda gösterilmektedir.

Çizelge 7 Standart Dil Kullanımı

Standart Türkçe Kullanımı	Ö15’in Dil Kullanımı
<i>Oyuncağı</i>	<i>Oyuncağ</i>
<i>Küçülüyor</i>	<i>Küçülüyo</i>

5. Örnek-14. Sözlü anlatım

Ö14’ün sorulan soruya yönelik verdiği cevaplar, bulunduğu ortaokul düzeyindeki kazanımları karşılamayacak kadar az ve yetersiz olarak tespit edilmektedir. Bir dilin standart kullanımı, yazı dili olarak kullanılan ölçünlü dil olduğu için dolayısıyla cümleler dil kurallarına ve ilkelerine uygun olmak zorundadır. Bu yönden standart Türkçe ile konuşmak, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurmak anlamına gelmektedir. Ö14’ün sözlü anlatımı bu bağlamda incelendiğinde, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurduğu söylenemez. Cümleler anlamlı ve sistemli biçimde geliştirilip standart dile paralel şekilde düzenlemelidir. Konuşma dilindeki kural dışlıkların en aza indirilmesi ve İstanbul

ağına yaklaştırılması anlatımı daha etkili ve daha önemlisi, anlaşılır duruma getirecektir.

Ö14, Türkçe öğretim programında yer alan “konuşma kurallarını uygulama” amacı içerisinde bulunan “4. Standart Türkçe ile konuşur.” (MEB, 2006: 19) kazanımı ve “5. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.” (MEB, 2006: 19) kazanımına yönelik etkinliklerle mutlaka geliştirilip desteklenmelidir.

Ö14’ün aşağıdaki ifadeleri, standart Türkçe kullanımına aykırılıklar göstermektedir. Öğrenci standart Türkçeden uzaklaşmış, kural ve belirlemelerin dışına çıkmış ve konuşma dili farklılaşmıştır. Kelimelerin ve cümlelerin hem ses bilgisel hem de şekil bilgisel yönden standartların dışına çıkılarak kullanılması sebebiyle Ö14’ün sözlü anlatımı, standart dil kullanımı bakımından son derece yetersiz görülmektedir.

“Hocam bence sıkıntı olurdu. Hocam herkes mesela farklı farklı şeyler yapsa mesela daha iyi olurdu. Diğer türlü sıkıcı olurdu heralde bilmiyorum. Hocam bilmiyom ama yani hiç düşünmedim. Mesela herkes aynı şeyi yapsa garip olurdu heralde. Kötü olurdu. Hiç eğlenceli olmazdı heralde sıkıcı olurdu. Her gün herkes aynı şeyi yaparsa hiç eğlenceli bişey olmazdı heralde”

Ö14’ün sözlü anlatımında anlaşılabilirliği zorlayan eksik ve hatalı ifadeler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları standart dil kullanımı ve öğrenci kullanımı bakımından aşağıda gösterilmektedir.

Çizelge 8 Standart Dil Kullanımı

Standart Türkçe Kullanımı	Ö15’in Dil Kullanımı
<i>Herhalde</i>	<i>Heralde</i>
<i>Bir şey</i>	<i>Bişey</i>
<i>Bilmiyorum</i>	<i>Bilmiyom</i>

6. Örnek-14. Yazılı ve sözlü anlatımda standart türkçe kullanımının karşılaştırılması

Ö14’ün yazılı ve sözlü anlatımı standart Türkçe kullanımı bakımından kıyaslandığında; yazılı anlatımı, sözlü anlatımına göre daha yeterli görülmektedir. Yapılan değerlendirmede öğrencinin sözlü anlatımı yetersiz, yazılı anlatımı kısmen yeterli görülmektedir. Ö14’ün kompozisyonu ve sözlü anlatımı genel olarak değerlendirildiğinde; standart dil kullanımına yazılı anlatımda daha fazla özen gösterildiği çıkarılmaktadır. Bunun gerekçesi ise zihinsel süreçlere daha fazla zaman

ayrılmasıdır. Ayrıca yazılı anlatımda duygu ve düşüncelerin göz önünde bulunması, tekrar tekrar incelenme şansının olması da ortak dil kullanımında, yazı dilinin daha dinamik biçimde yer almasına sebep olabilmektedir. Yazı dilinde ses ve sesletimin olmaması, standart dil kullanımının yazılı anlatıma olumlu yansıyacağı düşünülmektedir. Fakat çalışmanın genel amacı anlam üzerinde durduğundan ses ve sesletim gibi dilin şekil özellikleri arka planda tutulmaktadır. Bu açıdan Ö14, yazılı anlatımda daha açık ve net ifadelerle, dilin kural ve ilkelerine daha fazla dikkat ederek Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurarak sözlü anlatımını geride bırakmıştır. Anlatımda Türkçenin kurallarına uygun biçimde anlamlı, doğru ve yerinde ifadeler kullanmak, cümleleri açık, net ve öz şekilde seçmek, kullanılan ortak dile ait kural ve ilkelere hâkim olmak okuyucu veya dinleyici tarafından anlaşılabilirliği son derece etkilemektedir. Anlaşılabilirlik da doğrudan standart dil kullanımıyla ilgilidir. Bu bağlamda Ö14'ün sözlü anlatımında doğru, yerinde ve ilişkili ifadeler bulunmamaktadır. Öğrencinin yazılı anlatımı, sözlü anlatımına göre daha anlaşılırdır. Ö14'ün konuşmasında ifade ettiği, savunduğu fikir ve düşünceler yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde mutlak suretle geliştirilmelidir.

Aşağıda Ö14'ün standart Türkçe kullanımına aykırı ifadeleri iki anlatım türü kapsamında yer almaktadır.

Yazılı Anlatım: “Onun ödevini yapan oyuncak ise kızın yerine bir öğrenci oluyor ödevlerimizi hep kendimiz yapıp ilgilenirsek ve telefon vb. şeylerle ilgilenmezsek başarılı ve çalışkan olabilir ama telefon, tablet, ve bilgisayarlarla ilgilenirsek tembel ve hep başarısız oluruz o yüzden ödevlerimizi hep kendimiz yapıp çalışkan olabilir ve bu sayede iyi bir meslek sahibi olabiliriz.”

Sözlü Anlatım: “Bence sıkıntı olurdu. Hocam herkes mesela farklı farklı şeyler yapsa mesela daha iyi olurdu. Diğer türlü sıkıcı olurdu heralde bilmiyorum. Hocam bilmiyorum ama yani hiç düşünmedim.”

7. Örnek-15. Yazılı anlatım

(Ö15)

Bir gün bir çocuk ödevi yapıyor. Yaparken uyuya kalıyor. Küçük bir bebek dersini yapıyor. Kız uyanınca dersini yaptığını görüyor. Sonra kızın otobüsü geliyor daha sonra gidiyor. Sonra kız eve geliyor yine küçük bir bebek yine dersini yapıyor. Küçük bir bebek yavaş yavaş büyüme başlıyor. Küçük bir bebek kızın eline bir tablet oynuyor ve kız küçülmeye başlıyor. Ben bu hikayeden başkasının ödev yapmamalıyız.

“Bir gün bir çocuk ödevi yapıyor. Yaparken uyuya kalıyor. Küçük bir bebek dersini yapıyor. Kız uyanınca dersini yaptığını görüyor. Sonra kızın otobüsü geliyor daha sonra gidiyor. Sonra kız eve geliyor yine küçük bir bebek yine dersini yapıyor. Küçük bir bebek yavaş yavaş büyüme başlıyor. Küçük bir bebek kızın eline bir tablet oynuyor ve kız küçülmeye başlıyor. Ben bu hikayeden başkasının ödev yapmamalıyız.”

Ö15’in kompozisyonu plan ve uygulama açısından anlamsal bozukluklar içermektedir. Öğrenci izlediği kısa filmi olay akışı içerisinde eksik ifadelerle anlatmaktadır ve çıkarılması gereken ana fikri kaçırmaktadır. Başkasının ödevlerini yapmamak fikri kısmen filme uygun olsa da asıl anlatılmak istenen sorumluluklarımızı başkasına yüklemememiz gerektiğidir. Kısa filmde başkasının ödevlerini yapan biblo, büyüüp insan olduğunda elindeki oyuncak kızı vererek okula gitmektedir. Burada çıkarım yapılacak olan; sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde başarılı olacağımızdır. Ö15’in anlamaya (dinleme, okuma) yönelik etkinlik ve örneklerle desteklenmesi gerekmektedir.

Ö15’in aşağıdaki ifadeleri ek ve kelime yönünden hatalar içermektedir. Eksik kelime ve ek kullanımı ölçünlü dilin kural ve ilkelerine uygun değildir. Standart dil kullanımı; anlatımı yalnızca şekil olarak değil, anlatımın derin anlamını da ciddi anlamda etkileyen faktörlerden biridir. Ö15’in dil kullanımında anlatılmak istenen fikir ve düşünceler, amacından sapıp yanlış anlamlara sebep olmaktadır. Ö15’in dil kullanımındaki bu hatalar dört temel dil becerisine yönelik çeşitli uygulama ve etkinliklerle daha iyi konuma gelecektir.

“Küçük bir bebek yavaş yavaş büyüme başlıyor. Küçük bir bebek kızın eline bir tablet oynuyor ve kız küçülmeye başlıyor. Ben bu hikayeden başkasının ödev yapmamalıyız.”

Ö15'in kompozisyonunda bulunan bazı kelimeler standart Türkçede kullanılan biçime ters düşmektedir. Öğrencinin yazılı anlatımı, sözlü anlatım ile etkileşim hâlinde olmakla birlikte anlaşılabilirliği bir hayli zorlayan eksik ifadeler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları standart dil kullanımı ve öğrenci kullanımı bakımından aşağıda gösterilmektedir.

Çizelge 9 Standart Dil Kullanımı

Standart Türkçe Kullanımı	Ö15'in Dil Kullanımı
<i>Küçük</i>	<i>Küçü</i>
<i>Büyümeye</i>	<i>Büyüme</i>
<i>Uyuyakalıyor</i>	<i>Uyuya kalıyor</i>

Ö15'in kompozisyonu; standart dil kullanımı bakımından bulunduğu gelişim düzeyi de göz önünde bulundurularak kısmen yeterli olarak tespit edilmektedir.

8. Örnek-15. Sözlü anlatım

“Aynı olsaydı herkezin böyle um... istemedikleri olurdu mesela arkadaş ne biliyim bişey yaparken o da aynısını yapardı. O zaman da sıkıcı olurdu. O zaman mesela bi arkadaşla oyun oynarken o da oynamak zorunda olursaydı o zaman olmazdı yani sıkılırdı aynı şeyleri yapmakdan. E yani sıkıcı olurdu.”

Ö15'in sözlü anlatımı, ölçünlü dil kullanımı açısından yazılı anlatımda olduğu gibi yine kısmen yeterli olarak görülmektedir. Çünkü sözlü anlatımı da dil kullanımına yönelik anlamsal hatalar ve eksiklikler içermektedir. Ö15, “herkesin yaşam şeklinin aynı olması durumunda herkesin, her şeyi aynı biçimde yapacağını” savunmaktadır. Öğrencinin verdiği cevaptan anlaşılan, tüm insanların aynı yaşam şeklini benimsemesi durumunda yine aynı davranış biçimine sahip olacağıdır. Aynı olanın yaşam şekli değil, davranış biçimi olduğu anlaşılmıştır. Yani Ö15, “Tüm dünyadaki insanlar aynı biçimde davransaydı nasıl olurdu?” sorusunu yanıtlamaya çalışmaktadır. Ayrıca bazı insanların istemeden, bazı işlere mecbur bırakılacağı belirtilmek istenmektedir. Ancak dil kullanımı yetersizliği neticesinde tam olarak aktarım sağlanamamıştır.

“Olumsuz olurdu başka aklıma gelmiyo. Eğer herkes benim gibi yaşamak yani zor olurdu zor olurdu yani um... yani aynı işte böyle yapmak da çok sorz olurdu. Iı... Yani bende er zaman sabah erken kalkmak zorunda onlar da zorunda. Yani

mesela onlar da yaşam şeyi farklılar böyle yani herkesin aynı olmak zorunda değil mesela ben kalkıp yüzümü yıkamayıp o da yıkamaz öyle.”

Ö15’in yukarıdaki ifadelerinin çoğu açılmadan, açıklanmadan bırakılmıştır. Savunulan düşünceyi destekleyen ve pekiştiren ifadelerin bulunmaması anlaşılabilirliği ve dil kullanımını olumsuz biçimde etkilemiştir. Öğrencinin, anlatma biçimlerinden biri olan konuşma dilinin kurallarını doğru biçimde uygulaması ve mantıklı bir düzene yerleştirmesi gerekmektedir. Bahsedilen hususun gelişimi için hızlı ve kısa süreli zihinsel hazırlık gereklidir. Bu açıdan zihinsel gelişimin gerçekleşmesi için ise sık sık sözlü anlatımı kapsayan uygulama ve etkinlikler yapılmalıdır.

Ö15’in sözlü anlatımında bulunan bazı kelimeler, standart Türkçede kullanılan biçime ters düşmektedir. Bunlardan bazıları standart dil kullanımı ve öğrenci kullanımı bakımından aşağıda gösterilmektedir.

Çizelge 10 Standart Dil Kullanımı

Standart Türkçe Kullanımı	Ö15’in Dil Kullanımı
<i>Herkesin</i>	<i>Herkezin</i>
<i>Bir Şey</i>	<i>Bişey</i>
<i>Bir</i>	<i>Bi</i>
<i>Olsaydı</i>	<i>Olursaydı</i>
<i>Yapmaktan</i>	<i>Yapmakdan</i>
<i>Zor</i>	<i>Sorz</i>

Eksik, hatalı kelime ve ek kullanımı, ölçünlü dilin kural ve ilkelerine uygun değildir. Ö15’in konuşması, genel itibarıyla standart dil kullanımı bakımından bulunduğu gelişim düzeyi de göz önünde bulundurularak kısmen yeterli olarak tespit edilmiştir.

9. Örnek-15. Yazılı ve sözlü anlatımda standart türkçe kullanımının karşılaştırılması

Ö15’in yazılı ve sözlü anlatımı standart Türkçe kullanımı bakımından kıyaslandığında; genel itibarıyla aynı düzeyde, kısmen yeterli olduğu saptanmaktadır. İki anlatım becerisi de aynı ölçüde geliştirilip dil kullanımının anlam yönüne yoğunlaştırılmış etkinliklerle desteklenmektedir. Kelime ve eklerin yerleştirilmesi konusunda yetersiz görülen Ö15’in hem yazılı anlatımı hem de sözlü anlatımı, standart Türkçenin ölçünlülük özelliğine ters düşen kelimelere sahiptir. Bu kelimelerin yanlış yerde kullanımı da söz konusu olduğundan dolayı anlam çeşitliliğine ve yanlış anlamlara sebep olmaktadır. Öğrencinin dil kullanımındaki

yetersizlik, iki anlatımında da karmaşa ve karışıklık oluşturmaktadır. Ö15'in bahsedilen duruma ilişkin anlatımı aşağıda yer almaktadır.

Yazılı Anlatım: "Küçük bir bebek yavaş yavaş büyüme başlıyor. Küçük bir bebek kızın eline bir tablet oynuyor ve kız küçülmeye başlıyor. Ben bu hikayeden başkasının ödev yapmamalıyız."

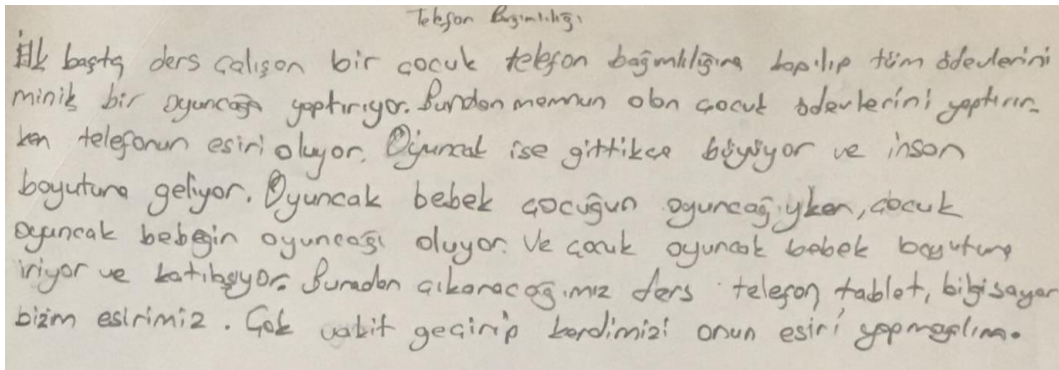
Sözlü Anlatım: "Eğer herkes benim gibi yaşamak yani zor olurdu zor olurdu yani um... yani aynı işte böyle yapmak da çok sorz olurdu. Iı... Yani bende er zaman sabah erken kalkmak zorunda onlar da zorunda. Yani mesela onlar da yaşam şeyi farklılar böyle yani herkesin aynı olmak zorunda değil mesela ben kalkıp yüzümü yıkamayıp o da yıkamaz öyle."

Dile ait kural ve ilkeler tam anlamıyla uygulandığında, iki anlatım türünde bahsedilen ana ve yardımcı fikirler gelişip belirgin hale dönüşecektir. Ö15'in iki anlatım biçiminin de kısmen yeterli olarak görülmesinin sebebi, öğrencinin bulunduğu gelişim düzeyi bakımından çeşitli etkinlik ve çalışmalarla geliştirilebilir durumda olmasıdır.

F. İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)

1. Örnek-16. Yazılı anlatım

(Ö16)

Kompozisyon genel itibariyle anlam ve içerik bağlamında, derinleşmeyi gerektiren ifadeler barındırmaktadır. Anlamın ilişik olması için açıklanması gereken hususlar, detaylandırılması gereken olaylar okuyucu tarafından anlaşılmamaktadır. Ö16'nın yazılı anlatımında olay ve sonuç ifadeleri bulunmaktadır. Ana ve yardımcı düşüncelerin derinleştirilip geliştirilmesi gerekmektedir. Ö16'nın aşağıdaki

ifadesinde belirttiği “*çocuğun oyuncak olması, oyuncağın da çocuğun yerine geçmesi*” durumu tutarlı ve ilişkili biçimde açıklanmamaktadır.

“İlk başta ders çalışan bir çocuk telefon bağımlılığına kapılıp tüm ödevlerini minik bir oyuncağa yaptırıyor. Bundan memnun olan çocuk ödevlerini yaptırırken telefonun esiri oluyor. Oyuncak ise gittikçe büyüyor ve insan boyutuna geliyor. Oyuncak bebek çocuğun oyuncağıyken, çocuk oyuncak bebeğin oyuncağı oluyor.

Ve çocuk oyuncak bebek boyutuna iniyor ve katılaşıyor.”

Ö16’nın ifade ettiği aşağıdaki düşünceleri, anlam bakımından kısmen yeterli olarak görülmektedir. Ancak yazılı çalışmada ifade edilen çocuk, oyuncağa ödevlerini yaptırırken; neden oyuncağın büyüüp, çocuğun telefon bağımlısı olduğu konusu, anlatımın yetersizliği ve azlığı nedeniyle kompozisyonun tutarlılığını olumsuz biçimde etkilemiştir.

“...çocuk ödevlerini yaptırırken telefonun esiri oluyor. Oyuncak ise gittikçe büyüyor ve insan boyutuna geliyor. Oyuncak bebek çocuğun oyuncağıyken, çocuk oyuncak bebeğin oyuncağı oluyor. Ve çocuk oyuncak bebek boyutuna iniyor ve katılaşıyor.”

“Kolay Hayat/The Easy Life” isimli kısa filmde yola çıkarak bazı olayları anlatan Ö16, anlattıklarını bir sonuca bağlarken de sistemli bir ilişki kuramamıştır. Ö16’nın ifadelerini kısmen karşılayan sonuç da kendi içinde yetersiz ve geliştirilmeli düzeydedir. Aşağıda Ö16’nın fikirlerini sonuçlandırdığı ifade yer almaktadır.

“Buradan çıkaracağımız ders telefon, tablet, bilgisayar bizim esirimiz. Çok vakit geçirip kendimizi onun esiri yapmayalım.”

Nitekim Ö16’nın yazılı anlatımı sistemli biçimde düzenlenmese de bariz şekilde görünen duygusal ve düşünsel çelişki taşımamaktadır. Anlam bakımından az bilgi yer alsa da konu dışına çıkılmadığı tespit edilmektedir. Dolayısıyla Ö16’nın yazılı anlatımı; mantıklı, sistemli biçimde düzenlenmemesine karşın anlam bakımından çelişkiden uzak ve belirtilen düşünceler aynı konu etrafında şekillenmiştir. Ayrıca Ö16’nın kaleme aldığı kompozisyon, kısa filmle ilişkili olsa da öğrenci metni içerik olarak sığ biçimde düzenlemiştir. Yani metinde açıklanması, tanımlanması gereken boşluklar mevcuttur. Bu boşluklar metnin tutarlı olmasına engel teşkil etmektedir. Kısa filmi izlemeyen birinin metni kavraması oldukça zordur.

Belirtilen hususlar göz önüne alındığında, Ö16'nın yazılı anlatımının ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) kısmen yeterli olarak tespit edilmektedir. Anlatım içerisindeki asıl anlatılmak istenen ana düşüncenin yeterince görünmemesi sebebiyle yeterli denmemektedir.

2. Örnek-16. Sözlü anlatım

Ö16'nın sözlü anlatımının ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) geliştirilebilir olarak tespit edilmektedir. Asıl anlatılmak istenen düşüncenin dinleyicinin sezeceği bölümlerinin oluşturulmaması, ana düşüncenin belirsiz olması durumunda ilişkisellik ortadan kaybolur. Anlatılanların çoğunun birbiriyle bağlantısı bulunmamaktadır. Çoğu ifade açıklanmadan, genişletilmeden yan düşüncelerle desteklenmeden bırakılmıştır. Bu da cümleler arasındaki bağı zayıflatmıştır. Anlatım bozukluğu içerisinde sunulan “sıkıcı olur” ifadesinin nedenleri kısmen anlaşılmaktadır. Ancak savunulan bu düşünce de tam anlamıyla aktırılamamıştır. Ö16'nın sözlü anlatımında yer alan çoğu düşünce tutarlı ve sıralı bulunmamaktadır. Aşağıda yer alan ifadeler çelişkilerle dolu olmakla birlikte hedeflenen düşünce sınırlandırılmamıştır. Düşünceden düşünceye ani geçişlerin bağlantılı kurulmaması doğrudan anlatımın tutarlılığına zarar vermektedir.

“...çünkü eğlence olmaz bence sıkılırdık. Belki meslekler aynı olurdu yani herkez aynı düşünür aynı şeyi sever aynı şeyi sevmez yani hani hastalansak doktor olmaz yani belki...”

“...dünyanın sonu gelir hocam yani sıkır bi zamana. Başka da aklıma bişey gelmiyo sadece sıkıcı olur.”

Ö16'nın sözlü anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

“Hocam yani herkez aynı yaşasa kötü olurdu yani çünkü mesela sıkıcı olurdu her gün herkez aynı yani bu eğlence olmazdı nası söylesem mesela her gün farklı bi olay yaşıyoz başka şeyler öğreniyoz oda bilir oda bilir bu iyi bişey ama diğeri kötü maffolurduk sıkıntıdan gerçi bazen aynı oluyo da öyle. Hocam aslında olumlu yanı olabilir hocam şimdi her gün aynı olunca bilirim ne yaşıycaksam onu merak etmem yani mesela her gün aynı zaten başka günü neden merak ediyim ki?

“Yine sıkıcı olurdu işte yani bi zamana kargaşa olurdu farklılık daha güzel mesela benim arkadaşlarım hep aynı olsa ben hiç konuşmam yani mesela çünkü

eğlence olmaz bence sıkılırdık. Belki meslekler aynı olurdu yani herkez aynı düşünür aynı şeyi sever aynı şeyi sevmez yani hani hastalansak doktor olmaz yani belki herkez avukat belki polis belki tamirci doktor olmasa dünyanın sonu gelir hocam yani sıkır bi zamana. Başka da aklıma bişey gelmiyo sadece sıkıcı olur yani öyle.”

Yukarıdaki ifadelerde tam olarak ne söylenmek istendiği anlaşılmamaktadır. Karmaşık ve tutarsız cümlelerden oluşan konuşmada anlatılmak istenen net biçimde sınırlandırılmalı ve mantıklı bir sıralamayla verilmelidir. Net ve açık olmayan her ifade anlaşılmaz duruma gelmekle birlikte tutarlılığı da olumsuz yönde etkileyecektir. Özellikle Ö16’nın sözlü anlatımında yer verdiği “şeyler öğreniyoz oda bilir oda bilir bu iyi bişey ama diğeri kötü maffolurduk sıkıntıdan” yargısından hiçbir çıkarım yapılamamaktadır. Ö16’nın asıl hedeflediği düşünceyi, sözcükleri doğru ve yerinde kullanarak amaç-sonuç, sebep-sonuç bağlamında sunması gerekmektedir.

3. Örnek-16. Yazılı ve sözlü anlatımda ilişkisel olma durumunun (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırılması

Ö16’nın yazılı ve sözlü anlatımının ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırıldığında; yazılı anlatımı daha yeterli görülmektedir. Ö16’nın yazılı çalışması, sözlü anlatımına göre daha iyi konumdadır. Yazılı anlatımında nicelik ve nitelik olarak daha az duygusal ve düşünsel çelişki bulunmaktadır. Ö16’nın sözlü anlatımında daha fazla çelişki bulunmasının yanı sıra konu dışında olduğu düşünülen olay ve durumlardan tutarsız biçimde bahsedilmektedir. Bu ifadeler aşağıda yer almaktadır.

“...maffolurduk sıkıntıdan gerçi bazen aynı oluyo da öyle. Hocam aslında olumlu yani olabilir hocam şimdi her gün aynı olunca bilirim ne yaşıycaksam onu merak etmem yani mesela her gün aynı zaten başka günü neden merak ediyim ki?”

“...farklılık daha güzel mesela benim arkadaşlarım hep aynı olsa ben hiç konuşmam yani mesela çünkü eğlence olmaz...”

“...doktor olmasa dünyanın sonu gelir hocam yani sıkır bi zamana.”

Kısaca tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu, sorusuna karşılık verilen yanıtlar sözlü anlatım bağlamında yetersiz ve geliştirilmeli olarak saptanmıştır. Yazılı anlatımda da konu dışına sapmalar ve düşünsel çelişkiler bulunmaktadır ancak sözlü anlatıma göre daha az olduğu tespit edilmektedir. Yazılı

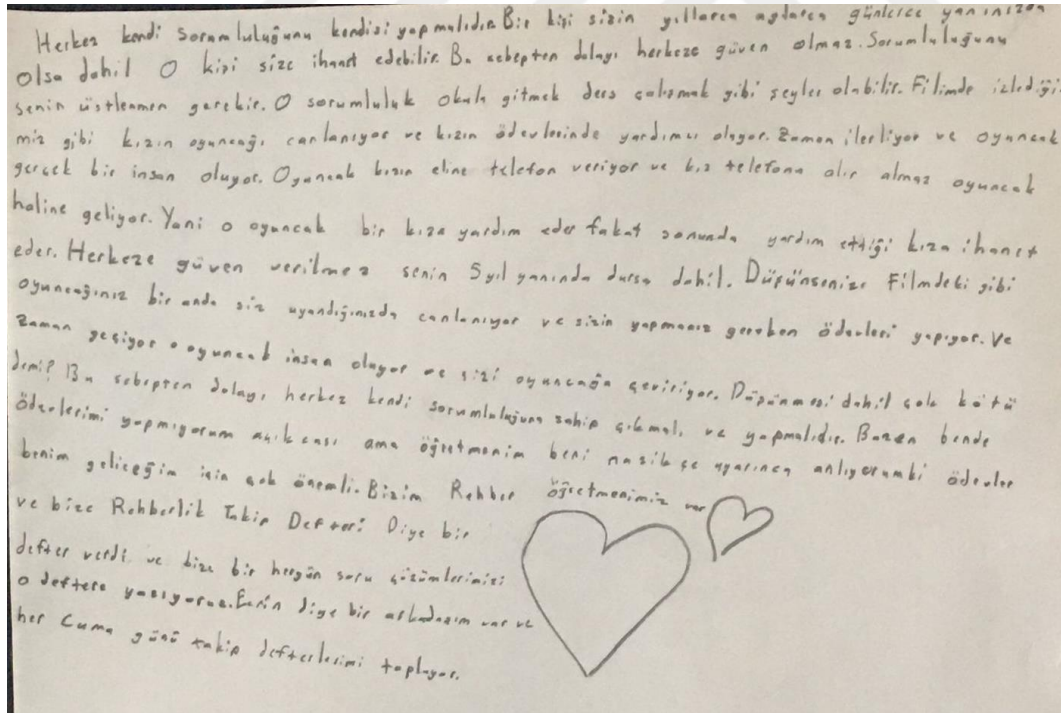
çalışma, anlam ve içerik bağlamında, derinleşmeyi gerektiren ifadeler barındırmaktadır. Anlamın ilişik olması için açıklanması gereken hususlar, detaylandırılması gereken olay ve durumlar okuyucu tarafından anlaşılmamaktadır. Ö16'nın yazılı anlatımında olay ve sonuç ifadeleri bulunmaktadır. Ana ve yardımcı düşüncelerin derinleştirilip geliştirilmesi gerekmektedir. Geliştirilmesi gereken ifadeler aşağıda gösterilmektedir.

"Oyuncak ise gittikçe büyüyor ve insan boyutuna geliyor. Oyuncak bebek çocuğun oyuncakıyken, çocuk oyuncak bebeğin oyuncakı oluyor. Ve çocuk oyuncak bebek boyutuna iniyor ve katılaşıyor."

Yazılı çalışmadan alınan yukarıdaki ifadeler tutarlı şekilde geliştirilip zenginleştirilmeden bırakılmıştır. Bu durum da anlatımın ilişiksel olma niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

4. Örnek-17. Yazılı anlatım

(Ö17)

Ö17'nin yazılı anlatımında, kısa filminden anlam olarak çıkarım yapılacak en uç nokta hedef alınmıştır. Ö17, kısa filmdeki kızın ödevlerini yaparak insan boyuna ulaşan oyuncak, hain olarak görmektedir. Bununla birlikte sorumluluklarımızı yerine getirmesek kötü durumlarla karşılaşacağımızdan da bahsedilmektedir. Fakat

metinde yoğun olarak herkese güvenilmemesi gerektiğinden bahsedilmiştir. En uç nokta olarak tanımlanan kimseye güvenmemeliyiz konusu, kısa filmde net biçimde çıkarım yapılabilecek bir konu değildir. Bu nedenle Ö17'nin yazılı anlatımı kısa filmle ilişkili ve tutarlı bulunmamaktadır. Ayrıca kompozisyon kendi içerisinde de anlatımın tutarlılığı bakımından kısmen yeterli görülmektedir. Çünkü Ö17, kompozisyonu kimseye güvenmemiz gerektiğiyle başlayıp sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz konusuyla devam ettirip rehberliğin vermiş olduğu takip defteriyle sonlandırmıştır. Ö17'nin yazılı anlatımında ifade ettiği konular arasında bağlantı kurmadığı ve kısa filmde olanları çelişkili biçimde belirttiği için kısmen yeterli olarak görülmektedir. Öğrenci, metni anlam bakımından zenginleştirmeli ve cümleler arasında güçlü bağlantılar kurulmalıdır. Aşağıda Ö17'nin yazılı anlatımında çelişki oluşturan ifadeler bulunmaktadır.

“... Ecrin diye bir arkadaşım var ve her cuma günü takip defterlerini topluyor.”

Ö17'nin arkadaşından neden bahsettiği konusunda hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum da kompozisyonda konu dışına çıkıldığını ve mantıklı düzenlenmediğini göstermektedir. Esasen farklı durum ve olaylar bağlantısız biçimde cümle aralarında yer almaktadır.

“Bazen ben de ödevlerimi yapmıyorum açıkçası ama öğretmenim beni nazikçe uyarınca anlıyorumki ödevler benim geliceğim için çok önemli. Bizim Rehber öğretmenimiz var ve bize Rehberlik Takip Defteri Diye bir defter verdi ve bize bir hergün soru çözümlerimizi o deftere yazıyoruz.”

Yukarıda yer alan ifade öncesinde tutarlı ve ilişkili açıklamalar yapılmamıştır. Ani ve bağlantısız şekilde aşağıda yer alan düşünceler verilmiştir.

“Düşünsenize Filmdeki gibi oyunağınız bir anda siz uyandığınızda canlanıyor ve sizin yapmanız gereken ödevleri yapıyor. Ve zaman geçiyor o oyuncak insan oluyor ve sizi oyunağa çeviriyor. Düşünmesi dahil çok kötü demi? Bu sebepten dolayı herkes kendi sorumluluğuna sahip çıkmalı ve yapmalıdır.”

Ö17, rehber öğretmeninden bahsetmeden önce yukarıda yer alan düşünceleri belirtmiştir. Bu düşünceler, sonraki bahsedilenleri desteklememektedir. Öğrenci, son kısımda yer verdiği *“herkes kendi sorumluluğuna sahip çıkmalı ve yapmalıdır”* ifadesini uygun şekilde destekleyip genişlettikten sonra kendi hayatından örnekler

verebilirdi. Böyle olduğunda cümleler ve konular arasındaki çelişki azalacak, tutarlı ve birbirini destekleyen cümlelerden oluşan bir metin ortaya çıkacaktır.

“Herkez kendi sorumluluğunu kendisi yapmalıdır. Bir kişi sizin yıllarca aylarca günlerce yanınızda olsa dahil O kişi size ihanet edebilir. Bu sebepten dolayı herkeze güven olmaz.”

“Herkes sorumluluğunu kendisi üstlenmelidir” düşüncesiyle “kimseye güvenmemeliyiz” düşüncesi arasında bırakılan boşluk çelişki oluşturmaktadır ve bu durum metnin akışı bağlamında devam etmektedir.

“Zaman ilerliyor ve oyuncak gerçek bir insan oluyor. Oyuncak kızın eline telefon veriyor ve kız telefonu alır almaz oyuncak haline geliyor. Yani o oyuncak bir kıza yardım eder fakat sonunda yardım ettiği kıza ihanet eder. Herkeze güven verilmez senin 5 yıl yanında dursa dahil.”

Yukarıda bahsedilen “oyuncak bir kıza yardım eder” ifadesi kısa filmde bağımsızdır. Çünkü kız, tüm ödevlerini oyuncakla yaptırmaktadır. Bu husus da kısa filmle ters düşmektedir. Ö17’nin düşünce dünyası, tecrübe ettikleri veya gelişim düzeyi bakımından anladığı kavramlar bunlar olabilir, ancak metin içerisinde genellikle konu dışına çıkılmaktadır.

5. Örnek-17. Sözlü anlatım

Ö17’nin ifade ettiklerinde, düşüncelerin belirli bir mantık zeminine oturtulmadan direkt olarak paylaşımı söz konusudur. Söylenenlerin öncesi ve sonrası farklı konu ve durumlardan oluşmaktadır. Eğer savunulan fikirler desteklenip pekiştirilirse başarılı bir konuşma ortaya çıkabilir.

Ö17’nin sistemli ve mantıklı olmayan bazı ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Bütün insanlar aynı fikirde olurdu. Kötülük veya iyilik diye bişey kalmazdı. Daha doğrusu olurdu ama herkez aynı düşüncede olduğu için çok fazla olurdu. Öyle çok bişey öğrenemezdik hayat nası bişey öğrenemezdik.”

Yukarıdaki ifadede tam olarak ne söylenmek istendiği belirtilmemiştir. Karmaşık ve tutarsız cümlelerden oluşan konuşmada anlatılmak istenen net biçimde ele alınmalıdır. Net ve öz olmayan her ifade anlaşılabilirliğin yanı sıra anlatımda tutarlılığı da olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle Ö17’nin “herkez aynı

düşüncede olduğu için çok fazla olurdu” yargısından hiçbir çıkarım yapılamamaktadır.

“Herkez aynı düşüncede olsa herkez iyi olsa mesela kötülük diye bişey kalmazdı herkes kötü olsa da iyilik diye bişey kalmazdı. Veya şöyle bişey de olabilirdi herkez çalışkan veya herkez tembel de olabilirdi.”

Ö17’nin yukarıdaki düşünsel ifadesinin açıklanmadan bırakıldığı görülmektedir. Net olarak bildirilmeyen her fikir veya düşünce çelişkiye mahkumdur. Bu yüzden Ö17’nin asıl anlatmak istediği görüş veya fikirler üzerinde düşünüp anlatımını yerinde ve uygun cümle gruplarıyla desteklemelidir.

“Olumlu olarak mesela herkes ders çalışsaydı çoğu şeyi çoğu meslek aynı olabilirdi. Mesela herkez aynı olsaydı meslekler de aynı olabilirdi. Herkez aynı düşüncede olması herkesin hobilerini fobilerini filan her şey aynı olabilirdi. Bu kötü çünkü, herkezin hobisi fobisi aynı olsaydı mesela herkezin fobisi örümcekten korkmak fobisi olan kişiler bazen bu örümcekleri öldürebiliyolar. Bu yüzden dünyada örümcek kalmazdı mesela böyle.”

Ö17’nin konuşmasında, anlatımın tutarlılığı bağlamında en başarılı sayılabilecek ifadeleri yukarıda bulunmaktadır. Tüm insanların aynı yaşam şeklini benimsemesi durumunda aynı mesleklerin artacağı ve aynı yaşam şeklinden dolayı insanların aynı zevklere sahip olacağı belirtilmektedir. Bu düşünceler kısmen tutarlı ve ilişkili ifadelerle anlatılmaktadır.

Ö17, sözlü anlatımında birçok duygusal ya da düşünsel çelişki oluşturan ifade kullanmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda açıklanmaktadır.

“Mesela her insan mükemmel veya çalışkan olmasaydı meslek kimse meslek sahibi olamazdı ki fazla da gidebilirdi. Dünyada çalışkanlık meslek gibi şeyler kalmazdı hasta olsaydık kimse bize bakamazdı. Bu dünyada hatta ölüme bile sebep olabilirdi.”

Ö17’nin yukarıdaki ifadesinde belli bir anlam belirten cümle bulunmamaktadır. Tüm insanların yaşam şekli aynı olsaydı, ölümlere sebep olabilirdi yargısı duygusal ve düşünsel çelişki taşımaktadır. Meslek ve çalışkanlık kavramlarının neden ortadan kaybolacağı hususu da boşluk oluşturmaktadır. Bu boşluklar sözlü anlatımın tutarsız ve bahsedilenlerin birbiriyle ilişkisiz görünmesine sebep olmaktadır. Aynı zamanda

çalışkanlık ve meslek kavramlarının kullanılması da konudan sapıldığını göstermektedir.

“Mesela herkesin fobisi voleybol oynamak olsaydı dünyada başka bi futbol oynayan falan kimse kalmazdı. Spor dalının sadece bi tane olmasına sebep olurdu. Bu durum olumsuz olurdu çünkü herkezin farklı bir fobiye sahip olması farklı spor dallarında genişlemesine yardımcı olurdu.”

Ö17'nin duygusal ve düşünsel çelişki oluşturan bir diğer ifadesine yukarıda yer verilmektedir. Ö17'nin, özellikle kavram karmaşası yaşadığı görülmektedir. “Hobi” ve “fobi” kavramlarını yanlış yerde kullanan Ö17'nin yapmış olduğu hata da kavram yanlışlığına, çelişkiye ve ilişkisiz anlatıma neden olmaktadır.

Sonuç olarak Ö17'nin sözlü anlatımının ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) yetersiz görülmektedir.

6. Örnek-17. Yazılı ve sözlü anlatımda ilişkisel olma durumunun (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırılması

Ö17'nin yazılı ve sözlü anlatımının ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırıldığında; yazılı anlatımı daha yeterli görülmektedir. Ö17'nin kompozisyonu, sözlü anlatımına göre daha iyi durumdadır. Yazılı anlatımında nicelik ve nitelik olarak daha az duygusal ve düşünsel çelişki bulunmaktadır. Ö17'nin sözlü anlatımında ise daha fazla çelişki bulunmasının yanı sıra konu dışında bahsedilen olay ve durumlar bulunmaktadır. Bunlar aşağıda yer almaktadır.

“Kötülük veya iyilik diye bişey kalmazdı. Daha doğrusu olurdu ama herkez aynı düşüncede olduğu için çok fazla olurdu. Öyle çok bişey öğrenemezdik hayat nası bişey öğrenemezdik.”

“Herkez aynı düşüncede olsa herkez iyi olsa mesela kötülük diye bişey kalmazdı herkes kötü olsa da iyilik diye bişey kalmazdı. Veya şöyle bişey de olabilirdi herkez çalışkan veya herkez tembel de olabilirdi.”

“Mesela herkesin fobisi voleybol oynamak olsaydı dünyada başka bi futbol oynayan falan kimse kalmazdı. Spor dalının sadece bi tane olmasına sebep olurdu. Bu durum olumsuz olurdu çünkü herkezin farklı bir fobiye sahip olması farklı spor dallarında genişlemesine yardımcı olurdu.”

Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu, sorusuna karşılık verilen yanıtlar sözlü anlatım bağlamında yetersiz ve geliştirilmeli olarak saptanmıştır. Yazılı anlatımda da konu dışına sapmalar ve düşünsel çelişkiler bulunmaktadır ancak sözlü anlatıma göre daha az durumdadır. Bunun sebebi yazılı anlatımda düşünme ve zihinsel planlama yapma süresinin fazla olmasıdır, denilebilir. Ö17, konuşmasında düşüncelerini zihinsel işlemlerden geçirmeden direkt olarak ifade etmektedir. Böylece ilişik olmayan olay ve durumlar anlatılmaktadır. Ö17 anlatmak istediği düşünce ve görüşleri; kısa ve hızlı biçimde planlanmalı, zihinsel işlemlerden geçirmeli aynı zamanda sistemli, mantıklı ve tutarlı şekilde sunulmalıdır. Bu hususların gerçekleşebilmesi için ise anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinlik ve uygulamalar sıklıkla yapılmalıdır. Yazılı anlatım kapsamında anlatımın tutarlılığı bakımından uygun görülmeyen ifadeler de aşağıda yer almaktadır.

“Herkez kendi sorumluluğunu kendisi yapmalıdır. Bir kişi sizin yıllarca aylarca günlerce yanınızda olsa dahil O kişi size ihanet edebilir. Bu sebepten dolayı herkeze güven olmaz.”

“Herkes sorumluluğunu kendisi üstlenmelidir” düşüncesiyle “kimseye güvenmemeliyiz” düşüncesi arasında bırakılan boşluk çelişki oluşturmaktadır ve bu durum metnin akışı bağlamında devam etmektedir.

“Zaman ilerliyor ve oyuncak gerçek bir insan oluyor. Oyuncak kızın eline telefon veriyor ve kız telefonu alır almaz oyuncak haline geliyor. Yani o oyuncak bir kıza yardım eder fakat sonunda yardım ettiği kıza ihanet eder. Herkeze güven verilmez senin 5 yıl yanında dursa dahil.”

7. Örnek-18. Yazılı anlatım

(Ö18)

Bu filmde anlatılan konu sorumluluklarımızı yerine getirmemenin bize vereceği zararlardır. Sorumluluklarımızı yerine getirmek yerine bu işi başka kişilere yaptırmak zararlı bir alışkanlıktır.

Bu filmdeki çocuk ödevlerini yapmak yerine onları oyuncasına yaptırmış ve zararlı başka oyunlar oynamıştır. Bu çocuk zamanla bunu alışkanlık haline getirmiş, sorumluluklarını yerine getirmemeye başlamıştır. Bu davranış ödevleri yapan ve sorumluluklarını yerine getiren oyuncanın gelişmesine, sorumluluklarını yerine getirmeyen çocuğun ise zamanla küçülmesine sebep olmuştur. Yani sorumluluklarını yerine getirmeyen çocuğun yerini oyuncası almıştır.

Bu yüzden biz ödevlerimizi yapmalı, sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

Ö18'in kompozisyonu anlatımın tutarlılığı bağlamında yeterli olarak görülmektedir. Anlatılanlar hem kısa filmle hem de kompozisyon içerisinde ifade edilenlerle örtüşmektedir. Yalnızca metnin kısa tutulması ve azlığı anlaşılabilirliği güçleştirmektedir. Ö18, metni çeşitli sözcük ve sözcük gruplarıyla zenginleştirdiğinde daha başarılı sayılacaktır. Belirtilen yargılar birbiriyle ilişkili ve bütüncül bir anlam ifade ettiğinden Ö18'in yazılı anlatımının ilişkisel olma durumunun (anlatımın tutarlılığı) yeterli düzeyde olduğu saptanmıştır. Aşağıda yer alan cümlelerin birbirini destekler ve pekiştirir nitelikte olduğu gözlemlenmektedir.

"Bu filmde anlatılan konu sorumluluklarımızı yerine getirmemenin bize vereceği zararlardır. Sorumluluklarımızı yerine getirmek yerine bu işi başka kişilere yaptırmak zararlı bir alışkanlıktır. Bu filmdeki çocuk ödevlerini yapmak yerine onları oyuncasına yaptırmış ve zararlı başka oyunlar oynamıştır. Bu çocuk zamanla bunu alışkanlık haline getirmiş, sorumluluklarını yerine getirmemeye başlamıştır. Bu davranış ödevleri yapan ve sorumluluklarını yerine getiren oyuncanın gelişmesine, sorumluluklarını yerine getirmeyen çocuğun ise zamanla küçülmesine sebep olmuştur. Yani sorumluluklarını yerine getirmeyen çocuğun yerini oyuncası almıştır. Bu yüzden biz ödevlerimizi yapmalı, sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz."

Yukarıdaki ifadeler her ne kadar yazılı anlatım bağlamında anlam bakımından yeterli olarak görülse de anlatımda az ve genişletilmeden bırakılan ifadelerin fazlalığı yadsınamaz. Tutarlılığı ve anlatımın ilişkisel olma durumunu arttırmak için aşağıda yer alan düşünce veya görüşler geliştirilip zenginleştirilmelidir.

“Bu filmde anlatılan konu sorumluluklarımızı yerine getirmemenin bize vereceği zararlardır.”

“Sorumluluklarımızı yerine getirmek yerine bu işi başka kişilere yaptırmak zararlı bir alışkanlıktır.”

“Bu yüzden biz ödevlerimizi yapmalı, sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. “

8. Örnek-18. Sözlü anlatım

Ö18’in sözlü anlatımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) bağlamında kısmen yeterli olarak görülmektedir. Çünkü aşağıda belirtilen cümlelerde çelişkiler bulunmaktadır.

“Farklılıklar olmadığı için saygı duymaya gerek kalmayacaktı herkes aynı olcaktı. Çünkü herkes aynı şeyi düşünüyo. O yüzden farklılığa duyulabilecek bi saygı yok çünkü farklılık yok. Farklı insanlara saygı, büyüklere, iyi şeyler yapmış kişilere saygı böyle. Herkesin yaşam şekli aynı olduğunda o zaman kendisi de diğer kişiyle aynı olcağa için gerek kalmaz.”

Yukarıda belirtilen düşünceye göre, herkes aynı yaşam şekline sahip olduğunda saygı kavramı ortadan kaybolacaktır. Ancak bu durum mantıklı ve sistemli biçimde açıklanıp desteklenmemektedir. Bu durum da sözlü anlatımın bir özelliği olan inandırıcılık hususunu olumsuz yönde etkilemiştir. Aşağıdaki ifadelerde ise aynı düşünce kalıpları tekrar edilmektedir. Üretim olarak görülebilecek pek az bilgi yer almaktadır, bu durum da düşünsel çelişkinin varlığına işaret etmektedir. Ö18, düşünce veya görüşlerini net şekilde belirginleştirip sözlü anlatımını aynı düşünce etrafında düzenlemelidir. Ayrıca cümle aralarında alakasız gibi görünen bilgi kırıntıları bulunmaktadır. Bu bilgiler genişletilmeli ve diğer ifade edilenlerle ilişkili hale getirilmelidir.

“Hayat daha sıkıcı olurdu herkes aynı olsaydı aynı şeyleri düşünseydi. Farklı fikirler olmycaktı insanlar hep aynı şeyi düşünceklerdi. İnsanların kendilerine özgü olan düşünceleri kalmazdı hep aynı şeyleri düşünürlerdi. Hobileri olmazdı hep aynı hobileri yaparlardı birbirleriyle sevdikleri şeyler aynı olurdu. Aynı şeyden hoşlanırlardı, aynı şeyi severlerdi. Hiç karmaşa çıkmazdı öyle olsaydı herkes aynı şeyi yapsaydı, aynı şeyi isteseydi. Herkes aynı olsaydı aynı düşünselerdi farklı işlerle uğraşanlar olmazdı.”

9. Örnek-18. Yazılı ve sözlü anlatımda ilişkisel olma durumunun (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırılması

Ö18'in yazılı ve sözlü anlatımının ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) karşılaştırıldığında; yazılı anlatımı yeterli, sözlü anlatımı kısmen yeterli olarak görülmektedir. Ö18'in yazılı anlatımının sözlü anlatımına göre daha iyi durumda olmasının sebebi, düşünce veya fikirlerinin düzenli ve sistemli biçimde belirtilmesidir. Ö18'in sözlü anlatımı çerçevesinde ilişkisel olmayan, tutarsız ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“İnsanların kendilerine özgü olan düşünceleri kalmazdı hep aynı şeyleri düşünürlerdi. Hobileri olmazdı hep aynı hobileri yaparlardı birbirleriyle sevdikleri şeyler aynı olurdu. Aynı şeyden hoşlanırlardı, aynı şeyi severlerdi. Hiç karmaşa çıkmazdı öyle olsaydı herkes aynı şeyi yapsaydı, aynı şeyi isteseydi. Herkes aynı olsaydı aynı düşünselerdi farklı işlerle uğraşanlar olmazdı.”

“Farklılıklar olmadığı için saygı duymaya gerek kalmayacaktı herkes aynı olcaktı. Çünkü herkes aynı şeyi düşünüyo.”

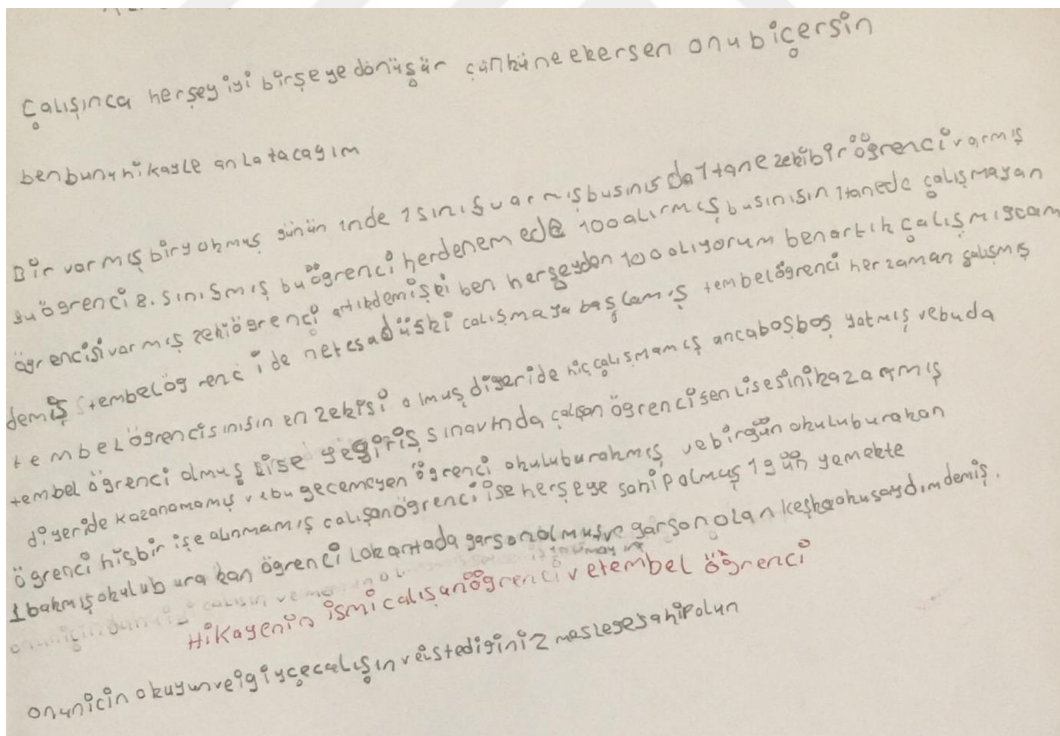
Kâğıt üzerinde beliren düşünceler, öğrenciyi sınırlamaktadır. Ancak sözlü anlatımda durum tam tersine dönmektedir. Düşünceler sınırsız ve mantık kuralları dışında ortaya serilmektedir. Anlatımın ilişkisel olma durumunu son derece etkileyen konunun bağlamı, kesinlikle uçsuz bucaksız olmamalıdır. Ö18, düşünce ve görüşlerini ifade ederken çeşitli zihinsel yönetimlerle konuyu sınırlandırıp anlatılanları çelişki oluşturmayacak duruma getirmesi gerekmektedir. Bu başarıya ulaşmanın tek yolu ise sıklıkla anlama ve anlatma becerilerine yönelik uygulamalar yapmaktan geçmektedir. Ö18'in yazılı anlatımı ise oldukça kısadır. Buna rağmen konuşmasına göre anlatımın tutarlılığı yazılı anlatımda daha yoğundur. Ö18'in yazılı anlatımı bağlamında ilişkisel olmayan, tutarsız ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Bu davranış ödevleri yapan ve sorumluluklarını yerine getiren oyuncuğın gelişmesine, sorumluluklarını yerine getirmeyen çocuğun ise zamanla küçülmesine sebep olmuştur. Yani sorumluluklarını yerine getirmeyen çocuğun yerini oyuncuğı almıştır. Bu yüzden biz ödevlerimizi yapmalı, sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.”

Ö18'in yukarıda belirttiği “sorumluluklarını yerine getiren oyuncuğın” ifadesi, anlamda karmaşa oluşturmaktadır. Aslında sorumluluk çocuğa aittir. Çocuk, bir sabah oyuncuğı kendi ödevlerini yaparken görmektedir. Çocuk, o günden sonra tüm

Ö18'in iki anlatım türü kapsamında; anlatımın mantık kurallarına uygun ve sistemli olması, duygusal ya da düşünsel çelişkiler taşıması, konu dışına çıkılmaması gibi hususlara, yazılı anlatımda daha fazla dikkat edildiği tespit edilmektedir.

(Ö19)

141

kullanımında da hatalar mevcuttur. Öncelikle başlığın yeri sayfanın ortası ya da sonu değil en başıdır. Başlık “*çalışan öğrenci ve tembel öğrenci*” olarak seçilmiştir. Kelimelerin ifade biçimi ve başlığın kullanım yeri hatalı olsa da anlam olarak uygun bir başlık seçildiği söylenebilir. Kompozisyonda, anlaşılabilirliğin değerlendirilmesi başlık ile başlamaktadır. Başlık, metin hakkında bilgi verir, okuyucuyu hazırlar. Anlaşılabilirlik hem doğru biçimde çıkarım yapmayı hem de okunaklılığı gerekli kılar. Kelime ve kelime grupları, metnin akışı boyunca bitişik olarak kaleme alınmıştır. Aynı zamanda “bir” kelimesi çoğunlukla rakamla sembolize edilmiştir. Bu durum da anlaşılabilirliği son derece olumsuz etkilemiştir. Okuyucunun, metnin ana fikri üzerinde çıkarım yapmak yerine metni okumak için çaba harcayacağı aşıkardır. Anlaşılabilirlik, anlatım türlerinden biri olan yazılı anlatım için en önemli unsurlardan biridir. Cümleler arası geçişler de anlamsız ve mantıksız biçimde düzenlenmiştir. Ö19’un aşağıdaki ifadelerini taslak olarak düşünürsek ileride iyi metinler kaleme alabileceği düşünülebilir.

“ben bunu hikayle anlatacayım Bir varmış bir yokmuş günün Inde Isınıf varmış bu sınıfdal tane zeki bit öğrenci varmışBu öğrenci 8.sınıfmış bu öğrenci her denemede 100 alırmış bu sınıfın 1 tanede çalışmayan öğrencisi varmış zeki öğrenci artık demişki ben herşeyden 100 alıyorumben artık çalışmıycam demiş tembel öğrencide ne tesadüfki çalışmaya başlamıştembel öğrenci her zaman çalışmıştembel öğrenci sınıfın en zekisi olmuş diğeride hiç çalışmamamış anca boşboş yatmış ve buda tembel öğrenci olmuş liseye giriş sınavında çalışan öğrenci fen lisesini kazanmış diyeride kazanamamış ve bu geçemeyen öğrenci okulu burakmış ve birgün okulu burakan öğrenci hiçbir işe alınmamışçalışan öğrenci ise herşeye sahip olmuşlgün yemekte 1 bakmışokulu burakan öğrenci lokantada garson olmuş ve garson olan keşke okusaydımdemiş. onun için okuyun ve iyiyeçalışınve istediğiniz mesleğe sahip olun.

Ö19’un yukarıdaki ifadeleri iç içe geçmiş biçimde karmaşıktır. Anlamı yakalamak bir hayli zor olsa da ana düşüncenin “*çalışanların kazanacağı*” fikri olduğu bellidir. Bu ana fikir bağlamında düzenli, sistemli, mantıklı, net ve yazılı anlatım kurallarına uygun biçimde sıralanmış ifadelerden oluşan metin, daha başarılı ve anlaşılır olacaktır.

Ö19’un metninde anlatmak istediği asıl düşünce, aşağıda da bulunan ilk cümlesinde yer almaktadır. Bu durum kolay anlaşılır bir metin gibi görülmesine

neden olabilir ancak metnin devamındaki kısa hikâye oldukça karmaşık ve eksik ifadelerden oluşmaktadır. Kompozisyonda yer verilen ilk cümlelerin devamı da aynı düşünce etrafında şekillenmiş olsaydı daha anlaşılır bir kompozisyon olabilirdi.

“Çalışınca herşey iyi birşeye dönüşür çünkü ne ekersen onu biçersin”

Ancak Ö19, her cümlede yeri dolmayan boşluklar bırakmıştır. Okuyucu tarafından doldurulamayan boşluklar yazılı anlatımın anlaşılabilir hale gelmesine sebep olmaktadır.

2. Örnek-19. Sözlü anlatım

Ö19’un sözlü anlatımında ifade ettiği düşünceler sıkça aynı konu etrafında şekillenmektedir. İki cümle ile anlatılabilecek olan fikir ve cümleler gereğinden fazla detaylandırılıp, örneklendirilmiştir. Bu durum da anlatımın, anlaşılabilirliğini kaybetmesine neden olmaktadır. Dinleyici açısından da sıkıcı görünen bu durum verilmek istenen mesajın tam anlamıyla bildirilememesine yol açmaktadır. Ö19’un sözlü anlatımında basit ve düşük cümle kullanımı oldukça yaygındır. Kısa ve öz biçimde ifade edilebilecek yargılar dolandırılıp yine aynı anlam bildirilmiştir. Dolayısıyla Ö19’un sözlü anlatımı anlaşılabilirlik bakımından yetersiz olarak saptanmıştır. Aşağıda Ö19’un sözlü anlatımında ifade ettikleri aşağıda yer almaktadır.

“Kotu olurdu çünkü hocam herkes aynı şeyi yapıyo olurdu hocam hanı onun için hocam mesela okuldaki öğretmenler falan olmazdı mesela hocam öğretmen olmayınca hocam hiçbir meslek sahibi olamazdık hocam hiçbirşey yapamazdık öyle her zaman yani hiç bi işe giremezdik mesela hocam ben atıyorum çifçiyim ya hocam herkez çifçi olurdu hocam yani böyle bişey olunca kotu olurdu hocam yani çok sıkıcı olurdu hayat mesela hocam öğrenci olursak herkez öğrenci olur öğretmen kalmazdı insanlar hocam hepimiz hasta olurduk hocam doktor olmazdı yani hemşire olmazdı mesela hocam arabamız kaza yapsa hocam polis olmazdı çekici olmazdı hiçbirşey olmazdı kimse gelmezdi hocam çünkü herkezin aynı biçimde olduğu için hocam çok kotu olurdu hocam çok sıkıcı olurdu. Sonracığıma mesela yaralansak bile bişey olmazdı hocam yaralansak doktor bulamazdık hocam çok berbat olurdu.”

3. Örnek-19. Yazılı ve sözlü anlatımda anlaşılabilirliğin karşılaştırılması

Ö19'un hem yazılı anlatımı hem de sözlü anlatımı anlaşılabilirlik bakımından yetersiz görülmektedir. Ancak sözlü anlatımı, belirli sözel yönlendirmelerle anlaşılır hale gelebilecek düzeydedir. Yazılı anlatımda dışarıdan hiçbir müdahale olmadığı için yönlendirme, düşünceyi değiştirme, soru sorma gibi hususlar mecburen geri planda kalmaktadır. 19'un sözlü anlatımı yalnızca tek bir konu etrafında bolca detaylandırılmıştır. Ö19'un içinde bulunduğu gelişim düzeyi göz önüne alındığında akranlarına göre de anlatım becerileri bakımından yetersiz olduğu saptanmaktadır. İki anlatım türünde de Ö19'un vermek istediği mesaj, okuyucu ve dinleyici bakımından zıt düşüncelere sebep olmaktadır. Anlaşılabilirliğin en temel özelliklerinden biri bildirilenlerin, alıcı tarafından doğru biçimde anlaşılmasıdır. Ö19'un iki anlatım türünden elde edilen verileri, bu duruma aykırı düşmektedir. Hem yazılı hem de sözlü anlatımda söz ve yazı kurallarına uygun olmayan ifadeler bulunmaktadır. Öğrencinin yazılı ve sözlü anlatımda, anlaşılabilirliği olumsuz yönde etkileyen ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Yazılı Anlatım: "...zeki öğrenci artık demişki ben herşeyden 100 alıyorumben artık çalışmıycam demiş tembel öğrencide ne tesadüfki çalışmaya başlamıştembel öğrenci her zaman çalışmıştembel öğrenci sınıfın en zekisi olmuş diğeride hiç çalışmamamış anca boşboş yatmış ve buda tembel öğrenci olmuş liseye giriş sınavında çalışan öğrenci fen lisesini kazanmış diyeride kazanamamış ve bu geçemeyen öğrenci okulu burakmış ve birgün okulu burakan öğrenci hiçbir işe alınmamışçalışan öğrenci ise herşeye sahip olmuşlgün yemekte 1 bakmışokulu burakan öğrenci lokantada garson olmuş ve garson olan keşke okusaydımdemiş."

Sözlü Anlatım: "...okuldaki öğretmenler falan olmazdı mesela hocam öğretmen olmayınca hocam hiçbir meslek sahibi olamazdık hocam hiçbirşey yapamazdık öyle her zaman yani hiç bi işe giremezdik."

"Hocam çok kotu olurdu hocam çok sıkıcı olurdu. Sonracığıma mesela yaralansak bile bişey olmazdı hocam yaralansak doktor bulamazdık hocam çok berbat olurdu."

4. Örnek-20. Yazılı anlatım

(Ö20)

Bir kız hiç ödevlerini yapmıyordu hep ordaki kalemi tutan küçük boylu kıza yaptıırıyordu ödevlerini. Kendisi oyun oynuyordu sonra ise ne oldu biliyor musunuz? O küçük boylu kızın boyu uzadı uzadı ve o ders çalışmayan kızın boyuna geldi okul çantasını sırtına taktı sonra ders çalışmayan kızın yanına gitti ve eline oyun oynanan telefon gibi bişey verdi tabiki ders çalışmayan kız oyunu görünce sevindi sonra telefon gibi olan şeye basınca ders çalışmayan kız küçüldü yani benim bu filmde anladığım şey kötülük yaptı kötülük buldu.

Ö20'nin yazılı anlatımı, anlaşılabilirlik bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu saptanmaktadır. Ö20 anlatmak istediği asıl düşünceyi kolay biçimde düzenlenmek yerine yanlış kelime ve kelime gruplarını da dahil etmesiyle anlaşılabilirliği güç duruma düşürmüştür. Parçadaki ana düşünce tam anlamıyla belli değildir. "Kolay Hayat/The Easy Life" isimli animasyonu izledikten sonra kaleme alınan bu kompozisyonda, ilk olarak olaylar anlatılmış ve tek bir cümleyle, ani biçimde sonuçlandırılmıştır. Belirli bir fikri ya da düşünceyi destekleyen ifadeler de bulunmamaktadır. Bu sebeple Ö20'nin yazılı anlatımının anlaşılabilirlik durumu, geliştirilebilir olarak görülmüştür.

"Bir kız hiç ödevlerini yapmıyordu hep ordaki kalemi tutan küçük boylu kıza yaptıırıyordu ödevlerini. kendisi oyun oynuyordu sonra ise ne oldu biliyor musunuz? o küçük boylu kızın boyu uzaadı uzadı ve o ders çalışmayan kızın boyuna geldi ve okul çantasını sırtına taktı sonra ders çalışmayan kızın yanına gitti ve eline oyun oynanan telefon gibi bişey verdi tabiki ders çalışmayan kız oyunu görünce sevindi sonra telefon gibi olan şeye basınca ders çalışmayan kız küçüldü yani benim bu filmde anladığım şey kötülük yaptı kötülük buldu."

Ö20'nin metnini bağladığı sonuç, dinleyicinin duygu ve düşüncelerinde çelişki ve zıtlıklar oluşturacaktır. Ö20'nin yazılı anlatımında, kısa filmdeki olaylar kısmen anlatıldıktan sonra "kötülük yaptı, kötülük buldu" sonucuna bağlanması ve bu düşünceye yönelik yeterli destek ve yardımcı fikir bulundurulmaması, dinleyici tarafından anlaşılmaz hale gelip onların zihinlerinde tartışma ve zıt düşünceler oluşturacaktır.

Ö20'nin yazılı anlatımında kullanıldığı dil, günlük konuşma dilinden farksızdır. Günlük konuşma dili, yazı diliyle etkileşim hâlinde bulunmaktadır. Konuşma dilinin direkt olarak yazıya aktarılması, anlatım esnasında verilmek istenen mesajın okuyucu tarafından anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Yazmanın kendine ait belli başlı kural ve ilkeleri mevcuttur. Bu kural ve ilkelere tam anlamıyla hâkim olunduktan sonra yazma işlemine geçilmelidir. Çünkü yazmaya ait kurallar uygulanmadığında metnin anlaşılabilirlik özelliği kaybolmaktadır.

“Kızın yanına gitti ve eline oyun oynanan telefon gibi bişey verdi tabiki ders çalışmayan kız oyunu görünce sevindi sonra telefon gibi olan şeye basınca ders çalışmayan kız küçüldü yani benim bu filmde anladığım şey kötülük yaptı kötülük buldu.”

Ö20'nin yukarıdaki ifadesinde olaylar anlatılırken birdenbire sonuç cümlesine geçilmiştir. Bu durum anlatım özelliklerinden biri olan anlaşılabilirliği, son derece olumsuz etkilemektedir.

5. Örnek-20. Sözlü anlatım

Ö20'nin sözlü anlatımı anlaşılabilirlik bağlamında kısmen yeterli görülmektedir. İfade edilenler kısmen net biçimde düzenlenmiş ve kısmen yeterli örneklendirmeler yapılmıştır. Dil kullanımı bakımından Türkçenin söze ait kural ve ilkelerine de kısmen uygun görülmektedir. Özellikle düşüncelerin sınırlı kalması, az olması ve sık tekrar edilen kelimelerin bulunması, anlaşılabilirliği olumsuz biçimde etkilemektedir. Sorulan soruya yönelik verilen yanıtlar, olumlu ve olumsuz şekilde çok yönlü açıklanmaktadır. Dinleyici tarafından zıt düşünce oluşturacak yargı bulunmamaktadır. Esasen belirtilen fikirlerin daha açık olarak tanımlanması, Ö20'nin konuşmasını daha başarılı kılacaktır. Ö20'nin sözlü anlatımında açıklaması gereken düşünceleri aşağıda yer almaktadır.

“Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı hocam bi tadı çıkmazdı ki yani çok güzel olmazdı açıkçası hocam yani hayatında hep herkes bi değişiklik istiyordu yani ben olsam mesela herkesle beraber aynı hayatı yaşamak istemezdim.”

“Tabii ki yani böyle sokaklardaki aç susuz insanlar falan böyle bizim gibi bi hayat yaşarlardı bu onlar için güzel olur iyi olur yani bi yandan güzel olur bi yandan kötü olur. Mesela şey kapıya falan geliyolar ya şeyler dilenciler falan mesela onlar da bizim gibi böyle aynı hayatı yaşasa yani aslında dünya için de iyi olur ama mesela çok çok böyle zengin olanlar falan fakirlere hava atmaya çalışırken mesela onların da fakirlere hava atmaması falan iyi olur.”

Yukarıdaki düşünceler anahtar kelime çerçevesinde ele alınmalıdır. Ö20’nin bu anahtar kelimeleri doğru ve yerinde kullanmasıyla daha anlaşılır bir anlatım meydana çıkacaktır. Asıl anlatılmak istenen düşünce net, öz ve anlamlı ifadelerle pekiştirilmelidir.

Ö20’nin sözlü anlatımında ana düşünce sığ şekilde ele alınmış olsa da verilen örnekler ve bahsedilen fikirler kısmen anlaşılır durumdadır.

6. Örnek-20. Yazılı ve sözlü anlatımda anlaşılabilirliğin karşılaştırılması

Ö20’nin yazılı ve sözlü anlatımı, anlaşılabilirlik bakımından değerlendirildiğinde; sözlü anlatımı daha yeterli durumdadır. Öğrencinin sözlü anlatımı kısmen yeterli, yazılı anlatımı ise geliştirilebilir düzeydedir. Ö20’nin kompozisyonunda, kapalı anlatım söz konusu olmaktadır ve sonuç ifadesinin ani biçimde kullanımı, anlaşılabilirliği ciddi anlamda olumsuz biçimde etkilemiştir. Ayrıca kısa filmdeki olay ve durumların eksik ve kısmen anlatımı da bahsedilenler arasında kopukluklara sebep olmuştur.

Ö20’nin sözlü anlatımı, yazılı anlatımına göre daha anlaşılırdır. Bunun sebebi ise bahsedilen konu ve durumlar hakkında belirli örneklerle somutlaştırmanın yapılmasıdır. Örneklendirme ve tanımlamalar anlatımın daha anlaşılır hale getirilmesinde önemli bir etkidir. Öğrencinin konuşmasında, dinleyici tarafından zıt düşüncelere yol açacak pek az ifade bulunmaktadır. Ancak yazılı anlatımda durum tam tersine dönmektedir. Yazılı anlatım uzun ve zahmetli bir süreçtir ve daha fazla kural ve ilkeye sahiptir. Bu açıdan bakıldığında Ö20’nin sözlü anlatıma ait kurallara daha fazla hâkim olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca Ö20’nin iki anlatım türünde de az ve kısa ifade kullandığı göze çarpmaktadır. Anlatımda verilmek istenen asıl mesaja yönelik; gerektiğinden az ve kısa ifade bulunması, okuyucu ve dinleyici bakımından yanlış çıkarımlar yapmaya ve zihinlerinde zıt düşüncelerin belirmesine

sebepe olacağı unutulmamalıdır. Aşağıda her iki anlatım türü kapsamında dinleyici ve okuyucu bakımından zıt düşüncelere sebepe olabilecek ifadeler yer almaktadır.

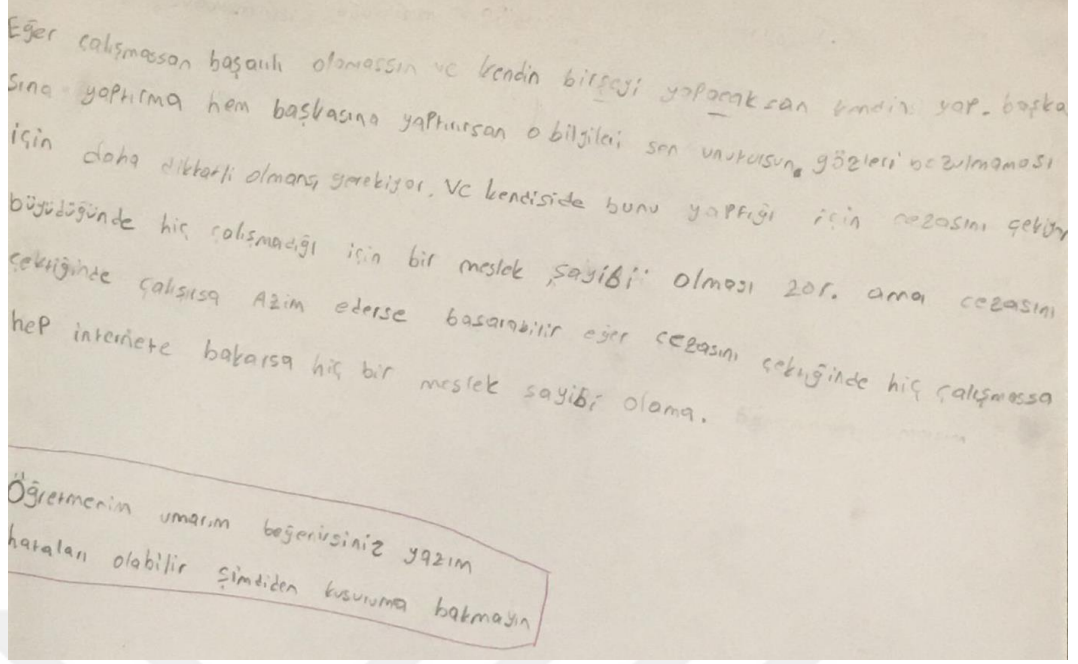
Yazılı Anlatım: “...eline oyun oynanan telefon gibi bişey verdi tabiki ders çalışmayan kız oyunu görünce sevindi sonra telefon gibi olan şeye basınca ders çalışmayan kız küçüldü yani benim bu filmde anladığım şey kötülük yaptı kötülük buldu.”

Sözlü Anlatım: “...dilenciler falan mesela onlar da bizim gibi böyle aynı hayatı yaşasa yani aslında dünya için de iyi olur ama mesela çok çok böyle zengin olanlar falan fakirlere hava atmaya çalışırken mesela onların da fakirlere hava atmaması falan iyi olur.”

7. Örnek-21. Yazılı anlatım

(Ö21)

Ö21'in yazılı anlatımı, günlük konuşma diline yatkın ve yazı dili kurallarından uzak biçimde tasarlanmıştır. Anlaşılabilirliği son derece etkileyen yazma kurallarına özen gösterilmemesinin yanı sıra cümleler arasında anlam bakımından ilişki de bulunmamaktadır. Her cümlede farklı bir anlam ifade edilmekle birlikte cümleler birbirleriyle bağıntılı değildir. Bu bakımdan Ö21'in yazılı anlatımından alınan bazı ifadelerine aşağıda yer verilmektedir.

“Eğer çalışmassan başarılı olamassın ve kendin birşeyi yapacaksan kendin yap. Başkasına yaptırma hem başkasına yaptırırsan o bilgileri sen unutursun. Gözleri bozulmaması için daha dikkatli olmanı gerekiyor. Ve kendiside bunu yaptığı için cezasını çekiyor”

Ö21'in söz dizimi, noktalama işaretleri ve yazım kuralları konusunda eksiklikleri bulunmaktadır. Burada bahsedilen üç konu da anlaşılabilirliği ciddi anlamda etkilemektedir. Bu hususta gerekli olan becerilerin kazandırılması için çeşitli etkinlik ve uygulamalar düzenlenmelidir. Ayrıca yukarıda bahsedilen “bir işi yapacaksan kendin yap” düşüncesinin ardından “gözlerin bozulması” fikri ifade edilmiştir. Cümleler arası geçişin bağlantısız olması, gerekli ifadelerin kullanılmaması, özellikle okuyucunun asıl mesajı anlamasına engel olmaktadır. Anlaşılabilirliği bir hayli zora düşüren yargılar yine aşağıda bulunmaktadır.

“... büyüdüğünde hiç çalışmadığı için bir meslek sayibi olması zor. ama cezasını çektiğinde çalışırsa Azim ederse başarabilir eğer cezasını çektiğinde hiç çalışmıyorsa hep internete bakarsa hiçbir meslek sayibi olamaz.”

Ö21’in yukarıda belirttiği düşünceleri, sistemli ve düzenli biçimde planlanmadığından okuyucunun duygu ve düşüncelerinde tartışmaya veya zıt düşüncelere sebep olacaktır. İki cümle olarak görünen parçada meslek sahibi olmak, ceza, internet kullanımı, azim ve çalışmak gibi kavramlardan bahsedilmektedir. Bu kavramlar ancak mantıklı bir düzen içerisinde sunulursa anlamlı olacaktır. Yine bu kavramların karışık ve karmaşık biçimde rastgele yazıya dökülmesi verilmek istenen mesajın okuyucu tarafından doğru şekilde anlaşılmasına sebebiyet verecektir. Nitekim Ö21’in yazılı anlatımı, anlatımın anlaşılabilirliği bakımından geliştirilmeli olarak tespit edilmektedir.

8. Örnek-21. Sözlü anlatım

Ö21’in konuşmasında yer alan bazı düşünceler anlam bakımından güçlü biçimde oluşturulmuştur. Ancak düşüncelerin devamı ve yardımcı düşünceler yetersiz görünmektedir. Bu durum da dinleyici tarafından asıl verilmek istenen mesajın anlaşılmasına yol açabilmektedir. Ö21’in aşağıda yer verilen düşünceleri, sağlam biçimde geliştirildiğinde daha başarılı ve anlaşılır bir anlatım gerçekleşmiş olacaktır.

“Yani düşüncenin kendine özgü olması lazım herkesin düşüncesi kendine özgü olduğu için hocam bu şeyi kastetmiyo yani mesela büyük bi sınava giriyosun yani lgs gibi büyük bi sınava giriyosun ama herkes aynı sonucu alınca aynı yere gitçeğ için hem kalabalık olacak hem zorluk olacak yani diğer okullara da şey kalmıyacak yani bu kadar hocam yani”

Yukarıda yer alan “her düşüncenin kendine özgü olması gerektiği” fikri geliştirilip farklı ifadelerle zenginleştirilmelidir. Bu sayede daha anlaşılır ve mantıklı bir parça haline gelecektir.

“Hocam olumlu şeyler söylüyim bi insan mesela iyi iyi olsa diğerlerinin düşüncesi olsa herkes iyi olurdu dünyada iç savaş felan olmaz hocam herkes iyi olsa böyle herkesin düşüncesi iyi olsa mesela savaş felan çıkmaz hocam gereksiz olur herkes paylaşırlar hocam.”

Ö21 yukarıda, herkesin yaşam şeklinin aynı olması durumunda düşüncelerin de aynı biçimde şekilleneceğini savunmaktadır. Bununla birlikte iyi düşüncelerin yaygınlaşması hâlinde dünyada hiçbir çatışmanın olmayacağı belirtilmektedir. Ancak iki parçada da düşünceler net ve açık biçimde bildirilmediği için anlaşılabilirlik olumsuz yönde etkilenmektedir. Dolayısıyla Ö21'in sözlü anlatımı, anlatımın anlaşılabilirliği bakımından kısmen yeterli olarak görülmektedir.

Ö21'in sözlü anlatımından alınan aşağıdaki ifadeleri, anlaşılabilirlik bakımından oldukça yetersiz görülmektedir. Dinleyici zihninde zıt düşüncelere sebep olabilecek yargılar dil kurallarına uygun biçimde düzenlenip gerekli yardımcı düşünce ve örneklerle desteklenmelidir.

“Hocam herkesin düşüncesi aynı olursa yani mesela sınıfta parlak düşünceli herkesin düşüncesi aynı olduğu için herkes aynı cevabı vercek sınavda düşüncesi herkesin aynı olduğu için herkes aynı cevabı vercek aynı notu alacak öyle yani düşünce herkesin düşüncesi aynı olsaydı yaşanmazdı hocam”

“Mesela bi okulun müdürleriyle bi okulun müdürleri aynı olsaydı aynı okulu işletirlerdi özel okulla devlet okulu aynı olurdu mesela bi farkı olmazdı onların. Her şey aynı olurdu herkesin kıyafeti aynı olurdu herkesin zevki aynı olurdu filim izlediyikleri şeyler aynı olurdu hocam ondan sonra yani hocam bu kadar diyecem başka bişey kalmadı herkesin düşüncesi aynı olsa aynı şekilde düşünür.”

Yukarıdaki konuşma parçalarında, Ö21'in bahsettiklerini desteklemek amacıyla anlatımında yer verdiği örneklendirmeler bulunmaktadır. Fakat örnekleri pekiştiren yardımcı düşünceler tam anlamıyla bulunmamaktadır.

9. Örnek-21. Yazılı ve sözlü anlatımda anlaşılabilirliğin karşılaştırılması

Ö21'in yazılı ve sözlü anlatımının anlaşılabilirlik durumu kıyaslandığında; sözlü anlatımı daha iyi düzeydedir. Öğrencinin kompozisyonu geliştirilmeli olarak tespit edilirken sözlü anlatımı kısmen yeterli düzeydedir. Sözlü anlatımının kısmen yeterli olarak saptanmasının sebebi, belirtilen konuyla ilgili anlamlı düşüncelerinin daha fazla olmasıdır. Yazılı anlatımda plansız ve amaçsız bir üslup benimsendiği için anlaşılabilirlik durumu, olumsuz biçimde etkilenmiştir. Ayrıca yazı diline ait söz dizimi, noktalama işaretleri ve yazım kuralları konusunda eksikliği bulunan Ö21'in kompozisyonunda birçok kavrama aynı cümle içerisinde yer verilmiştir. Söz ve yazı diline ait kurallara hâkimiyet, metni anlaşılır kılmak için önemli bir husustur.

Yine de Ö21'e ait iki anlatım türünde de fikir, düşünce yahut verilmek istenen mesaj herkes tarafından doğru biçimde anlaşılmayabilir. Bu durum da Ö21'in iki anlatım türünde de kendini geliştirmesi gerektiğini göstermektedir. Aşağıda her iki anlatım türünde anlaşılabilirliği olumsuz şekilde etkileyen ifadelerden örnekler bulunmaktadır.

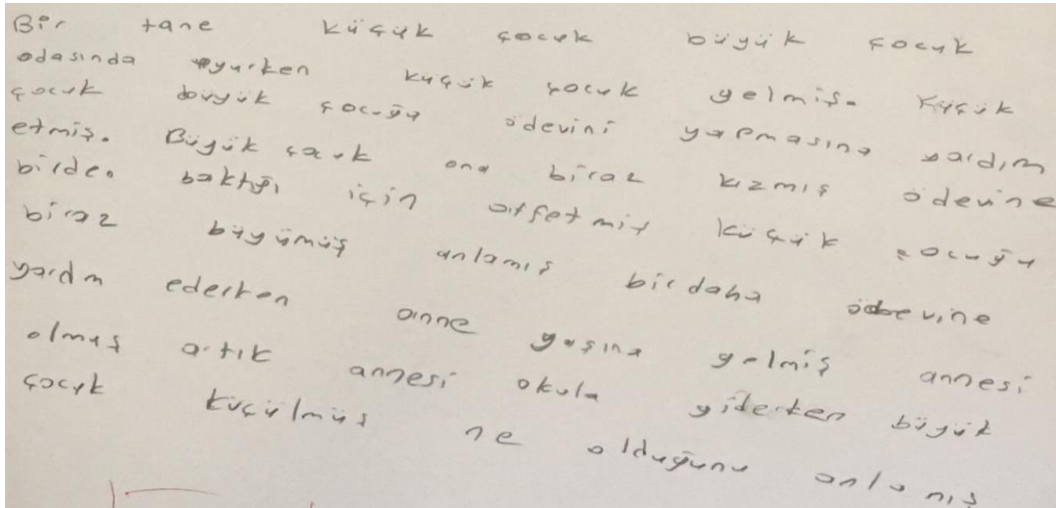
Yazılı Anlatım: “eğer çalışmassan başarılı olamassın ve kendin birşeyi yapacaksan kendin yap. başkasına yaptırma hem başkasına yaptırırsan o bilgileri sen unutursun. gözleri bozulmaması için daha dikkatli olmanı gerekiyor. ve kendiside bunu yaptığı için cezasını çekiyor”

Sözlü Anlatım: “Mesela bi okulun müdürleriyle bi okulun müdürleri aynı olsaydı aynı okulu işletirlerdi özel okulla devlet okulu aynı olurdu mesela bi farkı olmazdı onların. Her şey aynı olurdu herkesin kıyafeti aynı olurdu herkesin zevki aynı olurdu filim izledikileri şeyler aynı olurdu hocam ondan sonra yani hocam bu kadar diyecem başka bişey kalmadı herkesin düşüncesi aynı olsa aynı şekilde düşünür.”

H. Etkililik

1. Örnek-22. Yazılı anlatım

(Ö22)

Ö22'nin kompozisyonu, anlatımın etkililiği bakımından yetersiz olarak tespit edilmektedir. İçerik bakımından anlaşılır olmayan metin, etkili olarak adlandırılmaz. Metinde okuyucu üzerinde olumlu bir etki bırakılamamıştır.

Okuyucunun dolduramayacağı boşluklar ve anlaşılmayan karmaşık ifadeler kullanılmaktadır. Okuyucunun metni okuduktan sonra beğenmesi mümkün değildir. Bu sebeple Ö22'nin yazılı anlatımı içerik olarak etkili değildir. Öğrencinin aşağıdaki ifadeleri, yazı dili kurallarına uygun, net, açık, anlaşılır biçimde düzenlenirse etkili hale gelebilir.

“Bir tane küçük çocuk büyük çocuk odasında uyurken küçük çocuk gelmiş. Küçük çocuk büyük çocuğa ödevini yapmasına yardım etmiş. Büyük çocuk ona biraz kızmış ödevine birde, baktığı için affetmiş küçük çocuğu biraz büyümüş anlamış birdaha ödevine yardım ederken anne yaşına gelmiş annesi olmuş artık annesi okula giderken büyük çocuk küçülmüş ne olduğunu anlamış”

İçeriğin etkili biçimde düzenlenmesi, anlaşılabilirliği da gerekli kılar. Okuyucu anlamadığı ya da çıkarım yapamadığı bir metni beğenemez. Ö22'nin etkili bir anlatıma sahip olabilmesi için Türkçenin dil kullanımına uygun ve uyumlu biçimde yazması gerekmektedir. Ayrıca Ö22'nin kompozisyonu okuyucuda olumlu bir etki bırakmayacağı varsayılmaktadır.

2. Örnek-22. Sözlü anlatım

Ö22'nin sözlü anlatımı, anlatımın etkililiği bakımından son derece yetersiz düzeyde olduğu saptanmaktadır. Sesletim ve telaffuz yetersizliği, söz kurallarının uygulanmaması, zihinsel olarak belirli anlam düzeyine ulaşamamak ve kelime dağarcığının yeteri kadar gelişmemesi anlatımın etkisiz ve anlaşılmaz hale gelmesine sebep olmaktadır. Ö22'nin, konuşmasını dinleyenler üzerinde olumlu bir etki oluşturmaması mümkün değildir. Ancak öğrencinin genel itibarıyla düşüncelerini ifade etmesi ve bu ifadeleri örneklendirme çabası oldukça yerinde bir yöntemdir. Ana düşünce ve yardımcı düşünceler geliştirilip uygun örneklerle pekiştirildiğinde anlatım daha etkili bir özellik taşıyacaktır.

Çalışma kapsamında sorulan soruya verilen yanıtlar içerik olarak fazlaca somut kalmaktadır. Ö22'nin içerisinde bulunduğu gelişim düzeyi göz önüne alındığında bu durum normal olarak görülse de bahsedilenlerin mantıklı bir düzende olmaması aşırıdır. Ö22'nin sözlü anlatımı aşağıda yer almaktadır.

“Yani karıştırdın birisini mesla Meryem desem başka birisi cevaplar kötü olur yani farklı olmayan kötü olur çünkü herkes herşey aynı olursa mesla bu odadan bi tane da aynı olursa karıştırırız başkasının odasına gireriz başka sınıfa gireriz

derslerini böleriz. Herşey aynı olursa başkasının yaşam şekli de aynı olursa o zaman kötü olur yani herşey aynı yaşam şekliyle olsaydı biz birinin dediği falan olmazdı yani. Öğrenci olmasaydı hiç kim olmaydı mesela anneler babalar kitap okuyabilir ama ders çalışamaz böyle olurdu yani kötü olurdu. Yani onların yatak odasıysa mesela büyükler toplayabilir yatağını ya da anneler falan yani babalar işe gidiyorsa anneler falan yataklarını toplayabilirler. Çocuklar da kendine göz kulak olabilirler sorumlulukları var yani büyükler ders çalışmasa bile kitap okuyabilirler her ailenin de kitap okuma saatleri olmalıdır ders çalışmaya bilirler. Herkes kitap okusaydı güzel olurdu yani sat de mesela ne diylem yemeğimizi yedikten sonra bi sat yada yarım sat oyun oynuyoruz sonra sat sekiz buçuk yada dokuz olduğunda pardon sekiz buçuk yada sekiz olduğunda kitap okuma saatleri olmalıdır. Güzel olur yani bizimde benimde eskiden şeyimiz vardı bizde eskiden sat sekiz buçuğa kadar oyun oynuyoduk sonra ya sonra da herkez kitabın başına geçiyodu kitap okuyolardı sonra yatıyoduk güzel bişiy”

Ö22’nin sözlü anlatımında belirgin bir çaba görülmektedir. Ancak ifade edilenlerin daha evrensel ve etkili olabilmesi için sıklıkla konuşma becerisine yönelik uygulama ve etkinliklere katılmalıdır.

3. Örnek-22. Yazılı ve sözlü anlatımda etkililiğin karşılaştırılması

Ö22’nin yazılı ve sözlü anlatımı, içeriğin etkililiği bağlamında karşılaştırıldığında; sözlü anlatımının daha etkili olduğu saptanmaktadır. Çünkü sözlü anlatımda kullanılan yöntem daha uygun görülmektedir. Ö22, konuşmasında bazı düşüncelerini açıkladıktan sonra örneklendirmek istemektedir. Fakat her iki anlatım türünde de belli çıkarımlar yapılamamaktadır. Yani yalnızca içeriğin sunulmasındaki yöntem uygun görüldüğü için sözlü anlatım etkililik bakımından daha yeterli bulunmaktadır. Yine sözlü anlatımında kullandığı ifadelerin çoğu somut düşüncelerden oluşmaktadır. Bu durum öğrencinin soruyu anlamlı biçimde cevaplamasına engel olmaktadır. Ortaokul öğrencisi olan bireyin artık soyut ifadelerden (düşünce dünyası, karakter, yaşam biçimi) bahsetmesi beklenmektedir. Tüm insanların yaşam şeklinin aynı olması durumunda herkesin ve her şeyin aynı olacağı sıkça belirtilmektedir. Bu sebeple anlatım etkililiğini önemli ölçüde kaybetmektedir.

Ö22 yazılı anlatımda ise, daha çok kısa filmde olanları aktarmaya çalışmaktadır. Fakat kısa filmdeki olay ve durumları saptırarak hatalı biçimde anlatması metni

anlaşılmaz duruma düşürmektedir. Anlaşılabilirlik özelliği olmayan hiçbir metin etkili olamaz. Ayrıca Ö22'nin kompozisyonunda plansız, amaçsız bir anlatım söz konusudur. Öğrenci ne anlatmak istediğini, nasıl anlatmak istediğini, üslubunu belirlemeden yazıya girişmiştir. Bu durum da okuyucunun hiçbir çıkarım yapamamasına sebep olmaktadır.

Dolayısıyla yukarıdaki hususlar gözlemlendiğinde, sözlü anlatım içeriğinin etkililiği bakımından ön plana çıkmaktadır. Aşağıda Ö22'nin iki anlatım türüne yönelik içeriğinin etkililiğini olumsuz yönde etkileyen bazı ifadeleri mevcuttur.

Yazılı Anlatım: “Büyük çocuk ona biraz kızmış ödevine birde, baktığı için affetmiş küçük çocuğu biraz büyümüş anlamış birdaha ödevine yardım ederken anne yaşına gelmiş annesi olmuş artık annesi okula giderken büyük çocuk küçülmüş ne olduğunu anlamış”

Sözlü Anlatım: “Herkes kitap okusaydı güzel olurdu yani sat de mesela ne diyelim yemeğimizi yedikten sonra bi sat yada yarım sat oyun oynuyarız sonra sat sekiz buçuk yada dokuz olduğunda pardon sekiz buçuk yada sekiz olduğunda kitap okuma saatleri olmalıdır. Güzel olur yani bizimde benimde eskiden şeyimiz vardı bizde eskiden sat sekiz buçuğa kadar oyun oynuyoduk sonra ya sonra da herkez kitabın başına geçiyodu kitap okuyolardı sonra yatıyoduk güzel bişiy”

Ö22, her iki anlatım türünde de doğru ve yerinde ifadeler kullanmalıdır ki az sözle çok fazla anlam belirtebilsin. Ayrıca Türkçenin dil kullanımı içerisinde yazı ve konuşma diline ait kurallara hakimiyet konusundaki eksikliğini tamamlayıp kendini geliştirmelidir.

4. Örnek-23. Yazılı anlatım

(Ö23)

Hazır Konmak

Çinli ablamız bir gün ders çalışırken uyuya kalır, ve masasındaki bebek canlanır ve ödevlerini onun yerine yapar. Çinli ablamız bebeği görünce şaşırır ve mutlu olur, sonra okula gider gelir ve yine ödevlerini bebek yapar ama bebek yaptıkça büyür, günler böyle tekdüze geçer gider. Birkaç gün sonra çocuk uyanır ve bebeğin kendi boyuna geldiğini ve sırtında kendi çantasıyla okula gittiğini görür, tam bebek çıkacakken ona oyun konsolunu verir çocuk mutlu olur ama fiziksel hiçbir aktivite yapamaz ve gittikçe küçülür ve ilk baştaki bebeğin fizikine gelir ve cansız kalır.

Ö23'ün yazılı anlatımı içeriğin etkililiği bakımından kısmen yeterli olarak saptanmaktadır. Öğrenci kendi fikirlerini ve kısa filmde olanları genellikle belli sınırlar içinde aktarmıştır. Cümleler arasındaki geçiş etkililik açısından çoğunlukla uyumludur. Bazı cümleler arasındaki geçişler anlamsız görünmektedir. Bu cümleler aşağıda yer almaktadır.

“sırtında kendi çantasıyla okula gittiğini görür, tam bebek çıkacakken ona oyun konsolunu verir çocuk mutlu olur ama fiziksel hiçbir aktivite yapamaz ve gittikçe küçülür ve ilk baştaki bebeğin fizikine gelir ve cansız kalır.”

Ö23'ün noktalama işaretlerini yerinde ve doğru kullanmaması; anlamın farklılaşmasına ve etkililiğin olumsuz şekilde değişmesine neden olmakla birlikte metnin akışını bozmaktadır. Ayrıca Ö23'ün kompozisyonunda en çok dikkat çeken nokta kendi düşüncelerinin metne yansımamasıdır. Kısa filmde yer alan olay ve durumlar kısmen etkili biçimde kaleme alınmış olsa da öğrencinin duygu ve düşünce dünyasını yansıtan hiçbir ifade bulunmamaktadır. Ö23'ün fikirlerinin bulunmaması kısa filmde hiçbir çıkarım yapmadığını gösterir. Aynı zamanda bu durum okuyucu için de çıkarım yapılabilecek ifadelerin bulunmamasına sebep olmaktadır. Ö23'ün yazılı anlatımına ilişkin diğer ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Çinli ablamız bir gün ders çalışırken uyuya kalır, ve masasındaki bebek canlanır ve ödevlerini onun yerine yapar. Çinli ablamız bebeği görünce şaşırır ve mutlu olur, sonra okula gider gelir ve yine ödevlerini bebek yapar ama bebek yaptıkça büyür, günler böyle tekdüze geçer gider. Birkaç gün sonra çocuk uyanır ve bebeğin kendi boyuna geldiğini ve sırtında kendi çantasıyla okula gittiğini görür,

tam bebek çıkacakken ona oyun konsolunu verir çocuk mutlu olur ama fiziksel hiçbir aktivite yapamaz ve gittikçe küçülür ve ilk baştaki bebeğin fiziğine gelir ve cansız kalır.”

5. Örnek-23. Sözlü anlatım

Ö23’ün sözlü anlatımına ilişkin etkililik düzeyi, geliştirilebilir olarak saptanmıştır. Öğrencinin fikirleri içerik olarak kısmen yeterli görülse de verilen örnekler yardımcı düşüncelerle desteklenmediğinden anlamsız olarak görünmektedir. Esasen ana düşünce belirtildikten sonra örnekler verilip sonrasında örnekleri destekleyen yardımcı düşünceler ifade edilmelidir. Ana düşünce-örneklendirme-yardımcı düşünceler sırası izlenmelidir. Tabii ki yazma üslubuna göre bu sırada değişiklik olabilir. Ancak Ö23, kompozisyonunda kullandığı örneklendirmeleri destekleyen hiçbir ifade kullanmamıştır. Aşağıda Ö23’ün, bu çıkarımı destekleyen ifadeleri bulunmaktadır.

“Şimdi bu iyi ve kötülüklerine bağlı yani bence tüm dünyadaki insanların bazı davranışları tabi kişisel davranışlar farklı olmalı ama ya mesela çöpleri yere atmamak gibi ya da hayvanlara zarar vermemek gibi herkesin yapması gereken davranışlar var ya bi yanı var bi kötü yanı var ya yani herkesin kişisel özellikleri farklı olsun ama ya böyle yardım açısından aynı olabilir.”

“Yani kötü de olabilir herkes aynı hiç veya böyle maceralı bişiy de olmaz bi oyun oynuyosun hiç rekabet yok herkes aynı kötü olurdu yani. Arkadaşlarındaki şeyler bozulur yani benim arkadaşım benim gibi olsa hepsinin ben farklı özellikleri olduğu için seviyorum ya orda bissürü benim arkadaşım var kimi uzun olsun kimi kısa olsun kiminin sesi değişik olsun bissürü arkadaşım var benim.”

Yukarıda belirtilen düşünceler karmaşık olarak görülmektedir. İç içe geçmiş olan fikirler de etkili olamaz. Ö23’ün konuşmasının, dinleyici zihninde olumlu duygu ve düşüncelere yol açması mümkün değildir. Dolayısıyla Ö23’ün sözlü anlatımı geliştirilebilir düzeydedir.

6. Örnek-23. Yazılı ve sözlü anlatımda etkililiğin karşılaştırılması

Ö23’ün iki anlatımının içerik bakımından etkili olma durumu karşılaştırıldığında; yazılı anlatımının, sözlü anlatımına göre daha etkili olduğu gözlemlenmektedir. Ö23’ün yazılı anlatımı kısmen yeterli düzeydeyken sözlü

anlatımı geliştirilebilir olarak değerlendirilmiştir. Ö23'ün yazılı anlatımı kendi düşüncelerini barındırmasa da sözlü anlatımında sıklıkla kendiyle ilgili örnekler vermektedir. Kompozisyonunda, genellikle kısa filmdeki olay ve durumlar doğal akışıyla anlatılmaktadır. Herhangi bir çıkarım yapmak imkansızdır. Çünkü öğrencinin zihin dünyasına ait fikir ve görüşler bildirilmemiştir. Buna rağmen Ö23'ün olayları doğal akış içerisinde etkili biçimde anlatması kısmen yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Ancak sözlü anlatımının tamamı öğrencinin zihin dünyasını yansıtmaktadır. Konuşmasında amaçsızlık ve plansızlık söz konusudur. Konuşma becerisi de diğer beceriler gibi hazırlık gerektirir. Ö23'ün sözlü anlatımında düşüncelerin hiçbir işlemde geçmeden direkt anlatılması durumu gözlenmekle birlikte verilen örneklerin belirli düşüncelere bağlanmaması, anlatımın geneline yayılmıştır.

Ö23'ün, yazılı anlatımı okuyucunun üzerinde kısmen olumlu bir etki bıraksa bile sözlü anlatımının dinleyici tarafından beğenilmeyeceği varsayılmaktadır. Ö23'ün yazılı ve sözlü anlatımına ait içeriğin etkililiğini değiştiren ifadelerinden bazıları aşağıda gösterilmektedir.

Yazılı Anlatım: "...tam bebek çıkacakken ona oyun konsolunu verir çocuk mutlu olur ama fiziksel hiçbir aktivite yapamaz ve gittikçe küçülür ve ilk baştaki bebeğin fiziğine gelir ve cansız kalır."

Sözlü Anlatım: "...böyle maceralı bişiy de olmaz bi oyun oynuyosun hiç rekabet yok herkes aynı kötü olurdu yani. Arkadaşlarındaki şeyler bozulur yani benim arkadaşım benim gibi olsa hepsinin ben farklı özellikleri olduğu için seviyorum ya orda bissürü benim arkadaşım var kimi uzun olsun kimi kısa olsun kiminin sesi değişik olsun bissürü arkadaşım var benim."

7. Örnek-24. Yazılı anlatım

(Ö24)

Ödevlerimizi, sorumluluklarımızı vs. kendimiz yapmalıyız. Başkalarına yaptırmamalıyız, görevlerimizi ve sorumluluklarımızı yapmazsak eğer boş bir hayat sürmüş oluruz. Kendimizi geliştirmemiş oluruz. Ödevlerimizi, görevlerimizi, sorumluluklarımızı başkalarına yaptırırsak eğer o başkası gelişmiş olur ve biz gelişmemiş oluruz. Yani kendi işlerimizi kendimiz yapmalıyız. Kız, bir şeye ödevlerini ve kendi işlerini yaptırmakta. Kızın görevlerini yapan şey ise zamanla büyüyüp bilgileniyor ve kızın yerine bile okula gitmeye başlıyor, kız ise küçülüyor. Belki kız bu yaptıklarından pişman olabilir. Görevlerimizi her gün düzenli bir şekilde yerine getirmek zorundayız.

Ö24'ün kompozisyonunun içerik bakımından kısmen yeterli düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Çünkü yazılı anlatım unsurlarına dair kural ve ilkelerin hiçbirine özen gösterilmese bile içerik olarak öğrencinin belirgin düşünceleri mevcuttur. Düşünceler arası geçişlerin ani biçimde düzenlenmesi anlatımın etkililiği bakımından olumsuzdur. Okuyucu bakımından da olumlu karşılanmayacaktır.

Ö24'ün aşağıdaki ifadeleri geliştirilip kısa filmle olan bağı güçlendirildiğinde etkililik açısından daha başarılı bir metin ortaya çıkacaktır. Ayrıca her cümle kendi içinde ve kendinden sonraki cümleye mantıklı bir düzen içerisinde bağlanmalıdır.

“Ödevlerimizi, sorumluluklarımızı vs. kendimiz yapmalıyız. Başkalarına yaptırmamalıyız, görevlerimizi ve sorumluluklarımızı yapmazsak eğer boş bir hayat sürmüş oluruz. Kendimizi geliştirmemiş oluruz. Ödevlerimizi, görevlerimizi, sorumluluklarımızı başkalarına yaptırırsak eğer o başkası gelişmiş olur ve biz gelişmemiş oluruz.”

Ö24'ün yazılı anlatımında “görev ve sorumluluklarımızı kendimiz yapmalıyız” düşüncesini belirten birçok cümle bulunmaktadır. Bu durum da anlatımın planlanmadığını göstermektedir.

“Yani kendi işlerimizi kendimiz yapmalıyız. Kız, bir şeye ödevlerini ve kendi işlerini yaptırmakta. Kızın görevlerini yapan şey ise zamanla büyüyüp bilgileniyor ve kızın yerine bile okula gitmeye başlıyor, kız ise küçülüyor. Belki kız bu yaptıklarından pişman olabilir. Görevlerimizi her gün düzenli bir şekilde yerine getirmek zorundayız.”

Ö24'ün yazılı anlatımında düşünceler belirtilirken birden “kız, bir şeye ödevlerini ve kendi işlerini yaptırmakta” diyerek kısa filmde bahsedilmiştir. Bu durum anlatımın etkililiğini olumsuz biçimde etkilemiştir. Zaten kısa filmde bahsedilmeden önce de aynı

anlamı bildiren ifadeler her cümlede belirtilmektedir. Çıkarımlar ifade edildikten sonra kısa filmde örnekler vermek oldukça yeterli bir düşüncedir. Fakat bu yöntemin aniden ve ilişkilendirilmeden yapılması, anlatımın etkililiğini kaybetmesine sebep olmaktadır.

8. Örnek-24. Sözlü anlatım

Ö24'ün sözlü anlatımında daha fazla kelime kullanılmasına rağmen anlaşılır değildir. Bu sebeple Ö24'ün konuşma becerisi, içeriğin etkililiği bakımından geliştirilebilir olarak saptanmaktadır. Öğrenci, gereğinden fazla aynı anlamı ifade eden cümle kullanarak anlatımı uzatmaktadır. Bu da etkililiği değiştirmede önemli bir unsurdur. Söylenecekler gerektiği kadar kelime kullanımıyla belirtilmelidir. Aksi halde dinleyici sıkılacak ve olumsuz bir etki oluşacaktır. Tahminen üç cümleyle ifade edilebilecek düşünceler dakikalar boyunca devam etmektedir. Aşağıda Ö24'ün daha kısa biçimde anlatılabilecek ifadeleri gereğinden fazla uzatmasına ilişkin sözlü anlatım parçaları yer almaktadır.

“Bence dünyadaki bütün insanların yaşam şekilleri aynı olsaydı dünyanın bi anlamı olmazdı çünkü herşey aynı şeyi yapardı farklı bişey olmazdı herkes aynı şeyi yaptığı için sıradan bişey olurdu. Yani iyi bişey pek değil çünkü hani insanlar hayatta farklı bir şeyler ister özel şeyler olur o özel şeylere herşey her insan yaşar aynı şekilde o yüzden bence pek iyi bişey değil”

Ö24'ün sözlü anlatımında etkililiği olumsuz yöne çeken bir başka husus ise düşüncelerini eksik şekilde ifade etmesidir. Dinleyicinin dolduramayacağı boşlukların fazla olması anlaşılabilirliği düşürür ve buna paralel olarak da anlatımın etkililik özelliği kaybolur. Aşağıda Ö24'ün, bahsedilen çıkarıma yönelik örnek ifadeleri bulunmaktadır.

“Mesela insanlar bence eğlenmezlerdi hayatlarında keyif almazlardı öyle. İnsanlar artık aynı şeyleri yapa yapa alışkanlık hale gelecek ve sıradan bişey olacak artık bişey yaptıklarında onlara artık böyle sıkıcı bi hale gelecek yapmak istemiycekler hayattan keyif almıyacaklar böyle bişey olacak işte.”

Yukarıdaki konuşma parçasında yer alan “insanlar artık aynı şeyleri yapa yapa alışkanlık hale gelecek” ifadesi açıklanmayı gerektiren bir yargıdır. Dinleyici bu boşluğu kendi zihninde dolduramaz. Öğrencinin bu yargıdan sonrasını ve öncesini yine aynı düşünceyi kapsayan ifadelerle pekiştirmesi gerekmektedir.

“Aslında olumlu bi şekilde de yansıtabilir mesela okuldan örnek verirse bi kişi ödevini yapmadı diğer kişi ödevini yaptı yaparsa yaparsa veya unuttuysa ondan isteyebilir veya notları eksikse ondan isteyebilir. Aslında ihtiyacı yerine getirmesi gerekir ama hem de yardımcı olur daha kolaylaşır olumlu olarak görüyorum. Bu insanı geliştirmez bi anlamda kopyadan ama bi yandan yandan da yardımcı oluyo yani kolaylaştırıyo ama bi anlamda insanı geliştirmiyor.”

Yine yukarıda bahsedilen “ihtiyacı yerine getirmesi gerekir” ifadesinin öncesi ve sonrası boşluktur. Ö24’ün asıl anlatmak istediği düşüncesini belirlemesiyle birlikte yine aynı düşünceye ilişkin gerekli bilgileri eklemesi gerekir.

9. Örnek-24. Yazılı ve sözlü anlatımda etkililiğin karşılaştırılması

Ö24’ün iki anlatımının, içerik bakımından etkili olma durumu karşılaştırıldığında; yazılı anlatımının, sözlü anlatımına göre daha etkili olduğu gözlemlenmektedir. Ö24’ün yazılı anlatımı kısmen yeterli düzeydeyken sözlü anlatımı geliştirilebilir olarak değerlendirilmiştir.

Ö24’ün yazılı anlatımında cümle geçişleri ani biçimde şekillenmesine ve sıklıkla aynı anlamı ifade eden cümlelerin kullanılmasına rağmen sözlü anlatımına göre daha etkilidir. Çünkü sözlü anlatımının genelinde amaçsızlık ve plansızlık gözlemlenmektedir. Bildirilen düşünceler pek az bulunmakla birlikte ifade edilen düşüncelerin çoğu açıklanmadan bırakılmıştır. Anlatımda etkililiğin sağlanması için en temel öğelerden biri anlaşılabilirlik. Ö24’ün özellikle sözlü anlatımı anlaşılır değildir.

Ö24’ün her iki anlatım becerisine ait ses ve söz kurallarında eksikliği bulunmaktadır. Türkçenin dil kullanımına uygun anlatımlar etkililiğe bir adım daha yakındır. Aşağıda Ö24’ün sözlü ve yazılı anlatımına ilişkin örnek ifadeleri bulunmaktadır.

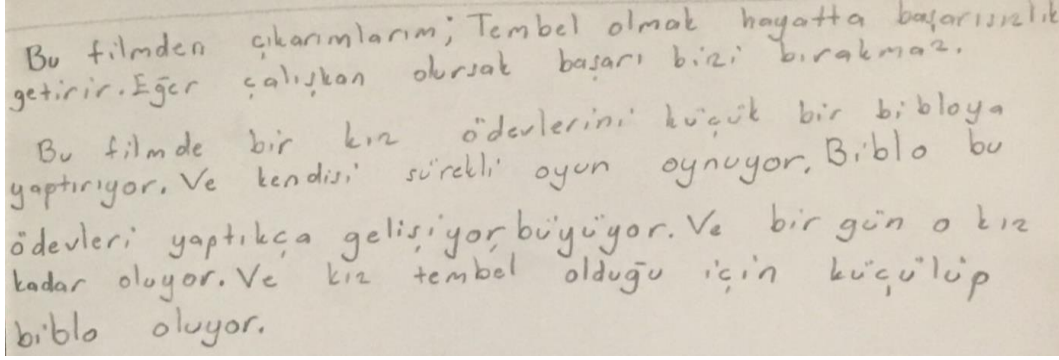
Yazılı Anlatım: “Kızın görevlerini yapan şey ise zamanla büyüyüp bilgileniyor ve kızın yerine bile okula gitmeye başlıyor, kız ise küçülüyor. Belki kız bu yaptıklarından pişman olabilir. Görevlerimizi her gün düzenli bir şekilde yerine getirmek zorundayız.”

Sözlü Anlatım: “Hani insanlar kolaylık sağlıyo ama zorlayanları da vardır illaki zorlukları da var. Bu zorluklar hani insanlar önüne bi engel çıkarsa bi kişi yaparsa diğer kişi yapamazsa ondan yardım istiycek buda bi zorluk olucak ona o yüzden öyle bişey olabilir. Yani çekinirse yardım istemekte çekinirse bu bi zorluk olur diye düşünüyorum.”

I. Duruluk

1. Örnek-25. Yazılı anlatım

(Ö25)

Ö25'in kompozisyonu, anlatımın duruluk özelliği bakımından değerlendirildiğinde geliştirilebilir olarak tespit edilmektedir. Duruluk, ifade edilmek istenenlerin yeterli kelime ya da kelime grubu kullanarak anlatmadır. Anlatımın her türlü gereksiz ayrıntıdan arındırılmış olma durumudur. Bu açıdan Ö25'in kompozisyonu, anlatımın duruluk özelliğine ters düşmektedir. Duru anlatıma, tek sözcük eklenemeyeceği gibi tek sözcük de çıkarılamaz. Ö25'in yazılı anlatımına eklenmesi gereken birçok ifade bulunmaktadır. Kompozisyonda gereksiz kelime kullanımı da bulunmaktadır. Bu da anlatımın öz olmadığının göstergesi konumundadır. Aşağıda Ö25'in kapalı ifadelerine yer verilmektedir. Anlatımın duruluk özelliğini kazanması için bu düşünceler uygun kelime ve kelime gruplarıyla genişletilmelidir. Ö25'in kompozisyonunda fazla kelime yerine eksik kelime kullanımı yaygındır. Bu durum da anlatımın duruluğunu etkilemiştir. Ö25, düşüncelerini ifade ederken çok az kelime kullanmıştır. Kompozisyon kurallarına aykırı biçimde düzenlenmiş olan yazılı anlatımda asıl anlatılmak istenen düşünceye yönelik daha fazla kelime kullanmalıydı.

"Bu filmde çıkarımlarım; Tembel olmak hayatta başarısızlık getirir. Eğer çalışkan olursak başarı bizi bırakmaz. Bu filmde bir kız ödevlerini küçük bir bibloya yaptırıyor. Ve kendisi sürekli oyun oynuyor. Biblo bu ödevleri yaptıkça gelişiyor, büyüyor. Ve bir gün o kız kadar oluyor. Ve kız tembel olduğu için küçülüp biblo oluyor."

Ö25'in yukarıda bulunan ifadelerinde, kısa filmin bazı kısımlarından bahsedilmektedir. Yazıda hiçbir sonuçlandırma yapılmadığı için kısa filmde bahsedilen bölümün gereksiz olduğu düşünülmektedir. Birbiriyle bağlantılı olmayan

her düşünce, anlatımın duruluğu açısından gereksiz görülmektedir. Ancak belirli düşüncelerle kısa filmde örnekler verilirse içerik olarak anlamlı bir metin ortaya çıkar.

2. Örnek-25. Sözlü anlatım

Ö25'in sözlü anlatımında duruluk özelliğinin dikkate alınmadığı tespit edilmektedir. Bu açıdan öğrencinin sözlü anlatımı duruluk bakımından geliştirilebilir olarak tespit edilmektedir. Öğrenci sözlü anlatım esnasında birçok gereksiz kelime kullanmıştır. Ayrıca anlattıklarını gereksiz biçimde detaylandırıp yine aynı oranda ara söz kullanmıştır. İki ya da üç cümleyle anlatılabilecek düşünceler fazlaca uzatılmıştır. Ö25'in sözlü anlatımında ifade ettikleri aşağıda yer almaktadır.

“Olumlu olarakta belki şöyle birşey olabilir herkez böyle yine resim yapmayı örnek alalım herkez resim yapmayı seviyo olur mesela herkez de aynı hobileri olduğu için daha iyi anlaşır belki yani belki herkezde şey değil ama belki çok da iyi değil ama belki yani.”

“Başka da birşey aklıma gelmiyor gerçekten öğretmenim başka da olumlu olarak ne olabilir? Başka da olumlu olarakta daha demin dediğim gibi herkez birbirini anlar sürekli böyle birbiriyle iç içe yaşar. İletişim çok fazla olmaz ama iyi anlaşılır bence.”

“Çok garip olurdu öğretmenim ya çok fazla şey olurdu yani mesela diyelimki ben spora gittiğimde herkez spora gidiyo yani nasıl anlatcam şu an bilmiyorum ama herkez böyle spora gittiğinde mesela hiç kimse başka birşeyle uğraşmazdı herkez sürekli aynı şeyle aynı şekilde aynı zamanda uğraşırlardı o yüzden de hem çok tuhaf olurdu hem de bence kötü olurdu.”

Duruluk, özlü anlatımı gerekli kıldığı gibi aynı zamanda anlaşılabilirliği da gerektirir. Duruluk özelliği dikkate alınmadan oluşturulan anlatımlar, okuyucu ya da dinleyici tarafından farklı çıkarımlara ve düşünsel çelişkilere sebep olacaktır. Ö25'in konuşmasından çıkarılması gereken birçok kelime bulunmaktadır. Günlük konuşma dilinden bile geride kalan anlatım, sadeleştirilmeli ve öz hale getirilmelidir. Aşağıda Ö25'in bir konuşma parçası bulunmaktadır. Konuşma parçasında verilmek istenen mesaj bozulmadan, duruluk özelliği dikkate alınarak öz hale getirilecektir.

Öğrencinin Sözlü Anlatımı:

“Başka pek de aklıma bişey gelmiyo ama uı... yani böyle çoğu meslek hobi filan onların hepsi yok olur yani öyle düşünüyorum. Yani mesela herkez diyelimki yine resim yapıyo hiç müzik yapmayan olmayınca müzik diye bişey olmaz yani öyle düşünüyorum başka da pek bişey aklıma gelmiyo öğretmenim.”

Duruluk Özelliği Dikkate Alınarak Düzenlenen Sözlü Anlatım:

“Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı, meslek ve hobi kavramları olmazdı. Mesela herkesin hobisinin resim yapmak olduğunu düşünelim bu durumda herkes resim yapar. Müzik gibi çeşitli alanlar olmazdı.”

3. Örnek-25. Yazılı ve sözlü anlatımda duruluğun karşılaştırılması

Ö25’in yazılı ve sözlü anlatımı duruluk bakımından kıyaslandığında; iki anlatım becerisinde de duruluk özelliği taşıyan anlatımdan bahsedildiği söylenemez. Ö25’in her iki anlatımında da duruluk niteliği bulunmamaktadır. Yazılı anlatımında eksik ifadelerle düşüncelerini belirten Ö25, ana düşüncesini yardımcı düşüncelerle destekleyip örneklerle pekiştirmelidir. Çok az kelime kullanılarak çok fazla anlam belirtmeye çalışılmaktadır. Bu durum anlatıma eklenmesi gereken ifadelerin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca dil kullanımına ilişkin de eksiklikleri bulunan öğrencinin, yazılı anlatımın unsurlarını kapsayan bilgilerden de uzak olduğu gözlemlenmektedir. Öğrencinin kompozisyona “bu filmde çıkarımlarım” diyerek başlaması, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin bulunmaması, çok kısa bir metin olması bu eksiklikleri somut hale getirmektedir. Duru anlatıma, tek kelime eklenemeyeceği gibi tek kelime de çıkarılamaz. Ö25’in yazılı anlatımı detaylı biçimde açıklanıp yeni kelime ve kelime gruplarının eklenmesi gerekmektedir. Fakat buna karşın sözlü anlatımından çıkarılması gereken fazlaca kelime bulunmaktadır. Ö25, sözlü anlatımını planlamalı ve bu plan çerçevesinde anlatımdan gereksiz detaylandırmalar çıkarılmalıdır. Aşağıda yazılı ve sözlü anlatıma ilişkin örnek ifadeler bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: “Bu filmde çıkarımlarım; Tembel olmak hayatta başarısızlık getirir. Eğer çalışkan olursak başarı bizi bırakmaz. Bu filmde bir kız ödevlerini küçük bir bibloya yaptırıyor. Ve kendisi sürekli oyun oynuyor. Biblo bu ödevleri yaptıkça gelişiyor, büyüyor. Ve bir gün o kız kadar oluyor. Ve kız tembel olduğu için küçülüp biblo oluyor.”

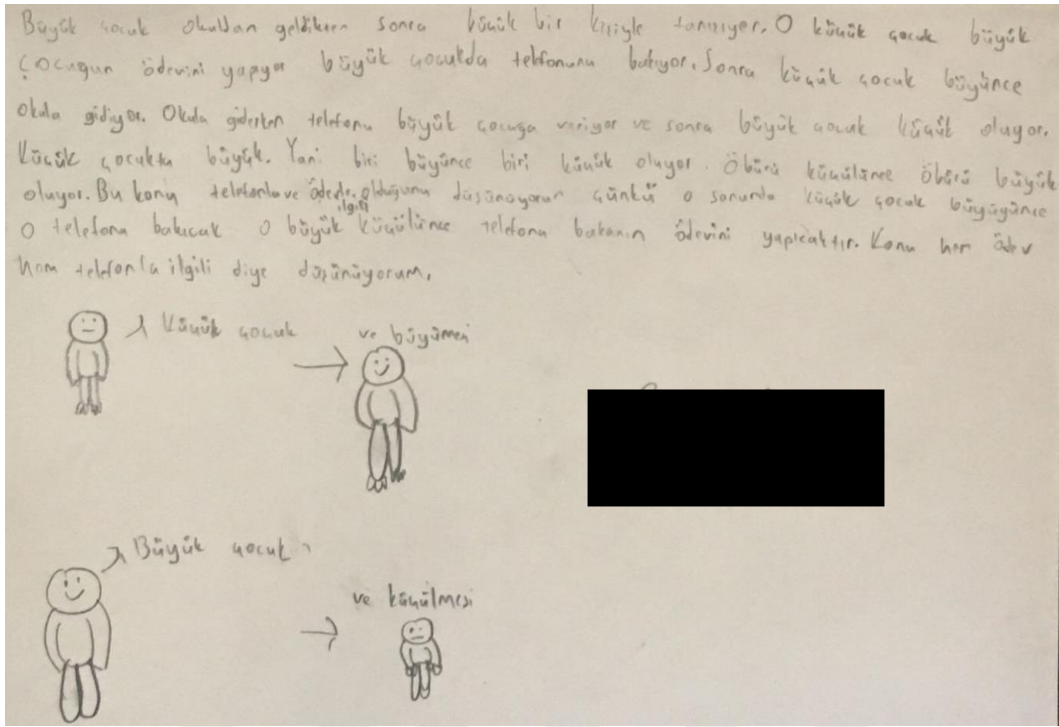
Sözlü Anlatım: “Bence olumsuz olurdu öğretmenim, olumsuz olcağını düşünüyorum. Çünkü herkez aynı şeyi severse aynı etkiyi yaratırsa yani o zaman dünya sürekli aynı olur ya yani birisi mesela resim yapmayı seviyorsa diğeri de hep resim yapar herkes resim yapar müzik yapan hiç olmaz mesela bunun gibi bence olumsuz etkileri olur öğretmenim sınırlı kalır. Meslekler olmaz çünkü yine aynı şekilde olursa yani mesela herkez diyelimki öğretmen olursa öğretmen olmak isterse hiç doktor olmaz insanların sağlıkları bozulur.”

Ö25’in iki anlatım biçimi, anlatımın duruluğu bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Dolayısıyla iki anlatım da aynı oranda duruluğa sahiptir, denilebilir.

4. Örnek-26. Yazılı anlatım

(Ö26)

Ö26'nın kompozisyonu, anlatımın duruluğu bakımından geliştirilebilir olarak tespit edilmektedir. Çünkü Ö26, kısa filmi kendi cümleleriyle eksik ve hatalı biçimde ifade etmektedir. Okuyucu bakımından anlaşılabilirlik bir hayli zordur. Ö26'nın kısa filmi izledikten sonra belirli düşünsel çıkarımlara sahip olması beklenirken kısa filmi anladığı gibi anlattıktan sonra "konu hem ödev hem telefonla ilgili diye düşünüyorum" ifadesini kullanmıştır. Ana düşünce olarak belirli bir düşünce seçilmemesinin yanında öğrenci zihnine ait tek bir cümle belirtilmiştir. Diğerleri kısa filmle alakalıdır. Ö26'nın kısa filmde olanları anlatması durumu da yetersiz görülmektedir. Olay ve durumlar yanlış biçimde adlandırılarak eksik ifade edilmiştir. Yukarıda bahsedilen hususların hepsi duruluğu yakından ilgilendirir. Duru anlatımın gereksiz ayrıntılardan ayrılmış olması gerekmektedir. Ö26'nın kaleme aldığı yazılı anlatımın, duruluk özelliğine sahip olması için kısa filmdeki olay ve durumlar anlaşılır biçimde aktarılırken belirli çıkarımlar yapılmalı ve belli bir düzen içerisinde sunulmalıdır. Ö26'nın kompozisyonu aşağıda yer almaktadır.

"Büyük çocuk okuldan geldikten sonra küçük bir kişiyle tanışıyor. O küçük çocuk büyük çocuğun ödevini yapıyor büyük çocukta telefonunu bakıyor. Sonra küçük çocuk büyünce okula gidiyor. Okula giderken telefonu büyük çocuğa veriyor ve sonra büyük çocuk küçük oluyor. Küçük çocukta büyük. Yani biri büyünce biri küçük oluyor. Öbürü küçülünce öbürü büyük oluyor. Bu konu telefonlave ödevle ilgili olduğunu düşünüyor"

çünkü o sonunda küçük çocuk büyüyünce o telefona bakacak o büyük küçülünce telefona bakanın ödevini yapıcaktır. Konu hem ödev hem telefonla ilgili diye düşünüyorum.”

Ö26’nın yazılı anlatımı gereksiz ifadelerden arındırıldıktan sonra doğru ve yerinde ifadelerle zenginleştirilmelidir.

5. Örnek-26. Sözlü anlatım

Ö26’nın konuşması, anlatımın duruluğu bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Ö26’nın sözlü anlatımında yer verdiği düşünceler tahminen iki veya üç cümleyle anlatılabilecek yargıya sahiptir. Ancak ara söz ve fazlaca detayın paylaşılması konuşmanın duruluk özelliğini kaybetmesine sebep olmakla birlikte sözlü anlatımı anlaşılma hale getirmektedir. Ö26, düşüncelerini hiçbir süzgeçten geçirmeden direkt olarak ifade etmektedir. Bu durum konuşmanın plansız biçimde gerçekleştiğini düşündürmektedir. Öğrenci, aşağıdaki konuşmasını daha az söz kullanarak ve Türkçenin söze ait kurallarını dikkate alarak yapsaydı anlatımın duruluğu yönünden daha başarılı bir sözlü anlatım gerçekleşebilirdi. Ö26’nın sözlü anlatımına ilişkin açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

“Kötü olurdu yani sıkılırdık napalım tek başımıza, hocam yani kötü olur nedeni herkesin farklı özelli olması lazım yani o zaman sıkıcı olur kötü olur yanlış mıyım yoo doğru.

“Hocam mesela şimdi hocam mesela herkezin yaşamı aynı mesela herkez kırmızı rengi seviyordu kötü olurdu mesela neden kötü olduğunu tam bilmiyorum hocam ama kötü olurdu yani böyle tahmin ediyorum he yani öyle kötü olurdu hocam olumsuz olurdu çok kötü olurdu başka yok bulamadım aklıma gelmiyor.”

“şey kötü olurdu güzel olmazdı hep olumsuz olurdu herkes benim gibi yaşasa mutlu olurlardı ama sürekli hep aynı şeyi yap yaparlarsa kötü olurdu yani benim gibi hocam ben de bazen kötü hissediyorum her zaman aynı şeyi yapıyoruz aklımıza ne geliyor bilmiyoruz hocam işte kötü.”

Ö26’nın düşünceleri mantık çerçevesinde kabul görülemez yargıları barındırmaktadır. Konuşma parçalarında da birbirini destekleyen ifadeler

bulunmamaktadır. Aynı anlamı ifade eden cümleler art arda dizilmiştir. Gereğinden fazla uzatılan sözlü anlatımın duruluk özelliği, geliştirilmelidir.

6. Örnek-26. Yazılı ve sözlü anlatımda duruluğun karşılaştırılması

Ö26'nın iki anlatım biçiminde ifade ettikleri içerik olarak duruluk özelliğine ters düşmektedir. Öğrencinin her iki anlatımı da aynı anlamı ifade eden cümlelerden oluşmaktadır. Birbirini destekleyen hiçbir ifadenin bulunmamasıyla beraber kısaca belirtilebilecek düşünceler gereğinden fazla uzatılmaktadır. Dolayısıyla Ö26'nın hem yazılı anlatımı hem de sözlü anlatımı, anlatımın duruluk özelliği bağlamında geliştirilebilir olarak saptanmaktadır.

İki anlatımdan da ara sözler çıkarılmalı, anlam bakımından tekrar edilen ifadeler olmamalıdır. Anlatımın duru olması için kesinlikle anlaşılır ve öz ifadelerden oluşması gerekir. Ö26'nın sözlü ve yazılı anlatımı anlaşılır ve öz değildir. Öğrencinin sıklıkla yazılı ve sözlü anlatıma dair etkinliklere, uygulamalara katılarak kendini geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca Ö26, konuşma ve yazı diline ait bilgileri de kavramalıdır.

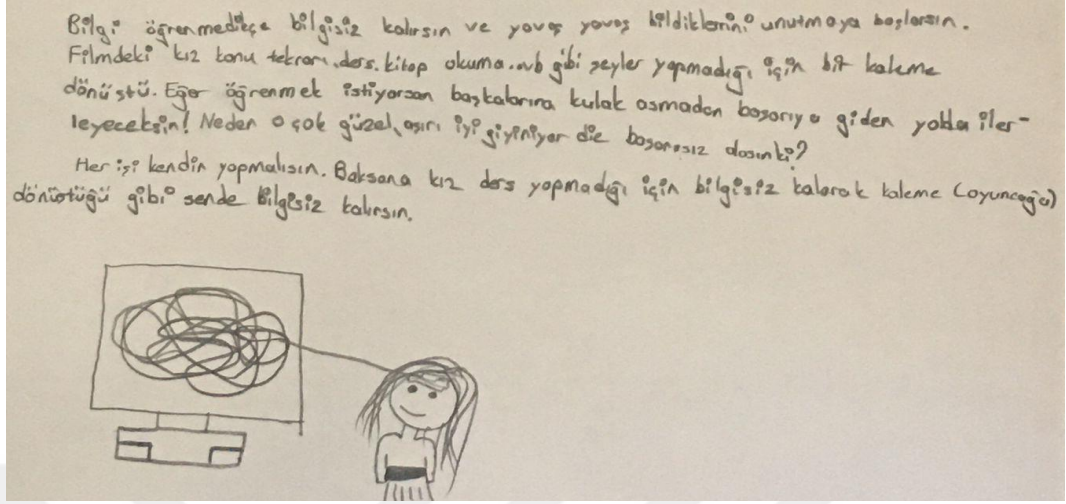
Ö26'nın yazılı ve sözlü anlatımında yer verdiği düşüncelerin bazıları aşağıdadır.

Yazılı Anlatım: "...Okula giderken telefonu büyük çocuğa veriyor ve sonra büyük çocuk küçük oluyor. Küçük çocukta büyük. Yani biri büyünce biri küçük oluyor. Öbürü küçülünce öbürü büyük oluyor. Bu konu telefonlave ödevle ilgili olduğunu düşünüyorun çünkü o sonunda küçük çocuk büyüyünce o telefona bakacak o büyük küçülünce telefona bakanın ödevini yapıcaktır. Konu hem ödev hem telefonla ilgili diye düşünüyorum."

Sözlü Anlatım: "Hocam mesela şimdi hocam mesela herkezin yaşamı aynı mesela herkez kırmızı rengi seviyodu kötü olurdu mesela neden kötü olduğunu tam bilmiyorum hocam ama kötü olurdu yani böyle tahmin ediyorum he yani öyle kötü olurdu hocam olumsuz olurdu çok kötü olurdu başka yok bulamadım aklıma gelmiyor."

7. Örnek-27. Yazılı anlatım

(Ö27)

Ö27'nin yazılı anlatımı duruluk bakımından geliştirilebilir olarak gözlemlenmektedir. Anlatımda duruluk özelliği taşıyan yalnızca iki cümlesi bulunmaktadır. Bunlar aşağıda belirtilmektedir.

“Eğer öğrenmek istiyorsan başkalarına kulak asmadan başarıya giden yolda ilerleyeceksin!”

“Her işi kendin yapmalısın.”

Ö27'nin diğer ifadelerinin sadeleştirmeye birlikte birtakım kelime değişikliklerine ihtiyacı vardır. Zaten çok kısa bir parça kaleme alan Ö27'nin kelime ve kelime gruplarını doğru ve yerinde kullanmadığı da göze çarpmaktadır. Günlük konuşma dili anlatımın duruluğunu olumsuz biçimde etkilemektedir. Ö27'nin yazılı anlatımı aşağıda yer almaktadır.

“Bilgi öğrenmedikçe bilgisiz kalırsın ve yavaş yavaş bildiklerini unutmaya başlarsın. Filmdeki kız konu tekrarı, ders kitap okuma.. vb. gibi şeyler yapmadığı için bir kaleme dönüştü. Eğer öğrenmek istiyorsan başkalarına kulak asmadan başarıya giden yolda ilerleyeceksin! Neden o çok güzel, aşırı iyi giyiniyor diye başarısız olarsın? Her işi kendin yapmalısın. Baksana kız ders yapmadığı için bilgisiz kalarak kaleme (oyuncağa) dönüştüğü gibi sende Bilgisiz kalırsın.”

Ö27'nin yazılı anlatımı, akıcılıktan uzak olmakla birlikte gereksiz ve anlaşılması güç ifadelerden oluşmaktadır. Özellikle “*neden o çok güzel, aşırı iyi giyiniyor die basarisiz olasinki?*” yargısı metinden arındırılmalıdır. Böylelikle metin parçasının anlaşılması daha kolay hale gelecektir. Duru bir metinde ifadenin sade, gösterişsiz ve net olması metni okuyan herkesin anlamasını sağlar. Duruluk özelliği de bir anlamda metnin öz ve anlaşılır olmasını gerekli kılar. Ö27'nin yazılı anlatımı; doğru ve yerinde kelime seçimiyle, anlaşılır ifadeler kullanılarak, plan ve amaç dâhilinde yeniden düzenlendiğinde daha başarılı hale gelecektir. Dolayısıyla, öğrencinin yazılı anlatımı duruluk özelliği taşımamaktadır.

8. Örnek-27. Sözlü anlatım

Ö27'nin sözlü anlatımı da geliştirilebilir seviyededir. Ö27'nin sözlü anlatımında anlamsız kelimelerin bulunması, gereğinden fazla sözcük ve sözcük öbeğinin kullanılması, cümleler ve konuşma parçası arasındaki uyumsuzluklar geliştirilmeli düzeyde olduğunu göstermektedir. Bahsedilen hususlar anlatımın duruluğunu yakından ilgilendiren niteliklerdir. Önceden belirtildiği gibi duru anlatımdan tek kelime çıkarılamayacağı gibi tek kelime de eklenemez. Ancak Ö27'nin konuşmasında değiştirilmesi gereken söz ve söz öbekleri bulunmaktadır. Ayrıca Ö27'nin anlatımında, söz tekrarları da bulunmaktadır. Öğrencinin anlatacaklarını kısaca planladıktan sonra söze dökmesi gerekmektedir. Ayrıca düşüncelerin belli sonuçlara bağlanmadığı gözlemlenmektedir. Ö27'nin sözlü anlatımında yer verdiği düşünceler aşağıda yer almaktadır.

“Hayat sıkıcı olurdu hani bi insan bişey severken başka bi insanın onu sevmemesi bence insan olduğunu gösteriyo bence hayat sıkıcı olurdu yani bilmiyorum aklıma bişey gelmiyor hocam mesela birisi böyle isteyince başka birisi istemesi bence yani zor olurdu zorluk değil sıkıcı olurdu”

Ö27'nin konuşmasında çelişkili anlamlar içeren ifadeler bulunmaktadır. Duygusal ve düşünsel çelişki taşıyan ifadelerin anlatımın duruluğunu olumsuz yönde etkilemektedir. Bu ifadelerin düzeltilmesi için bazı kelimelerin değiştirilmesi ya da çıkarılması gerekmektedir. Aşağıda düşünsel çelişki oluşturan ifadeler bulunmaktadır.

“Hocam yine restorantta yine herkesin yemek istemesi farklı olsaydı zaten oraya menü koymazlardı bi tane yemek koyarlardı herkes onu verdi bence”

“Herkesin yemek istemesi farklı olsaydı” ifadesi yerine “Herkes aynı yemeği istediğinde” ifadesi eklenmelidir. Anlamı tamamen değiştiren bu ifadenin eklenmesi, duruluk niteliğini olumlu yönde etkilemesiyle birlikte anlatımın anlaşılır duruma gelmesine olanak sağlayacaktır. Aşağıda bulunan yargıların; ne anlamda kullanıldığı, asıl anlatılmak istenen düşüncenin ne olduğu, hangi amaç için söylendiği bilinmemektedir. Ö27’nin bu ifadeleri gerekli cümlelerle destekleyip anlaşılır hale getirmesi gerekmektedir.

“İyi yönü de vardır belki yani birisi bi oyunu isterken başkalarının da o oyunu istemesi bence iyi olur.”

“Hocam birinin kilolu olup birinin zayıf olması bence onu yani nası biri olup olmadığını göstermiyo kiloluysa dalga geçmek zorunda değiller yani bence o onu güzelleştiriyor.”

“Hocam resim dersinde resim yaparken mesela hoca başka bişey gösteriyo başkaları başka bişey çiziyo resim hocası o resmi beğeniyo işte yine sınıfta bazıları hiç bizim sınıfta bazı sanattan anlayanlar olduğu için çok da iyi resim çizemiyolar o yüzden bence herkes iyi yapsa ya da kötü hiç yapsa yine öğretmen onlara puan vercekti hocam başka aklıma hiç bişey gelmiyor.”

9. Örnek-27. Yazılı ve sözlü anlatımda duruluğun karşılaştırılması

Ö27’nin yazılı ve sözlü anlatımı, anlatımın duruluğu açısından geliştirilebilir düzeydedir. Öğrencinin duygusal ve düşünsel çelişkilerini anlatımına yansıtması, anlatım becerilerinde geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Anlatımlarda duruluk özelliğinin belirmesi için anlatılmak istenenlerin uygun ve yerinde kelime seçimiyle oluşturulması gerekir. Ö27’nin bu anlamda kelime dağarcığının gelişmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu gelişimin sağlanması için öğrencinin, bol bol okuma ve dinleme çalışmalarına katılması doğru ve yerinde ifade seçimine katkı sağlayacaktır.

Ö27’nin duruluk niteliği taşımayan ifadelerinden bazıları aşağıda bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: “Bilgi öğrenmedikçe bilgisiz kalırsın ve yavaş yavaş bildiklerini unutmaya başlarsın. Filmdeki kız konu tekrarı, ders. kitap okuma.. vb. gibi şeyler yapmadığı için bir kaleme dönüştü. Eğer öğrenmek istiyorsan başkalarına kulak asmadan başarıya giden yolda ilerleyeceksin! Neden o çok güzel, aşırı iyi

giyiniyor die basarisiz olasinki? Her işi kendin yapmalısın. Baksana kız ders yapmadığı için bilgisiz kalarak kaleme (oyuncağa) dönüştüğü gibi sende Bilgisiz kalırsın.”

Sözlü Anlatım: “Hocam birinin kilolu olup birinin zayıf olması bence onu yani nası biri olup olmadığını göstermiyo kiloluysa dalga geçmek zorunda değiller yani bence o onu güzelleştiriyö. Hocam resim dersinde resim yaparken mesela hoca başka bişey gösteriyo başkaları başka bişey çiziyo resim hocası o resmi beğeniyo işte yine sınıfta bazıları hiç bizim sınıfta bazı sanattan anlayanlar olduğu için çok da iyi resim çizemiyolar o yüzden bence herkes iyi yapsa ya da kötü hiç yapsa yine öğretmen onlara puan vercekti hocam başka aklıma hiç bişey gelmiyor.”

Ö27’nin anlatımlarında birbirini destekleyen hiçbir ifadenin bulunmamasıyla beraber kısaca belirtilebilecek düşünceler sözlü anlatımında gereğinden fazla uzatılmaktadır. Yazılı anlatımında ise durum tam tersine dönüp asıl anlatılmak istenenler, gerektiğinden daha kısa biçimde ifade edilmektedir.

Öğrencinin her iki anlatım biçiminde de belirtmek istediği düşünceler tam olarak anlaşılmemaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımdan yapılabilecek çıkarımlar aşağıda bulunmaktadır.

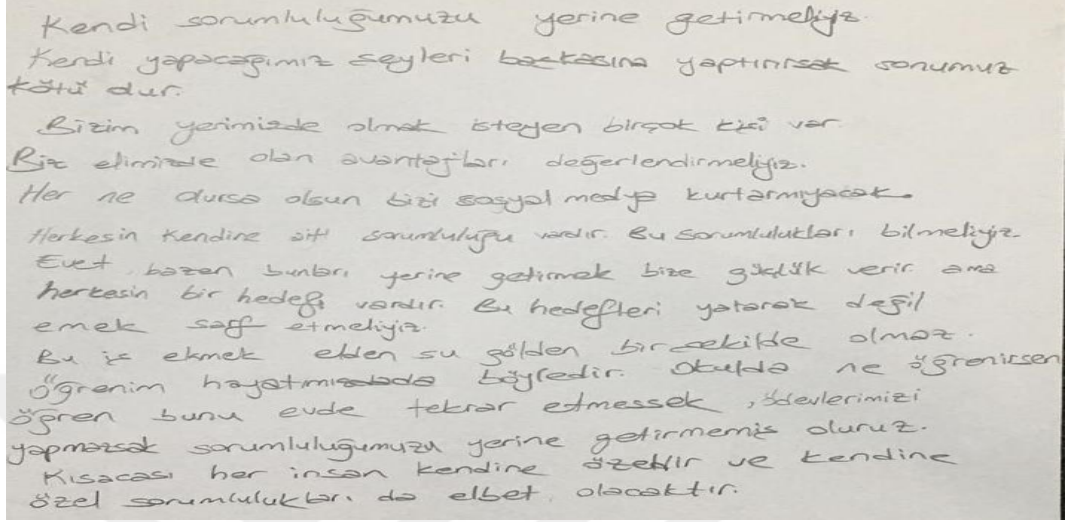
Ö27, yazılı anlatımında; *“yeni şeyler öğrenmedikçe bilgisiz kalınır, yeni şeyler öğrenilmediğinde zaman ilerledikçe bilinenler de unutulur”* düşüncelerini savunmaktadır. Okuyucunun bu düşünceleri kolay biçimde anlamasına ihtimal verilmemektedir. Anlatımda boşluk oluşturan yargılar da bulunduğundan okuyucuyu zihinsel olarak zorlayacaktır.

Sözlü anlatımında ise *“farklılıklar güzeldir, tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olduğunda sıkıcı olur, herkesin aynı zevklere sahip olması iyi olabilirdi”* düşünceleri belirtilmektedir. Ancak yine anlaşılır ve duru biçimde belirtilmemiştir. Dinleyici bakımından anlaşılması güç örneklerle tasvir edilmeye çalışılmaktadır. Ö27’nin sözlü anlatımını daha sade ve yalın biçimde düzenlemesi dinleyicinin, dinlediklerini anlamasına kolaylık sağlayacaktır.

J. Akıcılık

1. Örnek-28. Yazılı anlatım

(Ö28)

Ö28'in yazılı anlatımı, anlatımın akıcılığı bakımından kısmen yeterli olarak tespit edilmiştir. Anlatım genellikle pürüzsüz biçimde ilerlemektedir. Ancak kompozisyonda sıkça “sorumluluk” kelimesinin kullanılması anlatımın akıp gitmesine kısmen engel olmaktadır. Anlatımın akışını engelleyen bu kelimenin metnin bazı kısımlarından arındırılması gerekmektedir. “Sorumluluk” sözcüğünün tekrarından dolayı pürüzlü hale gelen kompozisyonda ses akışını bozan söz veya sözcüklere yer verilmemelidir. Ö28'in yazılı anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

“Kendi sorumluluğumuzu yerine getirmeliyiz. Kendi yapacağımız şeyleri başkasına yaptırırsak sonumuz kötü olur. Bizim yerimizde olmak isteyen birçok kişi var. Biz elimizde olan avantajları değerlendirmeliyiz. Her ne olursa olsun bizi sosyal medya kurtarmıyacak. Herkesin kendine ait sorumluluğu vardır. Bu sorumlulukları bilmeliyiz. Evet, bazen bunları yerine getirmek bize güçlük verir. ama herkesin bir hedefi vardır. Bu hedefleri yatarak değil emek sarf etmeliyiz. Bu iş ekmek elden su gölden bir şekilde olmaz. öğrenim hayatımızdada böyledir. Okulda ne öğrenirsen öğren bunu evde tekrar etmesek, ödevlerimizi yapmazsak sorumluluğumuzu yerine getirmemiş oluruz. Kısacası her insan kendine özeldir ve kendine özel sorumlulukları da elbet olacaktır.”

Ö28'in yazılı çalışmasında bulunan yazım ve noktalamayla ilgili hatalar da anlatımı, pürüzlü hale getirmektedir. Günlük konuşma dilini yazı diliyle bütünleştiren Ö28'in metninde yer alan bazı ifadeleri tam olarak anlaşılmamaktadır. Öğrenci bazı cümleleri birbiriyle bağlantılı biçimde düzenlememiştir. Aşağıdaki ifadelerin anlatılmak istenen düşünceye göre açıklanıp metnin akışına göre sistemli hale getirilmesi gerekmektedir.

“Bu hedefleri yatarak değil emek sarfetmeliyiz.”

“Bu iş ekmek elden su gölden bir şekilde olmaz. öğrenim hayatımızdada böyledir.”

“Her ne olursa olsun bizi sosyal medya kurtarmıyacak.”

2. Örnek-28. Sözlü anlatım

Ö28'in sözlü anlatımı akıcılık bakımından yetersiz görülmektedir. Öğrencinin anlatımında birçok eksiklik göze çarpmaktadır. Özellikle anlatımda akıcılığın sağlanması için gereken özelliklerin çoğunun bulunmadığı söylenebilmektedir. Ö28'in öncelikle konuşma becerisine ait kurallar konusunda eksiklerini tamamlaması beraberinde anlatımın akıcı olmasını getirecektir.

“Bence kötü olurdu yani herkesin kendine özel şeyleri var mesela kendine özel duyguları filan var. Yani her her alanda etkiler bence duyguları da etkiler.”

“Bence herkes eşit olurdu ama bi yandan da sıkıcı olurdu bence ya herkes eşit olurdu herkez okula gidiyo olurdu başka bilmiyorum fazla bişey olmazdı gibi iyi açıdan ya bi iyi yanı var bi kötü yanı var iyi yanı herkez eşit olurdu.”

Ö28'in sözlü anlatımında akışı bozan ses veya sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcükler konuşma parçasından arındırıldığında anlatım daha açık ve anlaşılır olacaktır. Ö28'in dil kullanımındaki yanlışlıkları, anlamda kapalılığın nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Yani Ö28'in sözlü anlatımında yaptığı dil bilgisi hataları, söz dizim yanlışlıkları anlamın açıkça bildirilmesine engel olmaktadır. Bu bakımdan verilmek istenen asıl düşüncenin ifade edilmesine engel olan her husus akıcılığı zedeler, denilebilmektedir. Anlatımın genelinde birleşik cümleler ve anlamı belirsiz hale getiren yargılar bulunmaktadır. Anlatımın kesik kesik ve tutuk şekilde

gerçekleşmesi dinleyiciler üzerinde akıcı bir etki bırakmayacaktır. Ö28'in ifade edeceklerini önceden planlaması bu durumu pozitif yönde etkileyecektir.

Ö28'in sözlü anlatımında ifade ettiği düşünceler oldukça kısa bulunmaktadır. Anlatılmak istenen asıl düşüncenin gereğinden az biçimde ifade edilmesi anlatımın akıcılığını ciddi oranda bozmaktadır. Ayrıca hedeflenen düşüncenin tam anlamıyla aktarılmasına engel teşkil etmektedir. Bir anlatımın akıcılık niteliğini kazanması için söylenenlerin ses ve sözcükler bakımından hiçbir engele takılmaması, cümleler arası bağıntının kurulması, kelime ve kelime gruplarının tekrar edilmemesi gerekmektedir. Ö28'nin konuşmasında, bahsedilen hususlara özen gösterilmediği gözlemlenmektedir.

Ö28'in sözlü anlatımının tamamı verilmek istenen asıl düşünceye göre açıklanıp konuşmanın akışına göre sistemli hale getirilmesi gerekmektedir.

3. Örnek-28. Yazılı ve sözlü anlatımda akıcılığın karşılaştırılması

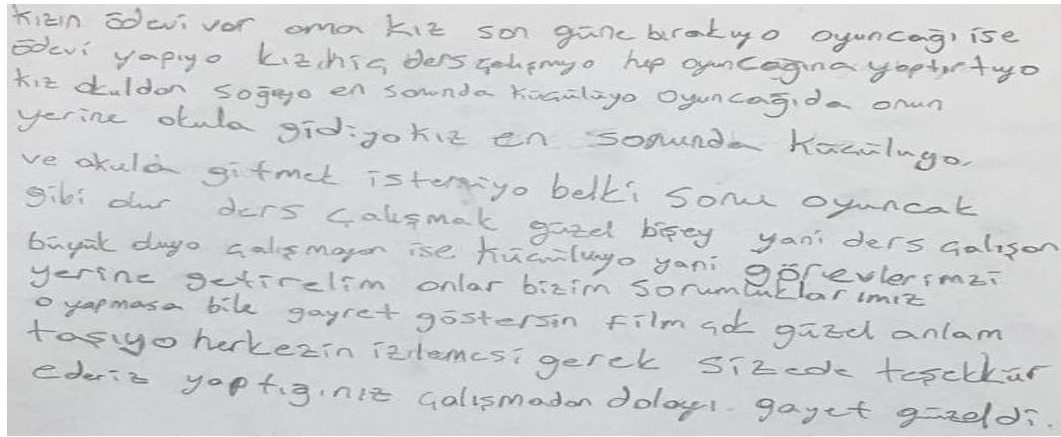
Ö28'in yazılı ve sözlü çalışması, anlatımın akıcılık niteliği kapsamında karşılaştırıldığında; yazılı anlatımının daha yeterli durumda olduğu tespit edilmektedir. Öğrencinin yazılı anlatımının akıcılık durumu kısmen yeterliken sözlü anlatımı geliştirilebilir seviyededir. Ö28'in iki anlatımda da kısa ifadeler kullanması, anlatıma plansız biçimde başladığını düşündürmektedir. Öğrencinin yazılı anlatımında cümleler arasındaki bağlantı kısmen uyumlu biçimde oluşturulsa da sözlü anlatımında bulunan uzun cümleler birbiriyle uyumsuz düzende sıralanmıştır. Özellikle sözlü anlatımında kesik ve tutuk bir akış bulunmaktadır. Ayrıca konuşmasında anlamı bulandıran birleşik cümleler yaygındır. Fakat yazılı anlatımında akışı engelleyen üç cümlesi tespit edilmektedir. Anlatımın akıcı özellik taşıması için öz, anlaşılır, duru, açık ve sağlam biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Bahsedilen hususlara yazılı anlatımda kısmen özen gösterilmiştir. Ö28'in yazılı anlatımında dile getirdiği görüş ya da düşünceler okuyucunun belleğinde daha kolay yer edecektir. Ancak sözlü anlatımı için aynı durum söz konusu değildir. Ö28'in konuşması dinleyiciler üzerinde akıcı bir etki bırakmayacaktır. Öğrencinin anlatımlarında akıcılığı engelleyen ifadeleri aşağıda belirtilmektedir.

Yazılı Anlatım: "Bu hedefleri yatarak değil emek sarf etmeliyiz." "Bu iş ekmek elden su gölden bir şekilde olmaz. öğrenim hayatımızdada böyledir." "Her ne olursa olsun bizi sosyal medya kurtarmıyacak."

Sözlü Anlatım: “Bence kötü olurdu yani herkesin kendine özel şeyleri var mesela kendine özel duyguları filan var. Yani her her alanda etkiler bence duyguları da etkiler.” “Bence herkes eşit olurdu ama bi yandan da sıkıcı olurdu bence ya herkes eşit olurdu herkez okula gidiyo olurdu başka bilmiyorum fazla bişey olmazdı gibi iyi açıdan ya bi iyi yanı var bi kötü yanı var iyi yanı herkez eşit olurdu.”

4. Örnek-29. Yazılı anlatım

(Ö29)

Kızın edevi var ama kız son güne bırakıyo oyuncacı ise edevi yapıyo kız hiç ders çalışmıyo hep oyuncacına yaptırıyo kız okuldan soğıyo en sonunda küçülüyo oyuncacıda onun yerine okula gidiyo kız en sonunda küçülüyo ve okula gitmek istemiyo belki sonu oyuncak gibi dur ders çalışmak güzel bişey yani ders çalışan büyük duyoo çalışmayan ise küçülüyo yani görevlerimizi yerine getirelim onlar bizim sorumluluklarımız o yapmasa bile gayret göstereyin film qd güzel anlam taşıyo herkezin izlemesi gerek sizce teşekkür ederiz yaptığınız çalışmadan dolayı gayet güzeldi.

Ö29'un yazılı anlatımı; akıcılık bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Kompozisyonda iletilmek istenen düşüncenin akışında, ilk cümleler kısmen yeterliyen metnin ilerleyen bölümlerinde akıcılığa engel olan durumlar söz konusu olmaktadır. Yazılı anlatımına kısa filmdeki olay ve durumlardan bahsederek başlayan Ö29, bahsettiklerini anlamlı bir sonuca bağlayamamaktır. Öğrencinin anlatımda kendi düşüncelerine yer verdiği bölüme ani ve bağlantısız şekilde geçiş yaptığı gözlemlenmektedir. Kısa film anlatıldıktan sonra bir çıkarım yapılmalı, gerekli bağlantı ve geçiş ifadeleri kullanılmalı ve yardımcı düşüncelerle desteklenmeliydi. Yazılı anlatımda akıcılığı özellikle geçiş ve bağlantı cümleleri etkilemektedir. Dolayısıyla metnin anlamsal boyutta geliştirilmesi gerekmektedir. Bahsedilen ifade aşağıda yer almaktadır.

“... ve okula gitmek istemiyo belki sonu oyuncak gibi olur ders çalışmak güzel bişey yani ders çalışan büyük oluyo çalışmayan ise küçülüyo yani görevlerimizi yerine getirelim onlar bizim sorumluluklarımız o yapmasa bile gayret göstereyin.”

Ö29'un yazmaya ilişkin bilgi eksikleri, dil kullanımındaki özensizliği, konuşma dilini fazlasıyla yazı diline aktarması anlatımın akıcılığı negatif biçimde etkilemiştir. Aşağıda Ö29'un yazılı çalışması bulunmaktadır.

“kızın ödevi var ama kız son güne bırakıyo oyuncacı ise ödevi yapıyo kızı hiç ders çalışmıyo hep oyunağına yaptırtıyo kız okuldan soğuyo en sonunda küçülüyo oyuncacıda onun yerine okula gidiyo kız en sonunda küçülüyo. ve okula gitmek istemiyo belki sonu oyuncak gibi olur ders çalışmak güzel bişey yani ders çalışan büyük oluyo çalışmayan ise küçülüyo yani görevlerimizi yerine getirelim onlar bizim sorumluluklarımız o yapmasa bile gayret gösterebilir film çok güzel anlam taşıyo herkesin izlemesi gerek sizede teşekkür ederiz yaptığınız çalışmadan dolayı gayet güzeldi.”

Öğrencinin kompozisyon kuralları, yazılı anlatım unsurları gibi konulardaki eksikliği gözler önündedir. Bu konulardaki eksikliğin öğretmenler tarafından fark edilip bahsedilen becerilerin geliştirilmesi için gerekli olan çalışmalar yapılmalıdır.

5. Örnek-29. Sözlü anlatım

Ö29’un sözlü anlatımı; akıcılık bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Ö29’un sorulan soruya yönelik sözlü anlatımında kullandığı birçok kelime güçlü anlamlar taşımaktadır. Bu kelimeleri anahtar kelime olarak adlandırabiliriz. Anahtar kelimeler anlamlı biçimde düzenlendiğinde, bahsedilen ana düşünce çerçevesinde şekillendirildiğinde daha akıcı bir anlatım söz konusu olacaktır. Bu kelimeler aşağıda altı çizili biçimde gösterilmektedir.

“Hocam adaletli olurdu aslında güzel olurdu çünkü herkes herkesi anlardı ve bazı insanlar mesela hocam zenginim diye hava atıyo bazı insanlar fakirim diye böyle mesela bişey filan yapamıyo bide hocam fakir zengin ayrımı da şey olur bence yani keşke olsa hocam mantıklı olur yani insana empati kurma gücü daha fazla olur hocam. Hocam hocam bence empati kurmak filan iyi bişey hocam çünkü insanı anlıyorsun. Onlar da önemli hocam yani insanların şey duygularına göre anlıyorsun bence.”

Yukarıda altı çizilmiş olan sözcükler anahtar kelime olarak ele alınıp anlamlı ve bağlantılı biçimde geliştirildiğinde akıcı bir sözlü anlatım gerçekleşmiş olacaktır. Anlatım akıcı ve anlaşılır olmadığı için dinleyicinin belleğine yer etmesi mümkün olmamaktadır. Dinleyicinin çıkarım yapabileceği nitelikte düzenlenmiş anlatım, akıcılık bakımından da yeterli olacaktır.

Ö29'un konuşmasında, akıcılığa engel olan durumlar yaygın biçimde gözlemlenmektedir. Öğrencinin bulunduğu gelişim düzeyi göz önüne alındığında, yaptığı konuşmanın anlam yönünden yetersiz olduğu söylenebilmektedir.

Dinleyici bakımından duygusal ve düşünsel çelişki oluşturabilecek ifadeler aşağıdadır.

“Olumsuz olumsuz aslında var hocam mesela çalışanla çalışmayan şey olur hocam mesela çalışan daha iyi yerlere gitmesi lazım mesela çalışmayan da daha kötü demiyim de daha şey yani çalışmayınca daha güzel şey oluyo ya alt yerlerde oluyo ya onun için hocam bence şey keşk yani olmalı mı bence olmalı mı hocam bazıları için olmalı hocam bazıları emati kuramıyo.”

Yukarıdaki anlatımda, tam olarak neyin bildirilmek istendiği anlaşılmamaktadır. Konuşmada birçok düşünce belirtildikten sonra birdenbire insanların empati kuramamasına bağlanmaktadır. Öğrencinin söyledikleri, insanların empati kuramamasının sebepleri olarak düşünülebilir. Yine de asıl verilmek istenen düşüncede anlam belirsizdir. Ayrıca kullanılan kelimelerin çoğu doğru ve yerinde seçilmemiştir. Nitekim bu durum sözlü anlatımın rastgele, hızlı biçimde gerçekleştiğini ve konuşmanın plansız şekilde ortaya çıktığını işaret etmektedir.

“Hocam herkez özgür yaşırdı hocam çünkü bazen şey yapıyolar kadınlara biraz daha alt alttan bakıyolar hocam mesela bu çok saçma mesela erkekler babaları filan diyoki hocam ben dün bunu şeyde gördüm benim bi oğlum olsa diyo bütün mirası ona verirdim diyo hocam mesela ikiside can ikisi de şey hocam onun için bence çok saçma hocam mesela dedem de şey diyo erkek oğul gibi filan şey olur mu filan diyo bence saçma hocam onun için hocam onları biraz şey yapıyorum hocam onları ben alttan görüyorum hocam öyle diyenleri.”

“Mesela kadına şiddet filan acayip saçma hocam mesela köpeği filan zarar veriyolar bence mantıksız hocam ben bunu şeyde gördüm kadın kısa bişey giyiyo hocam laf atıyola erkek kısa sıfır kollu giyiyo sen kız mısın filan diyolar hocam bence saçma bişey hocam yani herkez aynı şeyi istediği şeyi yapabilir”

Yukarıdaki anlatımın ifade ettiği anlam, mantıklı ve iyimser görülse de sorulan soruya ilişkin tutarlı bulunmamaktadır. Öğrencinin konuşması, soruyla örtüşmemektedir. Bildirilen düşüncelerin soruya karşılık olması için belirli bağlantı

ve geçiş ifadeleriyle bütönlöşmesi gerekmektedir. Bu durum konuşmanın anlamlı olmasını sağlayacağı gibi akıcılığı da olumlu biçimde etkileyecektir.

6. Örnek-29. Yazılı ve sözlü anlatımda akıcılığın karşılaştırılması

Ö29'un yazılı ve sözlü anlatımı akıcılık bakımından geliştirilebilir konumdadır. Her iki anlatımında da Türkçenin dil özelliklerine, kelime seçimine, geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanımına özen gösterilmediğı tespit edilmiştir. Dilin kurallarına, kelime seçimine, uygun bağlantı ve geçiş ifadelerinin kullanımına özen gösterilmemesi akıcılığı doğrudan olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencinin iki anlatımını da dilin kural ve ilkelerine uygun biçimde düzenlemesi gerekmektedir. Ortaokul son sınıf öğrencisi olan Ö29'dan anlatım becerilerinin gelişmiş olması ve yeterli bilgi birikimine sahip olması beklenmektedir. Ö29'un özellikle anlama becerileriyle (okuma, dinleme) ilgili uygulama ve etkinliklere katılarak bilgi ve kavram birikimine sahip olması gerekmektedir. Aşağıda Ö29'un, bahsedilen çıkarımları destekleyen ifadeleri bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: “kızın ödevi var ama kız son güne bırakıyo oyuncacı ise ödevi yapıyo kızı hiç ders çalışmıyo hep oyuna yaptırtıyo kız okuldan soğuyo en sonunda küçülüyo oyuncacıda onun yerine okula gidiyo kız en sonunda küçülüyo. ve okula gitmek istemiyo belki sonu oyuncak gibi olur ders çalışmak güzel bişey yani ders çalışan büyük oluyo çalışmayan ise küçülüyo yani görevlerimizi yerine getirelim onlar bizim sorumluklarımız o yapmasa bile gayret gösterebilir film çok güzel anlam taşıyo herkesin izlemesi gerek sizde teşekkür ederiz yaptığınız çalışmadan dolayı gayet güzeldi.”

Sözlü Anlatım: “Hocam herkes aynı mesleğı yaparsa mesela hocam herkes doktor oluyo mesela hocam o biraz şey olur karmaşalık olur hocam herkes aynı işi yaparsa filan mesela biraz saçma olur hocam başka mesela öğretmen filan başka hocam şuan pek aklıma gelmiyoda kusura bakmayın hocam.”

Akıcılık yalnızca ses ve söz uyumu değildir. İfade edilen düşüncelerin ilişik olması, aynı anlamı ifade eden cümlelerin sık kullanılmaması, olay ve durumların bağlantılı olması, anlatılanların öz, net ve anlaşılır olması anlatımın akıcılığına ciddi oranda katkı sağlar. Ö29'un konuşmasında aynı anlamda kullanılmış birçok cümle ve sık sık tekrar edilen kelimeler bulunmaktadır. Bu kelime ve cümleler birbirini desteklemek yerine sadece tekrar etmektedir. Sık tekrar edilen kelime ve aynı anlamı taşıyan cümleler aşağıda sıralanmaktadır.

Sık tekrar edilen kelimeler: “Herkez, hocam, mesela, diyo, olumsuz, saçma”

Aynı anlamı taşıyan cümleler:

“Hocam herkez aynı mesleği yaparsa mesela”- “... herkez aynı işi yaparsa filan mesela”

“...mesela hocam herkez doktor oluyo”

Sık sık tekrar edilen kelimeler ve aynı anlamı taşıyan cümlelerin bir arada kullanılması anlatımın anlaşılabilirliğini ve akıcılığını ciddi manada olumsuz etkilemektedir.

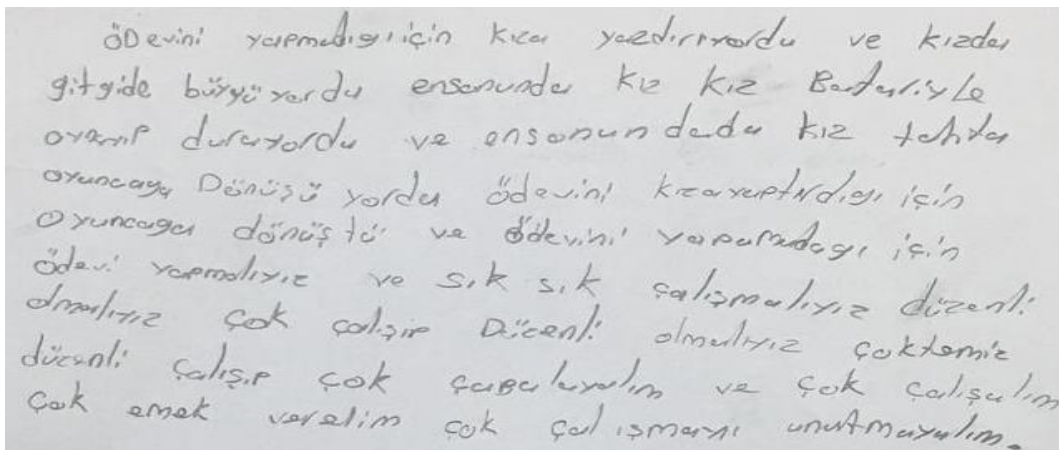
Ö29’un yazılı anlatımında ise akıcılığa engel olan en dikkat çekici husus; ani geçişlerin bulunmasıdır. Cümle aralarında düşüncüyü birleştiren, bağlantılı hale getiren hiçbir öge bulunmamaktadır. Düşüncelerini kısa filmle desteklemesi beklenen Ö29’un, kısa filmde biraz bahsettikten sonra birdenbire düşüncelerine geçmesi akışı bulandırmaktadır. Aynı zamanda iki ifade arasında ilişki kurulamamasına sebep olmaktadır. Ö29’un bahsedilenlere ilişkin anlatımı aşağıda yer almaktadır.

Cümleler arasında uygun geçişi sağlamayan ifadeler:

“hep oyunağına yaptırtıyo kız okuldan soğıuyo en sonunda küçüliyo oyunağıda onun yerine okula gidiyo kız en sonunda küçüliyo. ve okula gitmek istemiyo belki sonu oyuncak gibi olur ders çalışmak güzel bişey yani ders çalışan büyük oluyo çalışmayan ise küçüliyo yani görevlerimizi yerine getirelim onlar bizim sorumluklarımız o yapmasa bile gayret gösterebilir film çok güzel anlam taşıyo herkezin izlemesi gerek sizde teşekkür ederiz yaptığınız çalışmadan dolayı gayet güzeldi.”

7. Örnek-30. Yazılı anlatım

(Ö30)

Ödevini yapmadığı için kız yaptırmıyordu ve kızda gitmeye bürüyordu ensonunda kız Budur ile ovanı duruyordu ve ensonundada kız taktığı oyuncak dönüştü yolda ödevini karamırdığı için oyuncak dönüştü ve ödevini yapamadığı için ödevi yapmadık ve sık sık çalışmıyoruz düzenli çalışmıyoruz çok çalışır düzenli olmuyoruz çoktamiş düzenli çalışır çok çalışır ve çok çalışır çok emek verelim çok çalışmamı unutmayalım.

Ö30'un yazılı anlatımı, akıcılık bakımından geliştirilebilir olarak saptanmıştır. Ö30'un kompozisyonunda aynı anlamda kullanılmış birçok cümle ve sık sık tekrar edilen kelimeler bulunmaktadır. Metnin içeriği anlamsal boyutta yetersiz görünmektedir. Asıl anlatılmak istenen düşünce belirsiz ifadelerle sunulmuştur. Ayrıca Türkçenin kural ve ilkelerine, sözcük seçimine, uygun bağlantı ve geçiş ifadelerinin kullanımına özen gösterilmemesi dikkat çekmektedir. Bahsedilen hususlar kompozisyonun akıcılığını ciddi anlamda düşürmüştür. Ö30'un yapılan çıkarımları destekleyen ifadeleri aşağıdadır.

“Ödevini yapmadığı için kıza yazdırıyordu ve kıza gitgide büyüyordu ensonunda kız kız Batariyle oynayp duruyordu ve ensonundada kız tahta oyuncaga dönüşüyordu ödevini kıza yaptırdığı için oyuncaga dönuştü ve ödevini yapamadığı için ödevi yapmalıyız ve sık sık çalışmalıyız düzenli olmalıyız çok çalışıp Düzenli olmalıyız çoktemiz düzenli çalışıp çok çaBalayalım ve çok çalışalım çok emek verelim çok çalışmayı unutmayalım.”

8. Örnek-30. Sözlü anlatım

Ö30'un sözlü anlatımı, akıcılık bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Metnin içeriği anlamsal boyutta yetersiz görünmekle beraber gereğinden kısa biçimde gerçekleşmektedir. Ö30'un konuşmasında düşünsel çelişkiler bulunmaktadır. Tüm dünyadaki insanların aynı yaşam şeklini benimsemesi durumunda hayatın hem olumlu hem de olumsuz biçimde etkileneceği gerekçesiz halde savunulmaktadır. Bildirilen ifadeler öğrenci zihninin kavram ve bilgi açısından yetersiz olduğunu göstermektedir. Ö30'un kelime belleğinin zenginleşmesi, kavram ve bilgi birikimine sahip olması için özellikle anlama becerileriyle ilgili çalışmalara katılması gerekmektedir. Burada en önemli sorumluluk öğretmenlere düşmektedir. Ö30'un anlama ve anlatma becerilerine yönelik gelişiminin sağlanması için ders içi ve ders dışı etkinliklerle desteklenmesi gerekmektedir. Aşağıda Ö30'un sözlü anlatımı bulunmaktadır.

“İyi olmazdı bence çünkü aynı yaşanmaz ki hocam. Herkez aynı şeyleri yapardı hocam olumsuz olurdu hep aynı şeyler olduğu için hocam herkez aynı şeyleri yapardı hocam iyi bişey çünkü çalışıyoz hocam çaba gosteriyos böyle hocam başka bişey yok”

9. Örnek-30. Yazılı ve sözlü anlatımda akıcılığın karşılaştırılması

Ö30'un iki anlatımı da olması gerekenden daha kısa biçimde ele alınmıştır. Ayrıca hem yazılı anlatım hem de sözlü anlatım, Türkçenin dil özellikleri, kelime seçimi, geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanılması yönünden eksiktir. Ö30'un özellikle yazılı anlatımında belirli yargılar defalarca tekrar edilmektedir. Sıkça tekrar edilen cümleler aşağıda yer almaktadır.

Aynı anlamı ifade eden cümleler:

"...ödevi yapmalıyız ve sık sık çalışmalıyız düzenli olmalıyız"

"... çok çalışıp Düzenli olmalıyız"

"...çoktemiz düzenli çalışıp çok çaBalayalım ve çok çalışalım çok emek verelim"

"...çok çalışmayı unutmayalım."

Ö30'un konuşma parçasında ise çelişkili ifade dikkat çekmektedir. Düşünsel çelişkiyi gösteren anlatımı aşağıdadır.

Düşünsel çelişki oluşturan ifadeler:

"İyi olmazdı bence çünkü aynı yaşanmaz ki hocam."

"Herkez aynı şeyleri yapardı hocam olumsuz olurdu hep aynı şeyler olduğu için hocam herkez aynı şeyleri yapardı hocam iyi bişey çünkü çalışıyoz hocam çaba gosteriyos böyle hocam başka bişey yok"

Nitekim akıcı bir anlatıma sahip olmak zorlu ve uzun bir süreci kapsamaktadır.

K. Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi

1. Örnek-31. Yazılı anlatım

(Ö31)

Bence filmde beynimiz anlatılıyor. Bir konuyu öğrendikten sonra tekrar yapmadıkça nasıl unuttuğumuz hakkında izlediğimiz filmde sorumluluklarımızla ilgili ders aldım. filmdeki küçük kız sorumluluklarını yerine getirmede geride kaldı ve en sonunda herkes onu geçti. film sorumluluklarımız yerine getirmemiz hakkında çok güzel bir ders veriyor. Sorumluluklarımız yerine getirmeyizsek ve sürekli başkalarının üstüne atarsak hiç bir şey başaramayız. En sonunda pişman olabiliriz ama o zaman iş işten geçmiş olacak. Bir şeyler başarmak istiyorsak eğer sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

Ö31'in yazılı anlatımında kısmen konuşma dili etkileşimi bulunmaktadır. Aşağıda günlük konuşma diline yatkın olan ifadeler yer verilmektedir.

"filmdeki küçük kız sorumluluklarını yerine getirmede geride kaldı ve en sonunda herkes onu geçti."

"Sorumluluklarımız yerine getirmeyizsek ve sürekli başkalarının üstüne atarsak hiç bir şey başaramayız."

"En sonunda pişman olabiliriz ama o zaman iş işten geçmiş olacak. Bir şeyler başarmak istiyorsak eğer sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz."

Yukarıdaki ifadeler yazı dili sınırlarında söz dizimsel uygunluğa ve doğru kelime seçimine dikkat edilerek yeniden düzenlenmelidir. Sözlü anlatımın zamanla yazılı anlatıma aktarıldığı gerçeği yadsınamaz. Kompozisyonda bulunan cümlelerin dil bilgisi kurallarına uygun olarak yeniden yapılandırılması, anlatımın konuşma dili etkileşiminden arınmasına katkı sağlayacaktır. Yazılı anlatımın günlük konuşma dilinde kaleme alınması, okuyucunun metni anlamasına engel olmuştur. Aynı zamanda verilmek istenen asıl mesajın değişmesine ve anlaşılabilir hale gelmesine neden olacaktır. Ö31'in yazılı anlatımında ana düşüncenin kısmen konuşma dilinin etkileşimiyle aktarılması metnin anlaşılmasını güçleştirmiştir. Ö31'in yazılı anlatımının tamamı aşağıda bulunmaktadır.

"Bence filmde beynimiz anlatılıyor. Bir konuyu öğrendikten sonra tekrar yapmadıkça nasıl unuttuğumuz hakkında izlediğimiz filmde sorumluluklarımızla ilgili ders aldım. filmdeki küçük kız sorumluluklarını yerine getirmede geride kaldı ve en sonunda herkes onu geçti. film sorumluluklarımızı yerine getirmemiz hakkında çok güzel bir ders veriyor. Sorumluluklarımız yerine getirmeyizsek ve sürekli başkalarının üstüne atarsak hiç bir şey başaramayız. En sonunda pişman olabiliriz ama o zaman

iş işten geçmiş olacak. Bir şeyler başarmak istiyorsak eğer sorumluluklarımızı yerine getirmeleyiz.”

2. Örnek-31. Sözlü anlatım

Ö31’in sözlü anlatımında yazı dili etkileşimi bulunmamaktadır. Konuşmada yazı dili etkileşimi anlatımı sıkıcı hale getirir. Bu durum çok fazla yaygın değildir. Ö31, sözlü anlatımına yazı dilinin kurallarını yansıtmamıştır. Esasen Ö31’in konuşması sözlü anlatıma ait kural ve ilkelere de uygun değildir. Hatta Ö31’in sözlü anlatımının yazı diline yaklaştırılması durumunda anlatımın olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir. Öğrencinin anlatmak istediği düşünceyi yazı diline yakın biçimde düzenlemesi anlatımın daha akıcı ve anlaşılır olmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle aşağıda yer alan ifadelerin yazı diline ait kurallar çerçevesinde düzenlenmesi anlatımı sağlamlaştıracaktır. Ayrıca dinleyici bakımından da anlatımın akılda kalıcılığı artacaktır.

“Mesela şu an kötülük yapan bi insan hapiste falan biz dışardayız yani aynı değil hayatımız yani kötü düşünen insanlar olsaydı aynı olmazdı yaşam şeklimiz.”

“okul olmazdı çünkü okulu yönetecek birileri olmazdı öğretmenler olmazdı boşu boşuna gidip gelirdik bomboş geliyor bana.”

“Her şey aynı olurdu bi farklılık olmazdı robot gibi olurdu herkes başka gelmiyor aklıma bişey her hepsinin yaşam şekli aynı olursa tıpkı bi robot gibi olurlardı hepsi aynı şekilde hareket ederler her şey aynı olurdu gelmiyor aklıma başka bişey herşey aynı olsaydı yaşam şeklimiz aynı olsaydı suçlar falan olmazdı hırsızlık falan olmazdı hepsi aynı şekilde hareket ediceklerse yaşıycaklarsa olmazdı.”

3. Örnek-31. Yazılı ve sözlü anlatımda konuşma dili ve yazı dili etkileşiminin karşılaştırılması

Ö31’in yazılı ve sözlü anlatımında konuşma dili ve yazı dili etkileşimi karşılaştırıldığında; yazılı anlatımda konuşma dilinin etkisi kısmen görülürken sözlü anlatımda yazı dilinin etkisi bulunmamaktadır. Öğrencinin özellikle sözlü anlatımında yazı dili etkileşimi, gerekli görülmektedir. Ö31, sözlü anlatımını amaçsız ve rastgele biçimde düzenlemiştir. Yazı diline ait kural ve ilkeler doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerektiği gözlemlenmektedir. Aslında yazı dilinin sınırları, konuşma

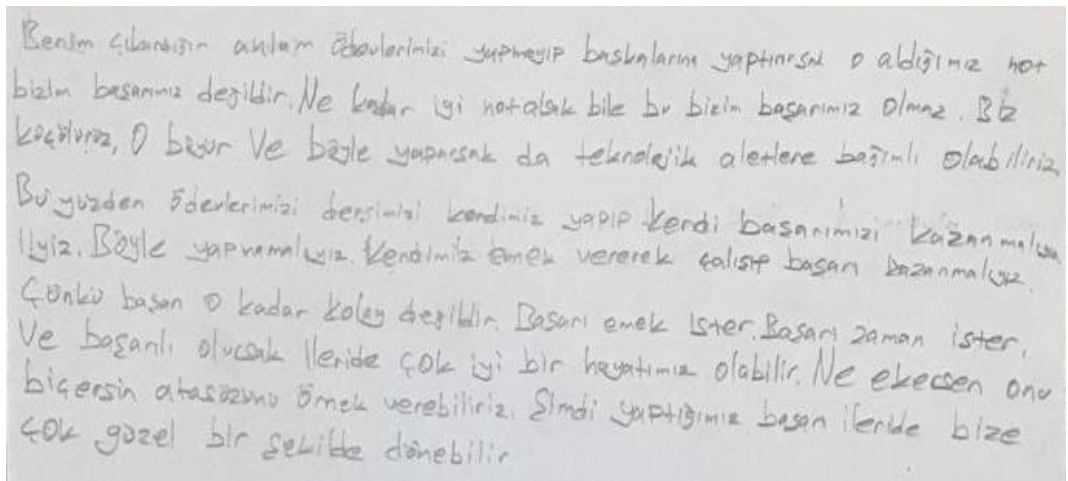
dilinin sınırlarından daha geniştir. Yani konuşma dilinin sahip olduğu özellikler ve kullanım biçiminin geniş olması anlatımı elverişli hale getirmektedir. Ancak Ö31'in sözlü anlatımında belirttikleri, amaçsız ve plansız şekilde düzenlendiği için yazı dilindeki bazı nüanslara sahip olması gerektiğini düşündürmektedir.

Ö31'in konuşmasında kullanılan sözcükler ise günlük ve her zaman kullanılan türdendir. Bu durum dikkat çekici bir hata sayılmamaktadır. Sözlü anlatımın genelinde her zaman kullanılan kelimeler hızlı biçimde seçilir. Çünkü konuşmada konuya uyumlu kelimelerin zihinsel tasarımı ve dinleyiciye bildirilme süresi oldukça kısadır. Fakat yazılı anlatımda belirli bir plan izlendiği için zamana ihtiyaç duyulur. Yazılı anlatımda kullanılan kelimeler bu yüzden günlük hayatta sürekli kullanılan türden olmamalıdır. Yazmanın belirli bir süreç sonunda gerçekleşmesi kelime seçiminde daha özenli olmayı gerekli kılar. Ö31'in aynı durum ya da olayı yine benzer kelimelerle anlattığı, günlük dildeki bilindik kelimeleri her iki anlatımında da kullandığı tespit edilmektedir. Bu durum da asıl anlatılmak istenen düşüncenin sağlam biçimde iletilmemesine neden olmaktadır.

Kısaca Ö31'in yazılı anlatımında kısmen konuşma dili etkileşimi bulunmaktadır. Sözlü anlatımında ise yazı dili etkileşimi bulunmamaktadır. Nitekim yazılı anlatımın konuşma dilinden uzaklaşması, sözlü anlatımın ise yazı diline yakınlştırılması gerekliliği tespit edilmektedir. Yazılı anlatıma konuşma dilinin etkisi varken sözlü anlatıma yazı dilinin etkisinin daha az olması; insanların genellikle kurallara uymamaya yatkın olduklarını göstermektedir.

4. Örnek-32. Yazılı anlatım

(Ö32)

Bizim başarısızın anlamlı başarılarımızı yapmış ve başkalarını yaptırarak o aldığımız her bizim başarımız değildir. Ne kadar iyi not alarak bile bu bizim başarımız olmaz. Biz çalışırız, o bizzat ve böyle yaparsak da teknolojik aletlere bağımlı olabiliriz. Bugünden başarılarımızı kendimiz yapıp kendi başarımızı kazanmalıyız. Böyle yapmalıyız. Kendimize emek vererek kaliteli başarı kazanmalıyız. Çünkü başarı o kadar kolay değildir. Başarı emek ister. Başarı zaman ister. Ve başarılı olursak ileride çok iyi bir hayatımız olabilir. Ne ekersen onu biçersen atarsın örnek verebiliriz. Şimdi yaptığımız başarı ileride bize çok güzel bir şekilde dönebilir.

Ö32'nin yazılı anlatımında konuşma dili etkileşimi yaygın biçimde bulunmaktadır. Aşağıda günlük konuşma diline yakın olan bazı ifadeler yer verilmektedir.

“Benim çıkardığım anlam ödevlerimizi yapmayıp başkalarına yaptırırsak o aldığımız not bizim başarımız değildir. Ne kadar iyi not alsak bile bu bizim başarımız olmaz.”

“Ve böyle yaparsak da teknolojik aletlere bağımlı olabiliriz. Bu yüzden ödevlerimizi dersimizi kendimiz yapıp kendi başarımızı kazanmalıyız liyiz.”

“Kendimiz emek vererek çalışıp başarı kazanmalıyız.”

“Şimdi yaptığımız basarı ileride bize çok güzel bir şekilde dönebilir.”

Ö32'nin yazılı anlatımı, kompozisyonundan daha çok kısa bir konuşma parçasını anımsatmaktadır. Savunulan fikirler birbiriyle desteklenip detaylandırılmamıştır. Yazı dilinde sınırlayıcı unsurların etkisi, anlatımı detaylandırma gereksinimi ortaya çıkarır. Yani sözlü anlatımda bulunan beden dili, ses, söz, vurgu, tonlama gibi anlatımı destekleyen niteliklerin bulunması anlatımın detaylandırılmasına gereksinim duyulmamasına sebep olmaktadır. Ancak yazılı anlatımda bahsi geçen niteliklerin olmaması hedef kitlenin anlayacağı biçimde metinler yazmayı gerekli kılar. Ö32'nin günlük konuşma dilinde kaleme aldığı kompozisyonunda verilmek istenen mesaj, okuyucu tarafından anlamlı biçimde algılanmayacaktır. Ö32'nin yazılı anlatımda günlük konuşma dilini kullanmaması için dil bilgisi kurallarına hâkim olması ve bol bol okuma yapması gerekmektedir.

“Benim çıkardığım anlam ödevlerimizi yapmayıp başkalarına yaptırırsak o aldığımız not bizim başarımız değildir. Ne kadar iyi not alsak bile bu bizim başarımız olmaz . Biz küçülürüz. O büyür.Ve böyle yaparsak da teknolojik aletlere bağımlı olabiliriz. Bu yüzden ödevlerimizi dersimizi kendimiz yapıp kendi başarımızı kazanmalıyız liyiz. Böyle yapmamalıyız. Kendimiz emek vererek çalışıp başarı kazanmalıyız. Çünkü başarı o kadar kolay değildir. Başarı emek ister. Başarı zaman ister. Ve başarılı olursak ileride çok iyi bir hayatımız olabilir. Ne ekersen onu biçersin atasözünü örnek verebiliriz. Şimdi yaptığımız basarı ileride bize çok güzel bir şekilde dönebilir.”

Yukarıda Ö32'nin kompozisyonu bulunmaktadır. Yazılı anlatımın anlamsal boyutta konuşma diliyle bütünleşmesi, konuşma ve yazma dili arasındaki ayrımın

ortadan kalkmasına aynı zamanda iki anlatımın da aynı kurallarla oluşturulduğu yanılığının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

5. Örnek-32. Sözlü anlatım

Ö32'nin sözlü anlatımında yazı dili etkileşimi kısmen belirgindir. Bu durum konuşmaya olumlu biçimde yansımıştır. Ancak dil kullanımındaki eksiklikler, farklı düşüncelerin bir arada verilmesi, cümlelerin basitliği, sözcüksel sıradanlık gibi hususlar da göze çarpmaktadır. Sözlü anlatımda özellikle düşüncenin yinelenmesi durumu, akışa yaygın şekilde görülmektedir. Ö32'nin bahsedilen yanlışlıklara dair örnek gösterilebilecek konuşma parçası aşağıda yer almaktadır.

“Yani dünyadaki hiç farklı bişiy kalmazdı dünyada hiç farklı bişiy kalmadığından yani bi dünyada eğlence olmazdı veya bazı icatlar olmazdı ya da herkezin aynı ihtiyaçları olduğu için bilim falan çok gerilerdi teknolojinin bi amacı kalmazdı yani dünya çok sıradan olurdu. Dünya çok sıradan olurdu yani dünyanın bi anlamı kalmazdı yani dini olarak düşünersek dünya bi imtiyan yeridir ya herkez aynı davrancağ için bi imtiyan kalmazdı yaşam şekillerinin aynı olduğu için bi imtiyan kalmazdı dünyada dünyanın bi amacı çok olmazdı.”

Ö32'nin sözlü anlatımında, çoğunlukla yan düşüncelerle genişletilmeyen cümleler bulunmaktadır. Buna rağmen öğrencinin sözlü anlatımı, yazılı anlatımın mutlaka sahip olması gereken sözdizim niteliği bakımından kısmen örtüşmektedir. Ayrıca cümlelerde kelime çeşitliliğinin olmadığı ve aynı kelimelerin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmektedir. Ö32'nin sözlü anlatımının bir kısmı aşağıda paylaşılmaktadır.

“Olumlu olarak herkez aynı ihtiyaca sahip olduğu için aynı yaşam şekli olduğu için tek bi icat tek bişey herkeze yeter yani farklı şeyler düşünmeye gerek kalmaz gerek kalmıycağ için bazı işler geriler hep yani insanlar hep rahat olabilir sonra başka yani rahat olurlar çok dünyada yapçak bişiy kalmaz böyle böyle gidince herşey tek bişey üstünde şey yapılınc onun zaten bi sırrı çözülünce hep aynı şey yapar yani kolay olur dünya kolaylaşır yani mesela bi icat yani herkesin farklı ihtiyaçları olabiliyo ama böyle bi dünya olsaydı herkesin ihtiyacı aynı olcağ için o yüzden çok bi zorluk çekmezdik farklı şeyler de yapmaya çalışmazdık yani.”

“Dünya hep aynı olurdu yani hiç bişiy farklı olmazdı mesela burdan baktığımızda bazı şeyler fark edebiliyosak mesela yani mesela burdan baktığımızda şey diyebiliyosak aa ne güzel giyinmiş ne güzel hareketleri var bunları diyemezdik o yüzden dünya hep

aynıya dönüşürdü yani hiç de bişey olmazdı eğlence, iş, zorluk, imtiyan, neşe hiç bişey olmazdı yani yani dünya sıradan bi hale gelirdi neşe olmazdı.”

6. Örnek-32. Yazılı ve sözlü anlatımda konuşma dili ve yazı dili etkileşiminin karşılaştırılması

Konuşma diliyle yazı dilinin etkileşimi anlatımın şekilsel yönünü değiştirdiği gibi asıl anlatılmak istenen düşünceyi de etkilemektedir. Ö32'nin özellikle yazılı anlatımında konuşma dilinin hakimiyeti ana düşüncenin ifade edilmesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Üstelik Ö32, yazılı anlatımında, konuşma dilinde sıklıkla yapılan sözdizimsel hataları direkt aktarmıştır. Aynı zamanda her iki anlatımda da benzer kelimeler kullanılmaktadır. Çoğunlukla konuşma dilinde bulunan aynı düşüncenin tekrar edilmesi durumu Ö32'nin yazılı çalışmasında yaygın biçimde görülmektedir. Aşağıda Ö32'nin yazılı çalışmasından alınan örnek cümlelerde düşüncelerin birbirini desteklemek yerine sık sık tekrar ettiği görülmektedir.

“...ödevlerimizi yapmayıp başkalarına yaptırırsak o aldığımız not bizim başarımız değildir.”

“Ne kadar iyi not alsak bile bu bizim başarımız olmaz .”

“Bu yüzden ödevlerimizi dersimizi kendimiz yapıp kendi başarımızı kazanmalıyız liyiz.”

“Böyle yapmamalıyız.”

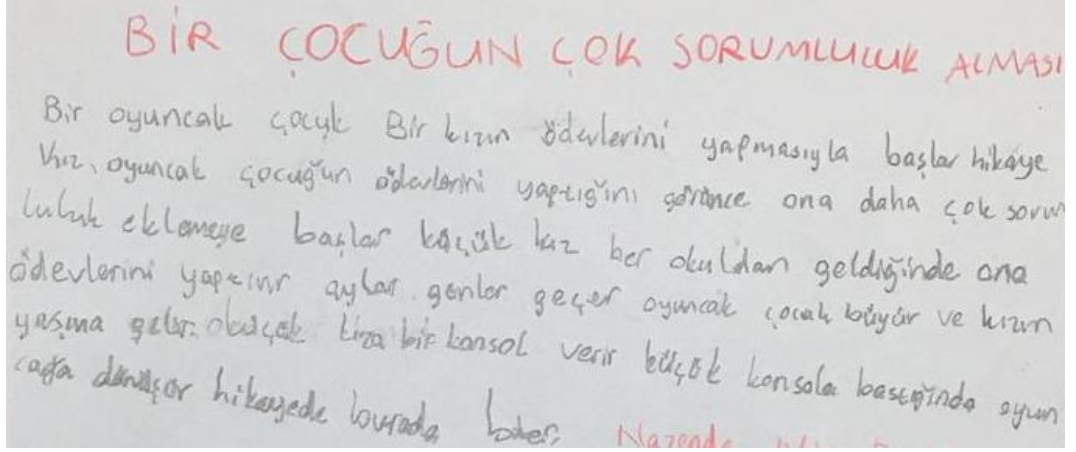
“Kendimiz emek vererek çalışıp başarı kazanmalıyız.”

“Ve başarılı olursak ileride çok iyi bir hayatımız olabilir.” - “Şimdi yaptığımız basarı ileride bize çok güzel bir şekilde dönebilir.”

Öğrencinin yazma çalışması sözlü anlatımıyla büyük oranda örtüşmektedir. Ö32, yazı diline ait kural ve ilkeleri günlük konuşma dilinin etkisiyle yok saymakta ve bu durum da yazılı anlatımın niteliğini düşürmektedir. Günlük konuşma dilinin yazıya aktarılması durumu; konuşma ve yazma dili arasındaki farklılıkların kaybolmasına ve iki anlatım biçiminin aynı kurallarla oluşturulduğu yanılgısının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

7. Örnek-33. Yazılı anlatım

(Ö33)

Ö33'ün yazılı anlatımında konuşma dili etkileşimi belirgin ve yaygın biçimde bulunmaktadır. Ö33'ün yazılı çalışması bir kompozisyondan daha çok konuşmayı anımsatmaktadır. Öyle ki noktalama işaretlerinin kullanılmamasının da etkisiyle metni okurken zihinde seslendirme yapılabilmektedir. Ö33'ün kompozisyona özgü kurallara özen göstermemesi ve konuşma dilini kullanması yazılı anlatımının niteliğini oldukça düşürmüştür. Ö33'ün yazılı anlatımında ana düşüncenin konuşma diliyle aktarılması metnin anlaşılmasını güçleştirmiştir. Ö33'ün yazılı çalışmasında asıl anlatmak istediği düşüncenin belirsiz hale gelmesinde kompozisyonun amacının ve planının belirlenmemesi durumu önemli nedenlerden görülmektedir. Ö33'ün yazılı anlatımının tamamı aşağıda bulunmaktadır.

“bir oyuncak çocuk Bir kızın ödevlerini yapmasıyla başlar hikaye Kız, oyuncak çocuğun ödevlerini yaptığını görünce ona daha çok sorumluluk eklemeye başlar küçük kız her okuldan geldiğinde ona ödevlerini yaptırır aylar günler geçer oyuncak çocuk büyür ve kızın yaşına gelir küçük kıza bir konsol verir küçük konsola bastığında oyuncuğa dönüşür hikayede burada biter.”

Yukarıdaki yazılı çalışmadan da anlaşılacağı üzere; konuşma dilindeki hatalı unsurların yazı diline aktarıldığı, Ö33'ün özellikle konuştuğu gibi yazma eğiliminde olduğu saptanmaktadır. Türkçenin genellikle yazıldığı gibi okunan bir dil olması konuşma dilindeki kuralsızlıkların yazı diline de yansımaya neden olmaktadır. Yazılı anlatım rastgele oluşturulmuş bir etkinlik değildir ve birtakım kurallara sahiptir. Bu kurallar standart dil kullanımıyla anlaşılır olma niteliği gerektirir. Yazılı anlatım zor değişen kurallara sahiptir. Bu sebeple yazıya ait kurallara hâkim olmak süreç gerektirdiği gibi yine süreç içerisinde yaygın şekilde kullanılan bir anlatım biçimidir. Yazılı anlatım becerisindeki gelişimin gerçekleşmesi, ilk olarak konuşma dilinin ayırıcı özelliklerinin farkındalığıyla başlamaktadır.

8. Örnek-33. Sözlü anlatım

Ö33'ün sözlü anlatımı yazı dili kurallarına kısmen sahiptir. Cümleler kısmen belirli anlamlar taşıyarak sonlandırılmıştır. Ancak Ö33'ün sözlü anlatımında, konuşma diline ait kuralsızlıklar belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Anlatımda sıklıkla aynı sözcüklerin kullanılması, sözdizim hataları, aynı anlamı ifade eden cümlelerin yoğunluğu, anlatım bozukluğu gibi hususlar dikkat çekmektedir. Ayrıca konuşmanın amaçsız ve plansız biçimde gerçekleştiği de tespit edilmektedir. Konuşma öncesinde anlatılmak istenenlerin kısa bir zihinsel plandan geçirilmesi, konuşmada verilmek istenen mesajın sınırlandırılması hatta kullanılacak anahtar kelimelerin netleştirilmesi anlatımı daha etkili hale getirecektir. Sözlü anlatımın yeterli hazırlık yapılmadan gerçekleşmesi durumunda başarılı olması pek mümkün olmamaktadır. Ö33'ün üzerinde duracağı bazı ayrıntıları önceden belirlemesi konuşmadan alınan verimi de arttıracaktır. Öğrencinin zihninden geçenleri aynı biçimde yansıttığı sözlü anlatımı, aşağıda bulunmaktadır.

“Öğretmenim mesela Afrika’da yaşayanlar zorluk çekmezdi su sıkıntısı çekmezdi yemek bulurlardı öğretmenim. Herkes eşit hakta olurdu hiç kimse savaş yapmazdı her herkez tok olurdu herkez doymuş olurdu bütün ülkelere aynı paralar dağılırdı öğretmenim güzel olurdu. Herkezin evi olurdu fakirler olmazdı öğretmenim. Öğretmenim sonra Amerika Birleşik Devletleri falan öğretmenim öğretmenim onlar terörizt falan var ya işte öğretmenim onlar kimseye saldırmazdı terörizt diye bişiy kalmazdı öğretmenim herkez eşit olurdu. Öğretmenim mesela kötülük yapanlar iyilik yapardı hiç kötülük yapmazlardı hep iyi olurlardı hep paylaşırlardı hep yardım ederlerdi. Çünkü çünkü yardım ettikçe diğer mesela bi insana yardım edersen o da bi gün sana yardım eder. Öğretmenim bide şey olurdu öğretmenim kimse hayvan yemezdi öğretmenim mesela çindekiler hayvanla beslenmezdi normal yiyeceklerle beslenirlerdi herkez eşit olsaydı koronavirüs salgını falan hiç bişiy çıkmazdı öğretmenim ön ondan önceki salgınlar da bile çıkmazdı höremenim bunlar olurdu bide herkez temizliğine dikkat ederdi hiç kimse hiç bi yeri pis bırakmazdı böyle olurdu öğretmenim.”

“Örneğin mesela öğretmenim zengin olsaydık diyelim bütün dünyadakiler zengin olsaydı öğretmenim herkez herkez doyardı herkez tok olurdu herkez iyi şartlarda olurdu herkez mutlu olurdu ama öğretmenim fakir olur her bütün dünya fakir olsaydı öğretmenim yani ara aramızda tartışırdık yemek için su için öremenim

sorna arada kavga olurdu öremenim komşular aralarında iyimserlik olmazdı öremenim bunlar olurdu.”

Ö33’ün sözlü anlatımı genellikle aynı anlamı ifade eden cümlelerle doludur. Bu durum dinleyiciyi sıkamakla beraber anlatımdan alınan verimi düşürecektir. Yalnızca bir anlam ifade eden cümleler aşağıda gösterilmektedir.

“...mesela Afrika’da yaşayanlar zorluk çekmezdi su sıkıntısı çekmezdi yemek bulurlardı öğretmenim.”

“...her herkez tok olurdu herkez doymuş olurdu.”

“...mesela susuz olurduk yemek bulamazdık aç kalırdık”

“...herkez herkez doyardı herkez tok olurdu.”

“...tartıştırdık yemek için su için”

Ö33, açlık ve toklukla ilgili birçok cümle kullanmaktadır.

Nitekim Türkiye Türkçesi, konuşma dili olarak, yazı diliyle bütünleşen İstanbul Türkçesini esas almaktadır. Ö33’ün konuşmasını standart dil kullanımını bağlamında yeniden düzenlemesi; anlatımın etkili, net, anlaşılır ve akıcı hale gelmesine fayda sağlayacaktır.

9. Örnek-33. Yazılı ve sözlü anlatımda konuşma dili ve yazı dili etkileşiminin karşılaştırılması

Ö33’ün yazılı ve sözlü anlatımı konuşma dili ve yazı dili etkileşimi bakımından karşılaştırıldığında, yazılı anlatımında konuşma dilinin yaygın biçimde hâkim olması dikkat çekmektedir. Kompozisyonun konuşma diliyle kaleme alınması metinde asıl anlatılmak istenen düşüncüyü olumsuz şekilde etkilemektedir. Zaten konuşma dili, yazı diline göre daha hızlı biçimde gelişmektedir. Bu gelişimde kısa anlatım, devrik cümle, farklı şekillerde yapılan vurgulama ve kullanılan üslup gibi söyleyişten ileri gelen etkenlerin payı büyüktür. Bahsedilen etkenlerin yazılı çalışmaya da aktarılması konuşma dili ve yazı dili arasındaki farkın ortadan kaybolmasına sebep olmakla birlikte ölçünlü dile aykırılıklar meydana getirmektedir. Dolayısıyla Ö33’ün yazılı anlatımının bahsedilen aykırılıklarla donatılması, okuyucular tarafından bir konuşma parçası olarak görülmesine neden olmaktadır. Özellikle öğrencinin sözlü anlatımda daha kısa düşünce parçalarını bulundurması ve

cümle birleştirme hususuna özen göstermemesi aynı biçimde yazılı anlatımına da ciddi oranda yansıdığı tespit edilmektedir. Esasen iyi biçimde yazmak, iyi konuşmaya bağlıdır. Bu durum Ö33'ün sözlü anlatımının becerileri bakımından geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ö33'e etkili konuşma becerisi kazandırmak gerekmektedir. Bu becerinin kazandırılması birdenbire olmayacaktır. Konuşma becerisi, sürece dayalı ve sistemli biçimde geliştirilmelidir.

Ö33'e ait sözlü ve yazılı anlatım örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

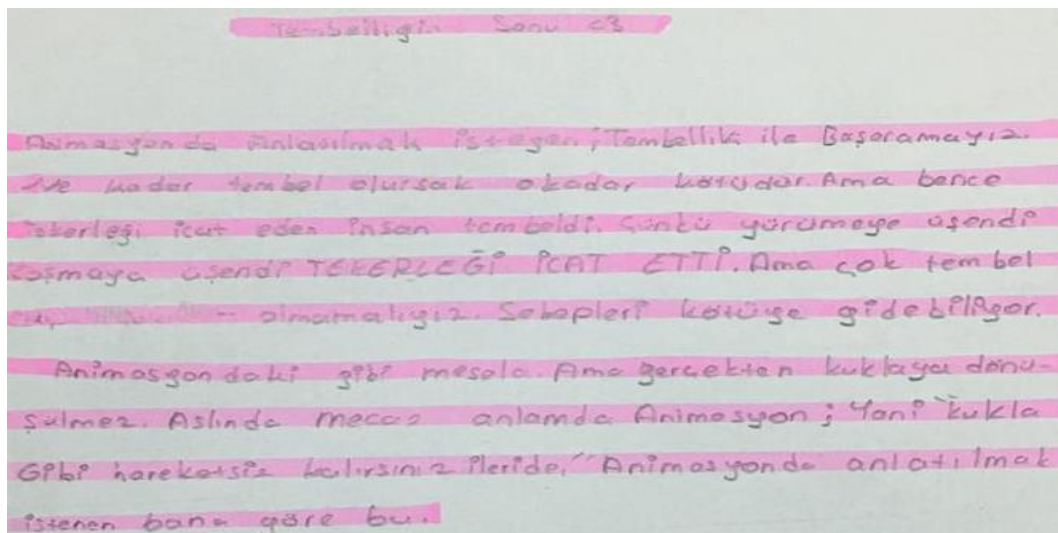
Yazılı Anlatım: *“bir oyuncak çocuk Bir kızın ödevlerini yapmasıyla başlar hikaye Kız, oyuncak çocuğun ödevlerini yaptığını görünce ona daha çok sorumluluk eklemeye başlar küçük kız her okuldan geldiğinde ona ödevlerini yaptırır aylar günler geçer oyuncak çocuk büyür ve kızın yaşına gelir küçük kıza bir konsol verir küçük konsola bastığında oyuncağa dönüşür hikayede burada biter.”*

Sözlü Anlatım: *“Mesela öğretmenim afrikalılardaki gibi aynı yaşam şeklini uygulasaydık kötü olurdu mesela susuz olurduk yemek bulamazdık aç kalırdık ve okula zor şartlarda giderdik bunlar olurdu öğretmenim sonra afrikalılar gibi kültürlere sahip olmak zorunda kalırdık yani öğretmenim çıplak ayakla dolaşmak zorunda kalırdık bunlar olurdu öğretmenim.”*

L. Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantı

1. Örnek-34. Yazılı anlatım

(Ö34)

Ö34'ün yazılı anlatımında düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadeleriyle cümleyi yönlendiren, duygu ve düşünceleri farklı yerlere çeken ifadelerin kullanım durumu geliştirebilir seviyededir. Öğrencinin kompozisyon olarak ele aldığı çalışma kısa biçimde oluşturulan konuşma parçasını anımsatmaktadır. Aynı zamanda içeriğin anlamını sağlamlaştırmak için kullanılan ifade de bulunmamaktadır. Ö34'ün yazılı çalışmasında düşünsel çelişkiler de dikkat çekmektedir. Öğrenci tembelliğin, ihtiyaçları kolayca karşılamak için yeni yöntemler buldurmasına sebep olacağını savunmaktadır. Fakat sonrasında tembelliğin çok kötü sonuçlara sebep olacağı bildirilmiştir. Bu iki düşünce arasında yeterli geçiş ve bağlantılı düşüncelerin senkronize edilmesiyle daha güçlü bir anlatım elde edilebilirdi. Düşünceler yalnız başına belirli anlamlar içermektedir ancak birbirleriyle örtüşmemektedir. Çünkü düşünceler karşılıklı olarak anlamlı biçimde bütünleştirilememiştir. Aşağıda Ö34'ün yazılı çalışması bulunmaktadır.

“Animasyonda Anlatılmak isteyen; Tembellik ile Başaramayız. Ne kadar tembel olursak okadar kötüdür. Ama bence Tekerleği icat eden insan tembeldi. Çünkü yürümeye üşendi koşmaya üşendi TEKERLEĞİ İCAT ETTİ. Ama çok tembel olmamalıyız. Sebepleri kötüye gidebiliyor. Animasyondaki gibi mesela. Ama gerçekten kuklaya dönüşülmez . Aslında mecaz anlamda Animasyon; Yani kukla Gibi hareketsiz kalırsınız ileride, “Animasyonda anlatılmak istenen bana göre bu.”

Yukarıdaki ifadeler farklı örneklerle desteklenmelidir. Aslında Ö34'ün tekerleğin icadını tembelliğe bağlaması durumu, güçlü düşüncelerle ifade edilseydi daha etkili bir metin oluşabilirdi. Bu bağlamda verilmek istenen asıl mesajın ya da ana düşüncenin yan cümlelerle geliştirilip tamamlanması ve belirli bir planın oluşturulması anlaşılabilirlik konusunda ciddi oranda fayda sağlayacaktır. Geçiş ve bağlantı ifadeleri, metnin anlamsal boyutta düşünce yönünü değiştirmede, düşüncüyü desteklemede ve açıklamada bazen de özetleyip sonuç bildirme hususunda büyük önem taşımaktadır. Nitekim Ö34'ün düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanmadaki yetersizliği gözler önündedir.

2. Örnek-34. Sözlü anlatım

Ö34'ün sözlü anlatımında düşünceler arası geçiş ve bağlantı gelişmeli ve güçlendirilmelidir. Konuşma dilinde farklı düşüncelerin kısa biçimde art arda ifade edilmesi yaygındır. Söyleyişten ileri gelen bu durum sözlü anlatımın etkisini olumsuz

biçimde etkilemektedir. Düşüncelerin kısa ve anlamsız şekilde sıralanmış olması dinleyicinin belli çıkarımlar yapmasını engelleyecektir.

Ö34'ün sözlü anlatımında, aynı düşünceyi ifade eden çok kısa cümlelerin sıklıkla kullanılması, düşünceler arasında geçiş ve bağlantı ifadelerinin uygun ve yerinde kullanılmadığını göstermektedir. Ö34 anlatımında en az iki cümleyi birleştirmeli ve cümleler arasında mantıklı bağlantılar kurmalıdır. Anlatımda, anlamsal bütünlüğün oluşması için büyük önem taşıyan düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanılması hususuna özen gösterilmediği aşıkardır. Ö34'ün sözlü anlatımında bildirdiği düşünceler aşağıdaki gibidir.

“Hocam bi değişiklik olmazdı yani pek güzel güzel de olmazdı herkez aynı şeyi yaparsa bi eğlencesi kalmazdı sürekli aynı şeyi yaparlarsa kötü olurdu yani nası desem böyle sıkıcı olurdu hayat sürekli aynı şeyi yapmakta sıkıcı olurdu bence.”

“Başka hocam mesela ben sürekli avmye gidiyorum herkez aynı işi falan yapıyo her gün avm avm olmaz yani her gün böyle birazcık dinlenceksin hayatı yaşıycaksın dünyayı her yeri geziceksin herkez aynı şeyi yapmak zorundada değil yani benim düşüncem hocam kötü bişey yani kez herkez istediğini yapabilir. Olumlu yani ben küçük bişey var bence hocam yani en azından herkez aynı şeyi yaptığında alışiyolar alıştıklarında falan birlikte mesela birlikte gitsek olur mu falan sorular birlikte giderler hocam veya yalnız giderler yani arkadaşlarıyla beraber aynı yere gidersen hocam güzel bişey olur aslında.”

Konuşma dilinde yer alan düşüncelerin kısa ve kesik kesik biçimde ifade edilme durumu, Ö34'ün sözlü anlatımında da oldukça yaygın biçimde gözlemlenmektedir. Ö34'ün sözlü anlatımını özensiz ve günlük konuşma dilinde oluşturduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Dolayısıyla, Ö34'ün sözlü anlatım içerisinde düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanma becerisi yetersiz görülmektedir. Ö34'ün, düşünceler arası uygun geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanımı hususunda en başarılı sayılabilecek ifadesi aşağıda bulunmaktadır.

“...hayatı yaşıycaksın dünyayı her yeri geziceksin herkez aynı şeyi yapmak zorundada değil yani benim düşüncem hocam kötü bişey yani kez herkez istediğini yapabilir.”

Ö34'ün yukarıdaki ifadesi, Türkçenin ölçünlülük esasları doğrultusunda düzenlendiğinde bahsedilen başlığa uygun hale gelebilecektir.

3. Örnek-34. Yazılı ve sözlü anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı durumunun karşılaştırılması

Ö34'ün hem yazılı anlatımında hem de sözlü anlatımında düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerinin uygun biçimde kullanılması durumu, geliştirilmeli olarak saptanmıştır.

Öğrencinin sözlü anlatımında kısa ve farklı düşünceler barındıran cümleler, konuşma dilinin söyleyiş özelliğinden gelen hatalar olarak düşünülmektedir. Ancak bu durum yazılı anlatımında da yaygınlık göstermektedir. Sözlü anlatımda bir sebebe bağlanan kısa anlatım ve farklı düşüncelerin art arda sıralanması durumu, yazılı anlatımda hiçbir sebebe bağlanamamaktadır. Ö34'ün konuşma dilini yazılı çalışmasına aktarması, yazılı anlatım becerisinde ciddi anlamda eksiklik olduğunu gösteren unsurlardan biridir. Öğrenci bakımından yazılı ve sözlü anlatım arasındaki ayrımın kaybolması, ilerleyen zamanlardaki eğitim-öğretim sürecinde türlü sorunları da beraberinde getirecektir. Konuşma dilinin yazılı çalışmasına direkt olarak aktarımı, paralel olarak düşünceler arasında geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanılmamasına neden olmaktadır. Bu durum da aralarında bağlantı kurulayan birçok ifadenin bir arada bulunmasına, dinleyici ve okuyucu tarafından belli bir ana düşüncenin çıkarılmamasına yol açmaktadır. Her iki anlatım biçiminde de geçiş ve bağlantı ifadelerinin uygun şekilde kullanımı; içeriksel boyutta düşüncenin yönünü değiştirmede, düşüncüyü desteklemede ve açıklamada bazen de özetleyip sonuç bildirme hususunda büyük önem taşımaktadır.

Düşünceler arasında kullanılan geçiş ve bağlantı ifadeleri bir cümlede iki zıt durumlu cümleyi bağlamak için kullanılır. Bunlar “*ancak, ama, fakat, lakin, rağmen, ne var ki, oysaki, halbuki*” gibi daha da çoğaltılabilecek ifadelerdir. Bu başlık içerisindeki amaç, bahsedilen ifadelerin her cümlede kullanılması durumu değil anlatım içerisinde ne kadar anlamlı ve uyumlu biçimde kullanıldığını tespit etmektir. Bu bağlamda Ö34'ün her iki anlatımının da geliştirebilir seviyede olduğu saptanmaktadır. Sözü geçen geçiş ve bağlantı ifadelerinin düşünceler arasına nasıl konumlandırıldığı aşağıda gösterilmektedir.

Yazılı Anlatım: “*Animasyonda Anlatılmak isteyen; Tembellik ile Başaramayız. Ne kadar tembel olursak okadar kötüdür. Ama bence Tekerleği icat eden insan tembeldi. Çünkü yürümeye üşendi koşmaya üşendi TEKERLEĞİ İCAT ETTİ. Ama çok tembel olmamalıyız. Sebepleri kötüye gidebiliyor. Animasyondaki gibi mesela. Ama gerçekten kuklaya dönüşülmez.*”

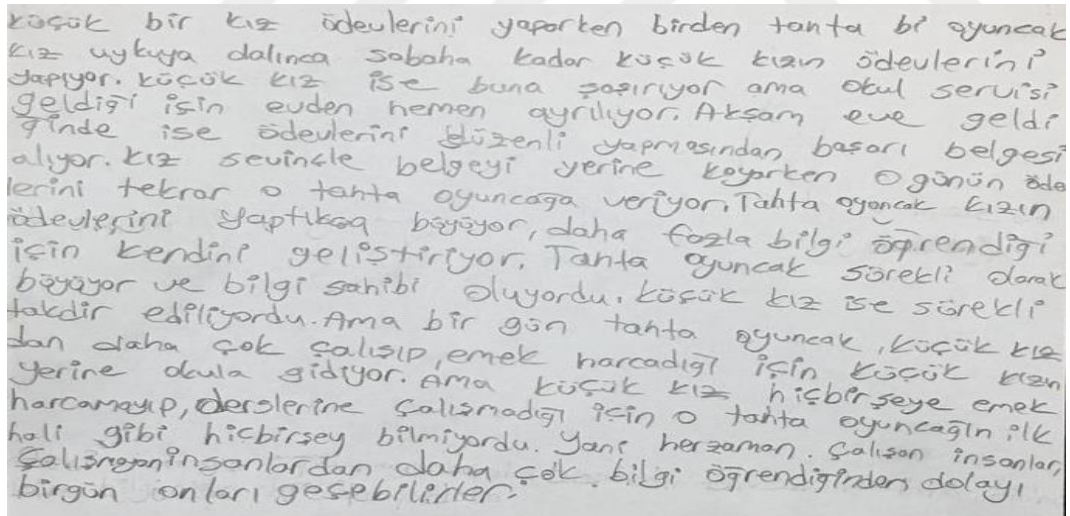
Yukarıda altı çizili olan ifadeler geçiş ve bağlantı kurmada yardımcı olan kelimelerdir. Bahsi geçen ifadelerin anlamlı ve uyumlu şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ö34'ün bu ifadeleri kullanım şekli, anlamı bulandıran kesik ifadelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Sözlü Anlatım: “Başka hocam mesela ben sürekli avıya gidiyorum herkez aynı işi falan yapıyo her gün avm avm olmaz yani her gün böyle birazcık dinleneceksin hayatı yaşıycaksın dünyayı her yeri gezeceksin herkez aynı şeyi yapmak zorundada değil yani benim düşüncem hocam kötü bişey yani kez herkez istediğini yapabilir.”

Yukarıda altı çizili olan ifadeler, geçiş ve bağlantı kurmada yardımcı olan kelimelerdir. Bu sözcüklerin uygun biçimde düzenlenmediği görünmektedir. Düşünceler arasında geçiş yaparken ve bağlantı kurulurken kullanılan bu ifadelerin yalnızca düşünme süresini uzatma esnasında kullanılması, anlatımı olumsuz şekilde etkilemektedir.

4. Örnek-35. Yazılı anlatım

(Ö35)

küçük bir kız ödevlerini yaparken birden tahta bir oyuncak
kız uykuya dalınca sabaha kadar küçük kızın ödevlerini
yapıyor. küçük kız ise buna şaşırıyor ama okul servisi
geldiği için evden hemen ayrılıyor. Akşam eve geldi
ğinde ise ödevlerini düzenli yapmasından başarı belgesi
alıyor. kız sevince belgeyi yerine koyarken o günün öde
lerini tekrar o tahta oyuncakla veriyor. Tahta oyuncak kızın
ödevlerini yaptıktan sonra, daha fazla bilgi öğrendiği
işin kendini geliştiriyor. Tahta oyuncak sürekli olarak
büyüyor ve bilgi sahibi oluyordu. küçük kız ise sürekli
takdir ediliyordu. Ama bir gün tahta oyuncak, küçük kız
dan daha çok çalışıp, emek harcadığı işin küçük kızın
yerine daha gidiyor. Ama küçük kız hiçbirseye emek
harcamayıp, derslerine çalışmadığı işin o tahta oyuncakın ilk
hali gibi hiçbirsey bilmiyordu. Yani her zaman. Çalışan insanlar,
çalışmayanlardan daha çok bilgi öğrendiklerinden dolayı,
bir gün onları geçebilirler.

Ö35'in yazılı anlatımında düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadeleriyle cümleyi yönlendiren, duygu ve düşünceleri farklı yerlere çeken ifadelerin kullanım durumu geliştirebilir seviyededir. Öğrencinin yazılı çalışması, konuşma diliyle oluşturulmuştur. Konuşma dilinde geçiş ve bağlantı ifadeleri daha az kullanılır. Bu durum da yazılı anlatımına yansımıştır. Aynı zamanda içeriğin anlamını sağlamlaştırmak için kullanılan ifadeler de bulunmamaktadır. Ö35'in yazılı çalışmasındaki olayların sıralanışı ani ve hızlı biçimde gerçekleşmektedir. Bu durum da mantıken uygun değildir. Olay ve

durumlar arasında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerinin bulunmaması olayların çok hızlı biçimde gerekleştirdini düşündürmektedir.

Öğrencinin yazılı çalışmada bulunan “*yani her zaman. alışan insanlar, çalışmayan insanlardan daha çok bilgi öğrendiğinden dolayı birgün onları geçebilirler*” ifadesi anlatımın sonunda yer almaktadır. Ö35, anlatım boyunca yalnızca kısa filmi kendi cümleleriyle anlatmakta en sonunda da sadece bir düşünceye bağlamaktadır. Yani öğrencinin anlatıma eklediği yalnızca bir cümlesi bulunmaktadır. Diğer bölüm kısa filmi kapsamaktadır. Kısa film ve belirtilen düşünce arasında uygun geçiş ve bağlantı ifadeleriyle birlikte yeni düşüncelerin senkronize edilmesi durumunda daha güçlü bir anlatım elde edilebilirdi. Düşünceler yalnız başına belirli anlamlar içermektedir ancak birbirleriyle örtüşmemektedir. Çünkü kısa filmdeki olaylar ve belirtilen düşünce karşılıklı olarak anlamlı biçimde bütünleştirilememiştir. Aşağıda Ö35’in yazılı çalışması bulunmaktadır.

“küçük bir kız ödevlerini yaparken birden tahta bi oyuncak kız uykuya dalınca sabaha kadar küçük kızın ödevlerini yapıyor. küçük kız ise buna şaşırıyor ama okul servisi geldiği için evden hemen ayrılıyor. Akşam eve geldiğinde ise ödevlerini düzenli yapmasından başarı belgesi alıyor. kız sevinçle belgeyi yerine koyarken O günün ödevlerini tekrar o tahta oyuncak kızın ödevlerini yaptıkça büyüyor, daha fazla bilgi öğrendiği için kendini geliştiriyor. Tahta oyuncak sürekli olarak büyüyor ve bilgi sahibi oluyordu, küçük kız ise sürekli takdir ediliyordu. Ama bir gün tahta oyuncak, küçük kızdan daha çok çalışıp, emek harcadığı için küçük kızın yerine okula gidiyor. Ama küçük kız hiçbirşeye emek harcamayıp, derslerine çalışmadığı için o tahta oyuncakın ilk hali gibi hiçbirşey bilmiyordu. Yani her zaman . alışan insanlar, çalışmayan insanlardan daha çok bilgi öğrendiğinden dolayı birgün onları geçebilirler.”

5. Örnek-35. Sözlü anlatım

Ö35’in sözlü anlatımında düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlamlı biçimde kullanım durumu, kısmen yeterli düzeydedir. Ö35’in, düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerini kısmen uygun biçimde kullandığı cümleler aşağıda gösterilmektedir.

“her şey aynı olsa hocam kötü yönleriyse hocam işte gine insanlar arası herhangi bi kültürel bişey olmaz mesela bizler Türkiyedeki yaşayanlarla amerikadaki yaşayanlar mesela aynı olsa herhangi bişey olmaz yani ben böyle düşünüyorum. Sıkıcı olur hocam

bişey yani bizim kendi ruh halimiz için iyi bişey olmaz ondan sonra hocam psikolojimiz bozulur.”

Eksik kelimelerle ifade edilen yukarıdaki yargıda, dünyadaki herkesin aynı yaşam biçimine sahip olması sonucunda farklı kültürlerin kaybolacağı savunulmaktadır. Bu durumun sonucunda da herkesin sıkılacağı ve bir süre sonra insanların psikolojilerinin bozulacağı ifade edilmektedir. Eksik kelimeler dinleyicide doldurulamayan boşlukların açığa çıkmasına sebep olmaktadır. Anlatımda “*gine, ondan sonra, bide, böyle*” gibi kelimelerle geçiş ve bağlantılar kurulmaya çalışılmaktadır. Bu durum Ö35’in düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerini uygun biçimde kullanmada kısmen yeterli olduğunu göstermektedir.

Ö35, sözlü anlatımda yer verdiği düşüncelerin geçişinde “*başka olarak*” ifadesini kullanmaktadır. Düşüncenin geçişinde kullanılan kelime grubunun cümle akışı bağlamında değiştirilmesi gerekmektedir. Kullanılan kelime yerine “*diğer, bundan böyle*” gibi ifadeleri kullanmak daha uygun görülmektedir. Hatta aşağıda belirtilen düşüncelerin “*mesela*” diyerek bağlanması da kısmen uygun görülmektedir. Çünkü örneklerin sıralandığını gösteren bu ifade metnin akışına kısmen uygun görülmektedir.

“... Türkçe yapabiliyo o yüzden herhangi bi zorluk olmazdı herkez aynı şeyi yaptığı için. Başka olarak hocam hayatımız düzene girerdi bence hani her gün aynı şeyleri yapıyoruz ya mesela kalkma saatimiz yatma saatimiz yemek yeme saatimiz falan her şey düzene girerdi bide hocam mesela herkez aynı bi işi yapsa o zaman diğer mesleklerin bi önemi kalmaz bence herkez aynı işi yapsa herkez doktor olsa mesela o zaman kim eğitcek yani başımızda kim olacak öğretmenler olmasa mesela çöpçülerde önemli burda yani olmazsa yani herkez yediğini sokağa atar çöp kutusuna attığımız her şey bir süre sonra taşar işte kötü olur çevre kirliliği yaşarız yani o yüzden herkez yani herkez aynı mesleği yapmamalı bence.”

Ö35’in düşüncelerini anlattığı konuşması aşağıdaki gibidir.

“Hocam mesela her yerde aynı olsa o zaman herhangi bi farklılık bi kültür falan olmaz insanlar arası etkileşim olmaz mesela her şey aynı... öğretmenim insanlar sıkılır psikolojileri bozulur her zaman aynı şeyleri yapınca bence hocam iyi yönleri iyi yönleri yani bence yok sıkıcı bişi olurdu herkeş her şey aynı olsa hocam kötü yönleriyse hocam işte gine insanlar arası herhangi bi kültürel bişey olmaz mesela bizler Türkiye'deki yaşayanlarla amerikadaki yaşayanlar mesela aynı olsa herhangi bişey olmaz yani ben

böyle düşünüyorum. Sıkıcı olur hocam bişey yani bizim kendi ruh halimiz için iyi bişey olmaz ondan sonra hocam psikolojimiz bozulur ve bi dakika gani bu kadar yani hiç iyi olmazdı bence.” Hocam mesela iyi şey olarakta aynı şeyi yapıyoruz hani herhangi bi sıkıntı olmazdı bütün dünyada herkez aynı şeyi yaptığı için herhangi bi mesela farklı bişey olmazdı işte herkez matematik okuyacak tıp biliyo ya Türkçe yapabiliyo o yüzden herhangi bi zorluk olmazdı herkez aynı şeyi yaptığı için.”

6. Örnek-35. Yazılı ve sözlü anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı durumunun karşılaştırılması

Ö35’in yazılı ve sözlü anlatımında düşünceler arasında geçiş ve bağlantı ifadelerinin uygun biçimde kullanılma durumu değerlendirildiğinde; yazılı anlatımının geliştirilebilir, sözlü anlatımının ise kısmen yeterli olduğu saptanmaktadır. Ö35, yazılı anlatımını kısa ve kesik biçimde anlamı bulandıran ifadelerle gerçekleştirmektedir. Ancak sözlü anlatımı, yazılı anlatımına göre daha sistemli ve genellikle aynı düşünce etrafında şekillenmektedir. Ancak sözlü anlatımında da düşüncelerin belirtilmesi, yönlendirilmesi ya da bağlanması durumu yeterli görülmemektedir. Yalnızca düşünceler belirtilirken verilen örnekler arasında “*başka olarak, bide, yani, gine, mesela*” gibi ifadeler kısmen uygun biçimde yer verildiği için Ö35’in, sözlü anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanma durumunun kısmen yeterli olduğu söylenmektedir.

Düşüncenin anlam yönünü değiştiren ifadeler, iki düşünce arasında olumlu düşünceden olumsuz ya da olumsuz düşünceden olumluya geçişi sağlar. Ö35’in yazılı anlatımında tam olarak da gereken budur. Öğrenci olumlu düşünceden olumsuz düşünceye geçmeyi istemektedir. Fakat bu durum, düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadeleri uygun biçimde kullanılmadığından yazılı çalışmaya düşünsel çelişki olarak yansımaktadır.

Nitekim sözlü anlatımın, düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanım oranı söyleyiş sebebiyle ortaya çıkan kısa ifadelerden dolayı daha az olması beklenmektedir. Ancak Ö35’in sözlü anlatımı bu başlık içerisinde daha yeterli görülmektedir. Bu başlık içerisinde kullanılan ifadelerin nicelik olarak değil nitelik olarak değerlendirildiği de unutulmamalıdır.

Aşağıda Ö35’in iki anlatım biçiminde kullandığı geçiş ve bağlantı ifadeleri bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: “ama, ise, yani, dolayı”

Sözlü Anlatım: “başka olarak, bide, yani, gine, mesela, işte, böyle, ve, hani, o yüzden”

7. Örnek-36. Yazılı anlatım

(Ö36)

Özellikle bu film için düşüncelerim sunlar insanlara sorumluluklarını yerine getirmelerini
anlatan bir film di. Filmdeki kızın sorumluluğunu yerine getirmesi ve ödevleri küçük
oyuncakla yaptırdı ve kendisi telefona baktığını görüyorduk. Oyuncak ödevleri yaptıkça büyüyor
insanlarda. Sorumlulukları vardır 'hatta' hayvanların bile vardır hayvanlarda büyük
evlenir yavruları olur ve sonra ölür insanlar gibi ama bu küçük kız
ödevlerini yapmadı sorumluluklarını yerine getirmede:
(bence) oyuncakta bir zamanlar bu küçük kız gibi sorumlusadı oda
ödevlerini yapmıyordu sorumluluklarını yerine getirmiyordu küçük kız gib
oda oyuncak oldu bu filmi sonunda küçük kız oyuncak oldu
ve oyuncak olup büyüyen kız ise onun yerine okula gitti
(Film kısa olduğu için fazla yazı yazamadım ama yine de bana sorumluluğun
nasıl bir duygu olduğunu anlattı) düşüncelerim bu kadar tesettür ederim U♡
Kırşehir Bil Koleji 2014

Ö36'nın yazılı anlatımı yine diğer öğrenciler de görüldüğü gibi kısa ve kesik ifadelerden oluşmaktadır. Yazılı çalışmada anlamı bulandıran kısa ve kesik ifadeler, metinde bahsedilen düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanılma durumunu da olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla Ö36'nın kompozisyonu bu başlık içerisinde geliştirilebilir düzeydedir. İçerik olarak da iki ya da daha fazla düşüncenin birleştirilmesini ya da düşüncelerin yönlendirilmesini sağlayan bu nitelik, Ö36'nın metninde bulunmamaktadır.

Yazılı anlatımın avantajı olarak görülen, bir cümlede iki ya da daha fazla anlam içermesi özelliği Ö36'nın metnine dezavantaj olarak yansımıştır. Çünkü düşünceler net ve anlaşılır şekilde açıklanmadan, yeni fikirler üretilmeden zihinde var olanlar kâğıda aksettirilmiştir. Bu durum yazılı anlatıma aykırı durumlardan biridir. Özellikle düşünceler arasında geçiş ve bağlantı yapılabilmesi için planlama gerekmektedir. Ö36'nın metnini plansız biçimde düzenlediği gözler önündedir.

Ö36, yazılı çalışmasında ilk olarak kısa filmde çıkardığı sonucu paylaşmakta sonrasında ise kısa filmde olanları ardından kendi düşüncelerini sonrasında ise yine kısa filmde olanları anlatmaktadır. Bu düşünceler arasında geçiş ve bağlantı ifadeleri uygun biçimde kullanılmamaktadır. Aşağıda öğrencinin yazılı çalışması bulunmaktadır. Aynı

zamanda Ö36'nın düşüncelerini belirtirken kullandığı geçiş, bağlantı ifadeleri altı çizili şekilde gösterilmektedir.

“Öncelikle bu film için düşüncelerim şunlar insanların sorumluluklarının yerine getirilmesini anlatan bir film’di film’deki kızın sorumlulugunu yerine getirmede ve ödevleri küçük oyuncuğa yaptırdı ve kendisi telefona baktını görüyoruzki oyuncak ödevleri yaptıkça büyüyor insanların sorumlulukları vardır hatta hayvanların bile vardır hayvanlarda büyür evlenir yavruları olur ve sonra ölür insanlar gibi ama bu küçük kız ödevlerini yapmadı sorumluluklarını yerine getirmede (bence) oyuncakta bir zamanlar bu küçük kız gibi sorumsuzdu o da ödevlerini yapmıyordu . sorumluluklarını yerine getirmiyordu küçük kız gibi oda oyuncak oldu . bu filmin sonundada küçük kız oyuncak oldu ve oyuncak olup büyüyen kız ise onun yerine okula gitti.”

8. Örnek-36. Sözlü anlatım

Ö36'nın sözlü anlatımında, düşünceler arası bağlantı ve geçiş ifadelerinin uygun biçimde kullanılma durumunun geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Özellikle sözlü anlatımda ses ve söz dolayısıyla ortaya çıkan kısa ifadeler bazen dinleyici tarafından anlaşılmayabilmektedir. Bu durumun çözümü; asıl anlatılmak istenenlerin farklı bir şekilde daha ifade edilmesidir. Konuşmada verilmek istenen asıl mesajı uygun biçimde yinlemek için düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanılması gayet uygun görülmektedir. Ö36'nın konuşmasında özellikle belirttiği *“meslek seçimi ve sıkıcılık”* kavramları, belirli düşünceler kapsamında desteklenip uygun şekilde ana düşünceyle bütünleştirildiğinde anlam kazanacaktır. Konuşmanın aşağıdaki hali hiçbir anlam ifade etmemekle birlikte kendi içerisinde anlamsal karmaşa bulundurmaktadır. Düşünceler arasında geçiş ve bağlantıların uyumlu şekilde kurulmasıyla konuşma becerisi anlaşılır ve etkili hale getirilecektir.

“Yani düşünceler aynı olmazdı ne biliyim herkez aynı olsaydı yaşantımız değişirdi mesela mesleklerimiz seçimimizde yani insanlara sorarak yapardık güzel olmazdı bana göre yani kişiden kişiye değişir fikirler o yüzden. Yani mesleğimiz felan insanlara sorarak yapardık yaşantımız değişirdi böyle aynı olsaydı değişir şey olurdu yani farklı olurdu farklı olmazsa hep aynı olurdu çok sıkıcı olurdu her şey yani herkez yaşantısı aynı olsaydı hep sıkıcı olurdu herkez aynı şeyi yapardı aynı mesleği yapardı aynı kıyafeti giyerdi. Başka aklıma gelmiyo.”

Ö36'nın cümle birleştirme, ilişki kurma, açıklama, örnek verme gibi hususlarda da yetkinliği geliştirilebilir düzeydedir. Üstelik dinleyicinin anlatımdan herhangi bir sonuç elde etmesi durumu ciddi oranda zor görünmektedir. Akla gelenlerin direkt olarak dille aktarılması hususu da düşünceler arasında bağlantı kurma ve geçiş yapma niteliğine özen gösterilmemesine sebep olmaktadır.

9. Örnek-36. Yazılı ve sözlü anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantı durumunun karşılaştırılması

Ö36'nın yazılı ve sözlü anlatımında, düşünceler arası geçiş ve bağlantı durumu karşılaştırıldığında; her ikisinin de geliştirilebilir olduğu saptanmıştır. Düşünceler arası geçiş ve bağlantı ifadeleri, daha iyi anlaşılabilirlik amacıyla, anlattıklarımızı farklı bir şekilde daha ifade etmemizi sağlamaktadır. Ö36'nın, anlaşılabilirlik ve etkililik konusunda ciddi oranda etkiye sahip olan bu niteliğe özen göstermediği gözlemlenmektedir. Nitekim Ö36'nın yazılı ve sözlü anlatımında cümleler arasında güçlü bir bağ kuramadığı, anlamsız cümleleri art arda sıraladığı görülmektedir. Bu durum da kapalı ve anlaşılabilir bir anlatım oluşmasına sebep olmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımda belirlenen düşünceler arasında bağlantı ve geçiş yapmak anlatımı sağlam hale getirecektir. Ö36'nın yazılı ve sözlü anlatımı gerektiğinden daha kısa biçimde düzenlenmiştir. İki anlatımda da ana ve yan cümleler belirsizdir. Bu durum da geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanılmasını ciddi anlamda zorlaştırmaktadır.

Ö36'nın yazılı ve sözlü anlatımında ifade ettiği cümleler içerisinde aynı görevde olan veya anlamca birbiri ile ilgisi bulunan sözcükleri, sözcük gruplarını birbiriyle ilişkilendirmelidir. Bu ilişkilendirme anlatımı daha anlaşılır kılacağı gibi gereksiz detaylardan da arındıracaktır. Düşünceler arasında kullanılan geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısı yadsınamaz. Öğrencinin anlatımında ardışık sıraladığı tümceler anlamsal/mantıksal açıdan uygun bağlanması yine anlatımın tutarlılığına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda Ö36'nın anlatımda anlamsal bir devamlılık sağlaması ve konu akışındaki uyumluluğu devam ettirebilmesi için düşüncelerini yapılandırılması ve birbiriyle ilişkilendirilmesiyle birlikte bir bütünlük oluşturması gerekmektedir. Cümle birleştirme, söz dizimsel olgunluğu sağlamak için yapılabilecek önemli uygulamalardan biridir. Düşünceler arasında geçiş ve bağlantıların uygun şekilde oluşturulmasıyla beraber anlatımda çok yönlü gelişim sağlanacaktır.

M. Söz Varlığı

1. Örnek-37. Yazılı anlatım

(Ö37)

Başkasının emetleri ile büyürsek sadece kendimizi kandırırız oluruz ve başkası zamanla bizim yerimize geçer. Tarulmayıp, emek vermeden ekile ettiklerimiz bizimmiş gibi görünür ama bunun yanında bilgi ve tecrübemize etki eder. Başkasının verdiği mutluluk, gurur gibi duyguları yaşayamamış oluruz ki bunlar kağıtta görünen noldukları daha az önemlidir. Saygımların yalanların süslülük hissi, verdiği güç saklama yüzünden ağırdır. Önemli olan her şeyin en iyisini yapmak değil yapabildiğimiz en iyisini yapmak ve onun verdiği tecrübe, bararı, rahatlık, mutluluk gibi hisleri tatmaktır. Bararı yolun sonu değildir, azzamın eğitiminin, terfetiminin zamanı yaktır ama yalanlarla devam edebildiğimiz süresin sonuna geldiğimizde başlangıçtaki rahatlıkta eser kalmaz tahmin edemediğimiz bir yitimi koruruz.

Ö37'nin yazılı çalışması, söz varlığı bakımından kısmen yeterli düzeydedir. Kompozisyonda asıl anlatılmak istenen düşünceye yönelik seçilen kelimelerin kısmen yeterli olduğu düşünülmektedir. Çünkü Ö37'nin anlatımında kapalı anlam oluşturan bazı boşluklar bulunmaktadır. Bunları gerekli kelimelerle doldurmak, açıklamak gerekmektedir. Yazılı anlatımın planlanmasında söz varlığının etkisi de düşünülmeli ve anlatılmak istenen düşünceye göre kelime kavramı sınırlandırılmalıdır. Ayrıca diğer söz varlığı unsurlarının belirlenmesi, kullanım yaygınlığı ve sırasının farkında olunması anlamı iletmede yararlı olacaktır. Belirlenen kavramların işlevsel biçimde yapılandırılması, cümle içindeki uygunluğu da anlamsal boyutta önem taşımaktadır. Ö37'nin anlatımı söz varlığı unsurları (kelime, deyim, atasözü, ikileme, kalıp sözler, kalıplaşmış ifadeler vd.) bakımından değerlendirildiğinde özellikle “önemli olan her şeyin en iyisini yapmak değil yapabildiğimiz en iyisini yapmak” düşüncesi kalıplaşmış ifade olarak tespit edilmektedir. Ayrıca “eser kalmamak, kendimizi kandırmak, emek vermek, yolun sonu, yıkım” gibi ifadeler kalıplaşmış kısa sözlerdir. Ö37'nin kompozisyonunda yer alan kapalı ifadeler gerekli açıklamalarla desteklediğinde ve metni yeni kelimelerle zenginleştirdiğinde anlatımın söz varlığı açısından daha yeterli düzeye ulaşacağı gözlemlenmektedir. Kelime hazinesinin değerlendirilmesi nicelik değil içerik çözümleme bağlamında nitelik olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Ö37'nin kelime kavramını benimsediği ve söz varlığının diğer unsurlarını kısmen aktif olarak kullandığı saptanmaktadır. Aşağıda Ö37'nin yazılı çalışması bulunmaktadır.

“Başkalarının emekleri ile büyürsek sadece kendimizi kandırmış oluruz ve başkası zamanla bizim yerimize geçer. Yorulmayıp, emek vermeden elde ettiklerimiz bizimmiş gibi görünür ama bunun yanında bilgi ve tecrübemiz eksik kalır. Başarmanın verdiği mutluluk, gurur gibi duyguları yaşayamamış oluruz. ki bunlar kağıtta görünen notlardan daha az önemsiz değildir. Söylenilen yalanların suçluluk hissi, verdiği yük çalışma yükünden ağırdır. Önemli olan her şeyin en iyisini yapmak değil yapabildiğimizin en iyisini yapmak ve onun verdiği tecrübe, başarı, rahatlık, mutluluk gibi hisleri tatmaktır. Başarı yolun sonu değildir, azmin öğrenmenin, keşfetmenin zamanı yoktur ama yalanlarla devam edebileceğimiz sürenin sonuna geldiğimizde başlangıçtaki rahatlık tan eser kalmaz tahmin edemediğimiz bir yıkımla karşılaşırız.”

2. Örnek-37. Sözlü anlatım

Ö37'nin sözlü anlatımı, söz varlığı bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Ö37'nin birçok ifadesi herhangi bir anlamı karşılamada belirsiz durumdadır. Söz varlığının etkin kullanımı söz dizimsel uygunluğu da beraberinde getirecektir. Söz dizimsel uygunluk ise bir anlamda kapalı olmayan anlatımı ifade etmektedir. Bu pencereden bakıldığında Ö37'nin konuşmasında anlatmak istediği düşünceye yönelik kullandığı sözcükler, kelime kavramlarını tam olarak benimsemediğini göstermektedir. Ayrıca söz varlığının diğer unsurları bakımından (kelime, deyim, atasözü, ikileme, kalıp sözler, kalıplaşmış ifadeler vd.) kısa bir değerlendirme yapıldığında “etki etmek, iyi gitmek, korkunç gelmek, garip olmak, dümdüz gitmek” ifadeleri kısa ve kalıplaşmış ifade olarak tespit edilmektedir. Ancak bu sözlerin cümle içerisindeki yeri, anlamı karşılamadaki işlevi yetersiz görülmektedir. Ö37'nin savunduğu fikirler mantık olarak geçerli sayılsa da kullandığı kelime ve kelime grupları söz varlığı bakımından incelendiğinde, geliştirilebilir düzeyde olduğu düşünülmektedir. Öğrencinin sözlü anlatımındaki söz varlığının işlevsel biçimde kullanılması için konuşma becerisi bağlamında geliştirilmesi gerekmektedir.

Üstelik “herkez, aynı, falan” kelimelerinin kullanım sıklığı ve bunun özellikle düşünme aralarında anlamsız biçimde söylenmesi anlatımı olumsuz etkilemektedir. Yine “vasvı” olarak kullanılan kelimenin aslında “vasıf/vasfi” şeklinde kullanılması ve TDK'ye göre “nitelik” anlamına gelen bu kelimenin, Ö37 tarafından hem şekil

hem de anlamsal biçimde hatalı kullanımı da dikkat çekmektedir. Aşağıda yer alan ifadenin açık ve anlaşılır biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

“Herkezin bi vasvı var herkez bişeylere etki ediyo farklı ihtiyaçlar var toplumda ona etki ediyolar kötü olurdu psikolojimiz bozulurdu bence çok fazla mesela herkez Müslüman herkez yapmıyo ama herkez yapıyo olsa herkez aynı duayı aynı anlarda okuyo olsa falan korkunç olurdu.”

Ö37’nin sözlü anlatımında ifade ettikleri aşağıda bulunmaktadır.

“Çoğu kişinin öyle zaten değiştiren şey böyle olan olaylar hisler en çok hisler o yüzden onlar bişeyleri değiştiriyo yoksa herkesin bi düzeni var ve herkez belli bi satte yatıyo kalkıyo sonra bi iş yapıyo falan yani çoğu mesela aynı sınıfta olduğum kişilerle düzenim aynı eve gidiyoruz hepimiz ders çalışmak zorundayız aynı defteri dolduruyoruz hocalara veriyoruz falan aynı sınavlara giriyoruz.”

“Herkezin bi vasvı var herkez bişeylere etki ediyo farklı ihtiyaçlar var toplumda ona etki ediyolar kötü olurdu psikolojimiz bozulurdu bence çok fazla mesela herkez Müslüman herkez yapmıyo ama herkez yapıyo olsa herkez aynı duayı aynı anlarda okuyo olsa falan korkunç olurdu geçen bi tane dua ezberliyodum annem dediki ayetel kürsüyü okursan işte güvende hissedersin işin iyi gider falan dedi bende dedimki işte her bişey yapçağımda falan okursam dedim günde iki üç kere okursam çok garip olmaz mı dedim mesela yatmadan önce okuyosun her yatmadan önce okuyosun ya da bilmiyorum derse girmeden önce falan böyle bütün olarak belli yerlerde okursan aynı duayı sürekli ne kadar dayanabilirsin korkunç gelmişti bana fark edince yani herkezin yaşam şekli aynı olursa her şey belli düzende dümdüz gider sürekli aynı duayı okursan o da dümdüz gidiyo yıllarca korkunç bi his çok fazla.”

3. Örnek-37. Yazılı ve sözlü anlatımın söz varlığı bakımından karşılaştırılması

Ö37’nin yazılı ve sözlü anlatımı söz varlığı bakımından kıyaslandığında; yazılı anlatımının kısmen yeterli, sözlü anlatımının ise geliştirilebilir düzeyde olduğu saptanmaktadır. Ö37’nin yazılı anlatımında söz varlığı unsurlarından deyimler ve kalıplaşmış ifadeler kısmen etkili biçimde kullanılırken sözlü anlatımda durum tam tersine dönmektedir. Zaten konuşma dilinin bir özelliği olan kısa ve sık kullanılan ifadelerin yaygın biçimde bulundurulması durumu Ö37’nin sözlü anlatımında da göze çarpmaktadır. Esasen söz varlığının konuşma dili üzerinde değerlendirilmesi çok güç bir iştir. Alanda yapılan çalışmaların azımsanmayacak çoğunluğu da yazılı

dil üzerine yapılmaktadır. Fakat konuşma dilinin söz varlığı değerlendirilmesi yine konuşma dili kuralları hesaba katılarak yapılmaktadır. Yani bu değerlendirme, genellikle kısa ve bilindik sözlerin kullanıldığı sözlü anlatımın kendine ait özelliklerinin farkındalığıyla içerik çözümlemesi yöntemiyle yapılmaktadır.

Ö37'nin sözlü çalışmasında yer verdiği *“etki etmek, iyi gitmek, korkunç gelmek, garip olmak, dümdüz gitmek”* kalıplaşmış ifadeler düşüncenin akışına uyumsuz düzenlenmiştir. Cümlelerin anlamını karşılayan, destekleyen bir özellik taşımamaktadır. Dolayısıyla Ö37'nin sözlü anlatımında yer verdiği kalıplaşmış ifadeler anlamlı ve işlevsel olarak kullanılmamıştır. Hatta kullanılan söz ve söz grupları, anlamı bulandırmaya ve belirsiz hale getirmeye neden olmuştur. Yapılan çıkarımı destekleyen bazı örnek ifadeler aşağıda bulunmaktadır.

“...her şey belli düzende dümdüz gider sürekli aynı duayı okursan o da dümdüz gidiyo yıllarca korkunç bi his çok fazla.”

Yukarıda yer verilen *“dümdüz gitmek”* yargısı belirtilmek istenen anlamı taşımamakta ve söylenenleri desteklememektedir. Kısaca söze yüklenen anlam ve görev belirsizdir.

“...bişeylere etki ediyö farklı ihtiyaçlar var toplumda ona etki ediyolar kötü olurdu psikolojimiz bozulurdu bence”

Ö37'nin konuşmasında yer verdiği *“etki etmek”* ifadesinin anlamda belirsizliğe yol açtığı aşıkardır. Sözlü anlatım esnasında asıl anlatılmak istenen düşüncüyü destekleyen kelime ve kelime gruplarının sınırlandırılması gerekmektedir. Bu sınırlandırmanın yanı sıra yerinde ve doğru biçimde sunulmalıdır. Söz varlığı unsurlarının aktif ve etkin biçimde kullanımı anlatımın anlaşılır ve net olmasında önem arz etmektedir.

4. Örnek-38. Yazılı anlatım

(Ö38)

Bir küçük kız tembelmiş - ve her zaman
elektronik eşyalarla oynuyomuş. Ve bir gün yanındaki
ödevini yaparken uyumuş - ve kukla dersini yapmış -
ve uyandığında kulanın ödevini yaparken görmüş -
ve hemen gülmüş telefonla oyna oyna bırakamamış ve
Artık okukla dersini yapmaya başlamış -
ve o insan yani küçük kız kuklaya dönüşmüştür
ve son...

Ö38'in yazılı çalışması söz varlığı bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Anlatımda söz ve söz varlığı unsurlarının uygunsuz şekilde kullanılması, söz dizimsel hatalar, dil kullanımındaki yanlışlıklar ve konuşma dilinin aktif etkileşimi; yazılı anlatımı ciddi oranda olumsuz etkilemektedir.

Ö38'in yazısında söz varlığı unsurlarından biri olan ikilemeye yalnızca "oyna oyna" ifadesiyle yer verilmiştir. İkilemenin cümle içerisindeki kullanımı anlam bakımından yetersiz görülmektedir.

"ve hemen gülmüş telefonla oyna oyna bırakamamış ve"

Yukarıda yazılı anlatıma ait ifadede yazı dilinin özelliklerini taşıyan hiçbir yargı bulunmamaktadır. Ayrıca "oyna oyna bırakamamış" yargısı içeriksel seviyede de boşluklar bulundurmaktadır. Öğrencinin yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

"Bir küçük kız tembelmiş. ve her zaman elektronik eşyalarla oynuyomuş. ve bir gün yanındaki ödevini yaparken . ve kukla dersini yapmış. Ve uyandığında kulanın ödevini yaparken görmüş. ve hemen gülmüş telefonla oyna oyna bırakamamış ve Artık okukla dersini yapmaya başlamış . ve o insan yani küçük kız kuklaya dönüşmüş ve son..."

Konuşma parçasının hatırlatan kısa metinde söz varlığı unsurlarına da yer verilmemiştir. Kullanılan dilin sözcükleri de amaçsız şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla Ö38'in yazılı anlatım becerileri hem kendi içerisinde hem de söz varlığı açısından geliştirilmelidir.

5. Örnek-38. Sözlü anlatım

Ö38'in sözlü anlatımının söz varlığı bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu saptanmaktadır. Ö38'in ciddi manada anlama ve anlatma becerileri bakımından geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle konuşma becerisindeki eksiklik somut halde

görülmektedir. Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında söz varlığının gelişimi ve konuşma becerisinde yetkinliğin artırılması için yapılması gerekenler bulunacaktır.

Öğrencinin söz varlığı unsurlarından olan kalıplaşmış ifadeleri kullanım biçimi aşağıda, altı çizili şekilde gösterilmektedir.

“Bilmiyorum ki nasıl olurdu bilmiyorum ki yani kötü olurdu sanki öğretmenim şimdi nu bulmaya çalışıyorum da ama kötü olurdu yani işte nası desem bana göre kötü olurdu ama bulamadım ki öğretmenim ben açık konuşuyum da şimdi bulamadım ama şimdi öğretmenim ama bana göre iyi olmazdı belki öbür arkadaşlarım iyi olur derdi de bana göre iyi olmazdı yani sevmezdim çünkü benim herşeyi yani yaptığım herşeyi yani yapıyolar yani robot gibiler diyelim yani diyelim benim yaptığım şimdi bana şimdi ben açık konuşcam bana göre iyi olmaz aklıma da bişey gelmiyo.”

Ö38’in “nası desem, açık konuşcam” ifadeleri dil kullanımı bakımından yaygın şekilde görülen kalıplaşmış sözlerdir. Bu sözler anlatımın genel içeriğine uygun görülmemektedir. Cümle akışı içerisinde de hem şekil hem de anlam bakımından uyumsuz biçimde eklenmiştir.

6. Örnek-38. Yazılı ve sözlü anlatımın söz varlığı bakımından karşılaştırılması

Ö38’in hem yazılı hem de sözlü anlatımı söz varlığı kapsamında geliştirilebilir olarak görülmektedir. Öğrencinin hem yazılı hem de sözlü anlatımı birçok yönden eksiklik içermektedir. Belirli zihinsel süreçler gerçekleşmeden oluşturulan anlatım hiçbir anlam ifade etmeyecektir. Ö38, iki anlatım biçimi bağlamında dile ait kelimeler de dahil olmak üzere deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerinin ve çeşitli anlatım kalıplarının farkında olmalıdır. Bu farkındalık sonrasında uygulamaya yönelik etkinliklerle desteklendiğinde söz varlığının etkililiği ciddi oranda artacaktır.

Ö38’in yazılı anlatımında sıklıkla kullanılan “ve” bağlacı anlatımı yazı dilinden uzaklaştırarak kullanılan dili basitleştirmektedir. Ayrıca sözlü anlatımda sık sık “bilmiyorum, kötü olurdu, iyi olmazdı” ifadelerinin kullanımı anlamda belirsizliğe neden olmaktadır.

7. Örnek-39. Yazılı anlatım

(Ö39)

Kendini geliştirmek isteyen bir birey işini zamanında yapmalı yani işlerini ertelememelidir. Eđer ki bir birey kendi işlerini başkalarına yaptırırsa ve tembellik yaparsa, Armut piř, ağızıma dūř diye dūřüncelere kapılırsa bu bireyin zararına olur. Sonuřta emek olmadani yemek olmaz... Ama bir birey emek verip Azimli ve disiplinli bir şekilde çalışıp çaba gösterirse bu kendi yararına olacaktır. Gün getikce dahada başarılı olacaktır. Başarılı olmak isteyen bir birey Asla pes etmemelidir. Ne demişler... Bugün yle bir yařa ki yarınların sana teşekkür etsin...

39'un yazılı çalışmasında söz varlığı niteliğı kısmen yeterli görülmektedir. Öğrenci anlatımını, ana dūřncesiyle uyumlu deyimlerle, kalıplaşmış sözlerle ve yerinde seçilmiş sözcüklerle tamamlamaktadır. Yalnızca dikkat çeken bira nokta bulunmaktadır. Bunlar dil kullanımındaki bazı eksiklikler, geçiş ve bağlantı ifadelerindeki hatalar ve kısa ifadelerdir. Bahsedilen bu hususlar öğrencinin, yazı dilinde söz varlığını etkin biçimde kullanmasına engel olabilmektedir. Ancak yazılı anlatımın geneline bakıldığında söz varlığı kısmen zengin bulunmaktadır. Türkçe ğretim programlarında yer alan "söz varlığını zenginleştirme" amacının öğrenciye kazandırılması, anlatımı çeşitli kelime kullanımlarıyla daha etkili hale getirecektir. Ayrıca söz varlığının anlatım esnasında uygun ve yerinde ifadelerle aktif hale getirilmesi, dil ve kültür bildirişimi gerçekleştirmede büyük katkı sağlamaktadır.

39'un yazılı çalışmasında yer alan "bir birey" ifadesi, özellikle metnin anlam ve şekil yönünü olumsuz biçimde değiştirmektedir. Birey kelimesi anlam olarak zaten bir kişiye tanımlamaktadır. Yani yanında bir kelimesi fazlalık olarak görülmektedir. Ayrıca bu ifadenin neredeyse akışa yaygın olarak sık kullanımı söz varlığını zenginleştirmenin gerekliliğini ortaya çıkarır. Bunun dışında 39'un anlatımında yer verdiğı "kendini geliştirmek, tembellik yapmak, dūřncelere kapılmak, zararına olmak, emek vermek, teşekkür etmek" gibi ifadeler söz varlığı hususunda incelendiğinde, anlama ve anlatıma uygun görülmektedir. Ayrıca anlatımda geçen deyim ve kalıplaşmış ifade metnin içeriğine tam olarak uygun görülmektedir. Yalnızca bu deyim ve kalıplaşmış ifadenin metne yedirilmesi, yardımcı dūřncelerle desteklenmesi gerekmektedir.

"Armut piř, ağızıma dūř diye dūřncelere kapılırsa bu bireyin zararına olur."

"Bugün yle bir yaşa ki yarınların sana teşekkür etsin..."

Yukarıdaki ifadeler anlam bakımından zengin içeriğe sahiptir. Bu ifadeleri 39'un kullandığı malzemeler olarak dūřnrsek malzemenin metin içerisinde daha anlamlı konumlandırılması için anlatımın akışının da daha iyi planlanması gerekliliğı ortaya

çıkar. Bahsedilen ifadeler ana düşünce bağlamında değerlendirildiğinde, yan cümlelerle desteklenmesi anlatımı etkili hale getirecektir. Aşağıda Ö39'un yazılı çalışması bulunmaktadır.

“Kendini geliştirmek isteyen bir birey işini zamanında yapmalı yani işlerini ertelememelidir. Eğer ki bir birey kendi işlerini başkalarına yaptırırsa ve tembellik yaparsa, Armut piş, ağzıma düş diye düşüncelere kapılırsa bu bireyin zararına olur. Sonuçta emek olmadan yemek olmaz... Ama bir birey emek verip Azimli ve disiplinli bir şekilde çalışıp çaba gösterirse bu kendi yararına olacaktır. Gün geçtikçe dahada başarılı olacaktır. Başarılı olmak isteyen bir birey Asla pes etmemelidir. Ne demişler... Bugün öyle bir yaşa ki yarınların sana teşekkür etsin...”

8. Örnek-39. Sözlü anlatım

Ö39'un sözlü anlatımı söz varlığı bakımından kısmen yeterli düzeydedir. Ö39'un konuşmasında bulunan “*eski kafa, ileri görüşlülük, bilimsel araştırma, bilgi sahibi, meslek grubu*” gibi ifadeler dile yaygın biçimde yerleşmiş olan kalıplaşmış söz olarak ele alınabilir. Ö39, bu ifadeleri genellikle yerinde ve uygun biçimde kullanmıştır. Doğru bulunmayan kullanımların bazıları aşağıda gösterilmektedir.

“Eğer ileri görüşlü olsaydık o zaman teknoloji daha fazla gelişirdi.”

Yukarıdaki örnekte ileri görüşlülük kavramı sınırlandırılmadan bildirilmiştir. Uygun hale dönüşmesi için ileri görüşlülüğün hangi konuda olduğunun belirtilmesi gerekir. Geniş ve çeşitli anlamlar çıkarılan ifadeler, anlatımın söz varlığının basit görünmesine neden olur. Bu anlamda asıl bildirilmek istenen düşünce üzerinde gerekli açıklamalar, tanımlamalar yapılması söz varlığına katkı sağlayacaktır.

“yani iletişim daha zor olurdu. Farklı meslek grupları da olmazdı çünkü herkez aynı şeyi seçiyö.”

Ö39, tüm dünyadaki insanların aynı yaşam şekline sahip olması durumunda, iletişimin zor olacağını savunmaktadır. Daha sonra farklı meslek gruplarının olmayacağı belirtilmektedir. İki cümlelerin birbiriyle zıt düşünceler içermesi ve herhangi bir bağlantı oluşturulamaması Ö39'un söz varlığı konusunda eksiklikler barındırdığını göstermektedir. Ayrıca sonrasında “*herkez aynı şeyi seçiyö*” yargısı da düşünceyi sonuçlandırma ya da destekleme konusunda yeterli bulunmamaktadır. Aşağıda Ö39'un sözlü anlatımının tamamı bulunmaktadır.

“O zaman ülkemiz gelişemezdi yani sürekli herkez aynı düşündüğü için aynı düzeyde kalırdı ve farklı karakterler olmadığı için yani sıkılırdık diye düşünüyorum. Yani yaşam daha zor olurdu çünkü teknolojide gerçi yani kimin ne düşündüğüne bağlı ama mesela herkez eski kafada düşünseydi o zaman daha zor bi yaşam sürerdik ama eğer herkez ileri görüşlü olsaydı o zaman daha çok gelişebilirdik. Eğer ileri görüşlü olsaydık o zaman teknoloji daha fazla gelişirdi.”

“Yani bu kadar yani bilimsel araştırmalarda daha ileriye gidebilirdik mesela uzayın çoğunu nasıl denir hani araştırmış olabilirdik yani şimdi herkez aynı kafada düşündüğü için eğer öyle olsaydı. Çünkü şu an evrenin birçoğunu yani araştıramadık ve eğer herkez yani dediğim gibi ileri görüşlü olsaydı o zaman bence araştıracakları bi konuydu yani belki en az bilgi sahibi olduğumuz konu olabilir.”

“Mesela ileri görüşlü olmasaydık o zaman çağan çok gerisinde kalmış olabilirdik mesela o zaman mesela şu anki teknolojimiz olmazdı yani iletişim daha zor olurdu. Farklı meslek grupları da olmazdı çünkü herkez aynı şeyi seçiyö.”

Cümle kurabilmek için sözcükler kullanılır, kelimelerden faydalanmadan anlaşılır bir anlatım gerçekleştirmek imkansızdır. Belirli kavramları karşılayan kelimeleri tanıyıp yeri geldiği zaman da doğru biçimde kullanmak oldukça önemlidir.

9. Örnek-39. Yazılı ve sözlü anlatımın söz varlığı bakımından karşılaştırılması

Ö39’un yazılı ve sözlü anlatımının, söz varlığı bakımından kısmen yeterli düzeyde olduğu saptanmaktadır. Ö39’un iki anlatımında da dikkat çeken nokta, kalıplaşmış sözcük ve alışıldık sözlerin desteksiz ve kapalı biçimde sunulmasıdır. Okuyucu ve dinleyici tarafından yeri doldurulamayan boşlukların oluşturulması, söz varlığını zenginleştirme gerekliliğini ortaya çıkarır. Yine de Ö39’un bazı ifadeleri doğru ve yerinde kullanılmıştır. Dolayısıyla Ö39’un iki anlatımı da söz varlığı açısından kısmen yeterli görülmektedir. Kısmen yeterli düzeyde olduğunu gösteren ifadeler yazılı ve sözlü anlatım başlıklarıyla sunulmaktadır.

Yazılı Anlatım: *“Kendini geliştirmek isteyen bir birey işini zamanında yapmalı yani işlerini ertelememelidir. Eğer ki bir birey kendi işlerini başkalarına yaptırırsa ve tembellik yaparsa, Armut piş, ağzıma düş diye düşüncelere kapılırsa bu bireyin zararına olur. Sonuçta emek olmadan yemek olmaz...”*

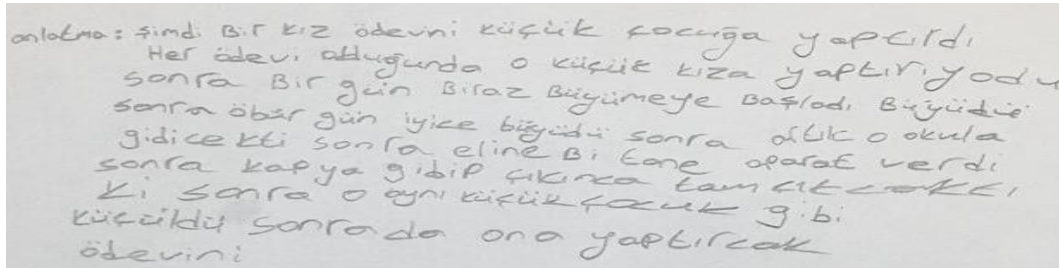
Sözlü Anlatım: “Yani bu kadar yani bilimsel araştırmalarda daha ileriye gidebilirdik mesela uzayın çoğunu nasıl denir hani araştırmış olabilirdik yani şimdi herkez aynı kafada düşündüğü için eğer öyle olsaydı. Çünkü şu an evrenin birçoğunu yani araştıramadık ve eğer herkez yani dediğim gibi ileri görüşlü olsaydı o zaman bence araştıracakları bi konuydu yani belki en az bilgi sahibi olduğumuz konu olabilir.”

Ö39’un anlatımlarında yer verdiği özellikle yukarıdaki ifadeleri söz varlığı kapsamında kısmen yeterli görülmektedir. Bu çalışmada kullanılan her sözcüğün hangi görevde kullanıldığının önemi görüntülenmektedir. Zaten söz varlığı adından da anlaşılacağı gibi sözün belli görevleri olduğunu göstermektedir. Konuşma dilinde sözlerin yazı dilinde ise sözcüklerin seçimi ve kullanımı söz varlığı aracılığıyla doğru ve yerinde şekillenecektir. İnsanoğlu yazmaya belirli istisnalar dışında konuşmadan sonra geçmektedir. Yani bu durum da sözlü anlatımdaki dilin bilgisini, sembolünü ve anlamını kavrayıp uygulayarak yazılı anlatıma geçildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Ö39’un ilk olarak sözlü anlatımındaki söz varlığını zenginleştirmesi gereklidir. Zaten konuşmasındaki söz varlığının gelişimi paralel olarak yazılı anlatımına da yansımacaktır.

N. Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk

1. Örnek-40. Yazılı anlatım

(Ö40)

anlatma: şimdi bir kız ödevini küçük kocağa yaptırdı
Her ödevi attığında o küçük kıza yaptırtıyordu
sonra bir gün biraz büyümeğe başladı. Büyüdü
gidicekti sonra eline bi tane aparat verdi
sonra kapyayı gibip çıkınca tam atcağı
ki sonra o aynı küçük kocağa gibi
küçüldü sonra da ona yaptıracak
ödevini

Ö40’ın yazılı anlatımı dil bilgisi kurallarına uygunluk bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Yazılı anlatıma dil bilgisi kuralları konusundaki yetersizliğin yanı sıra konuşma dilinin dahil edilmesi, anlatımın tamamının anlaşılabilir hale gelmesine sebep olmuştur. Dil bilgisi kuralları yazının yalnızca şekil yönünü etkilemez aynı zamanda ana düşüncenin oluşturulmasında büyük bir role sahiptir. Yazılı anlatım unsurlarının bilinmesindeki eksikliklere dil bilgisi kurallarının hatalı kullanımı da eşlik ettiğinde anlatımın anlam yönü düşürülmüş olur. Ö40’ın mutlak suretle Türkçenin dil kullanımına ait kural ve ilkeler bağlamında geliştirilmesi gerekmektedir. İlkokul seviyesinde olduğu

gözlemlenen yazılı çalışmanın, belirli düşünceler içermediği gözler önündedir. Yalnızca kısa filmde geçen olay ve durumlar ortaokul düzeyinin çok altında bir üslupla kaleme alınmıştır. Ayrıca yazım ve noktalamalara özen gösterilmemesi, söz dizimi konusunda cümle birleştirmelere yer verilmemesi, Ö40'ın dil bilgisi kuralları konusunda yetersiz olduğunu göstermektedir. Öğrencinin yazılı çalışmasından da anlaşılacağı üzere Türkçenin dil bilgisi kurallarını ezberlemekten daha çok Türkçeyi her ortamda rahatlıkla kullanmak amaçlanmalıdır. Ö40'ın yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

“Anlatma: şimdi Bir kız ödevini küçük çocuğa yaptırdı Her ödev olduğunda o küçük kıza yaptııyordu sonra Bir gün Biraz Büyümeye Başladı Büyüdü sonra öbür gün iyice büyüdü sonra artık o okula gidicekti sonra eline Bi tane aparat verdi sonra kopya gidip çıkınca tam çıkıcaı ki sonra o aynı küçük çocuk gibi küüldü sonrada ona yaptııracak ödevini”

2. Örnek-40. Sözlü anlatım

Ö40'ın sözlü anlatımı dil bilgisi kurallarına aykırı biçimde düzenlenmiştir. Dil bilgisi kuralları yalnızca yazı dilinde bulunmaz. Konuşma da kendi içerisinde belli başlı kurallara sahiptir. Zaten konuşma dilinin söyleyiş özelliğinden ileri gelen devrik cümle, anlatım bozukluğu, kısa anlatım, sık sık tekrar edilen kelimeler, söz dizim hataları, telaffuz yanlışlıkları gibi daha birçok nitelik; Ö40'ın dil kullanımında da mevcuttur. Konuşma becerisine iyi biçimde sahip olmayan kişi iyi şekilde de yazamaz. Dilin kuralları, konuşma becerisinin gelişimiyle birlikte sezdirilmelidir.

Ö40'ın sık sık tekrar ettiği “yarı, yarısı” ifadesi anlamı karmaşık hale getirmektedir. Aslında dil bilgisi kuralları hem ifade konusunda hem de anlaşılrlık bakımından kolaylık sağlamaktadır. Öğrencinin dil kullanımı, Türkçenin dil kullanım özelliklerinden daha güç söyleyiş gerektirir.

“Ben okula gelirken herkez okula gelseydi okul taşıardı yani servis yetmezdi yarısı arabayla yarısı yürüyerek yarısı da bisikletle yarısı kamyonla yarı motorla yarı yürüyerek yarı öyle uçarak uçakla.”

Ö40'ın sözlü anlatımında sürekli “giderdi, giderken, çıkardı, açar, çıkar” ifadelerini kullanması dil bilgisi kurallarına aykırı bir durumdur. Anlamı tamamıyla belirsiz hale getiren bu sözcükler ancak kullanılan dilin söz dizimine uygun biçimde kavuşturulduğunda anlaşılır olacaktır.

“Bence kötü olurdu herkez aynı yere giderdi mesela alışverişe giderken herkez birden çıkardı yani şey çok kalabalık olur mesela şey saat on iki olduğu şey herkez kapıyı birden açar çıkar yeniden açığa çıkar.”

Ö40’ın dili işlevsel olarak kullanmadığı gözlemlenmektedir. İşlevsel olarak kullanılamayan dil, amaçsızlığı gösterir. Ö40’ın sunmuş olduğu sözlü anlatımda ana düşüncenin belirsiz olduğu, belirli plan dâhilinde bir amaç edinilmediği belirgin şekilde gözlemlenmektedir. Herkesin yaşam şeklinin aynı olması durumunda neler olacağına dair belirtilen düşünceler aşağıda bulunmaktadır.

“Bence iyi olmazdı nedenini bilmiyorum. Mesela ben şarza takarsam telefonu herkez takarsa elektrik çöker. Sonra elektrik giderdi herkez de düşünür yani elektrik gidince yani şey lamba açıyom sonra çok ışık olur herkez açarsa.”

“Biz sınıfa 21 kişiyiz galiba anca yani sığızoz yani burdan üç milyon katı olsa yani okul sığmayız.”

“Elimi yıkarken herkez yıkasa o zaman su biter çokcana mesela ben çok elimi yıkarken biraz açık tutuyom bi dakika elimi yıkıyorum bi herkez bi dakika yapsa yani su çok azalır. Sonra da yaşam biter o yüzden de kötü mesela ben korona olsam Allah korusun şey herkez korona olsa yani ben çok hasta olsam herkez ölür.”

Nitekim Ö40’ın sözlü anlatımı dil bilgisi kurallarına uygunluk bakımından geliştirilebilir düzeydedir.

3. Örnek-40. Yazılı ve sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygunluğun karşılaştırılması

Ö40’ın hem yazılı hem de sözlü anlatımın dil bilgisi kurallarına uygunluğu geliştirilebilir seviyededir. Ö40’ın özellikle konuşma dilindeki yetersizliği yazı diliyle etkileşimde bulunmaktadır. Öğrencinin iyi bir konuşma becerisine sahip olmaması iyi biçimde yazamamasına sebep olmaktadır. Dil bilgisi kurallarının yalnızca ezberde kalıyor olması durumu da konuşma dilinin serbestliğinden kaynaklanmaktadır. Ö40’ın günlük konuşma dilini benimsemesiyle birlikte sözlü ve yazılı anlatım arasındaki farklılıklar ortadan kaybolup dil bilgisine ait kurallar yok sayılmaktadır. Bu anlamda Ö40’ın iki anlatım biçiminde de dil bilgisi kurallarına uymadığı saptanmaktadır.

Ö40’ın özellikle dil bilgisi kurallarını kavrama bağlamında; dilin görev ve anlam nüanslarını, belli bir anlatımda kullanımını, niçin seçtiklerini, hangi işlevleri yerine

getireceklerini tespit etmesi gerekir. Tabii ki yalnızca tespit etmek yeterli sayılmamaktadır. Uygulama esnasında da sık sık aynı niteliklerden geçilmesi ve süreç içerisinde bol bol tekrarlanması gerekmektedir. Bununla ilgili temelden ve sürece dayalı biçimde yavaş yavaş gelişim sağlanmalıdır ki kalıcılık gerçekleşsin. Anlatımlarda verilmek istenen asıl mesajın anlaşılması, ana ve yardımcı fikirlerin kavranabilmesi için mutlaka dil bilgisi kurallarına uygunluğun sağlanması gerekmektedir. Dilin kendine ait özelliklerini bilmemek ya da yok saymak dile karşı yapılan en büyük hatalardan biridir.

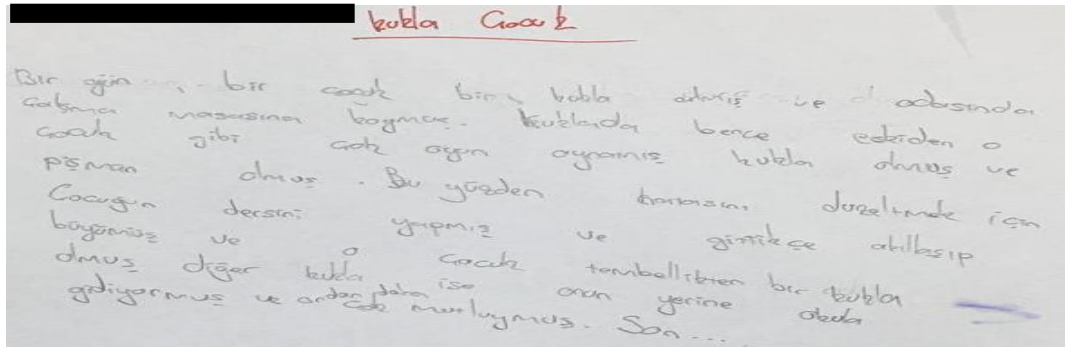
Ö40'ın fazlaca kısa ve eylem ağırlıklı anlatımı, ortaokul seviyesinde bulunan öğrenciden beklenmeyecek biçimde düzenlenmiştir. Dil bilgisi kurallarına aykırı olan bazı ifadeler aşağıda yer verilmektedir.

Yazılı Anlatım: *“Bir gün Biraz Büyümeye Başladı Büyüdü sonra öbür gün iyice büyüdü sonra artık o okula gidicekti sonra eline Bi tane aparat verdi sonra kopya gidip çıkınca tam çıkıyordu.”*

Sözlü Anlatım: *“Mesela ben şarja takarsam telefonu herkez takarsa elektrik çöker. Sonra elektrik giderdi herkez de düşünür yani elektrik gidince yani şey lamba açıyom sonra çok ışık olur herkez açarsa.”*

4. Örnek-41. Yazılı anlatım

(Ö41)

Ö41'in yazılı çalışması dil bilgisi kurallarına uygunluk bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Bazı ifadeleri belirgin şekilde söz dizimden kaynaklı anlatım bozukluğu taşımasıyla birlikte pek az ifadesi dil kurallarına uygun kullanılmıştır. Dil bilgisi kurallarına uygunluk, hedeflenen düşüncenin iletiminde etkin rol oynamaktadır. Genel anlamda dil bilgisi kurallarına uygunluk, iyi ve doğru cümlelerin temeli olarak tanımlanabilmektedir. Ö41'in yazılı çalışması aşağıdadır.

“Bir gün, bir çocuk bir kukla almış ve odasında çalışma masasına koymuş. Kuklada bence eskiden o çocuk gibi çok oyun oynamış kukla olmuş ve pişman olmuş. Bu yüzden hatasını düzeltmek için Çocuğun dersini yapmış ve gittikçe akıllaşmış büyümüş ve o çocuk tembellikten bir kukla olmuş diğer kukla ise onun yerine okula gidiyormuş ve ondan daha çok mutluymuş. Son...”

Dil bilgisi kuralları konusundaki yetersizliğin yanı sıra yazılı çalışmaya konuşma dilinin dahil edilmesi anlatımın tamamının anlaşılabilir hale gelmesine sebep olmuştur. Özellikle “akıllaşmış” ifadesi, dil kurallarına uygunluk taşımamaktadır. Sözcükler, metin içindeki değerini, diğer kelimelerle kurduğu ilişkiden almaktadır. Öğrencinin belirttiği “gittikçe akıllaşmış büyümüş ve o çocuk tembellikten bir kukla olmuş” yargısı, yazı dilinin kural ve ilkelerinden uzak ve içerik olarak da anlam belirsizliğiyle düzenlenmiştir. Dil bilgisi kuralları yazının yalnızca şekil yönünü etkilemez aynı zamanda ana düşüncenin oluşturulmasında büyük bir role sahiptir. Dil kurallarına hâkim olunmayan her anlatımın, anlaşılabilirliği düşüktür. Ö41’in yazılı anlatım unsurlarını es geçmesine dil bilgisi kurallarının hatalı kullanımı da eşlik ettiğinden anlatımın anlam yönü düşmüştür. Bu nedenle Ö41’in anlatımında hangi ana düşünceden bahsedildiği tam anlamıyla belirgin değildir. Metinde bahsedilen ana fikri okuyucunun anlaması da pek mümkün görünmemektedir.

5. Örnek-41. Sözlü anlatım

Ö41’in sözlü anlatımı dil bilgisi kuralları konusunda eksiklikler taşıdığından geliştirilebilir görülmektedir. Aşağıda Türkçenin sahip olduğu dil bilgisi kurallarına ters düşen ifadeler bulunmaktadır.

“Bazı meslekleri yapan insanlar daha çok kişi olurdu aynı yaşam şekli dediyimizden yani hocam araba üreten olmazdı ya da çok olurdu bu sefer yol kalmazdı ki evleri yıkmak zorunda kaldırık hani hocam o zaman nerde kalcaz biraz sıkıntı olurdu yoksa hep olumlu olurdu bence düzen kural herkeze lazım iş sahibi olmak istersek herkez olurdu zengin olsak desek bu sefer yine sürekli herkez olacak dünyanın sonu gelirdi. Herkez aynı şeyi istese bi biraz zor kargaşa yani hocam aklıma pek bişiy gelmiyo da. Sadece düzenin kuralın olması herkezin aynı şeyi yapması iyi olurdu yani hocam bu kadar.”

Yukarıdaki ifadelerde söz dizimi, anlam belirsizliği, konuşma dili kurallarına aykırılıklar gözlemlenmektedir. Ö41’in konuşma parçasında “araba üreten olmazdı

ya da çok olurdu bu sefer yol kalmazdı ki evleri yıkmak zorunda kaldırık” ifadesinden sonrasında *“hep olumlu olurdu”* ifadesini belirtmesi düşünsel çelişki taşıdığı ve iletilmek istenen anlamın belirsiz olduğunu göstermektedir. Cümlelerin Türkçenin dil kullanımına uyumsuz biçimde düzenlendiği de gözler önündedir. Ayrıca *“düzenin kuralın olması herkezin aynı şeyi yapması iyi olurdu”* görüşünün yeterli yan düşünceyle desteklenmemesi de ifadenin anlamını yitirmesine neden olmuştur. Ö41’in aşağıdaki ifadesinde de belirttiği düzen ve kural kavramları, ilişkili olmayan düşüncelerle desteklenmiştir. Mantıklı ve sıralı biçimde dizilimin olmamasıyla beraber doğru ve yerinde sözcük seçimine özen gösterilmemesi içeriğin zayıflamasına neden olmuştur.

“Aslında güzel olabilirdi çünkü düzen olurdu yani hocam mesela sabah uyancaz herkez uyancak okula gelcez herkez gelecek sonra eve yani uyuma saati yani aynı hepsi aynı bi düzen kural var güzel ama nasıl söylesem bazı insanlar sıkılabilirdi böyle düşününce de hocam hani dünyada kural düzen olurdu hep bu düzen bazılarını sürekli olunca hocam yani sıkardı haklılarda.”

Kısaca öğrenci, düşüncelerini belirtirken fazlaca gereksiz ve ilişkili olmayan ayrıntılar sunmaktadır. Anlatımın geneline bakıldığında, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurulmadığı da gözler önündedir.

6. Örnek-41. Yazılı ve sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygunluğun karşılaştırılması

Ö41’in yazılı ve sözlü anlatımının, dil bilgisi kurallarına uygunluk bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Öğrencinin yazılı anlatımında kısa biçimde belirttiği düşüncelerin aksine sözlü anlatımında fazlaca detaylı bir anlatım üslubu takınmaktadır. Ancak bu durum da hem yazılı hem de sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygun biçimde bir anlatım gerçekleşmesine sebep olmamaktadır. Her iki anlatımda da cümlelerin dil bilgisi kurallarına uygun biçimde düzenlenmemiş olması anlatımın tamamıyla bulanıklaşmasına neden olmuştur. Okuyucu ve dinleyici tarafından da anlaşılması güç duruma düşmüştür. Cümle kurma kurallarında temel olan özne, nesne yüklem sıralaması dahi görmezden gelinmiştir. Tüm bu sorunların temelinin konuşma dilindeki yetersizlikten kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ö41, her iki anlatımı da oluşturan ögeler arasında anlam bağı bulundurmakta zorlanmaktadır. Anlatımda bulunan yalnızca bir unsurun bile aykırılığı anlam

kargaşasına yol açacaktır ki Ö41'in her iki anlatımında da aynı durum söz konusudur. Anlatımdaki tüm unsurlar hedeflenen düşünceye uygun ve mantıken sıralı biçimde bağlantılı olmalıdır.

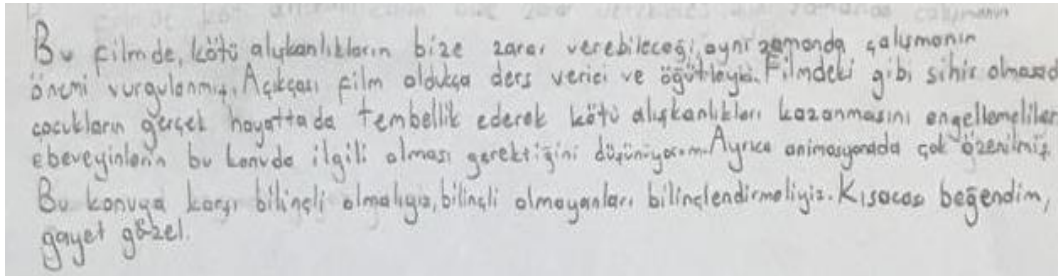
Yazılı anlatımında bulunan *“bence eskiden o çocuk gibi çok oyun oynamış kukla olmuş ve pişman olmuş”* ifadesi anlatımın ana unsuruyla bağlanmadığı ve yeteri kadar açıklanmadığı için aykırı olarak görülmektedir. Sözlü anlatımda daha yaygın olan bu durum konuşmayı etkisiz ve basit hale dönüştürmüştür. Ö41'in sözlü anlatımının akışında anlamca olumlu düşüncelerden söz edilirken birdenbire *“dünyanın sonu gelirdi. Herkez aynı şeyi istese bi biraz zor kargaşa”* ifadesini kullanması anlatımı belirsizleştirmekle beraber boşluğa düşürmektedir. Bu durum her iki anlatımın anlaşılabilirliğini ve etkililiğini ciddi oranda olumsuz etkilemiştir. Ö41'in yazılı ve sözlü anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: *“Bir gün, bir çocuk bir kukla almış ve odasında çalışma masasına koymuş. Kuklada bence eskiden o çocuk gibi çok oyun oynamış kukla olmuş ve pişman olmuş. Bu yüzden hatasını düzeltmek için Çocuğun dersini yapmış ve gittikçe akıllaşıp büyümüş ve o çocuk tembellikten bir kukla olmuş diğer kukla ise onun yerine okula gidiyormuş ve ondan daha çok mutluymuş.”*

Sözlü Anlatım: *“bi düzen kural var güzel ama nasıl söylesem bazı insanlar sıkılabilirdi böyle düşününce de hocam hani dünyada kural düzen olurdu hep bu düzen bazılarını sürekli olunca hocam yani sıkardı haklılarda.”*

7. Örnek-42. Yazılı anlatım

(Ö42)

Bu filmde, kötü alışkanlıkların bize zarar verebileceği, aynı zamanda çalışmanın önemi vurgulanmış. Açıkçası film oldukça ders verici ve öğretici. Filmdeki gibi sihir olmazdı çocukların gerçek hayattaki tembellik ederek kötü alışkanlıkları kazanmasını engellemeler. Ebeveynlerin bu konuda ilgili olması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca animasyonda çok güzelmiş. Bu konuya karşı bilinçli olmalıyız, bilinçli olmayanları bilinçlendirmeliyiz. Kısacası beğendim, gayet güzel.

Ö42'nin yazılı anlatımı dil bilgisi kurallarına uygunluk bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Bazı ifadeleri belirgin şekilde söz dizimden kaynaklı anlatım bozukluğu taşısa da bazı düşüncelerini bildirirken dil kurallarına uygun kullanım

gözlemlenmektedir. Dil bilgisi kurallarına aykırılık taşıyan ifadeleri aşağıda bulunmaktadır.

“Açıkçası film oldukça ders verici ve öğütleyici. Filmdeki gibi sihir olmasada çocukların gerçek hayattada tembellik ederek kötü alışkanlıkları kazanmasını engellemeliler ebeveynlerin bu konuda ilgili olması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca animasyonda çok özenilmiş.”

Özellikle söz dizim temelindeki anlatım bozuklukları asıl anlatılmak istenen düşünceyi farklılaştırmaktadır. Ö42’nin yazılı çalışmasında hangi ana düşünceden bahsedildiğine dair fikir yürütülememektedir.

Ö42’nin yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

“Bu filmde, kötü alışkanlıkların bize zarar verebileceği aynı zamanda çalışmanın önemi vurgulanmış. Açıkçası film oldukça ders verici ve öğütleyici. Filmdeki gibi sihir olmasada çocukların gerçek hayattada tembellik ederek kötü alışkanlıkları kazanmasını engellemeliler ebeveynlerin bu konuda ilgili olması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca animasyonda çok özenilmiş. Bu konuya karşı bilinçli olmalıyız, bilinçli olmayanları bilinçlendirmeliyiz. Kısacası beğendim, gayet güzel.”

Ö42’nin yazılı anlatımında bulunan kelimeler tam ve yerli yerinde kullanılmamakla birlikte öge eksikliği ve ögeler arası uyumsuzluk barındırmaktadır. Bu durum da cümlelerin dolayısıyla metnin dil bilgisi kurallarına uygun olmadığını işaret etmektedir. Genel anlamda dil bilgisi kurallarına uygunluk, iyi ve doğru cümlelerin temeli olarak tanımlanabilmektedir. Dil bilgisi kurallarına uygunluk sağlandığında yaşanan dili kavramak daha da işlevsel hale gelecektir. Ö42’nin ölçünlü dile ait kuralları benimsemesi ve Türkçenin yazı diliyle bütüncül şekilde metinler kaleme alması gerekmektedir.

8. Örnek-42. Sözlü anlatım

Ö42’nin sözlü anlatımı dil bilgisi kuralları konusunda eksiklikler taşıdığından geliştirilebilir görülmektedir. Aşağıda Türkçenin sahip olduğu dil bilgisi kurallarına ters düşen ifadeler bulunmaktadır.

“Olumsuz yönden düşünürsek bütün insanlar yani aynı düzende ya yani hepsi birbirini de öldürebilirdi kötü de olabilirdi yani o zaman herkes birbirini öldürürdü

ama bu sefer insanlar için ölüm normal bişi olurdu yani çünkü düzen böyle yıllarca boyu.”

Yukarıdaki konuşma parçasında bulunan öge eksikliği ve uyumsuzluğu içeriğin anlamını ciddi oranda olumsuz etkilemiştir. Anlatımda verilmek istenen asıl mesaj anlaşılacakla birlikte Türkçenin konuşma dili kurallarına da aykırılıklar mevcuttur. Anlatımda, neden insanların birbirini öldüreceği hususu da boş bırakılmıştır. Ö42’nin kullandığı sözcükler doğru ve yerinde bulunmamaktadır. Bu durum da dil kurallarının işlevsel şekilde kullanılmadığını göstermektedir.

Ayrıca aşağıda bulunan düşünceler cümle birleştirme vasıtasıyla üç ya da dört cümleyle anlatılabilecek iken gereksiz detaylandırma ve aynı kelimelerin tekrarıyla fazlasıyla uzatılmıştır. Verilen örnekler de sürekli aynı düşüncüyü tekrarlamaktadır. Bu durum da konuşma diline ait kural ve ilkelerin yok sayıldığını işaret etmektedir.

“Yani nasıl olabilirdi hayvanlar mesela hep aynı yaşam içerisinde insanlarda böyle olsaydı eğer ama nasıl bi şekilde aynı olabilirdi mesela insanlar hepsinin birbirine saygısı olsaydı hiç kimse kimseyi rahatsız etmeseydi yani daha iyi bi düzen olabilirdi hayvanlar sevilirdi canlılarla birlikte dünyamız kirlenmeyebilirdi belki iyi düşünseydi insanlar her şey daha iyi olabilirdi. Hayvanlar gibi olurdu yani birbirlerini öldürerek bişey yaptıklarını düşünürlerdi yani böyle yaşamak olurdu yani. Aslında katil olsaydık bunun farklı şeyi olmaz mı yani dünyaya zarar vermekle katil olmak biraz daha farklı bu sefer insanların soyu tükenebilirdi yani dünya ama kalırdı hayvanlar da kalırdı dünya böyle olur diye düşünüyorum. Aslında zincir olabilir yani mesela hayvanlar da aynı şekilde böyle bi zincir var yaşam zinciri yani insanlar şu anki düzende bunu yok ediyorsa yani katil olsaydı belki daha olumlu da olabilirdi şimdi dünya bütün canlılara yük olacak ama öyle olsaydı yani sadece insanların için sorun sadece insanlara için sorun çıkarabilirdi. Aslında böyle oltaydı farklı ihtimallerde var mesela hayvanların soyu da tükeniyor yani o da insan avlanması sonucu ama kendiliğinden tükenenler varsa eğer insanlar da yani öyle olabilirdi sonra yan sonrası da yani hayvanlar da belki yok olurdu yani ne olacağını bilemiyorus. Mesela şimdi fabrika gazları yani ordaki egzozlar atmosferi yok ettiği için böyle oluyo yani o yaşam zinciri farklı olsaydı eğer biz de belki yani atalarımızdan yani kimi kötü olsa da o zaman onlara normaldi yam yam insanlar gibi hayvanlar gibi olsaydık o zaman şu an dünya daha iyi bi haldeydi çünkü atmosfer yok oluyo bunların hiç biri yaşanmazdı hava hala temiz olurdu yani

yangınlar çok çıkmazdı daha iyi olabilirdi sonuçta o da bizim için normal yaşam olurdu yine sevgi vardı şey vardı yani taş devri gibi aslında düşünürsek yaşanmış bişey.”

Öğrenci, düşüncelerini belirtirken fazlaca ayrıntı vermektedir. Ö42'nin sözlü anlatımının devamı karşılaştırma bölümünde verilecektir. Aynı konu etrafında düşüncelerin uzatılması anlamı ve verilmek istenen mesajı sehven değiştirmektedir. Anlatımın geneline bakıldığında Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurulmadığı da gözler önündedir.

9. Örnek-42. Yazılı ve sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygunluğun karşılaştırılması

Ö42'nin yazılı ve sözlü anlatımının, dil bilgisi kurallarına uygunluk bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Öğrencinin yazılı anlatımında sığ biçimde belirttiği düşüncelerin aksine sözlü anlatımında fazlaca detaylı bir anlatım üslubu takınması son derece şaşırtıcı bulunmaktadır. Ancak bu durum da hem yazılı hem de sözlü anlatımda dil bilgisi kurallarına uygun biçimde bir anlatım gerçekleşmesine sebep olmamıştır. Türkçenin ölçünlü dil özelliği anlatımda kuralların benimsenmesi gerektiğini göstermektedir. Çünkü anlatım bağlamında kurulan cümleler uygun ve yerinde kelimelerle düzenlenmelidir. Cümleler dil bilgisi kurallarına uygun şekilde düzenlenmezse anlatım tamamen amacından sapar ve içerik olarak anlamın bulanıklaşmasına neden olur.

Ö42'nin yazılı çalışması dil ve anlatım yönünden eksiklik taşımakla beraber anlamlı sayılabilecek yalnızca iki cümlesi bulunmaktadır. Bu ifadeler aşağıda bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: *“Bu konuya karşı bilinçli olmalıyız, bilinçli olmayanları bilinçlendirmeliyiz. Kısacası beğendim, gayet güzel.”*

Ö42'nin sözlü anlatımı ise dil bilgisi kuralları bakımından incelendiğinde; anlatımda aşırılık ve aynı kelimelerin akış boyunca tekrar edilmesi, aynı anlamı bildiren cümlelerin konuşma içerisinde sıkça tekrar edilmesi gibi hatalar barındırmaktadır. Sözlü anlatım bölümünde Ö42'nin konuşmasının bir kısmına yer verilmişti. Aşağıda da konuşmanın devamı bulunmaktadır.

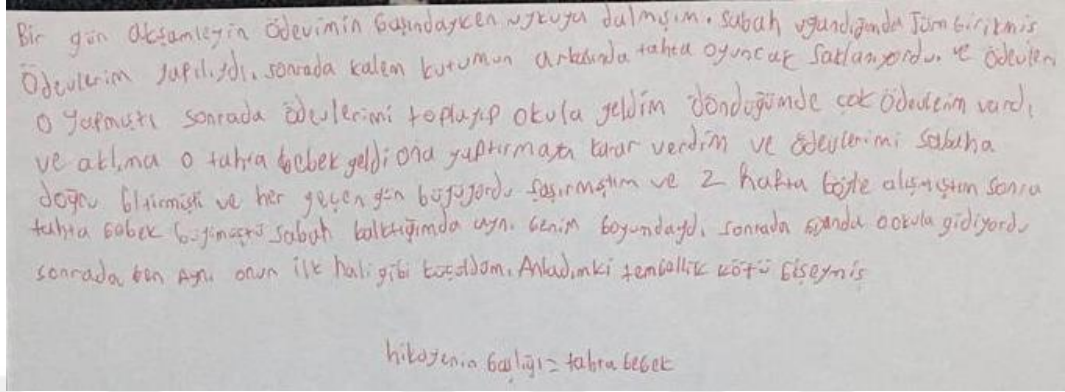
“Yani hayvanlar mesela değişmiyor davranışları yani her gün mesela yani şimdi bu kediye saldırmaz ama bu aslansa saldırır deriz yani diyebiliriz yani kolayca bunu ayırt edebiliriz hepsinin huyu aynı nk yani maymunların biraz daha zeki olduğunu biliyoruz genelde yani herkese saldırırdık o zaman herkesin bizi ldrceğni bilirdik yani avlanırdık. Yani çok bişey gelmiyo ama dşniyim. Ya aslında bunun temel nedeni şimdi mesela küfür gibi bi alışkanlıkları olmayabilirdi öyle bişey hiç olmayabilirdi yani kötülük diye bişey hiç olmayabilirdi alışkın olurduk mesela hayvanlar böyle bişey yok mesela hep aynı düşünürleri yani. Ama insanlar nası konuşmayı çözdü mesela insanların hepsi herkez çok zeki olsaydı eğer şu an yine aynı şekilde ötesini düşünüp böyle fabrikalar kurulmazdı hiç değilse insanların hapse girceğni dşnrlerdiler kendilerine insan öldürmezlerdi yani biraz daha iyi olurdu mantıklı olanı yapardı akıllı olsaydı insanlar başta kimse kavga etmezdi birbiriyle sonuçlarını düşünürdü mantıklı olanı düşünürdü kavga etmezdi yani sonuçta katillerde başka insanlardan etkilenererek bu davranışları srdryo mesela annesi babası da kavga edince buna psikolojisi bozulup böyle davranışlara yani şey yapabiliyo kendini verebiliyo ama öyle olmazdı nk insanlar akıllıca düşünürdü yani kavgayla bi yere varılmıycağını böylece de barış olurdu herkez mutlu olurdu. Mesela yani bi konu var mesela cehalet ya da zekilik yani bazıları cahil oluyo bazı insanlar akıllı başında yani herkez akıllı olsaydı tartışmaların başı bu zaten böyle şeyler olmazdı taraş tutma gibi herkez aynı düşüncede olurdu başta.”

Yukarıda belirtilen düşünceler, konuşma dilinin bir niteliği olan serbestlik ve rahatlığın fazlaca suistimal edilmiş olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin zihninde genellikle yazı dilinin kuralları bulunmakta ama konuşma dili hiçbir kurala tabii değildir, düşüncesi bulunmaktadır. Bu tutum son derece yanlış görülmektedir. nk konuşma dili zaman geçtikçe yazı diline etki etmekte ve aralarındaki farkın ortadan kaybolmasına neden olmaktadır. Ayrıca düşünülenin aksine sözlü anlatımın iyi olması durumu doğrudan yazı diline katkı sağlamaktadır.

O. Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi

1. Örnek-43. Yazılı anlatım

(Ö43)

Ö43'ün yazılı çalışmasında ele alınan konu sıralı biçimde verilmektedir. İzletilen kısa filmdeki kızın dilinden yazılmış gibi oluşturulan metinde cümleler birbirine genellikle “ve, sonra” ifadeleriyle bağlanmaktadır. Cümlelerin sonlandırılmaması sözcük seçimini güçleştirmektedir. Dolayısıyla Ö43'ün yazılı anlatımda doğru ve uygun sözcük seçimi durumu, geliştirilebilir olarak görülmektedir. Geliştirilebilir olarak tespit edilmesinin sebebi, anlatımda içerik olarak olay ya da durumların kısa ve ani ilerlemesi aynı zamanda kelimelerin çoğunluğunun anlamlı, uygun ve yerinde kullanılmamasıdır. Cümle içerisinde hatta metnin akışı kapsamında doğru ve uygun seçilmediği tespit edilen ifadeler aşağıda bulunmaktadır.

“Bir gün akşamleyin ödevimin başındayken uykuya dalmışım. sabah uyandığımda Tüm birikmiş ödevlerim yapıldı.”

Yukarıdaki “bir gün akşamleyin” ifadesi yerine “bir akşam/akşamleyin/bir gün hava kararırken” gibi ifadeleri kullanmak hem uygun hem de daha doğru olur. Ayrıca cümlelerin devamındaki “yapılıydı” kelimesi anlam bakımından genellikle vücudu iyi gelişmiş, iri manalarına gelmektedir. Bu sözcük yerine “yapılmıştı/bitmişti” sözcüklerinden birinin kullanılması cümlelerin işlev ve anlam yönüne katkı sağlayacaktır.

“okula geldim döndüğümde çok ödevlerim vardı”

Ö43'ün yukarıdaki ifadesinde ödevlerinin fazlalığı hem “çok” hem de “ödevlerim” diyerek belirtilmek istenmektedir. Ama iki kullanımın aynı cümle

içerisinde bulundurulması hatalıdır. Ö43'ün ödevinin fazla olması durumu ya “çok” ifadesiyle ya da çoğaltma ekiyle (-lar, -ler) bildirilmeliydi.

“şaşırmıştım ve 2 hafta böyle alışmıştım sonra tahta bebek büyümüştü sabah kalktığımda aynı benim boyumdaydı sonrada biyanda o okula gidiyordu”

Ö43'ün yazılı çalışmasından alınan yukarıdaki görüşünde bulunan “2 hafta” ifadesi hatalı kullanımdır. Genellikle yazılı anlatımlarda rakamlar yazı dili sembolleriyle kaleme alınır. Matematik dersinde yer alan sayı ve rakamları yazı diliyle kâğıda aktaramayacağımız gibi yazılı çalışmalarda da olabildiğince rakam kullanmamalıyız. Dolayısıyla ifadenin “iki hafta” biçiminde kullanımı hem doğru hem de yerinde bir kullanım olacaktır. Cümlenin sonunda bulunan “biyanda o okula gidiyordu” ifadesi de son derece yanlış ve yerinde olmayan sözcüklerle birlikte kullanılmıştır. Direkt olarak serbest konuşma dilini anımsatan anlatımda “o, bir yandan okula gidiyordu/ bir taraftan okula gitmek için hazırlanıyordu” gibi yargılardan herhangi birinin seçilmesi daha uygun ve yerinde bir kullanım olacaktır. Çünkü “biyanda” kelimesi “bir anda” ifadesini de hatırlatmaktadır. Sözcük seçimi okuyucuya bırakılmamalıdır. Art arda sıralanan yerinde ve doğru sözcüklerin kullanılmaması durumu, Ö43'ün yazı diline konuşma dilinin etkisinin fazla olduğunu göstermektedir.

Yazılı çalışmanın tamamı aşağıda bulunmaktadır.

“Bir gün akşamleyin ödevimin başındayken uykuya dalmışım. sabah uyandığımda Tüm birikmiş ödevlerim yapılydı. sonrada kalem kutumun arkasında tahta oyuncak saklanıyordu. ve ödevleri o yapmıştı sonrada ödevlerimi toplayıp okula geldim döndüğümde çok ödevlerim vardı ve aklıma o tahta bebek geldi ona yaptırmaya karar verdim ve ödevlerimi sabaha doğru bitirmişti ve her geçen gün büyüyordu şaşırmıştım ve 2 hafta böyle alışmıştım sonra tahta bebek büyümüştü sabah kalktığımda aynı benim boyumdaydı sonrada biyanda o okula gidiyordu sonrada ben Aynı onun ilk hali gibi küçüldüm. Anladımki tembellik kötü bişeymiş.”

2. Örnek-43. Sözlü anlatım

Ö43'ün sözlü anlatımında doğru ve uygun sözcük seçiminin geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Özellikle belirli sözcüklerin cümle içerisindeki sık kullanımı, tüm insanların yaşam şeklinin aynı olması hâlinde nasıl olurdu sorusuna karşılık verilen yanıtın anlamsal uyumsuzluğu, anlatım bozukluğu, verilen

örneklerin sürekli aynı anlamı ifade etmesi uygun ve doğru sözcük seçimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Kelimelerin yerinde ve doğru kullanımı iyi cümleyi de beraberinde getirir. İyi cümle de iyi anlatımları meydana getirmede temel oluşturmaktadır. Anlatımda verilmek istenen asıl düşüncenin, duygunun ya da olayın dil kurallarına uygun şekilde ifade edilmesi tabii olarak kolay değildir. Sağlam cümle kurma niteliği bağlamında iyi cümlelerin ortaya çıkması için özellikle dili kullanma alışkanlığının geliştirilmesine, sözcüklerin doğru ve yerinde kullanılmasına, bilgi birikimine, bol bol okumaya ve planlı bir eğitime ihtiyaç vardır. Ö43'ün sözlü anlatımında kısa cümleler yaygın biçimde görülmektedir. İki ya da üç kelimelik cümleler anlatımı sıkıcı hale getirir ve iyi cümle kurma niteliği ortadan kaybolur. Aşağıda Ö43'ün konuşmasından alınan kısa anlatımlı yargılar bulunmaktadır.

“Hocam evlerimiz aynı olurdu arabalarımız aynı olurdu suyumuz aynı olurdu zaten su aynı telefonumuz aynı olurdu kıyafetlerimiz aynı olurdu bide vücutlarımız aynı hepsi yüz şeklimiz yani öyle bide hocam ayakkabımızın aynı olması hocam bide hocam mesela bi adam suç işledi yani hapisaneye girmez biz girmedığımız için böyle olabilir. Mesela meseleyi bi tane birisinin mesleyi doktor olsaydı hepsi doktor olurdu birisi polis olsaydı hepsi polis olurdu öyle bide kullandığımız her şey aynı olurdu bu kalem bile hocam kullandığımız kitaplar her şey aynı olurdu başka yani kullandığımız eşyalar aynı olurdu.”

Ö43'ün yukarıda belirtmiş olduğu düşüncede geçen “hapisane” sözcüğü yanlış kullanılmakla birlikte içeriğe uygun ve mantıklı görülmemektedir. Öğrencinin herkesin yaşam biçiminin aynı olması durumunda; herkes aynı şekilde yaşadığı için suç işlese dahi hapisaneye gönderilmezdi, düşüncesini savunması mantık kurallarının dışında kalmaktadır. Ayrıca sorulan soruya da uygun görülmediği için yerinde bir kullanım olarak da görülmemektedir. Yine “mesleyi” ifadesinin kullanımı da aynı düşüncelere sebep olmaktadır.

Ö43'ün sözlü anlatımında ifade ettiği düşüncelerin devamı karşılaştırma bölümünde bulunacaktır.

3. Örnek-43. Yazılı ve sözlü anlatımda doğru ve uygun sözcük seçiminin karşılaştırılması

Ö43'ün yazılı ve sözlü anlatımı, doğru ve yerinde kelime seçimi bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Anlatımda geçen cümlelerde sözcükleri doğru ve yerinde kullanmayı öğrenmek direkt olarak kelime hazinesinden geçmektedir. Kelimelerin işlevsel şekilde kullanılmasıyla ve anlamı zenginleştiren kelimelerin farkındalığıyla oluşturulan anlatım, açık, anlaşılır üslup ve dil bilgisi kurallarına uygunluk gibi daha birçok niteliği beraberinde getirecektir.

Ö43'ün yazılı çalışmasında özellikle eksik kelimelerin varlığı, anlatımda boşluk oluşturmaktadır. Kısa filmle doğrudan ilişkili olan anlatımda kelime eksikliğinin bulunması, okuyucu tarafından dolduramayan boşluklar olarak görülmektedir. Bu durum da paralel olarak anlatımın anlaşılabilirliğini ve açıklığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Ö43'ün konuşması ise sözcüklerin yanlış kullanımı sebebiyle ortaya çıkan anlatım bozukluklarına sahiptir. Aşağıdaki ifadede ne anlatılmak istendiği belirgin değildir. İçeriğin kendi içinde oluşturduğu soruların cevabı dahi bulunmamaktadır. Ortaokul düzeyinde olan öğrenciden açık ve bir defa dinlendiğinde bile anlaşılır olan konuşmalar gerçekleştirmesi beklenir. Konuşmada açıklığın sağlanması için kelimelerin seçimine özen gösterilmeli, cümlede sözcüğün kullanılacağı yere dikkat edilmelidir. Nitekim anlatımın anlaşılır ve açık olması için doğru ve yerinde sözcük seçiminin önemi yadsınamaz. Aşağıda bahsedilen çıkarımı destekleyen örnek ifadeler bulunmaktadır.

Sözlü Anlatım: *“Bide mesela bu okul bu okul yani hepsi bunun gibi olurdu bunun aynısı olurdu yaşam şeklimiz aynı olursa yani herkez diyelim bi kıyafet dikti işte o da aynısını dike aynı şekilde bide hocam hocam olumsuz yönlerini söylüyim mi ay olumsuzları söyledim olumlu olumlu yönleri yani mesela bi adam diyelim dur şey durumu yok yani böyle çocuklarına bakmak için durumu yok ama yaşam şekli herkezle aynı olduğu için yani öyle olur yani aynı parayı kazanır aynı işi yapar ama işte olumsuz yönleri de var ama bide olumsu olumsuz olarak pardon olumlu olarak yani eski bi araban varsa yani arabalarımız arabalar aynı olduğu için yani dağa güzel bi arabamız oluyo yani evde aynı şekilde işte öyle.”*

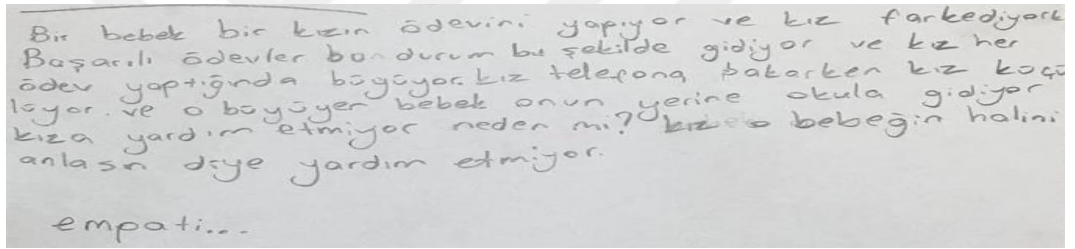
“Yani olumsuz olarak mesela birisi gitse birisini öldürse ama diyelim birisi doktor ama yani birisi doktor hepsi doktor oluyo yani polis de olmuyo yani cezaevi müdürü de olmuyo yani ondan dolayı hapse girmez. Yani mesela herkez polisse birisi hastalanır doktora gidemez. Yani baya sorunlara yol yol açar ya da ciddi bi bişeyse ölü. He mesela şöyle bide diyelim yemek yiyemezdi çünkü birisi doktora yapsa eşya falan yani yiyecek falan

hiç satmaz yani gidersin kendin toplarsın öyle diyelim meyve alcaksın pazardan yok kendin toplarsın.”

Yazılı Anlatım: *“Bir gün akşamleyin ödevimin başındayken uykuya dalmışım. sabah uyandığımda Tüm birikmiş ödevlerim yapıldı. sonrada kalem kutumun arkasında tahta oyuncak saklanıyordu. ve ödevleri o yapmıştı sonrada ödevlerimi toplayıp okula geldim döndüğümde çok ödevlerim vardı ve aklıma o tahta bebek geldi ona yaptırmaya karar verdim ve ödevlerimi sabaha doğru bitirmişti ve her geçen gün büyüyordu şaşırmıştım ve 2 hafta böyle alışmıştım sonra tahta bebek büyümüşü sabah kalktığımda aynı benim boyumdaydı sonrada biyanda o okula gidiyordu sonrada ben Aynı onun ilk hali gibi küçüldüm. Anladımki tembellik kötü bişeymiş.”*

4. Örnek-44. Yazılı anlatım

(Ö44)

Ö44’ün yazılı anlatımında doğru ve uygun sözcük seçimi durumu geliştirilebilir düzeydedir. Ö44’ün yazılı çalışmasındaki içerik, kısa filmin iletmek istediği düşünceden bağımsız biçimde oluşturulmuştur. Bu durum başarılı gerçekleşseydi özgün bir metin ortaya çıkabilirdi. Ancak yazılı çalışmada belirtilen düşünceler uygun ve yerinde sözcüklerin kullanılmamasıyla anlaşılabilir duruma gelmektedir. Kısa filmde iki karakter bulunmakta; biri genellikle oyuncak diye tarif edilen küçük biblo diğeri ise bir kız. Ö44, iki karakteri de anlatımın akışında “kız” ifadesiyle belirtmektedir. Yazının sonuna doğru “kız” yerine “bebek” sözcüğü kullanılmaktadır. Bu kullanım da asıl anlatılmak istenen düşüncüyü ciddi oranda etkilemekte ve anlam karmaşası meydana getirmektedir. Onun yerine farklı bir sözcük seçimi okuyucunun metni anlamasına ve metnin anlaşılabilirlik düzeyinin artmasına katkı sağlayacaktır. Ö44’ün yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

“Bir bebek bir kızın ödevini yapıyor ve kız farkediyorki Başarılı ödevler bu durum bu şekilde gidiyor ve kız her ödev yaptığında büyüyor. kız telefona bakarken

kız küçülüyor. Ve o büyüyerek bebek onun yerine okula gidiyor kıza yardım etmiyor neden mi? kız o bebeğin halini anlasın diye yardım etmiyor. empati...”

Metnin sonunda bulunan “*empati*” kelimesi doğru anlamıyla kullanılmaktadır. Yalnızca yazılı çalışmada yer alan “*kız o bebeğin halini anlasın*” ifadesinde doğru biçimde bulunmaktadır. Fakat bu ifade öncesinde belirtilen olay kesinlikle anlaşılmamaktadır. Yazılı anlatımın anlaşılır hale gelebilmesi için doğru ve yerinde kelimelerle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Kompozisyon yine ortaokul seviyesinde olan bir öğrenciden beklenmeyecek şekilde terkip edilmiştir. Kelime kavramının benimsenme ve kullanım biçimi, öğrencinin kelime hazinesinin sıklığı hakkında bilgi vermektedir. Kısa anlatım ve doğru şekilde kullanılmayan sözcükler bu düşüncüyü işaret etmektedir.

5. Örnek-44. Sözlü anlatım

Ö44’ün sözlü anlatımı doğru ve uygun sözcük seçimi hususunda geliştirilebilir düzeydedir. Ö44, düşünce ya da görüşlerini belirli zihinsel süreçlerden geçirmeden direkt olarak yansıtmaktadır. Bu durum kelime seçiminin çok hızlı şekilde özensiz kullanımına sebep olmaktadır. Ö44’ün aşağıda bulunan ifadesinde “*örneğin*” ve “*mesela*” kelimeleri art arda kullanılmaktadır. Aynı anlamı bildiren sözcüklerin ardı sıra söylenmesi anlatımı gereksiz biçimde uzatmaya neden olmaktadır. Aynı zamanda içerikte verilmek istenen mesajın anlaşılmasını güç duruma düşürmektedir.

“Yani nasıl ifade etceğimi bilmiyorum şeyde yani biraz ama kuralsız olurdu hani ben gine size dediğim gibi öğretmenim öğretmenim ben mesela şeye atıyorum kötülükler yapsam insanlar da yapardı ya da örneğin mesela sigara içseydim insanlar da sigara içerdi ama ben bunu durdurabilirdim bu güzel şey yani insanların hepsi bunu yapmasın diye içmeyebilirdim bu kadar yani”

Örnekte yer alan “*gine*” kelimesi konuşmada yaygın olarak kullanılan bir sözcüktür. Söyleyiş ve yerel ağzın etkisiyle “*gene, gine*” biçiminde ifade edilen kelimenin asıl kullanımı “*yine*” sözcüğüdür. Bu sözcüğün kullanımı doğru olmasa da içeriğin anlamını değiştirmede pek etkisi bulunmamıştır. Ancak bu kullanımın anlaşılabilirlik ve etkililik düzeyini düşürme tesirinin olabileceği söylenmelidir.

Ö44’ün konuşmasında doğru ve uygun sözcük seçimi hususunda en özensiz kullanımı aşağıda bulunmaktadır. Cümleler çok fazla olmakla birlikte yanlış ve uygun olmayan yerde kullanılmıştır. “*Mesela, atıyorum, örnek*” kelimelerinin aynı

cümle dâhilinde bulunması, sunulacak örneğe karar verilmemesi dolayısıyla fazlaca kelime kullanımı, anlamı bulanıklaştıran sözlerin olması cümleleri ve asıl verilmek istenen düşüncüyü belirsiz hale getirmektedir.

“Hani şöyle yani benim yaşantıma bağlı o yüzden hani herkez düzenli yaşasaydı tabi düzenli olabilirdi ama kötü yanları da olurdu. Şu şöyle değiştirdi hayatımız tabi ki gine en basitinden mesela öğretmenler öğretmenler mesela bizi atıyorum kızıyorlar ya mesela yok böyle bi örnek veremem aslında biz onlara kızamayız biz mesela biz eğleniyoruz güzelce oyunlar oynuyoruz vesayre vesayre mesela insanları biz yönetebilirdik işte ben aklıma çok bişey gelmiyo.”

Öğrencinin sözlü anlatımı duygusal ve düşünsel çelişkilerle doludur. Bu durum beraberinde uzun anlatımı getirir. Zihinde, ifade edileceklerin planı, amacı, kullanılacak kelimeler, verilecek örnekler seçilmelidir. Ancak Ö44, bahsedilen hususları konuşma sırasında gerçekleştirmekle uzun bir anlatım oluşturmuştur. Ö44’ün sözlü anlatımında ifade ettiği düşüncelerinin devamı karşılaştırma kısmında paylaşılacaktır.

6. Örnek-44. Yazılı ve sözlü anlatımda doğru ve uygun sözcük seçiminin karşılaştırılması

Ö44’ün yazılı ve sözlü anlatımının doğru ve uygun sözcük seçimi bağlamında geliştirilebilir düzeyde olduğu saptanmaktadır. Ö44’ün anlatımlarında en dikkat çeken husus; yazılı çalışmasında çok kısa bir anlatım gerçekleştirip sözlü anlatımın uzun uzadıya olmasıdır. Bu durum konuşma dilinin öğrenci zihninde rahatlığı ifade ettiği sonucunu göstermektedir. Çünkü incelenen çoğu anlatımda durum hep aynı olmaktadır. Öğrenciler yazılı anlatımda çok az bilgi paylaşırken sözlü anlatımlarında daha çok bilgiye yer vermektedirler. Aslında konuşma dili birçok boyutta, hızlı ve kısa şekilde gerçekleşmesi beklenen zihinsel süreç, çoğu kurala, daha dikkatli şekilde sözcük seçimine tabiidir. Bu yüzden öğrencilerin konuşma dilinde de aynı dikkati göstermeleri gerekmektedir. Konuşma dili rahatlık ve serbestlik olarak algılanmamalıdır. Kelimeler de düşünceye uygun ve doğru şekilde işlevsel boyutta iliştilmelidir. Ö44’ün yazılı anlatımı çok kısa biçimde düzenlenmiştir. Gereğinden kısa biçimde düzenlenen anlatımda eklenmesi gereken sözcükler bulunmaktadır. Okuyucunun dolduramayacağı boşlukların bulunması kapalı bir anlatım gerçekleştiğini göstermektedir. Bu durum da ancak doğru ve uygun sözcüklerin

eklenmesiyle düzelecektir. Ö44'ün, zihinsel sözlüğün de etkisiyle oluşan sözcük hazinesinin zenginleşmesi için anlama ve anlatma becerileri vasıtasıyla doğru ve uygun sözcük seçimi sezdirilmelidir.

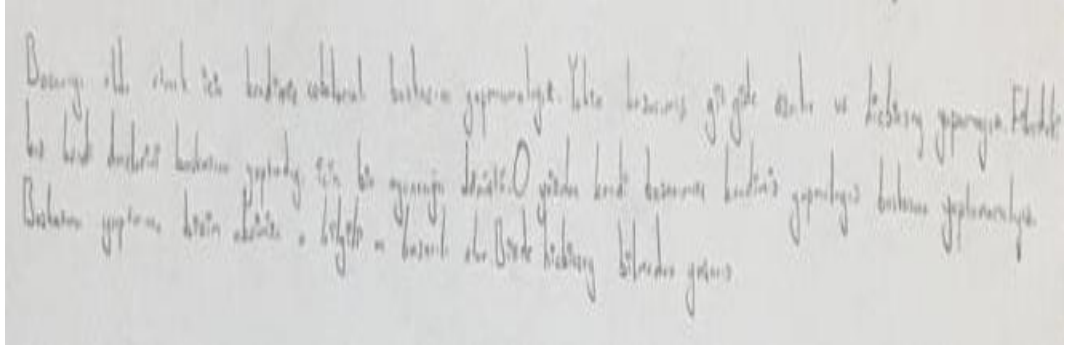
Öğrencilerden elde edilen verilerin tek harfi dahi çok kıymetlidir. Bu anlamda karışıklık olmaması adına Ö44'ün uzun şekilde ele aldığı sözlü anlatımının bir kısmı bu başlıkta incelenecektir. Aşağıdaki örnek ifadelerde çoğu kelimenin doğru ve yerinde kullanılmadığı tespit edilmektedir. Ö44, sözlü anlatımında sıklıkla kullandığı “yaşantı” sözcüğü de hatalı bir seçimdir. Öğrenci, “yaşantı” kelimesiyle “yaşamı” kastetmektedir. İki sözcük de farklı anlamlar barındırmaktadır. Yaşantı, hayat tecrübesinin aslını ifade ederken yaşam, hayatın kendisini ifade etmektedir. Anlatımın akışında yaygınlık gösteren bu kelimenin yaşam olarak değiştirilmesi içeriğin anlamına katkı sağlayacaktır.

“Herkesin aynı yaşantısı olursa hani şey herkez aynı mı hareket ediyo, güzel olurdu ama şey mesela öğretmenim ben atıyorum bi kaza yaptım her o zaman herkez mi kaza yapçak o zaman kötü olurdu böyle kötü yanları da var ama mesela iyi vakit geçirirsem iyi düzenli olursam insanlar da düzenli olur ve bu güzel olur ama mesela kötü bişeylere yönelirsem insanlar da kötü şeylere yönelmiş olur kötü olur. Yani çok güzel olurdu aslında hani herkezin aynı kuralları olurdu yani güzel herkezin yaşantısı aynı olurdu ama kötü yanları da var hani mesela bi büyük insanların yaptığı büyük insanların yaptığı işleri küçükler ağırlar gelebilir yani değişik olurdu yani”

Ö44'ün yazılı anlatımının genelinde hatalı sözcük kullanımı mevcuttur. Aynı zamanda gereğinden kısa anlatım üslubu hedeflenen düşünceye ulaşmada güçlük çıkarmaktadır. Sonuç olarak Ö44'ün iki anlatım biçiminde de geliştirilebilir olduğu tespit edilmektedir.

7. Örnek-45. Yazılı anlatım

(Ö45)

Ö45'in yazılı çalışması doğru ve uygun sözcük seçimi kapsamında geliştirilebilir düzeydedir. Ö45'in yazılı çalışması incelendiğinde “başarı” kelimesinin uygun ve doğru kullanılmadığı tespit edilmektedir. Başarı yapılan bir durum değildir, kazanılır. Belirli süreçler neticesinde elde edilir. İlk cümlede yer alan “Başarıyı elde etmek için kendimiz çabalamalı başkasına yapmamalıyız” ifadesinde bulunan başarı kelimesi, doğru ve uygun kullanım içermektedir. Ancak cümlenin devamında bulunan “kendimiz çabalamalı başkasına yapmamalıyız” yargısının yerinde ve doğru kullanılmadığı gözlemlenmektedir. Metinde kullanılan “başarı” sözcüğünü yanlış anlamda kullanılan kelime olarak adlandırabiliriz. Bu durum da cümlede verilmek istenen anlamı düşürmektedir. Oldukça kısa bulunan metinde yine ilk cümledeki anlamı taşıyan ifade tekrar edilmiştir. “O yüzden kendi başarımızı kendimiz yapmalıyız başkasına yaptırmamalıyız” düşüncesinin ilk cümledeki anlamı barındırmasının yanı sıra sözcüklerin doğru ve yerinde düzenlenmemesi anlamlı bir düşünce içermemesine sebep olmuştur. Ayrıca yazılı çalışmada bulunan “hiçbirşey” kelimesinin kullanımı doğru değildir. Anlatımı ve içeriği pek etkilemese de anlatımın şekilsel özelliğini olumsuz biçimde etkilemektedir. Sözcük seçiminin doğru ve yerinde olması doğrudan gereksiz sözcük kullanımını reddeder. Bu kapsamda Ö45'in oldukça kısa anlatımında yer alan “yoksa başarımız git gide azalır ve hiçbirşey yapamayız” yargısı önceki ve sonraki ifadelerle desteklenmediğinden gereksiz durmaktadır. Cümleler yeterli kelime kullanımıyla anlamlı hale getirilmelidir. Ö45'in yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

“Başarıyı elde etmek için kendimiz çabalamalı başkasına yapmamalıyız. Yoksa başarımız git gide azalır ve hiçbirşey yapamayız. Filmdeki kız kendi derslerini başkasına yaptırdığı için bir oyuncığa dönüştü. O yüzden kendi başarımızı kendimiz yapmalıyız başkasına yaptırmamalıyız. Başkasına yaptırınca bizim aksimize o bilgili ve başarılı olur. Bizde hiçbirşey bilmeden yaşarız.”

8. Örnek-45. Sözlü anlatım

Ö45'in sözlü anlatımı doğru ve yerinde sözcük seçimi bağlamında değerlendirildiğinde kısmen yeterli olduğu gözlemlenmektedir. Kısmen yeterli düzeyde olmasının sebebi, cümlelerin çoğunda doğru ve yerinde sözcüklerin seçilmesidir. Anlamsal boyutta doğru ve yerinde kullanılmayan kelimeler incelendiğinde en dikkat çeken nokta; “herkez” sözcüğünün doğru anlamda kullanılmasına rağmen fazla tekrar edilmesidir. Ö45'in konuşmasından “herkez, aynı” sözcüklerinin çıkarılması ya da değiştirilmesi gerekmektedir. Sözlü anlatımın anlaşılabilirliğini ciddi oranda etkileyen bu sözcükler konuşma boyunca tekrarlanmaktadır. Bazı telaffuz yanlışlıkları anlamı etkilemez ancak anlatımın etkililiğine doğrudan temas eder. Bahsi geçen çıkarımla ilgili Ö45'in “herkes” kelimesini söyleyiş biçimini örnek olarak verebiliriz.

Öğrencinin sözlü anlatımından alınan “*mesela herkezin düşüncesi aynı olsaydı herkez aynı şeye girseydi güzel olmazdı*” düşüncesinde bulunan “*herkez aynı şeye girseydi*” ifadesi kapalı biçimde anlatılmaktadır. Ö45, herkesin aynı düşünce şekline girmesinin güzel olmayacağını savunmak istemiş olabileceği gibi bir mekâna herkesin aynı anda giriş yapabileceği de belirtilmek istenmiş olabilir. Bu ifade tamamıyla doğru ve uygun şekilde seçilmemiştir. Anlamın açık ve anlaşılır olması için doğru ve yerinde kelimelerle desteklenmesi gerekir. Ö45'in sözlü anlatımının tamamı aşağıdadır.

“*Dünyada yaşamanın bi amacı kalmazdı bence yani herkez aynı olunca hani bi amaç kalmazdı ortada hani mesela herkezin düşüncesi aynı olsaydı herkez aynı şeye girseydi güzel olmazdı yani çok klasik sade bi hayat olurdu. Yani olumsuz olur çünkü herkez bu hayattan sıkılabilir yani bu da herkezi kötü etkileyebilir. Yani çoğu meslek aynı olurdu herkez aynı şeyi yapmak istediği için mesela doktorluğu kimse istemeseydi insanları iyileştiren de olmazdı yani iyileştiren olmadığına da ölümler çok fazla artardı ve bu yüzden dünyadaki yaşam daha zorlaşırdı.*”

“*Hani öyle olsaydı bence sıkıcı olurdu aynı çok sıkıcı olurdu. Herkez aynı şeyi yaptıkça yani senin kopyan gibi olurdu o yüzden bundan da pek hoşlanmazdım açıkçası yani o yüzden sevmezdim.*”

“*Yani çalışkan olucağ için bence yani teknoloji daha fazla ilerlerdi yani gü güzel meslek sahibi olabilirlerdi hani meslek açısından daha gelişmiş bir nesil*

olurdu hani ders sayesinde. Hani teknolojinin ilerlemesinden sadece dünyada değil yaşayan bundan başka bi gezegende de yaşanabilirdi ışınlanmayı icat edebilirlerdi ya da yani uçan böyle arabalar gibi ya da ne biliyim ya da bi evi başka bi yere taşımak gibi felan yani o şekilde olabilirdi. Çünkü çalışan oldukça ya da kitap okudukça felan hayal gücümüz daha da gelişiyo onun sayesinde hem hayal gücümüzle birlikte hem de çalışmamızla birlikte yeni bişeyler bulup yapabiliriz yeni icatlar çıkartabiliriz.”

9. Örnek-45. Yazılı ve sözlü anlatımda doğru ve uygun sözcük seçiminin karşılaştırılması

Ö45’in yazılı ve sözlü anlatımı doğru ve uygun sözcük seçimi kapsamında kıyaslandığında; yazılı anlatımının geliştirilebilir, sözlü anlatımının ise kısmen yeterli olduğu tespit edilmektedir. Ö45’in yazılı anlatımı oldukça kısa biçimde oluşturulmakla birlikte doğru ve uygun sözcük seçimi konusunda hatalara sahiptir. Ancak sözlü anlatımı, yazılı anlatımında kullanılan kelimeler bağlamında daha doğru ve yerinde görülmektedir. Ayrıca sözlü anlatımda oluşturulan cümleler anlam bakımından da içerikle uyumludur. Doğru ve yerinde sözcük seçimi temelde kelime dağarcığına bağlansa da asıl önemli olan anlatım esnasında sözcükleri işlevsel yönüyle kullanabilme yeteneğidir. Bu beceri de sık sık uygulama yapılmasıyla daha hızlı edinilebilir.

Ö45’in, dilin anlamsal boyutunda ciddi oranda önem arz eden bir nitelik olan doğru ve uygun sözcük seçimi konusunda özellikle yazı dilini geliştirmesi gerekliliği açığa çıkmaktadır. İyi bir anlatım doğru ve yerinde kelime kullanımı doğrultusunda gerçekleşir. Ö45’in yazılı anlatımında seçtiği sözcükler; anlama ve düşünce akışına göre değişkenlik göstermekte ve anlatımın tamamını etkileyici konumdan düşürmektedir. Ö45’in doğru ve uygun kelime seçimini desteklemesi için özellikle yazılı ve sözlü anlatımda kullanacağı anahtar kelimeleri belirlemelidir. Ana düşünce çerçevesinde belirlenen anahtar kelimelerin de doğru biçimde seçilmesi ve uygun kullanılması anlatımı daha anlaşılır hale getirecektir. Bu bakımdan Ö45’in yazılı çalışması, uygun ve doğru sözcük seçimi hususunda sözlü anlatımına göre daha yetersiz bulunmaktadır. Kelimelerden yararlanmadan cümle kurmak, yeterli bir anlatıma ulaşmayı olanaksız kılar. Varlıkları, kavramları karşılayan kelimeleri doğru yerde, doğru olarak kullanmak anlatımın temeli olan anlaşılabilirlik için büyük önem arz eder.

P. Söz Dizimi

1. Örnek-46. Yazılı anlatım

(Ö46)

Bu iki dakikalık kısa film için düşündüklerim şunlar:
Film çok hoş ve güzeldi. Kız ödevlerini bir matruşka bebeğine yaptırıp kendisi ise oyuncak ile oynuyordu. Bebek ödevleri yaptıkça büyüyor ve bir insana dönüşüyordu. Kız ise bunu fark etmeyip oyununa devam ediyordu. Tabii bebek bir gün kız yerine hazırlanıp okula gideceği zamana kadar. Kıza uyandığı zaman oyuncak veriyor ve kızın insan özelliklerini alıp kızı matruşka bebeğine çeviriyordu. Benim anladığım bu hikayeden telefona bakmak falan insanı hayattan koparıyor. Kız hergün o matruşkaya ödevlerini yaptırması hata bence yapamıyorsa bile öğretmeninden yardım alıp derslerini düzeltmesi gerekirdi. İnsanların sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir kızda zaten bunu yapmayıp o matruşka bebeğine yaptırıyordu. Düşüncelerim bu kadar tesekkür ederim.

Ö46'nın yazılı çalışması söz dizimi bakımından geliştirilebilir düzeydedir. Çünkü Ö46'nın yazılı anlatımının neredeyse tamamı konuşma dilinin etkisiyle kaleme alınmıştır. Konuşma dilinin serbestlik olarak algılanması dolayısıyla söz dizimi ve öge uyumsuzlukları ortaya çıkmaktadır. Bu durumun doğrudan yazı diline aktarılması Türkçenin dil kullanımında temel olan söz dizimi kurallarının yok sayılmasına neden olmaktadır. Ö46'nın aşağıdaki ifadeleri konuşma dilinin etkisiyle söz dizimi hataları barındırmaktadır.

"kız ödevlerini bir matruşka bebeğine yaptırıp kendisi ise oyuncak ile oynuyordu."

"Tabii bebek bir gün kız yerine hazırlanıp okula gideceği zamana kadar."

"Kıza uyandığı zaman oyuncak veriyor ve kızın insan özelliklerini alıp kızı matruşka bebeğine çeviriyordu. Benim anladığım bu hikayeden telefona bakmak falan insanı hayattan koparıyor. Kız hergün o matruşkaya ödevlerini yaptırması hata bence yapamıyorsa bile öğretmeninden yardım alıp derslerini düzeltmesi gerekirdi. İnsanların sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir kızda zaten bunu yapmayıp o matruşka bebeğine yaptırıyordu."

Yukarıdaki cümlelerde kelimelerin bulunması gereken yerde olmaması, metninde iletilmek istenen anlamı ciddi oranda etkilemektedir. Yazı dili içerisinde sözcüklerin uygun ve yerinde kullanılmaması söyleyiş, beden dili gibi unsurlarından eksikliğinden de kaynaklı olarak anlaşılabilirliği düşürmektedir. Yazıda anlaşılabilirliği sağlayan en temel niteliklerden biri tartışmasız söz dizimidir. Dile ait öğeleri ve

bağıntılarını, bildirişimdeki işlevleri bakımından kullanımının gelişimi uzun bir süreç gerektirir. Ö46'nın, dil olgularını saptanmasında ve değerlendirilmesinde bildirişim işlevine öncelik ve ayrıcalık tanınması bağlamında öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Hala konuşma dilini yazılı anlatımında kullanan Ö46'nın, dilsel betimlemede ve yöntemsel bakımdan olguların bildirişimi karşılamaadaki yerini, görevini belirleme konusunda yetersizliklere sahip olduğu saptanmaktadır. Dil dizgesi içerisinde sözcüklerin konumlandırılmasına yönelik uygulamaların etkili olacağı düşünülmektedir. Ö46'nın yazılı çalışmasının tamamı aşağıda bulunmaktadır.

“Bu iki dakikalık kısa film için düşündüklerim şunlar: Film çok hoş ve güzeldi. kız ödevlerini bir matruşka bebeğine yaptırıp kendisi ise oyuncak ile oynuyordu. Bebek ödevleri yaptıkça büyüyor ve bir insan'a dönüşüyordu. Kız ise bunu fark etmeyip oyununa devam ediyordu. Tabii bebek bir gün kız yerine hazırlanıp okula gideceği zamana kadar. Kıza uyandığı zaman oyuncak veriyor ve kızın insan özelliklerini alıp kızı matruşka bebeğine çeviriyordu. Benim anladığım bu hikayeden telefona bakmak falan insanı hayattan koparıyor. Kız hergün o matruşkaya ödevlerini yaptırması hata bence yapamıyorsa bile öğretmeninden yardım alıp derslerini düzeltmesi gerekirdi. İnsanların sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir kızda zaten bunu yapmayıp o matruşka bebeğine yaptırıyordu. Düşüncelerim bu kadar teşekkür ederim...”

2. Örnek-46. Sözlü anlatım

Ö46'nın sözlü anlatımda söz dizimi niteliği bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu saptanmaktadır. Geliştirilebilir düzeyde olmasının sebebi; söz diziminin konuşma becerisi bağlamında değerlendirilmesi sonucunda; anlatımda fazlaca devrik cümle, öge uyumsuzluğu ve anlatım bozukluğu gibi hatalı kullanımların yaygın biçimde gözlemlenmesidir. Bahsedilen hatalı kullanımlar çoğunlukla söz diziminin özensiz biçimde düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. Ö46'nın konuşma becerisinde söz dizimi niteliği kapsamında çalışmadaki diğer öğrencilere oranla daha iyi durumda olduğu saptanmaktadır. Ancak anlatımda yaygın biçimde devrik cümle kullanımı, özne yüklem uyumsuzlukları, eklerin yanlış yerde kullanımı gibi söz dizimsel sapmalar mevcuttur. Anlatımda söz diziminin hatalı kullanımı bakımından en dikkat çeken ifadeler aşağıda bulunmaktadır.

“Garip olurdu insanların duyguları değişik olmuycağ için birbirlerine farklı bakış açıları da olmaz yani garip olurdu yani birbirine bakış açıları aynı olmazdı mesela birini gördüğümüz zaman onu sevmeyebiliyoruz ama sevedebiliyoruz yani bu aynı olsak olmazdı yani başka yani işte dediğim gibi çok farklı olurdu mesela ben başka bir arkadaşımın seviyosam onu diğer kişi de aynı olduğu için onu da sevmek zorunda kaldım yani herkeze aynı şekilde davranmak zorunda kaldım özel kalmazdı.”

“Başka hani bi yerden de iyi olurdu kız erkek ayrımcılığı olmazdı yani mesela o insanın siyahi mesela yanımıza oturmasının bi ayrımcılık kalmazdı yerden de iyi olurdu hani öyle mesela insanları dış görünüşüne göre yargılamazlardı daha şey yakın davranırlardı yani kimse kimseyi yargılamazdı yani onla dalga geçmezlerdi daha iyi hissederlerdi ya öyle bi iyi yanı da var. Hani nasıl anlatsamki bilemedim yani her herkeze far farklı bi bakış açısından bakmak iyi olabiliyo yani herkez aynı olsaydı yani herkezin giyiniminide aynı olcaktı.”

Ö46’nın söz dizimsel yönden hatalı kullanımların yaygın halde gözlemlendiği ifadeleri yukarıdadır. Yine aşağıda Ö46’nın konuşması paylaşılmıştır. Aşağıdaki sözlü anlatımda asıl anlatılmak istenen düşünce söz dizimsel hatalar sebebiyle tam manasıyla anlaşılamamaktadır.

“Başka yani aklıma pek bişey gelmiyo. Hani böyle arkadaşlarımızda farklı gelir mesela daha yeni geçen arkadaşım Gökay onunla farklı bi arkadaşlığımız var hani anaokulundan beri arkadaşız böyle gayet iyi anlaşıyoruz Hamidiye de aynı şekilde yani onla da iyi anlaşıyoruz onla da beşinci sınıftan beri tanışıyoruz hani ikisi benim için farklı birine anlattığımı diğerine anlatamıyorum biri terslerken diğeri daha rahat bi bakış açısından bakıyo öyle bi güzelliği de var hani herkez aynı olsaydı herkez belki kötü bi yandan bakıcaktı belki de herkez iyi yaklaşıcaktı hani bilemeyizki”

Söz dizim, özellikle sözlü anlatımda özenli biçimde düzenlenmiş bir plan gerektirir. Ö46’nın anlatımında amaçlanan bir ya da birden fazla ana düşüncenin olmaması dikkat çekmektedir. Aynı zamanda konuşmada asıl iletilmek istenen mesajın, anlamlı şekilde iletilmesi için kelimelerin, ifadelerde ve cümlelerde nasıl sıralanması gerektiğine ilişkin kurallar sisteminin işlevsel olarak kullanılmadığı tespit edilmektedir. Sözcüklerin cümlelerde ya da ifadede sıralanışı sistemli şekilde planlı ve amaçlı olmayı gerektirir.

3. Örnek-46. Yazılı ve sözlü anlatımın söz dizimi bakımından karşılaştırılması

Ö46'nın yazılı ve sözlü anlatımının söz dizimi kapsamında geliştirilebilir düzeyde olduğu saptanmaktadır. Ö46'nın her iki anlatımında da konuşma dili kaynaklı söz dizim hataları bulunmaktadır. Konuşma dilinin yazı diline aktarılması hususu, yazılı anlatımın her niteliğini olumsuz şekilde etkilediği gibi söz dizimine de ciddi oranda olumsuz yansımaktadır. Anlaşılabilirliği derinden etkileyen söz diziminin hatalı ve özensiz biçimde düzenlenmesi okuyucu ve dinleyicinin çıkarım yapmasına da engel teşkil etmektedir. Çıkarımsal anlam, bağlam çerçevesinde düzenlenen cümlelerden ortaya çıkan anlamı ifade eder. Ö46'nın yazılı çalışmasında düşünsel çelişkilerin bulunmasıyla birlikte çıkarım yapılabilecek pek az ifade yer almaktadır. Aynı zamanda sözlü anlatımda yer verilen düşüncelerde de çıkarımsal anlamı destekleyecek çok az bilgi konumlandırılmıştır. Söz diziminin, anlaşılabilirlik ve çıkarımsal anlam bütünlüğü sağlamadaki rolü büyük önem arz eder. Kelimelerin doğru ve yerinde kullanımı cümleyi anlamlandırmada katkı sağlamaktadır.

Öğrencinin yazılı ve sözlü anlatımında özensiz söz dizimi kullanımı aşağıdaki ifadelerle gösterilmektedir.

Yazılı Anlatım: *“Benim anladığım bu hikayeden telefona bakmak falan insanı hayattan koparıyor. Kız hergün o matruşkaya ödevlerini yaptırması hata bence yapamıyorsa bile öğretmeninden yardım alıp derslerini düzeltmesi gerekirdi.”*

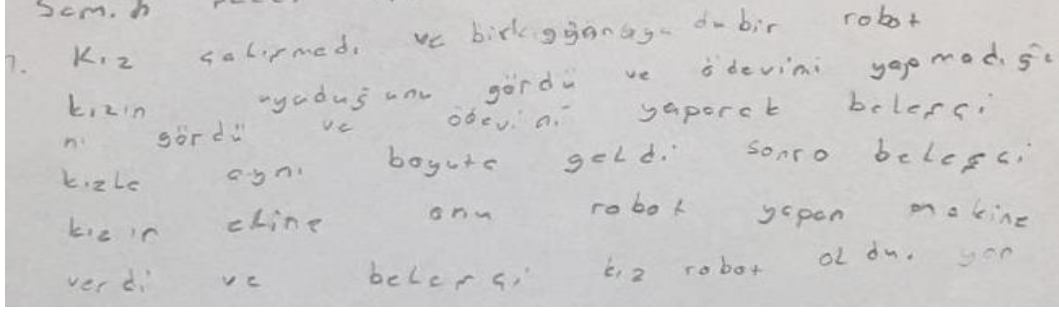
Sözlü Anlatım: *“Kimsenin kendine ait tarzı falan olmıycağı kimsenin kendine ait bi konuşması falan olmıycağı hepsi aynı olcağı bence kötü herkezin kendine özel bişeyi olması iyi bişey mesela saç, görünüşü yani güzelliği, iç güzelliği falan yani o şekilde yani. Yani hocam birinin içinde iyilik varsa diğerinin dışı içindede kötülük olabiliyo yani herkez aynı olmuyo aynı olsaydı işte herkez birbirine aynı açıdan bakardı yani kimseyle öyle iyi bi şekilde bişeyler yapamazdık ki olumsuz olurdu.”*

Kısacası Ö46'nın her iki anlatım türünde de ifade ettiği kelime gruplarının, bir araya gelerek söz dizimi oluşturması durumu; dil kullanımı bakımından mutlaka geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

4. Örnek-47. Yazılı anlatım

(Ö47)

■■■■■■■■■■

Ö47'nin yazılı çalışmasında söz dizimi “ve” bağlacı aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu durum tabii olarak anlatıma olumsuz yansımıştır. Aslında noktalama işaretlerinin görevi bir anlamda “ve” bağlacına yüklenmiştir. Ancak söz dizimine yönelik düşünülen husus; cümle kurma ve cümle birleştirme gibi niteliklerin de bağlaca yüklenmesi durumudur.

Yazılı anlatımda yaygın olarak konuşma dilinin kısa, kesik ve kopuk özellikleri bulunmaktadır. Bu etkileşim, yazılı dilinde anlaşılabilirliğin en az seviyeye düşmesine, anlatımın basitliğine neden olmuştur. Ayrıca yazıda bulunan “beleşçi” sözcüğünün kullanımı oldukça hatalı görünmektedir. Argo kelimelerin yazı dilinde kullanılması anlatımı alt düzeyde tutar. Her yerde ve her zaman kullanılmayan ya da kullanılması hoş karşılanmayan sözcüklerin yazı diline aktarımı oldukça yanlıştır. Çünkü yazı dili ana dilin üst düzeyi olarak tanımlanır. Bu sözler genellikle konuşma diline özgüdür. Konuşma dilinde de her yerde ve her zaman kullanılmasının hoş karşılanmayacağı unutulmamalıdır.

Ö47'nin yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

“Kız çalışmadı ve bir gün bir robot kızın uyuduğunu gördü ve ödevini yapamadığını gördü ve ödevini yaparak beleşçi kızla aynı boyuta geldi sonra o beleşçi kızın eline onu robot yapan makine verdi ve beleşçi kız robot oldu.”

Yukarıdaki cümlelerde kelimelerin bulunması gereken yerde olmaması metinde bildirilmek istenen anlamı ciddi oranda etkilemektedir. Yalnızca kelimeler değil bazı eklerin kullanımı da uygun bulunmamaktadır. Örneğin, “ödevimi yapamadığını” ifadesinde yer alan sahiplik bildiren ekin, ikinci tekil şahsa göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bazı eklerin hatalı kullanımı da içeriği ciddi oranda etkiler.

5. Örnek-47. Sözlü anlatım

Ö47'nin sözlü anlatımında çok az bilginin yer almasıyla beraber söz dizimi konusunda geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Ö47, sözlü anlatımını günlük konuşma dilindeki bilindik sözlerle kopuk ve kısa biçimde meydana getirmiştir. Türkçede söz diziminin en dikkat çeken özelliği, sözcük öbeklerinde ya da cümlede ana unsurun çoğunlukla sonda bulunmasıdır. Ancak Ö47, bu özelliği anlaşıldığı üzere yok saymaktadır. Ö47'nin sözlü anlatımının söz dizimi niteliği bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu saptanmaktadır. Anlatımda fazlaca devrik cümle, öge uyumsuzluğu ve anlatım bozukluğu gibi hatalı kullanımların söz dizimine olumsuz yansımaları olmuştur.

Hatalı söz diziminin yanı sıra dikkat çeken diğer bir durum ise düşünsel çelişkilerin yoğunluğudur. Aşağıdaki ifadelerde herkesin yaşam şeklinin aynı olması durumunda; *“iyi olacağı, kargaşa çıkaracağı, tuhafliklar yaşanacağı”* aynı ifade içerisinde üs üste söylenmiştir. Bu ifade biçimi, bildirilen düşüncelerin sınırlandırılmamasından kaynaklı, amaçsız ve plansız bir konuşma olduğunu göstermektedir.

“Yani öğretmenim bazen iyi yani mesela ben okula gelmek istemediğimde başkasıda istemez herkez istemez mesela yani saçma olur ama iyi de olur kargaşa çıkabilir çünkü yani bazı herkez aynı zamanda ya da bazı arkadaşlarım mesela...”

Söz dizimi, genellikle anlatımı kolaylaştıran bir niteliktir. Esasen söz diziminin özensiz kullanımı, Ö47 için güçlük çıkarmaktadır. Zira söz dizimi anlatımı ve asıl anlatılmak istenen anlamı kolaylıkla aktarmanın yöntemi olarak görülmelidir.

Ö47'nin kullandığı dil, öğrencinin düşünme düzeninden de bilgi vermektedir. Ö47'nin zihninden geçen her söz ya da söz öbeği sistemsiz ve kuralsız biçimde anlatıma aktarılmıştır.

“Yani öğretmenim bazen iyi yani mesela ben okula gelmek istemediğimde başkasıda istemez herkez istemez mesela yani saçma olur ama iyi de olur kargaşa çıkabilir çünkü yani bazı herkez aynı zamanda ya da bazı arkadaşlarım mesela hiç devamsızlık yapmıyolar onlar gibi yani okula gelmek isteyen olunca karışıklık olur yani öğretmenim mesela kavga bilem olur tuhaf olur yani öğretmenim anlayamayız hiçbirşeyi bi tek bu kötü olur diğeri iyi olur aynı olsa zor olmaz yani aklıma başka birşey gelmiyo. Olumlu da gelmiyo yani öğretmenim nası desem bilmiyorum ama herkez sıkılırdı sanki öyle geliyo yani ilk iyi olur dedim yani uzun zaman geçerse hep

aynı aynı yani mesela eğlence olmaz gibi öyle yani öğretmenim aklıma da başka bişey gelmiyo bu kadar.”

Kısaca anlatımda söz dizimi bakımından bozukluklar yaygın biçimde gözlemlenmektedir.

6. Örnek-47. Yazılı ve sözlü anlatımın söz dizimi bakımından karşılaştırılması

Ö47'nin yazılı ve sözlü anlatımının söz dizimi bağlamında geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Ö47'nin her iki anlatımında da konuşma dili temelli söz dizim hataları bulunmaktadır. Konuşma dilinin yazı diliyle etkileşimi özellikle yazılı anlatımın anlaşılabilirliğini ciddi oranda düşürmüştür. Anlaşılabilirliği derinden etkileyen söz diziminin hatalı ve özensiz kullanımı okuyucunun çıkarım yapmasına engel teşkil etmektedir. Ayrıca Ö47'nin yazılı çalışmasındaki anlam belirsizliği, argo sözcük kullanımı, noktalama ve yazım yanlışlıkları, sıklıkla tekrar edilen kelimelerin bulunması da söz dizimine olumsuz yansımıştır.

Ö47'nin sözlü anlatımında dikkat çeken noktalar ise; hatalı söz diziminin yanı sıra düşünsel çelişkilerin yoğun biçimde akışa yayılmış olmasıdır. Ayrıca sözlü anlatımdaki ifadelerin sınırlandırılmaması amaçsız ve plansız bir anlatımın gerçekleştiğini göstermekle beraber anlam belirsizliğine neden olmuştur. Ö47'nin hem yazılı hem de sözlü anlatımındaki söz dizim hataları her iki anlatımını da anlaşılabilir kılmıştır.

Aşağıda yazılı ve sözlü anlatımda bulunan söz dizim hataları, düşüncenin sağlanlaştırılması doğrultusunda daha güçlü duruma gelebilecektir.

Yazılı Anlatım: *“Kız çalışmadı ve bir gün bir robot kızın uyuduğunu gördü ve ödevimi yapmadığını gördü ve ödevini yaparak beleşçi kızla aynı boyuta geldi sonra o beleşçi kızın eline onu robot yapan makine verdi ve beleşçi kız robot oldu.”*

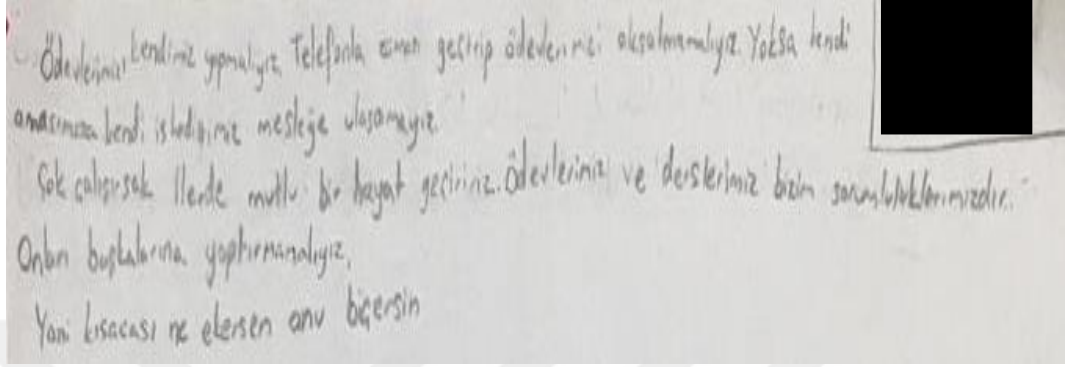
Sözlü Anlatım: *“Yani öğretmenim bazen iyi yani mesela ben okula gelmek istemediğimde başkasıda istemez herkez istemez mesela yani saçma olur ama iyi de olur kargaşa çıkabilir çünkü yani bazı herkez aynı zamanda ya da bazı arkadaşlarım mesela hiç devamsızlık yapmıyolar onlar gibi yani okula gelmek isteyen olunca karışıklık olur yani öğretmenim mesela kavga bilem olur tuhaf olur yani öğretmenim anlayamayız.”*

Ö47'nin her iki anlatımında yalnızca şekil olarak değil düşünce olarak da dizim hataları bulunmaktadır. Özellikle yazılı anlatımında bulunan mantık ve sıralama yanlışlıkları paralel olarak söz dizimine yansımıştır. Bu problemin çözümü temelde

anlama becerilerinin yeterli konuma getirilmesidir. Anlatımın gerçekleşmesi için anlama ve düşünme gereklidir.

7. Örnek-48. Yazılı anlatım

(Ö48)

Ö48'in yazılı çalışmasında genel itibariyle çok az bilginin yer almasına karşın söz dizimi konusunda kısmen yeterli düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Aynı zamanda kısmen anlama uygun bir dizilimin olması ana düşüncüyü yansıtmada konusunda da kısmen yeterli görülmektedir. Ancak ana düşüncenin yeterli biçimde desteklenmediği de gözler önündedir. Bu durum öğrencinin yazmaya karşı olumlu tutum içerisinde olmadığını ve yazmayla ilgili öz yeterliliğin bulunmadığını düşündürmektedir. Yazılı çalışmanın kısa bir anlatımdan oluşması; cümleyi meydana getiren kelime veya kelime gruplarının yapısını, bunların cümlede sıralanışlarını, görevlerini ve cümlelerin yapısını öğrenme gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Ö48'in aşağıda bulunan yazılı çalışması, Türkçenin kurallarına uygunluk ve dil kullanımı bakımından da kısmen yeterli görülmektedir.

“Ödevlerimizi kendimiz yapmalıyız. Telefonla zaman geçirip ödevlerimizi aksatmamalıyız. Yoksa kendi amacımıza kendi istediğimiz mesleğe ulaşamayız. Çok çalışırsak ilerde mutlu bir hayat geçiririz. Ödevlerimiz ve derslerimiz bizim sorumluluklarımızdır. Onları başkalarına yaptırmamalıyız. Yani kısacası ne ekersen onu biçersin”

8. Örnek-48. Sözlü anlatım

Ö48'in sözlü anlatımında çok az bilginin yer almasıyla birlikte söz dizimi konusunda geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Aynı zamanda anlama

uygun bir dizilimin olmaması ana düşünceyi yansıtmada konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu durumlar anlatımın kısa biçimde düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Ö48'in kısaca ele aldığı düşünceleri aşağıda bulunmaktadır.

“Yani öğretmenim tek örnek vermek gerekirse dünya renksiz olurdu yani dünya tek renk sevilmez. Her renk bi ayrı güzeldir öyle öğretmenim. Yani başka örnek aklıma gelmiyo insanlar sıkılırdı. Yani bi insan hep aynı kişiyle konuşur gibi olurdu yani sürekli herkez aynı kişi diye düşünelim sohbetler değişim olabilirdi yani. Yani aklıma bişey gelmiyo bu kadar yani. Mesela bütün insanlar hep aynı konuda iyi olurdu yani farklı farklı sporlarla ilgilenmezlerdi hep herkez aynı sporla ilgilendirdi mesela.”

Ö48'in söz dizimiyle ilgili özellikle kavraması gereken, sözcüklerin görevi değiştiğinde anlamın da farklılaşacağı hususudur. Aşağıda bulunan ifadesinde kelimenin görevi, bulunduğu yer değiştirildiğinde farklı anlamlar çıkarılabilmektedir. Bu da anlamda çeşitliliğe ve sapmalara sebep olmaktadır.

“Yani bi insan hep aynı kişiyle konuşur gibi olurdu yani sürekli herkez aynı kişi diye düşünelim sohbetler değişim olabilirdi yani.”

Yukarıdaki ifadede kullanılan kelimelerin yeri, anlatılmak istenen asıl düşünceye göre şekillenmelidir. Ayrıca dil kullanımı konusunda başka hata ve eksiklikler de eşlik etmektedir. Ö48, herkes aynı yaşam şeklini benimsemiş olsaydı hep aynı kişiyle konuşuyor gibi olurduk, sohbetlerde değişim olabilirdi, düşüncesini savunuyor olabilir. Ancak anlaşılabilirliğin gerçekleşmesi için düşüncenin net, doğru ve yerinde ifadelerle desteklenmesi gerekmektedir. Anlamı bulandıran kelime ve kelime gruplarının doğru ve yerinde kullanılmaması hedeflenen düşünceyi belirsiz hale getirmektedir.

9. Örnek-48. Yazılı ve sözlü anlatımın söz dizimi bakımından karşılaştırılması

Ö48'in yazılı ve sözlü anlatımı söz dizimi bakımından karşılaştırıldığında; yazılı anlatımı kısmen yeterliyken sözlü anlatımı geliştirilebilir düzeyde bulunmaktadır. Tabii ki sözlü anlatımının söz dizimi konusunda yazılı anlatıma göre daha yetersiz olması beklenen bir sonuçtur. Çünkü konuşma dili ve yazılı dilinde kelime ve kelime gruplarının kullanımı açısından yapı farklılıkları bulunmaktadır. Bahsedilen beklentiye rağmen konuşmada sözcüklerin kullanımı, doğru ve yerinde olmamakla beraber karmaşık biçimde söz dizilimi mevcuttur.

Ö48'in iki anlatımında da yer verdiği düşüncelerin kısalığı ve birkaç söz dizim hatası, söz dizimin anlama becerilerinden ileri gelen bir nitelik olduğunu göstermektedir. Ö48'in her iki anlatımında da söz dizim yeterliliğine tam anlamıyla ulaşamamış olması ve ifade ettiklerini genişletmeden bırakması anlama becerilerindeki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Çünkü kelime ve kelime gruplarının dizilimi zihinde başlayan bir süreçtir. Bu süreci dinleme ve okuma becerileri ciddi oranda destekler, yetiştirir. "Dil edinimi sürecinde üretici kelime hazinesini oluşturan kelimeler, okuma ve dinleme yoluyla yapılandırılmaktadır" (Onan, 2016: 26). Söz dizimin gelişimindeki temel anlamadır. Söz dizimi anlatma becerileriyle somut hale gelmektedir. Ancak yine de anlatım becerileriyle söz dizimine ilişkin etkinlik ve uygulamalarla sık sık tekrar edilmesi etkili olabilmektedir.

Türkçede söz diziminin en dikkat çeken niteliği, kelime gruplarında ve cümlede ana unsurun genellikle son kısımda yer almasıdır. Konuşma ve yazma çalışmalarında bu özelliğe dikkat edilmediği gözlemlenmektedir. Yazılı ve sözlü çalışmalardan alınan örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır.

Yazılı Anlatım: *"Yoksa kendi amacımıza kendi istediğimiz mesleğe ulaşamayız. Çok çalışırsak ilerde mutlu bir hayat geçiririz. Ödevlerimiz ve derslerimiz bizim sorumluluklarımızdır."*

Sözlü Anlatım: *"Yani başka örnek aklıma gelmiyo insanlar sıkılırdı. Yani bi insan hep aynı kişiyle konuşur gibi olurdu yani sürekli herkez aynı kişi diye düşünelim sohbetler değişim olabilirdi yani. Yani aklıma bişey gelmiyo bu kadar yani. Mesela bütün insanlar hep aynı konuda iyi olurdu yani farklı farklı sporlarla ilgilenmezlerdi hep herkez aynı sporla ilgilendirdi mesela."*

R. Anlatım Bozukluğu

1. Örnek-49. Yazılı anlatım

(Ö49)

Kız başta yardım edeceğini sandı ama aslında amaç farklıydı onu kullanarak eski haline dönüp onun yerine geçti birilerine güvenmememiz gerektiğini anlatıyordu.

Kendi sorumluluklarını yapmayıp başkasına yaptırdı ve yapan kişi onun yerine geçti. Yapmadığı sorumlulukları onu geriletirdi ve bu yüzden tüm sosyal hayatından oldu.

Sorumluluklarımızı yerine getirip olduğumuz konumda kalmayıp gerilemeden her şeyde iyi konuma gelip yerimize birilerini getirmemek

Ö49'un yazılı çalışmasında anlatım bozukluğu metnin akışı boyunca devam etmektedir. Konuşma dilinin etkisi, söz dizim hataları, kelimelerin doğru ve uygun biçimde kullanılmaması, öge uyumsuzlukları gibi birçok husus dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Ö49'un yazılı çalışmasının anlatım bozukluğu bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Metin parçasında cümle kurmaya ilişkin kural ve ilkelerin tamamı yok sayılmaktadır. Cümleler olması gerekenden uzun biçimde düzenlenmekle birlikte bir cümlede çok fazla anlam ifade edilmeye çalışılmaktadır. Bu durum da anlatım bozukluğuna sebep olmaktadır. Zira yazılı anlatımda bir cümlede belirtilebilecek anlam kısıtlıdır, sınırlandırılmalıdır. Ancak Ö49, bunun tam tersine düzenlediği bir cümlede hem kısa filmde hem de düşüncelerinden karmaşık şekilde bahsetmektedir. Aşağıdaki örnek ifade bahsedilen çıkarımı desteklemektedir.

“Kız başta yardım edeceğini sandı ama aslında amaç farklıydı onu kullanarak eski haline dönüp onun yerine geçti birilerine güvenmememiz gerektiğini anlatıyordu.”

“Sorumluluklarımızı yerine getirip olduğumuz konumda kalmayıp gerilemeden her şeyde iyi konuma gelip yerimize birilerini getirmemek”

Ö49'un yukarıdaki ifadeleri anlatım bozukluğundan arındırıldığında anlamlı düzeye gelebilecektir. Ö49'un kısa biçimde ele aldığı yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

“Kız başta yardım edeceğini sandı ama aslında amaç farklıydı onu kullanarak eski haline dönüp onun yerine geçti birilerine güvenmememiz gerektiğini anlatıyordu. Kendi sorumluluklarının yapmayıp başkasına yaptırdı ve yapan kişi onun yerine geçti. yapmadığı sorumlulukları onu geriletirdi ve bu yüzden tüm sosyal hayatından oldu. Sorumluluklarımızı yerine getirip olduğumuz konumda kalmayıp gerilemeden her şeyde iyi konuma gelip yerimize birilerini getirmemek”

Kısaca Ö49'un yazılı çalışmasında bulunan cümleler birden çok anlama gelebilecek biçimde oluşturulduğu için duygu ve düşünceler anlaşılabilir hale gelmektedir. Anlatım bozukluğu olan metinler doğrudan anlam belirsizliğine neden olmaktadır. Ö49'un anlatımında anlamsal bozuklukların nedenleri; gereksiz olan ve anlam bakımından düşünsel çelişki oluşturan sözcük kullanımı, kelimenin yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılması, anlam belirsizliği, ana düşüncenin fazlaca kısa biçimde aktarılmaya çalışılması, mantık ve sıralama hatası olarak sıralanabilmektedir.

2. Örnek-49. Sözlü anlatım

Ö49'un sözlü anlatımı boyunca devam eden anlatım bozukluğu, hedeflenen düşüncenin iletilmesinde engel konumunda bulunmaktadır. Dolayısıyla Ö49'un sözlü anlatımının daha anlaşılır hale gelebilmesi için anlatım bozukluğuna neden olan unsurlardan arındırılması gerekmektedir. Ö49'un özellikle aynı düşünce etrafında uzun biçimde düzenlenen anlatımı, gereksiz olan ve anlam bakımından belirsizliğe yol açan sözcük kullanımı, kelimenin yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılması anlatım bozukluğunu arttıran unsurlar olarak belirlenmektedir. Ö49'un aşağıdaki ifadesinde anlatım bozukluğunun yaygınlığı gösterilmektedir.

“Yani çok hani ilk bakımda insanları düzenliyo bi şekil geliyo ama çok da öyle olmazdı hani tüm insanların aynı şekilde yaşasaydı diğer ihtiyaçlarımızı karşılayacak şekilde insanlar olmazdı yani her şey böyle çok sıkıcı olurdu sürekli herkez aynı şeyi yaşıyo falan ama çok bişey değişmezdi hani sadece herkez aynı şeyi yaşadığı için diğer şeylerde yardım edecek insanlar olmazdı hani herkez aynı şeyi yaşıyolarken meslek olarak da ya da okuyosa okul olarak da herkez aynı şey olcaksa diğer ihtiyaçlarımızı karşılayacak meslekler olmamış olcuk yani çoğu şey de aynı olcağ için yaşamda bi gerileme olucak aşırı fazla yani çünkü bi meslek olucak diyelim ki o meslek şey bi meslek doktorluk diyelim o zaman hani şu an yaşadığımız yerleri yapıcak insanları meslekleri olmamış olur. Hani sonuç olarak tam bi yaşam olmazdı.”

Yukarıdaki ifadede asıl anlatılmak istenen düşünce tam anlamıyla anlaşılabilir değildir. Ö49'un “ilk bakımda insanları düzenliyo bi şekil geliyo ama çok da öyle olmazdı hani” ifadesinden anlaşılacağı üzere düşünsel çelişkiler

bulunmaktadır. Anlatılmak istenen asıl düşünceye ilişkin seçilen kelimeler yerinde ve doğru biçimde kullanılmamıştır. Ö49'un sözlü anlatımının diğer kısmı aşağıdadır.

“Hani yemek yapmak için o malzemeleri bile bi şey oluyo hani herkez öldü gibi bişey çünkü hani yediğimiz şeyleri de onların ana malzemesini yapan insanların da meslekleri var o mesleklerde olmazsa ya da o meslekler varsa sadece dünyada biri hastalığında hastalandığında mesela böyle bi vürüs olduğunda ve hani tek bi meslek varsa doktorlar da yoksa o zaman herkez ölür. Kendimi ifade etmemde sıkıntı olduğu için çok şey ekleyemiyorum. Başka şeyler keşfedilmezdi hani mesela dış evrenlerde bişey keşfetmememiz için hani belli bi süre sonra bu dünyada da yaşanmıyacak ve dış evrenlerde başka şeyler yaşanacak yerler aramamız lazım onları yapanda meslekler var ama işte böyle olursa tüm düzen gitmiş oluyo. Zaman geçirebilecek bişey olmayacak çünkü herkez aynı ve hani insanlarla mesela ufak bi tartışma bi konuda tartışma yapıyosun hani insanların fikirleri de aynı olcağ için hani dünyada hiç bişey olmamış olcak ilkte hayatı hiç değiştirmez gibi gözüke de aynı şeyler olunca diğer şeyler aksıycağ için yaşamı olumsuz yönde etkiliyo.”

Yukarıdaki ifadeler karmaşık halde plansız ve amaçsız biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca cümlede aynı anlama gelen sözcüklerin kullanımının yaygınlığı tespit edilmektedir. “Meslek ve başka bir evren” kavramları bağlamında düşüncelerini anlaşılmaz bir dille belirten öğrencinin, hedeflediği düşünceyi anlamca birbirini kapsayan sözcükler kullanarak genişletmelidir. Diğer türlü bir sözcüğün ifade ettiği anlam, diğer sözcük içinde bulunduğu anlatım bozukluğunun artışına neden olmaktadır. Kısacası Ö49'un sözlü anlatımı, anlatım bozukluğu bakımından geliştirilebilir düzeydedir.

3. Örnek-49. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım bozukluğu bakımından karşılaştırılması

Ö49'un iki anlatım biçiminde ifade ettiği düşüncelerde kelimeleri doğru ve yerinde kullanamama, cümlelerin öğeleri arasında belirlenen ilke ve kurallara uygun bağlantıyı kuramama, cümleyi birden çok anlama gelebilecek biçimde oluşturma gibi nedenlerle anlatım bozukluğu yaygın şekilde saptanmaktadır. Bahsedilen hususlar anlatımın anlam yönünü değiştirerek hedeflenen duygu ve düşüncenin anlaşılmaz hale gelmesine neden olmaktadır. Dil, doğru ve işlevsel biçimde kullanılmadığında

var olan düşünce ve görüşler de anlaşılamayacağından değerini ciddi oranda kaybedecektir.

Öğrencinin yazılı ve sözlü çalışması yapı olarak değil anlama dayalı bozukluklar açısından incelendiğinde; özellikle sözlü anlatımında gereksiz sözcük kullanımı, anlamca çelişki oluşturan ifadelerin kullanımı, kelimenin yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılması, anlam belirsizliği, mantık ve sıralama yanlışlıkları gibi hususların yaygınlığı anlatım bozukluğu içerdiğini gösteren temel niteliklerdir.

Ö49'un yazılı anlatımında ise gereğinden kısa anlatım üslubu, sözcüklerin ve sözcük gruplarının yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılması, anlam belirsizliği, mantık ve sıralama yanlışlıkları gibi unsurların etkisiyle anlama dayalı anlatım bozukluğu dikkat çekmektedir. Yazılı anlatıma ilişkin izletilen kısa filmde de bazı detayların bağlantısız biçimde sunulması mantık ve sıralama yanlışlıklarının bulunduğunu işaret etmektedir. Öğrencinin yazılı ve sözlü çalışmasından alınan örnek ifadeler aşağıda bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: *“Kız başta yardım edeceğini sandı ama aslında amaç farklıydı onu kullanarak eski haline dönüp onun yerine geçti birilerine güvenmememiz gerektiğini anlatıyordu. Kendi sorumluluklarının yapmayıp başkasına yaptırdı ve yapan kişi onun yerine geçti. yapmadığı sorumlulukları onu geriletti ve bu yüzden tüm sosyal hayatından oldu. “*

Sözlü Anlatım: *“Zaman geçirebilcek bişey olmayacak çünkü herkez aynı ve hani insanlarla mesela ufak bi tartışma bi konuda tartışma yapıyosun hani insanların fikirleri de aynı olcağ için hani dünyada hiç bişey olmamış olcak ilkte hayatı hiç değiştirmez gibi gözükse de aynı şeyler olunca diğer şeyler aksıycağ için yaşamı olumsuz yönde etkiliyo.”*

Nitekim Ö49'un yazılı ve sözlü anlatımında belirtilen düşüncelerin anlamsal bütünlüğü konuşma dilinin etkisi ve anlatım bozukluğu nedeniyle ciddi oranda zedelenmektedir.

4. Örnek-50. Yazılı anlatım

(Ö50)

Tembel olmak çok kötü bir şeydir. Çalışkan olmak tembel olmaktan çok daha iyi bir şey.
Çalışkan olmak daha iyi bir histir. çalışkan olursak yani çalışırsak doktor, hakim, avukat
olabiliriz tembel olursak iyi meslekler seçemeyiz. Tembel olursak kötü mesleklerle
hayat geçirmek zorunda oluruz. iyi olmak için çok çalışkan olmamız gerek.

Ö50'nin yazılı çalışması, ilkokul öğrencisinin kaleme alabileceği anlam düzeyine sahiptir. Oldukça kısa cümlelerden oluşan anlatımın çoğunluğu anlatım bozukluklarına sahiptir. Çoğunlukla konuşma dilindeki cümlelerin ortak niteliği olarak görülen, cümlelerin basitliği, sözcüksel sıradanlık gibi unsurlar Ö50'nin yazılı çalışmasında da dikkat çekmektedir. Ayrıca hiçbir cümle yan cümlelerle genişletilmemiştir. Bu durum da yazmanın, konuşma dilinin etkisinde olduğunu göstermektedir. Ö50'nin yazılı çalışmasından alınan aşağıdaki örnek ifadede gereksiz sözcük kullanımı, anlamca çelişki oluşturan düşüncelerin birlikte kullanımı söz konusudur.

“Çalışkan olmak daha iyi bir histir çalışkan olursak yani çalışırsak doktor, hakim, avukat olabiliriz tembel olursak iyi meslekler seçemeyiz. Tembel olursak kötü mesleklerle hayat geçirmek zorunda oluruz. iyi olmak için çok çalışkan olmamız gerek.”

Zıt anlamlı sözcüklerin cümle içerisindeki sık kullanımı anlamı belirsiz hale getirmektedir. Ayrıca hedeflenen düşünce belirgin şekilde düzenlenmemiştir. Anlam belirsizliğine neden olan bir başka husus ise mantık ve sıralama yanlışlıklardır. Ö50'nin anlatımı, anlatım bozukluğu bakımından iyileştirilmelidir. Ö50'den ilk olarak çalışkanlıktan bahsetmesi sonrasında tembelliğin olumsuz yönlerini ele alması beklenmektedir. Ya da farklı bir yöntemle sunulması, yazılı anlatımda bulunan karmaşık sıralamadan daha anlamlı olacaktır. Bahsedilen tüm çıkarımlar direkt olarak anlatım bozukluğuyla ilintilidir. Ö50'nin yazılı çalışmasının tamamı aşağıda bulunmaktadır.

“Tembel olmak çok kötü bir şeydir. Çalışkan olmak tembel olmaktan çok daha iyi bir şey Çalışkan olmak daha iyi bir histir çalışkan olursak yani çalışırsak doktor, hakim, avukat olabiliriz tembel olursak iyi meslekler seçemeyiz. Tembel olursak kötü meselelerle hayat geçirmek zorunda oluruz. iyi olmak için çok çalışkan olmamız gerek.”

Sonuç olarak Ö50'nin yazılı çalışması anlatım bozuklukları bakımından geliştirilebilir düzeydedir.

5. Örnek-50. Sözlü anlatım

Ö50'nin sözlü anlatımı yine çok kısa cümlelerden meydana getirilmiştir. Her cümlede farklı bir anlam ifade edilirken neredeyse hiçbir cümle yan cümlelerle desteklenmemektedir. Genellikle her cümle aynı anlamı tekrar etmektedir. Özellikle “*öğretmenim, aynı, herkez, mesela*” sözcüklerinin sıklıkla tekrar edilmesi anlatım bozukluğuna neden olmakla birlikte anlaşılabilirliği düşürmektedir. Ayrıca Ö50'nin sözlü anlatım sırasında çoğunlukla anlatımın genel bağlamından koptuğu ve farklı düşünceler belirttiği gözlemlenmektedir. Bu çıkarımları destekleyen ifadeler aşağıda yer verilmektedir.

“Öğretmenim biri ders çalışmak istiy o ama diğ eride ders çalışmak istiy o mesela evde sadece bi tane kitap vardır belki öğretmenim ve ikisi de aynı kitabı okumak istiy odur öğretmenim şey ama böyle farklı düşüncelerimiz olsaydı yani farklı olsaydık öğretmenim mesela biri farklı kitabı oku okumak isteyebilirdi belki ya da öğretmenim mesela biri resim çizmek istiy o resim defterinde sadece bi kağıt kalmış ya boyalar da var öğretmenim öğretmenim resmi bitircez öğretmenim mesela öğretmenim fikirlerini söyliyemezdi herkez aynı düşün aynı olcağ için öğretmenim her şey aynı olurdu. Hani düşüncelerimizi bilirdik öğretmenim mesela herkez bilirdi önemli şeylerimiz olmazdı.”

Ö50'nin yukarıdaki ifadesinde “*ders çalışmak, kitap okumak, resim çizmek, boya kalemleri, kişinin düşüncesinden herkesin haberdar olması*” kavramları hakkında düşüncelerini bildirirken her konuya ani biçimde giriş yapmaktadır. Neredeyse hiçbir düşüncesini sonuçlandırmamakla birlikte yan cümlelerle de genişletmemektedir. Ayrıca yukarıdaki çoğu sözcük yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılmaktadır. Dolayısıyla Ö50'nin sözlü anlatımında gereksiz sözcük kullanımı, kelimenin yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılması, anlam belirsizliği, mantık ve sıralama yanlışlıkları gibi hususların yaygınlığı anlatım bozukluğu içerdiğini gösteren temel niteliklerdir. Ö50'nin sözlü anlatımının diğ er bölümü aşağıda bulunmaktadır.

“Öğretmenim çünkü herkezin yaşam şekli aynı olcağ için yani herkezin farklı bişey yapcağ yani pek zor olurdu. Pek zevkli olmazdı. Öğretmenim mesela bi sırrımız var öğretmenim yani onu yani herkez bilirdi öğretmenim söyleyemezdik yani söylesek de bi anlam kalmazdı öğretmenim herkez bildiğ i için. Öğretmenim kötü olurdu

bence. Öğretmenim belki herkez aynı mesleği isterdi ya da öğretmenim kötü bişey olurdu öğretmenim mesela herkez avukat olmak istiyio ama öğretmenim biz hasta olduğumuzda doktora ihtiyacımız olurdu öğretmenim o yüzden iyi olmazdı. Mesela biri doktor ol oldu ya öğretmenim herkez doktor olmak istiyodu isterdi yani öğretmenim ama mesela çöpçü olmazdı yani buralar hiç temiz olmazdı o zaman. Öğretmenim öğretmen olmasa da hiç bişey öğrenemezdik zaten.”

Sonuç olarak Ö50'nin sözlü anlatımında yaygın biçimde anlatım bozukluğu gözlemlenmektedir.

6. Örnek-50. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım bozukluğu bakımından karşılaştırılması

Ö50'nin yazılı ve sözlü anlatımında yaygın şekilde anlatım bozukluğu bulunmaktadır. Anlama dayalı anlatım bozukluklarının her iki anlatımda da yaygın bir biçimde bulunması, hedeflenen düşüncenin iletilmesine engel olmaktadır. Özellikle sözlü anlatımda kullanılan cümlelerin gerektiğinden daha kısa şekilde düzenlenmesi anlamı belirsiz hale getirmekle birlikte düşüncenin yinelenmesi olayı, hedeflenen düşüncüyü bulanıklaştırmaktadır. Yine sözlü anlatımda sözdizimsel parçalanmışlık niteliği ile sözcüklerin yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanımı neticesinde anlam tamamen kaybolmaktadır. Bu durumlar da konuşmadaki anlatım bozukluğunun bir hayli yaygın olduğunu göstermektedir.

Öğrencinin yazılı çalışmasında ise olabildiğince kısa ve anlaşılmaz bir üslup yer almaktadır. Ö50'nin konuştuğu dildeki kelimenin yazı dilinde standart bir karşılığını kullanmaması ve yazı diline ait kuralları es geçmesi önemli bir sorun olarak görülmektedir. Yazılı anlatımda cümle kurma yetkinliğinin yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Çünkü öğrencinin anlatımında yer alan ifadelerin yan cümlelerle genişletilmemesi, çoğu ifade de kullanılan sözcüklerin doğru ve yerinde kullanılmaması, yazılı çalışmanın sözlü anlatımla büyük oranda örtüşüyor olması cümle kurmadaki eksikliklerin göstergesi konumundadır. Ö50'nin aşağıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere yazı diline özgü kuralları konuşma dilinin etkisiyle yok saymakta ve bu da yazılı anlatımın niteliğini düşürmektedir.

Ö50'nin sözlü anlatımının çok kısa, kesik ve kopuk ifadelerden oluşması, yazılı anlatımının ise konuşma diliyle büyük oranda örtüşmesi sonucu; Ö50'nin özellikle konuşma becerisindeki gelişim üzerinde durulması gerektiğini göstermektedir. Çünkü iyi

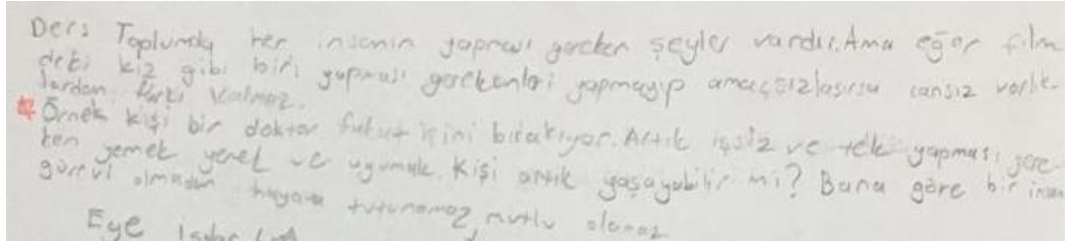
konuşma becerisi beraberinde iyi yazmayı getirecektir. Öğrencinin yazılı ve sözlü çalışmasından alınan örnek ifadeler aşağıda bulunmaktadır. Ö50'nin yazılı ve sözlü anlatımına dair bahsedilen tüm anlamsal sorunlar, anlatım bozukluğunun yaygın biçimde görülmesinden kaynaklanmaktadır. Sonuçta Ö50'nin her iki anlatımının da anlatım bozukluğundan arındırılmaya ihtiyacı vardır.

Yazılı Anlatım: “Tembel olmak çok kötü bir şeydir. Çalışkan olmak tembel olmaktan çok daha iyi bir şey Çalışkan olmak daha iyi bir histir çalışkan olursak yani çalışırsak doktor, hakim, avukat olabiliriz tembel olursak iyi meslekler seçemeyiz. Tembel olursak kötü meselelerle hayat geçirmek zorunda oluruz. iyi olmak için çok çalışkan olmamız gerek.”

Sözlü Anlatım: “Öğretmenim böyle nası desem öğretmenim hiç böyle zevk olmazdı acayip sıkıcı olurdu ondan sora kötü olurdu öğretmenim herkezin fikri aynı olurdu öğretmenim yani me mesela benle bi arkadaşımın fikri aynı olsa öğretmenim mesela futbolda ben kaleci olmak istiyorum öğretmenim o da kaleci olmak istiyo aynı fikirlerimiz aynı öğretmenim ama onun ya da benim ya da arkadaşımın fikri farklı olsaydı öğretmenim şey o zaman daha güzel olurdu yani zevkli olurdu sonna başka bişey bulamadım öğretmenim.”

7. Örnek-51. Yazılı anlatım

(Ö51)

Ö51'in yazılı çalışmasında, izletilen kısa filmdeki detaylar düşünce aralarında bağlantısız biçimde anlatılmaktadır. Bu detay ve kısa filmin yol açtığı düşünceler “filmdeki kız, buna göre” ifadeleriyle bildirilmek istenmektedir. Ancak durumun yalnızca kullanılan kelimelerle anlatılması olanaksızdır. Daha da kötüsü kullanılan bu ifadeler anlatımı bozmakta ve anlama dayalı sorunlara yol açmaktadır. Anlamı değiştiren ya da farklı anlaşılmaya sebep olan bozukluklar çoğunlukla dil bilgisi kurallarının ihlal edilmesinden kaynaklanmaktadır. Yazılı çalışmaya başlarken “ders” diyerek açıklanan düşünceler tam manasıyla anlaşılammamaktadır. Kısa film

sonucunda elde edilen bilgi birikimi, oluşturduğu düşünceler kesinlikle plansız ve amaçsız biçimde sunulmaktadır. Ö51'in kullanmış olduğu kelimelerin çoğunluğu yanlış yerde ve yanlış anlamdadır. Kurulan cümleler hatta kelimeler dahi genişletilmeden, açıklanmadan bırakılmıştır. Bahsedilen tüm etkenler anlatım bozukluğu temellidir. Bu nedenle Ö51'in yazılı çalışması, anlatım bozukluğu bakımından geliştirilebilir düzeyde olduğu söylenmektedir.

Ö51'in yazılı çalışmasında bulunan düşünceler daha fazla genişletilmeli ve asıl anlatılmak istenenler çerçevesinde doğru ve yerinde sözcük seçimiyle yeterli anlatım gerçekleştirilmelidir. Metin parçası olarak adlandırılabilir çalışmada cümleler konuşma dilinin etkisiyle kurulmuştur. Aşağıdaki ifadeler tam anlamıyla konuşma dilini yansıtmaktadır.

“Örnek kişi bir doktor fakat işini bırakıyor. Artık işsiz ve tek yapması gereken yemek yemek ve uyumak. Kişi artık yaşayabilir mi? Buna göre bir insan görevi olmadan hayata tutunamaz, mutlu olamaz”

Aşağıda Ö51'in yazılı çalışmasının tamamı bulunmaktadır.

“Ders: Toplumda her insanın yapması gereken şeyler vardır. Ama eğer filmdeki kız gibi biri yapması gerekenleri yapmayıp amaçsızlaşırsa cansız varlıklardan farkı kalmaz. Örnek kişi bir doktor fakat işini bırakıyor. Artık işsiz ve tek yapması gereken yemek yemek ve uyumak. Kişi artık yaşayabilir mi? Buna göre bir insan görevi olmadan hayata tutunamaz, mutlu olamaz”

8. Örnek-51. Sözlü anlatım

Ö51'in sözlü anlatımında, anlatım bozuklukları yaygın biçimde gözlemlenmektedir. Ö51'in aşağıdaki ifadeleri akış boyunca tekrar edilmektedir. Aynen tekrar edilen ya da birbirine çok yakın anlam taşıyan ifadelerin birleştirilmesi anlatımı daha etkili hale getirmekle beraber belirsizlikten kurtaracaktır.

“Herkez aynı zamanda aynı şeyi mi yapçak yani hocam sıkıcı olurdu herşey yani mesela bazıları aynı şeyi yapmak istemeyebilir mesela yani ya herkezin uğraşları farklıdır yani dediğim gibi işte sıkıcı renksiz yani yani hocam aslında söyleyebilirim de şey yapınca aklıma gelmiyo pek.”

“Mesela hocam herkez aynı şeyden yani aynı başarıda olsaydı mesela işte mesela şimdi sınavda biri birinci oldu biri sonuncu oldu arada fark kalmazdı mesela

şey yok hepsi aynı olurdu ya farklılık olmazdı. Mutlaka bazı kişiler işte ben daha iyi yapabilirim yani hırs falan öyle kargaşa.”

Ö51’in yukarıdaki konuşma parçası tek bir anlam ifade etmemektedir. Anlatımda herkesin başarı düzeyinin aynı olması durumunda hırsı arttırmasıyla birlikte kargaşa oluşturacağı savunulmaktadır. Mantıken bakıldığında herkesin başarı düzeyinin aynı olması rekabeti ve hırsı meydana getirmez. Gayet sistematik şekilde herkesin eşit olması hâlinde kimse kimsenin başarısıyla ilgilenmez, sonucu çıkarılmaktadır. Ancak Ö51, tam tersini savunmaktadır. Hem “*aynı başarıda olsaydı*” hem de “*biri birinci biri sonuncu oldu*” ifadelerini sıralı biçimde kullanması; Ö51’in düşünsel çelişkilerini yansıtmaktadır. Bahsedilen durum sözcüklerin yanlış anlamda ve yanlış yerde kullanılması, anlam belirsizliği, mantık ve sıralama yanlışlıkları gibi anlatım bozukluklarından kaynaklanmaktadır. Ö51’in konuşmasının diğer kısmı aşağıda bulunmaktadır. Kelimelerin yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılması ve anlamın belirsizliği anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Ö51, mutlaka anlatım bozuklukları konusunda geliştirilmelidir.

“Ya işte hocam sıkıcı bi hayat geliyo. Yani plana göre değişebilir böyle olduğu zaman daha iyi olabilirdi mesela normaline göre yani böyle diyince de aklıma pek bişey gelmedi ama.”

9. Örnek-51. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım bozukluğu bakımından karşılaştırılması

Ö51’in yazılı ve sözlü anlatımı, anlatım bozukluğu bakımından incelendiğinde her iki anlatımın da anlama dayalı sorunlar içerdiği gözlemlenmektedir. Özellikle sözlü anlatımda yer alan çok kısa, kesik ve kopuk ifadeler, anlamın belirsizleşmesine neden olmaktadır. Ayrıca kelimeleri yanlış anlamda kullanmak ya da anlamca benzer bazı sözcüklerin karıştırılması da anlatım bozukluğuna sebep olmuştur. Genellikle konuşmada yer alan bir cümleden birden fazla anlam çıkarılmaktadır. Dolayısıyla o cümlede anlatım bozukluğu var denilebilmektedir. Anlatım bozukluğunun yaygın biçimde gözlemlenmesi, anlatımın plansız ve amaçsız biçimde düzenlendiğini işaret etmektedir.

Ö51’in yazılı anlatımında yer alan düşünceler ise konuşma diliyle kaleme alınmıştır. Bu durum anlamın belirsiz olmasına ve çelişkili ifadelerin kullanılmasına neden olmuştur. Çünkü çoğu zaman konuşma dilinin zihinde tasarlama sürecinin

hızlı ve kısa biçimde gerçekleşmesi, anlatım bozukluğunu da beraberinde getirmektedir. Aynı üslubun yazı diline aktarılması ciddi boyutta, anlama dayalı anlatım bozukluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazı dilinde konuşma diline oranla daha az destek unsur bulunmaktadır. Bu sebeple yazılı çalışmalarda zihinde tasarlama sürecinin ciddi bir özenle geçirilmesi, anlatım bozukluğunu da en aza indirgeyecektir.

Yazılı Anlatım: “Ders: Toplumda her insanın yapması gereken şeyler vardır. Ama eğer filmdeki kız gibi biri yapması gerekenleri yapmayıp amaçsızlaşırsa cansız varlıklardan farkı kalmaz. Örnek kişi bir doktor fakat işini bırakıyor. Artık işsiz ve tek yapması gereken yemek yemek ve uyumak. Kişi artık yaşayabilir mi? Buna göre bir insan görevi olmadan hayata tutunamaz, mutlu olamaz”

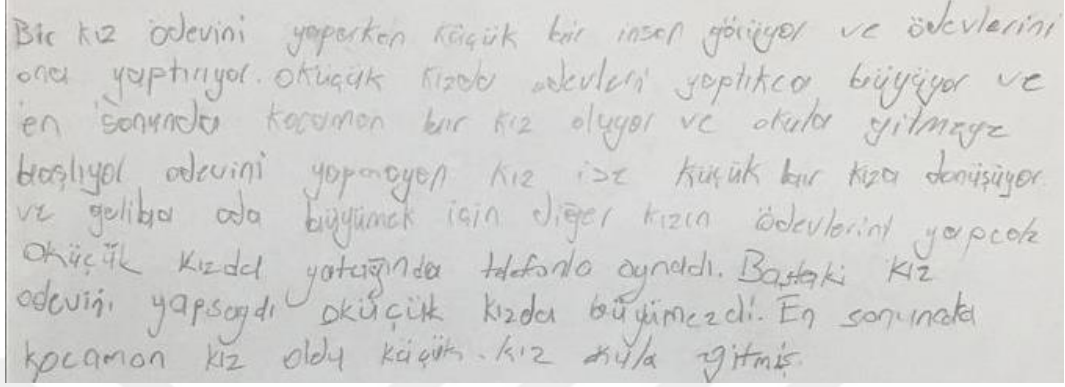
Sözlü Anlatım: “Herkez aynı zamanda aynı şeyi mi yapçak yani hocam sıkıcı olurdu herşey yani mesela bazıları aynı şeyi yapmak istemeyebilir mesela yani ya herkezin uğraşları farklıdır yani dediğim gibi işte sıkıcı renksiz yani yani hocam aslında söyleyebilirim de şey yapınca aklıma gelmiyo pek. Mesela hocam herkez aynı şeyden yani aynı başarıda olsaydı mesela işte mesela şimdi sınavda biri birinci oldu biri sonuncu oldu arada fark kalmazdı mesela şey yok hepsi aynı olurdu ya farklılık olmazdı. Mutlaka bazı kişiler işte ben daha iyi yapabilirim yani hırs falan öyle kargaşa.”

Ö51’in yazılı ve sözlü anlatımında yer alan tüm anlamsal sorunlar, anlatım bozukluğunun yaygın biçimde görülmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Ö51’in her iki anlatımının da anlatım bozukluğundan arındırılmaya ihtiyacı vardır.

S. Kelime Tekrarı

1. Örnek-52. Yazılı anlatım

(Ö52)

Bir kız ödevini yaparken küçük bir insan görüyor ve ödevlerini ona yaptırıyor. Küçük kızda ödevleri yaptıktan büyüyor ve en sonunda kocaman bir kız oluyor ve okula gitmeye başlıyor. Ödevini yapmayan kız ise küçük bir kıza dönüşüyor ve gelirdi ona büyümek için diğer kızın ödevlerini yapacak. Küçük kızda yatarken telefonu oynadı. Başdaki kız ödevini yapmıştı. Küçük kızda büyümüş. En sonunda kocaman kız oldu küçük kız okula gitmiş.

Ö52'nin yazılı çalışmasında yer alan düşünceler bildirilirken birçok kelime sıkça tekrar edilmiştir. Genellikle öğrencilerin hem yazılı hem de sözlü anlatımlarında sözcüklerin sık tekrar edilmesi durumu yaygın biçimde gözlemlenmektedir. Ö52'nin anlatımında bulunan “ödev, küçük kız, kız” sözcükleri akış boyunca anlamsız biçimde tekrar edilmektedir. Tekrar edilen sözcüklerin cümle içerisindeki kullanımının da işlevsel ve anlamlı olmaması anlatımı, sıkıcı ve anlaşılabilir hale getirmektedir. Düşünceler kendi dâhilinde karmaşık biçimde düzenlenmiştir. Yazılı anlatımda aynı kelimenin tekrarı yerine aynı anlama gelen eş veya yakın anlamlı sözcüklerin kullanımı söz dağarcığının zenginliğini gösterecektir. Ö52'nin öncelikle yazma amacını belirlemesi gerekmektedir. Çünkü yazının içeriği, anlatım biçimi, kullanılacak kelimeler vb. her zaman amaca göre şekillenecektir. Ö52'nin yazılı çalışmasında bulunan kelime tekrarları, anlamda belirsizlik, hedeflenen düşüncenin olmaması gibi unsurlar anlatım bozukluğu temellidir. Esasen bu durum anlama becerilerinin geliştirilmesi gerektiğinin göstergesi konumundadır. Çünkü iyi yazmanın ilk koşulu bilgi birikimidir. Bilgi olmadan düşünce olmaz, düşünce olmadan da yazılı anlatım gerçekleştirilemez. Ö52'nin anlama becerilerinin geliştirilmesi doğrultusunda yazı dilinin de iyi konuma geleceği düşünülmektedir.

Ö52'nin yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır.

“Bir kız ödevini yaparken küçük bir insan görüyor ve ödevlerini ona yaptırıyor. Küçük kızda ödevleri yaptıktan büyüyor ve en sonunda kocaman bir kız oluyor ve okula gitmeye başlıyor. Ödevini yapmayan kız ise küçük bir kıza dönüşüyor ve gelirdi ona büyümek için diğer kızın ödevlerini yapacak. Küçük kızda yatarken telefonu oynadı. Başdaki kız ödevini yapmıştı. Küçük kızda büyümüş. En sonunda kocaman kız oldu küçük kız okula gitmiş.”

ve galiba oda büyümek için diğer kızın ödevlerini yapcak oküçük kızda yatağında telefonla oynadı. Baştaki kız ödevini yapsaydı. Oküçük kızda büyümezdi. En sonunda kocaman kız oldu küçük kız okula gitmiş”

Ö52’nin yazılı anlatımında bulunan sözcüklerin tekrar edilmemesi anlatımı biraz daha anlaşılır konuma getirmeye fayda sağlayacaktır.

2. Örnek-52. Sözlü anlatım

Ö52’nin sözlü anlatımında sıklıkla aynı kelimelerin tekrar edilmesi anlatımın etkileyciliğini, inandırıcılığını ve anlaşılabilirliğini azaltmaktadır. Özellikle “herkez, aynı, bişeyler, yani, çünkü, farklı” sözcüklerinin defalarca yinelenmesi anlatım bozukluğunun habercisidir. Sözü geçen kelimeler yerine aynı anlama gelen farklı kelimelerin kullanımı anlatımı pürüzsüz hale getirebilmekte bir adım niteliğindedir. Anlatımda kullanılan farklı ifadelerin söz varlığı ve kelime hazinesi hakkında bilgi verdiği unutulmamalıdır. Bilgi birikiminin aktarımı olan anlatımın, Türkçenin ölçünlülük esasıyla düzenlenmesi önem arz etmektedir. Aynı görevde ve aynı anlamda bulunan kelimelerin sürekli tekrar edilmesi gereksizdir. Bu sözcüklerin değiştirilmesi ya da çıkarılması anlamda daralmaya yol açmayacağı gibi anlatımı rahatlatacaktır. Aynı görevi yerine getiren kelime ya da ekin bulunması anlatımda fazlalığa yok açmakla birlikte duruluğu olumsuz yönde etkileyecektir. Ö52’nin bahsedilen çıkarımları kapsayan ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Herkezin yaşantısı aynı olurdu yani. Herkez aynı şey yaşadığı için hocam kimse farklı bişeyler düşünmezdi yani bilmiyorum ki yani kimsenin farkı olmazdı herkez aynı mesleği falan yapardı. Başka yani herkez aynı şeyi yapardı kimsenin farkı olmazdı herkez birbirine benzerdi. Başka kimsenin bi kendine özel bişeyi kalmaz özelliği herkez yani bi kişiye herkez bir yani hocam. Yani herkez yani ne biliyim hocam herkez aynı telefonu her şey herkez aynı şeyi beğenirdi yani herkez aynı şeyi isterdi öyle işte. Herkezin kafa yapısı aynı çünkü herkez aynı şeyi istiyo her şey aynı çünkü.”

Aşağıda bulunan ifadede aynı anlamın yinelenmesi durumunun anlatım bozukluğuna yol açtığı görülmektedir. Ö52’nin sıklıkla kelime hazinesine yönelik etkinlik ve uygulamalara katılması problemin çözümüne dair en yakın adım sayılmaktadır.

“Aynı şeyleri yaptıkları için herkez aynı yani şimdi mesela birileri basketbol oynuyo onun farklı ihtiyaçları oluyo bazıları futbol oynuyo onun da farklı ihtiyaçları oluyo ama o zaman herkez basketbol oynasa herkez basketbol ihtiyaçları olurdu yani.”

3. Örnek-52. Yazılı ve sözlü anlatımın kelime tekrarı bakımından karşılaştırılması

Ö52’nin yazılı ve sözlü anlatımında aynı görev ve anlama gelen sözcükleri sürekli yinelemesi durumu yaygın biçimde gözlemlenmektedir. Bu durum, anlatımın amaçsız ve plansız şekilde düzenlenmiş olmasına bağlanmaktadır. Bu çıkarımın sebebi ise doğal olarak anlatımda hedeflenen düşüncenin belirsizliği ve tekrar edilen sözcüklerdir. Zira anlam belirsizliği ve kelimelerin işlevsel biçimde kullanılmaması neticesinde anlatım bozukluğu ortaya çıkmaktadır. Anlatım bozukluğu olan hiçbir ifade Türkçenin dil kurallarına uygunluk taşımaz. Anlatımın inandırıcılık, etkileycilik, duruluk, akıcılık gibi özelliklerinin kaybolmasına neden olmaktadır. Ö52’nin yazılı ve sözlü anlatımı, üst üste çok defa tekrar edilen kelimeler nedeniyle anlamını yitirmiştir. Bahsedilenlerin tümü Ö52’nin iki anlatım türünde ifade ettikleri için de geçerli görülmektedir. Ancak öğrencinin yazılı anlatımının, konuşmasına göre daha yetersiz biçimde düzenlendiği gözler önündedir. Ö52’nin yazılı çalışmasında yer verdiği ifadeler kısa filmde izler taşımakla birlikte anlamsız biçimde tekrar edilen düşünce ve sözcüklerden oluşmaktadır.

Ö52’nin yazılı ve sözlü anlatımından alınan örnek ifadeler aşağıdadır.

Yazılı Anlatım: *“Bir kız ödevini yaparken küçük bir insan görüyor ve ödevlerini ona yaptırıyor.oküçük kızda ödevlern yaptıkça büyüyor ve en sonunda kocaman bir kız oluyor ve okula gitmeye başlıyor ödevini yapmayan kız ise küçük bir kıza dönüşüyor ve galiba oda büyümek için diğer kızın ödevlerini yapcak oküçük kızda yatağında telefonla oynadı. Baştaki kız ödevini yapsaydı. Oküçük kızda büyümeydi. En sonunda kocaman kız oldu küçük kız okula gitmiş”*

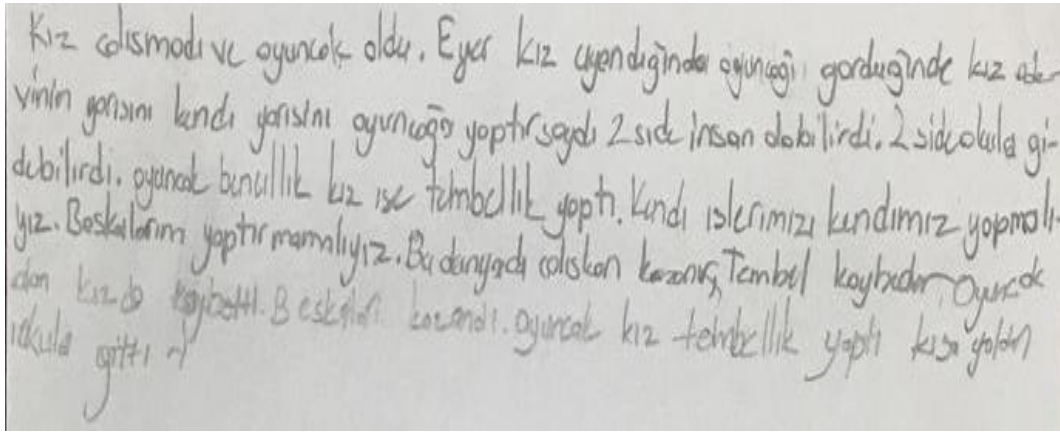
Sözlü Anlatım: *“Herkezin yaşantısı aynı olurdu yani. Herkez aynı şey yaşadığı için hocam kimse farklı bişeyler düşünmezdi yani bilmiyorum ki yani kimsenin farkı olmazdı herkez aynı mesleği falan yapardı. Başka yani herkez aynı şeyi yapardı kimsenin farkı olmazdı herkez birbirine benzerdi. Başka kimsenin bi kendine özel bişeyi kalmaz özelliği herkez yani bi kişiye herkez bir yani hocam. Yani herkez yani ne biliyim hocam herkez aynı telefonu her şey herkez aynı şeyi beğenirdi yani herkez*

aynı şeyi isterdi öyle işte. Herkezin kafa yapısı aynı çünkü herkez aynı şeyi istiyo her şey aynı çünkü.”

Ö52’nin uzun şekilde ifade ettikleri iki ya da üç cümlede toparlanabilecek düzeydedir. Yalnızca kelime tekrarı değil aynı anlamın akış boyunca yinelenmesi de anlatımı ciddi oranda zedelemektedir. Kelime tekrarı yapma, sözlü anlatımın söyleyişten ileri gelen özelliklerinden dolayı beklenen bir durum olmasına karşın yazılı anlatımda kesinlikle özen gösterilmesi gereken bir husustur.

4. Örnek-53. Yazılı anlatım

(Ö53)

Ö53’ün yazılı çalışması oldukça kısa bulunmaktadır. Bu kısa anlatım içerisinde “kız, tembellik, oyuncak, ödev” kelimeleri yaygın biçimde tekrar edilmektedir. Anlatımda kelime tekrarlarından ziyade yazı dili hususunda ciddi oranda eksiklikler bulunmaktadır. Ö53’ün ortaokul düzeyindeyken aşağıdaki metni kaleme almış olması yazı diline ait standart kullanıma aykırı bulunmaktadır. Aynı zamanda kısa film izletilen öğrencinin filmdeki olay ve durumları tam manasıyla kavramamış olduğu da gözler önündedir. Zaten anlama becerisinin gelişmişliği doğru orantıda anlatma becerilerini etkilemektedir. Kısacası anlatımda kelime tekrarları bakımından iyileştirilmeler yapılırsa dahi düşüncelerin aktarılması ve kelimelerin kullanımı bakımından çok fazla eksiklik bulunmaktadır. Aynı anlam ve görevdeki kelimelerin bir arada kullanılması çelişkili ifadelerle de sebep olmuştur. Ö53’ün özellikle aşağıdaki ifadesinin tutarsızlığı anlamın belirsizliğine neden olmuştur.

“Tembel kaybeder. Oyuncak olan kızda kaybetti. Beskaları kazandı. oyuncak kız tembellik yaptı kısa yoldan okula gitti.”

Yukarıdaki ifadede öncelikle kızın tembellik yapıp ödevlerini oyuncağa yaptırmamasından bahsedilmiştir. Ardından oyuncağın da tembellik yapıp kısa yoldan okula gittiği belirtilmektedir. “*Beskaları kazandı*” ifadesinin de genişletilmeden tek cümle biçiminde verilmesi anlatımı son derece olumsuz yönde etkilemiştir. Şekil ve yapı anlamında da birçok noksanlığa sahip olan anlatımdaki hatalı kullanımlar da anlatımın içeriğini etkilemiştir.

“Kız çalışmadı ve oyuncak oldu. Eyer kız uyandığında oyuncağı gorduğında kız ödevinin yarısını kendi yarısını oyuncağa yaptırsaydı 2side insan olabilirdi. 2side okula gidebilirdi. oyuncak bencillik kız ise tembellik yaptı. kendi ıslarımızı kendimiz yapmalıyız. Baskalarına yaptırmamalıyız. Bu dünyada çalışkan kazanır, Tembel kaybeder. Oyuncak olan kızda kaybetti. Beskaları kazandı. oyuncak kız tembellik yaptı kısa yoldan okula gitti.”

Sonuç olarak; Ö53’ün yazı dili kapsamında mutlaka geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

5. Örnek-53. Sözlü anlatım

Ö53’ün sözlü anlatımında sıklıkla aynı kelimelerin tekrar edilmesi anlatımın etkileyiciliğini, inandırıcılığını ve anlaşılabilirliğini ciddi oranda azaltmıştır. Özellikle “*herkez, aynı, bişey, yani, çünkü, korkunç*” sözcüklerinin defalarca yinelenmesi anlatım bozukluğuna neden olmuştur. Tekrar edilen kelimeler yerine aynı anlama gelen farklı sözcüklerin seçimi anlatımı pürüzsüz hale getirecektir. Anlatımda kullanılan farklı ifadelerin söz varlığı ve kelime hazinesi hakkında bilgi verdiği unutulmamalıdır. Ayrıca Ö53’ün bazı sözcükleri yanlış yerde ve yanlış anlamda kullandığı gözlemlenmektedir. Aşağıdaki ifadesinde kelimelerin uygun kullanımına aykırılık tespit edilmektedir. Tek bir cümlede ifade edilebilecek yargı, kelimelerin yanlış yerde ve yanlış anlamda kullanılması dolayısıyla gereksiz biçimde uzamıştır.

“Yani öğretmenim bence kötü bişeyler olurdu yani mesela korkunç olurdu yani nası desem garip olurdu yani bilemedim ama şimdi de çok korkunç olması şey yani hırsız var mesela diyelimki bi hırsız varsa herkez hırsız olur bizde hırsız oluruz yani ben istemem mesela başka yani bazı insanlarda istemez çünkü kötü bişey nası olacak o zaman işte korkunç olur hani öğretmenim.”

Ö53’ün bahsedilen çıkarımları destekleyen diğer ifadeleri de aşağıda yer almaktadır.

“Herkezin aynı şeyi yapması sürekli kopya gibi bişey olur sevmezdim ben yani kötü olurdu olumlu bi yanı yok öğretmenim korkunç yani olurdu işte garip olurdu sürekli hepimiz aynı bişeyi yapsak saçma olur çünkü acıktık diyelimki kim yemek yapçak saçma olurdu başka yani aklıma gelmiyo kimse mutlu olmazdı belki hiç gülmezdi bi bakıma sıkıcı olurdu yani mesela oyun eğlence olmaz gezmek olmaz buda çok kötü olur nası olacak yani çünkü ama belki benim bilemediğim iyi yanı olur arkadaşlarım bilir bana kötü geliyo yani biz yemek yapamazdık yani öğretmenim her gün aç kalırdık mesela herkez hep yani aynı bişeyi yapsa karnımızı doyuran olmazdı karmaşıklık olurdu öğretmenim bana hep olumsuz geliyor korkunç geldi öyle.”

6. Örnek-53. Yazılı ve sözlü anlatımın kelime tekrarı bakımından karşılaştırılması

Ö53’ün yazılı ve sözlü anlatımı kullanılan kelimelerin tekrarı bakımından karşılaştırıldığında her iki anlatımın da geliştirilmesi gerekliliği açığa çıkmaktadır. Ö53, yazılı anlatımını oldukça kısa biçimde konuşma dilinin etkisiyle oluşturmuştur. İki anlatımda da kelime ve kelime grupları çok defa üst üste yinelenmektedir. Sadece kelime tekrarı değil belirtilen düşünceler de sıklıkla tekrar edilmektedir.

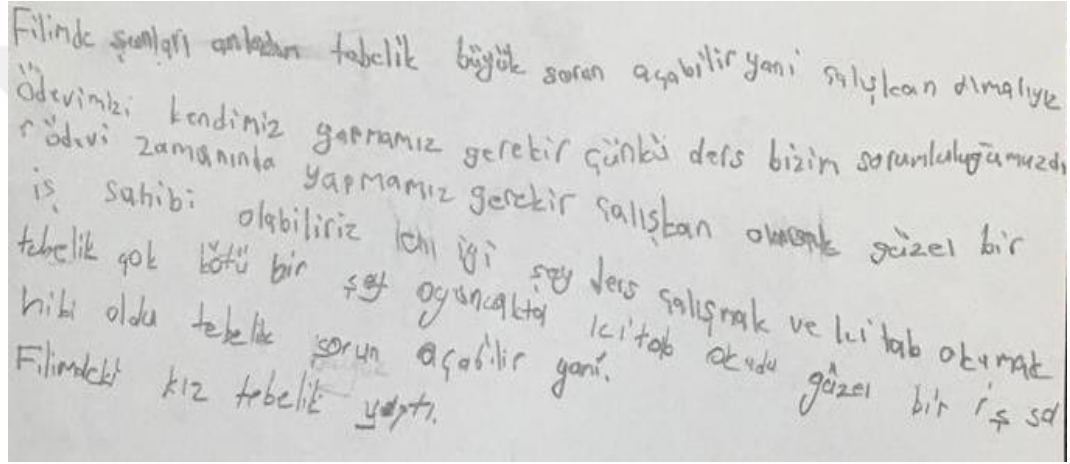
Ö53’ün yazılı çalışması yalnızca belirli kelimeler yan yana getirilerek amaçsız ve plansız biçimde düzenlenmiştir. Yazılı anlatımda iki unsurun da eksikliği karşımıza anlatım bozukluğu, sözcük tekrarı, anlam yinelenmesi olarak çıkmaktadır. Ö53’ün düşünceleri kısa filmle karmaşık hale getirilerek oluşturulmuştur. Sözlü anlatımda ise aynı anlamı içeren cümleler, sözcükler tekrar edilmektedir. Anlatımda kullanılan farklı ifadelerin söz varlığı ve kelime hazinesi hakkında bilgi verdiği unutulmamalıdır. Ayrıca Ö53’ün bazı sözcükleri yanlış yerde ve yanlış anlamda kullandığı gözlemlenmektedir. Aşağıda Ö53’ün hem yazılı ve de sözlü anlatımında bulunan ifadeler gösterilmektedir.

Yazılı Anlatım: *“Kız çalışmadı ve oyuncak oldu. Eyer kız uyandığında oyuncağı gorduğında kız ödevinin yarısını kendi yarısını oyuncağa yaptırsaydı 2side insan olabilirdi. 2side okula gidebilirdi. oyuncak bencillik kız ise tembellik yaptı. kendi ıslarımızı kendimiz yapmalıyız. Baskalarına yaptırmamalıyız. Bu dünyada çalışkan kazanır, Tembel kaybeder. Oyuncak olan kızda kaybetti. Beskalari kazandı. oyuncak kız tembellik yaptı kısa yoldan okula gitti.”*

Sözlü Anlatım: “Herkezin aynı şeyi yapması sürekli kopya gibi bişey olur sevmezdim ben yani kötü olurdu olumlu bi yani yok öğretmenim korkunç yani olurdu işte garip olurdu sürekli hepimiz aynı bişeyi yapsak saçma olur çünkü acıktık diyelimki kim yemek yapacak saçma olurdu başka yani aklıma gelmiyo kimse mutlu olmazdı belki hiç gülmezdi bi bakıma sıkıcı olurdu yani mesela oyun eğlence olmaz gezmek olmaz buda çok kötü olur nası olacak yani çünkü ama belki benim bilemediğim iyi yanı olur arkadaşlarım bilir bana kötü geliyo yani...”

7. Örnek-54. Yazılı anlatım

(Ö54)

Ö54'ün yazılı anlatımı yapı ve içerik bakımından türlü sorunlara sahiptir. İçerikte sıklıkla yinelenen “tebelik, güzel bir iş sahibi, kitab okumak, çalışkan” kavramları bulundukları cümlede belirli bir mantıksal sıralamayla anlatılmamaktadır. Özellikle konuşma dilinin hakimiyeti dikkat çekmektedir ki buna bağlı olarak aynı anlamı ifade eden cümlelerin de yaygın biçimde tekrar edildiği görülmektedir. Konuşma diline özgü olan bu özelliğin yazı dilindeki karşılığı anlatımı güçlendirme amacıyla aynı anlama gelen sözcük ya da sözcük gruplarının anlatıma doğru ve uygun biçimde eklenmesidir. Bu yöntem de söz varlığının zenginliğiyle karşılanmaktadır. Aynı görevde ve aynı anlamda kullanılan sözcüklerin akışta sürekli tekrar edilmesi anlatımı gereksiz biçimde uzatmaktadır. Dolayısıyla artık anlatımda hedeflenen düşünce anlamını yitirmiş olacaktır. Ö54'ün yazılı çalışması yalnızca belirli kelimeler yan yana getirilerek oluşturulmuş görüntüsü çizmektedir. Bu görüntüye sebep olan temel nitelikler amaç ve plandır. Yazılı anlatımda iki unsurun da eksikliği karşımıza anlatım bozukluğu olarak çıkmaktadır.

“Filimde şunları anladım tebelik büyük sorun açabilir yani çalışkan olmalıyız ödevimizi kendimiz yapmamız gerekir çünkü ders bizim sorumluluğumuzdur ödevi zamanında yapmamız gerekir çalışkan olursak güzel bir iş sahibi olabiliriz en iyi şey ders çalışmak ve kitab okumak tebelik çok kötü bir şey oyuncakta kitab okudu güzel bir iş sahibi oldu tebelik sorun açabilir yani. Filmdeki kız tebelik yaptı.”

Ö54’ün yazılı anlatımından alınan aşağıdaki ifadelerinde, tembelliğin büyük sorunlara yol açabileceği düşüncesi birçok kez yinelenmiştir.

“tebelik büyük sorun açabilir yani çalışkan olmalıyız.”

“tebelik çok kötü bir şey oyuncakta kitab okudu”

“tebelik sorun açabilir yani. Filmdeki kız tebelik yaptı.”

Yukarıdaki düşünce sadece tekrar edilmekte ve herhangi bir yan cümleyle bağlantılı ve tutarlı şekilde genişletilmemektedir. Okuyucunun anlatımdan belirli bir çıkarım yapması pek mümkün değildir.

8. Örnek-54. Sözlü anlatım

Genellikle sözlü anlatım çerçevesinde ele alınan düşüncenin farklı kelimelerle ifade edilmek istenmesi durumu gözlemlenmektedir. Ö54, sözlü anlatımında sıklıkla *“herkez, aynı, herşey, karışır”* gibi sözcükleri tekrar etmektedir. Ancak diğer öğrencilerin sözlü anlatımında olduğu gibi çok defa üst üste, anlatıma yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu durum da anlatımı olumsuz şekilde etkilemiştir. Ö54’ün kelime tekrarı dışında anlama dayalı başka hataları bulunmaktadır. Aynı anlama gelen cümlelerin tekrarı, anlam belirsizliği, düşünceleri sonuçlandıramama, ara sözlerin sıklıkla kullanılması gibi anlatım bozuklukları anlatımı basit hale getirmektedir.

Ö54, sözlü anlatımının başlangıcında tüm dünyadaki insanların aynı görünmesiyle ilgili düşüncelerini paylaşmaktadır. Yani soruyu yanlış anlamakta ve buna yönelik bir yanıt vermektedir. Aşağıda bulunan kısım sorulan sorudan bağımsız halde oluşturulan konuşma parçasıdır.

“Nası söyleyim yani herkez aynı kişisel özelliklere sahip olunca olmaz zaten herkez aynı yaşasaydı herşeyleri aynı olurdu hiç farklı bişey olmazdı satıcılarda aynı şeyleri satardı yani dünyada düzen olmazdı. Başka ya mesela herkez bi ço mesela benim çocuğum var birinin daha çocuğu var aynılar çocuklarımız karışır yani hep

kar kargaşa olur yani herkez birbirine karışır kimse kimseyi bulamaz. Mesela insan başkasının çocuğuyla kendi çocuğunu karıştırabilir annesini karıştırabilir öyle. Ya yaşam şekli ha yaşam şekli pardon ben aynı kıyafet aynı üst felan anladım.”

Yukarıdaki belirtilenler içerisindeki “herkez aynı kişisel özelliklere sahip olunca olmaz zaten, satıcılarda aynı şeyleri satardı” ifadesi hedeflenen düşünce bağlamında alakasız biçimde konumlandırılmıştır. Aşağıda gösterilen diğer cümleler de anlam olarak birbirini tekrar etmektedir.

“...aynılar çocuklarımız karışır...” “... yani herkez birbirine karışır...”

“...kimse kimseyi bulamaz.” “...annesini karıştırabilir öyle.”

“...insan başkasının çocuğuyla kendi çocuğunu karıştırabilir.”

Ö54’ün soru bağlamında verdiği yanıt aşağıda bulunmaktadır. Aşağıda gösterilen ifadeler anlatımın akışında yaygın biçimde gözlemlenmektedir. Bu ifadeler anlatımı ciddi oranda kötü etkilemiştir. Düşünme aralarının bu sözlerle uzatıldığı varsayılmaktadır. Çünkü aralıksız devam eden konuşmada bazen kısa süreli zihinsel süreçlere ihtiyaç vardır. Bu süreçlerin anlamsız sözlerle değil de sessiz biçimde geçirilmesi anlatımı daha etkili kılacaktır. Aynı anlamı taşıyan sözlerin sürekli ifade edilmesi dinleyiciyi sıkırmakla birlikte sözcüklerin anlamsızlaşmasına neden olur.

“...nası cevap veriyim ben bişey söyliycektim de unuttum şimdik ben ak aklımda bişi var.”

“başka gelmiyo aklıma”

“yani nası anlatıyım”

“dediğim gibi ne demiştim ben unuttum şimdik. Bi dakika”

“Ya nası anlatcam bu neylere sebep olur”

“öğretmenim bilemedim ben. Nasıl anlatıyım şimdik dediğim demiştim zaten”

“aklıma mantıksız şeyler geliyo”

Ö54, herkesin yaşam biçiminin aynı olması durumunda, hayatın kötü taraflarının da aynı olacağını düşünmektedir. Ayrıca iyi durumların da iyi şekilde etkileyeceği belirtilmektedir. Ancak anlatımda gereksiz olarak detaylandırılan düşünceler, üç ya da dört cümleyle kolayca anlatılabilecek durumdadır. Söz ve söz grupları hatta aynı anlamı taşıyan cümleler çok defa üst üste yinelenmektedir.

“Bi insanın yaşam şekli kendine aittir. Her herkez aynı şekilde yaşasaydı nası cevap veriyim ben bişey söyleyecektim de unuttum şimdik ben ak aklımda bişi var. Ya herkez herkeze ör örnek alırdı hiç kimse kendi durumunu şey yapamazdı başka gelmiyo aklıma. Herkezin herşeyi aynı olurdu yani nası anlatıyım ben kötü olurdu. Yani neden çünkü dediğim gibi ne demiştim ben unuttum şimdik. Bi dakika işte herkez her birini örnek alırsa yani herşeyleri şey olur yani yaşamları felan da aynı olur. Ya nası anlatcam bu neylere sebep olur herkez öğretmenim bilemedim ben. Nasıl anlatıyım şimdik dediğim demiştim zaten herkez birbirini örnek alırsa olmaz mesela ben sizi örnek alırsam sizin yaşamınızı öğrenirim yani sizin özel bilgileriniz olur onları öğrenirim yani bi kimsenin herkezin sakladığı şeyi öğrenirim. Mesela biri bu tarafa gitse diğeri de oraya gitçek. Bence olumlu bi yanı yok aklıma mantıksız şeyler geliyo böyle sorularda. Mesela onun bi lüks arabası varsa onun da olur gibi. O iyi bişey de diğeri zaten kötü. Onda olan güzel şeylere sahip ol olabiliriz. Başka mesela böyle öğretmense öğretmen gibi olabiliriz zenginse zengin oluruz gibi. Kötü insanlar olursa hiç olmazdı. Dünyadaki herkez kötü olur. Mesela birisi fakirse o da fakir olabilir. Birisi mesela böyle çok böyle hayatı kötü düzensiz gidiyo ailesi ölmüş kendisi kalmış gibi kötü şeyler olabilir”

9. Örnek-54. Yazılı ve sözlü anlatımın kelime tekrarı bakımından karşılaştırılması

Ö54’ün yazılı ve sözlü anlatımı kullanılan sözcüklerin tekrarı bakımından karşılaştırıldığında her iki anlatımın da geliştirilmesi gerekliliği açığa çıkmaktadır. Ö54, yazılı anlatımını oldukça kısa biçimde ele almıştır ancak yine anlatım içerisinde tekrar edilen kelime ve kelime grupları mevcuttur. Aynı zamanda sözlü anlatımında da sıklıkla aynı anlamı taşıyan cümleler tekrar edilmektedir. Bu genel değerlendirme haricinde dikkat çeken bir başka husus ise Ö54’ün sözlü anlatımının çoğu öğrencinin konuşmasından farklı olarak yazı anlatımdan daha yeterli oluşturulduğudur. Genele bakıldığında yapılan çıkarım olan iyi konuşma becerisi iyi yazı dilinin temelidir, düşüncesinin tam tersine Ö54’ün sözlü anlatımı kısmen yeterli görülmektedir. Kısmen yeterli görülmesinin nedeni, çalışmadaki diğer öğrencilerin yazı dili daha başarılı durumdayken sözlü anlatımının daha yetersiz olmasının aksine Ö54’ün yazı diline göre konuşmasını daha iyi konumda olmasıdır. Yani diğer öğrencilerde yapılan çıkarımın tersine söz yazıyı etkilememiştir. Öğrenci sözlü anlatımında daha başarılı görülmektedir. Tabii ki istisnai durumlar genel düşünceyi pek fazla etkilemez ancak

her ayrıntının değerlendirilmesi dil kullanımındaki hassasiyetin farkındalığına katkı sağlayacaktır.

Ö54'ün yazılı çalışması yalnızca belirli kelimeler yan yana getirilerek oluşturulmuş görüntüsü çizmektedir. Bu görüntüye sebep olan temel nitelikler amaç ve plandır. Yazılı anlatımda iki unsurun da eksikliği karşımıza anlatım bozukluğu olarak çıkmaktadır. Kısa film ve Ö54'ün düşünceleri karmaşık biçimde sunulmaktadır. Sözlü anlatımda ise aynı anlamı içeren cümleler tekrar edilmektedir. Aşağıda Ö54'ün hem yazılı ve de sözlü anlatımında bulunan ifadeler gösterilmektedir.

Yazılı Anlatım: *“Filimde şunları anladım tebelik büyük sorun açabilir yani çalışan olmalıyız ödevimizi kendimiz yapmamız gerekir çünkü ders bizim sorumluluğumuzdur ödevi zamanında yapmamız gerekir çalışan olursak güzel bir iş sahibi olabiliriz en iyi şey ders çalışmak ve kitab okumak tebelik çok kötü bir şey oyuncakta kitab okudu güzel bir iş sahibi oldu tebelik sorun açabilir yani. Filmdeki kız tebelik yaptı.”*

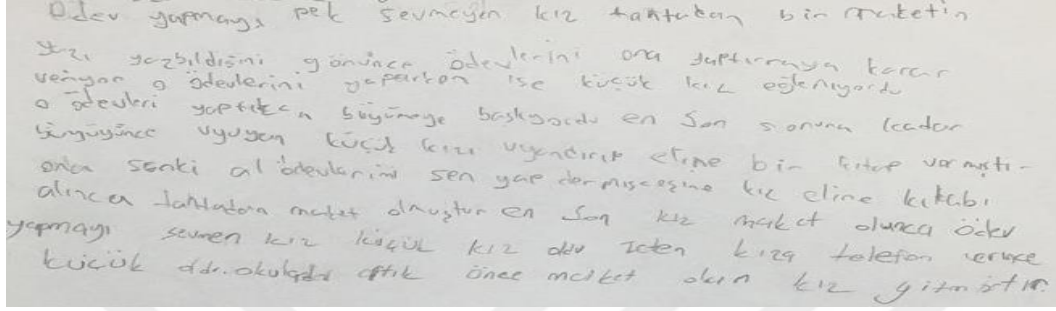
Sözlü Anlatım: *“...herkez birbirini örnek alırsa olmaz mesela ben sizi örnek alırsam sizin yaşamınızı öğrenirim yani sizin özel bilgileriniz olur onları öğrenirim yani bi kimsenin herkezin sakladığı şeyi öğrenirim. Mesela biri bu tarafa gitse diğeri de oraya gitçek. Bence olumlu bi yanı yok aklıma mantıksız şeyler geliyo böyle sorularda. Mesela onun bi lüks arabası varsa onun da olur gibi. O iyi bişey de diğeri zaten kötü. Onda olan güzel şeylere sahip ol olabiliriz. Başka mesela böyle öğretmense öğretmen gibi olabiliriz zenginse zengin oluruz gibi. Kötü insanlar olursa hiç olmazdı. Dünyadaki herkez kötü olur. Mesela birisi fakirse o da fakir olabilir. Birisi mesela böyle çok böyle hayatı kötü düzensiz gidiyo ailesi ölmüş kendisi kalmış gibi kötü şeyler olabilir”*

Yazılı ve sözlü anlatımda sık sık sözcüklerin tekrarlanması anlatımı basitleştirmekle beraber anlamayı zorlaştırmıştır. Üst üste söylenen sözcük ya da sözcük öbekleri giderek anlamını kaybetmiştir. Özellikle sözlü anlatımda yapılan kelime tekrarları Ö54'ün zihinsel süreci hakkında bilgi de verebilmektedir.

T. Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)

1. Örnek-55. Yazılı anlatım

(Ö55)

Ö55'in yazılı çalışmasındaki anlatım miktarı yeterli görülmemektedir. Ö55, yazılı çalışmasında 81 sözcük kullanmaktadır. Bu durum da asıl anlatılmak istenen düşüncenin yeterli anlatım miktarıyla gerçekleşmediğini işaret etmektedir. Cümleler açıklanmadan bırakılmakla birlikte neredeyse hiçbir cümle yan düşüncelerle desteklenmemektedir. Yazılı çalışmadaki sözcük sayısı hedeflenen düşüncüyü aktarmada da yetersiz görülmektedir. Kelime ve kelime gruplarının da yanlış anlamda ve yanlış yerde kullanıldığı tespit edilmektedir. Ö55'in bu doğrultuda dili işlevsel olarak kullanmadığı tespit edilmektedir. Yazılı çalışmasının neredeyse tamamında kısa filmde hatalı biçimde bahsedilmektedir. Bu durum kısa filmin de tam olarak kavranmadığını göstermektedir. Anlatım miktarının niteliksel yönü içerikle ilgilidir ve bilgi birikimi, anlama becerisi, zihinsel süreçler, dil kullanımı gibi unsurlar hakkında belli çıkarımlara sebep olmaktadır. Ö55'in yazılı anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

"Ödev yapmayı pek sevmeyen kız tahtadan bir maketin yazı yazbildiğini gönünce ödevlerini ona yaptırmaya karar veriyor o ödevlerini yaparken ise küçük kız eğleniyordu o ödevleri yaptıkça büyümeye başlıyordu en son sonuna kadar büyüyünce uyuyan küçük kızı uyandırıp eline bir kitap vermişti onu sanki al ödevlerimi sen yap dermişçesine kız eline kitabı alınca tahtadan maket olmuştur en son kız maket olunca ödev yapmayı sevmeyen kız küçük kız oldu zaten kıza telefon verince küçük oldu. Okula da artık önce maket olan kız gitmiştir."

Dolayısıyla anlatım miktarının ve niteliğinin yetersiz olması anlatımı basit, etkisiz, anlamsız hale getirmiştir. Çoğunlukla konuşma diliyle gerçekleştiği gözler önündedir. Bu da kelime ve kelime gruplarının yazı dilindeki standart kullanıma aykırı ifadeler içermesine neden olmaktadır.

2. Örnek-55. Sözlü anlatım

Ö55'in sözlü anlatımındaki anlatım miktarının gereksiz biçimde fazla olduğu görülmektedir. Ö55'in konuşmasındaki anlatım miktarı 161'dir. Nicelik olarak kısmen yeterli gibi görünse de asıl anlatılmak istenen düşüncenin belirsizliği, aynı düşüncenin çok kez tekrar edilmesi, bazı düşüncelerin açıklanmadan bırakılması anlatımın yeterli miktarda gerçekleşmediğini ve nitelik olarak yetersiz olduğunu göstermektedir. Ö55'in belirttiği düşünceler en fazla beş cümleyle ifade edilebilecek özelliktedir. Ancak konuşma dilinin bir özelliği olan kısa ve kesik anlatım sebebiyle aynı anlamı ifade eden düşünceler, anlatım boyunca birbirini uzunca tekrar etmektedir. Aynı anlamı taşıyan cümleler yerine birbirini destekleyen, genişleten yeni düşüncelerin üretimi anlatımı daha etkili hale getirecektir. Tek bir düşüncenin aktarımı yerine tek düşünceyi destekleyen farklı düşüncelerin varlığı öğrencinin bilgi birikimi ve söz varlığı açısından da olumlu düşüncelere neden olacaktır. Ayrıca aşağıdaki cümleler açıklanmadan bırakılmıştır bu durum da konuşmaya eklenmesi gereken ifadelerin olduğunu gösterir. Anlatıma eklenmesi gereken söz ya da söz gruplarının bulunması durumu anlatımın etkililiğini ve duruluğunu olumsuz biçimde etkilemektedir. Anlatımın bulanıklaşmasına neden olan aşağıdaki ifadelerin de çıkarılması ya da değiştirilmesi gerekmektedir.

“Nasıl olurdu herkez yaşam şeyleri aynı olsaydı mesela yaşam tamam tam olarak anlayamadım yani yaşam biçimleri aynı olsaydı mesela örnek verir misiniz?”

“Yani mesela insanlar birbirine sorar yani sen nabıyosun mesela eve gidip sabah kalkınca nabıyosun gibi sorular...”

“Yani aklıma çok da şey gelmiyo ya. Aklıma hiç bişey gelmiyo.”

“Herkez bi herkez tembel olurdu veya herkez çalışkan olurdu öyle yürürdük. Herkezin mesela deneme girdiğimizde mesela herkezin sıfır açıklanır herkezin iki yanlış çıkabilir.”

Yukarıda gösterilen ifadeler ya anlatımdan çıkarılmalı ya da ana düşünceye bağlantılı biçimde düzenlenmelidir. Amaç anlatımın miktarını çoğaltmak değil nitelikli, sağlam, anlamlı bir konuşma gerçekleştirmek olmalıdır. Ö55'in sözlü anlatımdaki amacının yalnızca sözcük miktarını arttırmak olduğu düşünülmektedir. Kelime ve kelime gruplarının da yanlış anlamda ve yanlış yerde kullanıldığı tespit edilmektedir. Ö55'in bu doğrultuda dili işlevsel olarak kullanmadığı tespit edilmektedir. Ö55'in sözlü anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

“Nasıl olurdu herkez yaşam şeyleri aynı olsaydı mesela yaşam tamam tam olarak anlayamadım yani yaşam biçimleri aynı olsaydı mesela örnek verir misiniz?

“Yani mesela insanlar birbirine sorar yani sen nabıyosun mesela eve gidip sabah kalkınca nabıyosun gibi sorular iletişim azalabili azalabilirdi arkadaşlık arkadaşlık azalardı bilmiyorum. Yani aklıma çok da şey gelmiyo ya. Aklıma hiç bişey gelmiyo.”

“Herkez bi herkez tembel olurdu veya herkez çalışkan olurdu öyle yürürdük. Herkezin mesela deneme girdiğimizde mesela herkezin sıfır açıklanır herkezin iki yanlışı çıkabilir. Bu yani sanırım yani ya herkez iyi bi lise seçerdi en iyi liseyi seçmek isterlerdi o yüzden lisede yer kalmazdı sanırım. O yüzden bi süre sonra herke bazı kişiler kötü liselere gitmeye başlayabilir. Çünkü belki lise kalmassa eğer herkez aynı ortalama yaparsa kötü liselere gide iyi yapan kişi kötü liselere gidebilir yani mesela herkez iyi yaptı diyelim herkez güzel liselere gitti ama liselerin kapasitesi dolduğu için iyi liseler bittikçe kötü liseler kalmaya başlar yani öğrenciler de kötüye gitmek zorunda kalır hep şimdi.”

Kısacası Ö55'in anlatımındaki sözcük miktarının azaltılması yerinde bir karar olacaktır. Anlatım içerik bakımından tekrar eden düşüncelerden arındırılıp yeni düşüncelerin eklenmesiyle sağlam hale gelebilecektir. Kullanılan sözcük sayısının gereksiz biçimde fazla olması bilgi birikimi, zihinsel sözlük ve dil kullanımı hakkında olumsuz düşüncelere sebep olmaktadır.

3. Örnek-55. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım miktarı (sözcük sayısı) bakımından karşılaştırılması

Ö55'in yazılı ve sözlü anlatımı, anlatım miktarı bakımından karşılaştırıldığında; nicelik olarak farklılıklara sahip olsa da içerik açısından ikisinin de yetersiz olduğu saptanmaktadır. Ö55'in konuşmasındaki anlatım miktarı 161'dir. Nicelik olarak kısmen yeterli olduğu varsayılmaktadır. Ancak anlatımın niteliği

açısından anlatılmak istenen düşüncenin belirsizliği, aynı düşüncenin çok kez tekrar edilmesi, bazı düşüncelerin açıklanmadan bırakılması anlatımın yeterli miktarda gerçekleşmediğini ve nitelik olarak yetersiz olduğunu göstermektedir.

Ö55'in yazılı çalışmasındaki anlatım miktarı ise 81 olarak belirlenmektedir. Öğrencinin nicelik ve nitelik olarak anlatım miktarının yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Ö55'in yazılı anlatımında 81 sözcüğün kullanılması nicelik olarak asıl anlatılmak istenen düşüncenin yeterli sözcük miktarıyla gerçekleşmediğini işaret etmektedir. Yazılı çalışmadaki sözcük sayısı hedeflenen düşünceyi aktarmada da yetersiz görülmektedir. Niteliksel boyutta ise en dikkat çeken nokta; birçok cümlelerin açıklanmadan bırakılmasıyla beraber yeni düşünce üretimiyle genişletilmemesidir. Aşağıda Ö55'in yazılı ve sözlü anlatımlarındaki ifadeleri bulunmaktadır.

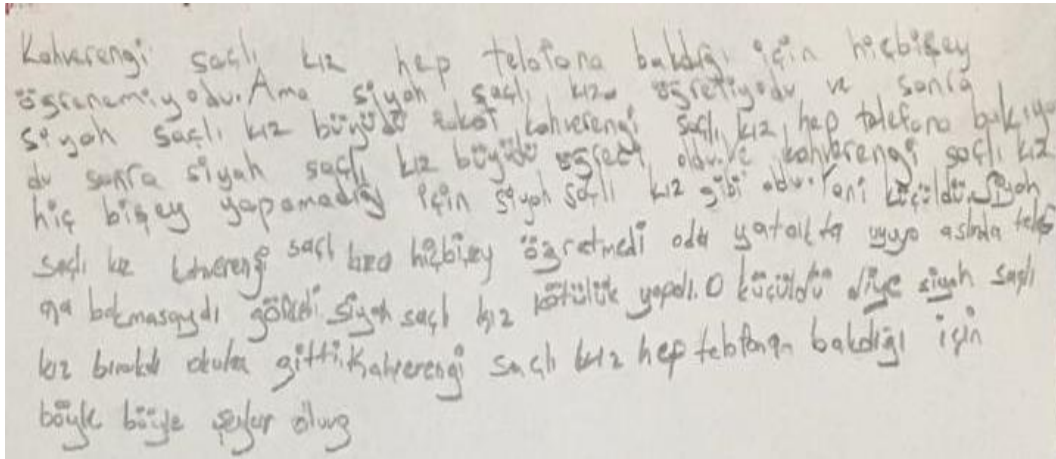
Yazılı Anlatım: *“Ödev yapmayı pek sevmeyen kız tahtadan bir maketin yazı yazbıldığını götünce ödevlerini ona yaptırmaya karar veriyor o ödevlerini yaparken ise küçük kız eğleniyordu o ödevleri yaptıkça büyümeye başlıyordu en son sonuna kadar büyüyünce uyuyan küçük kızı uyandırıp eline bir kitap vermişti. onu sanki al ödevlerimi sen yap dermişçesine kız eline kitabı alınca tahtadan maket olmuştur en son kız maket olunca ödev yapmayı sevmen kız küçük kız oldu zaten kıza telefon verince küçük oldu. Okula da artık önce maket olan kız gitmiştir.”*

Sözlü Anlatım: *“Herkez bi herkez tembel olurdu veya herkez çalışkan olurdu öyle yürürdük. Herkezin mesela deneme girdiğimizde mesela herkezin sıfır açıklanır herkezin iki yanlış çıkabilir. Bu yani sanırım yani ya herkez iyi bi lise seçerdi en iyi liseyi seçmek isterlerdi o yüzden lisede yer kalmazdı sanırım. O yüzden bi süre sonra herke bazı kişiler kötü liselere gitmeye başlayabilir. Çünkü belki lise kalmassa eğer herkez aynı ortalama yaparsa kötü liselere gide iyi yapan kişi kötü liselere gidebilir yani mesela herkez iyi yaptı diyelim herkez güzel liselere gitti ama liselerin kapasitesi dolduğu için iyi liseler bittikçe kötü liseler kalmaya başlar yani öğrenciler de kötüye gitmek zorunda kalır hep şimdi.”*

Ö55'in yazılı anlatımı anlamsız düşüncelerden oluşan kısa bir metindir. Konuşması ise tek bir düşünce üzerine kurulmuş, anlamsız söz ve söz öbeklerinden oluşturulan uzun bir anlatımdır. Kısaca iki anlatım da içeriğin niteliği bakımından, yetersiz anlatım miktarıyla düzenlenmiştir.

4. Örnek-56. Yazılı anlatım

(Ö56)

Eğitim hayatında kelime sayısı ve bilgisi ciddi önem taşımaktadır. Günlük yaşamda kullanılan sözcükler bilindik ve alışılmış olanlardır. Özellikle yazı dilinde anlatımın farklı sözcüklerle geliştirilmesi dil kullanımındaki beceriyi ve söz varlığının zenginliğini göstermede etkilidir. Ö56'nın anlatımında, çalışmanın bağlamı dışında görülen durum; aynı sözcüklerin çok kez bulundurulmasıdır. Anlatım miktarı ne kadar fazla olursa olsun, tekrar edilen kelime sayısı ne kadar arttırıldıysa anlam o derecede önemini yitirecektir. Aynı sözcük ve sözcük gruplarının çok defa üst üste kullanımı, anlatımın miktarını arttırsa da bu durum anlatıma olumsuz yansıyacaktır.

Ö56, yazılı çalışmasında 92 sözcük kullanmıştır. Yazılı anlatım bağlamında bu miktar yetersiz olarak görülmektedir. Ö56'nın anlatımında bulunan sözcük sayısına bağlı olarak kullanılacak kavramların seviyesi ve sayısı da etkilenmektedir. Sıklıkla tekrarlanan kelimeler ve anlatım miktarının azlığı düşüncenin belirsizleşmesine neden olmuştur. Ö56'nın yazılı çalışmasında belirli bir ana düşünce yer almamaktadır. Okuyucunun dikkati aynı kelimeleri tekrar etmeyle hızlı biçimde kaybolacaktır. Ayrıca kısa filmdeki iki karakterin "kahverengi saçlı kız, siyah saçlı

kız” diye adlandırılması, anlatımı basitleştirmekle birlikte anlaşılma duruma sürüklemiştir. Belirlenen problemin çözümünde kaynak, kelime hazinesi ve söz varlığının yeteri kadar gelişmiş olmasıdır. Kelime hazinesinin zenginliği yalnızca Türkçe dersi kitaplarında geçen kelimelerin öğretimiyle sağlanamayacağı ve kitapların bu duruma etki etmeyeceği öngörülmektedir. Kelime hazinesinin zenginliği önceden de belirtildiği üzere anlama becerilerinin temelde iyi gelişmiş olmasına bağlıdır. Bu anlamda Ö56’nın sık sık anlama ve anlatma becerilerine yönelik uygulama ve etkinliklere katılması gerekmektedir.

Ö56’nın yazılı anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

“Kahverengi saçlı kız hep telefona bakdığı için hiçbir şey öğrenemiyodu. Ama siyah saçlı kıza öğretiyodu ve sonra siyah saçlı kız büyüdü fakat kahverengi saçlı kız hep telefona bakıyodu sonra siyah saçlı kız büyüdü öğretici oldu. Ve kahverengi saçlı kız hiç bir şey yapamadığı için siyah saçlı kız gibi oldu. Yani küçüldü. Siyah saçlı kız kahverengi saçlı kıza hiçbir şey öğretmedi oda yatak ta uyuyo aslında telefona bakmasaydı görürdi siyah saçlı kız kötülük yaptı. O küçüldü diye siyah saçlı kız bıraktı okula gitti. Kahverengi saçlı kız hep telefona bakdığı için böyle böyle şeyler oluyo”

Kısaca Ö56’nın yazılı çalışması anlatım miktarı çerçevesinde hem nicelik hem de niteliksel boyutta yeterli görülmemektedir.

5. Örnek-56. Sözlü anlatım

Ö56’nın sözlü anlatımındaki anlatım miktarının gereksiz biçimde fazla olduğu görülmektedir. Ö56’nın konuşmasındaki anlatım miktarı 167’dir. Nicelik olarak kısmen yeterli gibi görünse de asıl anlatılmak istenen düşüncenin belirsiz olması, sınırlandırılmaması, aynı düşüncenin çok kez tekrar edilmesi, bazı düşüncelerin açıklanmadan bırakılması anlatımın yeterli miktarda gerçekleşmediğini ve nitelik olarak yetersiz olduğunu göstermektedir. Ö56’nın belirttiği düşünceler en fazla dört cümleyle ifade edilebilecek özelliktedir. Gerekli olmayan detaylandırmalar ve aynı amaçla düzenlenen örneklendirmeler de birbirini anlamsal boyutta tekrar etmektedir.

Anlatımın bulanıklaşmasına neden olan aşağıdaki ifadelerin de çıkarılması ya da değiştirilmesi gerekmektedir.

“...herkez aynı yere giderdi yani başka yerleri hiç çalışmadıklarını başka yerleri daha dolu olur yani...”

“...aynı anda giderdik ora boş olurdu sonra yine aynı yine aynı yere yani. Böyle aklıma başka da bişey gelmedi biraz düşünüyüm.”

“...şeyler kargaşa çıkardı. Diyelim ekmek almaya gidiyom herkez gelir bişiy alcam herkez alır o şey kalmaz çok kötü olur. Bu kadar hocam kötü olur işte.”

Yukarıda gösterilen ifadeler ana düşünceyle ilişkili şekilde düzenlenmelidir. Ö56’nın konuşmasında belirli bir ana düşünce de bulunmamaktadır. Konuşma aralarındaki bağlantısız ifadeler ana düşünceyi bulanık hale getirmektedir. Anlatımda bulunan düşünsel çelişkili ifadeler de anlatımı nicelik olarak arttırdığı gibi nitelik olarak düşürmektedir. Aşağıda çelişkiye yol açan ifadeler gösterilmektedir.

“...herkez aynı yere giderdi yani başka yerleri hiç çalışmadıklarını başka yerleri daha dolu olur yani hocam mesela ben gezmeye bi yere gidiyom herkez pe peşimden gelir aynı anda giderdik ora boş olurdu.”

“Sıkıcı olurdu hayat tadı kalmazdı ama heyecanlı da olabilir.”

“iki yanı da güzel aslında düşündüm de.”

“...yani ilkte iyi olur gibi yani de sonralarda çok kötü şeyler kargaşa çıkardı. Diyelim.”

Amaç anlatımda sözcük sayısını çoğaltmak değil nitelikli, sağlam, anlamlı bir konuşma gerçekleştirmek olmalıdır. Ö56’nın sözlü anlatımdaki amacının yalnızca sözcük miktarını arttırmak olduğu düşünülmektedir. Ö56’nın sözlü anlatımı aşağıdadır.

“Şimdi hocam bence biraz tuhaf olabilirdi yani tek bişey geliştirdi diğer şeyler boş kalırdı herkez aynı yere giderdi yani başka yerleri hiç çalışmadıklarını başka yerleri daha dolu olur yani hocam mesela ben gezmeye bi yere gidiyom herkez pe peşimden gelir aynı anda giderdik ora boş olurdu sonra yine aynı yine aynı yere yani. Böyle aklıma başka da bişey gelmedi biraz düşünüyüm. Sıkıcı olurdu hayat tadı kalmazdı ama heyecanlı da olabilir aynı anda parka gitsek diyelim daha çok arkadaşım olabilir iki yanı da güzel aslında düşündüm de. Okul olsaydı gitsek diyelim o kötü olurdu işte o zaman yani çok kalabalık olur mesela bazısı sever bazısı sevmez ben sevmezdim yani diyelim başka aklıma gelmiyo bişey. Bişey de vardı yani şimdi herkez aynı yaşasaydı dünyanın sonu gibi bişiy olurdu yani ilkte iyi olur gibi

yani de sonralarda çok kötü şeyler kargaşa çıkardı. Diyelim ekmek almaya gidiyom herkez gelir bişiy alcam herkez alır o şey kalmaz çok kötü olur. Bu kadar hocam kötü olur işte.”

6. Örnek-56. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım miktarı (sözcük sayısı) bakımından karşılaştırılması

Ö56’nın yazılı ve sözlü anlatımı anlatım miktarı bakımından karşılaştırıldığında; sözlü anlatımında daha fazla sözcüğün bulunduğu tespit edilmektedir. Ancak anlatım miktarı sayı olarak değil içeriğin derinliği açısından değerlendirilmelidir. Ö56, yazılı anlatımında kısa filmi kendi bakış açısıyla hikâye biçiminde kaleme almaktadır. Bu kısa hikâyeden çıkarım yapılabilecek herhangi bir düşünce bulunmamaktadır ve aynı sözcüklerin çok fazla tekrar edilmesi anlatımı pürüzlü hale getirmiştir. Yazılı çalışmanın konuşma diliyle oluşturulması kelime tekrarlarına, kısa anlatıma, kesik ve kopuk ifadeye aynı zamanda bilindik kelimelerin kullanımına sebep olmuştur. Tüm bahsedilenler de doğrudan anlatım bozukluğuyla ilgilidir ki anlatım bozukluğunun yaygın biçimde görülmesi durumunda anlatım miktarının önemi kalmamaktadır.

Ö56, sözlü anlatımında ise amacı, görevi, işlevi olmayan cümleleri akış boyunca kullanmaktadır. Bu ifadeler anlatımdaki sözcük sayısını arttırdığı oranda anlamı belirsizleştirip düşürmektedir. Konuşma içerisinde aynı anlamı ifade eden cümleler yerine birbirini destekleyen, genişleten yeni düşüncelerin üretimi anlatımı daha etkili hale getirecektir. Tek bir düşüncenin aktarımı yerine tek düşünceyle birlikte bağlantısız düşüncelerin varlığı öğrencinin bilgi birikimi ve söz varlığı açısından da olumsuz düşüncelere neden olmuştur. Ö56’nın yazılı ve sözlü anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: *“Kahverengi saçlı kız hep telefona bakdığı için hiçbirşey öğrenemiyodu. Ama siyah saçlı kıza öğretiyodu ve sonra siyah saçlı kız büyüdü fakat kahverengi saçlı kız hep telefona bakıyodu sonra siyah saçlı kız büyüdü öğretici oldu. Ve kahverengi saçlı kız hiç bişey yapamadığı için siyah saçlı kız gibi oldu. Yani küçüldü. Siyah saçlı kız kahverengi saçlı kıza hiçbirşey öğretmedi oda yatak ta uyuyo aslında telefona bakmasaydı görerdi siyah saçlı kız kötülük yaptı. O küçüldü diye*

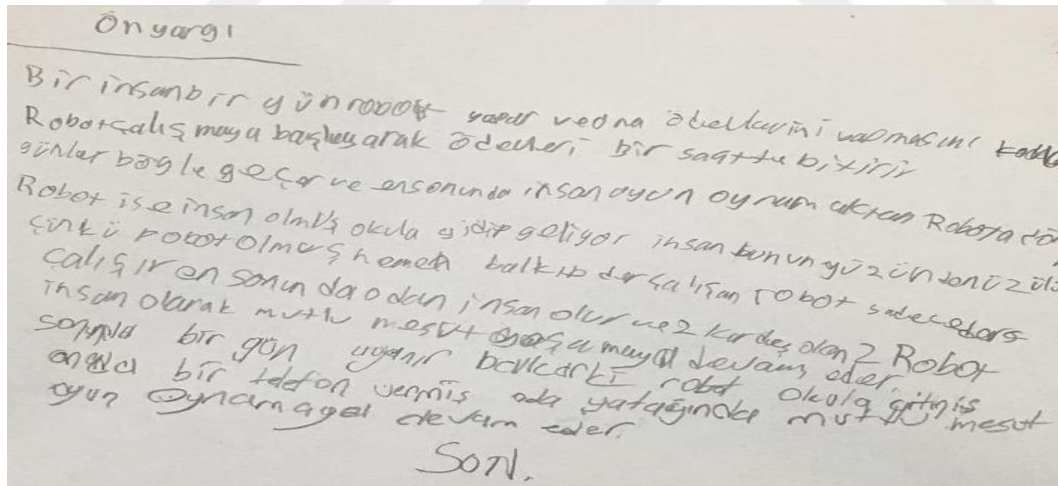
siyah saçlı kız bıraktı okula gitti. Kahverengi saçlı kız hep telefona bakdığı için böyle böyle şeyler oluyo”

Sözlü Anlatım: “Şimdi hocam bence biraz tuhaf olabilirdi yani tek bişey geliştirdi diğer şeyler boş kalırdı herkez aynı yere giderdi yani başka yerleri hiç çalışmadıklarını başka yerleri daha dolu olur yani hocam mesela ben gezmeye bi yere gidiyom herkez pe peşimden gelir aynı anda giderdik ora boş olurdu sonra yine aynı yine aynı yere yani. Böyle aklıma başka da bişey gelmedi biraz düşünüyüm. Sıkıcı olurdu hayat tadı kalmazdı ama heyecanlı da olabilir aynı anda parka gitsek diyelim daha çok arkadaşım olabilir iki yanı da güzel aslında düşündüm de. Okul olsaydı gitsek diyelim o kötü olurdu işte o zaman yani çok kalabalık olur mesela bazısı sever bazısı sevmez ben sevmezdim yani diyelim başka aklıma gelmiyo bişey.”

Sonuç olarak; Ö56’nın hem yazılı hem de sözlü anlatımındaki anlatım miktarı nicelik ve nitelik olarak yeterli görülmemektedir.

7. Örnek-57. Yazılı anlatım

(Ö57)

Ö57’nin yazılı çalışmasındaki sözcük sayısı 92’dir. Yazılı anlatım bağlamında bu miktar yetersizdir. Günlük konuşma dilinden farksız olan anlatımın miktarı fazla olsa bile etkili bir anlatım olacağı söylenemez. Zira anlatım miktarının derinliği, içeriği önem arz etmektedir. Ö57’nin yazılı çalışmasında belirli sözcükler sıklıkla yinelenmekte ve anlatım belirli bir düşünce barındırmamaktadır. Ortaokul düzeyinde olan Ö57’nin anlatımı oldukça kısa olmakla birlikte anlam belirsizlikleriyle doludur. Kompozisyon kurallarına da tamamen aykırı olan yazıda kavram dünyasının

yetersizliği anlatım miktarını ve anlamı yetersiz duruma getirmiştir. Ö57'nin yazılı çalışması aşağıda bulunmaktadır. Bu ifadelerde sözcüklerin yanlış anlamda ve yanlış yerde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca dilin işlevsel biçimde kullanılmaması anlatımın amaçsız ve plansız gerçekleştiğini gösterir. Anlatıcının, metnini ne için oluşturacağına karar vermesi ciddi oranda önem arz etmektedir. Anlatımın bir amaç doğrultusunda şekillenmesi, iletilmek istenen ana düşüncenin okuyucu tarafından doğru biçimde algılanmasına katkı sağlayacaktır.

“Bir insan bir gün robot yapar ve ona ödevlerini yapmasını kodalar. Robot çalışmaya başlayarak ödevleri Bir saatta bitirir günler böyle geçer ve ensonunda insan oyun oynamaktan Robota dönüşür Robot ise insan olmuş okula gidip geliyor insan bunun yüzünden üzülür çünkü robot olmuş hemen kalkıp ders çalışan robot sadece ders çalışır en sonunda o dan insan olur ve 2 kardeş olan 2 Robot insan olarak mutlu mesut yaşamaya devam eder. sonunda bir gün uyanır bakarki robot okula gitmiş onada bir telefon vermiş oda yatağında mutlu mesut oyun oynamaya devam eder.”

Ö57'nin yukarıda bulunan yazılı çalışmasında şekil ve yüzey yapı bozuklukları da dikkat çekmektedir. Şekil ve yapı bozuklukları anlamı pürüzlü hale getirmekle beraber etkileyciliği azaltmıştır.

8. Örnek-57. Sözlü anlatım

Ö57'nin sözlü anlatımındaki sözcük miktarı 138'dir. Anlatım miktarı nicelik olarak çalışmadaki diğer öğrenciler de göz önüne alındığında kısmen yeterli görülmektedir. Ancak bu durumun anlatıma hiçbir katkısı olmadığı gözlemlenmektedir. Ö57'nin sözlü anlatımında bulunan bazı ifadeleri yan düşüncelerle geliştirilmeden bırakılmıştır. Bu da anlamın belirsizleşmesine neden olmakla birlikte anlatımın niteliğini düşürmektedir. Bahsi geçen ifadeler aşağıda gösterilmektedir.

“...yani insanlar hep bir şey yediğinde başka bi insan da ondan etkileniyo ve daha farklı şeyler oluşmaya başlıyo.”

“Bizi hem iyi olan insanlar için iyi etkilerdi hem de kötü niyetli olan insanlar için kötü niyet etkilenirdi.”

“Bu da saçma olurdu onun dışında da yani bu bakış açında...”

“...hayatları bu sefer de çok saçma bişey olurdu. Başkada aklıma bişey gelmiyo düşünüyorum yine de gelmiyor.”

Yukarıdaki ifadeler anlamın tam olarak iletilmesine engel teşkil etmektedir. Yukarıdaki ifadelerin belli bir görevi karşılamaması, anlatımda boş yere kullanıldığını ve yalnızca anlatımın miktarını nicelik olarak arttırdığını göstermektedir. Yukarıdaki ifadeler anlatımından çıkarıldığında anlatım miktarında neredeyse yarı yarıya düşüş gözlenecektir. Fakat anlatımın anlamsal bütünlüğünde herhangi bir bozulma olmayacaktır. Hatta anlatımı daha sade hale getirmesi olumlu olarak görülmektedir. Ö57'nin sözlü anlatımı aşağıdadır.

“Biraz garip olurdu bi bakış açısında aşırı garip olurdu yani insanlar hep bir şey yediğinde başka bi insan da ondan etkileniyo ve daha farklı şeyler oluşmaya başlıyo. Ya konu olarak saçma olurdu. Hem de afedersiniz ama sigara bağımlısı olan insanlarda sigara içtiklerinde hem de içmeyen insanlara da boşa zarar gelirdi. Bu da saçma olurdu onun dışında da yani bu bakış açında alkol bağımlıları falan yani bunlar da hep zarar alıyo ve yine aynı kişiler de zarar alırdı hayatları bu sefer de çok saçma bişey olurdu. Başkada aklıma bişey gelmiyo düşünüyorum yine de gelmiyo. Bizi hem iyi olan insanlar için iyi etkilerdi hem de kötü niyetli olan insanlar için kötü niyet etkilenirdi. Şey mesela birisi gidipte birisini öldürsede sonra herkesin de yaşam şekli aynı olduğu için herkez o bağımlılığa alıştırdı bu seferde ne yaşam olurdu ne başka bişey olurdu.”

Anlatım miktarı bir anlamda anlatımı sınırlandırmayı gerekli kılar. Gereğinden kısa ya da uzun anlatımlar genellikle çerçevesi çizilmemiş ve amacı belirsiz olanlardır. Ö57'nin sözlü anlatımında da aynı durum söz konusudur.

9. Örnek-57. Yazılı ve sözlü anlatımın anlatım miktarı (sözcük sayısı) bakımından karşılaştırılması

Ö57'nin yazılı ve sözlü anlatımı, anlatım miktarı bakımından karşılaştırıldığında sözlü anlatımının daha fazla sözcükten oluştuğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Ancak anlatım miktarı sayı olarak değil içeriğin derinliği bakımından değerlendirilmektedir; Ö57, yazılı anlatımında kısa film den etkilenerek kısa bir hikâyeye kaleme almıştır. Bu kısa hikâyeden çıkarım yapılabilecek hiçbir düşünce bulunmamaktadır ve aynı sözcüklerin sıklıkla tekrar edilmesi anlatımı pürüzlü hale getirmiştir. Yazılı çalışmanın konuşma diliyle oluşturulması kelime tekrarlarına, kısa anlatıma, kesik ve kopuk ifadeye aynı zamanda alışılmış

sözcüklerin kullanımına sebep olmuştur. Tüm bahsedilenler de doğrudan anlatım bozukluğuyla ilgilidir ki anlatım bozukluğunun yaygın biçimde görülmesi durumunda anlatım miktarının önemi kalmamaktadır. Ö57, sözlü anlatımında ise amacı, görevi, işlevi olmayan cümleleri akış boyunca kullanmaktadır. Bu ifadeler anlatımdaki sözcük sayısını arttırdığı oranda anlamı belirsizleştirip düşürmektedir.

Ö57'nin yazılı ve sözlü anlatımı aşağıda bulunmaktadır.

Yazılı Anlatım: *“Bir insan bir gün robot yapar ve ona ödevlerini yapmasını kodala. Robot çalışmaya başlayarak ödevleri Bir saatta bitirir günler böyle geçer ve ensonunda insan oyun oynamaktan Robota dönüşür Robot ise insan olmuş okula gidip geliyor insan bunun yüzünden üzülür çünkü robot olmuş hemen kalkıp ders çalışan robot sadece ders çalışır en sonunda o dan insan olur ve 2 kardeş olan 2 Robot insan olarak mutlu mesut yaşamaya devam eder. sonunda bir gün uyanır bakarki robot okula gitmiş onada bir telefon vermiş oda yatağında mutlu mesut oyun oynamaya devam eder.”*

Sözlü Anlatım: *“Biraz garip olurdu bi bakış açısında aşırı garip olurdu yani insanlar hep bir şey yediğinde başka bi insan da ondan etkileniyo ve daha farklı şeyler oluşmaya başlıyo. Ya konu olarak saçma olurdu. Hem de afedersiniz ama sigara bağımlısı olan insanlarda sigara içtiklerinde hem de içmeyen insanlara da boşa zarar gelirdi. Bu da saçma olurdu onun dışında da yani bu bakış açında alkol bağımlıları falan yani bunlar da hep zarar alıyo ve yine aynı kişiler de zarar alırdı hayatları bu sefer de çok saçma bişey olurdu. Başkada aklıma bişey gelmiyo düşünüyorum yine de gelmiyo. Bizi hem iyi olan insanlar için iyi etkilerdi hem de kötü niyetli olan insanlar için kötü niyet etkilenirdi. Şey mesela birisi gidipte birisini öldürsede sonra herkesin de yaşam şekli aynı olduğu için herkez o bağımlılığa alışırdı bu seferde ne yaşam olurdu ne başka bişey olurdu.”*

Ö57'nin iki anlatım biçiminde de ifade ettiklerinden anlaşılan; konu sınırlaması yapılmamasının anlatıma, kullanılan sözcük sayısı bağlamında katkı sağlayacağı düşüncesinin varlığıdır. Ancak Ö57'nin konu sınırlaması, plan ve amaç belirlemelerini dikkate almaması yalnızca nicelik olarak artış sağlar. Bu artış da anlatıma olumsuz şekilde yansır. Çünkü bir tutukluk yaşanarak sanki bir çemberin dönmesi gibi anlatımda yer alan sözcükler kendi çevresinde dolandırılmaktadır. Aynı anlama gelen cümlelerin kullanımı, kelime tekrarları, açıklanmadan bırakılan

düşünce ya da yargılar anlatımın anlam miktarını arttırmaz tam aksine azaltır. Konu sınırlaması yapılmamasının kolaylık değil, güçlük oluşturduğu görülmektedir.

U. Yazılı ve Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Önceki bölümde çoğu öğrencinin yazılı ve sözlü anlatımları belirlenen bütüncül ölçütler bağlamında hazırlanmış başlıklarla incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Başlıklar yazılı anlatım ve sözlü anlatımın kesişen, benzeşen noktalarından uyarlanmıştır. Yine aynı ölçütler öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımdaki durumuna göre “*Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi ve Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi*” başlıklarıyla çizelge haline getirilmiştir. Bütüncül ölçütlerle değerlendirmede, yazma ve konuşmanın ortak özelliklerini kapsayan başlıklar, her öğrenci için incelenerek somut hale getirilmiştir. Açıkçası yazılı ve sözlü anlatım için ayrı ayrı incelenmiş olan bütüncül ölçütlerin sonucunun çizelgede belirtilmiş olması daha net çıkarımların yapılabilmesi bakımından faydalı olmuştur. Her iki anlatım sonucunda elde edilen veriler hem anlatımın bütüncül ölçütlerle değerlendirilmesiyle hem de kişi, sınıf, cinsiyet değişkenlerine göre ortaya çıkan sonucun grafiklerle karşılaştırılmasıyla incelenmiştir. Çizelge 11’de öğrencilerin yazılı anlatımı bütüncül ölçütlere göre “VAR/YOK” ifadesini karşılayacak biçimde düzenlenmiştir. Özellikle öğrencilerin kısmen yeterli olduğu bütüncül ölçütlerin de “VAR” biçiminde değerlendirilmiş olduğu belirtilmelidir. Metnin genelinde belirgin olan bütüncül ölçütler var, belirgin olmayan bütüncül ölçütler ise yok olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin yazılı anlatım kapsamında dil kullanımına ve anlamsal uygunluğa ilişkin eksiklikleri, hataları, yetersiz ya da yeterli oldukları ölçütler net şekilde açığa çıkarılmıştır. “*Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi*” çizelgesi ve incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 11 Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)																					
Kelime Tekrarı Yapılmaması																					
Anlatım Bozukluğu Yapılmaması																					
Uygun ve Doğru Söz Dizimi																					
Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi																					
Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk																					
Söz Varlığının Aktif Kullanımı																					
Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu																					
Yazı Dilyle Konuşma Dilinin Etkileşim Hâlinde Olmaması																					
Akıcılık																					
Duruluk																					
Etkililik																					
Anlaşırlık																					
İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)																					
Standart Türkçe Kullanımı																					
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuçla Bağlayabilme																					
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme																					
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlatıma Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme																					
Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)																					
BÜTÜNCÜL ÖLÇÜTLER																					
	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	Ö11	Ö12	Ö13	Ö14	Ö15	Ö16	Ö17	Ö18	Ö19	Ö20	Ö21

Çizelge 11 (devamı) Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)	Kelime Tekrarı Yapılmaması	Anlatım Bozukluğu Yapılmaması	Uygun ve Doğru Söz Dizimi	Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi	Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk	Söz Varlığının Aktif Kullanımı	Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu	Yazı Dilıyla Konuşma Dilinin Etkileşim Hâlinde Olmaması	Akıcılık	Duruluk	Etkillilik	Anlaşılabilirlik	İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)	Standart Türkçe Kullanımı	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlatma Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme	Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)	BÜTÜNCÜL ÖLÇÜTLER	Ögr. Kod
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö22
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	Ö23
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö24
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö25
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö26
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö27
YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	VAR	Ö28
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö29
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö30
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö31
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö32
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö33
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	Ö34
YOK	YOK	VAR	YOK	VAR	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	Ö35
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	Ö36
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	Ö37
YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö38
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	Ö39
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö40
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö41
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	Ö42
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	Ö43

Çizelge 11 (devamı) Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)	YOK
Kelime Tekrarı Yapılmaması	YOK
Anlatım Bozukluğu Yapılmaması	YOK
Uygun ve Doğru Söz Dizimi	YOK
Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi	VAR
Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk	YOK
Söz Varlığının Aktif Kullanımı	YOK
Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu	YOK
Yazı Diliyle Konuşma Dilinin Etkileşim Hâlinde Olmaması	YOK
Akıcılık	YOK
Duruluk	YOK
Etkillilik	YOK
Anlaşılabilirlik	YOK
İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)	YOK
Standart Türkçe Kullanımı	YOK
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme	YOK
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme	YOK
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme	YOK
Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)	YOK
BÜTÜNCÜL ÖLÇÜTLER	Ögr. Kod
044	YOK
045	YOK
046	VAR
047	YOK
048	VAR
049	YOK
050	YOK
051	YOK
052	YOK
053	YOK
054	YOK
055	YOK
056	YOK
057	YOK
058	YOK
059	YOK
060	YOK

1. Yazılı anlatımın bütüncül ölçütlere göre yorumlanması

Çizelgedeki bütüncül ölçütlerden biri olan standart Türkçe kullanımının; 60 öğrenciden 43'ünde var olduğu tespit edilmektedir. Dilimizin İstanbul ağzıyla düzenlenen standart kullanımı bağlamında 43 öğrenci yeterli görülmektedir. Ölçünlü özellikteki dil genel anlamda uygun biçimde kullanılmıştır.

Standart dil kullanımı haricinde öğrencilerin genellikle en yeterli olduğu bütüncül ölçüt, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilmedir. 60 öğrenciden, toplam 36'sının anlatımında ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ölçütünün var olduğu söylenebilmektedir. Ancak öğrencilerin çoğunluğu kısa filmdeki sonucu paylaşmaktadır. Öğrenciler anlatımlarını “*Küçük kız okula gitti, biblo insan boyutuna geldi, oyuncak büyüdü.*” gibi somut ifadelerle sonlandırmaktadırlar. Bu sonuç kısa film bağlamında doğrudur fakat öğrenciden soyut olarak çıkarım ve sentez yapması beklenmektedir. Çıkarım doğrultusunda bir ana düşünce belirlemeleri ve bu ana düşünceyi mantıklı, sıralı biçimde planlayıp sonuçlandırmaları gerekmektedir. Ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilmenin en yeterli bütüncül ölçüt şeklinde belirtilmesinin sebebi ise öğrencilerin, kısa filmin sonucuyla biten ifadelerden önce çıkarım yaptıkları hususları yardımcı düşünce niteliğinde çok kısa da olsa belirtmeleridir.

İzletilen kısa film bağlamında kaleme alınan kompozisyonlarda ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ölçütünden sonra yeterli oldukları bir diğer ölçüt ise doğru ve uygun sözcük seçimidir. 60 öğrenciden 30 öğrencinin yazılı anlatımında doğru ve uygun sözcük seçimi bulunmaktadır. Kullanılan kelimeler yerinde ve uyumlu biçimde görevlendirilmese de yine “*Kolay Hayat/The Easy Life*” isimli kısa filmin ana düşüncesi çerçevesinde “*çalışkanlık, tembellik, okul, ders, ödev, sorumluluk, meslek, hayat, kolay, başarı, büyümek, küçülmek, kız, oyuncak, biblo, kazanmak, kaybetmek, zor*” gibi kelimelerin seçimi gayet uygun ve doğru bulunmaktadır. Yalnızca kelime seçiminin yeterliliğiyle kompozisyonlardan bir anlam ve çıkarım beklemek son derece yanlış olacaktır. Öğrencilerden kelimeleri, anlam olarak doğru ve yerinde biçimlendirmeleri beklenmektedir. Aynı zamanda diğer öğelerle uyumlu hale getirip belirli bir anlam ifade etmesini sağlamaları gerekmektedir. Bu da söz dizimsel olgunluğu sağlamayı, dil bilgisi kurallarına uygunluğu ve ölçünlü dile hâkim olmayı gerekli kılar. Kombinasyonu sağlanmayan

uygun ve doğru kelimelerin tümü yan yana getirilse dahi hiçbir anlam ifade etmeyecektir.

Öğrencilerin yazılı çalışmasından 18'i anlaşılır durumdadır. Bahsedilen 18 yazılı çalışmanın çoğunluğunda izletilen “Kolay Hayat/The Easy Life” isimli kısa film anlatılmakta veya kısa bir düşünceyle bağlantısız biçimde sunulmaktadır. Öğrencinin zihin dünyasını içeren ya da belirli bir ana düşünceyi bildiren anlatım oldukça azdır. Anlaşılabilirlik, birçok bütüncül ölçütün varlığını gerekli kılmaktadır. Anlatımda üst bilişsel gelişimin yeterliliği ve anlama becerilerinin kazanılmış olması, anlatımdaki anlaşılabilirliği arttırmaya katkı sağlayacaktır. Yani metindeki anlaşılabilirliğin sağlanması, öğrencilerin çalışmalarına göre üst düzey gelişimi gerekli kılar. Öğrencilerin yazılı anlatımlarının ciddi bir bölümü ya anlaşılmaz ya da birbirinden farklı anlamlar içeren metinlerdir. Toplamda 42 öğrencinin yazılı anlatımı anlaşılabilirlik ölçütünü taşımamaktadır. Çoğunluğu kısa filmdeki olay ve durumları sırasız ve amaçsız biçimde yazıya dökmüştür. Amaçsız ve plansız anlatımlardan anlaşılabilirlik özelliği beklenmemelidir. Bütüncül ölçütlerden biri olan ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) 60 öğrenciden yalnızca 17'sinin yazılı anlatımda bulunmaktadır. Yine anlatımlarda genellikle kısa filmdeki ana düşünce ve öğrencinin bu yöndeki görüşleri paylaşılmaktadır. Yazılı çalışmalar, belirli paragraflara ve bölümlere ayrılmadan hatta başlık bile konulmadan direkt olarak filmdeki olay ve durumlar anlatıldıktan sonra kısa filmle alakalı düşüncelerin paylaşılmasıyla düzenlenmiştir. Öğrencilerin yazılı çalışmaları da bu anlamda tutarlı bulunmuştur. Diğer türlü kompozisyon bütünlüğünü kapsayan çok az anlatım gerçekleşmiştir. Anlatımın duygusal ve düşünsel çelişki taşımaması özellikle tutarlılığa ve bütüncül ölçütlerin tamamına etki eden niteliklerden biridir. Öğrencilerin anlatımlarının çoğunluğunda duygusal ve düşünsel çelişki taşıyan ifadeler mevcuttur. Bu durum da anlamsal boyuttaki bağlantıya, ciddi anlamda zarar vermektedir. 43 öğrencinin yazılı anlatımında ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) yetersiz olarak gözlemlenmiştir.

Düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu ölçütü bakımından ise, 60 öğrenciden sadece 11'inin anlatımı yeterli olarak saptanmıştır. Hedeflenen asıl mesajın, ana düşüncenin tamamlanması ve doğru biçimde anlaşılması için oldukça önemli olan ölçütte toplam 49 öğrenci yetersiz olarak görülmektedir. Öğrenciler genellikle farklı anlamlar içeren cümleleri art arda sıralayarak taslak metinler

oluşturmuştur. Düşünceler arasında uygun bağlantı kurulamaması ve geçişlerin uyumlu biçimde yapılamaması, anlatımları olumsuz yönde etkilemiştir. Ölçüte göre yazılı anlatımlarda en dikkat çekici durum; bir cümlede kısa filmde bahsedilip sonraki cümlede aniden farklı bir görüşün bildirilmesidir. Bu durum çoğu öğrencinin yazılı çalışmasında akışa yaygın biçimde görülmektedir. Her ne kadar önemli bir ana düşünceden bahsedilirse edilsin, içeriğe uygun bağlantı ve geçişin sağlanamaması anlatımı düşürecektir. Ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütünde 60 öğrenciden 11'i yeterli düzeydedir. Ancak yeterli öğrencilerden büyük bir kısmı anlatımlarında genellikle kısa filmde örneklendirmeler yapmıştır. Öğrencilerin kendi zihin dünyalarına ait çok az bilgi bulunmaktadır. Yazılı çalışmalarda çok az öğrenci ana düşüncesini yardımcı düşüncelerle desteklemektedir. Geriye kalan 49 kişi ise ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütünde yetersiz olarak tespit edilmiştir. Bahsi geçen bütüncül ölçüt, asıl anlatılmak istenilenin parçalara bölünerek konunun daha iyi ve etkili ifade edilmesinin yanı sıra anlaşılabilirliği güçlendiren bölümü oluşturur. Anlatım sırasında yardımcı konu ve yardımcı düşünceler işlenirken çeşitli örnekler, benzerlikler, sorular ve cevapları, akıl yürütmeler içeriğe ve ana düşünceye uygun biçimde seçilip entegre edilmelidir.

Bütünlük (anlatım kompozisyonu), yazılı çalışmalarda giriş, gelişme ve sonuç bölümünün uyumu ve uygunluğuyla ilgilidir. Öğrencilerden sadece 10'unun yazılı çalışmasında bu ölçütü kapsayan dil kullanımı bulunmaktadır. Yine de tam anlamıyla çizgisi bulunmayan bölümlerin anlamsal bakımından güç de olsa ayrımı mümkündür. Öğrenciler, anlamın bütünselliğini sağlamada yetersiz görülmektedir. 50 öğrencinin anlatım kompozisyonu ölçütünde yetersiz olması direkt olarak öğrencilerin yazı dilindeki hakimiyette de yetersiz olduklarını gösterir. Çünkü anlatımda serim, düğüm, çözüm gibi bölümlerin uygulanışı; paragraflar ya da cümleler arası geçişte uyumu, kompozisyon kurallarına uygunluğu, anlamın ve amacın netliğinin yanı sıra birbiriyle ilişkisini gerekli kılar. Öğrencilerin yazı diline ait bahsedilen unsurlarda yetersiz olduğu görülmektedir. Yazılı çalışmaların çoğunluğunda cümleler; konuya uygun, uyumlu ve bütünsel olarak bir anlam ifade etmemektedir.

Bir başka bütüncül ölçüt olan söz varlığı, öğrencilerden yalnızca 8'inin yazılı çalışmasında aktif biçimde kullanılmıştır. 52 öğrencinin anlatımında söz varlığının aktif kullanımı yetersiz olarak tespit edilmiştir. 8 öğrencinin anlatımında da yine tam

olarak söz varlığının etkisinden söz edilemez. Ancak kullanılan kalıplaşmış sözler, deyimler ve terimler kısmen de olsa yeterli görülmüştür. Üstelik dil kullanımı bakımından her öğrencinin anlatımında bulunan sözcük ve sözcük grupları sıklıkla tekrar edilmektedir. Bu durum anlatımın etkisini düşürerek sıradan hale gelmesine neden olmuştur. Öğrencilerin kelime hazinelerini ve söz varlıklarını geliştirip anlamlı ve görevli şekilde kullanması, yazılı çalışmalarının etkili ve anlaşılır olmasına katkı sağlayacaktır. Dilin anlam zenginlikleriyle etkin biçimde kullanımı, hedeflenen düşüncenin kolayca iletilmesi ve anlaşılması için gereklidir.

60 öğrenciden 10'unun anlatımında ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme ölçütünün varlığı söz konusudur. Ancak öğrencilerin kendi çıkarımlarını bildirmelerinden ziyade kısa filmde olanlar açık, net ve öz cümlelerle ifade edilmektedir. Öğrencilerin kendi zihin dünyalarına ait düşünce ve görüşler, ölçütü kısmen karşılamaktadır. 50 öğrencinin de ana düşünce ya da görüşlerini açık, net ve öz biçimde bildirmediği gözlemlenmektedir. Öğrenciler, birbiriyle bağlantısı olmayan birçok cümleyi art arda sıralamışlardır. Bu durum, anlatımın kapalı ve çelişkilerle dolu olmasından kaynaklı anlaşılabilir olmadığını işaret etmektedir. Bahsi geçen 50 öğrencinin çoğunluğu da yalnızca kısa filmde bahsetse de kısa filmi dahi kapalı, çelişkili ve anlam belirsizliğiyle sundukları söylenmelidir. Yazılı çalışmalardan çoğunluğunda birden fazla fikir ya da görüş bulunsay da bu fikir ve görüşleri desteklemek adına neredeyse hiçbir cümle kullanılmamaktadır.

Dil bilgisi kurallarına uygunluk ölçütünde ise yalnızca 4 öğrenci yeterli görülmüştür. Dil kullanımının temeli iyi ve doğru cümle kurmadır. Öğrencilerden 56'sının belirtilen ölçütte yetersiz olması çok ciddi bir sorun olarak algılanmaktadır. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında dile ait kurallar bildirimsel boyutta kullanılamamıştır. Öğrencilerin yazı dili kurallarını es geçmesindeki en temel sebep yazılı anlatımlarında konuşma dilinin hâkim olmasıdır. Yine de bahsi geçen 4 öğrencinin yazılı çalışmasındaki ifadeleri, dil bilgisi kurallarına tam anlamıyla uygun görülmemektedir. İçinde yaşanan dili, ait olduğu kural ve ilkeler yöneliminde kullanmak anlatımı birçok yönden olumlu biçimde etkilemektedir. Bu nedenle dil bilgisi kurallarında olabildiğince yeterli olmak anlatımı, anlamsal boyutta içerik olarak kaliteli ve sağlam hale getirecektir.

Yine 60 öğrenciden yalnızca 3'ünün yazılı çalışmasında, anlatım miktarı ölçütü yeterli görülmüştür. 3 öğrencinin anlatımında nicelik olarak sözcük sayısı yeterli

görülse de niteliksel anlamda kısmen yeterli düzeyde oldukları gözlemlenmiştir. Bulunulan gelişim düzeyi de göz önüne alındığında bu durumun ciddi bir sorun olduğu kanısına varılmaktadır. Yani toplam 56 öğrencinin yazılı çalışmasında sözcüklerin doğruluğu ve işlevsel kullanımı yeterli görülmemiştir. Bu durum da bağlantılı olarak anlatımın güçlü, etkili ve anlamlı olmasına engel olmuştur. Ayrıca öğrencilerin anlatım miktarındaki yetersizliği; onların bilgi birikimi, söz varlığı ve dil kullanım becerileri hakkında olumsuz düşünceler oluşturmuştur.

Bütüncül ölçütlerden olan söz dizimi hususunda, 60 öğrencinin yazılı anlatımından yalnızca 3'ü yeterli görülmüştür. Dil kullanımının temelini oluşturan söz dizimi ölçütünde, 57 öğrenci yetersiz olarak tespit edilmiştir. Bu durum, dilin anlamsal boyutta etkisini yitirmesine aynı zamanda sözcüklerin işlevsel olarak yerinde kullanılmamasına sebep olmuştur. Çünkü söz dizimi cümle kurmayla ilgili ilke ve kuralların yanı sıra sözcükleri düzenlemeyi sağlayan, her sözcüğe işlevsel nitelik yükleyen ve bu sözcükler arasında kurulan ilişkileri gözlemlemeyi sağlayan kuralların tamamını kapsar. Anlatımı kuvvetlendiren, etkili hale getirmeyi sağlayan söz diziminde 57 öğrencinin yetersiz olarak saptanması; Türkçenin kurallarına uyulmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra sözcüklerin; cümle içerisinde sıralanışlarının, görevlerinin ve yapılarının işlevsel halde kullanılmadığını da işaret etmektedir. Söz dizimindeki bu başarısızlığın en temel kaynağı yine konuşma dilinin, yazı dilindeki etkileşimidir. Konuşma dilinin kesik, kopuk, devrik ve kısa anlatım üslubu neredeyse tüm öğrencilerin yazılı çalışmasında dikkat çekmektedir.

Etkililik ölçütünde yalnızca 1 öğrenci yeterli görülmektedir. 59 öğrencinin yazılı anlatımı ise etkililik özelliğinden uzak biçimde düzenlenmiştir. Etkili olma ölçütü tek başına sağlanabilecek bir nitelik değildir. Anlatımın etkili olabilmesi için okuyucunun üzerinde olumlu bir etki bırakılmalıdır. Aynı zamanda okuyucunun okuduklarını beğenmesi söz konusu olmalıdır. Bunu başarmak da tüm ölçütlerde yeterli düzeyde olmayı gerekli kılar.

Konuşma dili ve yazı dili etkileşimi ölçütünde ise, yazılı anlatımlardaki konuşma dilinin yoğun etkisi gözlemlenmiştir. Bütüncül ölçüt bağlamında öğrencilerin neredeyse tamamının yazılı çalışmasını, konuşma diliyle kaleme aldığı sonucu çıkmıştır. Yalnızca 1 öğrencinin yazılı çalışması kısmen yazı diliyle oluşturulmuştur. Diğer 59 öğrencinin yazılı anlatımında metnin akışına yaygın biçimde konuşma dili hâkimdir. Yazı diline ait kuralların yok sayılmasıyla birlikte

yazılı anlatımın, günlük konuşma dili kapsamında oluşturulması dile ait hiçbir kurala ya da ilkeye uymamaktadır. Aynı zamanda ölçütlerde bulunan yetersizlikler, bu etkileşimden kaynaklanmaktadır. Dilin standart kullanımı hem yazma hem de konuşma için belirlidir. Bu standardın dışındaki kullanımlar yalnızca farklı sözcüklerin yan yana getirilmesinden öteye geçemeyecektir. Öğrencilerin günlük konuşma dilini benimseyip yazıya aktarması durumu dil kullanımı ve dil bakımından oldukça yanlış bir durum olmakla birlikte öğrencilerin konuştuğu gibi yazma eğilimlerinin artması, konuşma ve yazma arasındaki ayrımın ortadan kalkması; dili basitleştiren, körelten tutumlardır.

Anlatım bozukluğu ölçütünde öğrencilerin 59'u yetersiz düzeydedir. Zaten konuşma dilinin yazı diline aktarılması durumu bu sonucun çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yazılı çalışmalardan neredeyse tamamında, anlamı değiştiren ya da farklı anlaşılmaya sebep olan bozukluklar genellikle dil bilgisi kurallarının ihlal edilmesi temellidir. Anlatımların çoğunluğunda bir cümleden birden fazla anlam çıkarılmaktadır. Birbirinden farklı fazlaca anlam çıkarılan cümlelerde anlatım bozukluğu var, denilebilmektedir. Ayrıca kelimeleri yanlış anlamda kullanmak ya da anlamca benzer bazı sözcüklerin karıştırılması da anlatım bozukluğuna sebep olabilmektedir. Yalnızca 1 öğrencinin yazılı çalışması anlatım bozukluğu bakımından daha başarılı bulunmuştur.

Akıcılık ve duruluk ölçütleri 60 öğrenciden hiçbirinin anlatımında bulunmamaktadır. Öğrencilerin tamamının anlatımında pürüzler bulunmasının yanı sıra eklenmesi ya da çıkarılması gereken sözcük ve sözcük grupları bulunmaktadır. Anlatımın akıcı olabilmesi için gereksiz ek, hece veya sözcük kullanılmaması, anlatım sırasında ses akışını bozan ses veya sözcüklere yer verilmemesi lazımdır. Ancak bu duruma hiçbir anlatımda karşılaşılmamıştır. Anlatımın duru özellik taşıması için ise, anlatımın her türlü gereksiz ayrıntıdan arındırılmış olması ve aynı zamanda gereksiz hiçbir söze yer verilmeyip fazladan kelime kullanılmaması gerekir. Fakat öğrencilerin yazılı anlatımlarında genellikle birçok gereksiz detay veya fazladan kullanılan kelime mevcuttur. Akıcılık ve duruluk ölçütleri başarılı metinler için vazgeçilmez niteliklerdir. Anlatımın, çalışmadaki öğrencilere göre üst düzey gerçekleşmesi durumunda etkili olabilecektir.

Öğrencilerin yazılı anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerine ilişkin bulgular:

Çizelge 12 Öğrencilerin Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin Yeterlik Düzeyleri

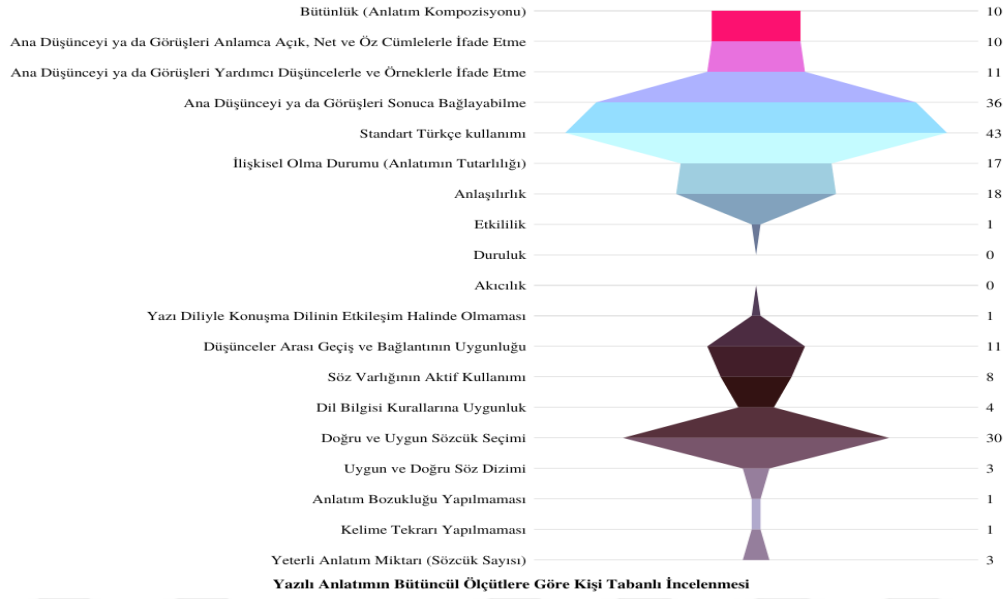
Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütleri	Geliştirilmeli	Kısmen Yeterli	Yeterli
a. Bütünlük (anlatım kompozisyonu)	50	8	2
b. Ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme	53	6	1
c. Ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme	48	10	2
ç. Ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme	20	34	6
d. Standart Türkçe kullanımı	15	38	7
e. İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı)	43	17	0
f. Anlaşılabilirlik	41	18	1
g. Etkililik	59	1	0
ğ. Duruluk	60	0	0
h. Akıcılık	60	0	0
ı. Yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması	59	1	0
i. Düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu	45	15	0
j. Söz varlığının aktif kullanımı	51	9	0
k. Dil bilgisi kurallarına uygunluk	55	5	0
l. Doğru ve uygun sözcük seçimi	22	32	6
m. Uygun ve doğru söz dizimi	57	3	0
n. Anlatım bozukluğu yapılmaması	58	2	0
o. Kelime tekrarı yapılmaması	59	1	0
ö. Yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı)	56	4	0

Çizelge 12'ye göre öğrenciler yazılım anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerinden sırası ile en çok standart Türkçe kullanımı, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütünde yeterli iken sırası ile en çok duruluk, akıcılık ve yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması konusunda yetersizlerdir.

2. Yazılı anlatımın bütüncül ölçütlere göre kişi tabanlı incelenmesi

Çizelgede bulunan 60 öğrenciden, bütüncül ölçütlere göre en başarılı anlatım Ö11'e aittir. Öğrencinin yazılı çalışmasında bütüncül ölçütlerden 10'u bulunmakta, 9'u bulunmamaktadır. Ö11'in yazılı anlatımında bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, etkililik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinin yeterli düzeyde

olduğu gözlemlenmiştir. Duruluk, akıcılık, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde ise yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencinin konuşma dilini yazılı anlatımına aktarmadığı saptanmıştır. Yazılı anlatımın tek başına başarılı olduğu söylenemez. Ancak çalışmadaki diğer öğrencilerin yazılı çalışmalarıyla kıyaslandığında, daha başarılı olduğu söylenebilir. Ö11'i başarılı kompozisyon bazında Ö28 takip etmektedir. Ö28'in yazılı çalışmasında bütüncül ölçütlerden 9'u var, 10'u yok olarak tespit edilmiştir. Ö28'in yazılı anlatım kapsamında; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütlerinde yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ancak öğrencinin yazılı anlatımında, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yetersiz düzeyde olduğu da saptanmıştır. Üstelik kompozisyonda konuşma dili etkileşimi bulunmaktadır. Ö28 ile aynı sonuca sahip olan Ö35'in de yazılı anlatımında bütüncül ölçütlerden 9'u var 10'u yok olarak saptanmıştır. Ö35'in yazılı anlatımında, bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi, kelime tekrarı yapılmaması ölçütleri yeterli düzeyde bulunmaktadır. Ancak ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, etkililik, duruluk, akıcılık, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütleri bakımından da yetersiz düzeyde olduğu saptanmıştır. Aşağıdaki grafikte, 60 öğrencinin yazılı anlatımında yeterli olduğu bütüncül ölçütler sayılarla gösterilmektedir.

Şekil 1 Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Kişi Tabanlı İncelenmesi

Öğrencilerin yazılı çalışmalarında yeterli oldukları ölçütler aşağıda sıralanmıştır. Öğrencilerin en yeterli olduklarından yetersiz olduklarına doğru sıralanan bütüncül ölçütler; öğrencilerin anlamsal boyutta dil kullanımları hakkında bilgi vermektedir.

- Standart Türkçe Kullanımı
- Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme
- Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi
- Anlaşılabilirlik
- İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)
- Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu
- Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme
- Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)
- Söz Varlığının Aktif Kullanımı
- Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme
- Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk
- Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)
- Uygun ve Doğru Söz Dizimi
- Etkililik

- Anlatım Bozukluğu Yapılmaması
- Kelime Tekrarı Yapılmaması
- Yazı Diliyle Konuşma Dilinin Etkileşim Hâlinde Olmaması
- Duruluk
- Akıcılık

Yukarıdaki sıralamada özellikle yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması ölçütüne özen gösterilmemesi beraberinde birçok ölçütün anlatımdaki varlığını düşürmüştür. Ayrıca sıralamada dördüncü ölçütten sonraki ölçütler dil kullanımı bağlamında ciddi oranda eksiklik barındırmaktadır.

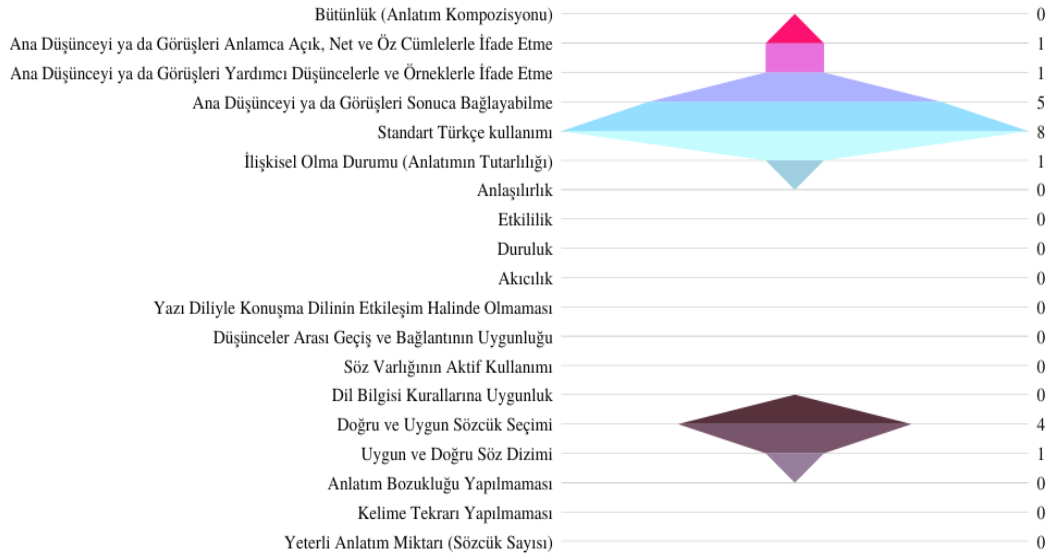
3. Yazılı anlatımın bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

a. 5. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan 5. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımları bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 14 öğrenciden, bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö5'e aittir. Öğrencinin yazılı çalışmasında; 4 ölçütün yeterli, 15 ölçütün ise yetersiz olduğu saptanmıştır. Ö5'in anlatımında; ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri kısmen de olsa yeterli düzeyde bulunmaktadır. Fakat bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, etkililik, duruluk, akıcılık, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Burada dikkat çeken husus; anlaşılabilirliği yetersiz olan bir anlatımın başarılı diye adlandırılarak sunulmasıdır. Bunun nedeni, diğer öğrencilerin yazılı çalışmalarındaki yetersizliktir. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa; öğrencilerden Ö22 ve Ö47'nin anlatımında hiçbir ölçüt karşılanmamıştır. Kalan 12 kişiden Ö6, Ö12 yalnızca standart Türkçe kullanımında kısmen yeterliken diğer ölçütlerde yetersiz oldukları görülmüştür. Ö15, sadece standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde

yeterli bulunurken Ö25, Ö33, Ö58 ana düşünceyi ya da görüşleri kısmen de olsa sonuca bağlayabilme ve standart Türkçe kullanımı bakımından yeterli görülmüştür. Ö40 ve Ö44 ise yalnızca doğru ve uygun sözcük seçimi hususunda yeterlidir. Ö38, uygun ve doğru söz dizimi ölçütünde yeterliyken Ö54'ün ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ölçütünde kısmen de olsa yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Son olarak Ö50 ise ana düşünceyi ya da görüşleri kısmen de olsa sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ölçütleri bakımından yeterli görülmüştür. Bu durum öğrencilerin standart Türkçeyi uygun biçimde kullandıklarını, bağlama uygun kelime seçtiklerini ve kısmen de olsa ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme düzeylerinin iyi durumda olduğunu göstermektedir. Ancak hedeflenen düşünceyi derinden etkileyen diğer ölçütlerin eksikliği anlatımda, anlam belirsizliğine neden olmuştur. 5. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında da çok kısa düşünceler genellikle izletilen filmin bitiş bölümüyle sonlandırılmıştır. Öğrencilerin yeterli olmadıkları ölçütlerin tamamının kaynağı konuşma dilinin yazıya aktarılması ve yazıya ait kuralların yok sayılmasıdır.

Aşağıdaki grafikte 5.sınıf öğrencisi olan 14 kişinin anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli oldukları ölçütler gösterilmiştir.

5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Şekil 2 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafikte öğrencilerin yazılı anlatım bağlamında mutlaka geliştirilmesi gereken nitelikleri, açıkça görünmektedir.

b. 6. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan 6. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımları, bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 16 öğrenciden bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö11'e aittir. Hatta Ö11 tüm sınıf derecelerinde bütüncül ölçütleri en fazla karşılayan anlatıma sahiptir. Öğrencinin yazılı çalışmasında 10 ölçüt var, 9 ölçüt ise yoktur. Ö11'in yazılı anlatımı; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, etkililik ölçütlerini karşılamaktadır. Ancak yine de yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olması sonucunda; duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) gibi ölçütlerde yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu sonucun, çalışmadaki diğer öğrencilerin yazılı anlatımları da baz alındığı için ortaya çıktığı belirtilmelidir. Aksi halde Ö11'in anlatımı en başarılı değil de kısmen başarılı olarak adlandırılabilir. Ö56'nın yazılı çalışmasında bütüncül ölçütleri karşılayan hiçbir ölçüt bulunmamaktadır. Ö48'in yazılı anlatımı ise kısmen yeterlidir. Ö48'in yazılı çalışması; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerini kısmen de olsa karşılamaktadır. Ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde ise yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ö17'nin yazılı anlatımı; ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, standart

Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, söz varlığının aktif kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yeterli düzeydedir. Ama bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, etkililik, duruluk, akıcılık, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinde yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Ö2'nin yazılı anlatımı ise bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, etkililik ölçütlerini karşılamaktadır. Anlatımda yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olması sonucunda; etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) gibi ölçütlerin yetersiz olduğu saptanmıştır.

Ö18'in yazılı çalışması; ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerini yeterli düzeyde karşılamaktadır. Fakat Ö18, bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, etkililik, duruluk, akıcılık, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması, söz varlığının aktif kullanımı, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması hususunda yetersiz görülmüştür.

Ö4, Ö42, Ö45 ve Ö53'ün anlatımlarında ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinden başka hiçbir ölçütte yeterliliğe rastlanmamıştır.

Ö27'nin yazılı çalışmasında; ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri yeterli görülmüştür. Ö51'in yazılı anlatımı; ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart

Türkçe kullanımı ölçütlerinde yeterli bulunurken diğer ölçütler yetersiz olarak tespit edilmiştir. Ö45 ise sadece ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterli görülmüştür. Ö26'nın anlatımında ise standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi yeterlidir. Ö30 ve Ö21'in anlatımında sadece ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ölçütü yeterlidir.

Öğrencilerin neredeyse tamamı düşüncelerini sonuca bağlama hususunda kısmen yeterlidir. Çünkü öğrenciler çoğunlukla kısa filmin sonucunu paylaşmışlardır. Kendi hayal dünyaları ve ifade becerileriyle ilgili bir yeterlilik bulunamamıştır. Aşağıda öğrencilerin sonuç ifadelerinden bazıları paylaşılmıştır.

Ö56: *“O küçüldü diye siyah saçlı kız bıraktı okula gitti. Kahverengi saçlı kız hep telefona bakdığı için böyle böyle şeyler oluyo”*

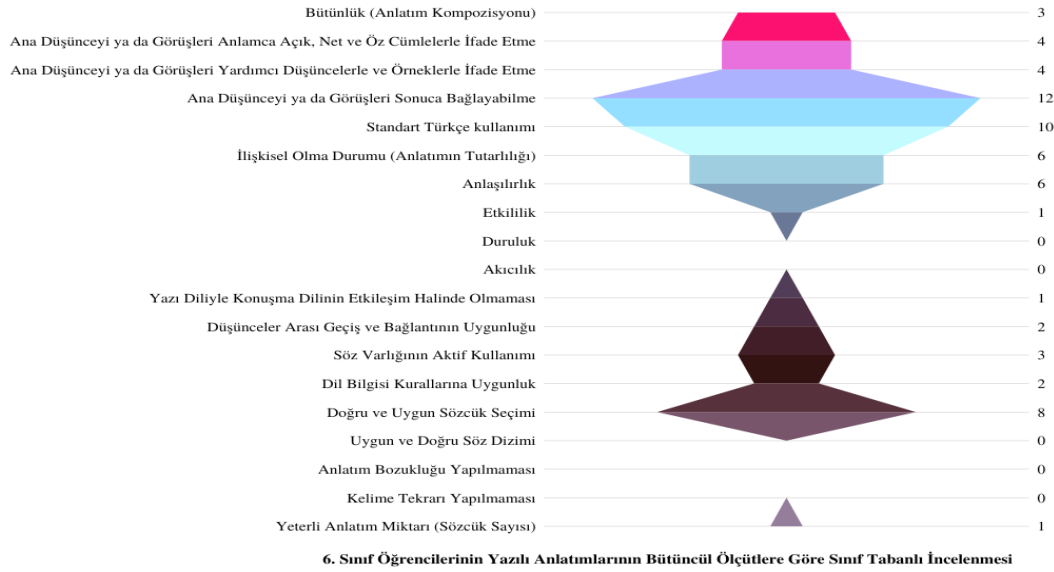
Ö53: *“Tembel kaybeder. Oyuncak olan kızda kaybetti. Beskaları kazandı. oyuncak kız tembellik yaptı kısa yoldan okula gitti.”*

17: *“... Ecrin diye bir arkadaşım var ve her cuma günü takip defterlerini topluyor.”*

Ö21: *“hiç çalışmassa hep internete bakarsa hiçbir meslek sayıbi olama.”*

Yukarıdaki sonuç cümleleri ya yazılı anlatımdan bağımsız ya da direkt kısa filmi ilgilendiren ifadelerdir. Nitekim öğrencilerin zihinlerindeki çıkarımları bir sonuca bağlama hususunda kısmen yeterli oldukları görülmektedir.

Aşağıdaki grafikte 6. sınıf öğrencisi olan 16 kişinin kompozisyonunda, anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli oldukları ölçütler gösterilmiştir.

Şekil 3 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafikte öğrencilerin yazılı anlatım bağlamında mutlaka geliştirmesi gereken nitelikleri, açıkça görünmektedir. Özellikle dil kullanımı ve anlamsal nitelikli ölçütlerdeki yetersizlikler, anlatımın genel itibarıyla anlaşılabilir hale gelmesine neden olmuştur.

c. 7. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan 7. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımları bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 15 öğrenciden bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö32'ye aittir. Öğrencinin yazılı çalışmasında 8 ölçüt var, 11 ölçüt ise yoktur. Ö32'nin yazılı anlatımı; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri bakımından yeterli görünmektedir. Ancak yine yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olması sonucunda; ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), etkililik, duruluk, akıcılık, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) gibi ölçütlerde yetersizlikler olduğu saptanmıştır.

Ö1'in yazılı anlatımında bütüncül ölçütlerden 7'si yeterli, 12'si yetersiz bulunmaktadır. 7. sınıf öğrencilerinden en yeterli anlatım, Ö32'ye ve Ö1'e aittir. Anlatımlar, bulunulan sınıf düzeyi ve gelişim seviyesi kapsamındaki kazanımları tam anlamıyla karşılayamamıştır. Ö1, bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı ölçütlerinde yeterli olarak tespit edilmiştir. Ö1'in ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, etkililik, duruluk, akıcılık, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yetersiz olduğu saptanmıştır.

Ö8 ise ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yeterliken Ö20, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir. Ö20'nin yazılı çalışması, standart Türkçeyle oluşturulup belirli düşüncelerle şekillendirilmiş olsa da anlaşılır değildir. Her iki öğrenci de yazı anlatımında konuşma dilini kullanmıştır.

Ö10, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı), düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir.

Ö43, bütünlük (anlatım kompozisyonu), standart Türkçe kullanımı, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir.

Ö23, bütünlük (anlatım kompozisyonu), standart Türkçe kullanımı, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir.

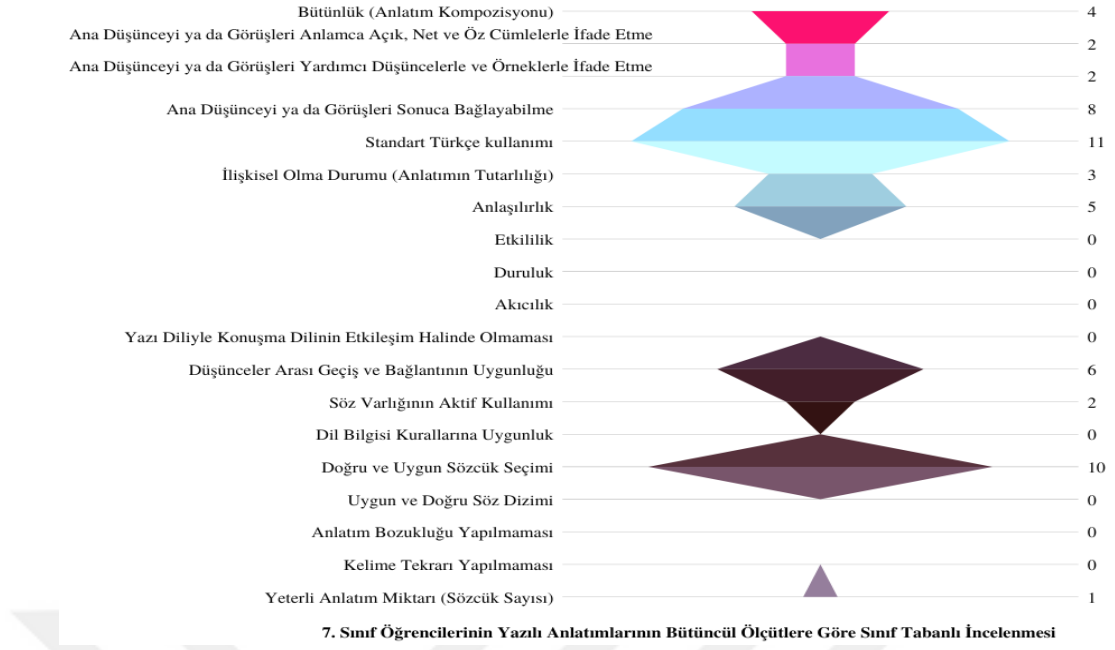
Ö16, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ölçütlerinde yeterli olsa da yazılı anlatımda konuşma dilinin hakimiyeti yaygındır. Bu durum anlam belirsizliğine ve hedeflenen herhangi bir düşüncenin bulunamamasına neden olmuştur.

Ö34'ün yazılı çalışması ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri bakımından yeterli görülmüştür. Ö57 ise standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir. Anlatımda, bağlama uygun kelimeler karmaşık biçimde sunulmuştur. Doğru ve yerinde işlevsel biçimde görevlendirilmeyen kelimeler her ne kadar iyi biçimde seçilmiş olsa da hiçbir anlam ifade etmeyecektir.

Ö57'nin yazılı anlatımı; standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterli görülmüştür.

Ö24 ve Ö31 yalnızca ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterli görülmüştür.

Ö41, Ö59 ve Ö60'ın yazılı anlatımlarında hiçbir ölçüt yeterli görülmemiştir. Aşağıdaki grafikte 7. sınıf öğrencisi olan 15 kişinin kompozisyonunda, anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli bulunan ölçütler gösterilmiştir.

Şekil 4 7. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafikte öğrencilerin yazılı anlatım bağlamında mutlaka geliştirilmesi gereken nitelikleri, açıkça görünmektedir. Özellikle konuşma dilinin hâkimiyetindeki artış yazı dilinin şekil ve anlam yönünün yetersiz hale gelmesine neden olmuştur.

d. 8. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımları, bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 15 öğrenciden bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö28'e aittir. Ö28'in yazılı anlatımında; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütleri yeterli düzeydedir.

Ö35'in yazılı anlatımı da yine aynı oranda başarılı denilebilir. Ö35'in bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart

Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi, kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinde yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Ö39, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir.

Ö9, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, doğru ve uygun sözcük seçimi, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yeterlidir.

Ö46'nın yazılı çalışmasında ise bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, uygun ve doğru söz dizimi ölçütleri yeterli olarak saptanmıştır.

Ö37, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, söz varlığının aktif kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir.

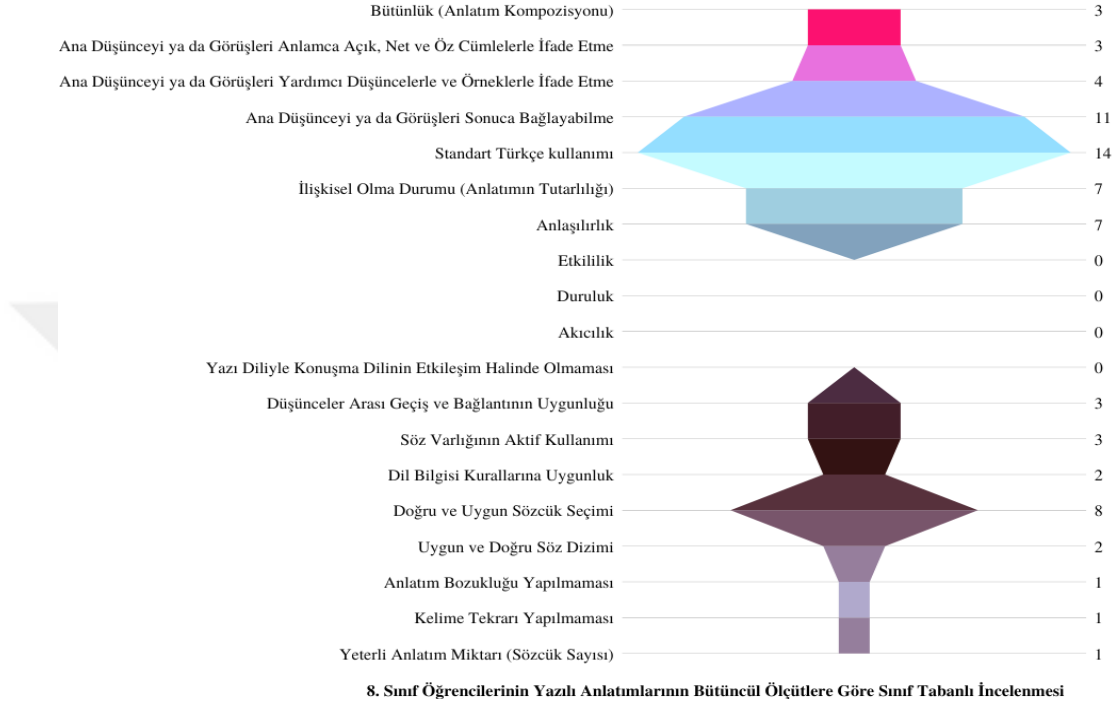
Ö14 ise yalnızca ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde başarılıdır.

Ö49, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterlidir. Ö36'nın yazılı anlatımında; ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri yeterli görülmüştür.

Ö3, yalnızca ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı ölçütlerinde yeterlidir. Ö19 ise ana düşünceyi ya da görüşleri

sonuca bağlayabilme, doğru ve uygun sözcük seçimi, standart Türkçe kullanımı ölçütlerinde yeterli görülmüştür.

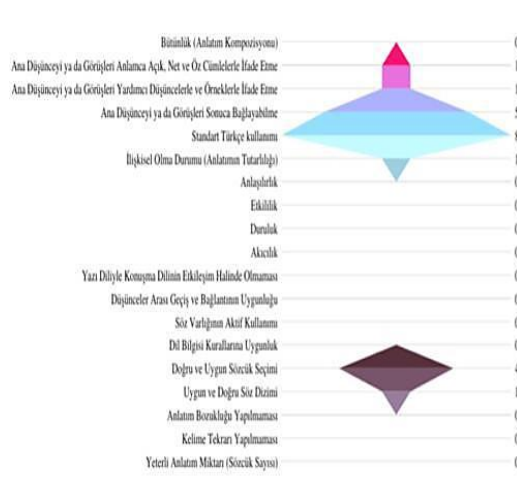
Ö29, Ö52 yalnızca standart Türkçe kullanımında yeterli görülmüştür. Aşağıdaki grafikte 8.sınıf öğrencisi olan 15 kişinin kompozisyonunda, anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli olunan ölçütler gösterilmiştir.

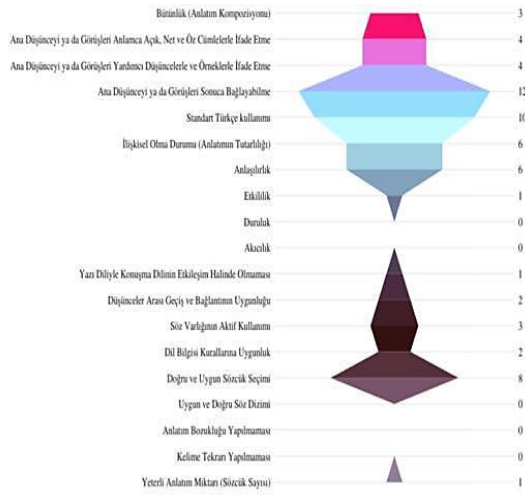
Şekil 5 8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafikte öğrencilerin yazılı anlatım bağlamında mutlaka geliştirilmesi gereken eksiklikleri açıkça görünmektedir. Özellikle öğrencilerin konuşma diliyle yazma eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir. Ayrıca öğrencilerin kendilerine ait fikirleri, sonuçlandırmada kısmen yeterli oldukları bildirilmelidir ki yazılı çalışmaların neredeyse yarısına yakın kısmında yine kısa filmin bitiş bölümü doğrudan aktarılmıştır. Öğrencilerin yazılı anlatımları, ortaokul son sınıf öğrencilerinin kazanımları doğrultusunda beklenen yazılı anlatıma kesinlikle uymamaktadır.

e. 5, 6, 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı karşılaştırılması

5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

6. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

7. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Şekil 6 5, 6, 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı Karşılaştırılması

Yukarıda tüm sınıf seviyelerindeki bütüncül anlatım yeterlilikleri görülmektedir. Çalışmanın kapsamı doğrultusunda; tüm sınıf düzeylerinde ortaya çıkan anlatımlardan neredeyse hiçbiri yazı diliyle oluşturulmamıştır. Öğrenciler 5. sınıftan 6. sınıfa geçtiklerinde yazılı anlatım kapsamında olumlu bir gelişim göstermektedirler. Ancak 7. sınıfta bu gelişim bazı ölçütlere duraklama bazı ölçütlere ise gerileme olarak yansımıştır. Yalnızca uygun ve doğru sözcük seçimi bağlamındaki gelişim oldukça yeterli görülmektedir. Fakat bu ölçütte de 8. sınıfta gerileme olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin 8. sınıf düzeyinde daha fazla ve farklı kelime kullanmaları beklenirken sonuçların tam tersine çıkmış olması, 8. sınıfta kelime hazinesinin pasifleştiğini göstermektedir. Yine aynı durum bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütünde görülmektedir. Öğrenciler genel itibariyle belirtilen ölçütte

yetersizken 8. sınıf düzeyine geçtiklerinde bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütünde gerileme yaşadıkları tespit edilmiştir. Düşünceler arası geçiş ve bağlantı uygunluğu ölçütünde 5. sınıfta kimse yeterli değilken 6.sınıfta 2, 7. sınıfta 6, 8. sınıfta ise 3 kişinin yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Kısaca öğrenciler 5 ve 6. sınıf aralığında edindikleri kazanımları, koruyamadan ortaokul son düzeyde gerilemeye başlamışlardır. Bu durum da öğrencilerin gelişim düzeyleri arttıkça yazılı anlatımlarını konuşma diliyle kaleme alma eğilimlerinin arttığını işaret etmektedir.

Çizelge 13 Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Sınıfa Göre Karşılaştırması

Sınıf	n	$\bar{X} \pm Ss$	Vr.K	K.T	Sd	K.O	F	p	Fark
5.Sınıf	14	21,21±1,85	G.A	95,84	3	31,95	3,04	0,04*	5.-8. sınıflar
6. Sınıf	16	24,00±4,47	G.İ	588,89	56	10,52			
7. Sınıf	15	22,93±2,49	Top	684,73	59				
8. Sınıf	15	24,6±3,36							
Toplam	60	23,23±3,41							

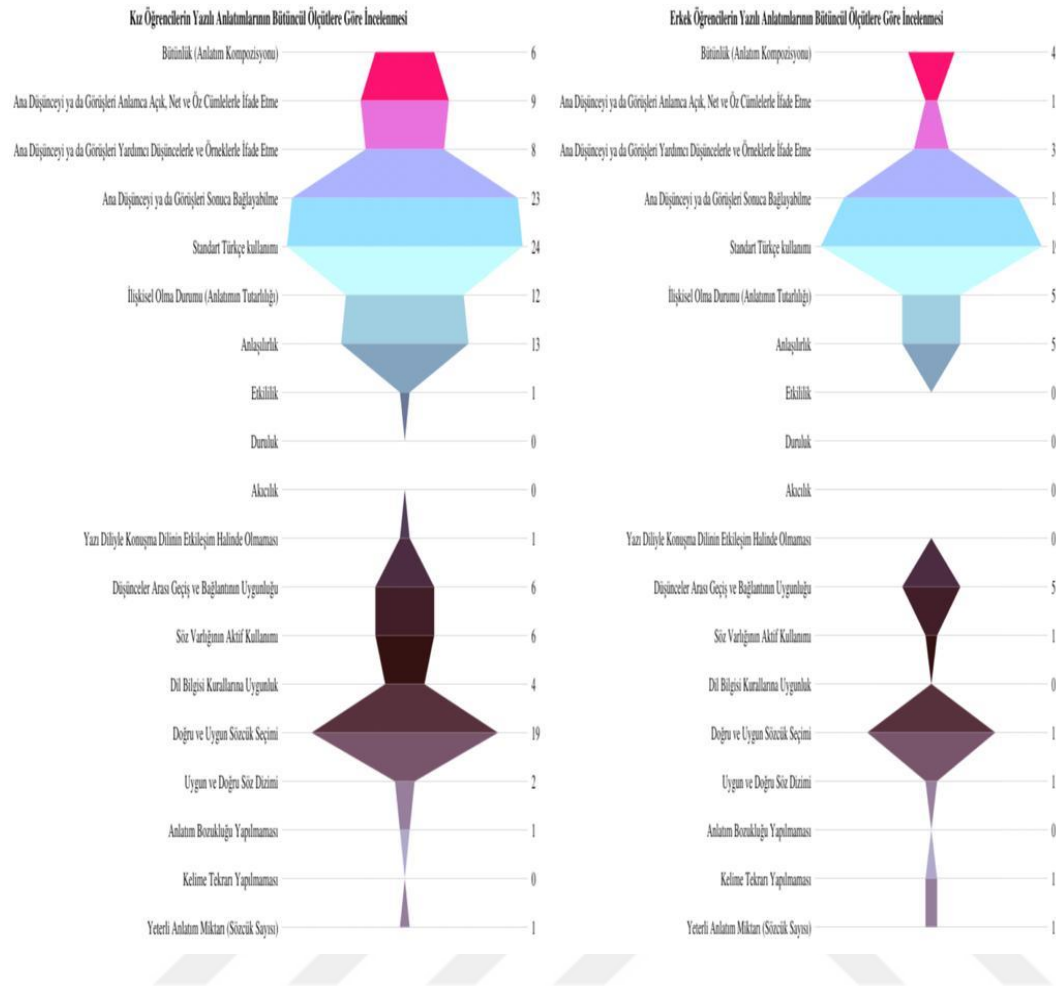
* $p < 0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Çizelge 13'e göre yazılı anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanı öğrencilerin sınıfına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=3,04$ $p<0,05$). Farkın hangi sınıflar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma testine göre 8. sınıfta olanların puanları ($24,6 \pm 3,36$), 5. sınıfta olanların puanlarına ($21,21 \pm 1,85$) göre anlamlı biçimde yüksektir.

4. Öğrencilerin yazılı anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre cinsiyet tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan ortaokul düzeyindeki öğrencilerin, yazılı anlatımlarının cinsiyet tabanlı incelenmesi yapılmıştır. Yazılı anlatımlarda cinsiyet odaklı değişkenlerin bütüncül ölçütleri ne derecede etkilediği gözlemlenmiştir. Aşağıda kız ve erkek öğrencilerin yazılı anlatımları bütüncül ölçütler bağlamında grafiklerle sunulmuştur.

Şekil 7 Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Cinsiyet Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafiklerden de anlaşılacağı üzere kız öğrenciler, yazılı anlatım becerisi bağlamında erkek öğrencilere göre daha yeterli görülmüştür. Genel görüntüden ziyade özel olarak ölçütlere bakıldığında kız öğrencilerin; her ölçütte sistemli biçimde daha yeterli olduğu saptanmaktadır. Özellikle kız öğrencilerin ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, doğru ve uygun sözcük seçimi, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ve anlaşılabilirlik ölçütlerinde çok daha fazla yeterli olması dikkat çekicidir.

Kız ve erkek öğrenciler etkililik, duruluk, akıcılık, yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde ise neredeyse aynı düzeyde yeterlidirler. Kız öğrencilerde bütüncül ölçütlere göre en yeterli yazılı anlatım 6. sınıf öğrencisi Ö11'e aitken erkek öğrencilerde, 8. sınıf düzeyinde olan Ö35'e aittir. Ö11'in yazılı anlatımı bütüncül ölçütlerden 10 var, 9 yok biçiminde değerlendirilirken Ö35'in yazılı anlatımında 9

ölçüt var 10 ölçüt yok olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu durum; yazılı anlatım kapsamında kız öğrencilerin daha başarılı, etkin ve gelişime açık olduğunu göstermektedir.

V. Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Çizelge 14’te, öğrencilerin sözlü anlatımı bütüncül ölçütlere göre “VAR/YOK” ifadesini karşılayacak biçimde düzenlenmiştir. Özellikle öğrencilerin kısmen yeterli olduğu bütüncül ölçütlerin de “VAR” biçiminde değerlendirilmiş olduğu belirtilmelidir. Metnin genelinde belirgin olan bütüncül ölçütler var, belirgin olmayan bütüncül ölçütler ise yok olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin yazılı anlatım kapsamında dil kullanımına ve anlamsal uygunluğa ilişkin eksiklikleri, hataları, yetersiz ya da yeterli oldukları ölçütler net biçimde yorumlanmıştır. “*Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi*” Çizelgesi ve yorumlanması aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 14 Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)	Kelime Tekrarı Yapılmaması	Anlatım Bozukluğu Yapılmaması	Uygun ve Doğru Söz Dizimi	Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi	Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk	Söz Varlığının Aktif Kullanımı	Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu	Konuşma Dilinde Yazı Dili Etkileşiminin Olması	Akıcılık	Duruluk	Etkililik	Anlaşılabilirlik	İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)	Standart Türkçe Kullanımı	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme	Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)	BÜTÜNCÜL ÖLÇÜTLER Öğr. Kod
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö1
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö2
VAR	VAR	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	Ö3
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö4
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö5
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö6
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö7
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö8
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö9
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö10
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö11
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö12
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö13
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö14
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö15
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö16
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö17
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö18
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö19

Çizelge 14 (devamı) Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)	Kelime Tekrarı Yapılmaması	Anlatım Bozukluğu Yapılmaması	Uygun ve Doğru Söz Dizimi	Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi	Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk	Söz Varlığının Aktif Kullanımı	Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu	Konuşma Dilinde Yazı Dili Etkileşiminin Olması	Akıcılık	Duruluk	Etkililik	Anlaşılabilirlik	İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)	Standart Türkçe Kullanımı	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme	Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlatırken Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme	Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)	BÜTÜNCÜL ÖLÇÜTLER Öğr. Kod
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö20
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö21
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö22
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö23
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö24
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö25
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö26
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö27
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö28
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö29
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö30
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö31
VAR	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö32
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö33
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö34
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö35
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö36
YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	Ö37
YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	Ö38

Çizelge 14 (devamı) Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi

Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)	VAR
Kelime Tekrarı Yapılmaması	YOK
Anlatım Bozukluğu Yapılmaması	YOK
Uygun ve Doğru Söz Dizimi	YOK
Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi	VAR
Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk	YOK
Söz Varlığının Aktif Kullanımı	VAR
Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu	YOK
Konuşma Dilinde Yazı Dili Etkileşiminin Olması	YOK
Akıcılık	YOK
Duruluk	YOK
Etklilik	YOK
Anlaşırlık	VAR
İşiksel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)	VAR
Standart Türkçe Kullanımı	VAR
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuçla Bağlayabilme	VAR
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle Örnekleme İfade Etme	VAR
Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlatırken Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme	YOK
Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)	YOK
BÜTÜNÇÜL ÖLÇÜTLER Öğr. Kod	Ö39 Ö40 Ö41 Ö42 Ö43 Ö44 Ö45 Ö46 Ö47 Ö48 Ö49 Ö50 Ö51 Ö52 Ö53 Ö54 Ö55 Ö56 Ö57 Ö58 Ö59 Ö60

1. Sözlü anlatımın bütüncül ölçütlere göre yorumlanması

Çizelgedeki bütüncül ölçütlerden olan standart Türkçe kullanımı, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme yeterliliğinin 60 öğrenciden 39’unda var olduğu tespit edilmektedir. Konuşma dilinde standart kullanım günlük konuşma diliyle aynı düzeyde olsa bile öğrenciler sözlü anlatımlarında bahsettiklerine ilişkin sonuçlandırmalar yapmıştır. Genellikle örnek verip sonuçlarından bahseden öğrencilerin, sözlü anlatımları ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütünde de yeterli görülmüştür. Çalışmadaki 60 öğrenciden 34’ünün ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütünde yeterli düzeyde olduğu tespit edilirken 26 öğrencinin yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bahsi geçen 34 öğrencinin yardımcı düşünce ve örnekleri, genellikle birbirinden bağımsız ve bağlantısız şekilde düzenlenmiştir. Bu nedenle kısmen yeterli olsalar da ölçütün “var” olduğu belirtilmiştir. Konuşmanın hızlı zihinsel süreçlerden geçiyor olması, düşünceler arası bağlantı ve geçişin uygun biçimde düzenlenememesine sebep olmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin zihinsel süreçlerinin daha başarılı ilerlemesi için bol bol hazırlıksız konuşma becerisine yönelik uygulama ve etkinlikler düzenlenmelidir. Düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu ölçütünde 60 öğrenciden yalnızca 3’ünün yeterli görüldüğü belirtilmelidir. Geriye kalan 57 kişinin ise düşünceler arasında uygun geçiş yapamadıkları aynı zamanda düşünceler arasında bağlantı kuramadıkları saptanmaktadır. Bu ölçütteki yetersizlik de beraberinde ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ölçütündeki yetersizliği getirmiştir. İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ölçütünde 60 öğrenciden 11’inin yeterli olduğu saptanmıştır. İfade edilenlerin kendi içerisindeki tutarlılığı sağlanmadığında anlam belirsizliği açığa çıkmaktadır. Anlam belirsizliği ve anlatımdaki kapalılık anlaşılabilirliği ciddi oranda olumsuz etkilemektedir. Yine çalışmadaki 60 öğrencinin, 18’inde anlaşılabilirlik ölçütü yeterli düzeydedir. Öğrencilerin çoğunluğu ifade ettikleri düşünceleri yineleyerek sonuca bağlamışlardır. Yani belirtmek istenen düşünce; yan düşünce ve uygun örneklerle sistemli, sıralı biçimde dizilmemiştir. 42 öğrencinin sözlü anlatımında, İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) yetersiz düzeydedir.

Doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütünde ise 60 öğrenciden 29’u yeterli görülmüştür. Yine de yeterli görülen öğrencilerin kullandıkları kelimeleri, çok defa üst üste tekrar ettikleri belirtilmelidir. Doğru ve uygun kelime seçimi ölçütünün yalnızca kelimenin anlamsal boyutu bakımından değerlendirildiği açıkça bellidir. Geriye kalan 31

öğrencinin genellikle hatalı ve desteksiz kelimeleri, sözlü anlatımın akışı boyunca tekrar ettikleri gözlemlenmektedir. Hatta şöyle söylenmelidir ki çalışmadaki hiçbir öğrenci kelime tekrarı yapılmaması ölçütünde yeterli görülmemiştir. Bu durum da nicelik olarak anlatım miktarının artmasına neden olmuştur. 60 öğrenciden 14'ünün konuşmasında, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütü iyi düzeydedir. Ayrıca öğrencilerden 6'sı konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması ölçütünde yeterli görülmüştür. Öğrencilerin sözlü anlatımlarındaki yetersizlikler nedeniyle konuşma dilinde yazı diline ait izlerin bulunması gerektiği düşünülmektedir. Konuşmanın yazı diline yaklaştırılması durumunun, olumlu sonuçlar çıkaracağı düşünülmektedir. Tabii ki bahsedilen yazı diline yakınlık hususunun aşırısı dinleyici sıkırmakla beraber sözlü anlatımı sıkıcı hale getirebilir. Ancak konuşma diline aktarılması gereken nitelikler; dile ait kurallar, dizimler, dil kullanımı, ilkeler, ölçünlülüktür. Sözlü anlatımı, biraz da olsa anlamsal nitelikteki yazı kurallarına yakınlılaştırmak tüm ölçütlere olumlu biçimde yansıyacaktır. 54 öğrencinin bahsedilen ölçütte yetersiz olması beraberinde söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütlerinde yetersizliği getirmiştir. Söz varlığının aktif kullanımı ölçütünde 3, dil bilgisi kurallarına uygunlukta 4, uygun ve doğru söz dizimi ölçütünde 2, anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütünde ise yalnızca 1 öğrenci yeterli düzeydedir. Anlatımın etkili ve güçlü olmasını sağlayan etkililik, duruluk ve akıcılık ölçütlerinde yeterli olan hiçbir öğrenci bulunmamaktadır. Öğrencilerin sözlü anlatımda sık sık aynı düşünceleri aynı sözcüklerle belirtmeleri, örneklendirme-sonuç bağlamında bazen mantık dışı fikirleri ifade etmeleri; konuşma becerilerindeki eksiklikten kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerine ilişkin bulgular:

Çizelge 15 Öğrencilerin Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin Yeterlik Düzeyleri

Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütleri	Geliştirilmeli	Kısmen Yeterli	Yeterli
a. Bütünlük (anlatım kompozisyonu)	56	4	0
b. Ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme	52	8	0
c. Ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme	24	32	4
ç. Ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme	19	28	13
d. Standart Türkçe kullanımı	18	33	9
e. İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı)	49	9	2
f. Anlaşılabilirlik	40	20	0
g. Etkililik	60	0	0

ğ. Duruluk	60	0	0
h. Akıcılık	60	0	0
ı. Yazı Diliyle Konuşma Dilinin Etkileşim Hâlinde Olmaması	54	6	0
i. Düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu	58	2	0

Çizelge 15 (devamı) Öğrencilerin Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin Yeterlik Düzeyleri

Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütleri	Geliştirilmeli	Kısmen Yeterli	Yeterli
j. Söz varlığının aktif kullanımı	57	3	0
k. Dil bilgisi kurallarına uygunluk	55	5	0
l. Doğru ve uygun sözcük seçimi	29	26	5
m. Uygun ve doğru söz dizimi	58	2	0
n. Anlatım bozukluğu yapılmaması	59	1	0
o. Kelime tekrarı yapılmaması	60	0	0
ö. Yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı)	41	19	0

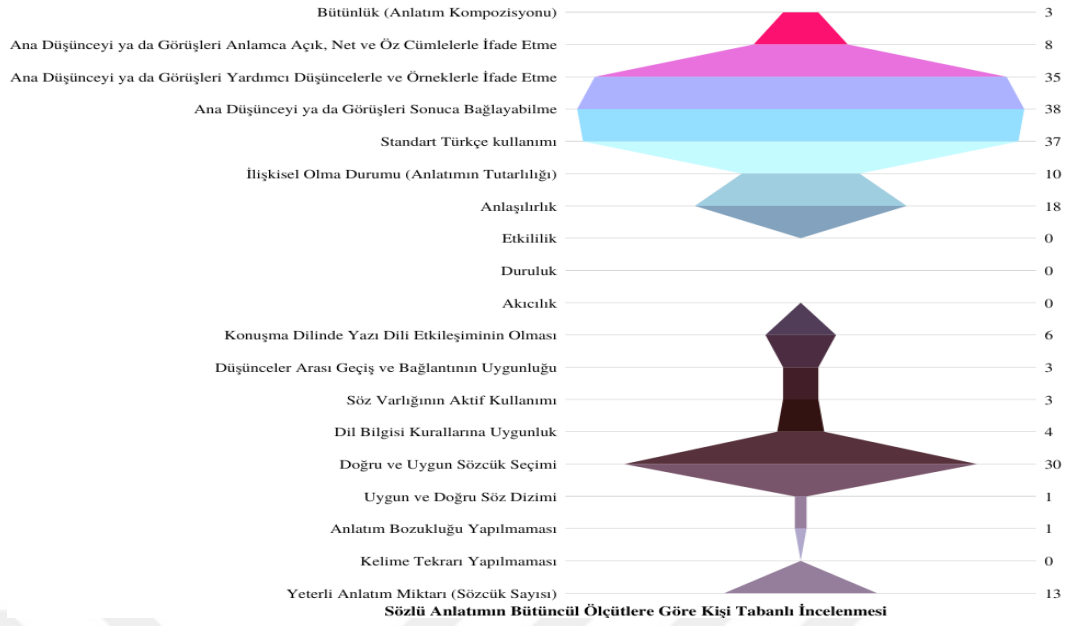
Çizelge 15'e göre öğrenciler sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerinden sırası ile en çok standart Türkçe kullanımı, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ve ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütünde yeterli iken sırası ile en çok etkililik, duruluk, akıcılık ve kelime tekrarı yapılmaması konusunda yetersizlerdir.

2. Sözlü anlatımın bütüncül ölçütlere göre kişi tabanlı incelenmesi

Çizelgede bulunan 60 öğrenciden bütüncül ölçütlere göre en başarılı sözlü anlatım Ö3'e aittir. Öğrencinin anlatımında bütüncül ölçütlerden 13'ü bulunmakta, 6'sı bulunmamaktadır. Ö3'ün sözlü anlatımında; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı), söz varlığının aktif kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri yeterli düzeydedir. Ancak dile ait kurallar yetersiz düzeydedir. Dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinin yanı sıra etkililik, duruluk, akıcılık, ölçütlerinde yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Ö3'ün sözlü anlatım sırasında düşüncelerini örneklendirip açıklaması yeterli görülmektedir. Sözlü anlatımın değerlendirilmesine yönelik sorulan soruya ilişkin verilen cevap içerik olarak, yüzeysel, somut ve olay ağırlıklı görülmektedir. Yaşam şeklinin aynı olmasıyla ilgili cevaplar beklenirken insanların dış görünüşüyle alakalı

aynılık söz konusu edilmiştir. Sözlü anlatımın anlamsal bütünlüğü, anlatılanların mantıksal tutarlılık içerisinde ifade edilmesini gerekli kılar. Ö3'ün sözlü anlatımında kullandığı örnekler, açıklamalar, cümlelerin akışı kapsamında değerlendirildiğinde; bütüncül ölçütler bakımından diğer öğrencilere göre daha iyi durumdadır. Ö3'ün ardından yeterli düzeydeki sözlü anlatım, Ö7'ye aittir. Ö7'nin sözlü anlatımında bütüncül ölçütlerden 12'si var, 7'si yok olarak tespit edilmiştir. Ö7'nin sözlü anlatımı, dil kullanımı bakımından daha kurallı olmakla birlikte söz dizimi hususunda da daha yeterli görülmüştür. Ö7'nin sözlü anlatımında; ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi, doğru ve uygun söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütleri yeterli olarak saptanmıştır. Bu ölçütler dışındaki; bütünlük (anlatım kompozisyonu), etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı), kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinde yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Ö7'nin sözlü anlatımında bulunan ana düşünce etrafında gelişen yardımcı düşünceler, daha da geliştirilmelidir. Öğrencinin konuşmasında yer alan örneklendirmeler hem konuyla hem de sorulan soruyla ilgili görünmektedir. Anlatım yetersizliğinin yanı sıra anlatım esnasında asıl mesajın parçalara bölünmemesi durumu, iyi ve etkili ifadeyi olumsuz yönde etkilemiştir.

Aşağıdaki grafikte, 60 öğrencinin yazılı anlatımda yeterli olduğu bütüncül ölçütler sayılarla gösterilmektedir.

Şekil 8 Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Kişi Tabanlı İncelenmesi

Öğrencilerin sözlü anlatımda yeterli oldukları ölçütler aşağıda sıralanmıştır. Öğrencilerin en yeterli oldukları ölçütten, yetersiz olduklarına doğru sıralanan bütüncül ölçütler; öğrencilerin anlamsal boyutta dil kullanımları hakkında bilgi vermektedir.

- Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme
- Standart Türkçe Kullanımı
- Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme
- Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi
- Anlaşılabilirlik
- Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)
- İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)
- Ana Düşünceyi ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme
- Konuşma Dilinde Yazı Dili Etkileşiminin Olması
- Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk
- Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)
- Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu
- Söz Varlığının Aktif Kullanımı
- Uygun ve Doğru Söz Dizimi

- Anlatım Bozukluğu Yapılmaması
- Kelime Tekrarı Yapılmaması
- Etkililik
- Duruluk
- Akıcılık

Yukarıdaki sıralamada özellikle konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması ölçütüne özen gösterilmesi durumunda birçok ölçütün anlatımdaki varlığını arttıracığı gözlemlenmektedir. Ayrıca sıralamada dördüncü ölçütten sonraki ölçütlerin yetersizliği, dil kullanımını ve anlatımın içerik yönünü ciddi oranda olumsuz etkilemektedir.

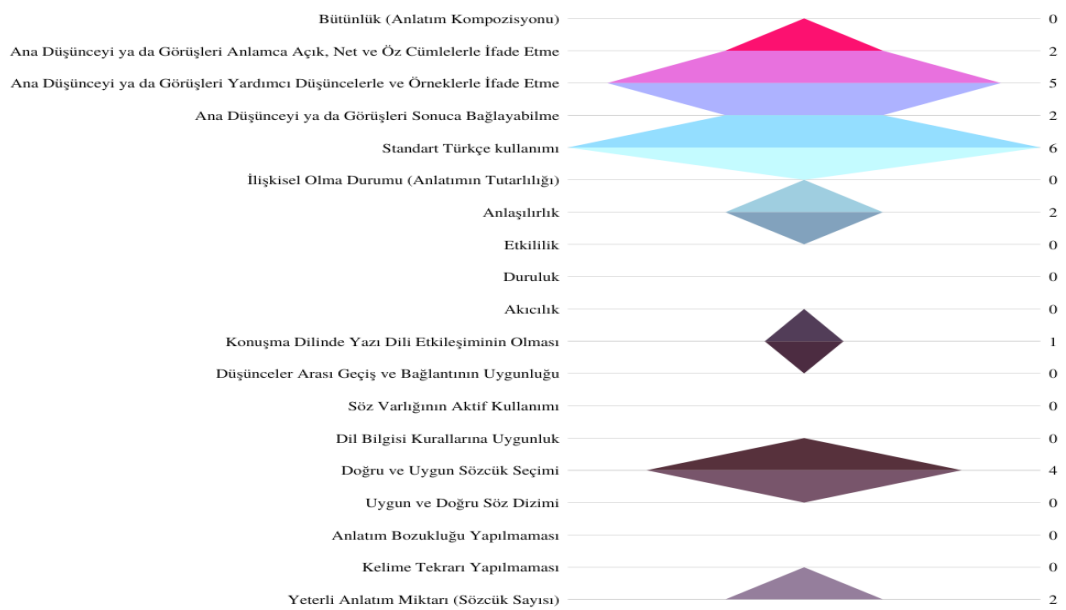
3. Sözlü anlatımın bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

a. 5. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan 5. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımları, bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 14 öğrenciden, bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö5 ve Ö44'e aittir. Ö5'in konuşmasında 5 ölçüt yeterli, 14 ölçütün ise yetersiz olduğu saptanmıştır. Anlatımda ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri kısmen de olsa yeterli düzeyde bulunmaktadır. Fakat bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yetersiz düzeydedir. Ö5'in sözlü anlatımı genel olarak değerlendirildiğinde; anlam bakımından ana düşüncenin açık, net ve öz biçimde ifade edilme durumu kısmen yeterli bulunmaktadır. Konuşmanın sonlarına doğru kendi içinde çelişkili ifadelerle zihinsel süreçlerden geçen Ö5, insanların tümünün aynı yaşam şeklini benimsemesi

durumunda hem kargaşa yaşanacağını hem de kargaşa yaşanmayacağını, belirli örneklerle ifade etmektedir. Ö44 ise ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik ve yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin bahsi geçen beş ölçüt haricindeki ölçütlerde yeterli görülmemektedir. Ö44'ün sözlü anlatımı genel olarak değerlendirildiğinde; özellikle doğru ve uygun sözcük seçimi hususunda geliştirilebilir düzeydedir. Ö44, düşünce ya da görüşlerini belirli zihinsel süreçlerden geçirmeden direkt olarak yansıtmaktadır. Bu durum kelime seçiminin çok hızlı şekilde gerçekleşmesine ve özensiz kullanıma sebep olmuştur. Aynı anlamı bildiren sözcüklerin ardı sıra söylenmesi, anlatımı gereksiz biçimde uzatmaya neden olmaktadır. Aynı zamanda içerikte verilmek istenen mesajın anlaşılmasını güç duruma düşürmektedir. Ö44'ün sözlü anlatımında anlatım miktarı nicelik olarak yeterli görülse de nitelik çerçevesinde kısmen yeterlidir. Öğrencilerden Ö22, Ö12, Ö38, Ö40 ve Ö47'nin sözlü anlatımında, hiçbir bütüncül ölçütte yeterliliğe rastlanmamıştır.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa; ortaokul ilk düzeyde olan öğrencilerin günlük konuşma dilinin daha alt seviyesinde bir üslup kullandıkları kolaylıkla söylenebilir. Aşağıdaki grafikte 5.sınıf öğrencisi olan 14 kişinin, anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli ve yetersiz oldukları ölçütler sayısal olarak gösterilmiştir.

5. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Şekil 9 5. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafikte öğrencilerin sözlü anlatım bağlamında mutlaka geliştirilmesi gereken nitelikleri, açıkça görünmektedir.

b. 6. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

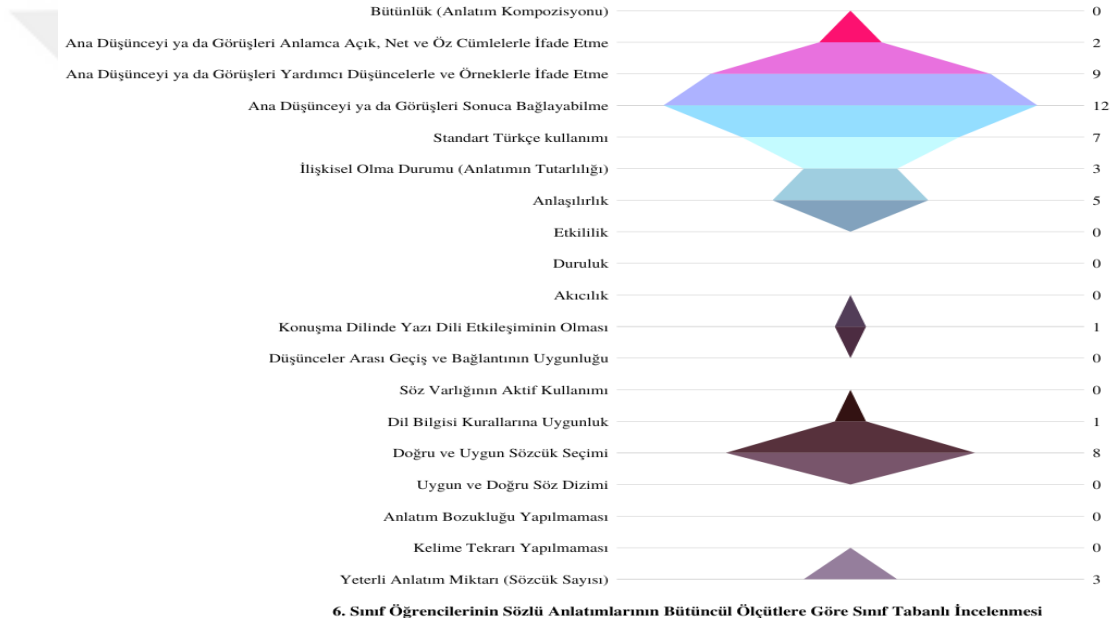
Çalışmada bulunan 6. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımları bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 16 öğrenciden, bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö11'e aittir. Ö11'in konuşmasında 8 ölçüt yeterli, 11 ölçütün ise yetersiz olduğu saptanmıştır. Yazılı anlatımda da en yeterli anlatıma sahip olan öğrencinin konuşmasında; ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, dil bilgisi kurallarına uygunluk, ölçütleri yeterli düzeyde bulunmaktadır. Bu ölçütler dışında kalan; bütünlük (anlatım kompozisyonu), etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerde yetersiz düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ö11'in sözlü anlatımı genel olarak değerlendirildiğinde; ana düşüncenin ya da görüşlerin anlamlı bir sonuca bağlanabilmesi hususunda bazı eksiklikler ve hatalar göze çarpmaktadır. Öğrencinin sözlü anlatımında, tüm insanların aynı yaşam şekline sahip olması durumunda; dünyanın sadece bir ülke gibi olacağı, savunulmaktadır. Bu görüşün nedeni, sonucu, etkileri belirtilmemektedir. Düşünce, yalnızca benzetme niteliğindedir ve daha açık biçimde sunulması gerekmektedir. Açıklanmadan bırakılan boşluklu düşünceler, bazen dinleyici tarafından anlamlı biçimde doldurulamaz.

Ö48 ve Ö18'in sözlü anlatımlarında 6 ölçüt yeterliyken 13 ölçüt yetersiz düzeydedir. İki öğrencinin anlatımında da ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri yeterliyken diğer

bütüncül ölçütler yetersiz durumdadır. Ö17'nin anlatımı ise yine aynı ölçütlerde yeterliyken ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) yeterli değildir. Ayrıca Ö17'nin konuşması yeterli anlatım miktarına sahiptir. 7. sınıf öğrencilerinden Ö56'nın sözlü anlatımında hiçbir bütüncül ölçüt yeterli görülmemiştir.

Ö53 ve Ö4'ün sözlü anlatımında ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ölçütleri yeterli olarak tespit edilirken Ö26'nın konuşmasında, standart Türkçe kullanımı dışında hiçbir ölçüt yeterli değildir.

Aşağıdaki grafikte 6. sınıf öğrencisi olan 16 kişinin, anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli oldukları ölçütler gösterilmiştir.

Şekil 10 6. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

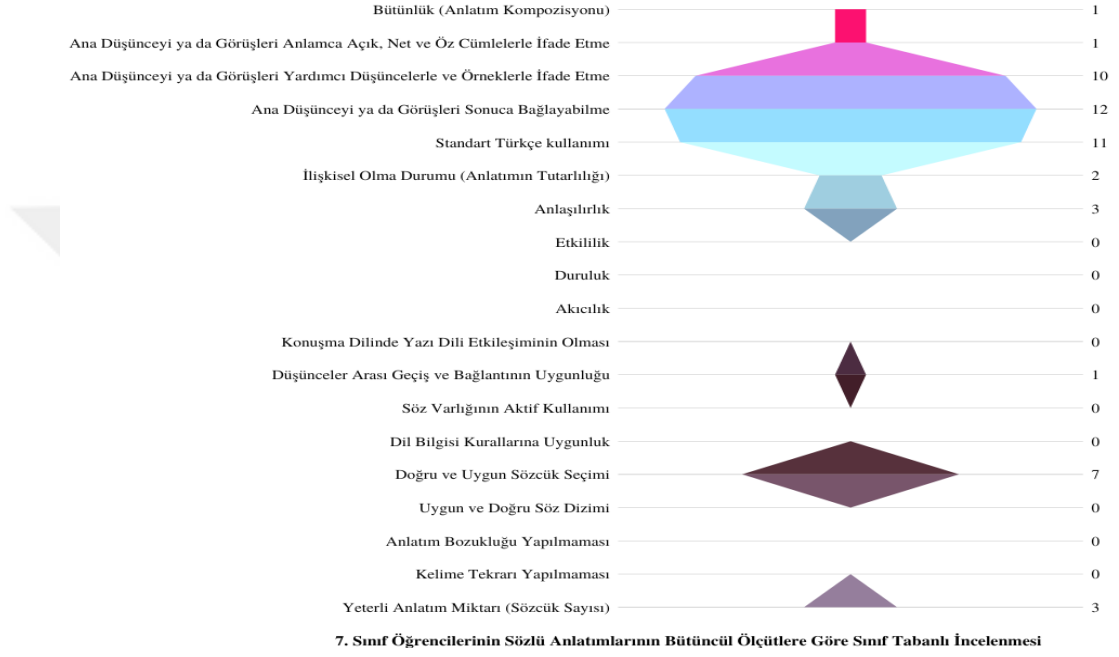
Yukarıdaki grafikte öğrencilerin sözlü anlatıma ilişkin mutlaka geliştirmesi gereken nitelikler çoğunlukla dil kullanımıyla ilgilidir. Sözlü anlatım esnasında dilin anlamsal boyutta kullanımı büyük önem arz etmektedir. 6. sınıf öğrencilerinin dil kullanımıyla, dilin işlevleri ve görevleriyle ilgili geliştirilmesi gereken yönleri mevcuttur. Ayrıca sözlü anlatımın da bir kompozisyonu/bütünlüğü olduğu unutulmamalıdır. Öğrenciler genellikle örneklendirme-sonuç bağlamında ilerlemektedir. Bu durum anlatımın bütünlüğünü zedelemekten öteye geçememiştir.

c. 7. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan 7. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımları, bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 15 öğrenciden, bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö32'ye aittir. Aynı sınıf düzeyinde yazılı anlatımda da en yeterli anlatıma sahip olan öğrencinin konuşmasında; 7 ölçüt var, 12 ölçüt ise yoktur. Ö32'nin sözlü anlatımında; bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı), doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri yeterli görünmektedir. Ancak öğrencinin; ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, anlaşılabilirlik, etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinde yetersiz olduğu saptanmıştır. Ö32'nin sözlü anlatımında; dil kullanımındaki eksiklikler, farklı düşüncelerin art arda verilmesi, cümlelerin basitliği, sözcüksel sıradanlık gibi hususlar göze çarpmaktadır. Öğrencinin kelime seçimi, günlük konuşma dilinde alışlagelmiş sözcüklerden oluşmasına rağmen çalışmadaki diğer öğrencilere göre kısmen yeterli olduğu için yeterli düzeyde olduğu belirtilmiştir. Kelime seçimi, sözcük dizimiyle eş değer öneme sahiptir.

7. sınıf öğrencilerinden Ö10'un sözlü anlatımında ise 6 ölçüt yeterli, 13 ölçüt yetersiz düzeydedir. Ö10, sınıfta en yeterli ikinci anlatım olarak tespit edilmiştir. Ö10'un sözlü anlatımında; ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, anlaşılabilirlik, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütleri yeterli görünmektedir. Diğer ölçütlerde yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır. Ö10'un sözlü anlatımının genel hattında; bir örnek verip açıklama yaptığı görülmektedir. Sonuç bölümünden ziyade örnek ve açıklamaları bulunmaktadır. Tüm dünyadaki insanların yaşam şeklinin aynı olması durumunda çok kötü olay ya da durumlar yaşanacağı, düşüncesi etrafında yapılan açıklamalar fazlaca yer tutmaktadır. Bu durum kısmen yeterli görülmesine neden olmaktadır. Ö10'un verdiği örnekleri doğru bir sonuca bağlaması hususunda da kısmen yeterli olduğu söylenebilmektedir.

7. sınıf öğrencisi Ö60'ın sözlü anlatımında hiçbir ölçüt yeterli biçimde bulunmazken Ö41 ve Ö31'in anlatımında ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, standart Türkçe kullanımı ölçütleri yeterli düzeydedir. Ö1'in ise yalnızca standart Türkçe kullanımında kısmen de olsa yeterli düzeyde olduğu söylenebilmektedir. Aşağıdaki grafikte 7.sınıf öğrencisi olan 15 kişinin sözlü anlatımında, anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli ve yetersiz ölçütler gösterilmektedir.

Şekil 11 7. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafikte öğrencilerin sözlü anlatım bağlamında mutlaka geliştirilmesi gereken nitelikleri kolaylıkla tespit edilmektedir. Buna göre; öğrencilerin özellikle bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, etkililik, duruluk, akıcılık, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde geliştirilip yeterli düzeye getirilmesi gerekmektedir.

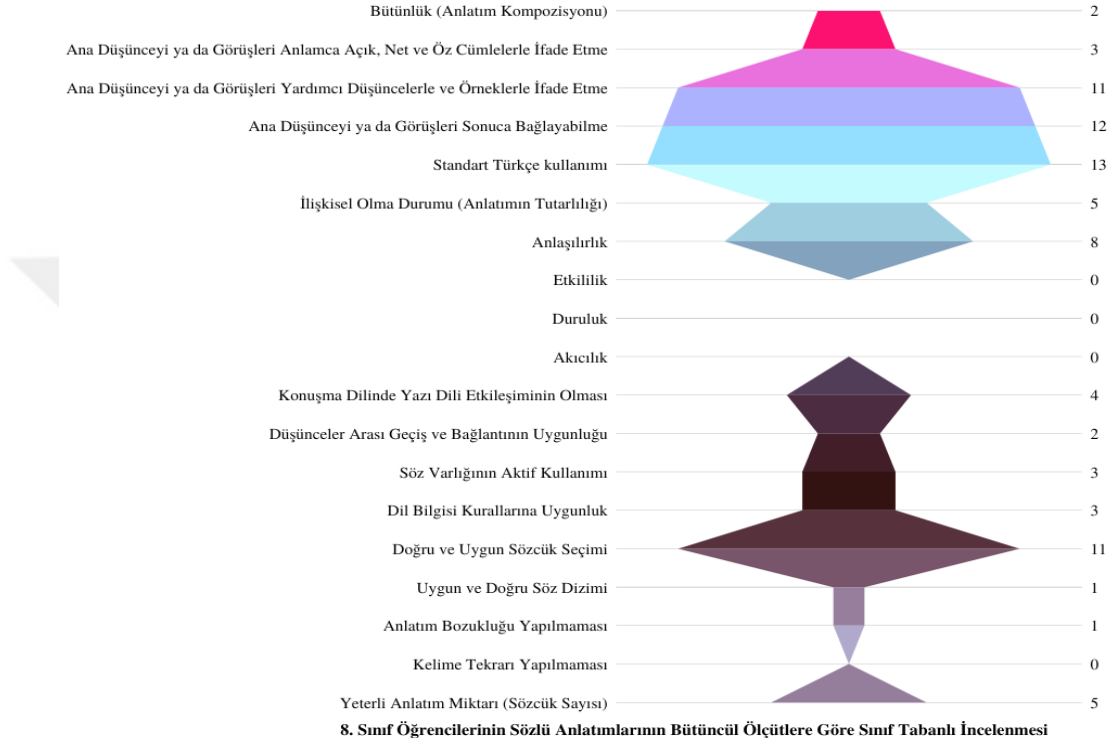
d. 8. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan 8. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımları, bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede toplam 15 öğrenciden bütüncül ölçütler bağlamında en başarılı anlatım Ö3'e aittir. Ö3'ün konuşmasında, anlatımın bütüncül ölçütlerinden 13'ü yeterli düzeydeyken 6'sı yetersiz durumdadır. Ö3'ün sözlü anlatımında bütünlük (anlatım kompozisyonu), ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütleri yeterli düzeydedir. Bu ölçütler dışında kalan etkililik, duruluk, akıcılık, anlatım bozukluğu yapılmaması, uygun ve doğru söz dizimi, kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinde yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ö3'ün sözlü anlatım sırasında düşüncelerini örneklendirip açıklamalarla sunması yeterli görülmektedir. Ancak konuşma sırasında sık sık aynı kelimeleri tekrar etmesi anlam akışını bozmaktadır.

Ö3'ü yeterli anlatım bağlamında Ö7 takip etmektedir. Ö7'nin sözlü anlatımında bütüncül ölçütlerden 12'si var, 7'si yok olarak belirlenmiştir. Konuşmada, ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, doğru ve uygun sözcük seçimi, anlatım bozukluğu yapılmaması, uygun ve doğru söz dizimi ölçütleri yeterli düzeyde bulunmaktadır. Ö7'nin anlatımında, bütünlük (anlatım kompozisyonu), etkililik, duruluk, akıcılık, düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu, kelime tekrarı yapılmaması, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ö7'nin sözlü anlatımında ana düşünce etrafında gelişen yardımcı düşünceler daha da geliştirilip zenginleştirilmelidir. Konuşmada yer alan örneklendirmeler hem konuyla hem de sorulan soruyla ilgili görünmektedir.

Ö35 ve Ö39'un sözlü anlatımı bütüncül ölçütlere göre değerlendirildiğinde; iki öğrencinin de ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı,

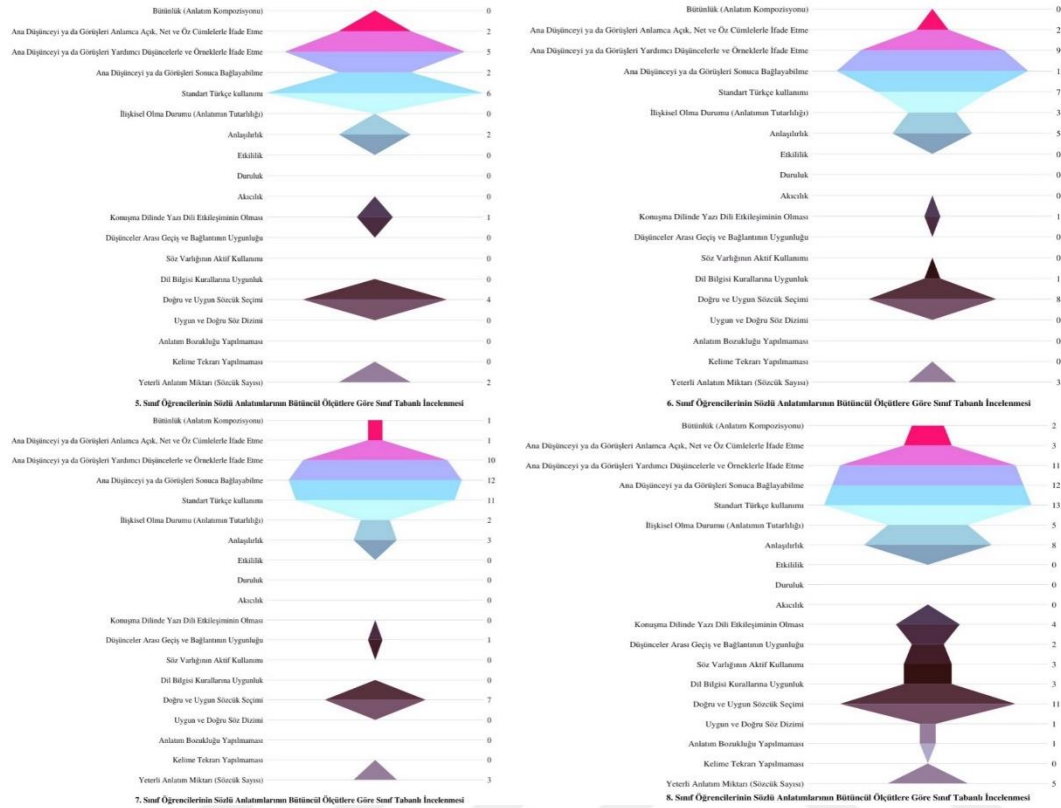
ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı), anlaşılabilirlik, doğru ve uygun sözcük seçimi, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde yeterli olduğu tespit edilmektedir. Ancak Ö35'in sözlü anlatımında; konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması ölçütü yeterliyken Ö39'un konuşmasında söz varlığının aktif kullanımı ölçütü yeterlidir. Aşağıdaki grafikte 8. sınıf öğrencisi olan 15 kişinin sözlü anlatımında, anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli ve yetersiz ölçütler gösterilmektedir.

Şekil 12 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafikte öğrencilerin sözlü anlatım bağlamında mutlaka geliştirilmesi gereken eksiklikleri açıkça görünmektedir. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında özellikle bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütünün ciddi oranda yetersiz olması, konuşmaların amaçsız ve plansız biçimde gerçekleştiğini göstermektedir. Amaçsız ve plansız anlatımlarda, bütüncül ölçütlerin yetersiz olması doğaldır. Öğrencilerin sözlü anlatımları, ortaokul son sınıf öğrencilerinin kazanımları doğrultusunda ortaya çıkan konuşma becerisine kesinlikle uymamaktadır.

e. 5, 6, 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre sınıf tabanlı karşılaştırılması

Şekil 13 5, 6, 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Sınıf Tabanlı Karşılaştırılması

Yukarıda 5, 6, 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımda, bütüncül anlatım yeterlilikleri görülmektedir. Çalışmanın kapsamı doğrultusunda; her sınıf düzeyinde ortaya çıkan anlatımlardan neredeyse hiçbiri beklenen düzeyde ve hedeflenen kazanımları karşılayacak durumda değildir. Öğrencilerin sözlü anlatımları, her sınıf düzeyinde bütüncül ölçütler bağlamında değerlendirilmiştir. Bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütündeki yavaş gelişim oldukça dikkat çekmektedir. 5. ve 6. sınıfta kimse yeterli değilken 7. sınıfta 1, 8. sınıfta 2 öğrenci yeterli düzeydedir. Bu gelişim anlatım bütünlüğü ölçütü bakımından yeterli görülmemektedir. Sözlü anlatımda ifade edilenlerin belirli bir sırayla ve mantıklı bir düzende sunulması, anlatımı daha etkili kılacağı gibi daha da sağlamlaştıracaktır.

Ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme ölçütünde ise 5. ve 6. sınıfta ikişer kişi yeterliyken 7. sınıfta 1, 8. sınıfta 3 kişi yeterli düzeydedir. 60 öğrenciden 8 kişinin yeterli düzeyde olması, ciddi bir problemin habercisi niteliğindedir.

Anlaşılrlık ölçütünde 5. sınıfta 2 öğrenci, 6. sınıfta 5, 7. sınıfta 3, 8. sınıfta ise 8 öğrenci yeterli düzeydedir. Bu durum da öğrencilerin sözlü anlatımlarındaki anlaşılrlığın yetersiz düzeyde olduğunu göstermektedir. Çünkü 60 öğrenciden yalnızca 18’inin anlaşılır konuşmalar gerçekleştirmesi anlatımdan ziyade anlama becerilerinin gelişmediğinin göstergesi konumundadır. Standart Türkçe kullanımı, ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütleri sistemli biçimde gelişmektedir. Ancak anlamsal boyutta dil kurallarına ait ölçütlerde beklenen gelişim görülmemektedir.

Öğrenciler 5. sınıftan 6. sınıfa geçtiklerinde sözlü anlatım kapsamında olumlu bir gelişim göstermektedirler. Ancak 7. sınıfta bu gelişim bazı ölçütlere duraklama bazı ölçütlere ise gerileme olarak yansımıştır. Özellikle uygun ve doğru sözcük seçimi bağlamındaki gelişimde 7. sınıfta gerileme olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin yeni sözcükler öğrenip bu sözcükleri doğru biçimde kullanmaları beklenirken onlar aynı kelimeleri sık sık tekrar etmektedirler. Öğrenciler akıcılık, duruluk, etkililik, kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinde yetersiz düzeydedir. Öğrencilerin konuşma boyunca aynı düşünce etrafında üst üste aynı anlamı ifade eden sözcükleri tekrar etmeleri; akıcılık, duruluk, etkililik, söz varlığının aktif kullanımı, dil bilgisi kurallarına uygunluk, anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütlerine olumsuz biçimde yansımıştır. Sınıf düzeyi arttıkça hedeflenen kazanımlar da artmaktadır. Bu kazanımlar işlevsel hale getirilmediği sürece öğrencilerden beklenen yeterlilik de gerçekleşmeyecektir. Öğrencilere dil kurallarını ezberletmekten daha çok dilin anlamsal boyutta kullanımını sezdirmek ve yaşatmak gerekir.

Çizelge 16 Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Sınıfa Göre Karşılaştırması

Sınıf	n	$\bar{X} \pm Ss$	Vr.K	K.T	Sd	K.O	F	p	Fark
5.Sınıf	14	21,57±2,87	G.A	105,70	3	35,23			
6. Sınıf	16	23,56±3,35	G.İ	512,70	56	9,16			
7. Sınıf	15	23±1,85	Top	618,40	59		3,85	0,01*	5.-8. sınıflar
8. Sınıf	15	25,33±3,68							
Toplam	60	23,4±3,24							

* $p < 0,05$

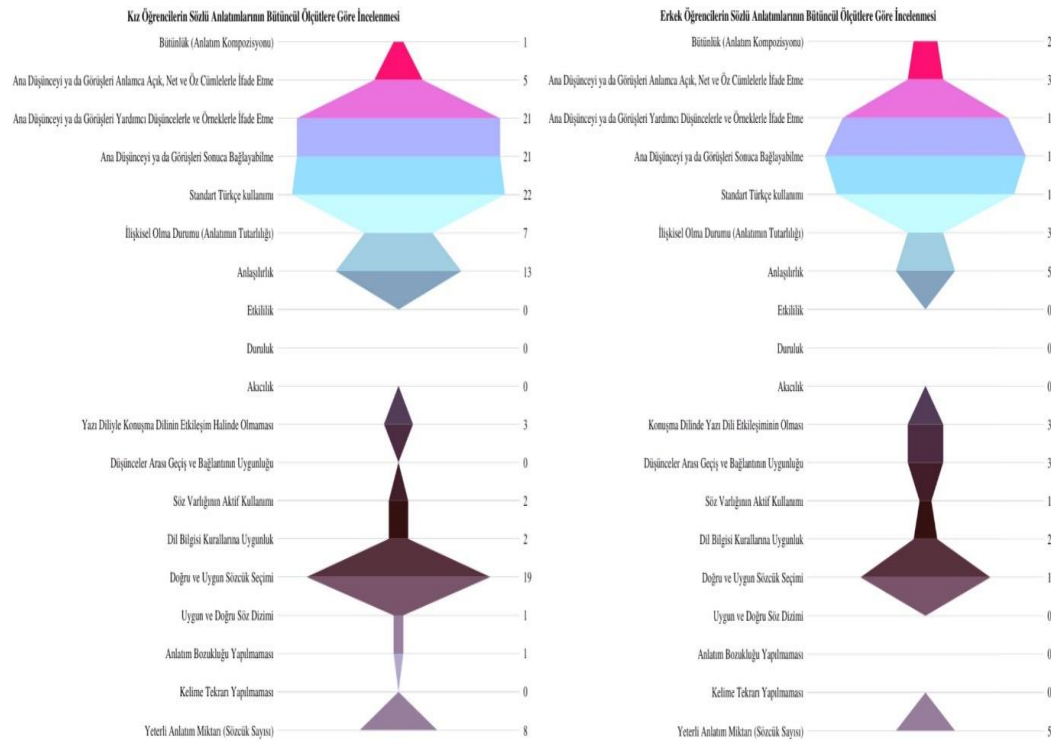
Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Çizelge16’ya göre sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanı öğrencilerin sınıfına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=3,85$ $p < 0,05$). Farkın hangi sınıflar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tamhane’s T2 çoklu karşılaştırma testine göre 8. sınıfta olanların puanları

(25,33±3,68), 5. sınıfta olanların puanlarına (21,57±2,87) göre anlamlı biçimde yüksektir.

4. Öğrencilerin sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre cinsiyet tabanlı incelenmesi

Çalışmada bulunan ortaokul düzeyindeki öğrencilerin sözlü anlatımlarının cinsiyet tabanlı incelemesi yapılmıştır. Sözlü anlatımlarda cinsiyet odaklı değişkenlerin bütüncül ölçütleri ne derecede etkilediği gözlemlenmiştir. Aşağıda kız ve erkek öğrencilerin sözlü anlatımları bütüncül ölçütler bağlamında grafiklerle incelenmiştir.

Şekil 14 Öğrencilerin Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Cinsiyet Tabanlı İncelenmesi

Yukarıdaki grafiklerden de anlaşılacağı üzere; kız öğrenciler, sözlü anlatım hususunda erkek öğrencilere göre daha yeterli görülmüştür. Genel görüntüden ziyade özel olarak ölçütlere bakıldığında kız öğrencilerin; neredeyse her ölçütte sistemli biçimde daha yeterli olduğu saptanmaktadır. Kız öğrencilerin özellikle ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi, ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, anlaşılabilirlik, yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütlerinde çok daha fazla yeterli olması dikkat çekicidir.

Kız ve erkek öğrenciler etkililik, duruluk, akıcılık, kelime tekrarı yapılmaması ölçütlerinde yetersizdir. Ayrıca konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması ve dil bilgisi kurallarına uygunluk ölçütlerinde aynı oranda yeterli oldukları tespit edilmektedir. 60 öğrenciden konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olması ölçütünde kız öğrencilerden 3, erkek öğrencilerden yine 3 kişinin sözlü anlatımı, yeterli görülmektedir. Dil bilgisi kurallarına uygunluk ölçütünde kız öğrencilerden 2, erkek öğrencilerden 2 kişinin sözlü anlatımı yeterli görülmektedir. Bu durum erkek öğrencilerin sözlü anlatımına olumsuz biçimde yansımıştır. Erkek öğrencilerin sözlü anlatımı uygun ve doğru söz dizimi, anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütlerinde de yetersizdir. Kızlardan yalnızca 1 öğrenci, sözlü anlatımda uygun ve doğru söz dizimi ölçütünde yeterli düzeydedir. Anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütünde de yalnızca 1 öğrenci yeterli görülmüştür.

İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ölçütünde kız öğrencilerin sözlü anlatımlarından 7'si yeterliken erkek öğrencilerin anlatımlarından 3'ü yeterli görülmüştür.

Diğer ölçütlerde de kız öğrencilerin sözlü anlatımı daha başarılı bulunmuşlardır. Yalnızca bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütünde farklılık bulunmaktadır. Kız öğrencilerin anlatımında bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütü bağlamında 1 sözlü anlatım yeterli düzeydeyken erkek öğrencilerin 2 anlatımı yeterlidir. Bu durum da kız ve erkek öğrencilerin; bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütünde yetersiz oldukları dışında anlamlı bir sonuç göstermemektedir.

Kız öğrencilerde bütüncül ölçütlere göre en yeterli sözlü anlatım 8. sınıf öğrencisi Ö7'ye aitken erkek öğrencilerde, 8. sınıf düzeyinde olan Ö3'e aittir. Ö7'nin sözlü anlatımında bütüncül ölçütlerden 12 var, 7 yok biçiminde değerlendirilirken Ö3'ün sözlü anlatımında 13 ölçüt var 6 ölçüt yok olarak tespit edilmiştir. Bu durum; sözlü anlatım kapsamında erkek öğrencilerin daha başarılı, etkin ve gelişime açık olduğu yanlıgısına yol açabilir. Kız ve erkek öğrencilerin geneline bakıldığında, grafiklerden de anlaşılacağı üzere, kız öğrencilerin daha yeterli olduğu saptanmıştır. Sözlü anlatımların bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmesi sonucunda; kız öğrencilerin, ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme, standart Türkçe kullanımı, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde erkek öğrencilerden daha yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Y. Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Karşılaştırılması

Öğrencilerin hem yazılı hem de sözlü anlatımı bütüncül ölçütlere göre çeşitli değişkenler bağlamında incelenmiştir.

Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular: Çalışmaya katılanlara ortaokul öğrencilerine ait bazı özelliklerinin analizi değerlendirilerek yüzde, frekans olarak nitelendirilmiştir.

Çizelge 17 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	28	46,7
	Kız	32	53,3
Sınıf	5.sınıf	14	23,3
	6.sınıf	16	26,7
	7.sınıf	15	25,0
	8.sınıf	15	25,0

Çizelge 17'ye göre çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerin %46,7'si (n:28) erkek, %53,3'ü (n:32) kız öğrenci, %23,3'ü (n:14) 5. sınıf, %26,7'si (n:16) 6. sınıf, %25'i (n:15) 7. sınıf, %25'i (n:15) 8. sınıf öğrencisidir.

Cinsiyete göre öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerine ilişkin betimsel istatistikler:

Çizelge 18 Cinsiyete Göre Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin En Düşük, En Yüksek Puanlar, Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerleri

Ölçütler		Betimsel İstatistikler				
		n	Min	Max	Ortalama	Ss
Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanı	Erkek	28	19	28	22,10	2,75
	Kız	32	19	35	24,22	3,65
	Toplam	60	19	35	23,23	3,41
Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanı	Erkek	28	19	31	22,39	2,94
	Kız	32	19	32	24,28	3,26
	Genel	60	19	32	23,40	3,24

Çizelge 18'e göre erkeklerin yazılı anlatım bütüncül ölçüt toplam puan ortalaması $22,10 \pm 2,75$ kızların ise $24,22 \pm 2,65$ 'dir, erkeklerin sözlü anlatım bütüncül ölçüt toplam puan ortalaması $22,39 \pm 2,94$ iken kızların ise $24,28 \pm 3,26$ 'dır.

Ölçüt puanların bazı değişkenlerle karşılaştırılmasına ilişkin bulgular:

Çizelge 19 Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Cinsiyete Göre Karşılaştırması

Ölçüt	Cinsiyet	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçüt	Erkek	28	22,11±2,75	-2,50	58	0,015*
	Kız	32	24,22±3,65			

*P<0,05

t=Independent sample t-testi

Çizelge 19'a göre yazılı anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanı öğrencilerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-2,50$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında kız öğrencilerin puanları ($24,22\pm3,65$) erkek öğrencilerin puanlarına ($22,11\pm2,75$) göre anlamlı biçimde yüksektir.

Çizelge 20 Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanının Cinsiyete Göre Karşılaştırması

Ölçüt	Cinsiyet	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçüt	Erkek	28	22,39±2,95	-2,34	58	0,023*
	Kız	32	24,28±3,27			

*P<0,05

t=Independent sample t-testi

Çizelge 20'ye göre sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanı öğrencilerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-2,34$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında kız öğrencilerin puanları ($24,28\pm3,27$) erkek öğrencilerin puanlarına ($22,39\pm2,95$) göre anlamlı biçimde yüksektir.

Çalışmanın asıl hedefi olan iki anlatım türünün dil kullanımı bakımından karşılaştırılması hususu bu başlıkta da sunulmuştur. Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları karşılaştırıldığında; yazılı anlatımlarının çoğu bütüncül ölçütler bakımından daha yeterli düzeyde olduğu sonucu çıkmaktadır. Bütünlük (anlatım kompozisyonu) ölçütünde yazılı anlatımda 10 öğrenci yeterli düzeydeyken sözlü anlatımda bu oran 3'e düşmektedir. 60 öğrenci içerisinde anlatımın bütünlüğünü sağlayabilen 13 öğrencinin bulunması da çok ciddi bir problemdir. Ancak sözlü anlatımda yalnızca 3 öğrencinin bütünlüğü sağlayabilmesi daha da ciddi bir sorundur. Her iki problemin de çözümü, anlatım öncesi hazırlığı gerektirir. Anlatım öncesinde amacı belirleme ve plan oluşturma aşamalarından geçmek, bu sorunu ciddi oranda giderecektir. Amaçlılık ve planlı olmak ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme ölçütündeki yeterliliğe de katkı sağlayacaktır. Ana düşünceyi ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme ölçütünde 10 öğrencinin yazılı anlatımı yeterli düzeydeyken sözlü anlatımda 8 öğrenci yeterli görülmüştür. Anlatımda yalnızca düşünceleri açık, net ve öz ifade etmek yeterli değildir. Anlaşılabilirliği arttırmak için ifade edilen düşünceleri, yardımcı

düşüncelerle destekleyip örneklerle pekiştirmek gerekir. Ana düşünceyi ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütünde yazılı anlatımda 11 öğrenci yeterli bulunurken sözlü anlatımda bu oran 35'tir. Fakat sözlü anlatımda öğrencilerin örneklerini anlamlı bir sonuca bağlama durumu, kısmen yeterli görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu sözlü anlatım kapsamında yöneltilen, "Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu?" sorusuna art arda bağlantısız biçimde örnekler sunmuştur. Örnekler kısmen anlamlı bir sonuca bağlanmıştır. Bu bakımdan ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ölçütünde yazılı anlatımda 36 öğrenci yeterliyken sözlü anlatımda bu oran 38'e yükselmiştir. Bu durumun nedeni de önceden belirtildiği üzere sözlü anlatımın akışı boyunca örneklendirme-sonuç üslubunun sürdürülmesidir. Yine de öğrenciler hem yazılı hem de sözlü anlatım kapsamında diğer ölçütlere göre ana düşünceyi ya da görüşleri sonuca bağlayabilme ölçütünde yeterli görülmüşlerdir. Aynı durum standart Türkçe kullanımı için de geçerlidir. Standart Türkçe kullanımı ölçütü bağlamında 43 öğrencinin yazılı anlatımı yeterliyken sözlü anlatımda 37 öğrenci yeterli düzeydedir. Bu sonuç hem yazılı hem de sözlü anlatımda, standart Türkçe kullanımının neredeyse aynı oranda yeterli olduğunu düşündürmektedir.

İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ölçütünde ise yazılı anlatımda 17 öğrenci yeterliyken sözlü anlatımda 10 öğrenci yeterli düzeydedir. Bu durum öğrencilerin yazılı çalışmada daha tutarlı anlatımlar gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Yazılı anlatımda daha uzun düşünme sürecinin bulunması dolayısıyla mantık kurallarına uygun, duygusal ve düşünsel çelişki taşımayan, konudan sapılmayan anlatımlar meydana gelmektedir. Yine de ilişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı) ölçütünün yalnızca 17 yazılı anlatımda yeterli olması öğrencilerden beklenen orandan daha az bulunmaktadır. Anlatımın ilişkisel olma durumu direkt olarak anlaşılabilirliği etkileyen bir husustur. Öğrencilerin yazılı anlatımının 18'i anlaşılabilirlik ölçütünde yeterliyken sözlü anlatımda da 18 öğrenci yeterli düzeydedir. Bu oranın aynı olmasındaki asıl sebep konuşmada bol bol örneklerle yer verilmiş olmasıdır.

Etkililik ölçütünde yazılı anlatımda 1 öğrenci yeterli düzeydeyken sözlü anlatımda yeterli olan anlatım bulunmamaktadır. Duruluk, akıcılık ölçütlerinde ise iki anlatım türü de yetersizdir.

Yazılı anlatımda; yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması ölçütünde, yalnızca 1 öğrenci yeterli düzeydedir. Diğer öğrenciler yazılı çalışmalarında,

günlük konuşma dilini kullanmışlardır. Yazı diline ait çok az unsur bulunmaktadır. Bu ölçütteki yetersizlik diğer ölçütlere de olumsuz biçimde yansımıştır. Konuşma dilinin kısa anlatımı, devrik cümleleri, çeşitli söyleyiş biçimleri metinlere direkt olarak aktarılmıştır. Aktarım diğer ölçütlerdeki yetersizliklerin kaynağı olarak görülmektedir. Bu durum da sözlü anlatımda yazı diline ait unsur ve kuralların aranmasına neden olmuştur. Bununla ilgili olarak konuşma dilinde yazı dilinin etkileşiminin olması ölçütü belirlenmiştir. İlgili ölçütte sözlü anlatımı yeterli olan yalnızca 6 öğrenci bulunmaktadır. 60 öğrenci içerisinde yazı diline ait söz dizim ve dil kullanımı bakımından 6 anlatımın yeterli olması, dilin kural ve ilkelerine uyulmadığının göstergesi konumundadır.

Yazılı anlatımda düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu hususunda 11 öğrencinin yeterli düzeyde olduğu saptanmıştır. Sözlü anlatımda ise 3 öğrenci yeterli düzeydedir. Bu durum, öğrencilerin konuşmalarda farklı düşünceler arasında bağlantı kuramadıklarını ve düşünceler arasında uygun geçişin yapılamadığını göstermektedir. Zaten 60 öğrenciden sadece 11'inin yazılı anlatımında bahsedilen ölçütün yeterli olması da başarılı sayılmamaktadır. Yazma ve konuşmanın düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu bakımından karşılaştırılması durumunda; sözlü anlatımın daha yetersiz bulunduğu gözlemlenmektedir.

Söz varlığının aktif kullanımı ölçütünde sözlü anlatımın daha yeterli düzeyde olması beklenirken tam tersine yazılı anlatım daha yeterli bulunmaktadır. Esasen iki anlatım türünde de beklenen yeterlilik bulunmamaktadır. Anlatımda söz varlığı sadece sözcüklerle oluşturulamaz. Deyimlerin, kalıp sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının işlevsel biçimde kullanılması sonucunda anlatım daha etkili ve anlaşılır hale gelecektir.

Dil bilgisi kurallarına uygunluk ölçütünde yazılı anlatımlardan 4'ü yeterli düzeydedir. Sözlü anlatımda da oran değişmemektedir. Yazı dilinde, konuşma dilinin etkili olması; dil kullanımındaki eksiklikleri de beraberinde getirdiğinden bu oranı düşürmektedir. Sözlü anlatımda yazı dilinin etkisinin aranması da yine bahsedilen eksikliklerden meydana gelmiştir. Yani sözlü anlatımda yazı diline ait kural ve ilkelerin bulunmaması dil bilgisi kurallarına uygunluk ölçütünü olumsuz yönde etkilemiştir. Ortaokul öğrencilerinden 60 kişinin anlatımının sadece 8'inde dil bilgisi kurallarına uygunluğun bulunması, dil kullanımındaki zedelenmeyi göstermektedir.

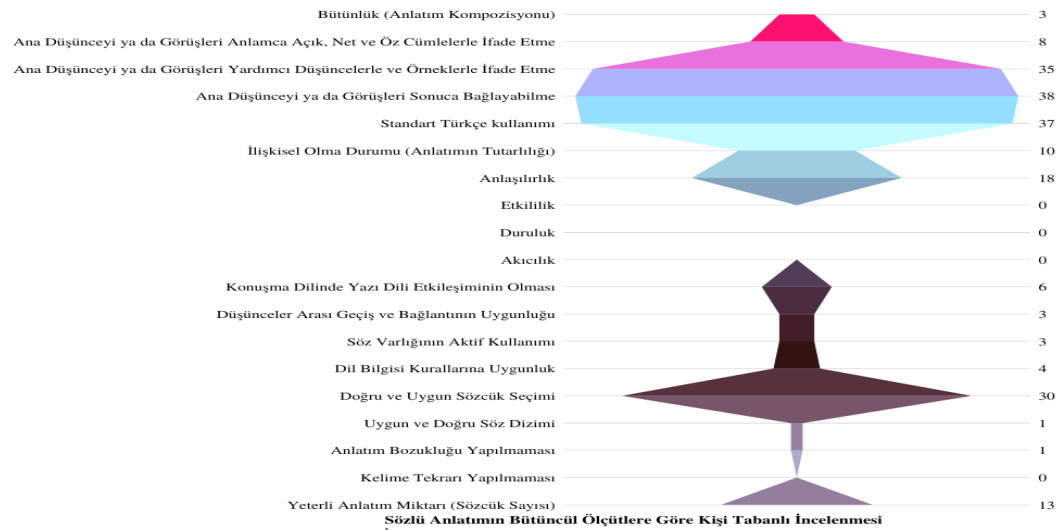
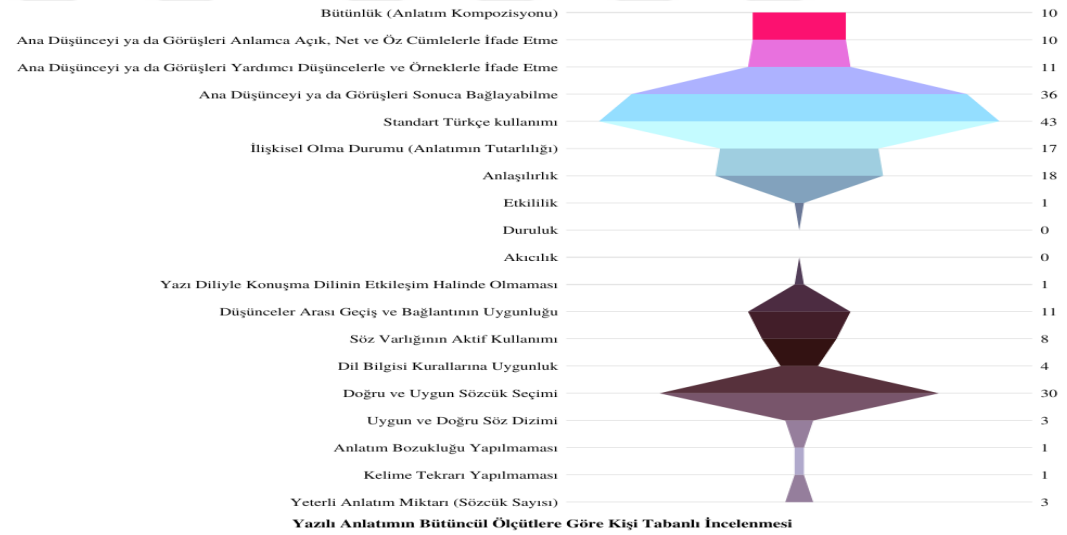
Doğru ve uygun sözcük seçimi anlatımın temel yapı taşlarından biridir. Ana düşüncenin bağlamına uygun ve doğru kelimelerin seçimi, özenli planlamayı gerektirir. Çalışmadaki öğrenciler, doğru ve uygun kelime seçiminde kısmen yeterli görülseler de bu sözcüklerin işlevsel biçimde kullanılmaması ve sözcüklerin dizilimindeki bozukluklar oldukça dikkat çekmektedir. Yazılı anlatımda 30 öğrenci yeterli düzeydeyken sözlü anlatımda da 30 öğrencinin yeterli olduğu gözlemlenmektedir. Bu oran diğer ölçütlerdeki yeterliliklere göre gayet başarılı bulunmuştur.

Uygun ve doğru söz dizimi ölçütünde ise yazılı anlatımda 3, sözlü anlatımda 1 kişi yeterli düzeydedir. Uygun ve doğru sözcüklerin seçilmesi konusunda kısmen yeterli olan öğrencilerin bu sözcükleri cümle içerisinde sıralı biçimde sunması durumu yetersiz düzeydedir. Bu durum özellikle yazılı anlatımı olumsuz biçimde etkilemiştir. Kelimelerin kullanıldıkları yer ve işlevsel olarak görevlendirilmesi konusu, anlamı derinden etkilemektedir. Anlatımların genelinde yaygın biçimde görülen anlam belirsizliğinin ve dil kullanımındaki eksikliğin temel kaynağı, uygun ve doğru söz dizimi ölçütündeki yetersizliktir. Bahsedilen yetersizlik beraberinde anlatım bozukluğunu getirmektedir. Anlatımın bütüncül ölçütlerinden biri olan anlatım bozukluğu yapılmaması ölçütünde yazılı anlatımda 1 öğrenci yeterli düzeyde bulunurken sözlü anlatımda da 1 öğrenci yeterlidir. Öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımında açıklık, yalınlık ve anlaşılabilirlik bulunmadığı için her iki anlatımda da anlatım bozukluğu var denilebilmektedir. Anlatım bozukluklarının bir kısmı anlamda bir kısmı da yapıda (dil bilgisi kurallarında) görülebilmektedir.

Yine söz dizilimindeki ciddi bozukluklar, anlatım bozuklukları; sözlü anlatımda yazı dilinin etkisinin olmasını gerekli kılmaktadır.

Öğrenciler, uygun ve doğru sözcük seçimi bağlamında kısmen yeterli düzeyde olsalar bile belirlenen kelimelerin fazlaca tekrar edilmesi söz konusudur. Kelime tekrarlarının sıklıkla yapılması; anlatımı düşürmekle birlikte hedeflenen düşüncenin anlaşılabilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Yazılı anlatımda kelime tekrarı yapılmaması ölçütünde 60 öğrenciden 1'inin yeterli düzeyde olduğu saptanmıştır. Sözlü anlatımda ise kelime tekrarı yapmayan hiçbir öğrenci yoktur. Konuşmanın alışılmış anlatım özelliklerinden biri de sık sık düşünce ve kelime tekrarı yapılmasıdır. Ancak bu durum, öğrencilerin sözlü anlatımlarında aşırı biçimde bulunmaktadır. Her iki anlatımda da aynı sözcüklerin ve benzer düşüncelerin sürekli tekrar edilmesi anlatımda bozukluklara neden olmuştur.

Yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı) ölçütünde yazılı anlatımda 3 öğrenci başarılı sayılırken sözlü anlatımda 13 öğrenci başarılıdır. Bu yeterliliğin sözlü anlatımda artması, konuşma becerisindeki sınırlayıcı unsurların daha az olmasından kaynaklanmaktadır. Bahsi geçen 13 anlatımda çoğunluğun anlatım miktarı niteliksel olarak kısmen yeterli durumdadır. Nicelik olarak beklenen miktar bulunsa da sıklıkla aynı kelimelerin ve aynı düşüncelerin yinelenmesi anlatımın yalnızca miktarını arttırmıştır. Anlatımdaki bu artış; açıklık, duruluk, etkililik niteliklerinin kaybolmasına sebep olmuştur. Yazılı çalışmada ise 60 öğrenciden yalnızca 3 öğrencinin anlatımında yeterli anlatım miktarının bulunması; öğrencilerin anlama becerilerinin, bilgi birikimlerinin, kelime hazinelerinin geliştirilmesi gerektiği hakkında bilgi vermektedir. Aşağıdaki grafiklerde, yazılı ve sözlü anlatımda bütüncül ölçütlere göre yeterli olan anlatımlar sayısal olarak sunulmaktadır.

Şekil 15 Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatımlarının Bütüncül Ölçütlere Göre Kişi Tabanlı İncelenmesi

Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerine ilişkin bulgular:

Çizelge 21 Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerinden Aldıkları Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerleri

Ölçütler	Yazılı Anlatım		Sözlü Anlatım	
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss
a. Bütünlük (anlatım kompozisyonu)	1,20	0,48	1,07	0,25
b. Ana düşüncüyü ya da görüşleri anlamca açık, net ve öz cümlelerle ifade etme	1,13	0,39	1,13	0,34
c. Ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme	1,23	0,50	1,67	0,60
ç. Ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme	1,77	0,62	1,90	0,73
d. Standart Türkçe kullanımı	1,87	0,60	1,85	0,66
e. İlişkisel olma durumu (anlatımın tutarlılığı)	1,28	0,45	1,22	0,49
f. Anlaşılabilirlik	1,33	0,51	1,33	0,48
g. Etkililik	1,02	0,13	1,00	-
ğ. Duruluk	1,00	-	1,00	-
h. Akıcılık	1,00	-	1,00	-
ı. Yazı diliyle konuşma dilinin etkileşim hâlinde olmaması/Konuşma diliyle yazı dili etkileşiminin olması	1,02	0,13	1,10	0,30
i. Düşünceler arası geçiş ve bağlantının uygunluğu	1,25	0,44	1,03	0,18
j. Söz varlığının aktif kullanımı	1,15	0,36	1,05	0,22
k. Dil bilgisi kurallarına uygunluk	1,08	0,28	1,08	0,28
l. Doğru ve uygun sözcük seçimi	1,73	0,63	1,60	0,64
m. Uygun ve doğru söz dizimi	1,05	0,22	1,03	0,18
n. Anlatım bozukluğu yapılmaması	1,03	0,18	1,02	0,13
o. Kelime tekrarı yapılmaması	1,02	0,13	1,00	-
ö. Yeterli anlatım miktarı (sözcük sayısı)	1,07	0,25	1,32	0,47

Çizelge 21'e göre anlatımın bütüncül ölçütlerinin ortalama puanlarına bakıldığında ölçütlerin bazılarında yazılı anlatımın, bazılarında ise sözlü anlatım puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki çizelgede ise öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımda bütüncül ölçütlere göre yeterliliklerinden elde edilen sayısal oran dikkate alınarak başarı sırası oluşturulmuştur. Sıralama, öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım bağlamında yeterli oldukları ölçütten yetersiz oldukları ölçüte doğru yapılmıştır. Yazılı anlatımda ilk üç ölçüt; standart Türkçe kullanımı, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, doğru ve uygun sözcük seçimi iken sözlü anlatımda ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etmedir. Öğrencilerin dil kullanımındaki üslup ve yöntem ölçüt sıralamasını değiştirdiği gibi anlatımın türünü de değiştirdiği gözlemlenmektedir. Öğrencilere izletilen kısa film doğrultusunda serbest yazmaları

beklenmektedir. Öğrencilerin kompozisyonlarının büyük bir çoğunluğu hikâye edici yazma türündedir. Bu durum da olay-sonuç sırasının takip edilmesini gerekli kılmıştır. Bahsedilen tür de ölçüt sıralamasını etkilemiştir. Böylece öğrenciler yazılı anlatımda standart Türkçe kullanımı, ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, doğru ve uygun sözcük seçimi ölçütlerinde yeterli görülmüşlerdir. Öğrencilerin sözlü anlatımına yönelik sorulan, “Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu?” sorusuna verdikleri cevapların yoğunluğu örneklendirme üzerinedir. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ise betimleyici ve sorgulayıcı konuşma türü yaygındır. Bu türler de detay verilmesini ve neden-sonuç ilişkisini kapsamaktadır. Konuşmalar da genellikle örnek-sonuç sırası takip edilerek oluşturulmuştur. Bu durum da öğrencilerin sözlü anlatımda; ana düşüncüyü ya da görüşleri sonuca bağlayabilme, standart Türkçe kullanımı, ana düşüncüyü ya da görüşleri yardımcı düşüncelerle ve örneklerle ifade etme ölçütlerinde daha yeterli olmalarına sebep olmuştur.

Çizelge 22 Anlatımın Bütüncül Ölçütlere Göre Sıralaması

<u>Yazılı Anlatım</u>	<u>Sözlü Anlatım</u>
1. Standart Türkçe Kullanımı	1. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme
2. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Sonuca Bağlayabilme	2. Standart Türkçe Kullanımı
3. Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi	3. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme
4. Anlaşılabilirlik	4. Doğru ve Uygun Sözcük Seçimi
5. İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)	5. Anlaşılabilirlik
6. Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu	6. Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)
7. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Yardımcı Düşüncelerle ve Örneklerle İfade Etme	7. İlişkisel Olma Durumu (Anlatımın Tutarlılığı)
8. Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)	8. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme
9. Söz Varlığının Aktif Kullanımı	9. Konuşma Dilinde Yazı Dili Etkileşiminin Olması
10. Ana Düşüncüyü ya da Görüşleri Anlamca Açık, Net ve Öz Cümlelerle İfade Etme	10. Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk
11. Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk	11. Bütünlük (Anlatım Kompozisyonu)
12. Yeterli Anlatım Miktarı (Sözcük Sayısı)	12. Düşünceler Arası Geçiş ve Bağlantının Uygunluğu
13. Uygun ve Doğru Söz Dizimi	13. Söz Varlığının Aktif Kullanımı
14. Etkililik	14. Uygun ve Doğru Söz Dizimi
15. Anlatım Bozukluğu Yapılmaması	15. Anlatım Bozukluğu Yapılmaması
16. Kelime Tekrarı Yapılmaması	16. Kelime Tekrarı Yapılmaması
17. Yazı Diliyle Konuşma Dilinin Etkileşim Hâlinde Olmaması	17. Etkililik
18. Duruluk	18. Duruluk
19. Akıcılık	19. Akıcılık

Sınıfa göre öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerine ilişkin betimsel istatistikleri:

Çizelge 23 Sınıf Düzeyine Göre Öğrencilerin Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine İlişkin En Düşük, En Yüksek Puanlar, Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerleri

Ölçütler				Betimsel İstatistikler				
				n	Min	Max	Ortalama	Ss
Yazılı Puanı	Anlatımın Bütüncül Ölçüt	5.Sınıf	14	19	26	21,21	1,85	
		6. Sınıf	16	20	35	24,00	4,47	
		7. Sınıf	15	19	28	22,93	2,49	
		8. Sınıf	15	20	32	24,60	3,35	
		Toplam	60	19	35	23,23	3,41	
Sözlü Puanı	Anlatımın Bütüncül Ölçüt	5.Sınıf	14	19	28	21,57	2,87	
		6. Sınıf	16	20	31	23,56	3,35	
		7. Sınıf	15	19	26	23,00	1,85	
		8. Sınıf	15	21	32	25,33	3,68	
		Toplam	60	19	32	23,40	3,24	

Çizelge 23'e göre öğrencilerin yazılı anlatım bütüncül ölçüt puanlarının ortalaması 5. sınıfta $21,21 \pm 1,85$, 6. sınıfta $24,00 \pm 4,47$, 7. sınıfta $22,93 \pm 2,49$, 8. sınıfta $24,60 \pm 3,35$ 'tir. Sözlü anlatım bütüncül ölçüt puan ortalamaları 5. sınıfta $21,57 \pm 2,87$, 6. sınıfta $23,56 \pm 3,35$, 7. sınıfta $23,00 \pm 1,85$, 8. sınıfta $25,33 \pm 3,68$ 'tir.

Yazılı ve sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçütlerine göre yeterli olan öğrenci bilgileri:

Çizelge 24 Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçütlerine Göre Yeterli Olan En Yüksek Puan Alan İlk Üç Öğrencinin Bilgileri

Ölçütler		Başarılı Öğrenci Bilgileri		
		Cinsiyet	Sınıf	Puanı
Yazılı Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanı	1.	Kız	6	35
	2.	Kız	8	32
	3.	Kız	6	29
Sözlü Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanı	1.	Kız	8	32
	2.	Kız	6	31
	3.	Erkek	8	31

Çizelge 24'e göre öğrencilerin yazılı anlatım bütüncül ölçüt puanlarına göre en yeterli olan öğrencilerin cinsiyeti sırası kız, kız, kız sınıfları sırası ile 6. sınıf, 8. sınıf, 6. sınıf puanları ise sırası ile 35, 32, 29'dur. Sözlü anlatım bütüncül ölçüt puanlarına göre en yeterli olan öğrencilerin cinsiyeti sırası kız, kız, erkek sınıfları sırası ile 8. sınıf, 6. sınıf, 8. sınıf puanları ise sırası ile 32, 31, 21'dir.

Ölçüt puanlarının ilişkisine yönelik korelasyon analizi: Sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt ile yazılı anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanları arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Korelasyon analizi, değişkenlerin bağımlı veya bağımsız olarak dikkate alınmaksızın, aralarındaki ilişkinin derecesini ve yönünü belirlemek üzere kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Korelasyon kat sayısı (r), -1 ile +1 arasında değişen değerler alır, bu değerler ilişkinin yönünü ve kuvvetini gösterir.

Çizelge 25 Yazılı ve Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Ölçütler	Sözlü Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanı
Yazılı Anlatım İçin Anlatımın Bütüncül Ölçüt Puanı	0,807
p	0,01*

* $P < 0,05$ Pearson korelasyon

Çizelge 25'e göre yazılı anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanı ile sözlü anlatım için anlatımın bütüncül ölçüt puanı arasında pozitif yönde yüksek derecede ilişki vardır ($r=0,807$, $p<0,05$).

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

A. Sonuç ve Tartışma

Her ne kadar farklılıklar olsa da Türkçe konuşulduğu gibi yazılmaktadır. Fakat zamanla değişen sistem, teknolojik gelişmeler, sosyoekonomik durum yazılı ve sözlü anlatımın birbirinden farklı yönleri sahip olmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla konuşma dilinde yer alan bazı hatalı kullanımların yazı diline aksettirildiği aynı zamanda öğrencilerin konuştukları biçimde yazılı ifadede bulundukları görülmektedir. Bu çalışmanın amacı; dilin iletişimsel ve sosyal alanlarda iki boyutu olan yazılı ve sözlü anlatımın dil kullanımları bakımından karşılaştırılmasının yapılması ve bu farklılıkların nedenlerini tespit edip konuyla ilgili görüş ve öneriler üretmektir. Bu bağlamda anlatımın ortak niteliklerinden oluşturulan bütüncül ölçütler doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatımları dil kullanımı hususunda incelenmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde öğrencilerin konuşma ve yazma dili arasında birçok farklılıkların olduğu, konuşma diline ait öğelerin yazıya geçirildiği, söz konusu farklılığın dilimize ve anlatım becerilerine zarar verdiği sonucuna varılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatım becerileri bütüncül ölçütlere göre kişi tabanlı karşılaştırıldığında; 60 öğrenciden en başarılı yazılı anlatım Ö11'e ait iken en başarılı sözlü anlatım ise Ö3'e aittir. Ö11'in yazılı anlatımında bütüncül ölçütlerden 10'u bulunmakta, 9'u bulunmamaktadır. Ö3'ün sözlü anlatımında ise bütüncül ölçütlerden 13'ü yeterli düzeydeyken 6'sı yetersiz durumdadır. Öğrencilerin ölçütlerdeki yeterlilik miktarı bakımından, sözlü anlatımlarında daha yüksek oranlar görülmektedir. Yani bir öğrencinin sözlü anlatımı yazılı anlatımındaki ölçütler bakımından daha yeterlidir. Örneğin sözlü anlatımda bütüncül ölçütlere göre en yeterli anlatım olan Ö3'ün yazılı anlatımında 2 ölçüt yeterliyken 17 ölçüt yetersiz olarak saptanmıştır. Ö20'nin yazılı anlatımında 4 ölçüt yeterliyken sözlü anlatımında 5 ölçüt yeterli durumdadır. Bu durum öğrencilerin neredeyse tamamına yakın bir kısmında bu şekilde devam etmektedir. Kısaca anlatım bağlamında öğrencilerin yeterli olduğu tür sözlü anlatımdır. Öğrencilerin sözlü anlatımı ne oranda yeterliyse

yazılı anlatımı da aynı ya da daha yüksek oranda yeterli bulunmuştur. Yani konuşma becerisinde başarılı olan öğrenciler yazılı anlatımda da başarılıdır. Bu durum anlatımın bütüncül ölçütleri bakımından yeterli düzeyde konuşan öğrencilerin daha iyi yazdıklarını göstermektedir. Bahsedilen husus; konuşma becerisinin geliştirilmesi sonucunda yazılı anlatımın da direkt olarak gelişeceğini düşündürmektedir. Kısaca iyi ve yeterli konuşma becerisine sahip olan öğrenciler genellikle iyi ve yeterli yazabilmektedirler. Bahsi geçen sonuca Kansızoğlu'nun (2012: 234) çalışmasında “İyi yazı yazmak, iyi konuşmaya bağlıdır. Bu yüzden öğrenciye etkili konuşma becerisi kazandırmak gerekir. Bunun, birdenbire gerçekleşmeyeceği, zaman içinde oluşabilecek bir beceri olduğu unutulmamalı ve ona göre hareket edilmelidir.” ifadeleriyle yer verilmektedir.

Aşağıda yazılı ve sözlü anlatım becerisi doğrultusunda yeterli bilgiye ve uygulamaya sahip olmayan öğrencilerin anlamsal boyutta dil kullanımı eksiklikleri sıralanmıştır.

- Kompozisyona ve sözlü anlatıma nasıl başlanıp nasıl bitirileceğinin bilinmemesi durumu, anlatım bütünlüğünü ciddi anlamda zedelemiştir. Bu bölümler oluşturulurken özen gösterilmesi gereken noktaların tam anlamıyla bilinmemesi anlam belirsizliğine yol açmıştır. Aktaş ve Gündüz (2002: 73)'e göre didaktik yararlar gözetildiğinden, fikir yazılarının giriş, gelişme, sonuç bölümlerine ayrılarak incelenmesi yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Bu anlamda yazılı anlatımda plan yaparken düşünce yazılarında giriş, gelişme ve sonuç; olay yazılarında serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin oluşturulması gerekir. Bu bölümlerin dinamik biçimde oluşturulması anlatımın bütünlüğüne katkı sağlayacaktır.
- İçeriğin plansız ve amaçsız olması her ölçütte yetersizliğe neden olan problemlerden biridir.
- Kompozisyonun ve sözlü anlatımın mantıklı bir düzen içerisinde sunulmaması, sistemli bir sıralamanın oluşturulmaması; anlatımdaki akıcılık, duruluk ve etkililik özelliklerinin kaybolmasına neden olmuştur.
- Yazılı anlatımda çoğunlukla başlık kullanılmaması ve kullanılan hatalı başlıkların azımsanmayacak kadar fazla olması; öğrencilerin başlığı nasıl belirleyeceklerini bilmedikleri anlamına gelmektedir.

- Yazılı anlatımda konuşma dilinin hakimiyeti hedeflenen düşünceyi ulaştırmada engel teşkil etmektedir. “Öğrenciler yazı diline özgü kuralları konuşma dilinin etkisiyle es geçmekte ve bu da yazılı anlatımın niteliğini düşürmektedir” (Kansızoglu, 2012: 231). Cümleler fazlasıyla kısa ve devrik biçimde oluşturulmuştur. Bu durum da tüm ölçütlerde yetersizliğe neden olan faktörlerden biri sayılmaktadır. Sözlü anlatımdaki sıklık, kısa ve devrik cümleler ise günlük konuşma dili seviyesinde bulunmaktadır. Bu durum da konuşma dilinin bile ait olduğu kural ve ilkeleri zedelemeye başladığı görüşünün açığa çıkmasına neden olmuştur. Bahsedilen çıkarım; öğrencilerin sözlü anlatımlarında yazı dili etkileşiminin olması gerektiğini düşündürmektedir. Madem yazı dilinde konuşma dilinin hâkimiyeti bulunmakta o zaman öğrencilerden, konuşma dilini yazı diline yaklaştırmaları istenebilir. Bununla ilgili etkinlik ve uygulamaların oluşturulması, konuşma dilindeki başarıyı arttıracak gibi yazılı anlatımdaki başarıyı da kendiliğinden getirecektir.
- Öğrencilerin genelinde zihin dünyaları ve bilgi birikimleri başarılı bir yazılı ve sözlü anlatım becerisi için yetersiz görülmektedir. Bu yetersizlik öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarını kazanmamış olmalarına ve sıklıkla telefon, tablet kullanmalarına bağlanmaktadır. Öğrencilerin düşüncelerini yalnızca somut olarak ifade etmeleri de yine teknolojik aletlere yönelmelerinden ve anlama becerilerinin yeterli düzeyde gelişmediğinden kaynaklanmaktadır.
- Kısa filmde hareketle oluşturulan metinler çoğunlukla direkt olarak kısa filmin aktarılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu yüzden somut ifadelerin kullanıldığı düşünülmektedir. Örneğin, “*kız okula gitti, oyuncak ödevleri yaptı, biblo insan boyutuna ulaştı*” gibi yargılar anlatımdan çıkarım yapılmasına engel olmaktadır. Öğrencilerin, olaylar arkasında bulunan derin düşüncedeki soyut ifadeyi kavrayıp konuyla ilgili bir kompozisyon kaleme almaları beklenmektedir. Öğrenciler sözlü anlatımda; “Tüm dünyadaki insanların yaşam şekli aynı olsaydı nasıl olurdu?” sorusuna, örneklerle yanıt vermişlerdir. Yine arka plandaki derin düşünceden ziyade insanların tamamen aynı görünecekleri üzerinde durmuşlardır. Her iki anlatımda da art arda aynı anlamı bildiren örneklerin sunulması, anlatımdaki bütünlüğü olumsuz etkilemiştir.

- Cümle kurma, söz dizimi, öge uyumu gibi konulardaki eksiklikler anlatımın birçok ölçütüne olumsuz yansımıştır. Öğrenciler yazılı anlatımda noktalama işaretlerini de kullanmadan ilgili kelimelerle çok kısa cümleler kurmuşlardır. Öğrencilerin sözlü anlatımda çok kısa cümleler kurması ve cümlelerin sürekli başka bir anlamı ifade ediyor olması; dinleyicinin anlatılanlardan herhangi bir çıkarım yapamamasına neden olacağı aşıkardır. Bahsedilen eksiklikler anlaşılabilirliği ciddi oranda düşürmüştür.
- Bazen cümleler arasında dahi bağlantı bulunamayan anlatımların genelinde paragraf oluşturulmamıştır. Bu durum da bir anlatımın içerisinde birden çok düşüncenin varlığı ve düşünsel çelişkilerin bulunduğu izlenimini vermiştir. Farklı düşüncelerin art arda mantıksız biçimde sıralanması cümleler arası bağın zayıf olmasına neden olmuştur.
- Yazılı ve sözlü anlatımda geliştirilmeden bırakılan olay veya durumlar bulunmaktadır. Özellikle ifade edilen düşüncelerin yardımcı düşüncelerle desteklenmemesi, bildirilmek istenen düşüncenin anlamlı biçimde iletilmemesine neden olmuştur. Bu durum da dinleyicinin ve okuyucunun dolduramayacağı bilgi boşluklarına dönüşmekle beraber anlaşılabilirliği en aza indirmiştir. “Cümlelerin gereksiz uzatılması ve yarım veya tam başlatılmamış cümle başlıklarında ise öğrenci, anlatımın açıklık, duruluk ve netlik özelliklerinden mahrumdur. Bu hatalar okuyucuya iletinin anlaşılır bir şekilde gitmesini engellemektedir. Nitekim metin oluşturmadaki amaç, yazarın yazmayı düşündüğü konu ile ilgili cümleler oluşturabilmesi, destekleyici cümlelerle konuyu amacına uygun vermesi ve cümleler arası uygun geçişler yapabilmesi, etkileyici ve farklı türlerde paragraflar geliştirebilmeye yardımcı olmaktır (Coşkun, 2009, akt.: Tiryaki, 2013: 40). İfade edilen bir konunun geliştirilip desteklenmeden çoğunlukla bir cümle hâlinde kapalı kalması, anlatımın anlaşılabilirliğini ve akıcılığını olumsuz biçimde etkilediği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla ardı sıra dizilen bu cümleler, anlam bakımından da birbirini tamamlamamaktadır.
- Anlatımda belirli mantık planının oluşturulmaması düşünce, durum ve olaylarda süresizliğe neden olmuştur.
- Anlamca açık, net ve öz ifadelerin kullanılmaması anlatımın tutarlılığını bozmaktadır. Her iki anlatım türünde de metnin genel bağlamının dışına

çıkılmıştır. Kansızoglu'nun Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi” çalışmasında aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarında da aynı problemler gözlemlenmektedir.

- “Sıklıkla metnin genel bağlamının dışına çıkılması, yazılanların önemli bir bölümünde konuşulan dilin etkisiyle düşünsel yoğunluğun olmaması, cümlelerde sözcüksel çeşitliliğin olmaması, bilindik ve tek heceli sözcüklerin sıklıkla kullanılması” (Kansızoglu, 2012: 233) durumları anlatımın anlamsal iletisini derinden etkilemektedir.
- Bildirilmek istenen düşüncelerin Türkçenin dil kullanımına uygun biçimde açık, net ve öz halde verilmesi; düşünsel çelişkilerin kaybolmasına katkı sağlayacaktır.
- Yazılı ve sözlü anlatıma yönelik yüzey yapı, biçim özellikleri gibi eksikliklerin, metnin derin yapısını da aynı oranda etkilediği unutulmamalıdır.

Öğrencilerin anlatım becerilerinde yeterli olamamalarını ve sürekli aynı hataları tekrar etmelerindeki sebepler şu biçimde sıralanabilir:

- Öğrencilerin anlatım becerileri ilk sınıf düzeylerinde belirgin bir gelişim gösterirken ilerleyen sınıf düzeylerinde duraklama veya gerilemeler bulunmaktadır. Bu durumun sebebi; ortaokul kademesinden lise kademesine geçiş sınavına (LGS) hazırlığın yalnızca test çözmek ve kuralları ezberlemek olarak görülmesidir. Tabii ki dilin kural ve ilkeleri bilinmelidir ancak kuralların bilinip işlevsel biçimde kullanılamaması durumu, anlatım becerilerini geliştirmede yetersiz kalacaktır. Karaca'nın yüksek lisans tezinde yazılı anlatımla ilgili bulunan şu görüşü, öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımı için de geçerli olabilmektedir. “Merkezi sınavlarda test tekniğinin uygulanması sebebiyle okullarda da test tekniğine önem verilip yazılı anlatım çalışmalarının ikinci plana itilmesi yazılı anlatım çalışmalarında var olan problemlerin çözümsüz kalmasında etkili olan faktörler arasında yer alabilir” (Karaca, 2019: 91). LGS'deki konu dağılımı yeniden gözden geçirilip öğrencilerdeki bilgi yükünün yerini işlevsel dil kullanımı almalıdır. Bahsi geçen sınavda zaten sözcükte anlam, deyim ve atasözleri, cümlede anlam, parçada anlam, sözel mantık gibi anlama odaklı

konular bulunmaktadır. Ancak öğretmen ve öğrencilerin yönelimi teorik bilgi öğretmeye ve öğrenmeye odaklı olabilmektedir.

- Ortaokul kademesindeki anlatımların ilköğretim kademesinde gerçekleşen konuşma ve yazma becerisini anımsatması da ciddi bir sorun olarak görülmelidir. Çünkü ilköğretim kademesi yönetmeliğinde; ilkokullarda öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmaması esas alınmıştır. Ancak hedeflenen yeterlik düzeyinde olmayan öğrencilere, velilerin isteği kapsamında ilkokul öğrenimi süresince sadece bir kez sınıf tekrarı yaptırılabilir. Yönetmelikteki bilgi doğrultusunda velilerin kararlarının geçerli olması söz konusu olmaktadır. Velilerin ise öğrencilerin sınıf tekrarı yapmaları konusunda olumsuz karar vermeleri; öğrencilerin yeterli bilgi birikimine ve hedeflenen kazanımlara sahip olmadan ortaokul kademesine geçmelerine sebep olmaktadır. Dolayısıyla ilkokul kazanımlarında yeterli olmayan öğrencinin bir üst düzeydeki kazanımlarda da yetersiz olması beklenen bir durumdur.
- Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye kolaylıkla ulaşılmaktadır. Bu durumun öğrencilerde daha pasif düşünmeye, zihinsel süreçlerindeki gelişimin yavaşlamasına ve ifade yetersizliğine yol açtığı düşünülmektedir.
- Anlatım temelli derslerde kullanılabilen, öğrencilerin hayal dünyasını zenginleştirecek materyallerin kısıtlı olması, öğrencileri yazmaya ve konuşmaya yönlendirecek teşviklerin yetersizliği, öğrencilerin yeterince kitap okumuyor olmaları anlatım becerilerinin gelişimine engel niteliği taşımaktadır.
- Öğrencilerin kendilerini ifade edecekleri düzeyde yeterli kelime hazinesine ve bilgisine sahip olmamaları dolayısıyla kendilerini yazılı veya sözlü ifade ederken özgüven eksikliği yaşamaları; anlatım becerilerinin yeterli düzeyde gelişmemesine sebep olarak sayılabilir. Daha az kelime ve kelime grubuyla anlatılabilecek düşünceler gereğinden fazla uzatılmıştır. Bu sonuç Akbaba ve Yalçın'ın (2016: 1326) “6. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Becerilerinde Görülen Hataların Sınıflandırılması” çalışmasındaki sonuçlarla kesişmektedir. Özellikle “Birkaç kelimeyle anlatılabilecek düşüncenin dolandırılması anlatımın açıklık ilkesine aykırı bir durum oluşturmuştur.” ifadesi hem yazılı hem de sözlü anlatım için geçerli görülmektedir.

- Anlatımda sıklıkla aynı hataların yapılmasının; konuşma dilinin yazı diline aktarılması, konuşma dilinde yazı dili etkileşiminin olmaması, yeteri kadar okuma yapıp kelimelerin doğru biçim ve görevleriyle karşılaşılması ve anlatımdaki hatalara doğru biçimde dönüt alınmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. “Öğrencinin konuştuğu dildeki kelimenin yazı dilinde standart bir karşılığının olduğunu bilmemesi önemli bir sorundur” (Kansızoglu, 2012: 234).
- Yazmaya ve konuşmaya ilişkin gereken kurallara uyulmaması, bir sözcüğün gereğinden fazla yinelenmesi ve sözcüğün cümlede akışına uygun olarak dizilmemesi; anlatım bozukluğuna yol açmakla birlikte dil bilgisi kurallarında eksikliğe neden olmuştur. Öğrenciler konuştukları gibi yazmaktadırlar. “Konuştuğu gibi yazma eğilimi, konuşma ve yazma arasındaki ayrımın ortadan kalkmasına ve ikisinin aynı kurallarla oluşturulduğu yanılgısının ortaya çıkmasına neden olmaktadır” (Kansızoglu, 2012: 224).
- Aynı kelimelerin sıklıkla tekrar edilmesi ve sözcüklerin yanlış yerde kullanımı öğrencilerin kelime hazinesinin sığlığına ve yeterince okuma yapmamalarına bağlanmaktadır. Kansızoglu’nun çalışmasında belirtilen şu ifadeler öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarını birebir tarif etmektedir. “Araştırmacılar tarafından genellikle konuşma dilindeki cümlelerin özelliği olarak sunulan, cümlelerin basitliği, sözcüksel sıradanlık gibi unsurlar yazılı anlatımda da dikkat çekmektedir. Cümlelerin neredeyse hiçbiri yan cümlelerle genişletilmemiştir. Konuşmanın sözdizimsel parçalanmışlık niteliği buradaki yazıların bir özelliği olarak dikkat çekmektedir. Anlatımlarda benzer sözcükler kullanılmaktadır. Genellikle konuşma diline özgü olan düşüncenin yinelenmesi olayı, yazı çalışmalarının çoğunda göze çarpmaktadır. Bu anlatım, öğrencinin sözlü anlatımıyla büyük oranda örtüşmektedir (Kansızoglu, 2012: 231).
- Öğrencilerin anlama ve anlatma becerileri içerisindeki dengenin bulunmaması öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarına olumsuz şekilde yansımıştır. Dört temel dil becerisinin bütüncül öğretimi zihin ve dil gelişimi bakımından oldukça faydalı olacaktır. “İlk önce anlama becerilerinin yani dinleme ve okumanın, ardından da üretimin bir başka

ifadeyle yazma ve konuşmanın gelişmesi de insan beyninin işlevsel bir özelliğidir ve dil öğretiminde bu sıranın bozulmaması gerekir” (Taşer, 1996; Akt: Barın, 2018: 1904). Bu hususla ilgili olarak Ciğerci (2015) doktora tezinde Türkçe derslerinde anlama becerisinin geliştirilmesine özel bir önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda anlama becerilerinin geliştirilmesine yeni, özgün ve farklı yöntemlerin kullanılmasına gereksinim duyulduğu bulguların akışı boyunca değinilmiştir. Çalışmada “öğretmen ve öğrenciler görsel okuma etkinliklerinde dijital hikâyelerin resimlerinden ve bilişim teknolojileri, gazete ve dergi gibi kaynaklardan yararlanmışlardır. Bu etkinliklerin öğrencilerin dinlediğini anlama ve anlamlandırmalarına yardımcı olduğu gözlemlenmiştir” (Ciğerci, 2015: 262).

- İyi bir anlatım, iyi planlanmış bölümlendirmelerden, iyi bir bölümlendirme anlamlı ve dil kullanımı bakımından yeterli düzeydeki cümlelerden, iyi bir cümle de doğru ve yerinde işlevsel görevli kelimelerden oluşturulur. Yalçın ve Özek (2006: 135) kelime hazinesi ve anlatım becerilerinin bütüncül gelişiminden bahsetmektedir. “Konuşmada olduğu gibi yazmada da anlatım için seçilen sözcükler ileti hâline gelerek işlevselliğini korur. Bu da yazma etkinliğinin anlatım süresince söz dağarcığını geliştirmedeki rolünü gösterir.” Bahsedilen düşünce, öğrencilerin kelime hazinelerinin gelişiminin aynı zamanda anlatım becerilerini de geliştirdiği üzerinedir.
- Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda konuşma ve yazı dili ayrımının belirmesine yönelik kazanımlar bulunmamaktadır. “Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki (2005 ve 2019) Kazanımların Sözcük Sıklığı” çalışmasında da belirtildiği üzere; “programlarda metnin yapısal özelliklerini ortaya koyan ve metin çözümlemeyle ilgili anlam ilişkisi kuran sözcükler, dil becerilerine dağılmış hâldedir. Metin çözümlemeyle ilgili sözcüklerin sıklığı dinleme/izleme ve okuma becerilerinde artmaktadır. Diğer dil becerilerinde (konuşma ve yazma) de bu tür sözcüklere ihtiyaç olduğu görülmektedir” (Emiroğlu, Pınar, 2021). Öğrencilerin yazı ve konuşma dili arasındaki ayrımın bilincinde olmaları durumunda daha yeterli anlatımların açığa çıkabileceği hususu göz ardı edilmemelidir. Öğrenciler yazılı anlatımlarını genellikle konuşma diliyle kaleme almışlardır. Yazılı anlatıma dair unsurlar oldukça az bulunmaktadır. Sözlü

anlatım becerileri ise çok düşük düzeyde seyretmektedir. Bu durumla ilgili olarak da öğrencilerden, sözlü anlatımlarını yazı diline yakınlaştırmaları istenebilir. Zaten çalışmada anlatımın bütüncül ölçütleri kapsamında bu çıkarımla ilgili “konuşma dilinin yazı diliyle etkileşim hâlinde olması” ölçütü belirlenmiştir. Yani amaç yazı dilinden konuşma dilini uzaklaştırırken konuşma diline yazı dilinin yaklaştırılmasıdır. Yine bahsedilen ölçüt kazanım olarak aşağıda belirtilen biçimde eklenebilir. Ayrıca iki anlatım türündeki benzeşen, kesişen yönlerin kavranması durumunda yazılı ve sözlü anlatımın daha başarılı hale gelebileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla çalışmada oluşturulan anlatımın bütüncül ölçütleri rehber niteliğinde görülebilir. Bu nedenle aşağıda belirtilen kazanımların Türkçe Dersi Öğretim Programı’na eklenebileceği düşünülmektedir.

- Yazı dili ve konuşma dili arasındaki farkı çözümler.
- Yazı dili ve konuşma dili arasındaki ortak noktaları kavrar ve uygular.
- Yazı dili ve konuşma dili arasındaki ayrımın farkındalığıyla yazar, konuşur.
- Yazılı ve sözlü anlatımını bütüncül ölçütlere göre oluşturur.
- Kendi yazılı ve sözlü anlatımını bütüncül ölçütlere göre değerlendirir, sentezler.
- Konuşma dilinde yazı dili etkililiği bulunur.
- Kendini sözlü olarak ifade ederken yazılı anlatım unsurlarını işlevsel olarak kullanır.

Alanyazın incelendiğinde yazılı ve sözlü anlatımın anlamsal boyutta dil kullanımı bakımından çözümleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yazılı ve sözlü anlatımın uygulamalı olarak anlamsal boyutta birlikte değerlendirilmesine, karşılaştırılmasına, kategorize edilmesine ilişkin pek fazla çalışmaya rastlanmasa da anlatım becerilerini ayrı ayrı ele alan çalışmalar mevcuttur. Yapılan literatür taramasında; yazılı ve sözlü anlatımı ayrı ayrı konu edinen çalışmaların sonuçları çalışmayla büyük oranda örtüşmektedir. Ancak çalışmada elde edilen verilerin yazılı ve sözlü anlatım çerçevesinde ifade yeterliliği karşılaştırılmasına belirli ölçütler vasıtasıyla yer verilmiştir. Yazılı anlatımla ilgili olarak yürütülmüş “6. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Becerilerinde Görülen Hataların Sınıflandırılması” (Akbaba,

Yalçın, 2016) isimli makalede, yazılı anlatımla ilgili biçimsel hataların yanı sıra anlama dayalı eksiklikler ve hatalar sunulmuştur. Makale, teze göre çok fazla sınırlı olmakla birlikte anlam düzeyindeki inceleme kelime, cümle ve anlatım bozukluğu üzerinde durmaktadır. Makalede doküman analizi tekniğiyle incelenen metinlerdeki yazma hatalarının daha çok nerelerde yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada da öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarda sık yaptığı hatalar ölçütlerdeki yeterlilik düzeyine göre grafiklerle gözler önüne serilmiştir. Makale sonucunda, öğrencilerin kelime düzeyinde yaptıkları hataların çoğu yazım hatalarından oluşmaktadır. Tezin katılımcı grubundaki öğrencilerin yazılı çalışmalarında yaptıkları hataların geneli de yazım hatalarından oluşmaktadır. Çalışmada öğrencilerin yaptığı yazım hatalarının anlamı ne derecede etkilediği üzerinde durulmuştur. Makalede “cümle düzeyinde noktalama işaretleri, ardından da anlatım bozukluğu başlığında daha çok hata yapıldığı görülmektedir” (Akbaba, & Yalçın, 2016: 1332). Tezdeki öğrencilerin yazılı çalışmaları da yine anlam düzeyini etkileyen ölçütlerden oluşmaktadır. Makale ve tezde örtüşen çıkarımlardan bir diğeri ise yazılı anlatımın paragraf düzeyinde, öğrencilerin cümleler arası bağ kurmada ve giriş, gelişme, sonuç bölümlerine uygun cümle yazmakta zorlandıklarının tespit edilmesidir.

Yine yazılı anlatımı konu alan “Ortaokul Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi Eleşkirt/ Ağrı Örneği” (Karaca, 2019) adlı yüksek lisans tezinde, öğrencilerin yeterince kitap okumamaları sebebiyle hayal dünyalarının gelişmemesi, ifade yetersizliği, yazılı anlatımdaki biçimsel ve anlam bozuklukları, yapılan hata ve anlatımlardaki eksiklikler, bu eksikliklerin nedenleri üzerinde durularak benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bahsi geçen tüm hususlar tezin çalışma grubundaki öğrencilerin yazılı anlatımlarından elde edilen bulgular ve yorumlarla benzeşmektedir. Yazılı anlatıma dair “İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri” (Elma, Bütün, 2015) isimli makalede ise öğrencilerin Türkçe dersindeki beceri alanları içerisinde en çok güçlük çektikleri alan, yazılı anlatım olarak belirlenmiştir. Tezdeki katılımcı grubunun yazılı çalışmalarında yeterli anlatım miktarına ulaşamamaları ve bulgular kısmında bahsedilen eksiklikler, hatalar onların yazmada güçlük çektiklerini göstermektedir. Makale kapsamında, öğretmenlerle yapılan görüşme neticesinde “yazılı anlatım becerisi açısından öğrencilerin istenilen seviyede olmadıkları görülmektedir” (Elma, Bütün, 2015: 124). Tez içerisinde öğrencilerin yazılı anlatımları değerlendirilirken

başlıklarla sunulan ölçütler altında bu durum sıklıkla dile getirilmiştir. Koçak (2005),” İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerini incelemiştir. Öğrencilerden, hazır bulunuşluluk düzeylerine göre seçilen konularda birer ay arayla iki tane kompozisyon yazmaları istenmiş. Yazılan kompozisyonlar, kelime, paragraf, cümle sayısı, atasözleri ve özdeyişler, kurallı, devrik cümle değişkenlerine göre incelenmiştir. Tez yine dilin daha çok şekil yönünü hedeflemiştir.

Hazırlıksız konuşmayı konu alan “Öğrencilerin Hazırlıksız Konuşmada Kullandığı Farklı Kelime Sayısının Tespiti ve İncelenmesi” (Emiroğlu, 2015) makalesinde ise öğrencilerin anlatmaya dayalı kelime hazinelerinin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. “Kelime hazinesinin geliştirilmesinde kitap okuma başta gelen etkinliktir. Ancak kelime hazinesinin sadece anlama değil anlatma yönü de düşünüldüğünde, kişinin üretici yani aktif kelime hazinesini geliştirmek için konuşma etkinliklerine de ihtiyaç duyulmaktadır (Emiroğlu, 2015: 34-35). Tezin çalışma grubunda yer alan öğrencilerin konuşma becerisine yönelik yapılan çıkarımlardan biri de kelime hazinesinin yetersizliğidir. Bu durumla ilgili öğrencilerin sözlü anlatımlarında aktif biçimde işlevsel görevli kelime hazinesinin yeterli düzeye ulaşmasının sağlanması hususunda bilgi ve bulgulara yer verilmiştir. Aynı zamanda çalışmanın öneriler kısmında kelime hazinesini güçlendirecek basit yöntemlere yer verilmiştir. Bu durum da çalışmayla büyük oranda örtüşmektedir. Ayrıca makalede, öğrencilerin hazırlıksız konuşmada kullandığı toplam ve farklı kelime sayısının, düzenli olmamakla beraber, ilkokuldan üniversiteye doğru artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sözlü anlatıma ilişkin “Öğretmen Görüşlerine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Konuşma Becerileri” (Demir, Gül Özdi, 2019) sözlü bildiri olarak da sunulan makalede konuşmada argo kullanımına, çeşitli konuşma etkinliklerinin geliştirilmesi gerekliliğine değinilmiştir. “Gerçekleştirilen araştırma sonucunda öğrencilerin ezberci eğitim sebebiyle kendilerini ifade etmekte zorlandıkları ve söz varlıklarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir” (Demir, & Gül Özdi, 2019: 874). Ayrıca araştırma sonucunda, öğrencilerin geleneksel eğitim nedeniyle kendilerini ifade etmekte zorlandıkları ve öğrencilerin söz varlıklarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Tez çalışmasına katılan öğrencilerin de konuşma becerisi değerlendirildiğinde özellikle

sıklıkla yapılan kelime tekrarları ve söz varlığının yetersizliği neredeyse her ölçütte bildirilmiştir. Anlatımın bütüncül ölçütleri içerisinde bulunan söz varlığının aktif kullanımı ölçütü başlık olarak ele alınmış ve her öğrencinin hem yazılı hem de sözlü anlatımı için irdelenmiştir.

Sözlü anlatımı konu alan bir diğer çalışma ise “7. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerileri” (Sağlam, & Doğan, 2013) isimli makaledir. Çalışmadaki öğrencilerin konuşma sırasında; Türkçenin dil bilgisi biçimine uygun cümle kurmada zorlandıkları, kelime seçiminde güçlük çektikleri, sık sık kelime ve cümle tekrarları yaptıkları, genellikle bir plan yapmadan konuştukları, olay yoğunluklu anlatımlara yer verdikleri saptanmıştır. Bahsedilen hususlar yine tezin çalışma grubundaki öğrencilerin hem yazılı hem de sözlü anlatımını karşılayan ifadelerdir. Ancak tezde konuşma becerisini değerlendirme sürecinde kullanılan ölçütler dil kullanımının anlamsal boyutuna odaklanmıştır. Makale ise dilin kendi içerisindeki kurallarını nicelik ve şekil bakımından hedef almıştır. Makalede öğrencilerin ifade ettiklerinin değerlendirilmesine ilişkin anlamı hedef alan, dilin anlam içeriğini ortaya çıkaran, pek az bilgi bulunmaktadır. Ayrıca makaledeki öğrencilerin konuşma sürelerini dolduramamaları çalışmada bulunan anlatım miktarının yetersizliğiyle benzeşmektedir.

Yazılı ve sözlü anlatımın birlikte değerlendirildiği çalışma olan “Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi” (Kansızoğlu, 2012) isimli araştırmada, yazı ve konuşma dilinin ortak yönleri ve farklılıklarının yanı sıra konuşma dilinin yazıya aktarılması sonucunda, yazılı anlatımın uğradığı zarardan bahsedilmektedir. Makale kapsamında, Türkçe derslerindeki konuşma ve yazma çalışmalarına yer verilmiş, yazma çalışmalarında görülen yanlışlıklar yazı dili ve konuşma dili etkileşimi bağlamında incelenmiştir. Tezde de ölçüt ve amaç olarak belirlenen yazı dili ve konuşma dilinin etkileşimi hem tezin bulgularıyla hem de sonuçlarla birçok yönden örtüşmektedir. Tezde belirtilen yazı ve konuşma dili etkileşimi; daha çok dil kullanımının içeriğini anlatımın bütüncül ölçütleriyle çok yönlü biçimde ele almaktadır. Makalede ise dil kullanımı yalnızca şekil yönüyle ilişkilendirilmiştir. Yani herhangi bir kelimenin yazı dilindeki kullanımı ve konuşma dilindeki kullanımı arasındaki farklılığın kaybolarak konuşma dilinin yaygınlaştığı gözler önüne serilmiştir. Tezde de ortaokul öğrencilerinin dil kullanımının hem nicelik hem de nitelik özelliklerinin konuşma dilinin hakimiyetinde olduğu bilgisi; somut karşılaştırmalarla, yazılı ve sözlü

anlatımın kişi, sınıf ve cinsiyet tabanlı incelemeleriyle sunulmuştur. Dil kullanım şeklinin anlamı da derinden etkilediği tez akışı boyunca belirtilmiştir. Makalenin çalışma grubundaki “öğrencilerin büyük bir kısmı Türkçenin yazım kurallarıyla ilgili bilmesi gereken kuramsal çerçeveyi bilmemekte, bilmediği için de uygulayamamaktadır (Kansızoğlu, 2012: 232-233). Tezdeki katılımcı grubunun da hem sözlü hem de yazılı anlatıma dair bilinmesi gereken kuramsal çerçeve hususunda yetersiz olduğu saptanmıştır. Ayrıca “Türkiye Türkçesinde Konuşma Dili ile Yazı Dili Arasındaki İlişki” (Dursunoğlu, 2006) isimli çalışmanın sonucunda, konuşma dili ile yazı dilinin birbirinden farklı biçimde kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. “Türkiye Türkçesinin konuşma dili ile yazı dili, birkaç ayrıntının dışında, birbirinden farklı değildir. İncelemede de görüldüğü gibi, aralarında fark neredeyse “yok” denecek kadardır (Dursunoğlu, 2006: 19). Bu husus da tezin ana sorunsalı olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda araştırmayla birlikte somut biçimde desteklenmiştir. Yani tezdeki öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarından elde edilen verilerde de dil kullanımı bakımından olması gereken farklılıklar bulunmamaktadır. Makalede genellikle yazma ve konuşma becerisinin kelime bazında aynışması konu edilmiştir. Son olarak iki beceriyi de konu alan “Konuşma Becerisi: Konuşma ve Yazı Dili” (Barın, 2018) adlı çalışmada konuşma dili ve yazı dili arasındaki ana farklılıkların vurgulanması durumu, çalışmayla örtüşmektedir. Ancak makalede daha çok “konuşma ve yazı dili arasındaki fark vurgulanmakta; yazı dilinin asıl işlevinin “durumsal”, konuşma dilinin ise “etkileşimsel” olduğu ifade edilmektedir (Barın, 2018: 1911).

Nitekim alanda dili anlamsal boyutta, anlatımın bütüncül ölçütleriyle, dil kullanımı bakımından yazılı ve sözlü anlatım becerilerinin karşılaştırılmasıyla ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmada ortaokul öğrencilerinin dili bildirişimsel düzeyde anlamlı biçimde kullanamadıkları; yazılı ve sözlü anlatımın benzeşen, kesişen noktalarının ölçüt durumuna getirilmesiyle sunulmuştur.

B. Öneriler

İletişim çağında olmamız nedeniyle yazma ve konuşma becerileri hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin temel hedefi haline gelmelidir. Yazılı ve sözlü anlatım becerileri özellikle iletişimin birbirlerinden ayrılmaz gerekli bölümleri olarak düşünülmeli ve iletişimin etkili bir biçimde gerçekleşmesi için her ikisi de

öğrencilere kazandırılmalıdır. Anlatım becerilerinin geliştirilebilmesi için sıklıkla söz konusu becerilere yönelik ders içi ve ders dışı etkinliklere ve uygulamalara yer verilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin ders içi ve özellikle ders dışı etkinliklerde takipçi olması oldukça önemlidir. Bu durum öğrencilerin yanlışlarını, hatalarını, dikkat etmesi gereken noktaları daha sık görerek daha çabuk ilerleme kaydetmesine imkân tanımaktadır. Öneriler sıralanmadan önce öğretmenlerin; öğrenci anlatımlarını hatalı biçimde gerçekleştiren öğrencileri, bireysel bir şekilde değerlendirilmesi ve çeşitli yöntemler kullanarak o hataları en aza indirmesi gerektiği bildirilmelidir. Sözlü ve yazılı anlatım eğitiminde hataların, eksikliklerin tespit edilmesi durumu, bunların nasıl ve hangi yöntemlerle giderileceğini anlamak bakımından oldukça önemlidir. Dolayısıyla ilk olarak anlatımlardaki hataların hangi noktalarda olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Çalışmanın sonucunda da belirtildiği üzere iyi ve yeterli konuşma becerisi beraberinde iyi ve yeterli yazmayı getirmektedir. Ayrıca sözlü ve yazılı anlatıma sıklıkla maruz kalmak; kelime, cümle, söz varlığı ve kelime hazinesi açısından olumlu gelişmelere sebep olduğu belirtilmişti. Dolayısıyla öğretmenlerin bu açıdan ilk olarak konuşma becerisinin gelişimine yönelik çalışmalara özen göstermesi önemli bulunmaktadır. İyi konuşma becerisinin neden iyi yazma becerisini getirdiği araştırılabilir. Elde edilen sonuç çeşitli uygulama ve etkinliklerle desteklenebilir.

Çalışmada dilin işlevsel ve anlamsal boyutta kullanımı hedeflenmiştir. Yazılı ve sözlü ifadenin yalnızca şekilsel değil anlam düzeyinde de ciddi bozukluklara maruz kaldığı gözler önündedir. Literatür incelendiğinde yazılı ve sözlü anlatımı ayrı ayrı konu edinen birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çok önemli bir kısmı dilin şekil yönünü konu edinmektedir. Çalışmada dil kullanımının anlam düzeyinde bildirilişim niteliğini öne çıkaran ifade yeterliliği yazma ve konuşma becerisi bağlamında araştırılmıştır. Yine dile özgü “anlam” odaklı araştırmalar yapılabilir.

Konuşma ve yazma becerileri, çalışmada belirtilen anlatımın bütüncül ölçütleri teker teker konu edilerek dile ait kavramlarla sunulabilir. Ayrıca anlatımın bütüncül ölçütleri arttırılabilir. Öğrencilerin her ölçütte yeterliliğinin arttırılmasına yönelik çeşitli etkinlik ve uygulamalar üretilebilir. Her ölçüt için oluşturulan etkinlik ve uygulamalar öğrencilere uygulanarak yazılı ve sözlü anlatım becerileri değerlendirilebilir.

İfade yeterliliği tek başına değerlendirilemez. Yazı ve konuşma dilinin kendine özgü kural ve ilkeleri bulunmaktadır. Öğrencilerin yazılı çalışmaları ve yazı dili arasındaki farklılıkların anlamsal boyutta ortaya çıkarılması için yapılacak çalışmalar da faydalı olabilir. Yine öğrencilerin sözlü anlatımları ve konuşma dili arasındaki farklılıkların gözler önüne serilmesi ifade yeterliliğine, dil kullanımı bakımından katkı sağlayabilir.

Anlatımın bütüncül ölçütleri öğrencilerin yazma ve konuşma becerilerinin değerlendirilmesi, karşılaştırılması bakımından hem kurumlara hem de araştırmacılara faydalı olabilir.

Araştırma, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda konuşma ve yazı dili ayrımının belirmesine yönelik kazanımların bulunmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu problemle ilgili olarak çeşitli değerlendirme, kazanım geliştirme çalışmaları yapılabilir.

- Çalışmanın sonuçları bağlamında öğrencilerin kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade etmedeki yetersizliğinin giderilmesiyle ilgili tavsiyeler aşağıda sıralanmaktadır.
- Türkçe dersinin, öncelikli amacı anlama becerilerini geliştirmek olmalıdır. Çünkü diğer becerilerin gelişimi doğrudan anlama becerilerini gerektirir. Okuma ve dinleme becerilerine yönelik etkinliklerin belirli aralıklarla gerçekleştirilmesi anlatım becerilerini güçlendirecektir.
- Öğrencilerin yazılı ve sözlü ifadelerini güçlendirmek için ilk olarak onların kendilerini ifade etmeye karşı öz yeterliliğini ve tutumunu olumlu yönde geliştirmek ve onları anlatım becerilerine karşı heveslendirmek gerekir. Geleneksel yöntemler öğrencilerin ilgisini çekmemekle birlikte onları yazılı ve sözlü ifade konusunda güdülememektedir. Öğretmenlerin anlatıma yönelik yapılandırılmış farklı yöntemleri kullanmaları, öğrencilerin ilgilerini çekmeyi başarabilir. Aynı zamanda belirli aralıklarla anlatım becerileriyle ilgili farklı yöntemleri kullanmak ve bol bol yazma ve konuşma çalışmaları yapmak, öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini geliştirebilir.
- Öğrencilere bol bol kitap okutulmalı, seviyelerine uygun konularda uzman kişilerin konuşmaları dinletilmeli.

- Öğrencilerin belirli aralıklarla açık oturum, forum, konferans, panel, münazara, seminer gibi etkinliklere katılmaları ya da düzenlemeleri konusunda rehberlik edilmeli.
- Dinleme ve okuma etkinlikleri düzenlenmeli, okulda da “dinleme/izleme ve okuma saatleri” uygulamaları yapılmalıdır.
- Yazılı ve sözlü anlatımda yeterli düzeye ulaşmak için bilgi birikimi önemli bir faktördür. Bu nedenle yazma ve konuşma çalışmaları kesinlikle gözlem, araştırma, dinleme/izleme ve okuma etkinlikleri ile desteklenmelidir.
- Öğrencilerin hayal dünyaları, ifade becerileri, kelime ve cümleyle ilgili sözlü ve yazılı anlatıma dair etkinliklerin düzenlenmesi, hedeflenen kazanımlara ulaşmayı sağlayacaktır.
- Dili doğrudan anlatmak yerine öğrencinin doğrudan deneyim yaşayabileceği uygulamalara öncelik verilmelidir. Öğrenci Türkçe dersinin her boyutunda olduğu gibi konuşma ve yazmada da yaparak yaşayarak öğrenmeye gereksinim duyar. Aksi takdirde öğrenmenin kalıcılığında söz etmek mümkün olmamaktadır.
- Öğrencilerin yeterli anlatım miktarına sahip olabilmeleri, kelime ve cümle tekrarı yapmamaları; kelime hazinesinin gelişmişliğiyle ilgilidir. Dolayısıyla öğrencilerin kelime hazinelerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapmak; yazılı ve sözlü anlatım becerilerinin gelişmesi için de katkı sağlayacaktır. Kelime hazinesini geliştiren en basit yöntemler şöyle sıralanabilir:
 - Sözlüğe bakma alışkanlığı kazanmak.
 - Meraklı olmak.
 - Eş anlamlı kelimeleri araştırmak.
 - Bulmaca çözmek.
 - Kelime oyunları oynamak.
 - Günlük, hikâye, deneme, şiir gibi türlerde yazmak.
 - Sesli düşünmek, hayal kurmak.
 - Sesli okuma yapmak.
 - Günlüğü ses kaydıyla tutmak.
 - Radyo dinlemek.
 - Edebi eserler okumak.

- Yazılı ve sözlü anlatıma yönelik başarılı sayılan örneklerin öğrencilerle buluşturulması, öğrencilerin başarılı anlatımlar gerçekleştirmesine katkı sağlayacaktır.
- Anlatımda hedeflenen düşünceyi değiştiren veya bozan, yazım ve noktalama konusundaki eksikliklerin giderilmesi için öğrencilere bol bol etkinlik yaptırılıp dönütler verilmelidir.
- Cümle kurma, cümle birleştirme, cümle bölme alıştırmaları yapılabilir. Cümle tamamlama, bir anlatımda bulunan düşüncelerin daha az ya da daha fazla kelimeyle anlatılması, karışık kelimelerden cümle oluşturma, cümlelerden anlamlı bir bütün oluşturma kapsamında etkinlik ve uygulamalar düzenlemesi; öğrencilerin cümle ve kelimelere hâkim olma becerilerini geliştirilebilir. Aynı zamanda doğru ve anlamlı cümle kurabilmelerine, kendilerini rahatça ifade etmelerine katkı sağlayabilir.
- Yazılı ve sözlü anlatım becerilerine yönelik kazanımların sezdirme yöntemine dayalı yapılandırıcı yaklaşımla düzenlenmiş olması öğrencilerin ifade becerilerini güçlendirir. Buradaki mantık ok-yay mantığıyla eş değer görülebilir. Mantıksal olarak yay ne kadar gerilirse ok o derecede uzağa gidecektir. Hedeflerin çocukların dil kullanımındaki bilgi ve düzeylerine uygun olması da es geçilmeden bilişsel alan basamaklarını (kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme) tecrübe etmeleri; çeşitli yöntem, teknik, uygulama ve etkinliklerle sağlanması gerekir. Neticede ortaokul öğrencilerinin henüz birer çocuk oldukları unutulmamalıdır.

VI. KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- ADALI, O. (2003). **Anlamak ve Anlatmak**, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- AKARSU, B. (1998). **Dil – Kültür Bağlantısı**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- AKTAŞ, Ş., GÜNDÜZ, O. (2002). **Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- AKYOL, H. (2006). **Türkçe Öğretim Yöntemleri**, Pegem Akademi, Ankara.
- BAĞCI, H., BAŞAR, U. (2013). **Yazma Eğitimi**, Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı, 309-331, Ankara.
- BALCI, A. (2001). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**, Pegem Akademi, 3. Baskı, Ankara.
- BAYRAV, S. (1998). **Yapısal Dilbilimi**, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- CALP, M. (2010). **Özel Eğitim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi**, Nobel Yayınları, Ankara.
- CEMİLOĞLU, M. (2004). **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, Aktüel Yayınları, İstanbul.
- DEMİREL, Ö. (1999). **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, MEB Yayınları, İstanbul.
- GARİBOĞLU, K. (?). **Örneklili Kompozisyon Bilgileri Lise 1-2-3**, Serhat Dağıtım, İstanbul.
- GEDİZLİ, M. (2006). **Okuyabilmek**, Marka Yayınları, İstanbul.
- GÖĞÜŞ, B. (1978). **Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi**, Gül Yayınevi.
- GÜLENSOY, T. (1998). **Türkçe El Kitabı**, Kıvılcım Yayınları, 3. Baskı, Kayseri.

- GÜLER E, HENGİRMEN M. (2005). **Ses Bilimi ve Diksiyon**, Engin Yayınevi, Ankara.
- GÜNAY, D. (2003). **Metin bilgisi**, Multilingual, İstanbul.
- GÜNAY, D. (2007). **Metin Bilgisi**, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.
- GÜNEŞ, F. (2016). **Türkçe Öğretimi**, Pegem Akademi, 4. Baskı, Ankara.
- KARASAR, N. (2003). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Nobel Yayın Dağıtım, 12. Basım, Ankara.
- KAVCAR, C., OĞUZKAN, AKSOY, Ö. (2007). **Yazılı ve Sözlük Anlatım**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- KORKMAZ, A. (1986). **Tamamlayıcı Uygulama Metinleriyle Türkçe Kompozisyon**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- MEB, (2005). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)**, Ankara.
- MEB, (2019). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)**, Ankara.
- ÖZ, F. (2001). **Uygulamalı Türkçe Öğretimi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- SEVER, S. (2000). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, Anı Yayıncılık, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara.
- SEVER, S. (2004). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- SEVER, S. (2011). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, 5. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- TANSEL, F. A. (1978). **İyi ve Doğru Yazma Usulleri III**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- TANSEL, F. A. (1985). **İyi ve Doğru Yazma Usulleri I-II**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- TAŞER, S. (1996). **Konuşma Eğitimi**, Papirüs Yayınları, 5. Basım, İstanbul.
- TEMİZYÜREK, F. vd. (2012). **Konuşma Eğitimi**, 3. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

TEMİZYÜREK, F., ERDEM, İ., TEMİZKAN, M. (2007). **Konuşma Eğitimi**, Öncü Kitap, Ankara.

Türk Dil Kurumu (1998). **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara.

YALÇIN, A. (2002). **Türkçe Öğretim Yöntemleri**, Ankara: Akçağ Yayınları.

MAKALELER

AKBABA, R. S. ve YALÇIN, S. K. (2016). “6. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Becerilerinde Görülen Hataların Sınıflandırılması”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 5(3), 1320-1338.

BALTACI, A. (2019). “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(2), 368-388.

BARIN, M. (2018). “Konuşma Becerisi: Konuşma ve Yazı Dili”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 22 (Özel Sayı): 1903-1913.

BAŞARAN, M., ERDEM, İ. (2009). “Öğretmen Adaylarının Güzel Konuşma Becerisi ile İlgili Görüşleri Üzerine Bir Araştırma”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 17 (3) , 743-754 .

DELİCE, H. İ. (2012). “Cümle Nasıl Tanımlanmalıdır?” **Electronic Turkish Studies**, 7(1).

DEMİR, S., GÜL ÖZDİL, B. (2019). “ Öğretmen Görüşlerine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Konuşma Becerileri”, **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 19(3), 865-881.

DEMİR, T. (2013). “İlköğretim Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerileri ile Yazma Özyeterlik Algısı İlişkisi Üzerine Bir Çalışma”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss.84-114.

DEMİREL, M. (1993). “Öğrenme Stratejilerinin Öğretilmesi”, **Eğitim ve Bilim**, 17 (83): 52-59.

DOĞAN, Y. (2010), “Dinleme Becerisini Geliştirmede Etkinliklerden Yararlanma”, **TÜBAR-XXVII/Bahar**.

- DURSUNOĞLU, H. (2006). “Türkiye Türkçesinde Konuşma Dili ile Yazı Dili Arasındaki İlişki”, A.Ü. **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı:30, Erzurum.
- ELMA, C., BÜTÜN, E. (2015). “İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 15 (2), 104-131.
- EMİROĞLU, S. (2015). “Öğrencilerin Hazırlıksız Konuşmada Kullandığı Farklı Kelime Sayısının Tespiti ve İncelenmesi”, **Tarih Okulu Dergisi (TOD)**, Yıl 8, Sayı XXIII, ss. 19-40.
- EMİROĞLU, S., PINAR F. N. (2021). “Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki (2005 ve 2019) Kazanımların Sözcük Sıklığı”, **Karadeniz Araştırmaları**, XVIII/72: 1091-1115.
- ENGİNARLAR, H. (1994). ”Öğrenci Kompozisyonlarında Bağdaşıklık Sorunları ve Paragraf Yapısı”, **Çağdaş Türk Dili**, Sayı: 77-78, 34-36.
- GÖÇER, A. (2010). “Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 3, sayı 12, ss.178-195.
- GÖÇER, A. (2011). “Öğrencilerin Yazılı Anlatım Çalışmalarının Türkçe Öğretmenlerince Değerlendirilmesi Üzerine”, **On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 30, sayı 2, ss.71-97.
- GÖKÇELİ, S. (2013). “Lise Öğrencilerinin Öğretmenlerin Beden Diline Yönelik Tutumları: Adana-Kozan Fatih Anadolu Lisesi Örnekleme”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 11, 543-572.
- GÜNEŞ, F. (2014). “Konuşma Öğretimi Yaklaşım ve Modelleri”, **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 3 (1), 1-27.
- İŞCAN, A. (2010).” İşlevsel Dil Bilgisinin Türkçe Öğretimindeki Yeri”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 9 (1), 253-258.
- İŞİSAĞ, K.U., DEMİREL Ö. (2010). “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni’nin Konuşma Becerisinin Gelişiminde Kullanılması”, **Eğitim ve Bilim**, Cilt 35, Sayı 156, ss.190-204.

- KANSIZOĞLU, H. B. (2012). “Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi”, **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 1, sayı 1, s. 217-235, Kış 2012, Bartın.
- KARATAY, H. (2007). “Kelime Öğretimi”, GÜ, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, c. 27, Sayı 1, ss. 141-153.
- KARATAY, H. (2010). “İlköğretim Öğrencilerinin Okuduğunu Kavrama ile İlgili Bilişsel Farkındalıkları”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Cilt, Sayı: 27, 457-475.
- KERİMOĞLU, C. (2007). “Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 21, s. 98-107.
- ONAN B, BAŞ B. (2009). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yazılı Anlatımlarında Deyim Kullanımı: Hatay ve Sivas Örneği”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6 (12), 113-139.
- ONAN, B. (2016). “Söz Varlığı Terminolojisi Üzerine Bir Analiz Çalışması”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 210, 11-29.
- SAĞLAM, Ö., DOĞAN, Y. (2013). “7. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerileri”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 24, s. 43-56, Ankara.
- ŞİMŞEK, H., YILDIRIM, A., (2000). “Türkiye'deki Meslek Yüksek Okulları: İdari ve Örgütsel Bir Analiz”, **International Review of Education**, Sayı: 46, 327-342.
- TEMİZKAN, M., ATASOY, A. (2014). “Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Türündeki Metinlerin Üst Yapı Açısından Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3.
- TEMİZKAN, M., ERBİLEN, M. (2020). “8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımda Planlamaya Yönelik Görüş ve Becerilerinin Değerlendirilmesi”, **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, 8(2), 469-486.

TEMİZKAN, M., YALÇINKAYA, M. (2013). “İlköğretim 6. 7. 8. Sınıf Türkçe Öğretmenlerinin Yaratıcı Yazma Etkinliklerini Uygulama Durumları”, **Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, 20, 70-91.

TİRYAKİ, E.N., (2013). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi”, **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, 1(1), 38-44.

YALÇIN S.K., ÖZEK F., (2006) “Söz Varlığının Temel Dil Becerilerinin ve Akademik Disiplinlerin Kazanımına Olan Etkileri” **Milli Eğitim**, Sayı:171, s. 130-139.

GEORGE, D., & MALLERY, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.

TEZLER

AK, E. (2011). “Yaratıcı Yazma Tekniklerinin İlköğretim 5.sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersindeki Yazılı Anlatım Becerileri Üzerindeki Etkisi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

CİĞERCİ, F. M. (2015). "İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Dersinde Dinleme Becerilerinin Geliştirilmesinde Dijital Hikayelerin Kullanılması", Anadolu Üniversitesi (Doktora Tezi), Eskişehir.

COŞKUN, İ. (2006). “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kompozisyon Yazma Becerileri Üzerine Bir Araştırma” (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

KARACA, S. (2019). “Ortaokul Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi Eleşkirt/ Ağrı Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

KOÇAK, A. (2005). “İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Araştırma”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

MALTEPE, S. (2006). “Yaratıcı Yazma Yaklaşımı Açısından Türkçe Derslerindeki Yazma Süreçlerinin ve Ürünlerinin Değerlendirilmesi”, (Yayımlanmamış doktora tezi), T.C. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK-1 1. Veri toplama aracı (yazılı anlatım becerisi için)

EK-2 2. Veri toplama aracı (sözlü anlatım becerisi için)

EK-3

EK-4 Etik Onay Belgesi

EK-1

1. Veri toplama aracı (yazılı anlatım becerisi için)

İzlediğiniz kısa filmle ilgili duygu ve düşüncelerinizi en az 300, en fazla 500 kelime olacak şekilde yazınız.

EK-2

2. Veri toplama aracı (sözlü anlatım becerisi için)

Yazılı anlatım çalışmasına katılan öğrenciler bu kez aşağıdaki sorulara sözlü olarak yanıt verecek, öğrencilerin yanıtları kaydedilecektir.

1. Sence tüm insanların yaşam şekli aynı olsaydı, nasıl olurdu?

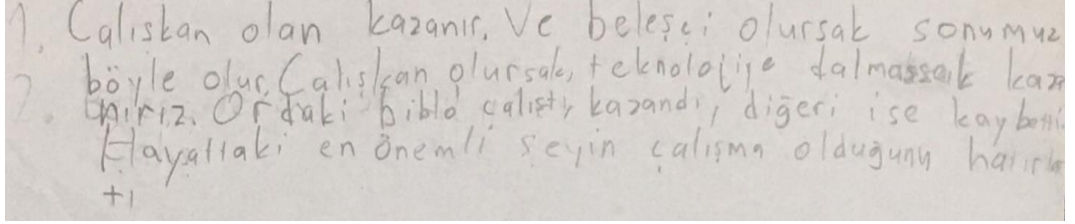

EK-3

Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımlarının bütüncül ölçütlere göre değerlendirilmesi için çizelgeye eklenen üç öğrencinin (Ö58, Ö59, Ö60) yazılı ve sözlü anlatımları aşağıda bulunmaktadır.

(Ö58)

Yazılı Anlatım:

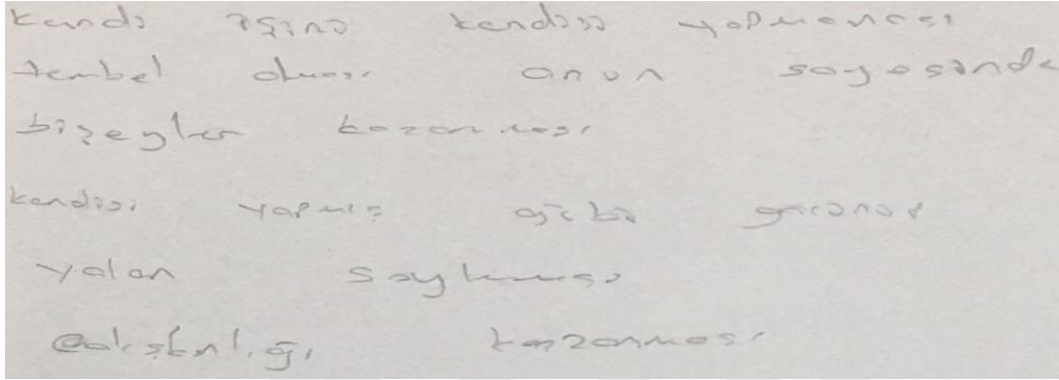
“Çalışkan olan kazanır. Ve beleşçi olursak sonumuz böyle olur. Çalışkan olursak, teknolojiye dalmassak kazanırız. Ordaki biblo çalıştı, kazandı, diğeri ise kaybetti. Hayattaki en önemli şeyin çalışma olduğunu hatırlatı”

Sözlü Anlatım:

“Yani mesela şöyle mesela herkez futbol oynamayı seviyo aşırı derecede bi karışıklık olurdu yani atıyorum yani her yerde futbol stadyumu olurdu hiç basketbol stadyumu olmazdı hiç tenis şeyleri falan olmazdı yani her şeyleri aynı olurdu mesela herkez aynı tür arabayı seviyosa sadce o üretilirdi yani çok karmaşık olurdu. Başka diyelim herkez aynı kıyafeti giyse yani şirketler hep tek bi tür kıyafet yapar örneğin kısa kollu kış mevsiminde her yani her tüm firmalar aynı şeyi üretilirdi yani bi kafası karıştırdı mesela sürekli aynı şeyi yapıyosun kafan karıştırdı yani olmazdı yani sürekli aynı şeyi yapıyosun kafan sadece ona çalışır başka bişey olursa öyle kalırsın yani tek bişey çalışıyo bu kadar. Yani mesela kaos çıkardı herkez tek bi yemeği sevse atıyorum makarna olurdu herkez makarnaya doluşurdu büyük bi kaos çıkardı mesela herkez deni mesela hiç kimse havuza girmeyi istemez sürekli denize girerse yani her yer dolup taşardı mesela şu an virüs var koronavirüsü mesela o da şu an mesela günde şu an otuz bin varsa beş yüz bin falan olurdu vakalar çünkü herkez tek bi alana gidiyo biri virüslüyse zaten ordaki baya bi kişi de virüse yakalanır. Bide sekiz milyar insan var yani şu an toplamda kaç milyon vaka vardı ben en yani bi beş altı ay önce bakdığımda üç milyondur da şuan baya bi artmıştır top o zamanlar üç değil de baya bi fazla olurdu elli milyon falan olurdu yani yani öyle olsun istemeyiz. Mesleşi mesela

şu an bi lokanta düşün orda herkez pizza seviyo yani lokanta açanlar zaten yani para kazanmak aşırı derecede kolay olurdu onun dışında pek bi yararı düşünemedim onun dışında. Onun dışında pek bişey bulamadım. Herkez aynı şeyleri yapsa mesela küslük diye bişey olmazdı mesela sen bunu sevmiyosun diye bi küslük olma herkez aynı şeyi yaptığından herkez daha bi samimi olurdu yani dünyada kötü olan az çıkardı. Hem iyi olurdu hem kötü olurdu yani kötü olan daha ağır basıyo”

(Ö59)

Yazılı Anlatım:

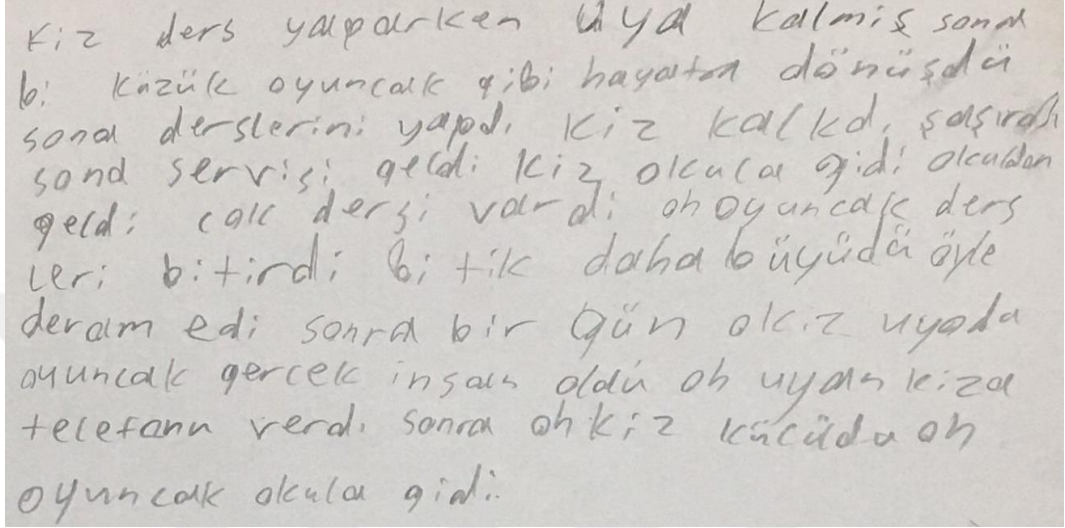
“Kendi işini kendisi yapmaması tembel olması onun sayesinde bişeyler kazanması kendisi yapmış gibi görünür yalan söylemesi çalışkanlığı kazanması”

Sözlü Anlatım:

“Hocam herkez çalışkan olurdu yani derslerde olarak yani çocukla herkez çalışkan olurdu ben zaten filmde de gözü gözükiyo o kaleme işlerini yaptırıyo yaptırıyo ondan sonra o küküçülüyo o kalem işini alıyo yani yerini kapıyo gibi bişiy oluyo yani herkez çalışkan olurdu yani kimse mesela birisi hiç çalışmıyo çalışanı görerek yani onun kazandığı şeyleri görerek o da kendisini çabalayabilir herkez çalışkan olsa herkez sınavdan yüz yüz yüz yüz alır ondan sonra çıkar yani çabalamamanı çabalamamamanın sebebi olur yani başka çabalamanın sebep olur zaten burda da emek vermiyo ilk kalemlere ödevlerini teslim ediy o ondan sonra kendisi uyuyo telefonna oynuyo yani hiç bişeyle uğraşmıyo ailesi onun çalışkan olduğunu düşünüy o yani öyle. Herkezin aynı yaşam şekli dediğiniz gibi herkez böyle kavvaltısını yapsa onu yapsa kimse yani herkez zevk alamaz yani mesela ben sabahleyin mesela yani ben sabahleyin kahvaltı yapmayı sevmiyorum ama o karşıdaki yapıyo öyle yani bide mesela ben internette dolaşmayı sevmiyorum o seviyo ödev yapmayı mesela

sevmiyorum o seviyo yani her şey aynı şey olsa kendilerinin hobisi olmaz fobisi olmaz yani kişilik özelliği olmayca yani herkez aynı şeyi yaparsa yani burda biz şimdi top oynuy herkez top oynıycak diye bişiy yok futbol oynıycak diye bişiy yok basketbol basketbol var voleybol var tenis var farklılık iyi tabi”

(Ö60)

Kiz ders yaparken uya kalmış sona bi küçük oyuncak gibi hayata dönuşdü sona derslerini yaptı kız kalkdı şaşırdı sona servisi geldi kız okula gidi okuldan geldi çok dersi vardı ohoyuncak dersleri bitirdi bitik daha büyüdü öyle devam edi sonra bir gün okiz uyoda oyuncak gercek insan oldu oh uyan kiza telefonu verdi sonra oh kız kücüde oh oyuncak okula gidi.

Yazılı Anlatım:

“kiz ders yaparken uya kalmış sona bi küçük oyuncak gibi hayata dönuşdü sona derslerini yaptı kız kalkdı şaşırdı sona servisi geldi kız okula gidi okuldan geldi çok dersi vardı ohoyuncak dersleri bitirdi bitik daha büyüdü öyle devam edi sonra bir gün okiz uyoda oyuncak gercek insan oldu oh uyan kiza telefonu verdi sonra oh kız kücüdu oh oyuncak okula gidi.”

Sözlü Anlatım:

“Herkez aynı düşünürdü. Olumsuz benim gibi düşünmek yani aynı düşünmek sıkıcı başka gelmiyo”

EK-4 Etik Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.03.2022-43214

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-43214
Konu : Etik Onayı Hk.

02.03.2022

Sayın Gülhan AYAR

Tez çalışmamızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 28.02.2022 tarihli ve 2022/03 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSL3YR7R02 Pin Kodu : 63052 Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>
Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL Bilgi için : Hicran DEMİR
Telefon : 444 1 428 Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı
Web : <http://www.aydin.edu.tr/>
Kep Adresi : iau.yazislen@iau.hs03.kep.tr

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı

Gülhan AYAR

Öğrenim Durumu

Lisans Öğrenimi

İstanbul Aydın Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Türkçe Öğretmenliği

2016-2019

Yüksek Lisans Öğrenimi

İstanbul Aydın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

2019-2022